This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

STANFORD
UNIVERSITY
LIBRARIES

B932
M64
LIBRARIES
STACKS
OCT 29 1970

38. sz.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

HUSZONÖTÖDIK KÖTET.

PEST, 1871.

[illegible] AKADÉMIAI KÖNYVÁRUSSÁG.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI

TÖRÖK-MAGYAR-KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Szilády Áron és Szilágyi Sándorról. I. II. köt. XXX és 458 és 480 l. 5 frt.

— — — III. IV. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, szerk. és jegyzetekkel ellátták Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I. II. k. VIII és 480 és 524 l. meg egy tábla 6 frt., külön mindenik kötet 3 frt.

— — — V. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, u. azoktól. 530 l. fűzve 3 frt 50 kr.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X. és 266 l. egy pecsétmással 2 frt 10 kr.

— — — II. köt. 216 l. szás pecsétmással 2 frt 10 kr.

— — — III. köt. 264 l. egy czímerrajzzal 1 frt 40 kr.

— — — IV. köt. 260 l. 2 frt 40 kr.

— — — V. köt. 251 l. 1 frt 40 kr.

— — — VI. köt. 264 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.

— — — VII. köt. 266 l. 1 frt. 60 kr.

— — — VIII. köt. 259 l. s kőirati táblával 1 frt 60 kr.

— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 40 kr.

— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt. 60 kr.

— — — XI. köt. 240 l. 1 frt 40 kr.

— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

Az egész tizenkét kötetes folyam ára tizenöt forint.

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. XIII. v. Új folyam I. kötete 1868, 252 l. 1 frt 40 kr.

— — — XIV. v. „ II. kötete 1869, 282 l. 1 frt 80 kr.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. köt.: Négyszáz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX és 432 l. kilencz kőiratú hasonmásos táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK bestürendő tárgymutatója. Csinár Mórtól. XVI és 549 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 54 l. 40 kr.

HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől. I.—V., VI.—I. és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65 kr. — (VI. köt. 2. rész sajtó alatt.)

MAGYARORSZÁG HELYRAJZI TÖRTÉNETE, fő tekintettel az egyházi intézetekre vagyis a nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek püspök megyék szerint rendezve. Rupp Jakabtól. Első kötet két darabban. Az esztergami egyháztartomány a hozzá tartozó püspökmegyékkel együtt. XVIII. és 807. l. 5 frt.

BUDA-PEST és környékének helyrajzi története. Rupp Jakabtól. Kőt térképpel 306 l. 2 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr. kivévén a következőket: I. osztály, XI. köt. (Árpádkori Okmánytár, VI. k.) II. oszt. XII. k. (Brutus I.), és XVI. köt. (Forgách) 4—4 frt. — XV. k. (Tököly, Nagy Ivántól) 4 frt 50 kr. — XVIII. köt. (Tököly, Turmától) 1 frt 30 kr. — **E nagy gyűjtemény tartalmát l. a borítók következő lapjain.**

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES

XXV.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

HUSZONÖTÖDIK KÖTET.

PEST, 1871.
EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

VERANCSICS ÁNTAL

M. KIR. HELYTARTÓ, ESZTERGOMI ÉRSEK

ÖSSZES MUNKÁI.

KÖZLI

WENZEL GUSZTÁV,

M. AKAD. R. TAG.

TIZEDIK KÖTET.

VEGYES LEVELEK.

1569—1571.

PEST, 1871.
EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

DB932
M64
1.25

Pest, 1871. Nyomatott az „A t h e n a e u m“ könyvnyomdájában.

ELŐSZÓ.

Verancsics Antal munkái kiadásának folytatása, melyre feledhetetlen történetírónk Szalay László halála után a Magyar Tud. Akademia Történelmi Bizottsága által felszóllíttattam, 1868. február 2-ka óta, a mikor ezen folytatásnak első, vagyis az egész gyüjtemény VIII. kötetét tettem közzé, íme két (a IX. és X.) kötettel bővült ismét. Ezen alkalommal kötelességemnek tartom, e két kötet tartalmáról a közönség előtt számot adni, s egyúttal Verancsics munkáinak még hátra lévő közlendőit néhány szóval érinteni.

Gyüjteményünk hatodik kötetével Szalay Verancsics Antal munkáinak harmadik alkatrészét, t. i. vegyes leveleit, kezdte közzé tenni. S bármi érdekesek és jelesek az első két kötetben foglalt történelmi dolgozatok; bármi fontosak a harmadik, negyedik és ötödik kötetben kiadott kettős portai követségnek iratai (1553—1557. és 1567—1568.): azért a vegyes levelek bárcsak futólagos áttekintése után mindenki meg fog győződni arról is, hogy ezen vegyes levelek tartalma hazánk akkori, főleg belviszonyainak történetére nem kevesbbé fontos és érdekes.

Alulirott eddig a vegyes levelek közlését 1559.

martius havától 1571. végeig. három kötetben folytatta; a mihez képest. a második portai követségnek idejét levonva. közleményeim csaknem tizenkét évre terjednek. A mennyiben pedig Verancsics ezen idő alatt előbb mint egri püspök. s azután mint esztergami érsek és primás. részint elökelő egyházi és országos állásánál fogva. részint mint Eger és Érsekújvár várainak hadi kormányzója. a legfontosabb közdolgokra igen jelentékeny befolyást gyakorolt, kora legjelesebb egyházi dignitáriusai. államférfiai. hadvezérei és tudósaival közvetlen és szoros összeköttetésben volt. s a reá bizott ügyek kezelésében nagy tevékenységet fejtett ki: a mennyiben továbbá családi viszonyai is több tekintetben nem csekély érdekkel birnak: magában világos. hogy hazánk XVI. századi története ezen a politikai. jogi és társadalmi élet minden irányulataira vonatkozó számos levelek által sok nevezetes felvilágositó és tájékoztató adatot nyer.

A VIII. kötet elöszavában azon forrásokat említettem fel, melyekből az általam közlött leveleket vettem. Ezek általában a bécsi császári titkos levéltár. az előbbi m. k. udv. kanczelláriá levéltára, Verancsicsnak a nemzeti muzeum könyvtárában lévő kéziratai; továbbá Verancsics számos leveleit tartalmazó egy kézirati codex a győri papnövelde könyvtárában; Verancsics kéziratainak az egri érseki könyvtárban lévő másolatai; végre egyes levéltárak és kézirati gyüjtemények, melyekben történelmi kutatásaim alatt egyik másik számra találtam. Ezen tudósításom a IX. és X. kötetek tartalmára is alkalmazható.

Névszerint a IX. kötet XII. XXIII. XLI. XLII.

és LXXXI., s a X. kötet XXI. XXVI. XXX. XXXII. és LXXIV. számait a bécsi császári titkos levéltár eredeti példányai után; a IX. kötet XV. CXXIV. CXXVIII. CXLIX. és CL. számait az előbbi magyar k. udv. kanczellária levéltárának ügydarabjai után; a IX. kötet I—III. VII—IX. XLIV. XCIV. és CXXVII., s a X. kötet XVII. XXII—XXIV, XXVIII. C. és CV. számait az egri érseki könyvtárnak kéziratai után közöltem; a IX. kötet LXIII. CV. CVIII. CXII. és CXXXV—CXXXVIII., s a X. kötet III. V. VII. XV. és XXVII. számait a nemzeti muzeum „1680. fol. Lat." jegy alatti, csupa eredetieket tartalmazó kézirati codexéből; a IX. kötet IV—VI. X. XI. XIII. XIV. XVI. XVIII. XXI. XXII. XXIV. XXV. XXXVI. XXXIX. XLIII. XLVII—LX. LXIV. LXVII. LXIX—LXXVI. LXXVIII—LXXXV. LXXXVII. XC—XCIII. XCV. XCVI. XCIX. CI. CIV. CIX. CX. CXIV—CXXIII. CXXV. CXXVI. és CXXIX—CXXXIII., s a X. kötet I—XV. XX. XXVII. XXIX. XXXI. XXXIII—XXXV. XXXVII—XL. XLIII. XLV. XLVIII. XLIX. LII. LIV—LVIII. LX. LXI. LXIV. LXVII. LXVIII. LXXI. LXXIV. LXXVI. LXXX—LXXXVI. LXXXIX. XCIV. LCIX. CII. CIV. CVII. CVIII. CXI. CXXIV—CXXVI. CXXXIV. CXXXVI. CXLV. CLVIII. CLIX. CLX. CLXI. és CLXIII. számait a nemzeti muzeum könyvtárának „1681. fol. Lat." jegy alatti négy kötetű kézirati gyüjteményéből; a IX. kötet XIX. XX. XXV. XXVII—XXXV. XXXVII. XXXVIII. XL. XLV. XLVI. LXI. LXII. LXV. LXVI. LXVIII. LXXVII. LXXXVI. LXXXVIII. LXXXIX. XCVII. XCVIII. C. CII. CIII CVI. CVII. CXI. CXIII. és CXXXIV., s a X. kötet XVIII. XXV. XXXVI. XLI. XLII.

XLIV. XLVI. XLVII. L. LI. LIII. LIX. LXII. LXIII. LXV. LXVI. LXIX. LXX. LXXII. LXXIII. LXXV. LXXVII—LXXIX. LXXXVII—XCIII. XCV—XCVIII. CI. CIII. CVI. CIX. CX. CXII—CXX. CXXII. CXXIII. CXXVII—CXXXIII. CXXXV. CXXXVIII—CXLIV. CXLVI. CXLVII. és CLXII. számait a győri papnövelde Verancsicsféle kézirati codexéből; végre a X. kötet XVI. XIX. XXV. és CXXXVI. számait Hevenesi kéziratairól vettem.

Érdekesnek tartom felemlíteni, hogy azon reversalis, melyet Verancsics Antal mint esztergami érsek 1570. april 24-én adott, s mely a X. kötet XXV. sz. a. közöltetik, Hevenesi kéziratairól (XXX. kötet 233. l.) van véve. A mennyiben pedig a győri codex 197. l. hasonló szövegű, de 1570. évi martiushó 15-ke keltével ellátott iratot tartalmaz; nem lehet kétség, hogy ez volt az eredeti fogalmazvány, mely utóbb néhány, az érsek jogosítványát némileg megszorító határozattal volt megtoldva, és ehhez képest módosítva. A martiusi fogalmazványnak, mely — mint látszik — az előbbi érsekek állásának megfelelt, X. kötetünk 56. lapján a 26. sortól kezdve rövidebb szövege a következő :

„Veteranos vero milites, qui iam in ea arce Wywariensi diu militarunt, omnes quicunque in officio, et intra conditionis suae terminos perstiterint, eruntque, haud quaquam loco atque servitio suo movebimus; qui contrarie sese gesserint, nostrum erit, ut quemadmodum de aliis securitatibus, ita etiam de ista militari eidem arci consulamus. Non defuturi ullo tempore, ut de stipendiis suis iidem milites reddantur contenti. Decimas denique nostras stb. Datum Posonii die 15. Martii anno Domini M.D.LXX.“

Végre megjegyzem még, hogy a mennyiben a jelen X. kötet 1571. végeig terjed, a XI. kötet még azon leveleket fogja tartalmazni, melyek 1572. kezdetétől Verancsics Antal haláláig, primási és királyi helytartói idejéből származnak.

De minthogy kutatásaim alatt Verancsicsunk néhány még nem közlött kisebb idodalmi művére is akadtam; s ezen alkalommal több fontos és érdekes, mindeddig kiadatlan, s az előbbi kötetekben sem foglalt levelét is sikerült felfedezni: mind ezeknek közlésére még egy XII. kötetet szántam; mely az egész gyűjteményt bezárandja, s egyszersmind az összes tizenkét kötetnek betűszerinti tárgymutatóját fogja tartalmazni.

Pest december 31-kén 1870.

WENZEL GUSZTÁV.

TARTALOM.

1569.

	Lap.
I. *Verancsics Antalnak Andronicus Tranquillus*, okt. 19. . .	3
II. Bernátnatnak Milanóban apátnak, nov. 1.	11
III. *Verancsics Antalnak a velenczei patriarcha*, nov. 5. . .	12
IV. Testvérének Mihálynak, nov. 12.	13
V. *Verancsics Antalnak Dolfino (Delfino) bibornok*, nov. 12. .	17
VI. *Verancsics Antalnak Ellebodius Nikáz*, nov. 12. . . .	19
VII. *Verancsics Antalnak a mantuai herczeg*, nov. 30. . .	20
VIII. Jovius Jánosnak, dec. 1.	21
IX. Unokaöcscsének Faustusnak, dec. 1.	22
X. Saaghy Imrének, dec. 9.	23
XI. Maximilián császárnak, dec. 13.	24
XII. A kincstári tanács Verancsics Antalnak esztergami érsekké kineveztetése tárgyában	26
XIII. Görög Mihály vikárius és Telegdy Miklós olvasó kanonokoknak, dec. 15.	28
XIV. Ellebodius Nikáznak, dec. 15.	30
XV. *Verancsics Antalnak Dolfino bibornok*, dec. 16. . . .	31

1570.

XVI. *V. Pius pápának Maximilián császár*, jan. 12, . . .	33
XVII. *Verancsics Antalnak Zsigmond Ágost lengyel király*, jan. 20.	35
XVIII. Antenor volterai püspök és florenczi követnek, jan. 20.	36
XIX. *A magyar kamarának Maximilián császár*, jan. 24. .	38
XX. *Verancsics Antalnak Andronicus Tranquillus*, febr. 2. .	40
XXI. Maximilián császárnak, febr. 19.	48
XXII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, mart. 21. .	50
XXIII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 4. . .	51
XXIV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 15. .	53
XXV. Verancsics Antal mint esztergami érseknek reversalis levele, apr. 24.	54

Lap.

XXVI. Verancsics Antal és Bornemisza Pál vélemény-nyilatkozata az erdélyi követség ajánlatairól, jun. 30. . 58
XXVII. *Verancsics Antalnak a mantuai herczeg*, jul. 28. . 68
XXVIII. *Verancsics Antalnak Károly főherczeg*, sept. 1. . 70
XXIX. A császári udvari kincstárnak, nov. 27. . . . 71
XXX. Maximilián császárnak, dec. 6. 73
XXXI. Az udvari kincstárnak, dec. 10. 75
XXXII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, dec. 26. . 78

1571.

XXXIII. Sághy Imrének, jan. 6. 79
XXXIV. Andreffy Jánosnak, jan. 6. 81
XXXV. Liszty János veszprémi püspöknek, jan. 6. . . 84
XXXVI. Draskovich György zágrábi püspöknek, jan. 11. . 86
XXXVII. Forgách Simonnak, jan. 15. 93
XXXVIII. Caurino Ferencznek, jan. 15. 96
XXXIX. Maximilián császárnak, jan. 15. 97
XL. Biglia Menybért apostoli nunciusnak, jan. 18. . . 99
XLI. Steckel Anzelmnek, jan. 21. 108
XLII. Podosius Lukács lengyel követnek, jan. 21. . . 107
XLIII. Mindszenty Endrének, jan. 26. 111
XLIV. Telegdy Miklósnak, jan. 26. 112
XLV. Mindszenty Endrének, jan. 30. 115
XLVI. Dubovius Mihálynak, febr. 2. 117
XLVII. Vöröskő vára parancsnokainak, febr. 5. . . . 118
XLVIII. Zazkovszky Mártonnak, febr. 7. 120
XLIX. Maximilián császárnak, febr. 9. 121
L. Caprino Ferencznek, febr. 9. 124
LI. Lindvai Mihálynak, febr. 9, ... 126
LII. Maximilián császárnak, febr. 21. 127
LIII. Rozsnyóbánya városnak, febr. 21. 129
LIV. Bornemisza Gergely csanádi püspöknek, febr. 21. . 131
LV. Maximilián császárnak, febr. 24. 132
LVI. Cherewdy Györgynek, febr. 24. 136
LVII. Szopronczy Márknak, mart. 1. 137
LVIII. Gróf a Salmis Gyulának, mart. 2. 138
LIX. A bécsi udvari tanácsnak, mart. 3. 140
LX. Az esztergami káptalannak, mart. 3. 141
LXI. Sybryk Lászlónak, mart. 3. 142
LXII. Gyulay Istvánnak, mart. 3. 143
LXIII. Draskovich György zágrábi püspöknek, mart. 8. . 144
LXIV. Byudy Mihálynak, mart. 9. 150
LXV. Biglia Menyhért apostoli nunciusnak, márt. 21. . . 152
LXVI. Krusich Jánosnak, mart. 25. 156

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MÁSODIK OSZTÁLY : IRÓK

HUSZONÖTÖDIK KÖTET.

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES

XXV.

ANTONII VERANCII EPISTOLAE.

V.

Veranesics Antalnak Andronicus Tranquillus.

Ad Reverendissimum dominum Antonium Verantium Archiepiscopum Strigoniensem Tranquillus Andronicus.

Non possum oblivisci tuae benevolentiae, quam saepe perspexi erga me singularem; sed tunc evidentius sese exeruit, quum Viennae proxima aestate legens quoddam meum epigramma de malis reipublicae, me fideliter et amanter admonuisti, ne pergerem immodicus esse in deplorandis nostris temporibus; quoniam lamentis nihil proficimus, neque laborando meremur aliud, nisi odium, interdum etiam perniciem. Nam plerumque vera etiam dixisse multis exitio fuit: siquidem morsus, qui ex vero trahuntur, gravius premunt, et altius infinguntur. Superbi sunt potentiorum animi, et aequari Deorum potentiae volunt, quos facile dicendi libertate irritaveris; adulationibus conciliantur, silentio praetermittere tutissimum est. Quamquam summa tua quidem auctoritas et candor animi tui vehementer me permovent, ac sane vehementius ceteris omnibus: interim tamen abs te peto, concedas hoc mihi, nec moleste feras; dum tibi probem causas a me suscepti negotii, spero, cognitis rationibus omni crimine me absolves. Legimus, Socrati bonum a puero daemonem aspirasse, qui addebat calcaria viro impigro, et ad bona studia sua 1569. okt. 19.

ipsius natura sponte currenti : contra vero me genius meus, ut desidem, conctabundumque, statim ab adolescentia coepit incitare atque impellere, ut in communia commoda pro viribus incumbam. Ego vero, qui sum, ut Deo maxime salutaria praecipienti resistam? Essem equidem culpae affinis, si contumeliis et maledictis temere per memet ipsum iactatis quemquam proscinderem. Nunc autem quod eloquor, quae Deus posuit in os, cur in vitio vertitur? Adeone molesta est quibusdam delicatis veritas, ut in professores veritatis odio plus, quam Vatiniano ferantur; perinde ac omnia divina et humana evertissent? Atqui praecipue vera dicendo Christum confitemur; quid enim aliud Christus est, nisi ipsa veritas? — quam ascondere, procul dubio est, Christum cum perditis et infidelibus negare. Neque propterea minis tyrannorum exteriorum, quorum carnifex animus praecipue saevit in eos, qui somnolentos revocant ab ignavia, et cohortantur ad studia virtutis iisdem ipsis salutaria. Nunquam existimavi plus timeri eos oportere, qui corpus occidere possunt, in animam nullum ius habent; quam Deum, qui potest utrumque interimere, et detrudere ad inferos perpetuo cruciandum. Nam in unius corporis amissione haud magna iactura (ut vulgus existimat), accipitur. Per se non vivit, cito defloresci, atque intra breve spatium interit; quocum sepeliuntur omnes fluxae voluptates, laenocinia et blandimenta vitae humanae; interim antequam ad periodum perveniat, ne connumerem curas, labores, infinita eius intestina externaque mala, quibus aut in ipsis vivendi initiis, aut in medio cursu frangitur. Nonne, ut abundemus commoditatibus et deliciis, expleamusque voluptatibus istam molestam et exitialem sarci-

nam; multa cogimur iniusta, impia, nefaria perficere. Quamobrem Deo conscio et vindice, a quo turpiter defecimus, deiicimur in valles plenas lacrimarum, ex quibus evadere nunquam licet. Itaque consulto multos mortales, perspecta vanitate rerum humanarum, ne indulgendo corpori aeternitate privarentur, multo negligentius vixisse. Egone igitur octogenarius, iam exacto vitae spatio mortem pertimescam? Etiamsi nulla vis inferatur, certe intra paucos dies hinc iure naturae abiendum est, ac terra reddenda terrae, unde sumpta fuit, ut viveret; nam omnia eo abeunt, unde orta sunt. Hoc velim tibi persuadeas, me nulli metus, nullae praemiorum spes, ne vivendi quidem dulcedo ab instituto depellent; in hac vocatione mihi certum est vivere et extingui.

Restat diluere quorundam satis ineptas criminationes. Requirunt a me cum convicio, quonam privilegio tam licenter deplorem conditionem nostri temporis, tacite vellicando Principes immerita de causa? Ad haec subsanantes inquiunt, nisi tu temperes a maledictis, statim respublica corruet, instar Amiclarum, quae tacendo perierunt. Non es huiusmodi, ut mundus tuam auctoritatem sequatur. Si sapis, continebis te intra tuam pelliculam.

Nisi me teneret ratio mei honoris, nec melioribus probari vellem; istis ego calumniatoribus, quibus omnia sordent in rebus humanis, nihil responderem. Tibi vero imprimis homini candido, et docto, et sapienti, cupio rationem totius instituti mei constare. Nam si tu subscribes labori meo, tulisse omnium suffragia putabo.

Haud equidem inficior, ingenium mihi perquam tenue contigisse. Quamobrem summo studio quaesivi

subsidia meae imbecillitati; non domi tantum, sed longe lateque in exteris nationibus, praesertim quae tunc fama percrebuerat florere clarissimis ingeniis in optimo genere disciplinarum, atque cum eminentissimis nostri aevi familiariter conversatus sum. Postea immiscui me nominatim evocatum in aulis Regum, an hinc forte aliquid adiumenti mihi accederet, atque in tractatione negotiorum publicorum cum nostris externisque Principibus (citra iactantiam loquor) multos annos consumpsi non admodum (ut spero) infeliciter. Igitur si propter stupiditatem hebetis ingenii consuetudine doctorum hominum parum doctrinarum consequutus sum; certe verisimile est, postremis meis laboribus nonnihil iudicii ad hoc tempus mihi accessisse, ut iam possim discernere inter fabam et cicerculam, quid honestum sit, quid inutile, quid ferat mortales ad gloriam, quibus infamia inuratur.

Porro in his, quantum licuit per meam tenuitatem humanitus instructus, veritatem, quam mundus dare non potest, dono Dei accepi; pro qua velim non solum indigna pati, sed etiam emori. Praestat enim placere Deo, quam hominibus. Et si nihil in praesentem diem sudatis laboribus et assidua increpatione perfecimus inveterata pertinacia improborum, tamen in vinea Domini exercuisse me non pigebit. Nam boni operis nihil deperit apud Deum; nec debemus expectare, ut Deus arbitrio nostro alios beet, alios fulminet. Ipse dominus temporum et nostrarum cogitationum scrutator intimus omnia novit momenta, quibus cuique mercedem suam, ut quisque meritus est, abunde opportuneque referat. Siquidem rerum ac temporum eventus in sua servat potestate; mortales omnino latere voluit, ne Apostolis quidem, quos tan-

topere dilexit, patefecit, quando restituet Regnum Israel.

Proinde nostri muneris est, nostrum pensum fideliter persolvere. Successus in manu Domini sunt, nec agricola, qui seminat, dat incrementum sementi; nec medicus sanat, quum adhibet opportuna morbo remedia; sed omnia Deus haec operatur in omnibus. Quocirca singularis quidem amentiae est, atque is videtur pacisci cum Deo, qui nolit accingi ad ullum praeclarum facinus, nisi securus de proventu sit. Paulo Apostolo praedicante iacta sunt mediocria quaedam fidei fundamenta; aliquot postea saeculis ipsa fides Christiana per orbem dilatata crevit in immensum. Non tamen hic successus de subactis populis vivo Paulo concessus fuit; neque Paulus id aegre tulisset, si tunc viveret. Quoniam non sibi, sed Christo gloriam quaerebat; quod quidem iussus Divina voce facere, nunquam per tot cruces in tantis aerumnis exagitatus intermisit. Eadem animi magnitudine antiqui Prophetae ad salutem populorum processerunt. Tantum autem abest, ut ea tempestate Divinas admonitiones et iustas querelas apud impios Reges probarent, ut propterea multis modis male accepti et excarnificati vitam amiserint. Ex quorum tamen sanctis praedicationibus, postquam invidia decessit, omnis aetas uberes fructus legit. Illud autem dignum admiratione videri debet, quod maluerunt interfici, quam non parere Deo. Revera frugi mancipia dominorum voluntatem alacriter perficiunt, servos torpentes et rebelles nequicquam ad bonam frugem excitaveris. Atque ista fex hominum, quod execrabilius est, praeclaris cuiuscunque conatibus, quae ipsi ne digito quidem attingunt, invident, atque adeo infesti sunt. Ad haec omnem aucto-

ritatem detrahere moliuntur, somniantes auctoritatem contineri dignitate personarum, nec sapientiam habitare in pannoso amictu tenuibusque fortunis, verum in splendidis titulis, et in his, qui longo famulitio stipantur. Qua re nihil absurdius fingi potuit. Quippe sapientia, quae domicilium in optima constitutione animi habet, non facile ingreditur in divites domos, tot illecebris vallatas; alioqui si quandoque irrupisset, turpiter eiiceretur, ut a dissimillimis. Divitiarum enim coniunctio cum virtute nulla esse potest; sicuti nec Belial cum Christo. Non temere invenies aliter verbum Domini, quae vera est sapientia, si utramque scripturam scrutatus fueris; nisi in humilium pectoribus consedisse. Quibus Regum infulae cedunt, ac etiam defunctorum cineres prostrati venerantur.

Quamvis multo rarius nostra tempestate huiusmodi sanctitatis exempla propter incredulitatem hominum elucescant; tamen Deus benedictus, prospiciens humano generi, non vult suam Ecclesiam his luminibus orbatam esse, nec penitus aberrare a vero, summergique naviculam Petri. Sustentatur autem, ne ruat, paucis spectatissimis columnis, quae fide ardenti vitaque incorrupta ceteris omnibus praevalent, atque ut sol illustrans omnia, praelucent.

Quod genus hominum, quum fugit pravitatem. quae passim aberrat, magis a Deo, quam a mundo cognoscitur. Ex hoc semine oriundos putes, quicunque studio veritatis inflammantur ad ea, quae reipublicae salutifera sunt; licet proletarii sint, atque ab ergastulis excepti. Hi enim spiritu Dei aguntur, qui veritatem palam in animis hominum inserunt, nulla spe praemiorum, neque metu poenae.

Dicam aliquid maius, quam imperiti opinantur.

Spiritus Paracletus ex sua bonitate vel impiis auctor esse creditur vera loquendi. Cum scelere Caypha sacerdotum principis, nihil tam nefarium, tam immane conferri potest. Ipse interficiendi Christi, mundi Principis et salvatoris, praecipuus consultor et impulsor extitit; at eum ipsum vaticinatum esse de Christo, nemini dubium est. Quanto aequius credere est, quisquis insitus in Ecclesia privatim parvo contentus vixit sine querela. Quem neque honorum ambitio, nec divitiarum admiratio prorsus invictum adversus pecuniam subegit. Huius inquam orationi spiritum Dei virtutem abundius suppeditavisse, praesertim de communibus commodis anxii, atque ad gloriam Dei cogitantis. Nam illo haeret aqua, quod malevoli obiiciunt usurpantes illam pervulgatam sententiam: „Omni vitio carere debet, qui paratus est in alium dicere.“

Nesciunt hoc ad eos pertinere, qui impotentes, ira odioque flagrantes prorumpunt ad convicia more mulierc ularum; non autem accusari eos, qui nulla privata causa, sed ut communibus commodis consulant, ignaviam reprehendunt, et ad virtutem excitant. Alioqui criminis arguantur et Apostoli, et orationis viri Dei, qui desiderio nostrae salutis acerbius in scelera invecti sunt. Quippe nec iidem ipsi, nec quisquam mortalium expers omnis culpae fuit; solus Dominus Christus peccatum non fecit. Et sane peccare privatos homines a paucis advertitur, itaque non est magni exempli: quibus autem in eminenti collocatis procuratio rerum humanarum contigit, quum conspicui sint oculis omnium, nihil potest in iis abscondi atque dissimulari. Quilibet vel tenuissimus naevus illustrius cernitur, ac multitudinem laedit, et proinde in dignitate provocat ad maledicendum. Quodsi gras-

santur ad publicam perniciem, credis eos, qui maiore animo praediti sunt, temperaturos ab execrationibus ipsorum, ex quorum somnolentia respublica omnis in interitum ruit?

Cessent igitur latrare canes, et innocentes, ne dicam assidue benemerentes de republica proscindere maledictis et vocare in invidiam. Tu quoque tales oblatratores velim tua virtute compescas, et ad modestiam revoces.

Sed fortasse quispiam dixerit, cui equidem assentior, me quidem, ut nunc sunt res nostrae; ludere operam; et facerem utilia, sonsulendo asuetis vivere in otio et luxu, hos enim, si linguis Angelorum utaris, nequicquam ad decus erexeris Videmus eos, qui rebus praesident, ac de publicis commodis subinde admonentur, nihil commoveri; non domi, non foris grassantem vitiorum labem corrigere; non pacis, non belli exercere munia, non perpendere rerum exitus, non adductis exemplis simili negligentia pereuntium veterum excuti. Nulla cuiquam cura de moribus, de Sacris, de cultu Dei; numquid hoste tam potenti atque immani, nobisque admodum infesto, et attrociter imminente nostris cervicibus, quisquam Principum expergiscitur? aut se colligit ad tutelam reliquiarum reipublicae adeo vastatae ac pene confectae? Putant paucorum annorum emendicatis, ne dicam emptis induciis securitatem nobis perpetuo partam esse; ideo de futuro bello nihil cogitant, et inter se tumultuantur, et caedibus strenue saeviunt. Atqui sperent, quod barbari more suo, defluxis breve induciis, et suis rebus compositis, nos imparatos et exhaustos viribus atque pecunia, magno copiarum apparatu inva-

dent; ac nisi tantam pestem Deus avertat, excindere conabuntur.

Utinam sim falsus vates, et nostra respublica externorum hostium secura gaudeat pace sempiterna. Quod antea non fiet (ut mihi persuadeo), quam nos ipsi mutatione vitae redierimus in gratiam cum Deo.

(Redditae) Posonii die 19. Octobris 1569.

II.

Bernátnak Milanóban apátnak Veranesics Antal.

Ad Abbatem Bernandum.

Quum die XVII. Octobris Sacratissimus Caesar, dominus noster clementissimus, creavit me Strigoniensem Archiepiscopum, volui pro ea fraterna necessitudine nostra, qua iam ferme a saeculo coniungimur, Reverendam paternitatem Vestram de hac promotione mea propriis litteris meis edocere, ne distineretur rumoribus, quibus non ita cito fides adhiberi solet. Quum vero quoddam iter quoque mihi per Insubres videtur imminere ad proximum ver; cuperem admodum, si tunc posset esse Mediolani in nova sua Abbatia, ut tandem post annos sane iam nimis multos conveniremus, et resarciremus veterem nostram consuetudinem. Quod equidem si mihi ex alto dabitur, miriades aliquot in Reverendam paternitatem Vestram amplexuum et osculorum consumam. Quare diligenter rogo, velit sic procurationes coenobii sui instituere 1569. nov. 1.

et accomodare, ut hoc expectatum mihi tempus neutri nostrum adimatur. Alias nequirem non dolere maxime, si hac ipsa expectatione frustrarer. Qui congressus noster, ne Vestrae quoque Paternitati cederet forte iniucundus, adeo crediderim, quod me et amat, et complectitur singulariter. Quod reliquum est, Eandem adhuc ad multos annos et vivere, et bene valere cupio; meque ex animo offero atque commendo. Posonii prima Novembris 1569.

III.

Veranesics Antalnak a velenczei patriarcha.

Illustrissimo et Reverendissimo Signor mio osservandissimo.

nov. 5. Con infinita mia allegrezza et consolatione io ho inteso dalle lettere di Marino Fracasio, Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima esser stata dichiarata Arcivescovo di Strigonia dalla Maesta dell' Imperatore con infinita sua laude, della qual sua essaltatione con quel maggior affetto d' animo con essa lei mi allegro; et spero, ch' il Signor Dio la essaltarà à maggior grado et à maggior dignità, cosi ricercando le rare sue virtù, et i molti meriti appresso Sua Maesta Cerarea; affirmando à Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima, esserle affetionatissimo servitore. Ne ultro desidero, ch' il Signor Dio mi doni gratia di dimostrarle con effetto la reverentia

et osservantia, ch' allei meritamente porto; et con questo fine alla buona gratia di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima riverente mi raccomando et offero. Di Venetia li V. di Novembre nel LXIX.

Di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima.

affetuosissimo servitor

Il Patriarca di Venetia mp.

Kívül: All' Illustrissimo et Reverendissimo Signor mio osservandissimo il Signor Arcivescovo di Strigonia. Posonio.

IV.

Tes vérének Mihálynak Veranesics Antal.

Magnifice domine frater nobis charissime et honorandissime s.

Heri aliis meis litteris ad Vos datis, hodie ve- 1569. nov. 12.
stras accepi prima Octobris scriptas. Quae quam diligentibus tabellariis fuerunt creditae, nescio; ad eas tamen subito rescribere non praetermisi. Utque ad omnes partes vestrarum respondeam: Non puto iam sollicitari Vos reditu Petri, qui expeditus hinc VI. Octobris memorati, crediderim dudum, si sit incolumis, illum in patriam pervenisse, et explesse desiderium vestrum.

De mortalitate vestrae civitatis non miremini; quia et in his nostris regionibus passim funera efferuntur. Nec mirum est, si Helias Tolimerius et Fran-

ciscus Ferro decesserint, et simul metam vitae attigerint. Erant enim fere coetanei, et eodem senio premebantur. De obitu Vincentii Grisantii etiam gratulandum est relictae eius, si is ille fuerit, quem lues fregerat Gallica. Et iam deplorandae affini nostrae de alio coniugio prospicite.

Vindemia hic quoque nulla est; quum messis etiam tot inundationibus et coelorum intemperiis adeo tenuis ubique provenerit, ut nemini per totum Regnum laeta venerit.

De adventu vestro in Hungariam non erit novum, neque insuave mihi. Sed paciscamini mea etiam vice cum uxore vestra, ne sit postea molesta mihi, ubi coeperit vos repetere pro calefaciendo lecto; tametsi nec adhuc vel tepere illum intelligam, adeo refrixistis ambo. Nisi si copiam liberorum refugitis, et fortasse nec una unis plumis incubatis. Sed haec liberius, ut cum imbecillo fratre. Ego tamen non deero vobis in administranda ea culina, quam optabitis; nisi longius abero.

Nostro autem Fausto arbitror illud accidisse, quod omnibus tyronibus ludi litterarii, qui anno studiorum suorum primo una pagina plus scire consueverunt, quam eorum praeceptores. Sit hoc tamen ita, demusque aliquid etiam affectui vestro, qui est paternus. Nec nos quoque negemus, quod proficiet. Coepit tamen esse nonnihil solutior; et antequam videamus in sancta illum intrasse litterarum, non est blandiendum lubricae adolescentiae; quin potius inhibendus est castigationibus necessariis, ne luxuriet in sumptibus faciendis maioribus, quam et nos et vos possitis. Exigit enim modo vestes sumptuosiores, modo plures libros, quam quos intelligat. Nec interim posse se

discere lamentatur, nisi in sodalitatibus aeque exponere queat, ac ditissimi. Novem autem a kalendis Martii menses sunt, quod ducentos talleros consumpsitmet secundus. Kalendis vero Octobris misi ei coronatos aureos centum, missurus intra mensem unum alios centum; data ei facultate, ut illis sese vestiat instruatque hybernis, his vero victitet et libros emat. Quae quum ita sese habeant, an indulgendum sit ei plus aequo, ipsi vosmet videte, et corripite eius petulantiam. Quia non eum misimus Patavium, ut luxui incumbat, et pecunias prodigat, quae nec nobis, nec vobis affluunt in hunc usum. Moderetur itaque sibi, et discat, nec se ostentet alienis usibus.

Quae autem vos misistis illi, non improbo; concessi tamen et ego, ut pelliceam mardurinam sibi comparet. Ceterum agat omnia intra modum, sic tandem proficiet. Olivas vero, et ficus, et sardellas, et gelatinas, et idgenus plura alia maritimorum vestrorum bellaria si ei summittetis, bene quidem facietis. Est enim filius charissimus. Eadem tamen maritima cur mihi benefico fratri iam ab annis sane multis in vestro mari, et in vestris iucundissimis agris atque insulis cuncta defuerint, vellem mihi diceretis. Sed quia nihil habetis, quod possitis iuste; intelligite a Petro et a Vincentio, quonam id incuriae vestrae stomacho tulerim, quibusque Vos prosequutus sim laudibus ac benedictionibus.

De redempta domo, quod scribitis, placet. Sed in ea exornanda, nollem aut Petrum vexari, aut Margaretham dote sua fraudari, ne novis nos molestiis gravemur. Alioqui alia est ratio incunda, ut istius commodo ac decori consulatur; quod Vos, qui ea fruimini, videbitis. Nec tamen a nobis destituimini.

Nam et novimus et meminimus, quantum Vobis nostris debeamus.

De perturbatione capitanei Michaelis consobrini nostri valde doleo, vellemque magnopere eius beneficio ut quandoque remitteret rigorem tantae suae vehementiae. Quae ipsi quanto maiorem existimationem afferre videatur, tanto maiores etiam turbationes illi cumulat. Non enim usquam gentium in civitatibus facile et aequo animo uni cuipiam ceteri cives subiacent; et malunt omnes ex aequo pares esse, quam a quoquam subiugari et excellere universos. Sic et is noster consobrinus faceret, meo quidem iudicio, prudentissime, si remissius gereret se cum suis civibus. Quo instituto nisi ego quoque, in hoc Regno, imo et in hac aula miriade aemulorum abundans, rebus meis proxessissem; putatisne, quod huc evasissem quo evasi, amarerque tantopere ab omnibus, nec id minus ab exteris, quam ab indigenis, quantopere amor? Mirareminique supra modum, si interfuissetis proximis nostris Comitiis, et vidissetis studia sane publica, non privata tantum, quae me ad Archiepiscopatum hunc summo et consensu et conatu evehi non solum cupiebant, sed etiam acclamabant, aeque humanitatis et modestiae, ac meritorum et virtutum praeconia mihi tribuentes. Quod haud quaquam attigisse praesumpsissem, nisi ad fratrem scriberem. Sed res omnino ita habet; voluique domestico exemplo profuisse nostro consobrino, si sonsilium nostrum ei placuerit.

Aliud est, quod prorsus illi persuasum esse cupio, ne Senatui Veneto interminetur abitu suo a signis eius et migratione ad haec nostra. Quo animo nisi esse destiterit, nequaquam sapit: erratque plurimum, si curret in incertum, iratusque privati viri iniuria

publicum statum laeserit. Suumque mutare iudicio ex indignatione sumpto; non est, credite mihi, hominis prudentis, nec eius, qui alienis periculis suae securitati quietique consultum solide esse studet. Reliqua ex notis cognoscite, et nobis habete. Alioqui coniiciet et se, et suos omnes in varias perturbationes, et in incommoda gravissima, si se moverit loco, in quo satis honesta conditione fruitur. Nec honoris est indigus, si sese maioribus suis accomodare et subiicere sciverit simul et studuerit. Me alioqui etiam absens absentem semper habebit praesentem suis commodis. Vosque salutatis nostris tam propinquis, quam amicis omnibus, valete in Domino vestro arbitratu. Viennae XII. Novembris 1569.

V.

Veranesics Antalnak Dolfino bibornok.

Reverendissimo Signor come fratello honorando. 1869. nov. 12
Io ho udito con infinito mio piacere, che Vostra Signoria Reverendissima sia stata in questa dieta d' Vngaria nominata con si gran giuditio da Soa Maesta Cesarea all' Archivescovado Strigoniense, e mene rallegro con lei, non come di cosa hora successa, ma come di cosa molto prima da me preveduta e fermamente creduta per le singolari virtu e meriti suoi. Son securo, che questa degnità non poteva cadere in persona, à cui fossero, per essere piu raccomandate le cose mie, ch' à lei, e l' hagia mostro con quel che

ha fatto per me nell' occasione de' disturbi, che senza alcuna mia colpa si è cercato di darmi in cotesta dieta. Ella sa, quanto io habbia fatto per quel Regno absente e presente; e quanto in particolare mi sia sempre adoptato à favore di quei Reverendi Prelati. A me non pare veramente d' haver meritato questa persecutione: e mi duole, che habbia potuto più il mal humore di quelli, ch' ella sà, che la memoria della buona volontà e buoni fatti miei. Nondimeno perche non posso in tutta mia vita lasciar di far piacere anco à quelli, che m' hanno fatto male, dove li detti haveranno bisogno di me, io sono per far loro ogni commodo.

Quanto poi alla persona di Vostra Signoria Reverendissima, persuadasi di havere in me un vero, obligato et affettionato fratello, il quale cercarà di honorarla e servirla in tutte l' occasioni. Pregola, ch' all' incontro tenga viva protettione delle mie cose, prestando à favor di quelle aiuto al Spadari con la molta autorita; perche certo mi ritrovarà gratissimo et amorevolissimo in ogni occorrenza, cosi sua, come d' ogni suo. Particolarmente la prego à non mancare d' avvertirme, come vero amico intorno alle provviggioni, che giudicarà poter farsi nelle cose cosi spirituali come temporali; perche gliene restaro con obligo. Nostro Signor Iddio la conservi e prosperi.

Di Roma a XII. di Novembre M.D.LXIX.

Di Vostra Signoria Reverendissima

come amorevolissimo fratello

Il Cardinal Dolfino.

Kivül: Al Reverendissimo Monsignore come fratello honorando, Monsignor Eletto Arcivescovo di Strigonia.

VI.

Veranesics Antalnak Ellebodius Nikáz.

Illustrissime et Reverendissime Domine salutem. 1569. nov. 12.
Ego Patavii sum libenter in hac perturbatione rerum omnium: unam tamen ob causam istic esse velim, ut coram tibi laetitiam meam declararem, qua efferor in amplificatione dignitatis tuae; propterea quod sermone, vultu, fronte denique, sensus animi facilius aperiuntur, quam epistola significari possint. Equidem et virtutes tuas, et honorum cursum intuens, nunquam dubitavi, quin ad summum dignitatis locum pervenires; cum et praestantissimae laudi tuae amplissima quaeque deberi scirem, et iam in eo gradu consisteres, qui a summo fastigio quam proxime abesset. Itaque feliciter hunc tibi honorem evenire volo; et Hungariae gratulor, quae non minorem fructum ex auctoritate et sapientia tua capiet, quam tu honorem es ex iudicio et benignitate Caesaris consecutus.

Faustus fratris tui filius, deditus bonarum artium studiis, a me contendit, ut sibi iter patefacerem, ac quasi lumen praeferrem ad Aristotelis libros cognoscendos, qui sunt subtilissime scripti de ratione dicendi. Obsecutus sum optimi iuvenis honestissimae cupiditati, meque totum ei patefeci; sic, ut omne meum studium eius studiis inserviat. Ita enim flagitat tua in me praestans benevolentia, quam cum iam inde essem expertus, cum ex priore legatione te in Hungariam recepisses, eandem mihi deinceps integram

praestitisti. Cui quidem utinam in tanta fortunae tenuitate par esse possim. Sed illa sit quamvis adversa; tam violenta quidem certe esse non poterit, ut mihi ullo tempore meam in te summam observantiam ac gratum animum eripiat. Vale. Patavii pridie idus Novembris.

Illustrissimae et Reverendissimae Dominationis Vestrae

humilis servitor

Nicasius Ellebodius Castelanus mp.

Kívül: Illustrissimo et Reverendissimo Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi etc. domino et patrono meo observandissimo Posonii.

VII.

Veranesics Antalnak a mantuai herczeg.

. nov. 30. Illustrissimo et Reverendissimo Monsignor. Richiede la singolar affettione che per natural mia inclinatione ho sempre portata a Vostra Signoria Illustrissima che in tutte le occasioni le dia memoria delli amore, che le tengo; et della stima, che faccio della persona sua, el che farò col mezo del Andreasio mio gentilhuomo, ch' io mando à cotesta corte. Il quale non solamente la visitarà per parte mia, mà sicura la venderà della mia verso di lei affettionata voluntà, et come volentieri vorrei haver occasione di far cosa, che le tornasse à servigio. Vostra Signoria Illustrissima dunque sarà contenta de dar fede intiera al detto mio gentilhuomo, con aggradir il comple-

mento, come s' io lo facessi in persona, che me sarà de molto contento. Con che resto, pregrandole ogni felicita. Di Mantova l' ultimo di Novembre 1569.

Al servitio di Vostra Signoria Illustrissima

Il Duca di Mantova.

Kívül: Reverendissimo Signor, Monsignor di Strigonia.

VIII.

Jovius Jánosnak Veránesics Antal.

Ad Io. Iovium.

Expostulatus est nobiscum Faustus, quod ei ne- 1569. doc. 1.
cessarios sumptus non suppeditas. Et nova quaedam simultas inter vos orta est; nec scimus, occultane, an manifesta sit illa. Nosque qualiscunque sit, habet admodum male; vellemusque, ut melius concordaretis mutuo. Sed quia vix modum videamus, id posse fieri; novum cogimur instituere, ut ex litteris ad Faustum datis intelliges. Tui alioqui non omissuri curam, provisurique diligenter, quum sese prudenter geret, nosque intemperiis suis nimis adhuc iuvenilibus desistet molestare. Jam enim intra novem menses a kalendis Martii constatis nobis pluribus, quam quingentis et septuaginta talleris; et nihilominus perpetuis nos petitionibus urgetis. Quo stimulo haud quaquam volumus imposterum sollicitari; ubi pater transiget cum filio, nosque edocebit. Nec modo plura. Vale. Viennae prima Decembris 1569.

IX.

Unokaöcscsének Faustusnak Veranesies Antal.

Ad Faustum nepotem.

19. dec. 1. Magnopere offenderunt nos proximae tuae litterae; quibus expostulatus es de institutore tuo, quod tibi sumptus nullos suppeditaret. Quare plurimum et miramur et dolemus, quod tam praepropere ordinem, a me praesenti tuo statui constitutum invertere contendis. Nec enim alia causa achatera tibi coniunxeram, quam ut adolescentia tua et aetate adhuc immatura et rerum imperita sustentaretur. Sed postquam te adeo iudicas esse ea et aetatis maturitate et rerum peritia sufficienter imbutum, tuis te ventis committemus. Nec id quidem libenter; sed tantummodo, ut careamus iuvenilibus tuis fervoribus; quum iam senilis aetas nostra dudum his praecipitiis et furoribus valedixerit, et maioribus rebus operam damus. Ne tamen sic etiam studiis tuis desinas, patri tuo commisimus, ut ipse intelligat, nosque primo quoque tempore edoceat, quanta stipe annuatim opus erit tibi. Quod ubi primum ex eo cognoverimus, novum modum instituemus de sustentatione tua, quam a nobis semper stato suo tempore in singulos annos accipies. Etiam vel totum hoc aes uno mense consumpseris, vel in annum moderabere, in te hoc erit constitutum; verum si ante tempus illud prodegeris, frustra novum a nobis postulabis. Et quid? Quotannisne quingentos aut sexcentos in te talleros, et tua causa in instituto-

rem tuum effundemus? Quos iam intra novem menses a kalendis Martii consumpsistis, necdum eos suffecisse vobis fateamini. Multum est hoc ambobus vobis, multum et nobis, qui aliis quoque multiplicibus sumptibus exhaurimur. Quapropter, ut huic rei occurramus, id facturi sumus, quod iam habes. Dedimus etiam commissionem Petro de Angelis, ut disponat vobis Venetiis bibliopolam aliquem, qui tot libros vobis administrabit, quot erunt necessarii; quo demum etiam sumptu careatis. Memineritis tamen cavere, ne modum excedatis in his desumendis. Vale. Viennae prima Decembris 1569.

X.

Saaghy Imrének Veranesics Antal.

Egregie Domine, amice honorande, salutem et 1569. dec.
nostri commendationem. De congregatione Comitatus Posoniensis causa conferendi subsidium 25 denariorum Magnifico domino Comiti Ecchio a Salmis, quod ad nos scripsistis, nihil sciebamus. Et fecistis bene, quod nos edocendos esse duxistis. Huiusmodi enim negotia nondum licet nobis attentare, donec in possessione non fuerimus Archiepiscopatus propter multa, nequid ante tempus cum aliqua obloquutione ageremus, inhibente et vos non multum causa dissimili sine scitu Camerae. Quapropter heri loquuti sumus diligenter cum ipso domino Comite super hoc; et auditis his nostris rationibus cuncta probavit, et censuit ces-

sanum]u congregatione ista, quoad nos erimus in Archiepiscopatus possessione. Quod non longe differetur, quandoquidem nobis etiam hic erit tamdiu immorandum, quoad usque homines mei Praga reverterentur. Quos propterea misi in curiam, ut inde referant mihi diplomata et mandata necessaria ad apprehendendam memoratam Archiepiscopatus possessionem. Et hoc loco subsistat ista res ad suum tempus. Nec desinam gratificari domino Comiti, qui certe plurimum Regno servit. Et bene valeat. Viennae 9. Decembris 1569.

Eiusdem dominationis Vestrae

uti frater

Electus Strigoniensis mp.

Kívül: Egregio domino Emerico Saaghy, provisori domus Archiepiscopatus Strigoniensis Posonii, amico nobis honorando. Posonii.

XI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Sacram Caesaream Maiestatem.

1569. dec. 13. Propter celerem Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae abitum, et maximum concursum multitudinis, quo Principes huiusmodi temporibus obrui solent, meo negotio nulla tunc ratione dari potuit expeditio. Nec ego volui esse molestior, ne quid tumultuosius transactum fuisset mecum, et Maiestas etiam Vestra

minus satisfacta esse potuisset. His itaque duobus meis familiaribus ad Maiestatem Vestram destinatis, huius ipsius expeditionis meae causa supplico quam demississime, dignetur clementer mandare, ut omnium eorum, quae ad praesentis mei negotii de apprehendenda Archiepiscopatus possessione, et de aggredienda procuratione militum, atque eorum, quae arcis Wywariensis reparatio postulat, attineant, fiat celerior et totalis expeditio; ne sic et ego pendeam, et tota res ipsius Archiepiscopatus, eiusque Ecclesiae status magna cum iactura plurium partium suarum maneat in suspenso.

Primum autem opus est litteris donationalibus, quarum iam Reverendissimus dominus Vesprimiensis accepit exemplum a Camera.

Deinde mandatis ad Cameram Posoniensem, ad Capitulum, ad officiales, ad praefectos tum arcis tum militum, et ad omnes subditos generaliter, ut me admittant in omnia, mihique pro rei more, et Sacrae Caesareae Maiestatis clementi voluntate ac decreto pareant et obsequentes sint.

Et quum militum solutio arcisque instauratio maximam omnium proventuum partem in se est recepturа, humillime supplicaveram, ut Sacra Caesarea Maiestas Vestra etiam pisetum, si fieri posset, propter alias quoque certas causas, de quibus tunc attigeram, clementer mihi concedere dignaretur; sin minus, ut maiorem mihi pensionem, eiusdem piseti nomine solvendam Camerae propter intertentionem cuiusdam praesidii civitatum montanarum, non imponeret, quam trium millium. Super qua supplicatione licet Sacra Maiestas Vestra discedens dixisset benigne mihi, bonum me, et expectatum responsum habiturum a

Camera; verum Camera his tribus millibus tria alia adiecit millia, et sic sex exigit. Supplico itaque humillime, dignetur mihi benignius super hoc respondere; quum propter maximam molem sumptuum, qui mihi erunt ad conservationem et instaurationem arcis insumendi, tum quod fortasse etiam in hac utique nondum omnino fracta senectute promerebor hoc Suae Maiestatis erga me munificentiae et gratiae. Nec propterea multum eius fisco decedet, quum ex bonis et fidelibus servitoribus Principes multo maiora interdum assequi soleant, quam in eos contulerunt. Igitur spe maxima, de sua benignissima gratia persuasus, hanc quoque prioribus adieci supplicationem, humillime expectans benignitatis suae responsum. Et Deus Omnipotens Sacram Caesaream Maiestatem Vestram in optima sanitate conservet, et fruatur eadem omnibus suis actionibus et conatibus quam prosperrime. Viennae 13. Decembris 1569.

XII.

A kinestári tanács Veranesics Antal esztergami érsekké kinevezetése tárgyában.

(Az előbbinek melléklete.)

Sacratissimae Romanorum Caesareae ac Regiae Maiestatis, Domini nostri clementissimi nomine Reverendo Domino Episcopo Vesprimiensi significandum: Maiestatem Suam Caesaream Archiepiscopatum Strigoniensem Reverendo domino Antonio Verantio con-

tulisse; ita ut in posterum Archiepiscopus Strigoniensis et sit, et nominetur; honore, dignitate, fructibus et emolumentis illius Archiepiscopatus universis fruatur. Itaque velle Maiestatem Suam Caesaream, ut litterae donationales illi in Cancellaria Hungarica iuxta formam consuetam expediantur, in quibus exprimantur arces bonaque, et singuli proventus ipsius Archiepiscopatus, simul cum iure patronatus omnia eius beneficia et sacerdotia conferendi iure et modo consueto.

Mandata item ad Capitulum, ad officiales, et ad omnes subditos, ut sibi pareant, eumque Archiepiscopum agnoscant, ut moris est, edantur.

Vicissim praefatus dominus Archiepiscopus iuxta oblationem suam curam gerat, non solum praesidii in arce Wywar constituti, nimirum ducentorum quinquaginta equitum, et ducentorum peditum, qui veterani sint, et in militia bene exercitati; verum etiam munitiones illius arcis, quae erunt necessariae, omni sedulitate et studio rite prosequatur, ut pro Maiestatis Suae architectorum voluntate celeriter pro periculorum exigentia deducantur ad finem; ac ut Maiestati suae, quandocunque sibi integrum fuerit, milites illic recensere liceat.

Hanc Maiestatis Suae esse certam et benignam voluntatem.

Decreto Domini Imperatoris
in Consilio Camerae Aulae.

XIII.

Görög Mihály vikárius, és Telegdy Miklós olvasókanonoknak Veranesics Antal.

Ad Mathiam Graecum Vicarium, et Nicolaum Thelegdinum Lectorem etc.

1569. dec. 15. Venerabiles fratres in Christo nobis dilecti salutem. Die quinta mensis huius coacti sumus celebrare missam in hac Viennensi civitate; quae revera contigit nobis prima, eamque omnino Ecclesiae nostrae Strigoniensi dedicaveramus. Quod et ratio ipsa deposcebat, et pro usu antiquissimo omnium Ecclesiarum ita fieri oportebat. Sed quum processus noster ad Apostolicam Sedem mittendus rite nequiebat confici, nisi affuissent testimonia, quod obiremus missae sacrum; passi sumus persuaderi nobis, quum ab omnibus huiusmodi functionum peritis, tum maxime ab Illustrissimo Nuncio Pontificis, ut huic muneri palam principium daremus. Aiebant enim, duos me Episcopatus per tot annos tenuisse, nec interim vel unicam missam celebrasse, et ob id magna mea culpa sacrorum canonum censuras incurrisse; quam negligentiam si forte in Archiepiscopatu quoque admisissem, imminere periculum de non obtinenda confirmatione relaxationeque annatae. Quae vitaturi duo incommoda, paruimus amicis, et hoc pensum apud Jesuitas legendo, publice tamen absolvimus; Tyrnaviae, Deo volente, non ita multo post exequuturi cantando. Et sicut haec duorum Episcopatuum, quibus praefui,

Quinqueecclesiensis et Agriensis, pro prima et ultima habebitur; ita Archiepiscopales in Ecclesia Tyrnaviensi, domino bene iuvante, et ordiemus et prosequemur. Ne tamen hanc necessitatem nostram aliter interpretaremini, eam vos ex nobis scire voluimus, ut et apud vos et apud alios, apud quos opus erit, excusatos nos habeatis.

Ceterum, ut causam quoque, qua hic Viennae post abitum Caesareum substiterimus, non ignoretis, Camera Aulica graves quasdam difficultates conditionum decreto Maiestatis Eius inseruerat, quo nobis indicabat, quamnam partem bonorum ac reddituum Archiepiscopatus essemus habituri; occursurique illis omni studio, quo maiori potuimus, egimus tantum, ut postremo omnia et bona, et quoscunque proventus idem Archiepiscopatus habeat, nobis clementissime contulit, exclusis conditionibus universis. Jussa quoque est eadem Camera, ut diplomata ac mandata quaecunque ad apprehendendam possessionem eius essent nobis necessaria, expedienda curaret. Sed Camera quoque, celeriore discessu Maiestatis Caesareae sollicita, quae eandem comitari extemplo cogebatur; expeditio nostra, tam parvo tempore, et in eo rerum multitudinis concursu, minime tractari potuit. Neque nos eam tumultuarie urgere voluimus, ne quid erroris aut defectus illi ex festinatione incidisset. Sic his rebus coacti subsistere, donec nuncii nostri, quos propterea Pragam ablegavimus, revertentur cum huiusmodi diplomatum et mandatorum expeditione. Vos interim istic, atque nos hic, boni hanc moram nostram necessariam consuletis et sustinebitis; quum secus fieri nequeat, si rite et ipsius Archiepiscopatus pos-

sessionem inire, et reliqua, quae nos in eo obeunda concernunt, exequi velimus.

De quibus omnibus et tempestive et affatim edoctis vobis; addo ad postremum de Nicasio quoque Belga, de quo nuper apud me feceratis mentionem. Est enim apprime eruditus, et dedit ad me litteras doctas simul et elegantes Patavio; innuens nescio quid de suo ad nos animo veniendi. Qui si in schola nostra conditionem aliquam habere non recusaverit, agite vos cum illo; ne, si forte nos quippiam de hoc attingeremus, erigeretur vocatione nostra altius, et charius nobis operam suam inciperet elocare. Eam alioqui, vestro etiam consilio, geremus eius curam, qua poterit esse contentus. Et bene valete in Domino cum ceteris omnibus. Viennae 15. Decembris 1569.

XIV.

Ellebodi Nikáznak Veranesics Antal.

Ad Nicasium Ellebodium Castelanum.

1569. dec. 15. Semper ante te, Nicasi, et amavi, et in eo albo habui, in quo et doctos, et mei amantissimos consuevi. Nunc acceptis litteris tuis, quibus mihi gratulatus es Archiepiscopatum Strigoniensem, multo magis, quod et memoriam mei tam constanter retineas, et ita te atque officia tua mihi insinuas, ut nihil affectuum tuorum cuipiam alii amico reservasse videaris, et me anteponas omnibus, quos arctius et amplecti, et magni

facere consuesti. De quo quidem tuo erga me studio, et hac voluntate tam praeclara atque singulari, habeo tibi magnas gratias, vicissimque ea tibi de me polliceor, quae et virtutes tuae mereantur, et ego non invitus debere tui similibus assuevi. Quicquid igitur praesentem hanc conditionem meam usui tuo esse posse cogitabis, id totum sine ulla diffidentia polliceare tibi, et ea utere. Habitis pro eo etiam gratiis, quod nepoti nostro de thesauris tuarum lectionum impartiri quaedam non recusaveris. Sed velim, admone adolescentulum, ne praecociter sapiat et erumpat, antequam alas confirmabit. Timeo enim, ne recidat in licentiam. Vale. Viennae 15. Decembris 1569.

XV.

Veranesics Antalnak Dolfino bibornok.

Reverendissimo Signor come fratello honorando. 1569. dec. 16.
La lettera di Vostra Signoria Reverendissima del primo del presente, e la precedente, ch' io haveva ricevuto prima, se ben sono tutte piene di significatione di calda amorevolezza e benivoglienza, non m' hanno però recato cosa nuova; havendo io per chiara esperienza conosciuto molto inanzi il buono affetto suo verso di me; et havendone havuto tal testimonio d' opere e d' effetti, che, e mi conosco, e mi confesso d' esserle veramente obligato. Ha ella all' incontro à promettersi di me sempre ogni debbita corrispondenza d' amore, e di perfetta volontà; e creder fermamente,

ch' io sia per far in tutte l' occasioni sue quel medesimo per lei, che potrei maggiormente fare per me stesso. E già può havere inteso per lettere del signor oratore Cesareo (al quale io ne detti conto), come sia stato da me vivamente risposto all' obiettione, che pochi dì sono le fecero alcuni in una tavola publica, dicendo ch' ella non haveva mai celebrato, e volendo forse con questo porre qualche difficoltà nella confirmatione di Vostra Signoria Reverendissima; la quale non dubbito io, che non habbia à passar felicemente, e ch' ella non sia anco per ottener sempre da questa Santa Sede, qual alle grande sue virtù e meriti si conviene. Resta, ch' ella si continua e che seguiti in amarmi, et in proteger, come la prego, le cose mie, ò per dir meglio, sue di costà; contentandosi di significarmi in ogni modo il parer suo intorno à quello, ch' io potessi honestamente ò dire, ò facere, per che esse havessero à rimanere sicure e quiete; non me ne essendo dalli miei agenti stato scritto, come ella presuppone, parola altra, e desiderando io d' haver questo contento d' esserne avvisato da ella stessa, per poter poi riscriverle, e consultare seco, quanto in questa materia mi parià espediente. Ne havendo che dirle altro per hora, le desidero ogni prosperità, e con ogni affetto di cuore me le offero e raccomando.

Di Roma a XVI. di dicembre M.D.LXIX.

Di Vostra Signoria Reverendissima

Da novo pregho et con ogni efficatia Vostra Signoria Reverendissima; che mi scriva tutto quello, che secondol prudentissimo parer suo io potessi fare per conservatione del spirituale et temporale de la

chiesa di Jauarino, et per far cessare l' importunita de tanti gridi.

come amorevole fratello
il Cardinal Dolfino mp.

Kívül: Al Reverendissimo Monsignor come fratello honorando Monsignor l' Eletto di Strigonia etc.

Redditae 2-a Ianuarii Viennae 1570.

XVI.

V. Pius pápának Maximilián császár.

Ad Summum Pontificem.

Beatissime in Christo Pater, domine Reverendissime!

Post officiosam commendationem filialis obser- 1570. jan. 12.
vantiae continuum incrementum. Arbitramur Sanctitati Vestrae iam antea innotuisse, Metropolitanam in Regno nostro Hungariae Ecclesiam Strigoniensem sublato e vivis abhinc fere biennio eiusdem ultimo Archiepiscopo Nicolao Olaho, mansisse hucusque legitimo gubernatore destitutam. Non itaque diutius differendum arbitrati, quin pro ea, qua erga religionem, ipsamque Dei Ecclesiam et eius profectum quovis tempore libenter sumus cura pariter et observantia, quamprimum de idonea cogitaremus persona, quam ad hoc muneris pastoralis, quod inter alia dicto in Regno primum est et praecipuum, digne nominemus. Inter alios quidem eiusdem Regni nostri Praelatos virosque

ecclesiasticos praecipuus sese nobis obtulit Antonius Verantius Episcopus Agriensis, de cuius non vulgari eruditione et doctrina, morum item et vitae integritate, magnaque in Deum et religionem pietate sufficienter edocti, ab Ecclesia sua Agriensi, cui hactenus praefuit, ad dictam Metropolitanam Strigoniensem, solita et vetusta iuris Patronatus nostri authoritate, quam in conferendis omnibus eiusdem Regni nostri praelaturis instar praedecessorum nostrorum Divorum quondam Hungariae Regum habemus, transferendum, ipsumque Archiepiscopatum Strigoniensem illi pleno iure conferendum duximus. Quod quidem quum a nobis ita factum sit, eum Sanctitati Vestrae de more praesentamus: ab Eadem obsequiose petentes, velit ipsum in dicta Ecclesia sua Strigoniensi benigne confirmare, ac etiam pallium, quo sui antecessores semper usi sunt, cum aliis solitis Archiepiscopatus insigniis, ei, ut moris est, paterne concedere. Et quoniam eadem Ecclesia ab annis iam non paucis, prouti Sanctitatem Vestram non ignorare scimus, in illa universali paene totius Regni nostri clade in bonis et proventibus suis temporalibus, cum ipsa Sede Archiepiscopali, a iugo et tyrannide Turcica partim occupata, partim vero in residua sui parte in dies gravissime habetur afflicta et oppressa, ea sane ipsi Archiepiscopo incumbunt onera, sumptus et impensae, in illa, quae adhuc ab infidelium Turcarum immanitate reliqua est, Ecclesiae suae parte tutanda, militibusque in hunc usum cum arce finitima non parvo numero continuo alendis, ut ad sustentandum statum et dignitatem suam Archiepiscopalem vix et difficulter quid ei supersit. Unde praeterire non potuimus, quin Sanctitatem Vestram diligenter rogemus,

ut quum Archiepiscopus ipse non ignoret, qua solutione annatae Sanctae huic Sedi pro accepta confirmatione ipsoque pallio de more debeat, idque haud gravatim, si vires et facultas suppeterent, etiam praestare cuperet : velit Sanctitas Vestra pro sua pietate, qua oppressarum ab infidelibus paganis Ecclesiarum rationem habere, earumque misereri consuevit, petitam confirmationem et pallium gratis, et absque alicuius annatae solutione eidem Archiepiscopo benigne impertiri et concedere, quo sumptus illos suos graves hac clementi Sanctitatis Vestrae relaxatione sentiat sibi aliquanto tollerabiliores, eoque alacrius non minus curandae gubernandaeque omni quo potest diligentiori studio atque sollicitudine Ecclesiae ipsi suae, quam tutandis pauculis Archiepiscopatus reliquiis incumbat. Qua quidem in re Sanctitas Vestra nobis quoque gratum faciet, omni erga Eandem filiali observantia nostra promovendum. Cui nos reverenter offerimes, et obsequiose commendamus. Datum in arce nostra Regia Pragensi 12. Ianuarii 1570. Regnorum etc.

XVII.

Veranesics Antalnak Zsigmond Ágost lengyel király.

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. Dominus et Haeres.

Reverendissime in Christo pater, sincere nobis charissime. Cognitam et perspectam habentes virtutem et probitatem venerabilis Georgii Fabii Archi- 1570. jan. 20.

diaconi Colossiensis et Canonici Lauretani, non dubitamus illum tam S. D. nostro per litteras, quam Caesareae ipsi Maiestati, fratri et consanguineo nostro honorandissimo commendare. Quoniam autem non ignoramus, quem locum Sinceritas Vestra apud Maiestatem illius teneat, postulamus, ut si quid in Maiestate illius residere intellexerit offensionis alicuius adversus hunc Fabium, quam offensionem struxisse illi dicuntur adversarii eius; id ex animo eius Maiestatis eximat, et quantum potest, gratiam illi Maiestatis eius conciliet, desumptis argumentis ex litteris nostris ad Maiestatem ipsius, quarum litterarum exemplum Sinceritati Vestrae mittimus. Bene valeat Sinceritas Vestra. Datum Varsoviae XX. Ianuarii anno Domini M.D.LXX. Regni nostri anno XI.

Sigismundus Augustus Rex mp.

XVIII.

Antenor volterai püspök és florenczi követnek Veranesics Antal.

All' Antenori vescovo di Voltera ambassiator Fiorentino.

1570. jan. 20 Nel mio ritorno, che io fece alla Corte del Serenissimo Arciduca Carlo clementissimo mio signore doppo longa peregrinatione e maneggi molto fatichosi, che debbi nel assettar il stato dell' Arcivescovato mio, ch' è veramente di cura oltra modo eccessiva, non manchai al debito mio, et alla osservanza,

che le porto, di rescrivere alle soe humanissime et a me gratissime lettere, dattemi per il mio secretario tornato da costa. E li mandai anchora le copie delle benignissime lettere delli soi Serenissimi Principi e di dua Illustrissimi Cardinali Pacieno e Medici, mandatemi per le mani del detto Diatalievi, che passando per Fiorenza fu tanto ben visto, havuto et honorato dalle Serenita et Altezze loro, che serviendomi sopra ciò dicerca non potermi esprimer a bastanza, soggiongendovi anchora, che chiaramente havea conosciuto, che nelle prime scielte delle soe grazie, che riservono alli divoti di se, m' haveano e m' tenevano con quella affettione, et amorevolezza, ch' io dovevo giudicarmi molto felice per la benevolenza di tanti Principi in si fatta maniera singolar e rara.

Il che havendo conosciuto per lettere ancho delle Soe Serenita, ho preso tal consolatione e contentezza, ch' hormai tutta via bramo, che mi si offerisce occagione, che le potesse con piccol mia servitu dimostrare, quanto son desideroso, di darle almeno qualche sazzo della saputa mia, quanto le debbo, poi che le sorte mie non son da tanto, ch' à pieno le possa raguagliare. Tero dunque sempre constantemente questa mia propensa volunta, se non le fatti vaglio meno. E goderomi delle lodi universali della bonta di tanti Principi, dalli quali in tanta infinita di buoni et honorati homeni si derivano fiummi di gratie, favori et benefici. E Vostra Reverendissima Signoria insieme con l' Illustrissimo Monsignor Nuncio, tutti dua fautori e padroni mei osservandissimi guideranno per occasione, piaciandole il restante con le solite soe amorevolezze ove il mio ritegno manchera, ne mi assecurera il rispetto della presoncione ardir tanto.

Delle altre cose, che da qui le potria scrivere, hò scritto diffusamente a Monsignor Noncio. Qual lettere hara mio commune e degnerannosi amarmi, et abbiacerarmi con la solita gratia, la quale io parimente ricognoscero sempre con la servitù et osservanza mia deditissima alli voleri et appiacieri di loro Illustrissime e Reverendissime Signorie, col pregar Iddio, che le conservi longo tempo in bona sanita, e facciale nel presente anno novo felicissime e contentissime di tutti loro affari e sforzi. Da Vienna alli 20. di genaro LXX.

XXI.

A magyar kamarának Maximilián császár.

Camerae Hungaricae.

jan. 24. Maximilianus etc. Supplicatum nobis fuit per Reverendissimum devotum, fidelem nobis dilectum, noviter Electum Archiepiscopum Strigoniensem, ut eum eorum, quae ad apprehendendam dicti Archiepiscopatus possessionem, et sui pro dignitate intertentionem requirere viderentur, clementer prospectum iri velimus. Habita itaque ratione demissarum precum dicti Archiepiscopi, benigne indulsimus harum nostrarum litterarum vigore, ut traditio possessionis Archiepiscopatus per certos nostros commissarios per nos deputatos fieret; ita tamen, ut possessio a prima die huius praesentis anni 1570. tradita esse intelligatur. Ad hanc autem facilius consequendam ipsi litteras

has adiectas donationales, item mandata ad Capitulum et officiales, nec non praefectos tum arcis, tum militum Wywariensium, et ad omnes subditos dicto Archiepiscopatui subiectos, quo eum in omnibus admittant, pareant, et obsequentes sint, expediri curavimus. Porro, ut se pro dignitate intertenere queat, concessimus praedicto Archiepiscopo, cum reliquos Archiepiscopatus proventus, tum vero dictam arcem Wywariensem, cum omnibus pertinentiis et emolumentis. Hac tamen ratione, ut pensio Episcopatus Agriensis sibi deinceps cesset; ac si pisetum (quod ei liberum erit) servare voluerit, nobis sex millia florenorum Hungaricalium annuatim certo loco deputato, omni trimestri, quantum pro rata competet, in Cameram nostram assignet, aut vero pisetum nobis relinquat. Nam etiamsi apud nos humiliter institerit, ut relicto sibi piseto tria ad summum aut quatuor millia florenorum nobis singulis annis eius nomine numeraret; tamen in ipsa potissimum persistimus sententia, ut illi liberum sit, utrum velit eligere, deinde ut arcem praedictam Wywariensem munire, et praesidium militare ibidem sustentare teneatur et obligetur. Antequam autem traditio litterarum donationalium et mandatorum nostrorum fiat, volumus, ut litterae reversales, quas memoratus Archiepiscopus nobis dare tenebitur, isthic per vos clausulis et articulis supra memoratis insertis conficiantur. Quamobrem vobis firmiter praecipimus, ut primo quoque tempore iam dictas reversales conficiatis, Commissariosque deputetis, instructionemque in eos formetis, omnibus punctis et articulis ita lucide explicatis, ne quid, quod ex usu nostro fieri queat, praetermittatur, nobisque

deinceps ad plenam expeditionem transmitti curetis; satisfiet hac in re benignae ac certae voluntati nostrae. Datae Pragae die 24. Januarii anno 1570.

XX.

Veranesics Antalnak Andronicus Tranquillus.

1570. febr. 2. Reverendissime et observandissime Domine salutem. Etsi mirifice me delectat ac etiam confirmat tenuitas mearum fortunarum, quae singulari Dei dono mihi contigit, mihi inquam, post tot labores exhaustos cupienti procul ambitione atque cupiditate privatim in paupertate, quae custos est innocentiae, degere et extingui; praesertim quod in obeundis negotiis publicis ad salutem civium et populorum nec aetas, nec industria mihi satis idoneae sunt: tamen faveo tibi alio itinere ad decus et gloriam incedenti, susceptis gravioribus curis, aditisque magnis laboribus, ex quibus redundaret salus in universam rempublicam. Nemo quidem inficiatur inculpatae eorum vitae, quos sine querela vixisse constat, repromitti regnum Dei. Sed multo praestabilius cum illis actum est, quibus benignior natura et voluntatem et facultatem tribuit longe lateque grassandi beneficentia in genus humanum, vel docendo ad recta studia laudatosque mores, vel defendendis ab iniuria mortalibus, vel quomodocunque communibus commodis invehendis. Hos coelo terraque, ut iubar solis, claros esse splendercque in perpetuas aethernitates, ac proxime accedere ad Deum

conditorem et conservatorem omnium, quem et nos ob beneficia agnoscimus et veneramur, et veteres Optimum appellaverunt. Nam qui malis artibus aut insanientis fortunae indulgentia provehuntur ad opes, dignitates, principatus; nihil minus quam ut cuiquam prodessent, sed ut sese libidinibus explerent, ac subiectis impotenter dominarentur: eorum sane omnia cum vita extinguntur, nulla prorsus memoria ne nominis quidem relicta, quasi nunquam in rerum natura fuissent. Et sane, illustrium virorum cunctis aetatibus magna paucitas extitit; alioqui posteritas non fuisset tam ingrata, quin singularem eorum virtutem meminisset, ac litterarum mandasset monumentis. In nostra vero tempora, siquidem fere omnia labuntur in deterius, ista infelicitas latius dimanavit. Vix reperias quemquam eminentiorem, qui non studeat privatis commodis publicis praetermissis, aut ista fluxa et inania famae non anteponat et immortalitati. In hoc Stoici videri volunt non commiserescendo malorum ullius, et cum Catone sentiunt, quem dicere solitum accepimus, hoc turpe verbum vincat utilitas. Amicitias sacra et profana utilitate metintur, aequi et honesti esse vana nomina exístimant. Idcirco misericordia coelestium alumna et supremi luminis assistrix turpiter expulsa nostras sedes reliquit. Tantum autem abest, ut honestati sit relictus aliquis locus, ut illi ipsi omnis pene aditus interclusus esse videatur irrumpendi in domos illustrium. Quamobrem tota respublica mirum in modum convellitur, incubuitque in ruinam cum externis hostibus, per nostram ignaviam assidue impuneque extrema illius faede lacerantibus; tum quod nulla virtutem praemia consequantur, vitia quidem ad summum pervasere; quippe flagitii laus

et impunitas videntur esse proposita. Proinde ne quis existimet, nos in has temporum angustias incidisse aut fatorum serie, aut conversione syderum, aut coelorum influxu. Nostra certe culpa, nostra infidelitate pertrahimur in mala omnia; et nisi rationes vivendi commutemus in melius, vereor, ne tam pertinaciter Deo repugnantes et obduratos in nequitia, una ruina simul omnes involvat. Nam improbitatis vectigal est calamitas et exitium. Atqui altera ex parte adducor in optimam spem infinita bonitate Dei, quod ipse pater misericordiarum succurrat aliquo pacto generi humano per inscitiam erranti, vindicabitque ab interitu suam imaginem, atque restituet in possessionem regni coelestis, qui finis ultimus est hominis in voluntate Domini conquieseentis. Jam incipiunt apparere vestigia quaedam non obscura Divinae clementiae, miserantis nostram infelicitatem, subvecto ex humili loco ad summum fastigium rerum humanarum viro impigro, et inflammato cupiditate iuvandi communia commoda; pontifice inquam veteris moris, et sanctorum pontificum strenuo aemulatore; qui dono providentiae genitus et servatus rebus fessis ac pene deploratis, virtute, sapientia, magnitudine animi, lucem in diuturnis tenebris delitescentem, omnibus conspiciendam efferret in publicum; cum antehac evaderent ad summum sacerdotium per sordes et corruptiones perditi homines inita societate cum impuris et contaminatis, suique simillimis, heluando et prodigendo nefarie, quae ad reipublicae defensionem et ornamenta superior aetas sapienter constituerat. Hoc igitur Pontifice moderante rempublicam magnae mutationes factae sunt in moribus et vero cultu Christi servatoris. Videmus Romam, urbem gentium ac terrarum prin-

cipem, quae diu sentina flagitiorum omnium et serva idolorum fuit; unde tanquam ex equo Troiano semina malorum errumpebant in omnes partes orbis Christiani, magno repente miraculo in summam pietatem conversam, exemplum ceteris omnibus caste sancteque vivendi dedisse. Quod si reipsa haererent in vestigiis non dicam Apostolorum, sed huius sancti Pontificis, tam ardenter in rempublicam incumbentis, ii qui lumina Ecclesiae et dici et haberi volunt; brevi beatum orbem futurum putarem: tantam in potentiorum animis, qui spiritu Dei aguntur, esse vim, praecipue ad honesta et salutaria, credam. Quid autem de te sentiam; iudicium meum in hac oportunitate minime subtraham, neque vereor apud te in suspitionem adulationis incurrere, a quo crimine cum natura mea, tum omnis anteacta vita perpetuo me defendit. Satis superque nostrae simplicitati est, vera dicentem, maxime de iis, quae mihi cognita sunt et perspecta, nec odium neque gratiam mereri. Igitur obiisti plerasque legationes longinquas et difficiles, non minus prudenter ac fideliter. Propterea in dignationem Principum venisti, a quibus praecipuis es ornamentis insignitus, evectusque ad summos honores, quos multi clari generis nec magnis fautotibus, neque copiis, non etiam diuturna servitute assequi potuerunt; tibi vero non ambienti quidem, propter raram tuae virtutis indolem, ac spe magni cuiusdam in rempublicam ex te futuri successus, ultro delati sunt. Quod si etiam eos appetiisses, nemo tibi vitio verteret, laudi potius ascriberent omnes. Non enim instituisti vitam ad imitationem eorum, qui suas facultates ad pompam et luxum prodigunt, aut suos thesauros iniuria multorum undique conquisitos et centum obseratos clavibus recon-

dunt; ipsi nec sibi nec cuiquam utiles, evidenti significatione mollis et abiecti animi, neque memoris suae dignitatis. Ceterum, spretis privatis commoditatibus et inani favore vulgi, omnes tuas opes, quod imprimis magnanimum virum decet, profundis ad pios tantum usus et salutaria opera. Cuius rei signum nulli sumptus immodici, non apparata splendide convivia, non gravis abacus multo auro et argento, non pretiosa supellex, nulli stipatores, neque longus ordo famulorum; omnia mediocria pro fortuna, nisi quod quaedam etiam intra modum; tantum autem abest, ut opes accumules atque defodias, ut saepius obstrictus sis aere alieno. Breviter attigi mores tuos, quibus omnem cursum tuae vitae in opibus non admodum magnis laudabiliter temperas; nec dubium, si multo maximae obtigissent, quin praestares eandem pietatem atque magnitudinem animi. Ceterum in hac praeclara tuae virtutis foecunditate si quid indicavero, quod abs te praetermissum esse videatur, quod tamen tuis laudibus non officiat, receptum autem et usitatum possit aliquam accessionem ad gloriam addere: nolim aegre feras; nam in rebus humanis nihil tam perfectum est, quin possit esse perfectius; neque natura parens in unum quemvis mortalem adeo liberalis extitit, in quem omnes animi atque ingenii dotes sic efunderet, cui aliquid non deesset. Itaque censetur optimus inter homines, et proximus Diis immortalibus, quem minima labes imprudentem aspersit. Quocirca neque te huiusmodi peccandi minutiis prorsus libero, licet in horchestra laudis constitisse videaris. Quid autem sit istud negligentiae, quod in te animadvertimus, iam ostendam. Imposuit tibi fortuna, vel potius Deus, magni personam antistitis; quae sane

dignitas tantum antecellit regum infulas, quantum praestant anima corpori, coelum terrae, humana Divinis (igy), et aeterna fluxis. Sacerdotis enimvero muneris scopus est, populos ad quietem et sempiternam securitatem adducere, quam Reges non praestant nisi temporariam, saepe etiam multis amaritudinibus permixtam. Proinde quum tantam molem sustineas administer orbis terrarum principis : adnitendum tibi magnis viribus putamus, cogitandum etiam die ac nocte, ut vocationem tuam fideliter impleas, respondeasque hominum expectationi, iam pridem de te conceptae, nulla culpa praetermissi officii. Quod integre praestare mortalem hominem, nisi Dei spiritu afflatus sit, difficilius est, quam quisquam existimat. Vix invenies, ulli unquam prospere cessisse, qui provinciam aliquam inconsulto aggressus fuit. Propterea ipsi quoque Paulo, cui omnes scientiae et sapientiae numeri Divinitus inerant, tamen iubente Sancto Spiritu adiunctus est Barnabas Apostolus socius et consultor in praedicando evangelio. Hoc documentum sit cuilibet gerenti munus publicum, praesertim ecclesiasticum; ne quis nimium confidens viribus ingenii sui, abiiciat aliena consilia, seque idcirco multis malis involvat. Nemo sapit horis omnibus; is autem recte sapit, qui non gravate melioribus consiliis paret. Atqui quosdam philautia misere corruptos pudet consilia communicare cum aliis vel sapientissimis; putant existimationem contineri, quodcunque per se ipsos duntaxat agendo, vilescere autem, si in consultatione quemvis prudentiorem adhibeant; quo fit, ut temeritatis saepe dent poenas, suoque consilio proprio subvertantur. Eorum vero res gestae floruerunt, qui humanae infirmitatis conscii sapientioribus sese de-

derunt regendos et recoquendos, et nihil iis inconsultis de rebus maximis deliberarunt. Quos omnes supervacuum est ad praesens recensere; quippe sunt innumerabiles, nec ad nostram rem attinet. Referam tamen unum exemplum in omni vita memorabile, ac viris insignibus semper prae oculis habendum. Tradunt Regem Pyrrhum, civilibus et imperatoriis artibus nulli regum illustrium inferiorem, palam confessum: se plures urbes eloquentia Cyneae amici et comitis, quam armis cepisse. In hac imitatione velim acquiescas; neque differas acquirere, atque ad se (ſgy) quibuscunque possis attrahere, ubicunque fama vulgavit viros sapientia institutoque vivendi celebres, quibuscum utiliter quotidie disceptes atque statuas, quae pertinere videantur non solum ad rationes tuae domus constituendas, degendaeque totius vitae, sed etiam ad ornamenta reipublicae. Interim ego ea erga te fide, quam semper perspexisti sinceram et singularem, profero de scrinio meorum amicorum sacerdotem Xistum nostri generis et sanguinis, Jadra oriundum; virum aetate maturum, et in sacris litteris exercitatum, multaque experientia praestantem. Versatus est cum praecipuis Principibus in Europa, tractavitque res magnas cum laude; huic vero Pontifici, quem tu studiis omnibus aemularis, non solum cognitus est, verum etiam acceptus. Hunc igitur virum, si abest, ad te accerse, et praesentem mansuetudine tua solita complectere, Quod equidem spero, non solum tibi tuisque omnibus usu magno, sed etiam accessioni tuae gloriae atque ornamento reipublicae non leve adiumentum esse futurum.

Assiduis nunciis fama percrebuit, Thurcum instruere classem multo maximam, cui adiecit centum

pontones ad traiiciendos equos mirae magnitudinis. Eam ob rem multis oborta est sollicitudo et pavor, et eorum quisque timet, ne tam gravis tempestas in suam perniciem evolvatur. Quae res praecipue Venetos maxime urget, eosque timere, ne Cyprus illis adimatur, insula praedives et paene contigua litoribus Asiae, propterea magnis viribus conantur huic occurrere. Alii existimant, Thurcum alias provincias tanto apparatu invasurum esse. Quorundam opinio non absurda est, cui et ipse assentior, qui putant, quod classis Thurcorum navigabit in Hispaniam, id flagitantibus Mauris, qui complures in Betica a Rege Hispaniae defecerunt. Nam Thurcus revera unum Regem Philippum, omnium Principum Christianorum ut potentissimum, aliquantum veretur. Sunt etiam qui rem altius expendunt, ac Thurcum, siquidem tot gravissimis bellis distringitur, Moscovitico, Persico et Arabico; tamen subtili commento persuaderi ceteris posse arbitratur, se ipsum non modo non deiici animo, sed posse etiam aliis bello maritimo negotium exhibere; satis autem ipsi futurum, si tantisper hostes suos hoc pacto in metu continuerit, ac defenderit sua litora. O nimium negligentes nostros Principes, qui in tanta oportunitate facile possent se asserere in libertatem; sed atoniti expectant, ut Thurcus ab expeditionibus victor et gravis hostis redeat, atque ipsos excindat. Vale felix.

Tragurii 2-a Februarii M.D.LXX.

Tranquillus servitor mp.

Kívül: Reverendissimo et observandissimo domino, Domino meo Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi etc. in Hungaria.

XXI.

Maximilián csaászárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Imperatoria Catholica et Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1570. febr. 19. Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis commendationem. Magnificus dominus Paulus de Zara, Civitatis Fluvianae Capitaneus, plurimum institit apud me hic adhuc existens, ut ego fratrem eius Orpheum Aquilegiensem Capitaneum promoverem apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram ad legationem Turcicam, pollicens de illo omnia, quae requiruntur in homine ad id muneris cooptando, eumque dicens plurium linguarum esse peritum; maxime vero Croatae, Italicae et Latinae, quarum usus apud Turcas crebrior est. Idque ex hoc commodi provenit oratoribus huiusmodi, quod plurima per se ipsos tractare possunt, non communicando Principum secretiora negotia cum tot interpretibus, quos saepenumero caelare aliqua expedit, quod ii lucri causa consueverunt similia cum aliis oratoribus communicare. Hoc negotium ego non admodum curavi, cogitans, quod sit difficile et periculosum servitores Principibus commendare, et maxime eius generis, qui intimis et archanis rebus eorum admitti soleant. Sed idem sperans, nescio quid, ex hoc officio meo, quod optat, eventurum, si illud obire apud Maiestatem Vestram vellem, denuo nunc egit apud me per litteras,

et valde etiam rogavit ut hunc ipsum fratrem suum Orpheum Sacratissimae Maiestati Vestrae suggererem. Qui quidem si mihi esset notus, securius hoc officio fungerer, respiciens etiam ad Sacratissimae Maiestatis Vestrae commoda. Sed quum credam Maiestati Vestrae esse notissimum vel ex memoria horum virorum parentis, qui Maiestatibus Vestris fidelissime dum vixit servivit; non texam longiorem commendationem, nisi ut dignentur haedem Vestrae Maiestates similium parentum liberos habere commendatos. Quippe qui vel maiorum suorum praeclare gestis soleant incitari ad virtutes et ad inserviendum cum laude Principibus. Nec plura de hoc ipso Orpheo dixerim, praeterquam, quod si his linguis polleat, ceteraque in eo respondeant ad id muneris necessaria; iudicarem similem hominem fore peridoneum ad eam legationem obeundam; alioqui reliquendo omnia sapientissimo consilio Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis. Dignabitur mihi clementer de his veniam dare; Eandemque Deus Optimus Maximus diutissime servet incolumem et perpetuo felicem. Viennae 10. Februarii 1570.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Imperatoriae
Catholicae et Regiae Maiestatis
servitor subiectus et obediens
Electus Strigoniensis mp.

Kívül: Sacratissimae Imperatoriae Catholicae et Regiae Maiestati. Domino domino mihi semper clementissimo.

XXII.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

1570. mart 21. Reverendissime in Christo pater, fidelis nobis sincere dilecte. Quae nobis in litteris quarta huius ad nos datis de rebus Transilvani indicastis, grata habuimus. Agnovimus enim inde vestrum erga nos et patriam bene merendi studium, benigne hortantes, ut deinceps etiam semper idem agere non intermittatis, quaeve scire nostra existimaveritis, de iis nos subinde edoceatis. Id quod ad hanc epistolae vestrae partem, cum ad alia ex Consilio Camerae Aulicae responsum habeatis, rescribendum mandavimus; cui benigne propensi sumus. Datum in arce nostra Regia Pragensi die vigesimo primo Martii anno Domini MDLXX. Regnorum nostrorum Romani octavo, Hungariae septimo, Bohemiae vigesimo secundo.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini
Electi Imperatoris proprium.
Pieringer mp.

XXIII.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex.

Reverendissime in Christo pater, sincere nobis dilecte. Ex litteris vestris cognovimus ea, quae de relinquenda penes nepotem vestrum Praepositura de Thurocz nobis supplicastis; et intelleximus etiam illa, quae commemoratis de petito a nobis consensu super resignatione vestra tunc temporis, quando abhinc tertio anno Legatus a nobis in Turciam proficiscere-mini. Quamvis itaque nobis maiora curantibus non satis succurrat, quid tunc temporis, et quomodo hac in re deliberatum per nos fuerit; sit tamen, utut velit, consensus nostri litteras nec vivo, nec mortuo praedecessore vestro Archiepiscopo, in quem culpam reiicitis, a nobis habuistis; quum tamen a tanto tempore illarum nos vel defuncto illo admonere, et pro eis instare potuissetis. Nunc autem, cum vos ad altiora transtulerimus, et per eam translationem is sit rerum et temporis status, ut quemadmodum Praepositura illa vestro praedecessori invito per divum genitorem nostrum felicis memoriae adempta, a nobis Episcopo Agriensi, nullis alioquin bonis possessionariis proviso, fuit tradita, sic idem nunc quoque fieri oporteat; praesertim quum, prout necessitas postulat, Episcopatum illum inter ceteros *praecipuum*, *quin* idoneae et 1570. apr. 4.

et bene meritae conferamus personae, haud simus longiorem facturi dilationem. Cuius Praelato, quomodo de residentia et eiusmodi bonis alia provideamus via, prae manibus nihil habemus; nec ita subito aliquid beneficiorum vacaturum est, quo Episcopo illi commodius, etiam ob vicinitatem, dum Viennae residemus, providere possimus. Quantum vero ad nepotem vestrum attinet, cum ille nec studia sua perfecerit, neque adhuc in sacris sit, facile illa carere, et a nobis auxilio alterius beneficii, quorum pleraque in Ecclesia vestra vacare solent, in continuandis studiis iuvari poterit. Quomodo vero eam illius habilitatem cognoverimus, ut maiori promotione dignus videatur, et sacris initiari valuerit, non deerunt nobis semper occasiones, quibus illi etiam in maioribus providere possimus. Quae cum ita se habeant, fidelitatem vestram hortamur, atque etiam committimus vobis, ut Praeposituram illam ad manus Camerae nostrae Hungaricae, dum per eam requisiti fueritis, remittatis, neque moram aut difficultatem aliquam in hoc ulteriorem faciatis; cum haec sit deliberata nostra voluntas. Secus non facturi. Datum in arce nostra Regia Pragensi quarta die mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo.

Maximilianus mp.

Joannes Listhius
Episcopus Vesprimiensis mp.

XXIV.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

Reverendissime in Christo pater, fidelis nobis dilecte. Cum ad festum Ascensionis Domini proxime venturum desponsationis actum loco et nomine Serenissimi Principis, domini Philippi Hispaniarum Regis Catholici etc. per Serenissimum Carolum, Archiducem Austriae, fratrem et Principem nostrum charissimum, vigore mandati procuratorii a Serenitate Sua accepti, cum Serenissima Principissa Anna filia nostra dilectissima peragendum celebrare constituerimus, ac desponsationem huiusmodi Devotionis tuae, tanquam Inclyti nostri Regni Hungariae Primatis, adeoque primi in Regnis ac Provinciis nostris haereditariis Praelati manu fieri cupiamus et velimus, Devotionem tuam benigne hortamur, et requirimus, ut acceptis his nostris litteris protinus, ac ea quidem celeritate se huc conferat, quo ad minimum biduo ante hic adesse, ac de iis ceremoniis et solennitatibus, quae ad actum hunc pertinebunt, cum Devotione tua conferri possit. Sin vero Devotio tua aduersa forte valetudine (quod sane haud libenter intellecturi essemus) distineatur, ita, ut hanc profectionem omnino nequeat; tunc Nos eius quam primum per veredarium, ea de re expresse ad Nos ablegandum certiores reddat. Factura in eo Devotio tua rem nobis longe gratissimam, ac Regia benigni- 1570. apr. 15.

tate nostra quauis occasione compensandam. Datum in arce nostra Regia Pragae die decima quinta mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo, Regnorum nostrorum Romani octavo, Hungarici septimo, Bohemici vero vigesimo secundo.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum Sacrae
Caesareae Maiestatis proprium.
P. Bernburger m. p.

Redditae Posonii 17. Aprilis 1570.

Kívül: Reverendissimo in Christo Patri, domino Anthonio Verantio, Electo Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem et Comitatus Honthensis Comiti Perpetuo, Primati Hungariae, Sedis Apostolicae Legato Nato, Summo Secretario Cancellario et Consiliario nostro etc. fideli sincere nobis dilecto.

XXV.

Verancsics Antal mint esztergami érseknek reversalis levele.

1570. apr. 24. Nos Antonius Verantius Divina miseratione Electus Archiepiscopus Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, Primas Regni Hungariae, Legatus Natus, Summus et Secretarius Cancellarius, ac Consiliarius Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis etc. Fatemur et recognoscimus per praesentes litteras nostras, quod cum praefata Sacra Caesarea Maiestas dominus noster clementissimus ex innata, ac plane paterna sua

pietate et gratia speciali, qua omnes fideles suos amplectitur, nobis praedictum Archiepiscopatum Strigoniensem, per mortem et decessum quondam Reverendissimi domini Nicolai Olahi, eiusdem Archiepiscopatus ultimi veri et legitmi possessoris, de iure et de facto vacantem, authoritate iuris Patronatus sui Regii, quod in omnibus dicti Regni Hungariae Ecclesiis et beneficiis ecclesiasticis, more divorum olim Hungariae Regum, predecessorum suorum felicis memoriae, optimo iure habet, simul cum cunctis castris, castellis, civitatibus, oppidis, villis, possessionibus, praediis et aliis cunctis pertinentiis et iuribus possessionariis ubivis et in quibuscunque Regni Hungariae et Partium ei subiectarum Comitatibus existentibus habitis, ad eundem Archiepiscopatum Strigoniensem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, pariter cum omnibus eiusdem iuribus, libertatibus, praerogativis, proventibus, et aliis quibusvis emolumentis, vigore litterarum suarum donationalium, clementer conferre dignata sit, eiusdemque Arhiepiscopatus possessionem nobis a prima die praesentis anni septuagesimi traditam esse voluerit, proventus quoque anni praeteriti ad arcem Wywar, inxta limitationem et deputationem praefati olim domini Nicolai Olahi, praedecessoris nostri pertinentes in sustentationem militum praesidiariorum ibidem existentium, elementer concesserit: tamen ut pensio nostra ratione Episcopatus Agriensis, nobis saltem usque ad primam Februarii anni praesentis cedat; quum praeterea cum Maiestate Sua ita convenerimus, ut Eius Maiestati singulis annis sex millium florenorum Hungaricalium pensionem piseti nomine omni trimestris spacio, quantum pro rata parte competit, in Cameram Suae Maie-

statis Hungaricam assignemus, initio a prima die Aprilis anni praesentis sumpto. Promittimus igitur praesentibus litteris nostris, atque nos obligamus, quod praescriptam sex millium florenorum Hungaricalium summam Eius Maiestati praedicto tempore, in dictam Cameram Hungaricam certo et absque ullo defectu persolvemus obedienter et fideliter, quod si facere neglexerimus, liceat Maiestati Suae hanc summam vel ex piseto nostro, vel ex decimis nostris Comitatus Posoniensis de facto excipere. Recipimus quoque nos arcem nostram praedictam Wywar aedificiis, munitionibus commeatuque necessario et sufficienti instructam esse curaturos, eundemque militum numerum tam equitum, quam peditum, qui hactenus in dicta arce intertentus est, videlicet equites ducentos quinquaginta, et pedites ducentos, tempore inducierum, pacis et ab hostium excursionibus quieto intertenturos. Si vero contigerit, ut ipsa arx Wywariensis obsideretur, vel saltem suspicio obsidionis eius immineret; Sacra Maiestas Sua Imperatoria, uti clementer sese obtulit, tempestive eidem Wywariensi arci de maiori praesidio, tantaeque potentiae hostili pari ad resistendum providere dignabitur; nobis alioqui non deficientibus ad ea suppeditanda auxilia, quae ex facultate nostra, ultra ordinarium, fieri poterunt. Veteranos vero milites, qui iam in ea arce Wywariensi diu militarunt, omnes quicunque in officio, et intra conditionis suae terminos perstiterint, eruntque nobis et praefatae arci Wywariensi utiles, obedientes et fideles, iuxta sua iuramenta, quae sunt nobis in assumptione eorum praestituri, haud quaquam loco atque servitio suo movebimus; qui contrarie sese gesserint, nostrum erit, ut quemadmodum de

aliis securitatibus, ita etiam de ista militari eidem arci consulamus. Non defuturi ullo tempore, ut de stipendiis suis iidem milites reddantur contenti. Ii autem omnes et Praefecti et milites, tam moderni, quam qui in futurum per nos constituendi erunt; volumus, ut nunc et in casu mortis nostrae, Sacrae Suae Imperatoriae et Regiae Maiestati, eiusque legitimis successoribus Hungariae Regibus eiusdem fidelitatis iuramento sint obstricti atque obligati. Decimas denique nostras, quas nos arendare voluerimus, Eius Maiestati iuxta constitutiones publicas prae aliis solita arenda concedemus. Ad quae quidem praemissa omnia et singula firmiter, ac inviolabiliter observanda, nos ad puritatem conscientiae nostrae obligamus, atque obligatos esse volumus, harum nostrarum manus propriae subscriptione, et sigilli nostri appressione, vigore, et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate Posoniensi vigesima quarta die mensis Aprilis anno Domini M.D.LXX.

Idem Electus Strigoniensis mp.

XXVI.

Verancsics Antal esztergami érsek és Bornemisza Pál erdélyi püspöknek véleményes nyilatkozata az erdélyi követség ajánlatairól.

Opinio Electi Archiepiscopi Strigoniensis, et Episcopi Transsylvanici ac Sacrae Caesareae Maiestatis Locumtenentis super articulis legationis Transsylvani praesentis anni 1570.

Sacratissima Imperatoria Maiestas, Domine domine nobis clementissime!

1570. jun. 30. Serenissimus Archidux dominus noster clementissimus, quum huc Viennam nos ad se ex benigna commissione Maiestatis Vestrae mandato suo per hos praesentes dies accersivisset; exhibuit nobis quosdam articulos ab oratore Transsylvani XXII. mensis Maii Vestrae Maiestati propositos, iussitque nobis (igy), ut super eos eidem opinionem nostram declararemus et describeremus. Quam provinciam quum pro obedientia et fidelitate nostra aggressi fuissemus; animadvertimus, eundem Transsylvanum pro pace quidem agere, sed nihil minus quam pacem ipsam serio ac sinceriter velle se, hiisdem articulis non obscure innuit. Atque hoc ut Maiestati Vestrae paulo prolixioribus rationibus juxta captum nostrum demonstremus:

Petit imprimis Regium titulum, deinde Transsylvaniam, et eam regionem totam, quae ipsa Transsylvania et Tibisco amne clauditur, simul cum arcibus Huzt, Munkacz et Maromarusiensi Comitatu, pleno et

haereditario jure in hiisdem residendi, dominandi, bonaque omnia in eis sita dispensandi, dandi, donandi et faciendi, ut de suo tanquam liber, absolutus et perpetuus dominus.

Quae quantum conveniat Maiestatem Vestram concedere, etsi hoc eiusdem consilium ac judicium prudentissimum minime lateat; nos tamen, quantum de his sentire et judicare possumus, nihil idem Transsylvanus agit absurdius, quam ista petere; nihil in his Vestra quoque Maiestas facere potest, quod honori, existimationi, commodoque suo, et sex liberorum suorum, ac totius amplissimi generis sui commodo caederet, si petitioni eiusdem Transsylvani assentiretur. Data enim illi perpetuo et haereditario jure Transsylvania, et ea Regni parte, quam postulat, cum titulo Regio; ultra quod adversarium suum in Regno suo Regem faceret, et spem certam successionis illi roboraret et confirmaret, quid restaret Maiestati Vestrae in eo aliud, quam quod cum aemulo suo communc maleque securum haberet. Nam hinc subito nasceretur, quod ipso etiam nolente, si quid gratitudinis et bonae mentis erga Maiestatem Vestram retineret, pedetentim emnium Hungarorum studia, primum occulte, deinde palam ex occasionibus ad eum verterentur. Mox dissidia intestina succederent, evectusque ipse interim aliis atque aliis humanae ambitionis praxibus, aetateque et judicio firmiore factus auctior, Principumque externorum amicitiis et fortasse affinitatibus etiam contractis, ne nunc de Turca commemoremus alia, cuius tyrannidi subsit et servit, haud dubie ampliora conciperet auderetque tractare.

Nec demum pactis, nec datae fidei staret, et omnibus sibi arridentibus occasionibus patris exemplo

uteretur. Meminimus nos, quando inter defunctam Maiestatem, Sacrae Maiestatis Vestrae charissimum genitorem, et Joannem huius ipsius Transsylvani patrem opera Lundensis, Caroli V. tunc temporis oratoris, confecta pace cum concessione, ut titulo Regis frueretur, pacemque illam exacto anno primo eius publicari pateretur, exequerenturque inter eos etiam conditiones reliquae : nihil minus Joannes fecit, sollicitante illum vel me Transsylvano Episcopo tunc Veteris Budae Praeposito et Suae Maiestatis nuncio, ususque imposterum ad mortem usque eo Regio titulo quantopere molestus eidem quoque fuerit, omnes novimus, et consequuta bella testantur; rebusque etiam et tumultibus omnibus ultro citroque motis interfuimus. Sic, clementissime Imperator, filius quoque idem facere non vereretur, si votis vel solius tituli potiretur. Ne autem et illa attingere omittamus; quis vel Consiliarius vel subditus Vestrae Maiestatis esset, qui constanti fidelitate praeditus auderet probare, ut Hungariae Regno, quod Maiestatibus Vestris indicibili thesaurorum impendio, maximis Germanicae atque Austriacae nationis caedibus, curisque innumerabilibus et supra humanam possibilitatem habitis constiterit, Maiestas Vestra se ipsam, Serenissimos liberos et fratres suos, ac totam denique domum suam amplissimam et felicissimam privaret.

Esset sane hoc et nomini Maiestatis Vestrae amplissimo indecorum, quod totus mundus celebrat, eademque optimis et fortissimis, sanctissimisque et sapientissimis Imperatoribus comparat; quando haeredes et posteri sui eo Regno in alienum translato de Maiestate Vestra quererentur: quum peregrinae etiam nationes parum laudi suae ex hoc tribuerent, si hunc,

quem Turca subditum ac mancipium suum nominet, et tantum illi in vita duntaxat dedit, quo solam ipsam vitam sustentet, nullas vires queat sibi comparare, Christianis non faveat, sibi serviat, et fomentum sit, quo Maiestatem Vestram distineat ab obtinendo toto Regno, in eoque serventur omnes causae, quum ei bellum movere cogitaret, — hunc ipsum Maiestas Vestra tanto suo et suorm praeiudicio in consortium Regni Hungariae accipiat. Horum itaque neutrum faciendum esse Maiestati Vestrae, humillime iudicamus.

Ubi autem illud etiam addit, ut, assequutus quae iam praemisimus, ea quoque cedant ei omnia, abeantque in ius et dominium eius, quaecunque quoquo modo ac ratione de manibus Turcae adeptus fuerit; apparet et ex hoc, quod serpere anhellareque ad ulteriora Regni acquirenda cogitet, velitque haud dubie in Regno Hungariae cum Maiestate Vestra veluti condivisionalis frater esse. Quamquam ex hoc ipso et illud coniici posset, quod obtentis, quae iam percurrimus, Turca aliquid illi de eodem Regno dare se promiserit, dummodo ad titulum, et ad illas eiusdem Regni partes per Maiestatem Vestram evehatur. Quod utrumque putamus vix esse sine aliqua fraude, et quod in recessu gravius quippiam secum vehat. Observanda itaque sunt et examinanda diligentius.

Magna autem sunt, clementissime Imperator, quae petit Transsylvanus; sed quid ipse ex se polliceatur Vestrae Maiestati, quod esset ei proficuum et honorificum? — nihil videmus tale. In affinitate Domus Austriae petit inseri; pacem vero ex sui parte pollicetur, seque offert bella Vestrae Maiestatis contra communem hostem personaliter sequuturum; sed et hoc

tunc, quum Ipsa illis interfuerit. Alia in articulis promissa sua non deprehendimus; neque illa, quae vicissim daturus esset Vestrae Maiestati. De hac affinitate itaque videtur nobis, quod non sit e re Maiestatis Vestrae, neque Serenissimorum liberorum suorum. Quandoquidem hoc etiam unum sit, quo ambit reliqua; quasi necessitate cogeretur Maiestas Vestra, conditione neptem suam illi in coniugium elocando, facilius et titulum Regium, et reliqua postulata esset obtenturus; ne deesset facultas illi, filiam tanti Ducis, tantique Imperatoris neptem habendo in uxorem, ad eandem cum existimatione conservandam. Sed hoc totum non amore Vestrae Maiestatis, verum studio et cura regiones illas ac titulum Regium impetrandi.

Quam vero pacem ex se Maiestati Vestrae pollicetur; non videmus eam esse tanti, ut ematur aut redimatur tanto. Quum nullum bellum Maiestati Vestrae facere queat sine Turca Thesaeo; similiter nec in bella Vestrae Maiestatis admittendum putaremus, ut hominem dubiae fidei, non certae amicitiae, antiquum cum patre hostem, servum Turcae, et quem plane cernimus ex Regni parte ambita ad totum contendere et niti. Existens et illud suspectum nobis, quod eo duntaxat bello praesentiam suam pollicetur, in quo personaliter Maiestas Vestra interfuerit. Ac de his omnibus non aliter, nostro quidem iudicio, videtur agere, quam si summe esset necessarium, cum eo sic de pace transigere, et tantos illi fasces attribuere, ut ad potentiam existimationemque absolutam evehatur. Ad quam si quo casu evaderet, quid tandem subnixus et stipatus Turcae patrocinio atque auxiliis virium, non ad haec conaretur temporis vel occasionis cuiuspiam inexpectatae superventu, Maie-

stas Vestra consideret, et evitet pericula, quae dulci eiusdem Transsylvani tecta prohemio, veluti auceps circuit suavibus et speciosis reculis, ut quem septet capiat, et ambitu suo potiatur.

Quum autem duos etiam in Slesia Ducatus, Oppoliensem et Ratiboriensem, sibi reddi postulat casu, quo aut in hiisdem ditionibus, pro quibus agit, non posset permanere, aut etiam hostili vi ex illis pelleretur; videt Maiestas Vestra ex hac etiam petitione, quod nulla in parte damnum vult pati, et ex qualibet re lucrum venatur. Nam quando una cum matre hos ipsos Ducatus obtinebat transactione spontanea, in illis non permansit, sed per iniuriam repetito desiderio Transsylvaniae, ac ea Turcae etiam opera intercessioneque potitus, quantis postmodum Maiestates Vestras molestiis, ditiones vero ac subditos earundem damnis affecerit, notum est omnibus. Nunc itaque quo animo, quave fronte denuo Ducatus exigat aspernatos; miramur, quod non pudefiat. Ac propterea censemus etiam, non esse illi dandos. Nisi forte ita sese subiiceret, ut tunc subiecerat, et eo duntaxat contentaretur statu, qui illi eodem tempore placuerat. Quamquam utilius pro conditione temporum praesentium Sacrae Maiestati Vestrae putaremus, si adhuc in hiis, in quibus modo est, permaneret. Nempe non in suo, sed in eo, quod est Vestrae Maiestatis, donec Deo et fortunae eius placuisset. Nec interim quicquam ei daretur proprium, ne quibuspiam viribus alisque instructus possit aliquando insolescere, potentior esse, et cum Vestrae Maiestatis, ac Serenissimorum liberorum suorum molestia contendere ad altiora, et ad ampliora aspirare, interimque a Deo et a tempere expectare. Quum haec duo, nimirum Dei providentia, si

eam patienter sustinemus, et temporis maturitatem expectemus aequo animo, saepenumero commodiora nobis afferunt, quam sollicitudo et festinatio nostra. Nostra itaque sententia non sunt illi dandae facultates, ut aliquando certius nobis timeri possit.

Petit postremo assecurationem et tutelam plus quam solemnem. Idque non a sola Vestra Maiestate, qua posset sufficienter contentari; sed etiam ab Imperio, parum deferens authoritati Vestrae Maiestatis. Quae simili modo quo tendant, non est difficilis coniectura. Modis enim omnibus quaerit, ut aliquando, quod affectat, assequatur, et securius urgeat fortunam, quam sibi tanto artificio parat, tanti successus spem nactus. Unde et in affinitatem Domus Austriae ac Bavariae recipi desiderat, ut et respectus eius habeatur, et ipse his praetextibus ornet sibi genus et authoritatem, possitque aliquando sic in imperium cooptatus, novis amicitiis sibi comparatis, et paternis veteribus renovatis; et ut ibidem non omnes fortasse Principes Maiestati Vestrae favent, audiat aliquid, quod Maiestati Vestrae adversetur, ut sit et ipse aliquid; undique interim rem suam sollicite saepiens huiusmodi subsidiis.

Hoc autem facere, quum plane videamus Maiestati Vestrae non conducere, tum illud etiam arbitramur esse considerandum, quonam Turcae vinculo subiectionis iungitur, quam religionem profitetur, quid habeat, quove tanti coniugii conditionem sustinere queat. In alieno enim dominatur, tyrannidi Turcae servit, ab eoque quotidie extrema sibi timet, et vitam Ecclesiae bonis sustentat. Nec est a re praesenti alienum, Sacratissimae defunctae Maiestatis charissimi Sacrae Maiestatis Vestrae genitoris dictum in memo-

riam revocare. Quum enim aliquando moneretur a Consiliariis Hungaris, ut tot Serenissimas filias, quas habebat, celerius desponsaret, seque illi curae atque oneri subduceret, quo postea liberationem Regni Hungariae expeditius curare potuisset, respondit: „Dudum eas se elocare potuisse, idque et commode et cum dignitate; noluisse tamen, malens, ut innuptae religionem Catholicam profitentes in paterna domo consenescerent et vitam finirent, quam haereticis nuberent.“ Is autem Transsylvanus quum non solum sit haereticus, ecclesiasticas ceremonias et idgenus adiaphora aspernans; sed Trinitatem oppugnat, et ad Judaicam Turcicamque confessionem inclinans, Dei quoque filium non agnoscit neque confitetur. Propterea hoc quoque quanta in consideratione haberi debeat, humillime suggerimus. Propter quod et Polonis suis exosus est, et cavendum maxime iudicemus, ut has oportunitates atque compendia accessionum, quae venatur, non obtineat.

Quamquam si quas tolerabiliores conditiones proponeret, et subesse non praeesse vellet, contentus mediocribus ac statu subditi, nec ferret sed subiret leges; posset fortasse colligi aliqua gratia pro nativa pietate Domus Austriae. Verum quum ab hoc instituto longissime videtur abesse; quum etiam ab isto suo oratore, dum esset apud Nicolaum Bathory, auditum fuerit quiddam simile colloquendo: „Vos etiam Maximilianistae aequa et honesta a Principe meo postuletis, qui se non adeo summisse ac deiecte gerit, ut statim Vestro Caesari subiiciat, et ad pedes eius sese provolvat ac deiiciat.“ Quidam enim hortabatur illum, ut aequabiliora idem Transsylvanus exigeret. Quod eo in medium adduximus, ut Maiestas Vestra

benigne animadvertat, eundem oratorem habere fortasse alia quoque demissiora, ut est in legationibus omnibus usitatum.

Non putamus itaque festinandum ad aliqua de his indignissimis articulis responsum facere; neque quippiam oratori aut offerendum aut promittendum, vel etiam dandum. Quia quicquid illi daretur, eo modo quo postulat, decederet rebus Vestrae Maiestatis, demereturque Eidem, quicquid in illum conferret; eiusque iuribus auctis, sua et Serenissimorum liberorum suorum imminueret. Et de his articulis quid nobis videatur, hanc ad Eandem Maiestatem Vestram, pro benigno sui ac Serenissimi Archiducis domini nostri clementissimi mandato, humillime descripsimus, et Serenitati Suae opinionem nostram exhibuimus.

Quum autem illud quoque attingendum nobis esse duximus, quid scilicet sentiamus de hac legatione Transsylvani missa eodem tempore, altera ad Caesaream Maiestatem Vestram et hoc in Imperium, altera ad Turcarum Principem: nihil itaque sentimus aliud, quam quod sit exploratoria. Primum, quod ista ipsa legatio tam aperte secureque missa sit, et quod ea attulerit, quae et ipsi Transsylvano incredibilia ad obtinendum fuerint, quod tuto coniici potest, et Maiestati Vestrae ad concedendum difficillima. Atque ut haec nostra opinio uberius declararetur; ait Strigoniensis, quatuor revocanda esse Maiestati Vestrae in memoriam, quae Turcae astu procurata sunt suscepto bello contra Venetos: Incendium eorundem navalis (igy); motum Grannatensium contra Philippum Regem; nimis quoque celerem cum oratoribus Maiestatis Vestrae pacis praesentis transactionem; et quod noluerit eundem Philippum comprehendi in ea, suo cum

decore, et ut volebat Maiestas Vestra. Gesturus etiam bellum cum Venetis Cypri causa, has omnes opportunitates bene gerendis rebus suis praemiserat. Nimirum ut apparatibus classicis Venetorum igne consumtis, minus valerent viribus maritimis; in Philippum vero subdisis suis Grannatensibus concitatis, in amicitia habere noluit, ut domi intestino bello occupatus, rem foris Christianam subsidiis suis iuvare nequivisset. Propter quod pacem quoque cum Caesarea Maiestate Vestra celerius confecit, et gratissimam habuit, ut securius bellum Cypricum gerere potuisset.

Sed ad hoc bellum habens quoque, quod agat cum Arabibus Rubri Maris, et cum Moscovitis, dubiumque cum Persa foedus; nihil restabat illi quod metueret, quam ne quod Maiestas Vestra in eum moveret. Et hoc ob profectionem Eius in Germaniàm, et rumores de Christianorum Principum confoederatione. Destitutus itaque amicitia Venetorum, uti nos putamus, versus est ad Transsylvanum. Et quia is nullum ad id habebat modum conveniens; terruerunt eum commento, petitis quibusdam eius municipiis et locis, ut metum de his praetexendo pacificationem a Maiestate Vestra expeteret, occasioneque huiusmodi oratorem quoque ad Illam mitteret cum iniquissimis conditionibus. Quo oratore tantis de rebus in Imperio permanente, procederet etiam exploratio omnium eorum, quaecunque Maiestas Vestra cum Imperii Principibus vel ageret vel moliretur; extractaque aestate pacificationis huiusmodi tractatu, Turca, quaecunque in eodem fuissent acta Imperio, sciret, et accomodaret motus suos contra Venetos vel de bello prosequendo, vel de pace cum eisdem renovanda. Et hoc ut veritati consonum esse non dubitetur; habemus quod frequen-

tes Principis Turcarum tabellarii ad Budensem Passam veniunt, ab hoc vero ad Transsylvanum ablegantur, eiusque orator in medio positus explorator quotidianis fere cursoribus invisit suum dominum. Quid is demum agat, non est obscurum, quod officio suo ipse quoque perbelle Passae respondeat.

Sacra itaque Maiestas Vestra oratori isti non omnino cuncta credat. Et ut etiam excursionibus Turcicis, quae nunc passim fiunt quotidie, cessent quoque tot castellorum erectiones; humillime censemus, quia Turca rebus suis advigilat, et potius prior vult esse in inferendo, quam in accipiendo vulnera, hunc ipsum oratorem primo quoque tempore esse ablegandum, eique nihil aliud propter difficultates articulorum respondeatur, quam quod nunc Maiestas Vestra magnis rebus reipublicae Imperii sui esset occupata, negotiaque huiusmodi Transsylvanica, quae ipse attulisset, esse sibi differenda, et in aliud tempus opportunius ad tractandum reponenda. Mox Passa etiam Budensi admonito; ne quid tumultuum ob suspiciones quaspiam incideret per finitimos, et cursus pacis, si ea est necessaria, intempestive turbaretur; hunc oratorem inscia Vestra Maiestate venisse, non expetitum, de quibusdam aliis rebus, eumque propterea maturius etiam absolvisse etc.; prout Sacrae Vestrae Maiestati videbitur fore consultius.

Atque haec quum sit nostra super memoratos (ſgy) legationis Transsylvanicae humillima opinio; veniam verbositati et licentiae nostrae postulamus, nosque meliori et prudentiori Sacrae Maiestatis Vestrae iudicio subiicimus.

Exhibita Viennae ultima Junii 1570.

XXVII.

Veranesics Antalnak a mantuai herezeg.

Illustrissimo et Reverendissimo Monsignore. Dall' 1570. jul. 28.
ambassatore mio residente appresso la Cesarea Maestà, et da i segni che ha veduti della buona voluntà di Vostra Signoria Reverendissima verso me et la Casa mia, sono stato di modo assicurato dell' affettione, ch' essa continuamente m' ha dimostrato, che in me era nato molto disiderio di farle saper con degna occasione, quanto fosse corrispondente l' animo mio à i meriti di Lei. Ma poiche hora, et per la cortese sua lettera, accompagnata dalla voce del segretario suo, et per lo cortese atto, che l' è piacciuto d' usar meco, facendomi dono del cavallo Barbaro, grato à me come vera dimostratione dell' amorevolezza di Vostra Signoria Reverendissima, si è maggiormente confermata in me l' opinione, che havevo della sua cortesia. Perciò puo esser' sicura, ch' alle occorrenze le farò sempre conoscere l' animo, con che io vivo di far cose, che le siano di piacere. Et di cuore me le raccomendo·

Di Revero à 28. di luglio 1570.

Al servitio di Vostra Signoria Reverendissima

Il Duca di Mantova mp.

XXVIII.

Veranesics Antalnak Károly főherczeg.

Carolus Dei gratia Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis, etc.

1570. sept. 1 Reverendissime nobis sincere dilecte, amice charissime. Sacra Romanorum Caesarea Maiestas, dominus et frater noster colendissimus, longo nunc usu experta est, quam inutiles sumtus incurrerit aliquoties propter incertos et dubios hinc inde de Thurcarum machinationibus illatos rumores, et perperam dispositos exploratores. Ut autem in posterum hoc praecaveatur, Sua Maiestas deinceps meliorem superinde ordinem instituere, neque ullis propterea sumtibus parcere decrevit. Qua vero optima ratione, quibus mediis id fieri debeat, ut non solum hic in propinquis, sed in interioribus Hungariae locis, et in ipsa etiam Constantinopoli certior habeatur exploratio, Maiestas Caesarea vestram, et aliorum peritorum rei sententiam proinde exquirere mandavit. Itaque nomine Caesareae Maiestatis vos benigne requirimus, ut negotium, sicuti magni est momenti, accurate perpendatis, et qua via, quibus mediis ad certitudinem meliorum rerum Thurcicarum perveniri possit, nobisque secretissime opinionem vestram declaretis, ut eam, et aliorum etiam sententiam, in ulteriorem deliberationem desumere, Caesareaeque Maiestati significare possimus. Quo modo Suae Maiestatis benignae

satsfiet voluntati, nostram vobis simul benevolentiam deferentes. Datum ex Nova Civitate in Austria die primo mensis Septembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo.

Carolus m. p.

Ad mandatum domini Archiducis proprium.

H. v. Fieringer mp.

Redditae Wywariui 5. Septembri 1570.

Kívül: Reverendissimo Nobis sincere dilecto Antonio Verantio Archiepiscopo et Comiti Perpetuo Comitatus Strigoniensis, Primati Hungariae, Legato Nato, Supremo Regni Cancellario, et Consiliario Suae Caesareae Maiestatis etc. Amico nobis charissima.

Presburg.

XXIX.

A császári udvari kincstárnak Verancsics Antal.

Ad quaestores aulae Caesareae.

Supplicaveram Sacrae Imperatoriae Maiestati Domino nostro Clementissimo, ut Sacra Sua Maiestas dignaretur clementer mandare Cremniciensi Camerae, ut tandem pisetum pro benigna Suae Maistatis donatione mihi remittat, et decimis meis Comitatuum Gumeriensis, Tornensis et Zoliensis quotannis pro pensione mihi impositis, clementer esset contenta, quod hoc calamositissimo Regni tempore difficillime parata pecunia comparantur. Sacra Sua Maiestas impedita maioribus rebus in Imperio, quam essent meae, non

1570. nov. 27.

prius respondit mihi, quam diebus proximis; ut videlicet acquiescerem transactioni iam initio mecum factae. Nimirum, ut pisetum obtineam, decimae mihi a Cameris persolvantur, et ego eandem pensionem mihi impositam statis suis terminis pendam; et de his omnibus a Sua Serenitate ultimam et totalem omnium expeditionem accipiam. Quo demum et ipse omnibus ad Archiepiscopatum pertinentibus potiar, et de pendenda pensione curam aggrediar.

Porrectò itaque super his humili libello meo scriptis Sua Maiestas commisit mihi, ut ab Illustribus et Magnificis dominationibus Vestris supra memoratorum omnium expeditionem sollicitem atque obtineam.

Est autem opus uno mandato ad Cremniciensem Cameram, ut mihi vel homini meo delegato pisetum assiget, positaque etiam ratione omnium proventuum eius, quos percepit ab Aprili mense anni praesentis 1570., eosdem mihi restituat ac deponat, simul cum pretio decimae Zoliensis, quam ad usus suos collegit et percepit.

Aliud quoque mandatum dandum est ad Scepusiensem Cameram, ad cuius instantiam reliquae duae decimae Gumeriensis et Tornensis Comitatus sunt dispensatae, ut earundem quoque pretia mihi persolvantur. Sic et Sacra Maiestas Imperatoria fieri decrevit, et ego, ut obedientissimus Suae Sacrae Maiestatis Capellanus, hoc decreto contentus, et exequutione eiusdem satisfactus, capessam sine mora debitae pensionis curam; ad omnia interim Illustrium et Magnificarum dominationum Vestrarum officia et servitia paratissimus. Valete felices. In Nova Civitate 27. Novembris 1570.

XXX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria et Regia Maiestas,
Domine, domine mihi semper clementissime!

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Maiestatis commendationem. Explorator Wywariensis die 22-a Octobris scripsit Strigonio ad meum Capitaneum Georgium Giczy de rebus novis, quae nunc habentur inter hostes nobis finitimos. Turcas quidem adhuc esse in insula Cypro, nondum tamen expugnasse eius arcem; sic enim ait, putoque esse Nicossiam; magnam tamen partem eiusdem insulae obtinere. Ceterum ita Budae vulgari, Principem Turcarum magnopere indignari de eadem arce nondum capta; mandasseque summo suae classis Praefecto valde minaciter, ut si capiti suo bene velit, ita vires et conatus suos intendat, ut eam capiat; alioqui et ipsum excoriabit vivum, et in omnes etiam copias suas gravissime animadvertet. Passam quoque in dies alios de huiusmodi novitatibus expectare Constantinopoli tabellarios; qui si afferrent ei prospera de expeditione Cypriana, mox omnibus Beghis finitimis edicet, ut excurrant, et nulla ratione pacis nostrae habita, latissime fines nostros

1570. dec. 6

populentur. Quoniam in eo est Turcarum Princeps, ut si Cypro potietur, extemplo arma in Hungariam convertat.

Strigoniensis vero Beghus in dies successorem expectat Constantinopoli. Propterea quotidie in omnes partes sibi vicinas emittit suos milites praedatum, captans omnia quaecunque potest, quia omnino in hac praefectura non manebit.

Ceterum proximis diebus idem Capitaneus meus LX circiter equites iusserat excurrere versus castellum ad Strigonium in sinistra parte Danubii situm, qui a Turcis 400, quum iam reverterentur, circumventi, dimidiatim prope perierunt, plures tamen capti et vulnerati quam occisi. Acerrime autem pugnaverunt, et nisi mature subventum eis fuisset ex arce novo misso milite, haud dubie de omnibus agebatur. Nec alioqui incruenta cessit hostibus victoria, ex quibus, ut nunciatum est postea, plures quam ex nostris ceciderunt vi et vulnerum magnitudine. Voluissem itaque magnopere, ne is casus accidisset, iusseramque strictissime Capitaneo, ne hiis excursionibus uteretur, sed milites domi contineret, conservaretque custodiae et defensioni arcis. Sed sunt ita praedae cupidi, ut nullo possint imperio cohiberi. Nunc denuo mandavi sub gravissima poena, ut conquiescat, nec lacessat hostes, et in locum amissorum militum novos reponat. Quamquam et ego iam eo nonnullos misi, et ipse significavit mihi, esse quosdam in promptu, seduloque se daturum operam, ut ordinarius numerus denuo compleatur. Nec sese aliter hoc negotium habuit, quam ego scribo, utcunque secus ab aliis perscribatur. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Maie-

statem Vestram diu incolumem et perpetuo felicem servet. Ex Nova Civitate 6. Decembris 1570.

Sacratissimae Catholicae Imperatoriae
et Regiae Maiestratis Vestrae
Servitor subiectissimus et obedientissimus
Electus Strigoniensis mp.

Kívül: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae et Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo'

XXXI.

Az udvari kinestárnak Veranesics Antal.

Ad Cameram Aulicam.

Decretum Serenissimi Principis domini Caroli Archiducis Austriae, Domini nostri clementissimi, ea omni, qua debui subiectione et reverentia nuper ad me per Illustres et Magnificas dominationes Vestras super resignatione ac restitutione Praepositurae Turociensis datum accepi. De cuius Praepositurae toto negotio iuxta et Sacrae Caesareae Maiestatis, et Serenitatis Suae benignam voluntatem clemensque mandatum superiore mense Septembri Turocium profectus, inventarium tam rerum munitionumque arcensium, quam domesticarum supellectilium ac vasorum, pro antecessoris mei formula mihi quoque ab eodem relicta, feci. Et quare subito resignationem etiam eiusdem Praepositurae Commissario Camerae Hungaricae non fecerim, ex urgenti et necessaria causa feci. 1570. dec. 10.

Quum enim ea Praepositura data mihi fuerit per Sacram felicissimae recordationis defunctam Imperatoriam Maiestatem, ita data fuit, ut, nulla redemptionis eius obligatione mihi imposita gravarer, sed simpliciter et gratuito. Dominus autem antecessor meus hac eiusdem Maiestatis Imperatoriae erga me clementia non considerata, haud quaquam prius memoratae Praepositurae reddidit mihi possessionem, quam illi pro eiusdem Praepositurae restitutione deponerem talleros quingentos, et pro seminatura quadam mediocri octuaginta. Hacque utraque summa illi satis quidem difficulter, quod indigna erat, persoluta, sic tandem ea sum potitus, plurimis interim et damnis et iniuriis affectus.

Nunc, Illustres et Magnifici domini, postquam ea mihi quoque pari ratione sit cedendum, aequum est, ut memorata pecunia mihi similiter reponatur; quum et seminaturam in Turocz reliquerim centum tallerorum ampliorem multo, quam acceperim, et inventarium dimiserim plurium et agrorum et aliarum rerum commodis adauctum. Nimirum Sellye oppidi, pagorumque Pered, Kyralfalwa, et Hozzufalwa, non sine magnis sumptibus, de manu et potestate eorundem subditorum, in quōs per quondam Praepositum Urielem Martiny alienata fuerant, iuribus liberatis.

Supplicaturus itaque Serenissimimo Archiduci, Domino nostro clementissimo, pro hac pecunia indignissime a me extorta, ut priusquam eandem Praeposituram remitterem, reponeretur et restitueretur mihi, quod omnis aequitas postulat, dimiseram ibidem apud arcem Znyo hominem meum cum uno Canonico Strigoniensi. Qui quum iam ego id a Serenitate Sua obtinuissem, pro quo nunc etiam, ut pro re iustissima

supplico; advocato eius Comitatus Vicecomite et aliquot nobilibus, fecissent meam Sacris Suis Maiestatibus autentice omnium resignationem. In quo quam multum peccaverim, non video. Si autem confisus de clementia et benignitate Suae Serenitatis, rem nonnihil distulerim; certe inobedientiam, rebellionem, aut gravius quodpiam aliud crimen non commisi; ut meruerim per vim et iniuriam ea excludi, quo mihi offunderetur nota aliqua, minime demeritis meis promerita.

Sed quia hoc iam commissum est et perpetratum, Deus iis parcat, qui me sic gravandum curaverunt. Jam cur illic homo meus, et Capituli mei Canonicus ad praebendum testimonium resignationi moram trahere debeant, non est causa. Jubebo itaque illis, ut redeant; inventarium vero rerum Amplitudini dominationum Vestrarum mitto, Praeposituramque eandem Maiestatibus Suis resigno, et possessioni illius renuncio; Easdem petens et obsecrans, non graventur apud Serenitatem Suam intercedere, ut ea pecunia, quae mihi ab antecessore meo extorta est indebito modo, restituatur quam primum, quum ipse etiam prius non assignavit Praeposituram mihi, quam praesentem in manu praefatam habuit pecuniam. Quod Illustrium et Magnificarum dominationum Vestrarum erga me officium ac benevolentiam, ut omni mea observantia promerear, contendam omni studio.

Exhibita X. Decembris 1570. in Nova Civitate.

XXXII.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Archiepiscopo Strigoniensi.

570. dec. 26. Maximilianus secundus etc. Reverendissime in Christo pater, devote fidelis sincere dilecte. Redditae sunt nobis Devotionis tuae litterae sexto die vertentis mensis Decembris datae. Ex iis res novas, de quibus Devotio tua nos certiores fecit, pergrato et benigno animo intelleximus, eiusdemque Devotionis tuae ad nos scribendi curam atque diligentiam plurimum probamus.

Quod autem Devotio tua iisdem litteris nobis reverenter significavit, Georgium Giczy Capitaneum suum versus castellum ad Strigonium in sinistra parte Danubii situm, excursionem fecisse, atque hostes ad arma concitasse : non potuit non ea res animum nostrum graviter profecto offendere; cum Devotio tua non ignoret, quanti nostra intersit, adversus inducia-rum pacta et conditiones nihil hostile a nostris militibus geri atque committi. Statuimus itaque in praefatum dominationis tuae Capitaneum, ut pacis et quietis turbatorem atque violatorem (quemadmodum iam ea de re ad Turcarum Principem scripsimus) severe omnino animadvertere. Devotionem vero tuam plane hortamur, ac firmiter requirimus, subditos suos summo studio et cura a vi, iniuria, omnique agrorum depopulatione coherceat. Nam si ii spreta mandati

nostri authoritate ab hostili invasione aut depraedatione non sibi caverint atque abstinuerint, eos et capitis et fortunarum omnium poena, ut ceteris sint exemplo atque documento, mulctare decrevimus. Id quod ad Devotionis tuae litteras rescribendum esse duximus. Quod reliquum est, gratiam nostram Caesaream Devotioni tuae benigne deferimus. Dunkenspigel XXVI. die Decembris anno LXX.

XXXIII.

Sághy Imrének Veranesics Antal.

Ad Emericum Saghy.

Joannem Andreffy cum vestris commendatitiis profectum iam fuisse ad Wereskew, bene factum est. Nec diffidimus cum effectu rediturum. Quod mandatum quoque ad Sellienses sollicitastis adeo diligenter, obtentumque curastis mitti Wywarium, rem nobis valde gratam perfecistis. Et quia nonnulli vident, Turcas post tantas praxes et minas conticuisse, dicuntque non opus esse ad novum delectum cuiuspiam peditatus sumptibus : amice illi quidam agunt parsuri nostrae pecuniae ; sed quum ea nunc vigent tempora, a quibus nonnisi glacies et frigora nobis sint metuenda, possintque una nocte post praesentem aeris temperiem tale frigus ingruere, ut de improviso etiam Danubius congeletur, nedum Nitrius, et reliquae nostrae aquae. Ideo oportet, ut vel per hos duos proxi- 1571. jan. 6

mos menses, Januarium et Februarium, providentia sumptusque et tutela arci Wywariensi non desit. Curetis itaque cum nostro Andreffy, ut mox et omnino iam decreti ducenti pedites conscribantur, et cum suo timpano ac vexillo, quod nudius tertius ad vos misimus, Wywarium deducantur. Non defuturus maiori etiam numero, si pericula postulaverint. Quum non ignoremus, Regno nos et Caesareae Maiestati inservire, quum de salute, et de conservatione Wywariensis arcis solliciti simus, neque opibus nostris parcimus.

Egregio Andreae Zazy habemus gratias, quod litteris suis tam abunde de casu et negotio Thelegdini ac Garhay nos edocuerit, spemque etiam sit pollicitus, casum eorum non adeo esse desperatum, ut non debeant sperare meliora.

De profectione Vestra in Zaladiensem Comitatum nulla difficultate laborabitis; et eo etiam facilius illuc proficisci poteritis, quum nos quoque eotunc erimus Deo volente Posonii. Usones autem, (uti iam antea scripsimus) non mittantur huc, sed salsentur, et in suis vasculis bene ad usum domus conserventur. Et bene valete Ex Nova Civitate 6. Januarii 1571.

XXXIV.

Andreffy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Andreffy.

Litteras tuas, quibus me de pluribus rebus ad- 1571. jan. 6
mones, accepi, et habui sane gratissimas. Sed nollem te adeo esse credulum, ut ad eorum sermones tam constanter attenderes, qui et suis rebus non admodum providenter consulunt, et alienas diiudicant, censent et naso suspendunt; utrumque maiore licentia ac fastu usurpantes, quam iudicio ac ratione, tamquam eis omnia et licerent et expedirent suo arbitratu. Cum Michaele itaque Protonotario ego quidem certe multa sum loquutus, sed rem de suo sallario ne verbo uno attigi. Nec quicquam adhuc cum eo conclusi. quod non posset revocari. Et si cupis plura; nec plura nec alia cum eo contuli, quam tecum. Caveas igitur ab huiusmodi curiosis, qui loquuntur tecum de his; non ut Appolineo spiritu archana mea cognovissent, sed multa se scire fingunt, ut ex te, quem sciunt meum esse intimum, aliquid delibent et expiscentur.

Ubi autem facultatum tenuitatem et arrogantiam illi opponunt; alterum cum multis hoc aerumnosissimo saeculo habet commune, alterum illi nunquam ad hoc tempus impingi audivi nisi nunc, quum iam et fortuna videtur illi velle favere, et virtus commoda honoresque cumulare. Quare vide invidiae aculeos modosque mortales affligendi, ubi quis virtutum alis tollitur ad

aethera, et e plebe transfertur ad illustres. Ceterum si penitiora quoque quaeris cognoscere, malo in praesenti rerum mearum statu tenuibus simplicitatem et sinceritatem meam cum bonis meis committere, ut tibi et memorato Michaeli, quam iis qui insanis opibus praeturgidi, et opinione magnorum provisorum diuturniore dominatu sibi comparata tanti semetipsos faciant, tantumque sibi tribuunt, ut iam pudeat eos muneris sui, nisi a dominis revereantur et deferatur eis. Habes itaque de tenuitate facultatum. De arrogantia non semper homines recte iudicant, qui alienis commodis excellentiorique fortunae adversentur, solentque hoc genere malignitatis etiam in eos extendere, qui in huiusmodi viros derivant expenduntque sua beneficia. Quod omnino ita esse, sine omni difficultate cognosces, si sagacius tecum expendes, quam mihi bene velint ii, qui talia de re ac de rebus meis commentantur. Sed ne te teneam frivolis his diutius, operae pretium est, ut postquam et vitam et mores meos vel iam inde ab unguiculis prope tuis cernis et experiris; da operam, ut perdiscas, quaenam isti quoque, qui tam facile et incogitanter, ne dicam infantiliter, dicunt de aliis, exerceant in palaestra; quibus virtutibus sacrificant, et quam praeclaris laudibus vulgo efferantur. Sic demum statue, quid tibi et de meis actionibus, et de similium sermonibus sentiendum ac credendum erit. Nec de his ulterius; quum indigni sint, de quorum ineptiis haec etiam effuderim. Mali enim omnino omnes sunt, qui a nobis inoffensi tam nos duriter offendunt, et conantur perturbare, nostrisque et honoribus adversari, et in rempublicam tot tamque illustrium meritorum nostrorum nominibus propensissime insidiari contendunt.

Quod vero de decimis scribis; ita debere fieri, si dominis etiam terrestribus non cogeremur aliquid earum impartiri. Quicquid itaque concedendum fuit nunc dominis Fuccheris, id postea etiam fuisset concedendum. Quia ad pretia decimarum, silvarum etiam suarum copiam nobis faciunt, quibus omnes nostros ignes domesticos per integrum annum fovere consuevimus. Quum autem frumentis quoque ac vinis nostris non est defutura venditio, quae iam mihi proposita est a praefecto annonae publicae; haec venditio dimidiae partis decimae arcis Wereskew nullam nobis iacturam afferet; praesertim quod eius pretium ad arcis nostrae Wywariensis commoda conservationemque exponetur, tam opportuno tempore, quo maiori nunc custodia eget.

Perge igitur ut missus es, et mecum sentias, ceteros relinque suis geniis et suis humoribus. Amboque ita rebus nostris nobisque vivamus, ut alienis intemperiis minime distrahamur. Officialis et clavigeri domus nostrae Tirnavinensis, quum rediero, curam geram, nec fraudabuntur servitute sua. Vale. Ex Nova Civitate Austriae 6. Januarii 1571.

XXXV.

Liszty János veszprémi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Reverendissimum dominum Vesprimiensem.

1571. jan. 6. Binas litteras proximas Reverendissimae dominationis Vestrae accepi, quarum alterae datae erant ad me, alterae ad Reverendissimum dominum Zagrabiensem, communem et charissimum fratrem nostrum. Quas ut quam citissime accipiat, curabo diligenter, precatusque Reverendissimae dominationi Vestrae novum hunc annum felicissimum, et sequentes omnes, quibus est vitae solatio fruitura; gratulor Eidem, quod et convaluerit a tam incommoda gravique aegritudine, et nos ac omnes suos reviserit. Faxit Altissimus, ut Ei succedant omnia ex sententia, sicque etiam familiaribus rebus suis prospiciat, ut periculum non adeant, et sint Ei salvae. Quandoquidem etsi non admodum aliena curem, ac videar curiosior; audita tamen fama de funeribus ex eius domo elatis per proximam pestem Viennensem, omnino cogitavi mecum, an quid rebus suis periculi immineret. Quarum certe etiam diligentiorem curam gessissem, si quae pars earum mihi fuisset commendata. Verum postquam et res ipsae incolumes permanserunt, et Ipsa etiam supervenerit, Eidem de utroque gratulor similiter, meque Illi ad omnia commoda sua offero.

Ubi vero Sacra Imperatoria Maiestas non est dignata mecum clementer communicare eiusmodi sua

secreta, quae mihi per eandem Reverendissimam dominationem Vestram describi voluit, si coram referre nequisset : habeo Sacrae Suae Maiestati omnes maximas gratias, quas fidelitas mea potest, et subiectio debet, enitarque omni studio, ut et in his, et in omnibus aliis clementissimae suae voluntati mandatisque accomodem; Deum precatus interim, ut et Suam Imperatoriam Maiestatem ex Imperio, et Serenissimos dominos liberos suos salvos atque incolumes ex Hispaniis ad nos reducat. A Vestra quoque Reverendissima dominatione accepi optimo animo, quod me de hac Suae Imperatoriae Maiestatis voluntate tam et celeriter et abunde edocere non praetermiserit. Quoniam vero mox a discessu Serenissimi domini Archiducis ego quoque discedam hinc, maturaboque Posonium, ubi et coram cum Ea plura conferam, et rescribam Suae Maiestati, ne desideretur subiectionis meae officium; certus omnino, Eandem ante expectatas nuptias Posonio non discessuram. Et felicissime una cum Reverendissimo domino Waradiensi fratre nostro valeat. Ex Nova Civitate Austriae 6. Januarii anno Domini 1571.

XXXVI.

Draskovich György zágrábi püspöknek Verancsics Antal.

Ad Reverendissimum dominum Zagrabiensem.

1571. jan. 11. Verum est, diu iam mutuas inter nos non commeasse litteras; et sicut Reverendissimae dominationis Vestrae cessationi ab hoc officio causae non defuerunt, ita certe nec illae fuerent obscurae, quae me ab eodem officio evocarunt. Jam enim febres et excursiones Turcicae vexaverunt me catarrho, podagraque; iam totius Archiepiscopatus mei, Wywariensisque confinii constituendi statum cura sollicitudoque exercuit. Et sic, ut video, eas ambo sortiti sumus provincias, quae nobis, etsi non postremarum dignitatum titulos honoresque attulerunt, eas tamen etiam occupationes laboresque cumularunt, quibus totos fere nos incumbere oporteat, deesseque non solum amicis nostris, sed etiam nobis ipsis, nisi vellemus muneribus nostris operam dare negligentius, et dumtaxat ea curare, quibus vita ducitur iucundior, laetae sodalitates excoluntur, et genio propensius indulgetur. Sed quum haec a nobis et instituta et studia procul absint, qui nonnisi Reipublicae et natura et Divina providentia nati simus, eius certe commodis, ut praecipue attendamus, sepositis interdum officiis, quae et amicis et propinquis debeamus, decet nos quam maxime. Idque eo etiam potissimum, quod et fortuna nos his locis, his magistratibus praeesse voluit, quae sane providentialia

sunt, et ex quibus totius Regni quies, otium, salusque dependet. Ut itaque Reverendissimae dominationis Vestrae silentii excusationem facile accipio, ita de meo veniam peto, et aeque excusari cupio. Respondeoque ad binas suas, nimis sane iam veteres, quarum alteras mense Septembri, alteras Novembri datas.

Ubi igitur primis me edocet, quanam messis ac vindemiae proximae ubertate gaudeat et gloriari possit, non existimo de illa esse conquerendum, ubi mediocris et tolerabilis contigit. Apud nos aquarum omnium inundationes, coelorumque intemperies adeo magna et messi, et vindemiae nostrae passim ubique attulerunt detrimenta, ut nec frumenta, nec vina ad legitimam maturitatem pervenerunt. Neque expostularemus de copia, quae pluribus in locis multo provenit amplior, quam sperabatur. Sed et vina, ut omphacium, ubiqae habemus acida, et frumenta ita imbecilla, ut eorum vix grana agnoscantur; avenae nulla fere habent.

Turcae, quos habemus finitimos, molesti nobis esse non desistunt. Ad arcem Fonood in lacu Blathone sitam, in ipsis ferme portis castellum erexerunt, pedicas ei oppositurі. Quod tali praesidio instruxerunt, cui Valentini Magiar vires non sufficiunt. Et nisi maiore milite armabitur, metuendum maxime est, ne eo lacu congelato, arx illa adeat periculum, et omnes eius regionis partes reliquae simul cum Zaladiensi Comitatu in extremum discrimen adducantur.

Arci quoque nostrae Wywariensi tetenderant insidias, spe et expectatione glacierum. Captivos enim nostros igneis instrumentis atque artificiis instruxerant, cum eisque concluserant, ut ubi primum amnis Nitrius, qui arcem *illam circumfluit*, stratus fuisset

glaciebus, uno tempore et captivi occultos ignes per stramineas domos indidissent, ei ipsi Turcae maiore numero tum virorum tum scalarum copia impetum in eam fecissent; sperantes fore, ut et forinsecus valido milite pressa, et intrinsecus late hausta ignibus, in eorum veniat potestatem. Nec fefelisset eos meditatum stratagema, si cautius in archano pressisent illud. Verum quia Deus fortasse, ut misericordiarum pater, qui castigat filios, non interficit, miseratus nos et afflictiones nostras, ne et hac umbra Strigonii, non omnino inani et posthabenda, spoliemur, res ad cuiusdam exploratoris nostri aures pervenit. Hic ad praefectum nostrum detulit, qui tandem captivis omnibus quaestioni subditis, tortisque, non mediocriter comperit confessione omnium, quod erant patraturi. Ego vero subito casui, subitis remediis occursurus, citra omnem moram novis subsidiis militaribus auxi illud praesidium, captivos ad unicum arce exegi, transitum publicum per eam omnino interdixi, vetuique edicto maximo, ne in ea ulli externorum concursus vel conventus fiant, foraque hebdomadalia nonnisi foris celebrentur; arx ipsa reverentius habeatur, et industrius etiam conservetur, nemine in eam admisso, cuius prius non delibetur cognitio. Hae sunt itaque curae, hae sollicitudines, quae me sibi interdum vendicant, avocantque ab amicis.

Nec ita multo ante iactura quoque milites nostros affecerunt. Sexaginta circiter emissi fuerant ex nostris praesidiariis, ut latrones quosdam conquirerent, quorum causa non solum quies illarum partium turbata fuit, sed nec mercatores ultro citroque tuto commeare poterant. Forte fortuna accidit, ut iidem nostri late per eam plagam ad Strigonium

ferme usque evagati, quum coepissent reverti, ita circumventi sunt ab hostibus, ut pugnando Wywarium dimidiatim redierint; et nisi sumissae fuissent illis tempestive suppetiae, fortunatissimus ille extitisset, qui incolumis evasisset. Triginta itaque tribus captis, duobus caesis, reliqui utcunque vulneribus plurimis acceptis salvati sunt. Sic nostri maiore quidem animo, et viribus quisque suis multo maioribus, quam iudicio, disciplina, industriaque ac peritia militari praediti, consumuntur. Repositis tamen militibus, qui desiderati fuere, et ego novis rationibus ei arci retinendae consului, et Caesarea Maiestas ab ultroneis excursionibus ita eos repressit, ut quicunque imposterum suo motu lacessiverint hostes, et in praedam eorum inciderint, nullius talium iuvatura est subsidio redemptionem. Et in hunc modum res nunc nobis est cum finitimis.

De eorum ac nostra classe, et de Cypro insula, nescio quid revera scribam. Verum illud solum creditur ab omnibus, Turcas municipium Nicossiam obtinuisse, tentasse quoque etiam Famagustam, sed non feliciter. Eam tamen eius partem insulae, quae est ad ortum ab eadem Nicossia, libere illos possidere, et adepta premere, ac in insequentem annum multo maiora sibi in ea praesidia apparare. Nostra classis exhausta viris nauticis, supra omnem stuporem non bello, sed variis aegritudinibus insularum Corcyrae, Cretaeque, et quarundam aliarum in eo tractu maris existentium statione continetur, et hyberna agit. Non sine et pudore suo maximo, et publico convitio, vituperioque Joannis Andreae Aurii, qui ex ipsa acie, quam struxerant, ut congrederentur cum hostili, in altum versis proris et velis subduxerat sese, et a provincia recesserat. Atque *haec omnia* utcunque conti-

gerunt, maximo reipublicae Christianae periculo, mirum tamen illud est, quod tantis viris, qui huic bello praefecti fuerant, omnes mortales impingunt, quod eius belli rationes legitimas nullas sciverint constituere. Unde non in Cypro Christianitas detrimentum accepit, sed in existimatione. Quid enim aliud Turca verebatur, quam Christianorum maritimas vires. At superioribus annis toties iam terrestribus perpalpatis, et plane cognitis, iam perspectis et maritimis adeo imbecillibus, et male concordibus, quid imposterum non audebit, quos non assumet spiritus, quae non attollet cornua? Atque utinam falsus sim vates. Sed si Veneti mature non accurrent ad tutelam Dalmatiae, a Venetiis excludentur. Inde Adriatico mari subiugato, Italiae litora, tam supero, quam infero mari, pyraticam luem patientur.

Summus Pontifex, Sanctissimus Pater omnium, praevidet ista, petit, urget et sollicitat Christianorum Principum confoederationem et syncretismum. Quantum vero et necessitas publica illam exigat atque efflagitat, heu dolor, heu improbitas multorum, qui non solum ad hanc tanti Summi Pontificis pietatem non moventur, sed totam Christianitatis rempublicam destitutam, relictamque in discrimine, de summo duce, et quinam post eum secundo loco rebus praeerunt, disputant, plurisque multo praecedentiae suae splendorem et praerogativam faciunt, quam salutem publicam. Cui nisi mox Januario, Februario, Martioque et Aprili mensibus exactis succurrerint, vereor, frater, ne ut olim, dum consultabat Roma, expugnatum est Saguntum; ita et nostri Christiani, dum praecedentias, vento sane inaniores, urgent et consectantur, amittant et Tyrrhennum, et Adriaticum mare. Sed haec obiter,

ne nihil scripsissem. Sciens huiusmodi Reverendissimae dominationi Vestrae longe esse notiora, quam oportuisset me prolixiore disserere oratione.

De Principibus nostris hoc est. Maiestas Caesarea expeditis duabus filiabus ad suos coniuges, alteram in Hispanias, alteram in Gallias, Comitiisque Imperialibus feliciter absolutis, Nurimbergae festa natalitia exegit, intra quadriduum Pragae expectatur. Carolus Archidux Consiliariis Caesariis mox a kalendis Jani Pragam, Caesare sic iubente, expeditis, VIII. huius Gracium concessit, nuptias suas, uti dicunt, curaturus. Sic ego quoque solutus impraesentia curis curiae, ad domesticas, finitimas, et Ecclesiae meae revertor, non sine gravi catarrho et podagrae doloribus.

De reditu Caesareae Maiestatis in Austriam omnino nulla consequebatur dilatio, si pestis Viennensis suspicio non intercedebat. Sed quia iam profugi redeunt in eam civitatem, et sine ullo metu eius morbi una conversantur, miscentque commercia civica, reditus quoque Maiestatis Caesareae ad primum ver certo nobis pollicetur.

Quod vero res Catholicae religionis in popularibus istis Slavoniae nostrae non desideratur, et mihi magnopere laetor, et Reverendissimae dominationi Vestrae plurimum gratulor. Magnates, si qui sunt, qui in ea claudicent, hoc incommodo nos hic aeque laboramus. Et tametsi populares quoque nostri deviarunt post hanc insaniam, malum tamen ipsum cumulatius augetur. Qui magnates nacti occasionem eius generis flagitii sectarum, quique in suis ditionibus factiones sibi arripiunt, et suae quum ambitioni, tum etiam avaritiae *vias patefaciunt.* Unde soluti in licen-

tiam ecclesias spoliandi, iam nihil sancti, nihil quod Deo dicatum esse putent, habent, et miscere profana sacris nulli dant sceleri, nulla inhibentur conscientia, nulla Divinorum reverentia, nulla demum indignatione Dei absterrentur. Hincque est, quod Christianos iam oblitos suae fidei, tot flagellorum suorum cumulis commonefacit eos, ut eo redeant, unde exciderunt, et priora opera faciant. Sed ipsi obdurati in malitia et in peccatis suis, non solum in viam redire nolunt, sed etiam dolere recusant, ut emendentur; esto quod sine intermissione verberentur. Et interim bella, confoederationes, et syncretismos in Turcas movent. Qui quum revera flagellum Dei sint, eoque nos ab ipsa sua origine verberat, frangit, delet ac eorum praedae atque servituti subiicit, quid, quaeso, adhuc caecutimus? Cur iam demum non agnoscimus, frustra nos conari contra Dominum, contra quem non est in terris consilium, non vis, non ulla fortitudo? Existimarem itaque admonendos esse, qui summae rerum Christianarum praesunt, ut curam imprimis ineant de reconciliando sibi et suis populis Deo, fide Catholica in pristinum restituta, haeresibus eiectis, et in concordiam omnibus dissidentibus revocatis. Sic demum et confoederationes, et syncretismi, et bella nostra felicissime succedent nobis, quia Deus exercituum pugnabit pro nobis, et flagella sua a nobis removebit. Aliter non spero finem malorum nostrorum fore.

Erat etiam quod scriberem de nostri Thelegdini gravissimo casu, ob quoddam privilegium in proximis Judiciis publice exhibitum, cui falsitates quaedam sunt oppositae. Verseturque etiam nunc in maximo periculo, ne perpetuae infidelitatis nota feriatur; nisi quid subsidii ex Judicio appellationis asse-

quetur. Sed quia is idem iam dudum istuc quoque fuerit evagatus, non loquar de illo plura. Sed profecto tantum doleo de hoc eius naufragio, ut non conquiesco, metuens, ne hominem, adeo meae Ecclesiae necessarium, amittam. Spero tamen, quod resurget; quoniam patrociniis non est destitutus. Juxta quae et ego ea facio, quaecunque possum, ne collabescat.

Restat aliquid et de Scoblicio nostro dicere; qui gravissima aegritudine omnino fractus est, nec spem video, ut in his regionibus convalescat. Putarem itaque in patriam esse revocandum, experiundumque natalis coeli ac soli beneficium, quo forte, quod saepe alias vidimus, hoc genere remedii iuvabitur, maxime quod adhuc sit iuvenis. Ei ego non desum; sed crederem, quod a consanguineis melius curaretur; quod tamen eius relinquo arbitrio. Et felicissime valeat. Ex Nova Civitate Austriae, currum conscendens Posonium versus, XI. Januarii 1571.

XXXVII.

Forgács Simonnak Veranesics Antal.

Ad Simonem Forgach Capitaneum.

Quod Magnifica dominatio Vestra et advigilat summo studio conservationi arcis nostrae Wywar, et subsidia illi non gravate procurat, eaque etiam ex sese pollicetur, habemus maximas gratias. Rogamus quoque, ut vicissim Ipsa quoque secure utatur nostra 1571. jan. 15.

opera. Nova autem, quae perscripsit nobis, non sunt omnino a veritate aliena; sed in eo tantummodo deficiunt isti exploratores vestri, quod non nominant oppugnata et capta loca. Verum itaque est, quod insulae Cypri maiorem Turcae partem, et munitissimam eius civitatem Nicossiam vi, Cerinem vero deditione obtinuerunt; potitique in ea tormentis Venetorum magno numero, maximisque indigenarum opibus, quas eo securitatis spe comportaverant. Famagostam quoque diu tentaverunt; sed ea (uti quidam referunt) praesidiariorum suorum virtute fortissime defensa, adiuta etiam hyemis ingruentis beneficio, et hostes in hibernas sese contulerunt, et reliqua pars eiusdem insulae conservata est. Nostra autem classis defectione Joannis Andreae Aurii Genuensis, qui Philippi Regis Hispaniarum praeerat triremibus, diminuta admodum, et funeribus suorum classiariorum longe pluribus, quam 35 millium, tota fere desolata, in Eretamque subducta, quomodo eousque evaluisse potuerit, ut tantam in hostem cladem edidisset? Quod tametsi hic etiam habuerimus in rumoribus; vana tamen fuere omnia, et commenta garuli vulgi. Et quae iam publice circumferunt de his omnibus per convicium, quibus expeditionis huius cura ac ductus fuerat demandata, sane horrenda sunt, eoque etiam illis minus honorifica, quod et Joanni Andreae Aurii omnis adempta est pervicacia, et ceteris quoque successores designati.

Quid iam is annus 1571. molietur, nemo est qui non vereatur et maiora et graviora. Et quia Turca maiores apparatus propter maiores spes successuum suorum aggressus est expedire; Christiani quoque vellent id ipsum conari, sed praepediti partim mutuis odiis, quibus in invicem ardent, partim praecedentia-

rum privataeque magnitudinis suae super alios evehendae studio efascinati, nec sciunt quod vellent, nec possunt quod reipublicae expediret. Solus Summus et vere Sanctissmus Pontifex confoederationem omnium Christianorum Principum summa et rara sollicitudine urget. Quae quamquam in tractibus magnopere ferveat, in conclusione tamen maxime friget, nec sic procedit, ut eius spes magna detur. Nec de facienda confoederatione multum laboratur, quod eam omnes vellent: sed donec agitur pro cuiusque privatis opportunitatibus, decernaturque quo quisque loco contentabitur, et quis supremus dux, quis eius locumtenens erit, disputatur; vehementer timemus, ne inaniter Christianis hyems effluat; hostis vero, qui magno imperio et brevi consultatione utitur, quia semper paratus, nec precaria donatione pollet sed absoluta, mox vere novo ineunte et reliquum Cypri nobis adimat, et Creta Corcyraque potiatur. Ceterum illud quoque in nobis antiquum de Romanis renovetur, qui Saguntum diuturniore consultatione amiserunt. Utinam nos plura etiam in eo mari non amittamus, dum ambitione paucorum toti Christianitati exitium servitusque paratur. Haec de exteris.

Domestica nonnihil sequuntur mitiora. Caesarea Maiestas in Spirensi Dieta omnibus rebus suis confectis ex sententia, Serenissimis quoque duabus filiabus ad coniuges suos in Gallias et in Hispanias expeditis, iam Pragam rediit; ubi exacta praesenti hyeme, quamprimum pestis Viennae grassari desierit, ad nos quoque redibit. Huius rei causa Serenissimus etiam Archidux Carolus, demisso Pragam utroque Caesareo Consilio, Bellico nimirum et Aulico, profectus est in Stiriam. Nos vero hunc in modum soluti aulae retina-

culis, repetimus Posonium et privata negotia, quae ut iam tandem deducamus ad finem, omne studium adhibemus. Quod reliquum est, missi sunt duo nuncii, alter Budam alter Constantinopolim; brevi eodem mittentur et munera ordinaria, et curatur coepta pax. Quae utinam grave nobis non pariat bellum. Sed iam verborum satis. Magnificam dominationem Vestram felicissime valere cupimus. Viennae 15. Januarii M°D°LXXI°.

XXXVIII.

Caurino Ferenczuek Veranesics Antal.

A ms. Francesco Caurino.

1571. jan. 15. Io partita la Serenita del Arciduca Carlo nostro signore clementissimo da Nova Citta nelli stati suoi, partii parimente per Posonio e Tirnavia cò un puoco di catharro e di podagra. Ma fra questo mezzo aggiongendomi qui in Vienna un tempo asprissimo, e neve da molt' anni non veduta, come qui si dice; per alcun' giorno mi fermai qui, per farmi anchora piu valoroso contro al presente freddo. Ne staro qui un punto, subito che si mitighera la detta asprezza.

Li di passati da Nuova Citta vi scrissi per la posta Cesarea; le qual mie, s' havete havute, o no, desidero sapere. Perche no' son mancato dal ufficio mio.

Madonna Laura con tutta la famiglia è pur partita da qui per costa. Laudato sia Iddio. E perche

nella mia assenza prossima no' le ho potuto sovenire de cosa alcuna; hora che mi lasciero vedere alla casa mia per qualche giorno, mettero in ordene la mesa di questo mio loggiamento di Vienna, per la felice tornata di Soa Maesta nostro signore. Et essendo per haver cura etiamdio del suo, vorrei esser informato, ovve qui douro reponer' il tutto, che serà a suo commodo. Perche adesso è il tempo, ch' io facci pesar la mano poi che hormai, quest' anno n' ha dato e di pane e di vino.

E quanto al restante, sarete contento di presentare queste mie molto humilmente a Soa Maestà, co' offerire la mia perpetua e fidelissima servitu, con diligentissimo studio e sollicitudine di tenerme continuamente in buona gratia di quella, et essermi buono e vigilante protettore. A cui pregata ogni prosperita ne quest' anno nuovo; Iddio vi conservi, e state sano. Da Vienna alli XV. genaro LXXI.

XXXIX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Imperatoriam.

His diebus quum hic essem Viennae reversus ex Nova Civitate, et tempus iter agendi operirer, dubia glacie Danubii, nec satis ponte eius tuto illi imminente, venit nuncius, Magnificum Franciscum Terek decessisse. Cuius quidem obitus, ut huic miserae pa- 1571. jan. 15.

triae accidit intempestivus et valde tristis, ita cogitavi Maiestatem Vestram de hoc eius casu quam maturrime esse edocendam; ut illi finitimo loco, qui ei non incommode traditus fuerat, de alio Praxide citra omnem dilationem constitueretur.

Sed quoniam hoc tempore et Maiestas Vestra longius a nobis abest, et Serenissimus Archidux in sua se recepit; nec video nunc apud nos virum alium, cui ea provincia commode committi posset, dum solidius de Supremo illo Capitaneo Maiestas Vestra decernere queat, quam Illustri et Magnifico domino Comiti a Salmis Ecchio, viro impigro, industrio, rei militaris studioso, et Maiestatibus Vestris ac rebus Regni sui Hungariae deditissime fidelissimo, aliis omnibus vel domi desidentibus, vel propriis muneribus occupatis, quorum in hoc negotio posset haberi ratio. Et quia fortasse nec de electione novi Supremi Capitanei potest aliquid statui extra Dietam, moraque opus esset magna ad quosdam percurrendos, transigendumque cum quoppiam ex illis; is mihi dominus Comes, qui est in promptu, et provinciam non refugiet, quoad Maiestati Vestrae libuerit, et clementer Eadem voluerit, videretur peridoneus et valde ad propositum. Arbitratusque fidei et officii mei esse paucis hoc humillimeque significare; supplico, non dedignetur clementer id a me recipere, et loco illi celeriter provideri mandare.

Post autem discessum Serenissimi Archiducis Caroli domini mei clementissimi ex Nova Civitate in Stiriam, ego quoque bimestri tempore apud eiusdem Serenitatem exacto reditum meum institui Posonium et Tyrnaviam ad curanda negotia non solum Ecclesiae, sed et Wywarii mihi incumbentia, nec adhuc omni ex parte constituta propter hanc meam aulicam

absentiam. Interim vero correptus podagra et catarrho, nec valens incoeptum iter prosequi propter subitam et fere inauditam nivium copiam, quae de insperato ingruerant, foedarantque et oppresserant vias; coactus sum hic subsistere et mitius tempus operiri, donec et viae patefierent, ac sternerentur et itinerantibus redderentur commodiores. Potitusque expectationis huius optato eventu, et podagra catarrhoque nonnihil alleviatus Posonium petam. Precatus Imperatoriae Maiestati Vestrae totique sanctae suae Domui hoc anno novo omnia prospera atque felicia: Eandem quoque quam optime et quam diutissime valere cupio. Viennae 15. Januarii 1571.

XL.

Biglia Menyhért apostoli nunciusnak Veranesics Antal.

Al Nuncio Apostolico Monsignor Melchiore Biglia etc.

Dippoi ch' io parti per Ongheria ad assettar' le cose dell arcivescovato mio, e travagliai in cio piu, che per cinque mesi, non senza veramente di molta faticha e ansieta si di corpo come dell' animo, e finalmente non ben anchora ridutto il tutto al suo diritto: fui richiamato alla corte del Serenissimo arciducca Carlo, signor mio clementissimo, e vi consumai altri dua mesi con molta servitu e molto veggiare. Hora tornata la Maesta Cesarea, mio clementissimo signore, 1571. jan. 18.

a Praga, et il Serenissimo arciduca partitosi nelli suoi stati, io anchora per queste occasioni mi retiro alla mia Chiesa; nor per goder quiete et ocio, ma per proseguire li negocii parte della religione e della mia Chiesa, parte anchora del confine commessomi, e delli suoi soldati, con mille altri intrighi, ch' hora per hora mi si fanno inante nel presente stato.

E dimorando cossi in corte, feci il debito ragguaglio alle ultime di Vostra Signoria Illustrissima, mandatemi per il secretario mio. Hora non tralasciando il solito mio ufficio, queste presente saranno prima per visitarla e pregarli dal Signor Iddio questo anno novo ogni contento e prosperita con la vita longhissima, et apiissima d' honori largamente hormai meritati; poi per conservarmi in sua memoria e buona gratia. Le quale io tengo tanto charo, quanto un ben e singolare e raro. Ne fra molti miei contenti posso odire piu soave novella, che quando mi riferiscono, che Vostra Signoria Illustrissima m' ami. Cosa altramente ch' io non dubito; ma odir spesso quello che diletta l' huomo, par agli animi humani, che questa tale dilettatione s' augmenti e fasse maggiore. Perho io pregho quella, che mi conservi è nell' amore, e nella sua gratia.

Delle cose di qua non sò altro servirle suol, che qui la peste e alentata, e s' habita securamente. Ben ver' è, che quelli, che sonno piu accorti di guardarsi, temona anchora, ne si fidano d' ogni parte. Io mi fermai qui per un poco di catarro e di podagra, et anche per aspettare piu mite il passaggio a Posonio, di quel ch' il temporal di pochi di s' havea mostrato carico d' altissimi nevi e d' asperrimi freddi.

Il Transsilvano manda di novo il medemo am-

basciatore alla corte Cesarea. Li vicini nostri Turchi sono per alquanto senza streppito; creddo per l' invernata e per non muovere qualche novita in queste parti, fin tanto che travagliano nel mar.

La lega di principi Cristiani Soa Santita nostro signore sollicita e caccia a piu potere et oltra l' humano credere. Alla quale Signor Iddio ricompensi tutte le sue santissime operationi e sforzi, che consuma dì e notte al beneficio publico della Cristianità. Ma mene dubito assai, che, se non si trovero il vero e legittimo modello di fare e di guidar la detta lega, sarà poco profitevole, e somegliante à tutte quelle, che ne tempi delli anni miei sono state fatte. Non mentovando questa del' anno del LXX.

La quale s' in tre stati, di quali fu congiunta, non fece l' effetto alchuno, che da quella si potrà sperare, che dovrà essere di tutti. Cercassi dunque il suo modello; racconciassi la religione, faciassi commune concordia, unità e pace. E reconciliato Iddio delle communi e publichi eccessi del mondo per via della penitenza diassi alla detta lega per il suo generale, non huomo privato, ma qualche principe segnallato, generoso, Catholico e buon guerrieri. Allo quale ubidire et inclinarsi niuna condicione si vergognerà. E cussi al fine il mondo Cristiano prenda l' armi, e faccia la fronte a questo si potente nimico; sperand' in quello che disse : „Quaerite primum Regnum Dei etc.“ Altramente se li Cristiani faranno, e credendo che le loro forze mal congionte e peggio unite, otteneranno le desiderate vittorie, ho molta parera, che s' ingannaranno. Perch' Iddio, ch' è signore delli esserciti, e combatte esso, istesso per li soi santi, e fa, ch' uno di essi fuga mille, e duo dieci mil-

lia. Come è possibile, che noi inimici della fede Catholica, della charità fraterna, della commune concordia e della pace, che Cristo ne lasso per l' ultime e testamentali sue dispositioni, senza egli contr' il flagel suo, che sono i Turchi, potremo felicemente combattere.

E quantumque questa mia opinione, come d' huomo di Chiesa, non da guerra, para srana, e fuori delli presenti usi, costumi e creanza : Io perhò, come veramente huomo di Chiesa, e sapend' ancho di guerra forse tanto quanto dua tironi, non facilmente mi parto dal mio parere. Percio ch' essendo noi figlioli d' Iddio, e della resurezzione; per certo esso Iddio e nostro confallone, et il dover vole, che primieramente lore reconciliamo e placchiamo verso noi. Poi, che ne tutti gli apparati nostri di guerra contra ad ogni conditione d' inimici nostri si consigliamo con esso lui, s' accomodiamo a lui e diamole in summa tutte le prime parti di quanto si harà a fare. E cussi finalmente noi, com' huomini et ubedienti figliuoli procediamo nella impresa sperando la vittoria, non dal nostro potere e sapere, ma dal braccio suo. Altramente si faremo e diremo : „Manus nostra excelsa, et non Dominus fecit haec omnia;" dubito assai, che si ingannaremo, e le nostre cose saranno confuse, imbecille e tarde. E cio, che sia il vero. La miglior e la maggior parte di Cipro è perduta, l' altra s' ha per perduta; Candia, Corfu, Zante; Zefalonia et altre isole, ch' vi sono in quelli mari, di che speranza sono? ogni uno lo vede. Ne di Dalmatia altro s' aspetta, che male. Dalla quale gli liti de' Italia, che li sono opposti, come staranno? E pur non si cessa dalle contese di precedenza. Ne percio agrevolmente

si puo trovare alla detta lega conveniente general. Ne che al generale si dovesse dare luogotenente et i consiglieri. Sta bene. Quest' e la vera via di ben conchiuder essa lega, e spinger insieme contro al commune inimico, che gia à tutta la Cristianita stringe la gola, e caccia la sotto il giogo suo. Dal quale Iddio ne liberi. E noi faciamo quel tanto, che la insegna della nobilissima citta di Fano, matre di huomini da bene dice: „Unanimes durate viri, victoria vestra est."

Del caso di Telegdino nostro, creddo, che Vostra Signoria Illustrissima ha gia inteso per le sue, havendoli commesso, ch' à quella scrivisse, e le suplicasse per il patrocinio. Perch' il caso essendo nella falsificatione di certo privilegio (come li s' oppone) a di nota d' infidelità, che li importa grande pericolo. Di maniera, che se il giudicio della appellatione, che si farà in foro Locumtenentis Palatinalis, non lo aggiuterà, l' honor, la vita e la morte sua sarà in mano e gratia di Soa Maesta Cesarea. Del primo suo inciampo era gia quasi venuto in buon termine, li sopragiunse questo. Hora aggravato di tutti dua, che sono capitali, vegga Vostra Signoria Illustrissima di che fatti è questo giovene, ch' è dotato di molte buone parti. Io quanto posso non li manco d' aggiuti. Ma le tanto esoso alli eretici, da onde patisse tanta tempesta, che se non li serrà porto qualche favore dalla bonta Cesarea, serà per terra. Lo raccomando dunque stritissimente a Vostra Signoria Illustrissima, la quale supplico non li manchi, ove potrà del patrocinio suo.

L' ultimo luoco sarà il negotio mio. Scrivemi Diotalevi, ch' ancho da Soa Santita nostro signore,

insieme co' l' Illustrissimo cardinal Morono, gli è stata fatta mentione, accio dovesse adimandare il pallio à nome mio per via d' un mandato, et uno avvocato concistoriale, si come Vostra Signoria Illustrissima vedra ne questa particella delle sue lettere. Priego la Vostra Illustrissima Signoria m' indrizzi con qualche formula simile à tal effetto, e formela havere quanto prima. Ne per altro ricorro a Lei, che per tenere il modo delli Archivi Apostolici, delli quali non vorrei uscire. Per tanto di nuovo la prego ch' in cio m' aggiuti. Estii felice e sana. Da Vienna alli XVIII. gennaro LXXI.

XLI.

Steckelius Anzelmnak Veranesics Antal.

Ad Anselmum Stecchelium.

Jan. 21. Binas litteras tuas accepi dum in Nova essem Austriae Civitate; ex illis abunde intellexi, in quas aerumnas incidisses. Dolui admodum de tuo casu. Nec tamen video remedium, quo tibi succurri a quoquam possit, nisi si a gratia et indulgentia Sacrae Imperatoriae Maiestatis domini nostri clementissimi. Hoc tantum de tua re praesenti intellexi, nec penitiora assequor. Curandum itaque tibi est summo studio, ut expurges efficaciter quaecumque de te ad Maiestatem Suam delata sunt Ego cum aliis, quos in amicis habes, non deero patrocinari tibi; dummodo sic obiecta

tibi diluas, ut patrocinia amicorum non reiiciantur, si forte succubueris in tua causa.

Quantopere autem decori Imperatoriae Maiestatis domini nostri clementissimi deliqueris, usus intempestivioribus amoribus Constantinopoli, fungens loco, et munere demortui Oratoris Alberti ex gratia Eiusdem Maiestatis; nollem nunc attingere, ne afflictum tanto naufragio iniucunda commemoratione agniti criminis magis affligerem. Parco enim tibi; sed profecto victus tantis cupidinibus in tanto, tamque digno atque honorifico munere, non parum a prudentia recesseras, cuius omnino observantior esse debueras. Nec ad id exempla priorum Oratorum tibi defuerant; qui quidem ita sese castraverunt continentia, ut vel Francisci Zay, Augerii a Busbeche et Antonii Verantii legatione, quam apud Solimanum una cum famulicio nobilissimorum iuvenum ac virorum ferme nonaginta in quinquennium castissime extraxerant. Idque sic, ut et Turcae magnopere mirarentur, et de nullo tanti sodalicii vel minima habita sit suspicio, nimirum, quod quispiam ex eis in hunc excessum fuisset lapsus.

Nec defuerant illis quoque janizerum officia, qui uberrime ex sese modo huic, modo illi lenocinia sua ofererebant. Sed adeo omnium erant animi cum Oratoribus in conservanda dignitate, et Maiestate suorum Principum, ut nihil minus cogitarent, quam quae ad huiusmodi illecebras pertinerent. Recusabantque omnino his officiis uti janizerum. Tu an isthaec tecum fueris meditatus, et perfeceris ne, quod exemplo didiceras, nescio. Nec meum est, alienarum actionum sine authoritate maiorum mihi concessa, censorem agere. Ea tamen, quae de tuis referuntur, ne mihi quoque, si vera sunt, probantur. Vera esse autem quis dubi-

tabit, ultro te fatente, et iuveniles ignes accusante. Quod te vel imprimis, et maxime accusat, quia quum iam ex ephoebis diu excessisti, agnoscere debueras, quid in te honoris authoritatisque oratoriae dignatio Imperialis Maiestatis contulerat, dum Legatus designatus appulisses. Nec interim alia egisses, quam quae conveniebant muneri tuo; habita sedulo ratione, hinc decoris Imperatorii, inde tuae existimationis. Non ignarus, quod magistratus ostendat virum, quodque virtus non in calamo, nec in ore, sed in actione consistat. Quod tu egregie de te praestare poteras, in tantum a tanto Imperatore evectus gradum, si carni non acquievisses, neque Imperatoriae Maiestatis gratia usus fuisses tam familiariter. Haec ad ternas tuas rescripsi tibi, confidentius tuo beneficio, ut vel nunc tandem colligas te, et famae tuae magis spectatae consulas, sisque ita frugi, ut eruditio tua exigit, et multi cupiunt, qui te amant.

De pecuniae mutuo, quod a me postulas, nunc tibi nequeo subvenire; proxime enim mea apud Serenissimum dominum Archiducem Carolum residentia exhaustus aere maximo. Nunc vero hic Viennae interclusus hyemis saevitia et nivium insana prope magnitudine, adeo ipse etiam deficio; ut nisi me ex hac urbe mature proripuero, hiisdem indigebo mutuis, quum ex domo nihil prorsus mihi ob iniuriam temporis submitti possit. Habeas itaque me excusatum, et bene vale. Ex hospitio Viennensi 21. Januarii 1571.

XLII.

Podosius Lukács lengyel követnek.

Ad Lucam Podosium Poloniae Legatum.

De pace Transsylvanica, quomodo facta sit, qui- 1571. jan. 21.
busnam demum rationibus transacta et confirmata fuerit, ego sane nec adhuc scio; nec quisquam amicorum meorum inventus est, qui eam ad me sic descripsiset, ut non cum plurimis de eius veris rationibus variaret. Quo fit, ut aut omnino nondum coaluerit, aut in archano Principum suppressa detinetur, ne ad hostes eius notitia evagetur. Quod potius puto, esse in causa, quam quod dixi initio.

Quantum itaque ab aliis de ea intellexerim, Reverenda dominatio Vestra videt. Et quia eam eius transactio latere nequiverit, nemo omnium est, a quo certiora de eius statu queam cognoscere, quam a Vestra Reverendissima dominatione, si tamen id ei liceat, per oratoria sacramenta; nihil exigens, quod ei non liceret.

De Comitiis Spirensibus multa ad nos, et ea optima perferuntur, sed tunc clarius constabunt omnia, quum res eius ad effectum accomodari incipient. Nam polliceri, describi, promulgari saepe multa audivimus; exequutiones omnes plerumque semper in difficultates cessisse vidimus; nec Reipublicae Christianae opitulatum est necessario atque opportuno tempore. Quod utinam nunc quoque non experiatur, adeo mari peri-

clitans, cuius dominium si Turca sibi vendicabit, ad quod videtur sibi magnum aditum patefecisse Cypri victoria, Italiae utrumque latus, reliquis Tyrrheni maris insulis, et in Adriatico Dalmatia sine negotio expugnatis, securissime infestabit, ne dicam, obsidebit. Sed haec quum sint maiorum curae, nos Divinam Maiestatem oremus, ut Principes Christianos uniat, et det illis consilium, ut et agnoscant ista publica pericula, et unanimi concordia, hiisdemque viribus, Deo imprimis reconciliato, conentur propulsare.

De sponsalibus Serenissimorum Regum Galliae et Hispaniae felicissime omnia successisse, et iam cum coniugibus suis esse una, dudum intelleximus. Et plurimum omnes Maiestati Caesareae gratulamur, quod ei omnis in hoc providentia conatusque successerit ex sententia. Vota quoque universi Deo nuncupamus, ut hae nuptiae toti Reipublicae Christianae cedant faustae et felices. Curentur iam Carolianae, qui Princeps sane dignissimus est, ut et connubio iam iungatur exoptato, et crescat non solum in liberorum procreatione, sed etiam in honorum, dominiorumque amplitudine. Cui quidem tot et tantae dotes insitae sunt a Deo, ut iam altissimos apices mereatur.

Maiestas vero Imperialis concesserit in Moraviam, et ibi in aliqua civitatum Viennensis pestilentiae exitum expectabit. Existimarem, futurum commodo et dominis Oratoribus curiam sequentibus et nostratibus, negotiorum curis oneratis, quod in limitibus haberent Principem. Verum ipsi Maiestati Caesareae quam commode cederet, non video; quum omnia illi in Bohemia suppeterent uberius, ut id opimo Regno. Utcunque tamen Maiestas Eius statuet, id omnes approbare et sequi oportebit. Ego tamen, quod ingenue

afteor, vellem Maiestatem Eius, non in Moravia, sed iam hic vobiscum esse, ut et Maiestatem Eius, dominum nimirum nostrum clementissimum, iam aliquando cernere, et adire possemus, renovaremusque cum amicis nostris consuetudinem. Id quod, quandocunque mihi dabitur, ita potissimum in Reverendissimae dominationis Vestrae offundam me complexus, ut intelliget, me inpatientissime tanti amici tulisse expectationem.

Venio iam ad Fabium, cuius restitutionem in gratiam Caesareae Maiestatis quantum cupiam, credo, me a nemine vinci. Et Reverendissima dominatio Vestra testis est mihi optimus, quae plane cognovit, quanto studio et scripseram anno superiore Maiestati Eius, et egeram pro eadem restitutione ipsius. Quodsi penitiora etiam animi mei erga illum requirit, illud semper inveniet, me non secus affectum esse illi, quam singulari amico, et unico fratri. Sed nos, qui sumus apud Principes nostros summo loco, bene quoque sciamus, quonam usque cogere eos honesteque possimus, ut vel delinquentibus sibi gratias suas impartiantur, vel benemerentibus benefici sint fidelitatis nostrae merito. Novit hoc et Reverendissima dominatio Vestra tam bene, quam ego. Ideo si ulterius Maiestatem Caesaream non ursi, rei huius causa haec fuit, quod Maiestas Eius, quum super hoc rescripsit mihi, non omnino obscure, sed ad intellectum, satis aperte innuit, ut huic intercessioni cederem. Hic ego haesi, doluique admodum, quod amico et bono viro suppetias ferre fueram prohibitus. Et eousque silui, quod iam ad eius plures, quam duodenas litteras unicum non feci responsum. Tanti est apud me studium, quo caveo, ne peccem Caesari, et illi sic meam fidem

accomodem, ut illa ne vel minimis excessibus sugilletur. Ubi tamen maiorum patronorum subsidio subnixus glaciem perfregerit, mea quoque illi subsidia nec intempestiva erunt, nec postrema. Quia nisi Principum beneficio summam malorum suorum sustulerit; nos, qui secundae, vel tertiae, vel etiam vix quartae classis sumus, tanti non erimus, ut tantum Caesarem in voluntatem nostram pertrahamus. Interim tamen Reverendissima dominatio Vestra non desit bono viro, etiam suo motu. Ego nonnisi tunc operam illi navare potero, quum Maiestate Caesarea aliunde complacata, ansa mihi dicendi porrigetur. Atque haec de Fabio.

De Gallicae pacis conditionibus accepi scriptum; quod Reverendissimae dominationis Vestrae officium venit mihi summe gratum. Sed utinam et pacem cum subditis suis Rex ille bonus honestiorem fuisset sortitus, et desineret vel nunc demum foedus cum Turca prosequi, quum universalis Principum Christianorum urgetur confoederatio, bellumque in Turcam expeditur. Sed quia et hic nodus unus erit, qui confoederationi oberit; est, quod dolere debeat Christianitas. Pergamus tamen, ut pergimus; postquam necesse sit, ut quae de postremis mundi temporibus praedicata sint, omnia compleantur. Et interim nemo sapiat, ut irae Dei occurratur.

Haec ad Reverendissimae dominationis Vestrae litteras, quas ad me adhuc Septembri mense dedit, verbosius rescripsi, ut tarditatem respondendi prolixitate compensarem. Cur autem tamdiu siluerim, et cessarim ab officio, essent mihi quidem in promptu legittimae excusationes, sed hiis non utor. Et malo petere veniam, quam pro aequitate disputare. Sunt tamen impedimenta plurima et maxima, quae inhibent

senes ab officio. Nimirum, quum distracti negotiis et laboribus tum novis pressi, tum veteribus fatigati, non adeo consueverunt esse expediti ad tot litterarum rescriptiones, quibus quotidie obruuntur. Excuset itaque senectutem meam, neque contemnat imbecillitatem. Miserataque etiam labores, sollicitudines, et vigilias, quas hic mihi Archiepiscopatus attulit. Felicissime valeat, et me omnibus amplissimis dominis Oratoribus diligentissime commendet. Viennae 21. Januarii 1571.

XLIII.

Vikáriusának Mindszenty Endrének Verancsics Antal.

Ad Andream Myndzentinum Vicarium suum.

Magno cum dolore intelleximus controversiam 1571. jan. 2
Stephani Gywlay et Petri Dombrini. Quae quum non minus pudoris offudit nostro ordini, quam ea, quae incidit nobis proximis publicis Comitiis, conquiescere minime possumus, quin nos etiam cognoscamus, quomodo ii duo homines sine judicio et prudentia ineptiverint apud cives magno omnium nostrum rubore et ignominia. Propterea quum et sacri canones, et doctrina Divi Pauli Apostoli prohibet clericos et Ecclesiae Dei ministros in foro saeculari litigare : omnino decrevimus id temeritatis censura nostra examinare. Stante alioqui sententia in eos arbitrum, in quos compromiserant. Et hoc propterea, ut is ex eis poenam

luat, qui revera deprehendetur culpabilis. Mature enim occurrendum est licentiae quorundam, qui sic tumultuari inter vos citra judicium inconsideratius incipiunt. Vobis itaque non sit grave, in hoc nobiscum sentire.

Ceterum quid rescripserimus Telegdino ad quasdam eius litteras, ex hac inclusa copia cognoscetis. Neque ea cum ullo mortalium communicetis, sed apud vos tantum supprimatis. Habita in his nostra voluntate.

Res Custodis defuncti, qui dissiparunt, cognoscite, et curetis reddi. Similem de proventibus Praepositurae anni 1570., qui ex pertinentiis Sancti Benedicti provenerunt, nollemus per Capitulum attingi; quum nos, qui nunc eandem obtinemus, sumptuum Capituli causa non fuerimus. Dabitis itaque operam, ne vobis aliena culpa subducantur. Et bene valete. Posonii 26. Januarii 1571.

XLIV.

Telegdy Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdinum.

1571. Jan. 26. Postquam venimus Vienna Posonium, binas litteras vestras accepimus. Sed eas biduo ante, quae postremae fuerant, et propterea serius vobis respondemus, quod expectaveramus eas, si alicunde nobis redderentur, ad quas institeratis, celerius vobis re-

sponderi. Novae itaque istae vestrae turbationes et contentiones cum Capitulo, quantas nobis quoque attulerint perturbationes, nulla certe oratione ad sufficientiam eloqui possumus. Et dolemus ex eo multo magis, quod hi tumultus ab iis in Ecclesia nostra concitantur, quibus credebamus, eam peroptime iri semper commendatam, dum nos apud clementissimos nostros Principes publicis Regni rebus interdum operam navare contingat. Sed nunc ex effectibus ipsis secus fieri videmus; et hoc inde, quod quiquam vestrum plus affectibus et passionibus vestris tribuitis, quam rei publicae; quum communis nostrae Ecclesiae, tum etiam religionis commodis, conservationique decoris, existimationisque ecclesiastici nostri ordinis. Nequimus itaque non in aliquibus ex vobis prudentiam, judicium, et spiritualis professionis studium desiderare. Et ne nunc de reliquis loquamur, vos, qui duabus maximis, et extremi periculi impliciti sitis controversiis, novas nobis contenditis suscitare. Et id quidem praepostere, cursu rerum vestrarum causarum nec animadverso, nec servato. Atque hic, ut perturbato animo vestro, imo et irato propter tot fatorum vestrorum iniurias, paterne et salubriter consulamus, iustis rationibus, nec a recto alienis; necesse est, ut et nos loquamur sine involucris, et vos audiatis non gravate. Hae sunt enim nostrae partes, et hanc nos personam inter vos oportet gerere, quae, quoad eius fieri poterit, utriusque curet ex aequo commoda.

Itaque ubi expostulamini de Capituli iniuriis, easque recensetis suis nominibus, et judicium a nobis exigitis; dolemus equidem plurimum de hoc novae inter vos litis exortu. Nec judicium vobis subducitur, et suppeditari omnino *debet;* quia quicunque jure

expetit quippiam, nihil agit iniuria, dum aequitate causae suae consulit. Verum si novam litem contra Capitulum ordiemini, principali, et ex qua tota tum vestra, tum ipsius Capituli pendet praesens tragoedia, nondum decisa ad finemque perducta; haud dubie nec Capitulum pendente appellatione principalis causae responderet vobis, nec sperato successu potiremini, intempestive confuseque litigando. Nos quoque suggillaremur obloquutorum sermonibus, si isthaec providendo, intempestivae confusaeque huic ipsi liti concessione judicii ansam dedissemus.

Quum itaque vos et Garay cum fratribus vestris propter praesentem controversiam, quae nunc inter vos vertitur, ad certum tempus ad divisionem quandam devenistis; nec mirari, nec dolere debetis, si a vestro consortio refugiunt. Timent enim, ne dum tuentur totius corpus Capituli, in causaque memorata nobis adversantur, sentire vobiscum judicentur; si, antequam eadem controversia, quae vos divisit, decidatur, insimul forte fortuna conversaremini. Quod certe vos etiam animadvertisse et vitasse conveniebat, accomodando vos praesenti vestrae fortunae, nec vel domo exeundo, vel etiam munus quodpiam in Ecclesia, et in collegio fratrum obeundo. Sic enim solent ii, qui similibus casibus sunt impliciti, donec ab eisdem explicentur, et res illorum redeant in integrum.

Ne itaque vos hiis rationibus, quibus pie ac paterne sane vobis in hac praesenti vestra perturbatione consulimus, detineamus diutius; nunc etiam videtur nobis, ut supersedeatis ab huius novae litis cogitatione et cura; vosque, postquam secure domi agitis, domi continete, rem praecipue de judicio appellationis meditando, nec interim quicquam turbarum cum fratri-

bus attentando, nec de muniis Ecclesiae attingendo, ita quoque alia dissimulando omnia, quoadusque plane videatis, quonam eventu cedet vobis idem judicium appellationis. Ex quo postea statuetis ea de omnibus rebus vestris, quae idem eventus ostendet vobis oportuniora fore. Sic agas, mi Telegdine; nec praecipites quicquam earundem rerum tuarum iratus, doloreque affectus tuo solius consilio; sed utere etiam alieno, et eorum maxime, qui te sinceriter complectuntur. Inter quos, si quid meo etiam tribuis, non asperneris illud. Qui [te quantum amem, et [quam vellem, ut te feliciter, honorificeque extricares ex hiis tuis difficultatibus, non est opus, ut ipse loquar. Tu te vel ab initio translationis meae ad Archiepiscopatum, luce clarius cognovisti. Acquiesce itaque mihi, et per hanc viam cursum tuum in re tua praesenti teneas; certus, me tibi ad finem usque non defuturum, tantummodo vide, nequid novarum turbarum excites tibi, et posterioribus casibus priores graviores reddas. Vale. Posonii 26. Januarii 1571.

XLV.

Vikáriusának Mindszenty Endrének Veranesics Antal.

Ad Andream Myndzentinum suum Vicarium.

Heri juvenis quidam vester attulit nobis litteras 1571. jan. 30.
vestras, quibus totum processum controversiae, quae inter Rectorem Scholae nostrae et Nitriensem Archidiaconum *exorta est, descripsistis nobis*. Et quia eam

dudum non sine magno dolore, et (ut verum dicamus) etiam indignatione nostra intellexeramus: scripsimus etiam vobis et ipsi Scholae Rectori. Sic, ut hactenus, potueritis de hoc animum nostrum cognovisse. Nimirum, nolle nos ulla ratione pati, ut quibusdam liceat in Ecclesia nostra tumultuari et factionibus studere, seniorumque dignitatem et authoritatem deprimere, nec eandem agnoscere velle. Ubi autem idem Rector Scholae in tantum cristas et cornua sua extollit, ut sit ausus inhibere scholasticos ab ingressu templi officiorum Divinorum celebrationis tempore; addidit sane non mediocrem cumulum temeritati prius perpetratae. Quare ubi primum has nostras legetis, convocetis Capitulum, et ipsum Rectorem Scholae verbis nostris sic publice coram omnibus fratribus alloquamini, ut desistat ab huiusmodi furiis, et sese summittat senioribus suis, caveatque summo studio, ne licentiosos imitetur, nec inquietorum instituta partesque sequatur; quoniam ita retundetur eius insolentia, ut exemplum in eo omnibus similibus edemus non obscurum. Postea, si ad saniorem mentem non redibit, neque se summittet disciplinae, talem rei curam adhibebimus, ex qua cognoscet, nos etiam severiores esse posse, quam quidam arbitrantur, ubi similium furoribus provocabimur. Et hoc ad summum dicimus, velle nos in Ecclesia nostra spirituales homines, non carnales vitam agere. Et quicunque gladiatores ac turbulenti esse pergent, impingent in nos magno suo incommodo; quia non parcemus delinquentibus. Bene valete. Posonii 30. Januarii 1571.

XLVI.

Dubovius Mihálynak Veranesics Antal.

Ab Michaelem Dubovium.

Non es nobis molestus, quod sollicitas nos de conservando isto Ecclesiae nostrae Sanctae instituto seminario. Et propterea, ut nuper dedimus tibi ad Egregium dominum Martinum Spaczay litteras pro remittenda vobis decimae Districtus Korompa parte dimidia, isti ipsi seminario nomine nostro elocata; ita nunc misimus tibi talleros quoque quadraginta, ne idem seminarium deficiat. Non omisimus etiam ad Capitulum dare litteras, ut ipsum quoque in hoc partibus suis satisfaciat, et ei, quod debet, reddat; quum eundem (igy) seminarium omnino stare volumus. Ubi autem lamentaris de praesentibus calamitatibus Capituli, et iam quasi consternatus, despondes animum, cogitasque de colligendis sarcinulis, deque mutando loco; tantam ex tuo animo non expectabamus inbecillitatem. Sed isti terrores nunquam spirituales homines terrere consueverunt, sed eos, qui terrena magis, quam Divina et coelestia amplectuntur. Quoniam quibus homines in hac vita passionibus ducuntur, ex his etiam perturbantur, quoties eorum votis desiderata conceptaque, cupiditatibus minus moderatis non successerint. Ad Divina itaque erigas te, nec inhias terrenis, quae fluctibus maris, quod perpetuo tempestatibus agitatur, comparata esse, sacri doctores docent. Sic eiusmodi calamitates, de quibus tantopere expo- 1571. febr.

stulas, minoris duces, quam sint; easque consolationes in mente tua invenies, quae te etiam delectabunt, et reddent in omnibus tribulationibus, quae tibi interdum contigerint, fortissimum. Tantummodo caveas, ne te immisceas quorundam inquietorum studiis, et semper ad sensatos spiritualesque inclines, quum (ut dicebat ille) ex te est malum tuum Israel. Scimus, quod loquimur, nec tamen aliter loquimur, quam ut sanemus. De Praepositura Sancti Georgii iam aliquid transegimus. De aliis sacerdotiis, quum redibimus, videbimus; eritque nobis non solum tui, sed etiam aliorum cura, quoscunque spiritu Dei duci perspiciemus; quia turbulentos, et qui temporalia consectantur, publicamque quietem turbant, non facile tolerabimus. Cum civibus agemus brevi coram de domo. Et bene valeas. Posonii 2. Februarii 1571.

XLVII.

Vöröskő vára paranesnokainak Veranesics Antal.

1571. febr. 5. Egregii domini, amici nobis honorandi, salutem et nostri commendationem. Quod Vestris dominationibus in ea causa monasterii monialium, cuiusdam civis Tyrnaviensis, Clementis sartoris nomine, super quaternis vestris ad nos scripseratis, non responderimus celerius; ex eo factum est, quod bene prius de toto negotio informari voluimus, ut vobis postea uberius, et quod leges Sacrorum Canonum in huiusmodi controversiis de jure postularent, respondere possemus.

Quum itaque Metropolitana Sedes nostra sit, et qui in ea jus dicit nostri loco, noster sit substitutus et vicarius; valde absurdum est, et inusitatum, ut in eadem Sede nostra plures judices haberentur. Neque appellationes fieri possunt, vel ab eodem ad idem, vel a superiore ad minorem, sed haedem a minore ad maiorem de jure tam Imperiali, quam Ecclesiastico fieri consueverunt. Et sicut ex omnibus Cathedralium Ecclesiarum Sedibus Judiciariis ad Metropolitanam fiunt appellationes, ita et a Metropolitana ad Nuntii Apostolici Sedem, qui semper apud Maiestatem Caesaream residet in curia. Quare si dominationes Vestrae in hac causa rite procedere velint, a Metropolitana Sede nostra, et a nostro Vicario appellent ad Nuntium Apostolicum, nec a nobis delegatos judices extra Vicarium nostrum postuletis; quum litigiosae causae nec ab eodem ad idem, nec ad minores a maioribus provocantur atque transferuntur. Quum igitur et petitum processum totius huius causae plenum et integrum habuerunt, estque iam eisdem ostensum, qua via illis progrediendum sit ad ulteriora; ita faciant, ut eis magis consultum fore viderint. Notarium autem si habuerint suspectum de falsitate aliqua, formetur in eum actio, et citetur; ceterum si alicuius commissi excessus convictus fuerit, gravamen juris ac justitiae subibit. Quod reliquum est, nos certe summo studio sumus, ut dominationibus Vestris, et earundem dominis in omnibus pro possibilitate nostra, et pro aequitatis ratione gratificemur. Agentes quoque gratias de proximo earum erga nos officio, nobis ante tempus praestito. Quod etiam pari benevolentia compensare occasionibus suis non prae-

termittemus. Et bene valeant. Posonii 5. Februarii 1571.

Kívül: Egregiis dominis Joanni Tedelhauser seniori de Underrott, et Georgio Wettleo, Praefectis arcis Wereskew, amicis nobis honorandis.

XLVIII.

Zazkovszki Mártonnak Veranesics Antal.

Ad Martinum Zazkowsky.

1571. febr. 7. Non credidissemus, quod abs te, et a Wenceslao Judice de Polereka simul et ab eius filio, illusi esse debuissemus. Nec enim tantam gratiam contulissemus in Andream Diwekum officialem olim nostrum, minus in administratione bonorum nostrorum sincerum ac fidelem, nisi intercessisset benevolentia nostra, qua vos complectimur, et fides, quam de vobis habebamus. Sed utcunque visum est vobis sic nobiscum agere; nos tamen valde male satisfacti sumus de verbis et promissis, et obligationibus vestris. Ceterum quoniam nos de satisfactione trecentorum et triginta florenorum praecipue vobiscum transegimus: et vestra fides atque obligatio quaeritur, qui sic pro eodem Andrea fideiussistis, ut a vobis expectemus, quod ipse aut noluerit, aut nequierit. Misimus itaque denuo ad vos Stephanum Tatay familiarem nostrum, per quem quia iam antea accepimus florenos centum, curetis fide et obligatione vestra, ut per eundem totum reliquum si-

mul, quod facit florenos ducentos triginta, mittatis sine tergiversatione et dilatione quantumvis minima. Sciatisque, quod ex hac summa ne nummum quidem cuipiam relaxaturi sumus. Quum pro aequitate supra duo millia habere debuissemus, nisi vestri respectum habuissemus; adeo magnum damnum intulerit nobis ille malus homo. Ne itaque negligatis nos, neque offendatis. Et bene valete. Posonii 7. Februarii 1571.

XLIX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1571. febr. 9.

Proximis diebus Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra clementer mandaverat, ut juberem Capitaneo meo Wywariensi, desineret excursiones militum in hostes emittere, ne eos huiusmodi iniuriis lacessendo, paci perturbandae causas suscitaret Quod ego tametsi et coram, quum illic essem, et postea per litteras etiam strictissime praeceperim: tamen hoc eodem mandato Vestrae Imperatoriae Maiestatis accepto, ita eum ab hac inhibui licentia, minas etiam Eiusdem illi declarando; ut certus sim, quod imposterum cavebit diligentius, ne in similem reprehensionem impingat. Quamquam stimulati Wywarienses aliorum praesidiariorum finitimorum ausis, ipsi quoque ad eos usurpandos quasi pudore et aemulatione quadam mi-

litari adducti interdum putant, se minus accusatos iri, si cum aliis mandatum Sacratissimae Maiestatis Vestrae fuissent transgressi. Quo certe ego etiam illis gravissime fui indignatus. Sed iam spero, quod iam non excurrent, verum arci ipsi custodiendae incumbent; quum illis stipendia more et solito studio suis mensibus penduntur, et nihil eis ibidem desit, quod ad commeatus et ad quotidianam annonam attinet.

Alio quoque mandato Sacratissima Maiestas Vestra mihi benigne commisit, ut in bonis meis, quanto maiore numero fieri poterit, curem pro eius novo Viennensi horto, vivos fasianos, perdices, avesque, quas nos Hungari caesareas nuncupamus. Cuius clementi voluntati more humillime gesto, officialibus meis subito iniunxi, ut ubicunque huiusmodi aucupes in bonis tam meis, quam etiam in alienis conquirant, et dent sedulo operam, ut mandato Vestrae Sacratissimae Maiestatis quamprimum satisfiat.

Ceterum quantis aerumnis Capitulum Jaurinense premitur, et quam miseris modis ea etiam negligitur ac destituitur Ecclesia; misi humillime ad Sacratissimam Maiestatem Vestram eiusdem Capituli copiam litterarum, quas ad me dedit, dum adhuc essem in Nova Civitate, ut dignetur clementer intelligere, et succurrere illi, ne prorsus evertatur. Quia eius conservatio non aliunde pendet, quam a Vestra Sacratissima Maiestate. Similes questus etiam ex Agriensibus creberrime ad me litteris perferuntur. Sed quum utriusque huius Ecclesiae status non regitur in praesentia modis suis et ecclesiasticis: ego, qui meum quoque vix sustineo ac tueri possim, in tanta tempestate Catholicae religionis hostium, quantum eisdem subvenire

queam, notius est Vestrae Sacratissimae Maiestati, quam ut prolixius ad Eandem perscribere debeam.

Et quia in his huius utriusque Ecclesiae afflictionibus et ruinis nomen Dei blasphematur, et confunditur temeritate multorum, in quibus idem Sanctissimum nomen eius invocatur et colitur; humillime supplico, dignetur clementer ambabus vel eo solo remedio, quantum per praesentia pessima tempora fieri poterit, prospicere, ut antistites et pastores suos legitimos ac necessarios obtineant; ut, quoad Deus ex alto eis miserebitur, sustententur saltem, ne prorsus a mercenariis, quibus sunt concreditae, ex toto subvertantur, et in prophana convertantur.

Nec vellem vel huius vel illius attingere particularia, maxime autem Jaurinensis; sed res est eiusmodi, ut, quum neque ad commoda publica redditus eius insumantur, neque speciales ex ea functiones rite in populos Dioecesis eius administrantur, brevi in eam formam fortunamque redigatur, qua reliquae iam extinctae et deletae prostratae sunt et iacent. Et tametsi non sum ego nescius, quid et quomodo in locis opportunis loqui debeam super his, quae sunt expressae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae voluntatis sapientissimae, imo etiam necessitatis: tamen, quum res agitur de Divinis, indignationem Eiusdem Maiestatis Vestrae spero me non incursurum, si interdum Eidem suggessero ecclesiastici status incolumitatem. Quia certe apud nos brevi totaliter ruet, nisi Principum tutela sustentabitur. Quorum tuitioni non solum templa manufacta, atque altaria, sed eti
ministri, et quibus iidem victitant, ex Divi
tione commendati sunt. Si quid auter
his excessisse, humillime veniam

Omnipotentem precor, ut Sacratissimam Maiestatem Vestram Imperatoriam diutissime sospitet et felicitet. Posonii 9. Februarii 1571.

L.

Caprino Ferenczuek Veranesics Antal.

A mr. Francesco Caprino.

1571. febr. 9. Le vostre gratissime di 29. di genaro, quatro giorni sono, che mi capitorno. E mi ralegro sopra modo dalla sanita e felice stato di tutte Sue Maestà nostri signori clementissimi. M' ho ralegrato ancora cordialissimamente, che voi et dio (?) con tutta la soa brigata siate sano e in bona pace. Della andata nostra in Italia no' so che dirmi. Ma guardate bene di mantenervi, per la via comodamente, acciò no' vi assalisse qualche disastro di strachezza. Altramente no' vi sparagnate per il servitio di Sue Maesta nostri signori clementissimi, essendo stato sempre cosa molto honorata, à ben meritare di Principi. E voi tanto piu dobbiate sforzarvi di far bona servitu à Soa Maesta Cesarea, quanto maggiormente v' adoptera nelle cose sue. Io son qui aspettando le nozze della nipote di monsignor Varadino, e poi subbito me retiraro álla mia chiesa in Tirnavia, ove il clero mio assai patisce per la mia absenza. Nella quale è incorso in travaglio molto strano per puoco giudicio d' alcuni gioveni, e piu elati cha savi. Dio volesse, ch'

io potesse piu longo tempo d' ogn' anno veggiare alle soe sentinelle, sperarci certo, di farlo star piu attento alla osservanza della sua professione.

Antonio vostro hormai io aspetto, ne lo tenete apresso lontano dalla scola. Perche pigliera tanta baldanza in grembo della madre, che scordarassi del' imparato, ne imparara poi, quando cominciera tenersi in gravita, fatto maturo d' anni. Io le havero di tutto cura. Ne vorzo altro da lui, cha ch' impari e goda meco quello ch' Iddio e Soa Maesta m' ha dato.

Al Transilvano s' ha dato pur piu del dovero. Hora credo, ch' ancora voria bruscar qualche cosa di piu. Ma me pareria, che si tratasse co' lui cautamente, ne li se desse qualche potere e sperando d' alzar piu in alto le corna, cha fusse espediente a Soa Maesta.

Ultimamente vi raccomando Raccamonte, e la Chiesa d' Agria, insieme co' el suo Capitulo. Perche sta molto male per li soldati e reggenti suoi. Io sopra cio scrivo a Sua Maesta. Voi dunque harete la cosa con me insieme. E state sano. Da Posonio alli 9. di febraio 1571.

LI.

Tisztartójának Lindvai Deák Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Litteratum de Lyndwa, Provisorem.

1571. febr. 9. Supplicarunt nobis universi coloni nostri possessionis nostrae Nagyker, ut eis condonaremus omnium frugum ac vinorum nostrorum tam decimam, quam nonam. Quum autem superioribus diebus essemus Wywarii, et plerique alii etiam una cum iis coloni nostri institissent apud nos pro hac ipsa re, nullis concessimus, neque etiam imposterum concedemus; quia si unis ista relaxabimus, omnes reliqui id ipsum a nobis extorquere conabuntur. Quia vero hi sunt praecipui nostri proventus, reliquos officiales habent; nescimus quomodo intertentioni arcis, et eius praesidio sufficientes erimus, si easdem decimas et nonas distrahemus. Committimus itaque tibi, ut nulli possessioni nostrae proventus huiusmodi condones. Aliis modis, quibus licite poteris, allevare illos non praetermittas.

Blasius quoque colonus noster de eadem Nagyker, vineam quandam in eiusdem possessionis promontoriis, in cuius pacifico dominio omnes maiores sui a pluribus fuerunt annis, legitimoque jure ad hunc, uti dicit, descendit, nunc vexatur ab he
Monasterii Lefant nominati. Quapropter qu
controversia non constat nobis, scribite
cessent subditos nostros vexare, et si qu

senes ab officio. Nimirum, quum distracti negotiis et laboribus tum novis pressi, tum veteribus fatigati, non adeo consueverunt esse expediti ad tot litterarum rescriptiones, quibus quotidie obruuntur. Excuset itaque senectutem meam, neque contemnat inbecillitatem. Miserataque etiam labores, sollicitudines, et vigilias, quas hic mihi Archiepiscopatus attulit. Felicissime valeat, et me omnibus amplissimis dominis Oratoribus diligentissime commendet. Viennae 21. Januarii 1571.

XLIII.

Vikáriusának Mindszenty Endrének Veranesics Antal.

Ad Andream Myndzentinum Vicarium suum.

Magno cum dolore intelleximus controversiam Stephani Gywlay et Petri Dombrini. Quae quum non minus pudoris offudit nostro ordini, quam ea, quae incidit nobis proximis publicis Comitiis, conquiescere minime possumus, quin nos etiam cognoscamus, quomodo ii duo homines sine judicio et prudentia ineptiverint apud cives magno omnium nostrum rubore et ignominia. Propterea quum et sacri canones, et doctrina Divi Pauli Apostoli prohibet clericos et Ecclesiae Dei ministros in foro saeculari litigare : omnino decrevimus id temeritatis censura nostra examinare. Stante alioqui sententia in eos arbitrum, in quos compromiserant. Et hoc propterea, ut is ex eis poenam 1571. jan. 26.

in cineres redacta, confisus de clementia Maiestatis Vestrae, qua huiusmodi iuvenes bonae indolis, et destitutos omnibus vitae commodis, beneficiis suis sublevare consuevit, supplicat Sacrae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime, dignetur ea bona illi clementer conferre, quorum nomina in supplici libello suo expressit. Quum autem requisivit me, ut pro eo intercederem, eumque Sacrae Imperatoriae Maiestati Vestrae commendarem, sperans felicius sibi petitionem suam successuram; nequivi hoc officium pietatis subterfugere, ne meo muneri defuissem, quo multis ad benignitatem Maiestatis Vestrae accurrentibus necessitatum suarum causa, non solum ego, sed omnes etiam alii mei ordinis et gradus succurrere, et referendarii esse teneamur. Commendato itaque hoc eodem bono iuveno munificentiae et gratiae Vestrae Sacrae Imperatoriae Maiestatis, supplico humillime, ut, si quid Eidem hac commendatione attulissem molestiae, dignetur clementer veniam mihi dare. Quam Deus Optimus Maximus perpetuo sospitet atque felicitet. Posonii 21. Februarii 1571.

LIII.

Rozsnyóbánya városnak Veranesics Antal.

Ad oppidanos Rosnobanienses.

Nimis (ut videmus) ad commissiones et mandata nostra obsurduistis, nec adhuc nos agnoscere vultis, pergitisque in coepta vestra contumacia, (nescimus) quanam freti elatique libertate. De qua nos multo secus et edocemur, et instruimur, quam vos cogitatis. Mandaveramus vobis, ut quamprimum viae gelu solidatae et constratae fuissent, mittere ad nos duas vel tres personas de maiorum ordine cum omnibus immunitatum, ac libertatum vestrarum privilegiis debuissetis, plena eisdem commissione data, ut nos de toto statu vestro informare potuissent; quo nos quoque sic demum facilius res nostras in istis bonis nostris constitueremus, sciretisque et vos vestra erga nos officia, et nos non ignoraremus, quibusnam rationibus quum vestris, tum etiam nostris commodis prospicere deberemus. Sed hucusque, quia in hoc nihil fecistis, et omnia parum laudabiliter omisistis, ostendistisque non obscure alienum quodammodo vestrum erga nos animum, quo offendimur non mediocriter; denuo vobis strictissime mandamus, ut viris nostris praesentibus, sine ulla dilatione, designetis ex vobis tales et tot personas, quas et quot huic rei, quam nos exigimus, putatis sufficere; easque ad nos quamprimum dimittite, cum omnibus jurium vestrorum privilegiis, et cum plena informatione omnium emolumentorum, quae 1571. febr. 21.

istic et fiunt, et fieri possunt; quo plenius edocti de huiusmodi a vobis ipsis, commodius cuncta transigamus, consulamusque non solum nobis, sed etiam vobis, postquam ab alienorum dominatu ad naturalem dominum reducti sitis. Qui vos non ut mercenarius quispiam, sed ut pater, et pius dominus continebit; eodem agnito et vos, quae ad eum pertinent, non usurpatis.

Ubi vero petieratis nos summo studio, vellemus vos liberare ab administratione Francisci Bornemyzae, cognomento Nagy; exaudivimus vos, eique officio isto abrogato, hunc Egregium Stephanum Baranyay, familiarem nostrum subrogavimus, quem nunc ad vos misimus, in istoque tenebimus officio, si bonum specimen de se nobis praebuerit et moderatior fuerit, quam ille fuit. Eum igitur excipietis, et habebitis honeste, fidemque in omnibus illi adhibebitis, quae et loquetur, et aget apud vos nostro nomine, ac nostro vestroque commodo. Quum vero intelleximus, eundem Franciscum miras, et a nobis non commissas extorsiones ab omnibus et a singulis ordinibus istius oppidi nostri fecisse nostro nomine, ex quibus ad nos nihil attulit; committimus vobis, ut de his omnibus diligenti inquisitione facta singillatim cuncta ad nos perscribatis. Quia expilatores non diligimus; neque consuevimus subditorum nostrorum ditari spoliis, amplificarique oppressionibus. Hoc itaque facere non praetermittatis.

Ultimo loco monemus vos de Catholicae religionis professione; cuius studium atque observantiam ita vobis iniungimus, ut sciatis, nullo pacto nos passuros, ut haereticae maledictionis pravitatisque vel quid minimum apud vos retineatur. Ideo detis operam, ut Ecclesiae vestrae ministros non alios habea-

tis, quam Catholicos et Romanae confessionis professores. Secus vero, si fieri intellexerimus, remedia Deo volente talia adhibebimus, quae opportuna fore videbimus, punitione contumacium non dissimulata. Parete itaque salubria vobis suadenti, et bene valete. Posonii 21. Februarii 1571.

LIV.

Bornemisza Gergely csanádi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Gregorium Bornemyzza Episcopum Chanadiensem.

Superioribus diebus Reverendissima Dominatio 1571. febr. 21.
spem nobis fecerat litteris suis, quod reliquas duas possessiones nostras ad Pwtnok applicatas, esset curatura, ut nobis redderentur, quamprimum istuc hominem nostrum mitteremus. Abrogato itaque officio Rosnobaniensi Francisco Nagy de Pest causis non vulgaribus, quum iam dudum evaporavit ex eius capite quicquid boni habuit, si quid habuit aliquando: hunc Stephanum Baranyay familiarem nostrum eius loco misimus istuc, ut magis sensate toto statu cognito et examinato eiusdem oppidi Rosnobaniensis et pertinentiarum illi adhaerentium, ad nos tandem revertatur, quo, edocti plenius de eorundem bonorum statu, firmius de regendo et administrando eo constituamus modum et formam.

Quum autem decimae nostrae Comitatuum Geomeor et Torna perceptae et dispensatae sunt ad instantiam istius Scepusiensis Camerae, Reverendissimam dominationem Vestram rogamus, velit eniti, ut earundem decimarum pretia omni iam dilatione sublata nobis persolvantur, et ea huic ipsi Stephano Baranyay ad nos referenda integre assignentur. Cui vicissim nos quum ex animo inservire et gratificari non desistimus, tum certe, si hac in re ex officio suo percipiemus expectatum fructum, maiora etiam multo de nobis Eidem pollicebimur, quae non solum existimationi suae, sed etiam commodis accessionem cumulabunt, quemadmodum postea suo tempore clarius intelliget. Ut autem huic ipsi familiari nostro in rebus nostris fidem adhibeat, et sit defensioni, auxilio, consilio, Eandem plurimum rogamus. Et felicissime valere cupimus. Posonii 21. Februarii 1571.

LV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Imperatoriam Maiestatem.

1571 febr. 24. His diebus Reverendissimus dominus Locumtenens miserat litteras Sacrae Imperatoriae Maiestatis Vestrae ad eum datas, quibus Sacratissima Maiestas Vestra benigne mandabat, ut habito cum aliquibus ex dominis Consiliariis Hungaris colloquio, duos deligendos et ad Maiestatem Vestram mittendos curaret

propter emergentia Regni negotia; postquam ex Germania propius ad nostras partes, rebus Diaetae Spirensis feliciter confectis concessisset. Forte fortuna accidit, ut eotunc quinque hic reperirentur; dominus Comes a Salmis Ecchius, dominus Joannes Petew, dominus Varadiensis, dominus Tininiensis, et ego. Et quia ceteri aberant longius, videbaturque sero fore, si huc omnes convocandos curavissemus; nos tandem consultationem hanc aggressi, delegimus dominum Tininiensem et dominum Petew, edocuimusque subito etiam dominum Locumtenentem per nostras litteras de hac electione facta; ad quas nondum respondit. Credimus tamen, quod assentietur huic electioni nostrae ipse etiam. Electi quoque non recusant provinciam, si illis sumptus, uti dixerunt, suppeditabuntur; quum alter maxime egeat, alter longius habitans abhinc, minus instructum se esse ad hoc iter testatus est, nisi clementi Maiestatis Vestrae munificentia de his ipsis sumptibus provisum illi fuerit. Restat itaque, ut Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra dignetur clementer mandare, ut hoc subsidio succurratur eis ex Camera; postea sine mora committent se itineri, et Pragam maturabunt.

Si autem Maiestas Vestra aliam electionem fieri benigne statuet, vel nominatim iubebit, quos pro iis munus subire voluerit, iussa Eiusdem humillime expectantur. Verum quum dominus Locumtenens senio, et proximis Locumtentiae suae Judiciis, haud immerito sese excusat; me vero arcis Wywariensis reparationes inhibent, quae mox aggrediendae sunt mihi, ubi mitescent paulo magis tempora; nec religionis atque Ecclesiae cura patitur abesse longius, ubi nunc etiam Capitulum meum quorundam paucorum culpa

quanto negotio premitur, non dubito Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram intellexisse, cui nisi ipsemet adero, non video talem in eo industriam, ut sese eidem negotio commode queat eripere: ego quoque cuperem humillime excusari. Quumque alii etiam non facile possent ad hanc induci functionem, causis Maiestati Vestrae non ignotis, quod libentius domi desident, quam per exteras regiones vagentur: existimavimus, hos duos bene rei suffecturos. Alioqui fiant omnia pro sapienti judicio ac benigna voluntate Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vetrae.

Ceterum diebus superioribus, quum Eandem Maiestatem Vestram longiore scripto humillime edocueram de toto statu Wywariensis arcis, et quantis operis atque aedificiis indigeat, ut bono modo repararetur; quam curam mox ubi ver aderit, Deo bene iuvante diligentissime amplecti cogito, iam materia silvestri non exigua Viennae coempta ad vallum eius confirmandum, tegendum et ambulacris commodandum. Supplicaveram etiam demisse, et summo studio, dignaretur Maiestas Vestra denuo mihi Praeposituram Turociensem clementer donare. Insinuaveram quoque causam, propter quam ad petendam inducebor; nimirum non cupiditate opum, quum raro proventus eius ad duo accedant millia, quicunque illi proveniant; sed tantummodo propter copiam silvarum, quas in alpibus Turociensibus habet, et quia arces, quae ex lignis et luto constent, eoque locorum sitae sunt, qui muros non admittunt, silvestri materia indigent potissimum. Nec ea ullo tempore carere debent; quandoquidem semper habent, quod ferme quotidie debeat reparari et refici.

Hoc itaque coegit me pro Turocz tantopere la-

borare; ut scilicet sufficientior essem ad eiusdem arcis incolumitati consulendum, quae est adeo opportuna, non solum ad Archiepiscopatum in statu suo retinendum, sed etiam ad omnes fere Regni reliquias, quae sunt in sinistri Istri latere, defendendas et conservandas. Quare sollicitus adhuc publici huius commodi: sicut antea promiseram, me quinquaginta pedites ultra ducentos ordinarios in eadem arce servaturum; ita nunc pro hys centum offero, quo ex hoc etiam constet, quantum et Maiestati Vestrae Sacratissimae, et reipublicae Incliti Regni sui Hungariae inservire cupiam atque contendam. Et si eadem materia vel a vicinis dominis emendicanda, vel pecunia coemenda erit, non affluet pro usu assidue necessario. Quia et vicini parce subvenient, et pecuniae exhaurientur multae, quae potius in milites essent insumendae. Supplico igitur humillime, dignetur Sacratissima Maiestas Vestra, et his et similibus aliis rationibus consideratis, huic meae summissae petitioni clementer annuere, et pro benigna sua gratia tempestive deliberare; quia iam instat aedificiorum tempus. Et quum lateribus quoque coquendis iam instituendae officinae paro attinentias, quandoquidem de tegulis etiam planis erit mihi habenda cura pro domuum militarium tectura, ut tollantur tecta straminea; quo obsidionis tempore, si quae forte incideret, quam avertat Deus, minus et ab intrinseco incendio milites arci metuerent, et securioribus animis vacarent vallo defendendo: haud dubie hoc quoque opus exiget ligna copiosiora, quae idem Turocium facile mihi ad necessariam sufficientiam subministrabit. Sic et Wywarium commodius instaurabitur, et ego exponam minus hac Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis

Vestrae beneficentia adiutus. Quam Deus Optimus Maximus perpetuo sospitet atque felicitet. Posonii 24. Februarii 1571.

LVI.

Cherewdy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Cherewdy.

1. febr. 24. Plures litteras tuas superioribus mensibus accepimus. Ad quas quod nullis tibi responderimus, graves atque assiduae occupationes nostrae tam publicae quam privatae fuerunt in causa; non autem quod vel tui essemus immemores, vel omnino te neglexissemus, non haberemusque ut unum ex fratribus nostris. Sis itaque bono animo, et de nostra erga te pietate charitateque paterna nihil dubites; dummodo ita incumbas bonis litteris, ut aliquando, quum in patriam redieris, usui sis et religioni Catholicae, et Ecclesiae nostrae. Quum autem praecipue caremus Doctoribus Juris Canonici, intelligamusque a pluribus, et etiam ex litteris tuis animadvertimus, praeditum te esse satis competenti ingenio ad bonarum artium scientias assequendas: cupimus, ut diutius istic insudes studiis. Nec id quidem aliis, quam Juris Canonici et Caesarei; quum iam satis versatus sis in humanioribus litteris. Quae nisi solidioribus et dignioribus artibus associatae fuerint, minus et decoris et commodi afferent reipublicae earum professores. Quapropter

haec nostra monita expendas trutina diligentiore, nosque litteris tuis quamprimum edoceas, quid super eis senseris et facturus eris. Ne autem desimus tuis subsidiis, quae tibi suademus, ad reliquam stipem, qua Romae agis gratia eorundem studiorum, iuvabimus te eo subsidii corollario, quo poterimus, ne egestate deficias, et hiisdem studiis valedicas. Quod reliquum est, da operam, ut stilo etiam exercendo in dies addas aliquid decoris atque elegantiae. In Italiae enim gymnasiis, maxime autem in Romano, in quo omnium virtutum veraeque et genuinae eruditionis sedes eminet, totam trivisse iuventutem, patrioque etiamnum amicis obstrepere stilo: sane et Musis non mediocris fit iniuria et in patriam parum ab iis refertur laudis: qui vel ex Athenis ipsis, ad quas barbari profecti fuerant, ex hiisdem barbari revertuntur. Nec de hoc pluribus, quum aetatem habeas. Cures itaque, ut redeas, qualem redire optamus. Et bene valeas. Posonii 24. Februarii 1571.

Electus Strigoniensis mp.

LVII.

Szopronczy Marknak Veranesics Antal.

Ad Marcum Sopronicinum.

Quanto studio es sollicitudine superioribus men- 1571. mart. 1.
sibus, imo etiam annis operam et servitium tuum nobis obtuleras; nosque etiam pluribus litteris tuis assecuraveras, quod servire nobis atque Ecclesiae

nostrae Strigoniensi velles; hactenus nihil minus fecisti, quam quod non solum obtuleras, sed etiam promiseras. Compatientes autem humanitati tuae, quae paucis quibusdam commodis detinet te Agriae, et avertit ab eo, quod nobis debes, ore et litteris tuis promissum: adhuc non indignamur tibi, teque sane et expectamus et hortamur, ut tandem venias. Idque nunc maxime, quum locus, qui tibi est dedicatus, iam vacat. Si itaque animum habes veniendi, nihil differas et venias. Si autem venire nolueris, indices tuis litteris; et scias, postea, si quis te casus istinc movere coegerit, aegre hic apud nos locum habiturum, qui interim te diutius deliberante dabitur alii. Vale. Posonii prima Martii 1571.

LVIII.

Gróf a Salmis Gyulának Veranesics Antal.

Ad Julium Comitem a Salmis.

a t. 2. Non ita pridem a Balthasare Gozthony, qui in possessione nostra Zerdahel titulo libertini commoratur, et superiore anno in promontoriis Sentaviensibus, quae ad Illustrem et Magnificam dominationem Vestram pertinent, decimator fuit, edocuit nos, quod eadem Illustris et Magnifica dominatio Vestra quaedam debita sua a colonis suis exactura, vina ab eisdem acceperit; idque antequam omnia iuxta Regni, imo etiam Divinae ordinationis constitutionem fuissent

decimatae. Quod quum etiam in Galgocz, et in Zempz factum fuisse nobis referant; plane apparet, damno nos affectos esse, si sic est factum.

Et quum idem decimator noster, ac etiam quidam alii factum fuisse affirmant: omnino ea opinione sumus; id Eiusdem scitu, voluntate, mandatoque haud quaquam commissum fuisse, sed officialium opera, qui fortasse nimis domini sui studentes commodis, hoc vinorum suorum corollario sive cumulo apud Eundem commendatiores esse voluerunt. Illustrem itaque et Magnificam dominationem Vestram rogamus, velit hoc negotium primo quoque tempore a suis ministris non gravate cognoscere, et re demum cognita non omittere, ut habeatur eius inquisitio, et nobis pro aequitate fiat satisfactio. Quum omnes apud nos subditi, qui huiusmodi debitis obligantur suis dominis, de peculiaribus suis portionibus eisdem ea reponunt; non autem de alienis, sive in toto, sive in parte. Responsum itaque Illustris et Magnificae dominationis Vestrae optatum expectamus; non dubitantes, quod etiam curabit amice, ut nobis pro aequitate satisfiat. Et Deus Eandem incolumem felicemque conservet. Posonii 2. Martii 1571.

LIX.

A bécsi udvari tanácsnak Veranesics Antal.

Ad Excelsum Consilium Viennense.

1571. mart. 3. Quidam bonus vir Alemannus superioribus iam aliquot annis decedens ex hac vita, testamento suo relinquens in manibus Dominationum Vestrarum florenos quadringentos nomine depositi legavit, ut quotannis viginti ex eis floreni titulo pensionis ad reparationem templi oppidi arcis Orosz insumerentur. Et statutum fuit, ut haec pensio in singulos annos manibus Reverendi domini Stephani Mathesi Jaurinensis Praepositi assignaretur, ipseque etiam curaret tantos sumptus in idem templum de memorata pecunia conferre, quantum eiusdem annuatim aedificia procederent. Sed pecuniae huiusmodi parte certa eidem domino Praeposito, partim Egregio Ladislao Sybryk de Oroszwar deposita, credentibusque etiam Magnificis dominationibus Vestris, easdem pecunias bene fuisse elargitas : illud est consequutum, sicuti audivimus, quod ea parte eiusdem pecuniae, quae data est domino Ladislao Sybryk, in alios usus dissipata, non ad instaurationem templi memorati exposita; templum ita dicitur esse destitutum, ut adhuc in veteribus ruinis haereat. Nec de Reverendo domino Praeposito est querimonia, qui fideliter servato in hodiernum diem deposito, et dolet neglectum reparationis eiusdem templi, et urget plurimum eos ad r parandum, quibus id incumbit muneris.

Et quum ex iis Egregius dominus Joannes Nemeth provisor Komaromiensis vehementer instat, ut templum ipsum iam tandem aliquando reparetur, et memorata pecuniae pensio nemini alii, quam eidem Jaurinensi Praeposito concredatur: ipse quoque offert se fideliter ac sedulo curam gesturum, ut hoc ipsum templum reparetur; postulans, ut haedem Vestrae Magnificae dominationes velint curare non gravate, ut eorum authoritate omnis quoque ea pecunia ab Egregio Ladislao Sybryk per omnia opportuna remedia exigatur, quam ipse in usus suos indebite dissipavit. Quo nomine nos quoque has ad Easdem dedimus nostras, memores nostri officii, ne huiusmodi testamentorum legata homines distrahant licentiosi et conscientiae suae minus observantes et studiosi. Quod reliquum, Easdem Magnificas dominationes Vestras bene valere optamus. Posonii 3. Martii 1571.

LX.

Az esztergami káptalannak Veranesics Antal.

Ad Capitulum Strigoniense.

Non refugimus ulla ratione vobis in vestris ne- 1571. mart. 3.
cessitatibus vel de Praeposituraе, vel de C[illegible]toratus
proventibus succurrere, donec eiusm[illegible]
neis conferemus. Sed quum in omni[illegible]
Ecclesiis is est servatus mos sem[illegible]
Capitulis sumptuum maior

Capituli ordines ita sunt taxati, ut quique pro qualitate proventuum suorum eam summam contulerunt, quae visa est conveniens, et sic expleverunt summae necessariae quantitatem; vos (ut videmus) non ita facitis, et qui minus proventuum habent, magis gravantur, cui inconvenienti suo tempore providebitur, ut inter vos ordo melior servetur; quum, et nos et vos, eadem alit, nutrit et fovet Ecclesia, undecunque utrisque nobis redditus proveniant. Quod vobis respondere paterne voluimus. Et bene valete. Posonii 3. Martii 1571.

LXI.

Sybryk Lászlónak Veranesics Antal.

Ad Ladislaum Sybryk.

1571. mart. 8. Apud Excelsum Consilium Viennense Alemannus quidam, uti nobis est relatum, testamento moriens, quadringentos florenos reliquit, ea conditione illi imposita, ut quotannis viginti florenorum pensionem darent ad reparationem templi arcis vestrae Orosz. Quam pensionem, quum Dominatio Vestra plurium iam annorum perceperit, nec vel uno lapide templi eiusdem reparationem iuverit, magnae sunt de Eadem dominatione Vestra querimoniae, easque etiam ad nos detulerunt. Quum autem nostri est officii omnium Dei Ecclesiarum in Regno Hungariae curam gerere, et huiusmodi legatorum testamentalium usurpationes dissipationesque probibere; Dominationem Vestram

hortamur, ut omnem pecuniam similem, quam percepit eo nomine, ut dictum templum reparet, et a ruinis restituat; velit nunc iam tandem huic rei satisfacere, et ita cum aliis dominis suis affinibus agere, ut sine controversia aliquali simul cum eis memoratum templum reficiat, ne Deus etiam vobis indignetur. Quum nos etiam curabimus jure contra vos in foro ecclesiastico procedere, si hoc, ad quod Eandem hortamur, neglexerit, et recusaverit satisfacere. Quam etiam bene valere optamus. Posonii 3. Martii 1571.

LXII.

Gyulay Istvánnak Veranesics Antal.

Ad Stephanum Gyulay.

Litteras tuas accepimus, nec ea defutura sunt a 1571. mart. 3.
nobis tibi, quae litteris tuis exigis. Verum quum multo maiora cogitemus tuo commodo, quemadmodum a Lectore intelliges; restat, ut ita de conversatione tua in servitio Dei et in eius Ecclesiae apud te statuas, ut plane videamus, quantopere Titi ac Timothei exempla imiteris. Exemplo monemus te Sanctorum aetatis tuae, ne quid ante tempus ampullosius ampliusque tibi arroges, et eum vitae cursum dirigas, ut quum annis maturueris, judicio quoque maturu fias, et maiorum locum obtineas. Te vero pi remus pie et sancte, non tam certe tecu

familiariter. Sed quum ita homines in vitam educantur, et ad splendorem ducantur; boni consulas, nobis obedias. Et bene valeas. Posonii 3. Martii 1571.

LXIII.

Draskovich György zágrábi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Reverendissimum dominum Zagrabiensem Georgium Drascovicium.

Litteras Reverendissimae dominationis Vestrae 1571
X. Februarii datas reddidit mihi tabellarius Egregius dominus Christophorus Orsyth. Quae mihi fuerunt periucundae, cognito ex eis, quod Reverendissima dominatio Vestra bene valeret, quodque litteras meas acceperat; quas alicubi omnino suppressas esse credebam, et dolebam maxime, si eas, quibus speraveram longi mei silentii reprehensionem deleturum, intercidere contigisset. Sed laudetur Dominus, qui me hominem erga dominationem Vestram Reverendissimam officiosissimum falli hoc studio non permiserit, ad Eandemque per plura forsitan pericula incolumes tandem evaserint.

Ubi vero operam meam adeo utilem et necessariam reipublicae nostrae esse dicit, doletque, quod paucissimos videat, qui eius curam serio, et cum profectu hac tempestate capesserent; non immerito sane dolet. Atque utinam posset hoc a se, et a pietate sua impetrare, qua est in religionem Catholicam et

in patriam, pro cuius incolumitate, tantis hostibus opposita, periclitatur ferme quotidie, ne etiam angeretur, et frequentiores ob id aegritudines sibi accerseret. Nec multis agam de podagra et catarrho meo. Sed his omnibus incommodis senilibus, simul cum hyemis exitu exantlatis et egestis, chyragrae quoque initia iam hic Posonii excepi. Correpto enim sinistrae manus indicis primo articulo, non sine magno et dolore et tumore, per complures cum hoc ingratissimo hospite dies exegi. Tandem liberatus et hoc malo, iam cum vere novo ipse etiam renovor ac belle valeo, et negotiis publicis assidue vaco. Privata obiter attingo et perfunctorie, quietisque ita cupidus, ut nesciam, vitamne quieti, an quietem vitae anteponam. Sed haec fatis adscribamus, et nos Divinae voluntati accomodemus, qualiacunque sortiti sumus, et nobis data sunt coelitus.

De Caesarea Maiestate hoc habemus ex amicorum litteris, quod optime valeat, quod in horas Serenissimos liberos suos operitur ex Hispaniis, quodque alterum, et quidem natu maximum in Bohemia Regem coronabit, indeque circiter Augustum vel Septembrem ad nos revertetur, transigetque etiam aliquid de eodem in Hungariae quoque Regem coronando. Quod ut fauste ac feliciter consequatur, faxit Deus Optimus et ter Maximus.

De confoederationis eventu quid agatur, certi adhuc nihil est. Et multi dubitant de compositione eius. Laborant magnis contentionibus de privatarum quarundam rerum voluntatumque conditionibus inter principes et primarios viros, Ordinum ductores; de quibus scribere et loqui peculiariter aliquid, quum nobis non sit tutum, qui sumus sub potestatibus,

transeamus hoc. Ceterum quia iam belli gerendi tam terra, quam mari, tempus adolescit, Turca expedit summa sollicitudine apparatum. Nos adhuc in tractatibus haeremus frigidissimi; vehementer futurum vereor, quod dum privatis magis attendimus, quam publicis, tardi et imperfecti fiant omnes conatus nostri, hostemque adhuc penitius accipiamus in viscera nostra, taleque periculum adeat quodpiam Christianitatis latus, ex quo toti patefiet pernicies. Sed quoniam iuxta paraemiam nostrae gentis Illyricae, malum est etiam meminisse mali; speremus utique meliora, et quod miseri vellent, id polliciamur nobis, donec huius Sanctissimi Summi Pontificis, Domini nostri Pii V. fruemur vita atque incolumitate. Qui quidem quum hoc depravatissimo et turbulentissimo saeculo datus sit Ecclesiae Sanctae, quo iam nullus ordo, nulla unitas, nulla concordia, nulla pax, nullus amor mutuus, nulla sinceritas, nulla vel spiritualis, vel temporalis disciplina, nulla neque legum, neque iustitiae, pietatis, bonitatisque observantia, et demum nec amor, nec timor Dei, vitaeque ac morum sanctitas inter mortales reperitur; in eam equidem opinionem ac fidem venio, nondum Christianitatem in Dei odium omnino devenisse. Tantummodo ad remedia emendationis, et poenitentiae, orationumque accurramus, et complacemus eum, cuius tot flagellis castigamur. Et ita scelerum, atque impietatum nostrarum poenas latissime luimus, ut vix iam subsistamus. Sed haec prolixius quam volebam.

Et de rebus aliis. Reverendissimus dominus Locumtenens iam hic adest, proximoque die lunae ordientur eius Locumtenentiae Judicia. Sed nondum litigaturi frequentes appulerunt. Michaelem Miculī-

cium praefeci piseto meo, et pertinentiis oppidi Sanctae Crucis; qui si diu vixerit, bonum, et ad omnia maxima perquam idoneum sui habebunt virum. Illum ego in dilectissimis habeo. Scoblicius convalescit; nec id aliter, quam iuventutis beneficio, labefactatus tamen adhuc ex dimidia parte corporis. Nec interim eum dimittam domum, donec Pesthiniensium thermarum experiatur virtutem, quas illi etiam medici suadent. Necdum tamen illum eis comittam, quoad magis ver novum incaluerit; ne his vernalibus ventis quoppiam casu perstrictus, gravius laederetur, a quibus etiam validissimi homines cavere solent. De periculo Dalmatiae a Turcis imminenti ego non solum ei metuo, sed iam pro deplorata etiam habeo. Et meos ad me venire, duorum nimirum fratrum viduas, et sex liberos iussi. Quae provincia si in hostium veniet potestatem (quod avertat Deus); Veneti haud dubie a Turcis mari, a Christianis terra opprimentur. Nec sufficient, et Venetiis opitulari, et insulas, quas in supero mari habent, tueri et retinere. Quantopere autem littora quoque Ferrariae, Ravennae, Rimini, Pisauri, Fani, Senogalliae, Anchonae, et totius reliquae Italiae Apuliaeque Hadriatico mari regiones imminentes ad Hidruntum et Brundusium usque pyratarum frequentia infestabuntur, non texam nunc historiam. Sed valde metuo, ne et ex Hadriatico et ex Tyrrheno mari vi Turcarum bifariam Italia pressa, ad Urbem usque hostium potentia pertingat; tuncque demum praecedentiam, et privatae rei rationes urgentes incipiant, nec quicquam ambitionis errorumque suorum damna, detrimentaque intelligere et conari reparare. Si itaque sapit orbis Christianus, nunc iam demum, qui rerum eius ac dominii potiuntur, co-

rant cum Sanctissimo domino nostro in sententiam de confoederatione omnium Regum, Statuum, Principatuumque ineunda; ne quem nos ipsi, nimis praecipitanter bellum eius, quod per Oratores suos minabatur, suscipiendo lacessivimus Christiani; cessatione nostra ab armis, et nos existimationis nostrae iacturam faciamus, et ipsi animos addamus, eumque excitemus ad nos pro arbitratu suo invadendos, et tyrannidi suae subiiciendos. Res haec est huiusmodi, ut eam describo. Et scire cupio, qualisnam futura sit Christianorum confoederatio, quam Sanctissimus dominus noster tantopere, tamque pie ac sancte urget, exigit, sollicitat, in quam primarii Principes ac nationes non concurrent? Essent hic multa ad dicendum; sed quum hic illum, ille hunc non vult se maiorem fieri, omnesque ita pariter, tantique ad omnia summa emicant, ut cuncti potius malunt inter sese esse aequales, et quotidie ferre rapinas Turcicas, quam uni cuippiam summas primasque partes concedere, et de Turca triumphare. O bene collatos Dei gladios! Sed sic hac tempestate reguntur Dei populi, ut flagella eius in nos reddamus fortiora. In hunc itaque pergamus modum, et credamus quaecunque lucent, aurum esse omnia.

Postremum illud est, quod vellem non accidisse. Sed quia accidit praeter omnem expectationem meam, malo a me Reverendissimam dominationem Vestram hoc intelligere, quam aliunde. Reverendissimus dominus Electus Varadiensis, idemque electus filialis Ecclesiae nostrae Posoniensis Praepositus, anno 1569. jus quoddam patronatus a Sacratissima Imperatoria Maiestate, in eadem Ecclesia nostra conferendi beneficia, obtinuit; nosque non mediocriter exercet, in

jurisdictiones nostras aperto sane Marte invadendo, et juribus ac privilegiis nostris, ab aliquot centenis annis per tot Archiepiscoporum Strigoniensium tempora, qui nos praecesserunt, usu constantissime conservatis, vim affere non veretur, neque erubescit. Nos de omnibus huiusmodi juribus nostris satis bene instructi, zelantesque Sacri ordinis nostri ac Ecclesiae Dei tum reverentiam, tum existimationem, nondum omnino cum eius Reverendissima dominatione in contentionem descendimus; ne scandalo essemus laico populo, gregique dominico, cui et doctrina verbi Dei, ita certe et vitae sanctitate, et laudabilium morum splendore praelucere debemus, summo caventes studio, ne malis, foedisque exemplis nostris mentes laicae multitudinis labefactemus, et licentiae fomitem suggeramus, in libertatem carnis prolabendi; totam hanc nostram causam ad Imperatoriam Maiestatem transtulimus discutiendam et dijudicandam; jus huiusmodi anni unius, et heri prope natum, num juri Ecclesiae nostrae, quod (uti iam diximus) a tot centenis annis versetur in legitimo usu, praeiudicare queat. Dato interim edicto collegio Capituli, ne quemquam per eundem dominum Praepositum ad quodpiam promotum beneficium, investire praesumat; donec ad rei finem remediis opportunis perveniatur. Sic itaque, amantissime et observandissime frater, sicut Israelis malum ex Israele erat, ita et nostrum a nobis est. Quumque nos Archiepiscopatus nostri, non solis nobis, sed profecto omnibus successoribus nostris, vobisque imprimis, qui existentes confratres et coantistites nobis, pro his iisdem juribus nostris aestuamus, etiam succedetis Archiepiscopatu. Nos itaque iuvetis potius omnes, et huic etiam nostro conatui suffragemini,

quam adversemini; ne quum sors per suam seriem in vos transferretur, amissam alicuius vestrum culpa jurisdictionem desideretis postea, et nec quicquam pro eo laboretis.

Magnifico demum domino Tahy, affini nostro observandissimo, salutem dicet nostro nomine, nosque eius Magnificae dominationi commendabit, et haec cum eodem communicabit. Cui precor omnia optima et quam prosperrima. Posonii 8. Martii 1571.

LXIV.

Bywdy Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Bywdy.

1571. mart. 9. Nudius tertius a Capitulo Posoniensi exhibitum est nobis Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis domini nostri clementissimi mandatum, quo nobis iubebatur; ut, si quid Dominationi Vestrae deberemus iuxta supplicationem Eius ad suam Maiestatem perlatam, nos vicissim, ut eandem Maiestatem edoceremus de nostris rationibus super hac re. Respondimus eidem Capitulo, aliud interim nos nihil posse facere; quod huic etiam servitori Magnificae dominationis Vestrae pluribus verbis exposuimus.

Quum autem ultimi anni servitutis suae, nimirum qui fuit a 17. die mensis Maii 1569. ad eandem diem mensis eiusdem anni 1570. totum proventum ex officii vestri possessionibus percepistis; nos autem

quum eodem anno 1570. venimus Wywarium, per eosdem dies dedimus ad Magnificam donationem Vestram litteras, quibus Eandem monebamus; ut, si ulterius stipendio et possessionum nostrarum officio frui vellet, venisset primo quoquo tempore Wywarium, et more aliorum eius praesidii militum faceret residentiam; sin minus, sciret nos in Eius locum alium subrogaturos, qui et maiore numero equitum officio eius esset praefuturus, et resideret assidue.

Quod quum Dominatio Vestra omisit facere, et debito muneri suo non satisfecit; alteri locum eius contulimus, nolens in absentem militem arcis adeo finitimae cum periculo insumere.

A Maio vero mense anni 1570. proventus, qui ex hiisdem possessionibus Dominationis Vestrae officii provenerunt, tametsi eodem anno messis et vindemia eorum fuerit habita; ad annum tamen insequentem, videlicet 1571. pertinuerunt, quum iam Dominatio Vestra mox ab hoc ipso Maio exciderat a servitute Wywariensi, redieruntque in nostram potestatem.

Quum itaque Dominatio vestra ultimi anni servitutis suae a Maio anni 1570. proventus officii sui perceperit: non est ratio, cur quippiam ex nobis praeterea petat. Quum etiam prima lustratione, quam Wywarii habuimus, omnia stipendia sex suis equitibus fuere persoluta, existimamus, quod non plures, quam quatuor apparuerint in lustratione.

Petimus itaque amice dominationem Vestram Magnificam, ne sit molesta nobis; quum non simus omnino alieni cupidi. Sed his expensis diligenter, quae alii nobis milites suggesserunt, desistat nos omni in loco, maxime autem apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem traducere. Utcunque tamen

fecerit, non desinemus et Dominationem Vestram amare, et tueri nostram causam.

Ceterum quo numero florenorum debet adhuc nobis pro decimis nostris Agriensibus, Eidem extractum misimus; rogamusque, cognoscat eum, et nobis satisfacere non gravetur. Quod debitum, quia sit verum, liquidum et autenticum; his rationibus probabimus, quibus et loco, et tempore congruet. Eandemque optime valere cupimus. Posonii 9. Martii 1571.

LXV.

Biglia Menyhért apostoli nunciusnak Veranesics Antal.

Al Nuncio di N. S. Melchior Biglia.

1. mart. 21. La mia età gia senile, e parimente li publici e privati negocii mi tengono tanto nelle continue occupationi legato, che, come desidero, e sono ubligato all' ufficio et alla vocatione mia, non posso si sodisfare come debbo. Pertanto essendom' il culto divino principalmente a cuore, e sollecito tuttavia, che quello no' sia negletto, ho dal mio Diotalevi fatto proporre alla Santita di Nostro Signor il Reverendo mr. Francesco d' Andreis, prevosto Felhewiziense per mio suffraganeo. Il quale come prevosto infulato, chi è, no' solamente della mia propria experienza e conosciuto degno di tal grado e tittolo, ma ancora da questi Reverendissimi nostri, cioe dal Transilvano, da

Zagrabia, dal Varadiense, dal Vacia e dal Tininio, e da molti abbati e prevosti di questo Regno è tenuto nelle ceremonie episcopali per il piu perito, e per tal conto et dio mi è stato molto raccomandato à tale ufficio.

E perche esso Diotalevi mi scrive esser bisogno, che si formi il processo da Vostra Illustrissima Signoria; ma dubitando, che per la sua absenza andasse troppo in lungo, era di parere, che si cometese tal negocio al monsignor di Transilvania, acio lui non solamente habbia à formare il detto processo sopra gl' articuli, che gli sarano dati da Vostra Signoria Illustrissima, ma anchora che si truovi presente alla depositione delli testimonii. Et hora trovandovisi qui sufficiente numero delle persone ecclesiastice insieme co' li sopradetti vescovi, ecetto il Zagrabia, prego la Vostra Illustrissima Signoria, sia contenta di mandarci tal commissione quanto prima, accio l' agente mio in Roma non faccia piu longa mora.

E perche potria accadere, che da qualche emolo d' esso prevosto nascesse alcuna difficulta apresso Vostra Illustrissima Signoria per le sinestre relationi, degnarassi à no' dar luoco per sua prudenza à simili huomeni. Essendo, ch' io da venti anni e piu, si apresso l' arcivescovo predecessore mio, com' anco appresso di certi capituli, nelli quali è stato canonico, so bene, lui esser vissuto sempre obedientissimo e devoto figliolo dell santa Chiesa Catholica Romana da buono sacerdote, e comodamente literato. E Dio volesse, che de cussi fatti ne havessemo numero maggiore nelle chiese di questo Regno. E sopra il medemo negocio havendo scritto l' Illustrissimo e Reverendissimo monsignor Cardinale Morono, signore e

padron mio colendissimo, de cui le lettere ricevera con le presente mie, la prego, abbracciara co' maggior inclinatione detto negocio. Per lo quale io parimente non restaro di esserli obligatissimo, come gia li sono, e devoto, et addetto. Raguagliandola per aviso, della ricevuta delle sue di giorni passati, e pregandola, che se qui fra tanto, che la sara di ritorno, cosa, ch' io molto desidero, posse farla qualche servitio, mi comandi, e vagliassi di me in ogni tempo et occasione, come del suo minimo servitore.

Delle novita di qui havemo, che li vicini nostri Turchi s' accomodano per adesso alla osservanza di pace; e stanno per alquanto quieti, e penso, che in sin' à tanto, che veggano come li succederanno nella guerra di mare i primi sforzi di quest' anno. Ove da tutte le parti delli loro stati fanno concorrer tutta la moltitudine di loro popoli, è scielte, non solamente di migliori, ma ancora di volgari. Et è da temere molto alla Dalmatia, contra la quale per via di Bosna fanno grandissimi apparati. La conditione della quale no' sò, sela sia in consideratione appresso delli maggiori. Ma essendo lei in grandissimo pericolo, e sopra modo opportuna se la si perda à far, e la citta di Vinecia assediata è divisa dalla sua armata. A qual malo se no' occorra quanto prima, s' aprira un gran varco alli nimici, di scorrer anco verso li liti d' Italia co' li corsari overo pirati, che la Dalmatia partorira tanti, come à tempo di Romsni, che nel umbilico d' essa Italia spargeranno confusione inaudita, e forse ancho tale, che dara da fare à molti, ch' adesso invilupati nella cura delli privati odii et interessi, no' concorrono da fratelli alla difesa del Cristianesmo, e della heredita di Jesu Christo. E Dio voglia, ch' an-

cora, recatosi il dominio di mare alli poteri loro tanto vittoriosi per la disunione nostra, no' voltino al fine l' arme sue contro à tutta Italia, e comincino combatter quella si dalli mari del Tireno, come dal Adriano. Perhò desideroso io del publico bono, non poss' anco non esser sollicito di raggionare sopra cio con li podroni et amici mei quello, che sento. Vedendo le provesioni nostre tanto fredde, contra l' inimico si potente e sempre espedito, ne meno sollicito alli suoi avantaggi e danni nostri.

Ne lascierlo dirle di me ancora qualche parolina. La sanita mi serve assai comodamente, e sto qui piu à lungo, no' per altro, che per il nostro Telegdino, la cui causa hora è nel foro judiciale. Ne si dispera di vittoria, la quale condotta al fine, mi transferiro à Tirnavia. Ove fatte l' ordinationi di sacri ordeni, consecrato il santo chrisma, e celebrate le feste di Pasqua, andero ad Wywar, e vi per alquanto tempo restero, e sollicitero la reparatione di quella fortezza. Dippoi quello mi converra fare, il tempo dimostrera. Ne occorendom' altro per adesso, sol che li mando la copia del Breve di Sua Santita nostro Signore, il quale mi è giunto la prossima posta. Nel quale Sua Santita, com io veggo, m' è stata molto gratiosa in quella parte del detto Breve, qual dice, che nelle Diecesi d' altri, non requisitis Ordinariis, possa ordinare et in Pontificalibus celebrare. Il che Signor Iddio ricompensi a Sua Santita con la vita longhissima. Ne occorendome altro per adesso, il Signor Iddio la conservi sana e prosperi in tutto. Da Posonio alli XXVIII. Marzo LXXI.

LXVI.

Krusich Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Magnificum Joannem Crusyth.

1571. mart. 25. Litteras Magnificae dominationis Vestrae, et supplicationem orphanorum Egregii quondam Ladislai Radhy, dominaeque eiusdem relictae coniugis, ac Egregiorum dominorum nobilium Petri Kyzzel de Közep Malethin, Nicolai Osko, Leonardi Dienka de Also Malethin, Michaelis Mythoska de Marczelfalwffa, et Martini Farkas de Lazan ad Eandem factam et directam intelleximus. Ac ubi Magnifica dominatio Vestra, tam suo quam etiam ipsorum orphanorum, ac Egregiorum dominorum nobilium praedictorum nomine agit, ut modum aliquem invenire velimus, quo controversia, quae est inter eosdem supplicantes et Michaelem Bathycz, parochum Ecclesiae Sancti Michaelis Archangeli in possessione Zentmyhal in Comitatu vero Lyptoviensi existente, condescenderet, et componeretur; Magnifica dominatio Vestra movet opus et pium et valde laudabile, nec minus Christianum, ac religione nostra dignum. Sed quum idem parochus passus sit a supramemoratis omnibus non solum ingentes iniurias, imprimisque ab ipso Ladislao Rady, sed et verbera, et spolia, et expulsionem e suis bonis, violato interim et templo, et sacris eius prophanatis, non sine maximo populi scandalo et Dei blasfemia: nescimus omnino in hoc, ad quod postulamur, procedere,

nisi via judicii et aequitatis. Et quum in eundem quoque parochum tam horrenda dicuntur et conscribuntur libellis scelera: nec nos aure surda praeterire illa convenit, nec ipse ante condemnari ac puniri potest, quam et causa sua cognoscatur, et convincatur in judicio omnium eorum, quae sunt obiecta illi.

Quum autem in judiciis etiam civilibus observatur, ut ii, qui similibus actibus potentiariis ante litem affligantur, restituantur in pristinum, sicque demum in eum formetur actus judiciarius; ita etiam in ecclesiasticis controversiis consuevit fieri. Quapropter curet Vestra Magnifica dominatio, ut idem parochus Michael Batycz restituatur in pristinum omnium bonorum suorum, eique reddantur universa, quibus est spoliatus; postea jure et justitia mediante contra illum procedatur. Ne autem quicquam decedat partibus, quod ad earum aequitatem pertinet, neve etiam tanti casus revisio aut omittatur, aut differatur Metropolitani Fori nostri negligentia; quum eiusmodi enormia nec in clero nostro pati volumus, nec etiam sustinebimus, quoad Divina ope iuvabimur, ut Ecclesiarum Dei non habeatur ratio: nos ipsi hoc judicium facere decrevimus, eique diem dominicam Jubilate constituimus. Ad quam, ut pars eorundem orphanorum Ladislai Rhady, et dominorum nobilium, conveniat cum suis juribus necessariis, Vestra Magnifica dominatio dabit operam. Non praetermissis testibus, quibus in eundem parochum dicta comprobare debebunt; non praetermissuri similiter, ut idem quoque parochus ibidem dicta die compareat. Et Deus Magnificam dominationem Vestram diu servet incolumem. Posonii 25. Martii 1571.

Ceterum intelleximus, Vicarium nostrum heri

nomine Magnificae dominationis Vestrae et supranominatorum dominorum nobilium in praesentibus Judiciis fuisse citatum in eadem causa, pro qua ad nos scripsit; miramurque, cur sic nobiscum agit duplici via, Sedemque nostram tam parvi ducat, quum nos habentes Magnificae dominationis Vestrae, et eorundem dominorum nobilium respectum, praefatam causam in nos ipsos revidendam receperimus, et tam breve tempus illi praefixerimus, quo sine dilationibus terminorum et cognoscatur, et finiatur. Quod haud dubie non tenebamur facere. Ne tamen desimus dominationum Vestrarum amicis, curemusque, ut eorundem parcatur sumptibus et laboribus, inducti sumus ad hoc faciendum. Sed quum multi nec nostra agnoscunt officia, nec religionis reverentur sanctitatem, sine ullo respectu in Divinam ordinationem invecti, nec templis Dei, nec Sacris Ecclesiasticis parcunt, dominiumque in sacerdotes sibi usurpantes, eos prius etiam, quam jura demeritaque illorum perspexerint, et Ordinarios suos Praelatos admonuerint, et verberant et diripiunt; postea jus super eorum facinora administrari sibi exigunt; quem morem vetus nostra Regni Hungariae non habuit disciplina. Quia quilibet eius ordo bene colebat suos magistratus; nec saecularis spiritualem sibi vendicabat, nec spiritualis saecularem. Esset itaque valde necessarium, si iam tandem ii, quos haec tangunt, melius de religione cogitarent, ut tot flagella, quibus assidue coelitus verberamur, minuerentur nobis, et omnes una tot malis levaremur. Quia alioqui ad extrema prosternemur.

LXVII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas,
Domine, domine semper clementissime!

Post humillimam perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis commendationem. Camera Hungarica diebus proximis, ostenso mihi Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae clementi mandato, petiit a me in arendam primum Turocziensem, deinde Newgradiensem decimam. Quum autem et pretia earum minuit, et deponere ipsa Camera differt, quae a privatis hominibus maiore summa et praesenti pecunia recipere possem: Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime supplico, dignetur clementer gratiam mihi concedere, ut easdem decimas libere et pro arbitratu meo elocare queam, cui ipse voluero. Novit enim benigne, quantos sumptus absumit mihi arcis Wywariensis miles, reparatio, et sex millium annua pensio; ne commemorem, quantopere proventus etiam anni currentis provenerint exigui coelorum intemperie. Quum vero et miles, et reparatio, immo et ipsa pensio paratam exigit pecuniam: supplico iterum humillime, dignetur Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra clementer ad has meas difficultates respicere, et benigne indulgere. Quia profecto, si hunc in modum distrahentur redditus mei, non sufficiam tanto oneri. Quum iam ratione pensionis ad quinque millia talle- 1571. mart. 26.

rorum deposuerim, nec adhuc tamen factus sum piseti compos; et accedente huc decimarum quoque Comitatuum Gewmeoriensis, Tornensis et Zoliensis anni superioris insolutione, pro quibus nonnisi verba refero tam a Scepusiensi, quam a Posoniensi Camera; negatis interim mihi etiam reliquiis pensionis Agriensis florenorum mille nonaginta: Sacratissima Maiestas Vestra clementer videat, quantis premar incommodis, quantis necessitatibus aestuem.

Ne autem et illud praeteream, quod expresse fit contra mandata Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis; commiserat enim strictissime Scepusiensi Camerae, ut me in possessionem oppidi Archiepiscopalis Rosnobaniensis et pertinentiarum illius, quae sunt villae quatuor Sayopispeky, Velkenie, Chwczon et Nadabolya restitueret. Quarum restitutis mihi cum oppido duabus Chwczon et Nadabolya; adhuc duarum reliquarum compotem me non fecit, in dominos proximos Commissarios reiecta causa, qui eas Pwtnokiensi Praefecto Andreae Terek in usum addixissent, nescio cuius debiti nomine. Supplico itaque quam humillime, dignetur Sacratissima Imperatoria Maiestas clementer mandare supra nominatis Cameris: ut anni superioris decimae mihi persolvantur, praesentes autem pacifice mihi permittantur, aut eas praesenti pecunia et moderno pretio persolvant, utque ipsa Scepusiensis liberet a Pwtnokiensi Praefecto memoratas possessiones duas Sayopyspeky et Velkenye, et eas mihi iam tandem reddat et assignet; ne bona Ecclesiae hoc usu illegitimo in ius laicum alienentur, ego vero iacturam in eis faciam. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem sospitet et felicitet. Posonii 26. Martii 1571.

LXVIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem.

Accidit proximis diebus, ut in hac Posoniensi 1571. mart. 26.
Ecclesia, quae est filialis meae Strigoniensis, Canonicus quidam moreretur. Cuius canonicatum quum alteri cuidam sacerdoti bene idoneo pro juribus Archiepiscopatus mei, et pro praedecessorum meorum usu conferre vellem; Reverendissimus dominus Varadiensis Stephanus Radetius Electus eius Ecclesiae Praepositus opposuit se, et alium auspiciis suis creare voluit, dicens sibi in eadem Ecclesia conferendi beneficia jus Patronatus competere. Res propterea inter nos in contentionem venit; me Archiepiscoporum Strigoniensium antecessorum meorum jus vetus retinendo, ipso novum suum ingerendo et sibi arrogando. Demum ambo Capitulum cum protestatione inhibuimus ab investitura cuiuspiam; ego quem ille nominasset, ipse vero quem ego. Sic inter nos orta controversia, etsi ipse pluribus nominibus, inprimisque amplissimorum diplomatum Archiepiscopalium praerogativis, deinde usus perpetuitate, ab antecessoribus meis summo studio optimeque conservati, ac etiam per manus ferme mihi traditi, poteram hoc jus meum non immerito omnibus modis prosequi. Sed ubi idem Reverendissimus dominus Varadiensis porrexit mihi litteras Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae, quibus ei jus Patronatus in eadem Posoniensi

Ecclesia conferendi beneficia donatum fuisse apparebat: mox eisdem Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae litteris omni exhibita reverentia, cepi consilium, vitandum esse mihi, ne scandalo essemus laico populo, si hanc nostram contentionem palam strepituque manifesto urgeremus, et alter nostrum ambitionis. alter vero parvi judicii fuisset accusatus; meque prorsus inhibui et adstrinxi a contentione memorata, donec totam hanc ipsam controversiam ad Maiestatem Vestram humillime deferrem, privilegia mea diligentius everterem, solertius excuterem, et uberius, quid scilicet haberem hac in parte juris, perspicerem. Sic interim duobus iam eiusdem Ecclesiae defunctis Canonicis, nec aliis in eorum loca repositis; et Ecclesia ipsa in ministris deficit, et nobis in mutuas passiones raptis minus eidem consulitur.

Quum autem clara sunt et amplissima super hac re Archiepiscopis Strigoniensibus privilegia, quae non obscure docent, quod jus Patronatus sic eis semper alias a Divis Hungariae Regibus collatum fuerit, ut nullius consortio in eius possessione gravarentur; nominatimque in Ecclesia Praepositurae Posoniensis, cuius omnia beneficia, quovis nomine nuncupata, tam intra, quam extra eius civitatis muros, et per totam Dioecesim suam habuerint conferendi facultatem. Et hoc jure Patronatus quod immediati antecessores mei per series suas succesorias: Joannes, Thomas, Georgius, Ladislaus, Paulus et Nicolaus Olahus (ne nunc vetustiores commemorem) usi fuerint in eiusdem Praepositurae donandis beneficiis: et privilegia (uti iam dixi) plura, et omnium extantes adhuc cum sigillis et subscriptionibus suis donationales litterae testantur et fidem faciunt.

Quum vero alia etiam sunt non pauca argumenta, ex quibus colligitur, hanc eandem potestatem semper fuisse penes solos eosdem Strigonienses Archiepiscopos : quicquid proventuum eidem Ecclesiae in Posoniensi Comitatu provenit, ex decimis provenit Archiepiscopalibus. Unde vocantur etiam hiidem proventus decimae decimarum, quia ex Archiepiscopatus decimis sumpti sunt et constituti.

Praeterea quum eiusdem Praepositurae Praepositi ab Archiepiscopis Strigoniensibus coguntur confirmari, si legitimi velint esse Praepositi, jurantque omnes investiturae et confirmationis suae tempore, quod Archiepiscopis memoratis fideles, obedientes et subjecti erunt, quodque juribus, immunitatibus, libertatibus, praerogativis et similibus omnibus jurisdictionibus eorum non adversabuntur, multo certe minus eripere conabuntur : qualiter Reverendissimum dominum Varadiensem juris Patronatus mei consortium ambire conveniat, vel ex his paucis facile cuique constare potest. Quum eidem quoque Reverendissimo domino quondam Nicolao Olaho piae memoriae antecessori meo, ac successoribus suis, quum ad Praeposituram Sancti Stephani, quae est in Ecclesia mea Strigoniensi, assumptus est, solennissime juravit. Nec mirari sufficio, quonam animo, et qua tum ratione tum conscientia id attentat et mollitur.

Sed quum omnes simus homines, et imbecillitati mortalium nemo sit non obnoxius; quum et ipse habeam affectus meos ut homo : libenter tamen eundem Reverendissimum dominum Varadiensem excusabo sollicitudinis, si in ea parte, qua est filialis Ecclesiae meae Electus Praepositus, et ex Archiepiscopalibus proventibus simul cum Capitulo fruitur redditibus,

Ordinario suo et eius juribus cesserit. Alioqui Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime supplico, dignetur clementer mandare illi, ut desistat ab hoc consilio et ab hoc studio, quod alios etiam Praepositos antecessores suos fefellerit, eisque fuerit irritum.

Tentavit enim hunc conatum Reverendissimus etiam dominus Zagrabiensis Episcopus Drascovicius, et movit omnem lapidem, ut huiuscemodi voti compos fieret. Sed frustratus omnibus et machinis et conatibus, quos intenderat, via Judicii non successit illi, quod expetierat, victusque tandem est et succubuit, agnovitque Archiepiscopi sui, successorumque suorum legitima jura; extatque nunc etiam huius rei apud me diploma. Franciscus quoque Forgach, similiter eiusdem Ecclesiae Praepositus, monitus casu antecessoris sui domini Drascovicii, quo a causa simili exciderat, eam non attigit, neque se in Archiepiscopi sui jus Patronatus ingessit. Quod semel a Sacratissima Maiestate Vestra mihi pro sua bonitate et munificentia clementer collatum integre et peculiariter iuxta morem antea solitum, nimirum quod se extendit non tantum ad Strigoniensem solam, sed etiam ad omnes suas filiales Ecclesias, antiquissimis privilegiis nominatim comprehensas, idque plurium Divorum Regum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae praedecessorum testimonio: humillime supplico, ne velit in eo consortem mihi opponere, juriumque Strigoniensis Archiepiscopatus vetustatem novitati cuipiam minus legitime subiicere. Esset enim indignum, si tot praeteritorum Divorum Regum privilegia huic tantae Ecclesiae zelo Christianitatis donata, quorundam erga me malevolentia infringerentur. Indignius quoque et

ipse facerem, si in eis jure et justitia mediante defendendis studium praetermitterem oscitanter, conniveremque ad ea mihi per ambitum infirmanda, usum eorum negligendo; maxime quum et ipse Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae iuraverim pleno Consilio, quod Ecclesiae meae nec bona alienabo, nec immineam jura, alienata vero et imminuta, quoad potero, restituere et recuperare non negligam.

Ne itaque pluribus nunc similibus rationibus in causa mea defendenda Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram molestem, quae, si opus fuerit, non supprimentur suo tempore, iterum humillime supplico, dignetur Archiepiscopatus mei jura clementer pro aequitate habere commendata; dominumque Varadiensem ab hac voluntate et ab hoc studio clementi authoritate sua removere, ne cum scandalo publico contendamus, et iis, quibus bona, pia ac sancta debeamus exempla, eos et erga Divina negligentiores, et contra nos reddamus commotiores, quam fuerunt hactenus, et sunt etiam modo, vel ex minimis lapsibus. Ad quod si induci poterit, boni et Episcopi et Praepositi fungetur officio; sin minus, Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae judicio totam rem permittat. In quo meis etiam juribus rite perspectis, sic demum ea poterit ferri sententia, quae congruet aequitati.

Ceterum quia ipse Reverendissimus dominus Varadiensis sola Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae donatione juris Patronatus sibi XXIX. mensis Julii anni 1569. facta de facultate conferendi eiusdem filialis Ecclesiae meae Posoniensis beneficia, habens ternas etiam alias similes Divorum Regum Mathiae, *Ladislai et Ferdinandi* eiusdem tenoris in-

dulti in alias personas temporibus suis collati. Sed quia recentioris temporis huiusmodi donationes vetustiorum temporum donationibus praeiudicare nequeunt nostris legibus; quod qui sunt (ut jurisperiti dicunt) priores in tempore, ii etiam potiores habentur in jure: non esset alienum ab aequitate, si super hoc consulerentur leges nostrae. Nec absurde pro id (igy) supplico. Quia haec causa antea quoque fuit in Judiciali Foro, juraque Archiepiscoporum Strigoniensium, quae a tot saeculis ortum habuerunt, semper et praevaluerunt heri (ut ita dicam) natis, et nos etiam vidimus hoc hac ipsa nostra tempestate in Reverendissimo domino Zagrabiensi Episcopo Drascovicio, quemadmodum supra attigi, qui super hac eadem re mota lite Reverendissimo quondam domino Nicolao Olaho praedecessori meo, et ferociter ea agitata, demum succubuit, et quale juramentum eidem iam victus praestitisset, ex hoc eius exemplo Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra clementer cognoscere dignabitur.

Quum ego itaque, clementissime Imperator, plurimis et privilegiis et rationibus, ac etiam usu ipso, iam a memoria hominum in cursu suo per tot Archiepiscopos praedecessores meos continenter suis legitimis modis defenso et conservato, existimo, me rite fungi officio meo, tuendo et dona Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis, ac jurisdictiones et privilegia mea; inter quae, et ea, quae sunt Reverendissimi domini Varadiensis, quantum discrimen intercedit, iam vel ex his, quae praemissa sunt, facile apparet.

Quum vero et in tripartito legum Hungaricarum volumine non obscure expressum sit, num vel privi-

legia vel huiusmodi indulta posteriorum temporum priorum privilegiis indultisque praeiudicare possint; quumque etiam saepenumero fieri consuevit, ut Principes minus sinceris informationibus imbuti, annuant referentium suasionibus, et hunc in modum iisdem Principibus nihil tale cogitantibus, neque volentibus, iustis, et autentice iam collatis juribus, in usumque receptis, in eodemque firmatis praeiudicium contingit: quod ut non debet fieri, ita et Principes indirecte ad aliquid simile persuasi, aegre ferunt postea, id sic eis evenisse praeter eorum omnino voluntatem. Qui maxime semper student, ut a recto nunquam recedant.

Quapropter in calce diplomatum donationalium ea clausula „salvo jure alieno“ ad cautelam de huiusmodi sinistris informationibus inseri solet; ut aliena aequitas vel neglecta vel male procurata, remediis non careat opportunis. Quae quum in his Reverendissimi domini Varadiensis donationalibus super jure Patronatus, quod mihi Ordinario suo eripere conatur, non sit inserta, habenda est consideratio non exigua.

Quum autem juravit praedecessori meo et successoribus eius, quum in Praepositum Sancti Stephani investitus est (uti iam dixi), quod jurisdictionibus eorum non adversabitur, neque jura oppugnabit, sed fideliter et pro viribus suis tuebitur, ac subiacebit illis, quemadmodum Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra ex hac hiis meis adiuncta huius ipsius eius juramenti copia clarissime perspiciet: num pro eodem suo juramento agnoscat me eiusdem praedecessoris mei successorem, ac in Ecclesia Strigoniensi Metropolitanum, meaque jura, privilegia, jurisdictionesque rite et bona fide tueatur?

Proinde quia et confirmari a me in eadem Prae-

positura debet, ut sit legitimus Praepositus; quod omnino sine simili juramento minime fieri poterit, quodque veteres praedecessores mei Capitulo et Praeposito Posoniensi de decimis suis proventum nunquam ordinassent, nisi eos subiectos sibi ac successoribus suis reddidissent, quam legem nunc etiam Capitulum ipsum observat non invite, et de novitatis huius tum exortu tum ambitu magnopere admiratur: Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra videat clementer ex his etiam, quam eundem dominum Varadiensem liceat in mea iustissima causa mihi esse molestum. Quippe qui, si hoc jure Patronatus sibi collato per illud dumtaxat tempus contentus esse voluisset, quo Archiepiscopalis sedes vacavit, necdum novus Archiepiscopus creatus, nominatus et pronunciatus fuerat, siluissem. Quandoquidem et Reverendissimus condam dominus Franciscus ab Wylak, eiusdem Ecclesiae Praepositus, id facultatis a Sacratissima Imperatoria Maiestate defuncta, charissimo olim Maiestatis Vestrae genitore, non alias obtinuit, quam eo tunc, quum Paulus Archiepiscopus Joannis Regis partes sequebatur. Quod facile a Mathia quoque, et a Ladislao Regibus, quorum litteris aeque dominus Varadiensis nititur, ac Vestrae Maiestatis, tali tempore concessum est, quum videlicet Archiepiscopalem Sedem vacare contigit, ut post mortem accidit Olahi quoque. Sed postquam idem Archiepiscopatus cum suo integro jure Patronatus per benignitatem et gratiam Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae mihi cessit: non video, clementissime Imperator, cur alteri cuippiam conferri debeat, nullis hoc demeritis meis exigentibus, quod semel collatum est mihi. Et maxime, qui non ambitione ulla, sed tantummodo, ut succes-

soribus meis hunc ipsum Archiepiscopatum juribus et jurisdictionibus suis non diminutum in obitu meo relinquam, ut accepi.

Et tametsi plura me super hoc scribere cogebat iustissimus dolor; nimirum quod a coantistite et a confratre sic oppugner, et in existimatione ac juribus meis laedar : parcendo tamen sanctissimis Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae auribus, omni cum summissione et reverentia finem facio, ne prolixitate sim molestior. Illud tandem magna spe mihi polliceor, quod et haec ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram de juribus meis informandam sufficient, et quod clementer aequitati meae favebit, meaque jura habebit commendata. Posonii 26. Martii 1571.

LXIX.

A pozsonyi káptalannak Verancsics Antal.

Ad Capitulum Posoniense.

Ad mandatum Sacratissimae Imperatoriae Maie- 1571. mart. 26.
statis, domini nostri clementissimi, ad vos datum, de investiendo concionatore vestro in Canonicatum istius filialis Ecclesiae nostrae Posoniensis, legimus et intelleximus, eidemque pro subiectione, et fidelitate mea Maiestati Suae debita, omnem honorem et reverentiam facientes, certiores imprimis vos facimus, in eodem mandato non esse expressum, ut vel nostris,

vel domini Waradiensis donationalibus memoratum concionatorem, vel alios, qui interim occurrerent promovendi, investiatis. Ideo si quas forte idem dominos Waradiensis donationales vel per se, vel per eundem investiendum mittet in vestri medium, vos authoritate juris patronatus nostri cum protestatione inhibemus a dando illis loco, earumque vigore investiendum investiendo. Quoniam autem vos primum Sacratissimae Suae Caesareae ac Regiae Maiestati, deinde nobis, postremo Praeposito vestro jurati estis; et nobis quidem, ac Praeposito sic, ut jura nostra per vos non laedantur; ad hanc memoratam concionatoris investituram. pro clementi Sacratissimae Suae Imperialis et Regiae Maiestatis voluntate ac mandato, vos ipsimet bene scitis, quid conveniat vobis facere. Nam et mandatum ipsum ad vos est datum, et in eo hoc solum continetur, ut concionatorem investiatis. Nos cum domino Waradiense jure agamus, quicquid inter nos ortum est controversiae. Potestas vero Principum quum duplex sit in omnibus rebus, ordinaria et absoluta; ordinariam dudum, quod attinet ad jus Patronatus, in quantum Archiepiscopatus nostri extendit sese jurisdictio, clementer ac benigne nobis contulit. Cum absoluta non est contendendum. Omnium itaque, quaecunque super hac re facturi sitis, ipsi videatis. Nos volentes juribus et jurisdictionibus nostris non cedimus; sed pro clementi Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis mandato in hiisdem defendendis jure procedemus. Posonii 26. Martii 1571.

LXX.

A liptói esperestség plébánosainak Veranesics Antal.

Ad parochos Conventus Lyptoviensis.

Litteras vestras super negotio magistri Michaelis Bathycz, parochi Ecclesiae Sancti Michaelis in Conventu Lyptoviensi existentis accepimus et intelleximus. Ac ubi vos etiam gravari videamini de his, quae ipse egit, in non concedenda sepultura Egregii condam Ladislai Rhady, voluissemus, ut hoc rei magis catholice considerassetis. Nam qui cum Ecclesia Catholica non sentiunt, nec eius sequuntur dogmata, et insuper templa effringunt, Sacra Deo dicata profanant, sacerdotesque verberant et diripiunt, excluduntque ex suis bonis, cuius sint et religionis et pietatis, vosmet judicetis. Et sententiam feratis, num in Catholicorum caemiteriis sepulchrisque liceat eorum cubare corpora. Ac etiam memineritis illius instituti Sacri Decretalium Canonis, quo docemur, ne cum defunctis communicemus, qui viventes a communione nostra refugerunt, nec sepultura fruantur ecclesiastica, qui se ab unitate Ecclesiae Catholicae separarunt. Quomodocunque tamen huiusmodi casus accidit, nec hanc, nec illam partem nunc vel probamus, vel improbamus; quum et domini nobiles cum Magnifico domino Joanne Crwsyth et cum officiali suo, iam defuncto Ladislao Rhady, si tot Ecclesiarum sunt patroni, non debebant in sacerdotem et in templum Dei

1571. mart. 26.

saevire, privatumque imperium exercere, et ipse etiam Michael Bathycz magnae correptioni est obnoxius, si vera sunt, quae de illo scripta sunt nobis. Et haec ut Judicio revideantur, et sic demum sopiantur via aequitatis, hoc ipsum Judicium in nos transtulimus, in quo personaliter adesse volumus, eique diem Dominicae Jubilate proxime venturae praefiximus, Tyrnaviae transigendam. Jamque et Magnifico domino Joanni Crusyth super hoc dedimus litteras, ut pars eius dominorum nobilium, ac orphanorum Rady eo tunc Tyrnaviae compareat; et hoc ipsum scribimus etiam Michaeli Bathycz, ut ipse quoque eodem tempore Tyrnaviam venire non praetermittat. Et bene valete. Posonii 26. Martii 1571.

LXXI.

Podosius Lukács lengyel követnek Veranesics Antal.

Ad Lucam Podosium Oratorem apud Caesarem Polonum.

571. mart. 28. Ego iam Paulum nostrum Jakimovium incipio accomodare ad usum rerum; ut tandem, sicuti excessit ex ephaebis, coepitque esse maturior, ita et ex negotiorum experientia discat Congressus Principum, et gerendis rebus fiat aptior. Misi eum ad Maiestatem Caesaream non in parvis rebus meis; rogoque Reverendissimam dominationem Vestram, dirigat illum, si quid in eo desiderabit, animadvertetque, esse dili-

gentius admonendum et edocendum. Non congréssus Principum sunt ut communium hominum; et nisi prudentia et judicio polluerint, qui eos adeunt, frustra erit talibus et eloquentia et audacia. Habeat itaque eundem bene commendatum. De rebus novis partium nostrarum nihil est tale, quod dignum esset litteris. Et si quae essent perfunctoriae, in Jakimovium eas reiicio referendas, qui apud Reverendissimam dominationem Vestram erit mea epistola. Reliquum est, non gravabitur exhibere officia mea Reverendissimo domino Posnaniensi et Magnifico domino Bekes; quos etiam nomine meo plurimum salvere iubebit et felicissime valeat. Posonii 28. Martii 1571.

Melléklet.

Instructio Paulo Jakimozky ad Caesaream Maiestatem proficiscenti.

Paulus Jakimozki apud Maiestatem Caesaream post exhibitionem litterarum sollicitabit, ut Sua Maiestas in auditis et cognitis meis juribus non privet me jure Patronatus meo in conferendis beneficiis Ecclesiae Posoniensis iuxta supplices meas litteras nunc ad Maiestatem Suam datas.

Laboret quoque pro mandato ad Cameram Hungaricam, et curet, quo mihi decimae anni praeteriti Gewmerienses, Tornenses et Zolienses persolvantur.

Item pro alio etiam mandato ad eandem Cameram, ne me in decimis Turocziensibus et Newgradiensibus molestet; aut si secus fieri nequeat, mandetur illi, ut eas praesenti pecunia persolvat, et eo pretio, quod a privatis hominibus habere possem,

quia Wywarienses milites, reparatio ac annua pensio paratas exigit pecunias.

Laboret etiam summo studio, ut duae possessiones Sayopispeky et Velkenye in Comitatu Gewmeoriensi existentes, pertinentesque ad oppidum meum Rosnobanya, mihi per Cameram Scepusiensem restituantur. Super quo similiter eximat mandatum serium.

Postremo faciat mentionem de Praepositura Turocziensi, iam in fine, quum incipiet mandata expedire. Nimirum quod ad binas meas supplicationes nullum adhuc habui responsum; et supplicet tam pro responso, quam pro concessione eius. Et si concedetur, petat pro hoc quoque mandatum ad Cameram Hungaricam.

LXXII.

Forgách Simonnak Veranesics Antal.

Ad Simonem Forgach.

1571. apr. 2. Quum nullus est vel dominorum, vel amicorum nostrorum fere in toto Regno, qui de decimis nostris communicare aliquid non contendat; et quum omnes videant, immo etiam cernant molem variorum sumptuum, qui incumbunt humeris nostris, maxime autem illos, qui nobis faciendi sunt in singulos menses ad arcem Wywarinam, maiorem tamen respectum ad privata commoda sua habent, quam ut nobis vellent

etiam mediocriter compati; ne tamen desimus omnino officiis, quae amicis debemus, utique tantum eis impartimur, quantum possumus. Nolentes imprimis his impensis et oneribus nostris deese, quae et ex necessitate Reipublicae, et ex debito debeamus arci Wywarinae. Magnificam itaque dominationem Vestram summopere petimus, sit ipsa ea dumtaxat parte contenta, de qua iam responsum a provisore nostro habuit. Neque a nobis gravate accipiat, quod eam uberius non providemus. Videt enim sumptus, qui nos gravant; videt temporum intemperiem; videt etiam paucitatem proventuum anni huius; nec ignorat quanam premar pensione, et decimarum insolutione, quas a nobis exigunt Camerae. Et nisi curabimus, ut in specie decimae nostrae, immo potius militum, et ipsius arcis Wywarinae (conserventur); nec muneri, nec oneri nostro sufficere poterimus. Rogamus itaque, habeat nos excusatos, et decima Chehy sit contenta. Nec ex aequo omnibus satisfacere possimus.

De querimoniis nostrorum subditorum, quod huc usque scripsimus, non exaggerabo pluribus. Ipsamet etiam novit, quantum sit parcendum miserae plebi, tot aerumnis pressae et afflictae; quum ad haec limites etiam quorumdam bonorum nostrorum occupentur. Nec propterea praecipitanter vel movemur vel erumpimus. Quod nec nostri est ingenii, nec tam parvi benevolentiam Magnificae dominationis Vestrae ac dominorum fratrum suorum facimus, ut inconsiderantius tale aliquid committeremus, propter quod judicium et prudentia nostra desideraretur. Quum vicinos cum vicinis amice et concorditer vivere maxime oporteant, si et nobis ipsis et Reipublicae consulere velimus. Commendamus igitur denuo omnes no-

pauperes Magnificae dominationi Vestrae, ac etiam dominis suis fratribus; quos una cum Magnifica dominatione Vestra felicissime valere cupimus. Posonii 2. Aprilis 1571.

LXXIII.

Gróf a Salmis Gyulának Mustafa budai passa.

My Mustafa Pasa, az hatalmas teoreok Chazarnak főheltartoya Budán, és gondviseleoye Magyarorzagnak.

1571. apr. 6. Tekentetes es Nagisagos Vr, nekeonk zerelmes zomzed barathonk. Keozeonetheonknek es barathsagonknak ayanlasanak wthana. Hyzzwk, hogy hyretekkel wagyon az Erdely Kyraly halala, ky ez eleoth wgymynth 19. vagy 20. nappal holt meg. Es mynket choda hyrekkel ertetnek, hogy myvel Erdelyhez keozel walo varbely kapytanyoknak meg hattatok wolna, hogy walamy yndytast tennenek Erdelyre. Ennek eleotte hogy Zenth Myklos ala yöttenek walays, soksor azt yrtatok, hogy nem ty akaratotokbol mentenek wolna; jollehet ha walamy nyereseggel yarhattanak wolna, talam ty akaratotokkal let wolna az yndulath. De az mynd mullyek el, elys mult: hanem mostan my azon kerónk, hogy az wegbelyeknek feokeppen Erdelyhez keozel waloknak ereosen megh paranczollyatok, hogy veztegsegben legyenek, myert hogy Erdelys az my kegyelmes fejedelmónk yozaga, mostan pedygh ebbeol megh teczyk, hogy ha hywen akaryatok az my kegyelmes feyedelmónkel az fry-

gyet megtartany, tehat mynden ellenkezeoknek yndytasyth le szallyccyatok, kyt az my kegyelmes feyedelmeonk es my yo newen wehessónk tóletek, ha pedygh wgyan az zandekok, hogy walamy haborusagoth yndychyanak, byzonyaba semmyth wele nem nyernek, mert hyzzwk byzonnyal, hogy egy holnapot nem er Erdely hataraba eothwen az wagy hatwan ezer tatar be erkezyk. Mas az, hogy ysmeg az Erdelyek az my kegyelmes feyedelmónk yo akarattyabol ónón magok kózót az wrak kózzwl walaztottak feyedelmeth keozeotteok magoknak, kyk eo feolsegeth myndenben hywen akaryak zolgalny. Azert ha myt yndytnakys, magoknak teznek kart wele. Isten eltesse Nagisagodat. Budae 6. die Aprilis 1571.

LXXIV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis commendationem. Misi Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae novitates quasdam Turcicas, quas Wywariensis Capitaneus tribus vicibus ad me dedit. Hodie quoque allatae sunt mihi litterae Magnifici domini Comitis a Salmis Ecchii, ex quibus deploratissimum casum Georgii Tury et Cani- 1571. apr. 14.

siensis praesidii intellexi; et edoctus sum, quid Passa quoque Budensis de Transilvania cogitet, morte filii Joannis Regis audita, maxime si qui hinc motus excitarentur illius causa. Super qua re, quum diligentius mecum expenderem, quorsum essent omnia evasura, si quae Maiestas Vestra publico Christianitatis beneficio armis attigisset; putavi fidelitatem meam concernere, si ea Eidem Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime perscripsissem.

Quum igitur videam, hoc anno terra marique confoederationem non successuram, futuram tamen expeditionem maritimam virium Summi Pontificis, Hispaniae Regis et Venetorum: existimarem omne ingenium esse adhibendum, ut Veneti ab incoepto bello non desistant, neque cum Turca renovent pacem; supersederet Vestra quoque Maiestas Sacratissima a studio armorum Transilvaniae causa. Idque maxime, si casui et fortunae res esset committenda, movereturque in incertum. Quia hoc si forte accideret, haud dubie consequeretur, quod Turca premi se a Maiestate Vestra videns, mox cum Venetis rediret in amicitiam, et in Vestram Sacratissimam Maiestatem totam belli molem converteret. Ne autem omnino excideret a jure et a spe Transilvaniae, censerem alicui privato ex provincialibus illis committendam his condicionibus, quae etiam inposterum Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae suffragarentur. De quo modo (uti audivimus) etiam antea cogitatum est. Neque hoc esset alienum a commodis Christianis; donec universi Principatus Christianitatis bene et rite omnibus difficultatibus inter sese compositis, in unum tum animis, tum viribus uniti, simul hinc terra, inde mari concurrere possent.

Supplico demum humillime, ut si quid de his ad Maiestatem Vestram scribendo temerarius commisissem; dignetur mihi clementer ignoscere. Nollem enim, ut Maiestas Vestra aliis liberata a sumptibus et a periculis, Regna et provincias suas periculis exponeret. Quia quantum ego intelligo, Veneti, ut voluissent hoc bellum non incoepisse; ita propensissime repetent cum hoste pacem, si vel mediocriter intra dedecus et demissionem existimationis suae poterunt. Igitur contineantur quoad eius poterit fieri; quum et mari plurimum pollent, et si denuo intricabuntur retibus Turcicis, difficile unquam in posterum eo deducentur, quo nunc ipsimet sese nimis praecipitanter coniecerunt.

Ad me quod attinet, data opera mense superiore Judiciis Locumtenentiae apud Reverendissimum dominum Locumtenentem interfui, nunc hic obeo sacra munera hebdomadae huius sanctae, postea vero festa. Ubi ad kalendas Maias sacros ordines administravero, conferam me Wywarium, et reparationem eius arcis auspice Deo aggrediar; humillimeque supplico, interim dignetur Sacratissima Maiestas Vestra de Praepositura Turocensi clemens responsum mihi facere; neque super ea quosdam exaudiat, qui certe sua, non reipublicae commoda quaerunt, et absurda suggerunt. Ego quem scopum intueor, Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra ut bene novit, ita multis iam non agam. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Tyrnaviae 14. Aprilis 1571.

Eiusdem Vestrae Catholicae Imperatoriae et Regiae Maiestatis

servitor subiectissimus et obedientissimus

Electus Strigoniensis mp.

Kívül: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

Melléklet.

Volui significare Dominationi Vestrae nobis nunc ex Porta Caesaris nullam famam esse allatam, nisi quod illi decem captivi, quos superioribus diebus deportarunt, liberati sunt; et praeter duos ex illis capere non potuerunt. Super quo Caesar erat adeo commotus, ut meum dominum privare voluit officio suo, quum inducias non observavit; quia isti duo Principes habent nunc inducias durissimas et observabiles. Sed intelligat, Caesarem cum Rege Franciae hac aestate habiturum fortissimum bellum triremibus maritimum. Jam dimissae sunt mille triremes; antea quoque 500 discesserant, quas ignorant quorsum devenerunt; et ceterae arces suas oppugnarunt, nisi una, quae est praecipua, ut insula mari supersedet, in qua sunt inclusi multorum magnatum filii. Caesar etiam in Aprili personaliter super terram cum omni apparatu suo est moturus. Jam omnes illi, qui nulla Caesaris solutione et stipendio fruebantur, huc devecti sunt ad navigandas triremes. Plura scriberem, sed tempus tam subito nequaquam patitur. Brevi enim per litteras meas de rebus magni momenti faciam Eidem mentionem. Vestra itaque Dominatio mihi mandet etiam, si desiderat a me res qualescunque aut alia negotia. Mittendum ex voluntate domini mei gratiosissimi non negligam; sed in quibuscunque potero, paratissimus ero semper ad serviendum Dominationi

Vestrae; nam verba mea apud dominum meum non vilipenduntur.

Significandum duxi Dominationi Vestrae, quod famuli Magnifici domini mei ultima Martii redierunt Constantinopolio, sed nulla praecipua fama per eos est allata, praeter illos captivos, qui sunt liberati, et duo ex illis capti Constantinopoliumque ducti, nimirum qui curabat officium possessionis Szeogyen, secundus iuvenis quidam Croata; mandatumque ita strictissimum a Caesare domino meo attulerunt, quod si resciet, nisi unum puerum vel aliquem rusticum per eum captivari, absque dubio privabitur officio. Caesar vero personaliter non proficiscetur contra Regem Franciae propter inconsultationem scriptorum calendarii; sed capitaneum maritimum, videlicet Passam Pihaly, una cum Mustafa Passa dimittet. Nunc autem ex arce Cypriae excurrerant, Turcasque adeo afflixerunt, ut quatuor barillas amiserunt, et 8000 Turcarum occiserunt (igy), ceperunt, ac in mare submerserunt. Insuper nunc ex porta Caesaris attulerunt unum vexillum deauratum et praecipuum Joanni Balasae hoc nomine, quod velit Turca fieri. Si cetera habebimus, cum Dominatione Vestra communicare non negligam; nisi huiusmodi litteras igne consumat, ne mihi periculum consequatur.

Decrevi significare Reverendissimae dominationi Vestrae, quod fertur pro certissimo inter Turcas, filium Joannis Regis vitam clausisse. Passa itaque Budensis iam parat se ad castra; de quo meo iudicio considero et animadverto, Passam praedictum in campo Pestiensi, ubi castra fieri constituit, vigilare animadvertereque, utrum ex Partibus istis Superioribus aliquod auxilium Transilvanis deputabitur et mit-

tetur. Interim parte ab altera Passa Temesvariensis cum ceteris Sancoconibus bello apparatu omnia negotia et expeditiones contra illos aggredi, et ad finem duci non negliget. Cuius mortem magis constare Reverendissimae dominationi Vestrae non dubito.

LXXV.

Gróf a Salmis Gyulának Veranesics Antal.

Ad Comitem Ecchium a Salmis.

1571. apr 14. Habeo magnas gratias de utrisque novis, quarum altera pars valde tristis et damnosa est, altera vero dedecorosa. Jactura siquidem Georgii Twry, et tot bonorum militum eo etiam est deploratior, quod hoc maximarum rerum initio eo fuerimus privati. Adeo, ut plane cernamus, ut Deus ne vel unicum virum, in quo quaeppiam virtus eluceret, nobis vult relinquere. Nec enim in istis finibus sublato Francisco Teoreok restabat alius, quam idem Georgius Twry. Sed laudetur Deus, et festinemus ad eum reconciliandum. Quod si sedulo, et cito cito fecerimus, sic demum felicius contra tantos hostes pugnabimus. Alias nihil boni spero; quum ipsum Deum habemus iratum nobis. Cuius flagella certe non bombardis, cathapultis et gladiis superantur, sed observatione eius mandatorum, legis ac fidei a Christo nobis datae, ab Apostolis per orbem constitutae, et ab Ecclesia conservatae; cui nunc certe contra Dei voluntatem

contradicitur. Et propterea etiam ab eo flagellamur, et Turcae subdimur, a nobis vero ipsis dissidio intestino latissime conficimur, et consumimur.

De Passa vero Budensi quid rescribam? Nonne ex eius litteris Magnificae dominationi Vestrae datis plane perspicimus, quod non solum nos irrideat, sed etiam ostendit esse contemptibiles; hinc hortando nos, ut quieti sedeamus, inde Tartaris Transsylvaniae minitando. Sed in hisdem litteris turpioribus etiam afficit nos scomatibus; ingerens illud Turca insolens, nunc demum constaturum, num recte pacem cum eius servemus Principe, cuius ditionis esset Transsylvania.

Magno itaque pudori nostro dictum est, perinde atque exprobrans: quod nostra, non eorum necessitate pacem cum illis fecissemus. De quo quantum doleam, multis certe linguis non possem eloqui. Verum quid silent, quid sedent, cur denique subducunt sese nunc Monarchae Orbis Christiani a concurrendo, nec velint tanta coelitus occasione oblata erumpere in Turcam. Qui si terra ac mari simul invadetur, non sufficiet utrobique maledictus. Et quum ipse non valeat, nisi multitudine, quam semper suffulcit vafricie et perfidia; distrahendus est, ne sit in eam partem totus simul, quam invaserit. Quare suscitetur in illum Muscovita, Polonus moveat, et circumspiciat, ne prius opprimatur, quam se armet. Ipsi imprimis minatur periculum, si perivit Transsylvania. In quam si vis et rabies Turcica, maris bello occupata, Tartaros immiserit, Polonus et Moscovita Tartariam invadant. Et ita demum robur Christianitatis (et) Imperium elevet lacertos, invocatoque Jesu nomine, vexillum crucis elevetur, et signa tubae ac timpanorum dentur. Aliter si fecerimus, perpetuo serviemus; nos foris hostilis

in dies depascet gladius, et domi pavor, et trepidatio. Haec ea ipsa hora, qua recepi suas, rescripsi Magnificae dominationi Vestra, celebritatibus sacris hebdomadae huius sanctae occupatus, ne officio eidem defuissem. Cui precor omnia optima, et sit incolumis. Tyrnaviae 14. Aprilis 1571.

LXXVI.

Pankotay Ferencznek Verancsics Antal.

Ad Franciscum Pankotanum.

71. apr. 20. Noveritis, ordinationes nos sacrorum ordinum in hac Ecclesia nostra administraturos esse, et diem dominicam Cantate iam in propinquo imminentem praefixisse eis. Quod nostrum munus quum a plerisque Dioecesibus diu iam expetitur, neque hactenus vacare illi propter graves et multiplices occupationes nostras potuerimus, existimavimus esse fortasse aliquos in istis etiam vestris partibus, qui similes candidati esse volent. Misimus ad vos etiam monitorii nostri diplomatis exempla tria, quibus late emissis et evulgatis per Agriensem Dioecesim curabitis, ut, si qui occurrerint vobis ordinandi, eos huc mittatis, sed summa diligentia examinatos, ne quid vel manifestarum vel occultarum haeresum habeant, sintque et vitae et morum honestate praediti, litterarumque bonarum non ignari, neque illegitimae geniturae. Quod reliquum est, proxime vobis scripsimus per Cassoviensem po-

stam, easque litteras si recepistis, nec ne? scire cupimus. Nam quum vos semper dilexerimus, et vestri non postremam curam gesserimus, imposterum quoque meminisse nos vestri ac vestrorum commodorum non pigebit. Quum vero non estis istic sine periculorum metu, hic nobiscum esse si velitis, libeatque longius ab hisdem secedere periculis, vobis non deerimus. Et bene valete. Tyrnaviae 20. Aprilis 1571.

LXXVII.

Haldeberg Gáspárnak Veranesics Antal.

Ad Casparem Haldebergum.

Superioribus mensibus quum essemus Viennae, et Magnifica dominatio Vestra egisset apud nos summo studio, ut quosdam ex procedentibus Dioecesis Vestrae Pataviensis ad sacros ordines vellemum promovere; acciderat tunc forte fortuna, ut minus eo tempore possemus vacare huic muneri, propter ingentes et multiplices alias occupationes nostras ad rempublicam nostram pertinentes. Quod probatu non est difficile, si ad turbatissimum statum et conditionem huius nostraa afflictissimae patriae respicitur. Cui quum omni ex parte molestissimi et saevissimi hostes, idque nimis propinqua vicinia immineant; cogimur aeque nos, qui primariis Praelaturis in Ecclesiis nostris potimur, communibus malis ac periculis avertendis invigilare et esse occupati, ut laici, et saeculares 1571. apr. 20.

ordines. Pressi itaque per illud tempus necessitate simili, collationem huius in Dioecesim vestram, imo et in plerasque alias officii nostri distulimus, donec ad Ecclesiam nostram, tot negotiorum civilium sarcinis diversis locis depositis, rediremus, et quoad nobis licuisset, pastoralibus quoque muneribus nostris vacaremus.

Nunc itaque id opportunitatis assequuti, dominationem tuam, ut promiseramus nos facturos, edocemus, collationes nos sacrorum ordinum iam celebraturos, nostroque huic tantopere expectato muneri, diem dominicam Cantate, quae nobis XIII. Maii illucescet, edixisse et praefixisse. Quemadmodum ex hoc monitorio nostro diplomate intelliget, cuius quinque exempla eidem misimus; curamque inprimis commendamus, ut tales ad hoc sacramentum assummendum, ministeriumque in Ecclesia Dei subeundum deligat, in quibus nihil eorum desiderabitur, quae in similibus nobis et illis Sacri praescribunt Canones; maxime autem, ut sint legitimi, non apostatae, neque haeretici, bonisque litteris polleant, et vitae ac morum honestate commendentur. Quod reliquum est, Reverendissimo domino Antistiti suo, Principi Illustrissimo, offerre nos et observantiam nostram non gravabitur. Et bene valeat. Tyrnaviae 20. Aprilis 1571.

LXXVIII.

Keresztely bécsujvári püspöknek Veranesics Antal.

Ad Christianum Novae Civitatis Austriae Episcopum.

Diu est, quod a plerisque Dioecesibus sollicita- 1571 aprr. 20.
mur ad munus sacrorum ordinum exhibendorum celebrandum, propter sacerdotum et aliorum ministrorum Ecclesiae Dei penuriam, quam depravatissimae haereticorum myriades nobis hoc infelicissimo saeculo intulerunt. Cui pio ac sanctissimo desiderio earundem Dioecesum, quum hactenus ob varias multas et graves occupationes reipublicae nostrae civiles accomodare hoc officium nostrum non potuerimus; nunc nonnihil assequuti temporis, quod et Ecclesiae nostrae, et pastorali nostro muneri, huiusmodique piis mentibus debeamus, sacras has ordinationes ad dominicam Cantate, quae iam est prae foribus, ediximus; quemadmodum ex hoc monitorio nostro diplomate clarius et prolixius intelliget. Cuius ad Reverendissimam dominationem Vestram missis quinque exemplis, ut ea pro arbitratu suo, ac pro ordinandorum exigentia per Dioecesim suam emittere et evulgare non gravabitur, quo omnes quicunque huius Divinae benedictionis candidati esse voluerint, sciant, et ad nos Tyrnaviam praefixo iam die conveniant. Ceterum eadem Reverendissima dominatio Vestra de nostra erga se benevolentia persuasa, valeat quam optime et quam felicissime. Tyrnaviae 20. Aprilis 1571.

LXXIX.

Reichenbach Sebestyénnek Verancsics Antal.

Ad Sebastianum Reihempah.

1571. apr. 24. Plane habemus persuasum, te ab eo tempore, a quo servitutis tuae tam prioris, quam posterioris operam nobis navare incoepisti, frustratum fuisse nunquam, et multo etiam maiora ex nobis tum praemiis, tum commoda percepisse, quam ex omnibus aliis, quibus ad hoc tempus inservisti. Nec benevolentiae ac pietatis erga te nostrae plurima argumenta enumerare volumus; quum hoc et odiosum sit, et quotiescunque fit, omnino praeter decorem semper fieri soleat. Quandocunque tamen merita tua ac necessitates tuae postularunt, non solum verbis, sed etiam rebus ipsis munifice simul ac humaniter declaravimus.

Quod quum te quoque sciamus non ignorare; commemorare quasi nescienti praetermittimus, ne tibi, quod nos fecisse minime poeniteat, exprobrare videamur. Quandoquidem et virtutem tuam, et merita tua semper aestimavimus et complexi sumus; neque praeterierimus etiam ea de te et cogitare, et tecum facere, quae partim ad officium nostrum attinebant, partim vero servitus tua exigebat.

Edocto itaque te, quod huiusmodi debiti nostri satis abunde exsoluti reprehendi non mereamur, restat, ut illud quoque adiiciamus; scire nos, quod constet tibi, quam adhuc tenuem ad dilargiendum liberalius faculatem habeamus, esseque magnae rationis et

judicii, ut ii, a quibus largitio expetitur, habeant prius, unde largiantur, nec sumptus faciant, qui censum superent ac praecurrant. Quare sis contentus tuo salario, donec erimus opulentiores, et uberius largiri poterimus, nosque interim tam excessivis petitionibus non experiare. Sunt enim et nobis nostrae necessitates, quibus nisi tu quoque pro eo animo et voluntate, qua te erga nos esse ostendis, tum sublevandis, tum summovendis studueris, minus de te nobis pollicebimur, quam et tu arbitraris, et nos polliceri velle possemus.

Neque putes, eo haec spectare, quod erga te facti essemus hac de causa alieniores (ex nostris enim necessitatibus alienis compati satis bene didicimus); sed quum domesticae et peculiares nostrae curae, ut propinquiores vobis, nos sibi vendicent, assentiri his nostris difficultatibus non gravabere. Ea alioqui omnia de nostra erga te voluntate tibi te polliceri volumus, quae et hactenus fuere tibi non inutilia, et imposterum erunt proficua; si te possibilibus nostris accomodabis. Da itaque omnem operam, ut a Caspare Hoffinger summam quingentorum florenorum, quam Simon Erdeody debiti sui nomine nobis addixit, et apud eundem deputavit, exigas et ad nos afferas. Vale. Tyrnaviae 24. Aprilis 1571.

LXXX.

Biglia Menyhért apostoli nunciusnak Veraneseics Antal.

Al Prothonotario Biglia, Nontio Apostolico.

1571. apr. 24. Il negotio del nostro Felhewiense appresso monsignor di Transilvania, è ben sucesso et espedito. Lo quale subito, che capitera nelle mani di Vostra Signoria Illustrissima, la prego stretissimamente degnassi di mandar a Roma quanto prima, accio sia condotto al suo fine, si come et io desidero, e la mia Chiesa ha bisogno; accio ancora il mio Diotalevi torni piu presto. Perche hormai no' lo tiene altro in Roma, cha questo solo negotio. Della indispositione sua m' ho doiuto assai, e doiomi ancor adesso, s' ella no' e risanata. E priego il Signor Iddio la risani, e facciami tanta gratia, che tosto la rivediamo insieme col mio Reverendissimo e singolarissimo fratello e padrone, il monsignor d' Antenori. Al quale desidero esser raccomandato con ogni affettione, che li devo in infinitum. Di nuovo non ho altro, che dirle suol, che questi nostri malvicini si moveno alla muta, e si dubita, che non siochino qualche ingagno alla sprovista contro a Transilvania. Sopra che io non dico altro. Ma se la si perdera, il che Dio non voglia, la christianita, ch' è di qua, prendera bastonata non dissimile à quella, ch' a rizzevuto dalla perdita di Cipro, e forse molto maggiore. Iddio inspiri gli animi di

principi a cominciar hormai curar quello, ch' è non il proprio, ma quel ch' è di Jesu Christo. E con questo faccio fine, et a lei prego ogni prosperita e salute. Da Tirnavia alli XXIIII. d' aprile LXXI.

LXXXI.

Vizkelety Tamásnak Veranesics Antal.

Ad Thomam Vyzkelety.

Quoniam antea etiam dederamus ad te litteras nostras in negotio honorabilis Magistri Georgii Lewy plebani oppidi Tapolchan, super quadam mola et terris arabilibus ad Ecclesiam suam pertinentibus; quas tu nomine (quantum intelligimus) Magnifici domini tui una cum mola usurpasti, potirisque non solum eadem mola et hiisdem terris, sed etiam omnibus earum emolumentis ac fructibus, idque iam a triennio, contra omne ius et fas in maximum et eiusdem plebani detrimentum et ipsius Ecclesiae praeiudicium. In quo quum hactenus nihil profecerimus, quin etiam eundem plebanum extrudere ex plebanatu illo contendis, ut bonis eius memoratis liberius potiri possis: coacti sumus denuo ad te scribere. Quum itaque omnes Ecclesiarum ministri nostrae administrationi ac tutelae sunt commendati; nec iuste deesse possumus. quin earundem quoque Ecclesiarum bona occupari ab hominibus laicis patiamur; quum Deo sint dicatae, quae Ecclesiis sunt collata: petimus te ut amicum 1571. apr. 26.

diligenter, velis eandem molam cum terris arabilibus supranominatis eidem Georgio plebano restituere, ac etiam de fructibus praeteritis contentare, pacificeque insuper illum in officio memorati sui plebanatus manere permittere. Quod pro communi aequitate si facere non gravabitur, dabimus operam, ut nos quoque non solum tibi, sed etiam Magnifico domino tuo gratificemur. Si vero minus obtinebimus, quod amice postulamus, nobis nec tu, nec Magnificus dominus tuus indignetur. Quia rem via juris prosequemur; quandoquidem ministros ac bona Ecclesiarum Dei deserere nequimus. Quum autem Magnifico domino Stephano libenter deferimus et inservimus, ne ad aliquas lites deveniamus : da operam, ut nobis pro voto respondeas. Et bene valeas. Tyrnaviae 26. Aprilis 1571.

LXXXII.

Rybeshaim Szigfridnek Veranesics Antal.

Ad Sigefridum Rybishhaimm.

571. apr. 27. Litteras Magnificae dominationis Vestrae accepimus, gratulamurque Eidem, quod incolumis Praga redierit. Ceterum quod nihil sciat de eo nostro negotio, quod in suis attigerat, quomodo scilicet sit trasactum, non est mirum; ubi plus occultae praxes possunt, quam apertae rationes. Vadant tamen omnia ut coeperunt ire. Nos maiora non ambivimus, et data sunt; minora etiam petivimus, et negata sunt. Quo

i genere esse nos diu cognovimus. Sed fiant sic nia, ut Deo placet. Nec propterea subiacebimus demusque nostris malevolis. Ad decimam quod at-net, prolixius a Joanne Andreffy provisore nostro osoniensi accipiet. Eandemque felicissime valere upimus. Tynaviae 27. April 1571.

LXXXIII.

Andreffy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Andreffy.

Petrus Korher rediit; et ad quaternas tuas re- 1571. apr. 30.
spondemus. Decimam agnellorum tenuem nos hoc anno habituros, certum est. Sed tametsi in locis convallium parum nos decimaturos putemus propter aquarum confluentiam: loca tamen montana non omnino deficiunt hoc genus pecore. Experiare itaque; nec tamen omitte curam. Quia valde hos, quos quotidie vulgus iam consumit, apparet esse copiam aliquam; esto quod non uberemus.

De Capituli prato quod censes, laudamus. Et transigas cum eo, ut consules; sed nostra durante vita. Nam emundandum est, de quo etiam cum domino Saghy meminimus aliquando. Et si utilitatem ex eo capere volumus, extirpanda sunt vepreta, quibus piscinam pergas obruere. Nec ullis ei adiacentibus arboribus parcas. Et licet aliquarum denu-

dabuntur radices, non eradices tamen. Aut supererunt in posterum, aut non; scrobem tamen eius repleri, et cum reliquo horto aequari volumus. Quas autem operas in insula incolae eius incoeperint ad summovendum Danubium, ne agros eius aquis suis obruat; eas non improbamus. Sed vellemus, quod nostro etiam fierent consilio. Videas igitur, ne hoc praetextu coloni nostri operas subterfugiant, quas obruendae piscinae isti nostrae siccae navare deberent.

De quarta Custodiae misimus tibi expeditorias. Jam tui erit ingenii et curae, ut comminiscaris commentum aliquod, quo etiam in alieno solo commodis tui poteris consulere.

De proventibus Cantoratus quod non curas, recte et prudenter facis. Brevi enim expectatum Dominum sortietur. Christophori Aranyassy memineris. Cum praefectis Comitis Ecchii, quum opportunum fuerit, sic transigas, ut iam mandavimus.

De decima decimarum fac ut incoepisti, tibique reponetur sine damno, quicquid de tuo ad utilitates nostras impenderis. Sed bene videas, ne quid postea impedimenti et tibi et nobis emergat, et interim tua pecunia aliis serviet.

Quod pretium decimae Detrekew arcis Petro Korher non credideris, probamus; et committimus tibi, ut et has, et omnes alias, quas percipies, huc non mittas, sed istic apud te serves ad nostrum reditum.

De pactatis idipsum decimis, quod diximus aliis, quocunque pendentur tempore. Cures tamen, ut Magnificus dominus Merey habeat triticum, ubi illud commode poterit percipere.

Fabrum, qui est in Archiepiscopali horto, dimitte; et abeat quo voluerit. Incudem et alia instru-

menta fabrilia, quae fuerunt praedecessoris nostri, nequaquam auferenda illi permitte. Et si quid ei antecessor noster debuerit, Emericus Saghy alio modo potuit eum contentare. Incude nos quoque opus habebimus; quin etiam fac illi, et Michaeli suo, mentionem etiam de molendinis duobus, quod nos concernunt. Nec propterea indignetur, quum male fecerit, ea illo tempore petiisse, quo ad successorem defuncti Archiepiscopi respicere debuerit. Nulla interim in parte diminuta nostra benevolentia.

Petro de Paar Postae Caesarco, sumus contenti, ut in Zomolyan detur una quarta; dummodo contentetur. Sed scias, illi nos debere, si bene meminimus, florenos quadraginta; reliquos deponat. Si autem totam illi concedes decimam decimarum, tuo judicio permittimus. Tantummodo omnis, quam ei dabis, nostro nomine colligatur; ne alienis murmuris traducamur.

Modorienses omnino volunt aliquid de ea decima. Quantum itaque illis concedamus et quo pretio, abs te edoceri volumus; ne nobis adversentur.

Pestienses, pater et filius, si vino contentabuntur, expedias eos. Sed sic, ut ex aliis nostris accepisti. Molesti sunt nobis sine ullo merito. Quum pater etiam damnosus nobis fuerit, filius alio iam inclinet.

Magistro Civium Posoniensi, quum Lamocz possessionis decima illi a nobis sit donata; Pracham nullo pacto a decima oppidi Reche avelli volumus.

Divinenses quum prodierint; iam scis, quid sis eis daturus.

Placet, ut Saagy rectificet partes restantes administrationis suae. Nec id immerito exigitur ab eo.

De commeatibus isti nostrae Posoniensi domui necessariis, nos ad provisorem Wywariensem scribemus.

Sebastiano Reichenpah des vinum quale vult, vel Georgianám vel Bazinianum; Sempcziensia et Zakolcensia nobis reserves. Triticum quoque, quod ei dedicaveras, reddas. Nec differas, quia tibi indignatur. Et si forte frumento indigebimus, aliunde isti domui providebimus. Nimis est in suis petitionibus; sed rem habet cum eo, qui non est adeo talis, qualem putat. Vellemus, moderatius nos tractaret.

Dolemus Magnificum dominum Rybis, aliorum causa, minus a nobis fuisse satisfactum. Vir est sane nobis venerabilis; et eam de nobis observantiam deferimus, quam debemus summis et maximis heroibus. Sed ita nos facere oportuit hoc tempore, ut eius Magnificae dominationis existimationi consuleremus, rationibus non expressis, ipsi tamen cognitu non difficilibus, quem scimus in his esse peritissimum. Si itaque nondum profectus est in Slesiam, adeas eius Magnificam dominationem privatim, et ostensis illi litteris, quas tibi scripsimus, dicas etiam, nos non esse adeo humanitatis expertes, ut possemus aliquando deese nostro verbo, et eius erga nos praeclarissimae voluntati. Verum haec, quae iam in hoc negotio inciderunt, nec imprudenter fuisse facta, nec quicquam in dominationem suam Magnificam esse contortum, sed in alios quosdam, a quibus contemni non debuissemus. Utcunque tamen isthaec sese habeant, dominatio sua Magnifica de portione sua nostrarum decimarum non sit sollicita, sed rem omnem committat nobis. Et quia nondum messis et vindemia

maturuit, pars eius desumetur ex nostris; tantummodo sustineat nos in silentio, quia Camera male se nobiscum gerit. Vale. Tyrnaviae 30. Aprilis 1571.

LXXXIV.

Tisztartójának Lindvay Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Lyndvensem Provisorem.

Magnifico domino Supremo Capitaneo Simoni Forgach bene est responsum. Et in eo perseveres; nec subiicias Dominationi suae Magnificae in bonis nostris Liberi Comitis authoritatem et praerogativam. Et si alicubi limites etiam bonorum nostrorum occupare vel ipse vel fratres sui niterentur; tu contra nitaris, neque hanc vim inferri nobis patiaris. Ceterum si quid quoppiam loco ad se pertinere praetenderent, iure agant; non desunt nobis privilegia, quoniam antecessoribus etiam nostris fuere molesti, sed parum lucri reportarunt. Libenter cum eis sine lite vicinitatem bonam coleremus: sed si erga nos alio animo sunt, quam ostendunt verbis; respondeamus eis his modis, quos exigunt, nec cedamus iuribus nostris. Unde ne decimis quoque nostris gratificandum iliis esse putaremus, postquam sic nos oppugnare intendunt. Non sunt enim amici nostri, qui a nobis bona nostra tollunt. 1 71. apr. 30.

Benedicti Mwthy negotium, quod habet cum colonis nostris ad Dregel pertinentibus, differatur pau-

xillum, dum iidem coloni ostendant nobis, quo iure eam decimam sibi arrogant. Quia intelligimus, transactum fuisse inter eos et hoc Capitulum temporarie. Quod si ita fuerit, Benedictus Mwthy non cadet a sua causa. Jubete itaque illis, ut id iuris, si quod habent, quampi imum ad nos perferant. Et bene valeas. Tyrnaviae ultima Aprilis 1571.

LXXXV.

Morone biborneknak Veranesics Antal.

Al Cardinale Morono.

11. máj. 1. La intempestiva morte del Reverendissimo monsignore Biglia Noncio Apostolico, che resedeva apresso la Maesta Cesarea signor mio clementissimo, travenuta a tutti noi ecclesiastici molto dispiacevole per le honoratissimi virtu e qualita, ch' adornavano quel monsignore, ha causato, ch' el negotio del futuro mio suffraganeo, il Reverendo preposito Felheviziense, non s' ha potuto per le sue mani indrizzar à Roma secondo la pia e benigna commissione di Vostra Si gnoria Illustrissima. Avertandola, che gia il detto negotio qui dal Reverendissimo nostro di Transilvania espedito e mandato a Praga, da mezzo quasi camino uditasi la detta morte, fu riportato; per il che vedend' io questo impedimento, mi e parso di mandarlo dirittamente a Vostra Illustrissima Signoria, essendo gia totalmente espedito; si ccme fu il voler

di quella, e cura d' esso monsignor gia quondam il detto Nontio di Soa Santita nostro signore.

Ringratiandole dunque con ogni debita riverenza, che l' assunto di questo nostro negotio, habbiadosi degnato benignamente di pigliar in se, e guidarlo al suo desiderato fine, la pregamo ancora, che vogli etiam dio occorrer a questo insperatamente accaduto impedimento con quella espeditione, che gli è necessaria per il urgentissimo servitio della mia Chiesa. Dalla quale io la maggior parte del' anno essendo sforzato fare la residenza apresso Soa Maesta Cesarea per li importatissimi negotii publichi, alla giornata ha bisogno d' un suffraganeo per le celebrationi ordinarie delli divini officii, li quali per l' Iddio gratia s' osservano in la ditta mia Chiesa con quella istessa devotione, diligenza, fervore e dignita, che gia nelli megliori tempi di questo regno si soleva.

Et havendo questa quasi sola a noi restante nelli presenti depravatissimi e calamitosissimi tempi, tutte le altre parte per li Turchi, parte per li eretici estremamente conquassate: è cosa veramente non meno pia, cha molto necessaria d' aggiutarla delle Apostoliche beneditioni. Degnarasse dunque d' accettare benignamente questo negotio mio e della mia Chiesa, e farlo havere quella espeditione, per la cui humilmente supplicamo. E noi sicome siamo ubligatissimi alla benevolenza di Vostra Signoria Illustrissima; cussi parimente saremo sempre attenti e pronti à farle ogni servitio. E Signor Iddio la prosperi e feliciti longo tempo al beneficio della Santa Chiesa. Da Tirnavia il primo di Maggio LXXI.

LXXXVI.

Tisztartojának Lindvay Mihálynak Veranczics által.

Ad Michaelem Lyndwensem.

s. Allata sunt nobis a Caesarea Maiestate super his, propter quae ad eandem proprium hominem miseramus, grata omnia. Camerae enim Scepusiensi mandatum est, ut nobis omnino persolvat decimae Tornensis pretium; similiter et Hungarica Gewmeriensis, cum restantiis pensionis Agriensis; utque nobis etiam possessiones duas Sayopyspeky et Welkenye, Pwtnok castello male applicatas, reddi faciat, nec nos imposterum in decimis quibuscunque impediat; volens, nos liberos esse in arendatione vel elocatione omnium, quibus et quo pretio nos libuerit.

Tu itaque de Newgradiensi statuas ut voles; Baymocziensis iam petita est per dominos Twrzones. Nec potuimus aliud facere, quam illis dimidiam eius partem addicere florenis Hungaricis septingentis; officialemque ipsorum Pangratium direximus ad te, ut tu reliquum cum eo transigas, et praesentem pecuniam accipias.

Quum autem soluta et adhuc solvenda sunt nobis quaedam debita nostra non exigua, ultra sumptus, qui mox nobis faciendi erunt Viennae ad sylvestrem materiam pro reparatione arcis; domini de Rewa miserant huc florenos 1200 pro Twrocziensi decima, dominus vero Ladislaus Zelemiry ita nos praesens ursit pro Lwdan et Paztho ad rationem domini Dobo,

et Saarfew pro se, ut ei minime resistere potuerimus. Oblata itaque nobis hac opportunitate pecuniae, dominorum videlicet de Rewa 1200, Ladislai vero Zelemiry ratione Lwdan et Paztho 600, ac Saarfew 80 florenorum, eos apud nos sic retinuimus, ut a te nobis administratos et assignatos. Quos ubi hunc in modum ascripseris regestis tuis, has praesentes nostras pro tua reserves expeditione. Vale. Tyrnaviae 15. Maii 1571.

LXXXVII.

Draskovich György zágrábi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Georgium Drascovicium Zagrabiensem Episcopum.

Venerabilem Magistrum Christophorum Mykulyth Lectorem et Canonicum Ecclesiae Suae vidimus, excepimusque sic, ut et virtus eius merebatur, et sciebamus velle Reverendissimum Dominum. Qui quidem, ut iam antea nobis plurimorum testimonio erat non mediocriter commendatus et charus; ita quum affuit, et coram licuit cum eo colloqui, auxit apud nos non solum famam suam praesentia, sed etiam coepimus et charissimum habere et commendatissimum. Atque utinam feliciore esset valetudine; haud dubie magno loco in republica nostra, et apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem, dominum nostrum clementissimum, quam dignissimum iudicaremus. Verum ne pro epistola, insanis prope, plus quam gran- 1571. máj. 27.

dibus distractus pressusque negotiorum occupationibus, enconium clari viri texere videamur, quod otiosius tempus exigeret; qualem hic in nobis hospitem habuerit, ipse referat. Et si quid huic nostro officio defuit, non nostrum studium, sed eius accusetur modestia. Utcunque tamen ex nobis desiderata sunt hac in parte aliqua; ipsum certe vix non desideravimus, quod in thermis Pesthiensibus extrema prope fata sua adierat. Nimis enim multum thermis illis crediderat, opinione potius vulgaris multitudinis, quam genuina earum notitia; quarum adhuc apud nos ne doctissimis quoque physicis bene sunt examinatae ad unguemque perspectae. Quum id potissimum virtutis habeant, quod aegrotos non torquent diu; sed eos cito aut sanant, aut tollunt, crassis et obesis magis beneficae, quam gracilibus. Quibus plerumque solent esse mortiferae, et causa malorum graviorum; nisi mature malitiam illarum cognoverint, et eis uti desierint; ut et in Scoblicyo, et in hoc ipso Lectore Mykwlicio perspiciet. Ille enim diutius earum usus remedio, infirmior domum rediit; hunc exanimem omnino excepimus, aegreque per octiduum et pristinae habitudini restituimus, et in vita retinuimus. Nec de his pluribus.

Quod vero Reverendissima dominatio Vestra fruitur bona valetudine, gratulamur ei plurimum, et precamur dominum, ut sit Ei diuturna, fungaturque prosperrime et Banali, et Episcopali suo officio. Nec ignoramus hic, quantopere et quanta cum satisfactione omnium praefecturas istas obeat, iuvatque patriam non solum studiis atque conatibus militaribus, verum etiam fructibus et exemplis spiritualibus. Sic ut his nos quoque vehementer provocati ac incensi, et asse-

qui Eam nitimur, et meliores esse contendimus. Ac tametsi, quod libenter imitamur, non assequimur; contenti tamen sumus, ut Reverendissimam dominationem Vestram et normam nostri muneris habeamus, et ab Ea superemur, satque sit utrique nostrum, quod et proprio nostro splendori tenebras non offundimus, lucem defendimus et conservamus. Neque Illam pudet discipuli, nec nos praeceptoris.

Ut ideo Ipsa quoque de statu nostro, et de functionibus nostris cognoscat aliquid; nos etiam ea corporis valetudine fruimur, quae certe longe est nobis amplior, quam ab hac senectute iam annorum 66 sperari, expectarique potuissemus, quam etiam tot peccatis obnoxius mereri debuissemus. Sed pater misericordiarum et Deus totius consolationis, miseratus nostram animam, eamque salvandi cupidus, longiore vita nos donavit; ut saltem vel his postremis annis, quibus iam minus peccare consveverunt mortales, destituti natura et inbecillitate ipsa ab illecebris, spatium daretur nobis ad poenitentiam, et ad redimenda delicta nostrae iuventutis. Unde animadvertentes, breve iam restare nobis tempus ad evadendum in coelestes portus, ex hoc alto, pleno tempestatum, ad reliqua, quae nos in dies muneris nostri admonent, nos quoque a Palmarum Dominica solis Sacrorum Officiorum celebritatibus operam navavimus, terque interim administratis Sacris Ordiribus, ad quinquaginta circiter candidatos in ministerium Ecclesiae Dei insignivimus. Fueruntque alii tonsurae primae et quatuor minorum, alii vero Subdiaconi ac Diaconi, nec Presbiteri defuerunt. Edicturus et Sanctam Synodum ad festum Divi Alberti, intra quod tempus speramus nos pallium quoque recepturos, quod iam est expedi-

trarii. Nimirum restare adhuc quasdam ad conclusionem eius difficultates; adeo parva sit, charissime frater, inter Principatus Christianos securitas, a fiducia de amore et coniunctione mutua. Nisiqu terra etiam uno atque eodem tempore vis in hosten intendetur, et detur opera, ut cogatur vires suas dirimere bifariam, aut etiam trifariam, periculis suis occursurus; censeo esse metuendum, ne totus vel in hos, vel in illos invectus, felicius pugnet, quam nos; et ex his superatis alterutris, ad opprimendum reliquos minus habeat negotii, vel ipso fractos metu, et rerum suarum diffidentia. Sed de his hactenus. Et bene ac feliciter valeat. Tyrnaviae 27. Maii 1571.

LXXXVIII.

Gróf a Salmis Gyulának Veranesics Antal.

Ad Comitem Ecchium a Salmis.

1571. máj. 28. Nisi cura et conservatio confinii arcis nostrae, imo totius Regni, Wywarinae nobis incumberet, utpote ad quam ingentes, et vix credibiles sumptus facere nos oporteat; premamurque etiam pensione adeo summae onerosae; estque nobis non solum Wywarinum, sed etiam Bakabaniense praesidium stipendiis sustentandum; ne de aliis causis nostrorum sumptuum faciamus nunc mentionem, quum ipsa haec omnia optime noverit: profecto non essemus tenaces *adeo* in decimis nostris communicandis. Et sperass

mus, quod nos etiam interdum submonerent, ne liberalius de eis constitueremus, essemusque instructiores facultate nervi reddituum; quo possemus firmius illi confinio consulere, quo omnes fere Regni reliquiae utcunque continentur.

Sed de his an omnes sic instituunt cogitationem, ut nos, facile perspicimus; et nihil aliud assequimur, quam quod omnibus sua sunt curae, publicum vero iis relinquitur, aut sufficiant, aut non, quibus inprimis et directe id muneris ac provinciae impositum. Quorum nos non immemores, nitebamur hoc anno maiorem aliquam decimarum nostrarum utilitatem capere, quam fecimus anno proximo. Unde et Magnificae dominationi Vestrae nonnisi quartam earum partem elocare constitueramus, quae sunt in arcium suarum quatuor territoriis. Nec tamen id ab Ea consequimur, ut sit contenta; verum totales dimidias trium exigit, quartae vero universas. Quod nobis grave videtur propter iam supradictas causas; nescimusque omnino, quid facere debeamus; quum et amicitia Magnificae dominationis Vestrae magnam nobis imponit necessitatem, et arcis Wywarinae conservatio. Et hoc in tantum, ut Magnifico domino Poppello, sororio Suo, valde pro id (igy) instanti, hic responsum solidum dare non potuimus, propter quaedam, de quibus cum provisore nostro Posoniensi prius est nobis colloquendum, quam deliberemus super hoc. Igitur quum hoc biduo movebimus hinc Posonium, videbimusque, quid in hoc facere poterimus; non gravabitur id parum dilationis sufferre; quum quamprimum ibidem constituemur, Magnificae dominationi Vestrae subito respondebimus. Quam etiam optime valere cupimus. Tyrnaviae 28. Maii 1571.

LXXXIX.

Forgách Simonnak Veranesics Antal.

Ad Magnificum dominum Supremum Capitaneum Simonem Forgach.

1571. jun. 26. Quod nobis a Magnifica dominatione Vestra sine ullo demerito nostro datae sunt causae, id contra Eandem agendi, jurium et bonorum Ecclesiae nostrae tuendorum gratia, quod heri fieri fecimus, plurimum et doluimus et dolemus. Quum enim nunquam alio animo erga Eandem fuimus, quam optimo, sincero et fraterno; ita quoque arbitrati sumus, ac plane etiam persuasum habuimus, nos vicissim ab Eadem et amari et complecti; tantumque abesse, ut aliqua Eius violentia bonis nostris timere debuissemus, ut etiam praecipue Illi ac tutelae Eius commendata esse firmissime crederamus. Unde nunquam etiam induci potuimus, ut iis nostris tam officialibus, quam subditis adhibuissemus fidem, qui de his ipsis violentorum suorum grassationibus, quibus nunc quoque possessiones nostras diripiunt ac evertunt, querimonias afferebant; eisque ne nunc etiam potuissemus credere, nisi venissemus huc, et plene cerneremus territoria earundem possessionum nostrarum per vim et iniuriam contra communem Regni aequitatem diripi atque occupari.

Super quo, quum aliquoties Magnifica dominatio Vestra monita fuerit per officiales nostros, et litteris nostris, ut si quid in his ipsis territoriis nostris ha-

bere sese juris praetenderet, ageret via Judicii, cui essemus pari ratione in omnibus juridice responsuri; non vi, neque potentia, quam ferre non possemus bonorum nostrorum tutelae causa. Sed postquam vidimus, nostris neque petitionibus, neque monitis apud Eandem locum dari, et interim hinc militibus suis, ac dominorum fratrum suorum, possessiones nostras obsideri, et subditos nostros diris extorsionibus affligi et vexari, inde sub oculis nostris metas territoriorum Ecclesiae nostrae a nobis eripi et occupari: nos quoque inducti sumus juribus nostris succurrere, et ea via Magnificae dominationi Vestrae violentiis occurrere, qua sumus ab Eadem appetiti. Rogamusque Eandem, ne propterea velit nobis indignari, neque existimet, nos hoc fecisse studio reiiciendae, seu violandae mutuae nostrae amicitiae gratia, cui certe plurimum et gaudemus et deferimus; sed ob id duntaxat, ut usum nostrorum jurium defendamus. Idque eo modo pro Regni legibus, quo idem nobis licebat; non ignara, quod ubique gentium liceat vim vi repellere, ubi jus ac fas ab iis posthabetur, qui priores movent initia controversiarum.

Quod haec autem non a nobis, sed a Magnifica dominatione Vestra mota fuerint, clare apparet; quum Ipsa prior et prata nostra defalcari fecit, et armati sui in homines nostros fecerunt impetum, eosque vulneribus affecerunt. Quicquid demum consequutum est ab aliis nostris, quos prioribus suppetias submisimus, ne ab invasoribus opprimerentur, Magnificae dominationi Vestrae attribuendum est. Cui, si audire non gravatur, non ob eam causam summum imperium militare a Sacratissima Imperatoria Maiestate collatum est in his finibus, ut vicinos bonaque eorum labe-

factet, et territoria adimat; sed ut eosdem tueatur, iurisque et iustitiae via lites suas, cum quibuscunque eas habuerit, prosequatur.

Nos autem non misimus milites nostros contra milites Maiestatis Eius, sed contra eos, qui in bonis nostris violentias exercent, caedesque et rapinas perpetrant. Cuiusmodi instituti non sunt milites Suae Sacratissimae Maiestatis; sed illi, qui non contenti suo, perturbant aliena.

Ubi vero minis nos, et quibusdam paulo indignioribus verbis perstrinxit in suis litteris; ad ea nihil respondemus, utpote qui cum Magnifica dominatione Vestra non agimus hostiliter. Quum nunc etiam non alio erga Eandem animo sumus, quam quo semper fuimus, et imposterum esse cogitamus, nisi Ipsa nos ab se reiecerit, sed tantummodo tuemur jura bonorum Ecclesiae nostrae. Quod et Magnificae dominationi Vestrae in defendendis bonis suis permittendum esse facile assentimur, imo etiam concedimus, si quid huius potestatis situm est in nobis. Ideo Eandem summo studio petimus, quaerat iure, quod suum esse dicit; nec ante ius nostrum suffocet, quam revera et legitime quod petit, suum esse probaverit. Ceterum, ut hactenus, amemus mutuo; nec inter nos horum finium scandalo atque periculo contendamus, quorum et summi praesides sumus, et eam eorum curam gerere debeamus, quam eis non solum armorum, sed etiam animorum nostrorum coniunctione adesse possit.

Quod vero attinet ad abactum armentum Eius; ea illius hic habetur ratio, quae debet de amici rebus; remitteturque subito sine ullo defectu, ubi etiam istic subditis nostris reddentur equi, in hesterno similiter tumultu rapti et abducti. Postulantes prae-

terea, velit jubere domino Stephano fratri suo, ut cum suo militari ordine excedat ex possessione nostra Keer. Cuius incolae quantum hoc tempore hic etiam laborum miseri habeant, nemini est obscurum; essetque omnino parcendum nostris bonis, si aequius necessitates huius loci expenderentur, nosque sincerius amaremur. Deus Optimus Maximus Magnificam dominationem Vestram servet incolumem. Ex Wywar 26. Junii 1571.

XC.

Mindszenty Endre esztergami vikáriusának Veranesics Antal.

Ad Vicarium Strigoniensem Andream Myndzenthy.

Et priores vestrae litterae, et posteriores heri 1571. jun. 28.
nobis redditae, turbarunt nos non mediocriter. Idque quorum causa factum sit, non difficile coniicimus; cederetque et nobis quietius, et illis utilius, si suas passiones, malosque affectus, alia via exercerent, non publico scandalo, neque offensione tam nostra, quam eorum ipsorum conscientiae. Sed quia nequit mundus esse sine scandalis, certe indignum est, fieri talia inter ministros Dei et Ecclesiae. Cui temeritati quorundam, nisi mature desierint experiri nos; (advertent), quantum commoveri in insolentes, et in illos animadvertere sciamus, qui in communem fratrum quietem concordemque convictum, laico potius, quam spirituali animo, *grassari non* vereantur.

Quae cura atque cogitatio, quum diu iam insidet nostram mentem, zelo quietis, pacisque et honoris Ecclesiae nostrae, videamurque plane obdormisse in adhibendis remediis similibus malis; non omnino tamen omittemus, quod differimus. Quum dilatio nostra remediorum similium pietate fit, non neglectu nostri muneris; fierique facile poterit, ut quanto tardius commovebimur, tanto graviores nos experientur, in quos incumbemus. Haec de his.

De vobis aeque habemus, de quo doleamus. Nec cessabimus dicere, quod res et veritas habet. Vos habebatis notarium, quem aut noluistis, aut nescivistis nobis et Sedi nostrae conservare. Et iam in nos hoc incommodum reiicitis; quum vero nemo est, qui cum iniuria existimationis suae cuippiam subesse velit, maxime autem, qui iam et in aetate virili sit, et ea virtute pollet, quae non facile subiacet contumeliis, nec ea laboret necessitate, ut cum pudore vitam agat. In tanta igitur similium hominum penuria, debebatis vos non solum huic ipsi penuriae accomodare, sed etiam vim ingenio, et naturae vestrae facere, sicque demum hunc ipsum notarium prudentia tollerare, donec alium invenissetis, quo contenti esse potuissetis. Sed eo iam amisso, qui vobis erat unicus, nondum invento alio, quid opus sit nos aliud super hoc dicere, quod vos etiam perspicitis Vosque omnes accusant, nos traducunt, quod in haec coniicimur, ex quibus nullus exitus patet.

Ubi vero scribitis, quod huiusmodi turbas, antequam essetis vicarius, non habebatis, neque molestabamini ab aliquibus fratribus, credimus. Verum et nos aestuabamus levioribus curis, nec invidorum tela *noscebamus*, antequam Archiepiscopatum habuimus.

Sed cederene eo debemus, ut subsimus nostris invidis, cumque obscuro otio honorificos et gloriosos labores commutemus? An nescitis magistratus viros ostendere? Cuiusmodi rem committere, ut nos nequaquam volumus, ita vobis etiam consulimus, ne id unquam faciatis. Quo igitur iudicio, quibusque rationibus oporteat vos insistere isti muneri, ad quod evecti estis, et ipsimet scitis, si prudentiam adhibebitis; et nos vobis suademus, ut feratis multos, si omnes favorabiles habere velitis. Nec studete vi atque impetu naturae magis eminere, vestraeque inservire voluntati, quam moderatione animi, et iucunditate ingenii; semper in crastinum leniter differendo, quod hodie suadet spiritus iracundus. Sicque si instituerit facere, nec fratrum simultate, nec ministrorum, qui sunt functioni vestrae necessarii, laborabitis. Restatque, ut quod hactenus praetermissum sit, novo instituto compensetis, et detis operam, ut et nos non turbemur identidem, et vos in exercitio vestri Magistratus suavius procedatis. Hisque a nobis bono acceptis animo, bene valete. Wywarii 28. Junii 1571.

XCI.

Nagy István és Bakay Miklos, Komárom alparancsnokainak Verancsics Antal.

Ad Stephanum Nagy et Nicolaum Bakay vicepraefectos praesidii utriusque Comaromienses.

1571. jun. 29. Hunc bonum virum, natione Germanum, et praesentium nostrarum exhibitorem, professoremque serarii opificii, deduxeramus Vienna Wywarium, putantes eum nobis fore necessarium. Sed quum hic habeamus plures huiusmodi ministros, nec ipsi etiam valde locus iste arridebat, petiit a nobis missionem, optavitque Comaromium deduci. Concessa itaque illi hac utraque petitione, missoque isthuc ad vos per colonos nostros Naszvadienses, excipient eum ut subditum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis domini nostri clementissimi, et habebunt commendatum, donec aliter de conditione et statu suo constituet.

Ceterum delatae sunt ad nos plurimae querimoniae subditorum nostrorum de violentiis vestrorum naszadistarum, quas in bonis nostris piscatoriis assidue exercent, sylvas nostras succidentes, piscationes perturbantes, et colonos variis et gravibus aerumnis, atque etiam iniuriis rapinisque vexantes. Quibus omnibus quum gravissime offendamur, tum etiam dolemus vehementer, quod his damnis atque iniuriis afficiamur ab amicis et a vicinis nostris. Quas ut non commeruimus ulla nostra causa, ita certe omnem a vobis et amicitiam, et pacem in bonis nostris habere

speraremus, quibus nos etiam non inutiles amici aliquando esse possemus. Hortamur itaque vos, et petimus, velint curare, ut imposterum huiusmodi licentia et grassatio memoratis naszadistis vestris in bonis nostris non permittatur. Quod quum facere non neglexerint, eos sese erga nos praestabunt, quos semper fuisse habuimus persuasum. Nosque vicissim propensissimo animo enitemur, ut ubique vobis commodo simus, ubicunque res vestrae postulabunt. Et bene valete. Wywarii 29. Junii 1571.

XCII.

Veranesics Antalnak Andronicus Tranquillus.

Ad Archiepiscopum Strigoniensem Antonium Verantium Tranquillus Andronicus.

Reverendissime et Illustrissime Domine!

Existimavi me operae pretium esse facturum, 1571. jun 30.
si de his te absentem admoneam, de quibus coram agere prohibuit ingens silva tuorum negotiorum. Ea tamen, etsi tibi cognita sunt, neque ego hanc mihi sapientiam temere arrogo, neque adeo sum impudens, ut quasi sus Minervam te doceam, virum ingenio singulari praeditum, excultumque studiis doctrinarum. Sed certe, ut iustis rationibus tibi persuadeam, ne differas ceteris praetermissis accingere te ad decus et famam nominis tui sempiternam. N

autem vereor, quod hanc meam erga te voluntatem, senis inquam hominis, et veterani amici, tuique cupidissimi, (qua mansuetudine es supra ceteros mortales), et moleste ferres, utpote qui non tam prudentiam in amicis requiras, quam voluntatem metiaris. In altero si deferimus, alterum sane non desiderabis. Sed iam venio ad rem, neque necesse est, ut recenseam initia tui generis et nobilitatis, aut aetatis prima rudimenta, sive ut maiores tui profugerint in Dalmatiam ex Moesia, quum Turcus eam occupasset. Haec enim sunt alterius considerationis. Igitur adhuc adolescens, ut accepimus, iustructus bonis litteris et moribus, quatenus illa aetas patiebatur, profectus es in Ungariam, ubi virtuti praecipue nostrorum hominum nunquam defuit locus ad amplissimas dignitates honoris et fortunarum. Postea quum in virum evasisses, et viderere tractandis maioribus negotiis idoneus, multas et varias, et nobiles legationes, primum sub Joanne Rege, deinde sub Caesaribus Ferdinando et Maximiliano fideliter, prudenter, dextere, servata semper Principum auctoritate, obiisti. Quamobrem tibi externo, nec petenti, nec ambienti, merito quidem virtutis et industriae ultro donata sunt amplissima sacerdotia, atque praelatus es clarissimis genere atque titulis illustribus, quorum maiores in Ungaria primis honoribus defuncti sunt. At tu quidem laetari debes, non tam fructu et amplitudine sacerdotiorum, quam praemio virtutis, et iudicio Principum, praesertim hoc infelicissimo rerum statu, in tam corruptis moribus omnium huius aetatis, unde profligata virtus exulat, probitas probro est, innocentia ludibrio habetur, et in obscuro sepulta iacet, contra nequissimus quisque ac imperitissimus extollitur. Quare hoc exemplum,

uod in te evehendo ad hoc Archiepiscopale munus
ulto maximum, et proximum fastigio Regiae Maie-
tatis, nuper editum est applausu bonorum omnium;
arum est admodum, ac in omni vita memorabile.
Neque dubito, quin in eo gerendo et Deo, et Principi,
t populis satisfaceres magnitudine animi, pervigili
labore, pietate atque prudentia. Non decet autem,
felicitatem ingenii tui in ista dumtaxat muneris admi-
nistratione conquiescere; sed in hiis perangustis vitae
spatiis altius evehi, et ad immortalitatem niti. Nam
vel indignis et nefariis istiusmodi, ac etiam longe
amplior dignitas saepius contigit, quorum omnia simul
cum vita extinguuntur, eorum quoque nomina in ipso
funere intereunt. Constat, infinitos ab orbe condito
principes fuisse tum inutiles, tum eos, qui laudem me-
rebantur; at paucissimorum hodie memoria extat;
atque hi quoque cum reliqua turba tenebris preme-
rentur, perinde ac (si) nunquam in rerum natura
fuissent, nisi quorundam scriptorum ingeniis felicibus
vindicarentur ob oblivione. Alioquin nec victoriarum
fama liberi patris, nec labores Herculis, nec multo-
rum gestae res illustres ad nos pervenissent; et quod
omnium maximum est, non abundaremus optimis arti-
bus et documentis ad vitam sancte beateque degen-
dam. Nec solum animi beneficio litterarum excoluntur,
sed etiam vita prorogatur in temporum aeternitatem.
Adde, quod hi, qui pollent ingenio atque prudentia,
quum se ad scribendum contulerunt, non modo sibi
ipsis, sed et aliis, de quibus in suis scriptis mentio-
nem cum laude faciunt, immortalitatem parant

Itaque, Praesul optime, cui providentiae dono ad
praeclaras dotes ingenii tui litterarum ingens doct
narumque studium accessit; te hortor ex

properes, dum aetas viget ad immortalitatem, et aliquid temporis subducas de curis publicis et domesticis, sub eisque horis interdum divertas ad scribendum, tanquam ad amoenum aliquod viridarium, ubi te oblectes multis nominibus; quo pacto etiam valetudini consules, quae assiduis laboribus frangitur, brevique corruit. Proinde intermissione utendum est, quo studiis melioribus diu sufficias. Non inficior, aliam praeterea viam ducere ad veram gloriam et immortalem, si munus nostrae vocationis omnibus numeris impleamus. Ceterum ea quidem ardua et difficilis est, sentibus et virgultis oppleta, propemodum deserta manet, nec temere invenitur, nisi a paucis Divinitus genitis ac Deo amicis. Quare quos ab ea deterret difficultas itineris et inbecillitas virium humanarum, ii saltem in hac haereant, per quam incedentibus et minus laboris adeundum est, et aliquid permixtum est iucunditatis; siquidem prospiciunt eo labore prorogari sibi vitam in longissima tempora. Te vero, vir ornatissime, invictique animi, quem nullus labor, nullae rationes tuae valetudinis a studiis revocant, quin igitur appellas animum ad scribendum, et commendas tuum nomen aeternitati, atque eos etiam asseras a mortalitate, de quorum rebus gestis scribes. Innata est tibi facundia singularis, teque in omni genere scribendi excellere satis constat. Atqui haec tempora, varietate rerum ac personarum insignia, postulant, ut de ipsis historia scribatur, et scitu digna proferantur in lucem, quae obruta in tenebris iacent. Quod arbitramur te unum imprimis posse insigniter et luculenter facere. Non autem flagitan
omnium res gestas complectaris, id
mensi operis; sed tantum, qui per

nonia successus fuerunt, qui eventus vel prosperi vel adversi secuti sunt, neque vera subtraherdo, neque affingendo falsa, quod ea tibi omnia notissima sunt, quaedam etiam a te pertractata. Multis interfuisti, quibusdam etiam praefuisti. Quod si feceris, ut speramus, magnum fructum tui laboris ferres. Nam gentem Ungarorum, quam illustraveris, hoc tibi beneficio magnopere devinces, et nomen tuum celebre manebit inter mortales in memoria sempiterna, cuius maxima pars in tuam familiam et patriam redundabit. Tunc demum intelliges, me tibi fideliter et amanter consuluisse. Vale diu felix nostrique memor. Posonii die ultima Junii anno Domini 1571.

Tuus Tranquillus.

XCIII.

Lévi György tapolczai lelkésznek Veranesics Antal.

Ad Georgium Levi, Parochum Tapolczensem.

Existimamus, scire vos quantopere Deo displi- 1571. jul. 1.
ceant ii, qui assumpto Divinae suae Maiestatis in Ecclesia sua ministerio, saecularium hominum passionibus et affectibus serviunt, neque confratres sustinent et charitate complectuntur, vel quavis minima offensiuncula ab eis interdum laesi, aut alia quappiam ratione perturbati. Nostro enim ordini dictum est:

sic.“ „Sed neque sol occidat super
„Et si munus oblaturus Domino
illud in vestibulo tem p

tibique prius fratres tuos reconciliato, sic demum offeras Domino Deo munera; gratiamque ab eo referes, ut Abel sanctus, et plerique alii veteres sancti nostri patres, qui Deo paruerunt, et propterea eidem placuerunt."

Unde quum intellexerimus, magistrum Michaelem de Pulchra Villa, nunc parochum in possessione nostra Hinoran, colonis eiusdem possessionis Pulchrae Villae certum tempus probe inservivisse, et Sacrosancta Sacramenta administrasse, nec adhuc eum ab eisdem colonis iam promeritos proventus recepisse tua inhibitione; nec alia te id in eius detrimentum facere, quam quod indignationem quandam contra illum contraxisses, et quaeres omnes occasiones, quibus ei nocere posses. Quod in te non solum non probamus, sed maxime etiam improbamus et detestamur. Idque potissimum propterea, quod et reiiciendae sint vindictae nostrae, et de te omnia meliora, sanctioraque pollicebamur nobis.

Nolentes itaque pati, ut in dioecesanis nostris Ecclesiarum, Sacramentorumque Divinorum ministris, qui sunt sal et lucernae ardentes populo gregique dominico, mores et instituta huiusmodi dominentur; committimus tibi in Domino, ut habita tui ipsius notitia, nimirum, quod et tu esses homo subditus excessibus, ut omnes ceteri, fratri tuo, in omni pietate et charitate professionis atque ordinis nostri, reconcilieris et cures, ut huic parocho Michaeli satisfiat. Quod omnino fieri volumus; memor, quod sicut nos in simili causa tua non ita pridem egimus, tu pariter cum proximo et cum confratre tuo agere non recuses, neque praetermittas, ut justitiae tuae maiores sint, quam hominum saecularium eorum, qui Divinis

ministeriis non sunt mancipati. Et si quid aliud sit in causa huius rei, quam nos accepimus, enitere, ut quamprimum edoceamur per tuas litteras. Et bene valeas. Wywarii prima Julii 1571.

XCIV.

Dubovi Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Dubovium.

1571. jul. 2. Metropolitana Sedes nostra caret in Judiciis Notario. Is qui erat, et non ita pridem cessit officio, causis minime legitimis ex eius subduxit se ministerio. Quia autem optime constet nobis, unde haedem causae prodierint, quorumque fomentis vegetentur, et in manus provehuntur: utinam non cogamur patefacere; sed si forte fortuna ad id adacti fuerimus, speramus, quod adiuvante Domino quieti et unitati Ecclesiae nostrae consulemus, nec eam petulantibus elatisque et inobedientibus summitemus. Tu interim cures, ne opinionem, quam de te concepimus, amittas, et nostrum abs te animum alienes. Non ignarus, quanta vis, quantumque pondus odii esse consuevit, quod summus praecessit amor. Quum itaque talentum te a Domino tale consequutum esse videamus, quod tibi datum est coelitus, non ut illud in terram recondas, sed ut exerceas, ad quam vocatus es, utque labores in vinea Domini Sabaoth, non ut otieris, et plumis gutturique vaces, tuoque in eadem arbitratu

vitam agas, et neminem praepositum agnoscas. Da itaque operam, ut hoc talentum non invitus accomodes usibus Ecclesiae nostrae, et quantum per te fieri poterit, ne Sedi quoque nostrae Metropolitanae desis, sed eam subleves officio Notarii, donec de tali ei providebitur, qui idoneus et opportunus erit, neque eius avaritiam malumque animum, menteque peiorem imitabitur, cuius nomen subticuimus, ut ipse etiam cornua desinat erigere. Huic autem voluntati nostrae si morem gesseris, gratum habebimus; sin secus feceris, graviore mandato commonefaciemus te obedientiae. Vale. Wywarii 2. Julii 1571.

XCV.

Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal.

Ad Comitem Julium a Salmis.

1571. jul. 4. Dolemus supra modum, perstare provisorem nostrum Lyndvensem in animo, Magnificam dominationem Vestram molestandi. Deus scit, quod diligentissime egimus, ut Eidem potius inserviret, quam molestus esset, neque ita turbulenter erga Eandem sese gereret. Putabamusque, quod iam dudum remisisset conatus in Illam intendere, de quibus et Ipsa adhuc queritur, et nos valde male contenti sumus. Ubi autem attigit quoddam de metu etiam incendii in oppido suo Zempcziensi, insolentia peditum nostrorum, quos idem Lyndvensis secum circumducit; est

cur debeamus celerius rei occurrere, ne in maius ea evehatur; quum et a laesione Magnificae dominationis Vestrae volumus ipsum abstinere, et curare omni studio, ne nostri milites in publicam quietem Regni tumultuari audeant, ad tutelam cuius et conduximus eos et servamus. Quum ex his itaque iam facile Magnifica dominatio Vestra intelliget, quantum Ei et inservire velimus, et cavendum nobis esse studemus, ne cuippiam iniurii simus, maxime Magnificae dominationi Vestrae, Eiusque similibus, ac nobilitati, cui etiam ex officio plurimum debeamus; non gravabitur supersedere nonnihil ab aliquo motu, donec cum eodem Lyndwensi colloquamur, quod nunc abest, et ad nos rediturum brevi speramus. Quicquid autem cum eo in hoc perfecerimus, Magnificam dominationem Vestram edocebimus; curaturi omnino, ne Eidem desint officia nostra. Et felicissime valeat. Wywarii 4. Julii 1571.

XCVI.

Telegdy Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdinum.

Opus dimidiae domus, quam proventibus Canto- 1571. jul. 5.
ratus absolvi commiseramus, quod non procedit ob difficultates per vos descriptas nobis, male nos habet. Nec illud onus imposuissemus Vobis, nisi fiduciam habuissemus, quod haec opinio nos non esset desertura. Immo neque gravassemus vos hoc onere, si sci-

vissemus, eundem Cantoratum non plures habere redditus, quam centum quinquaginta florenorum. Sed quum intelligamus eosdem redditus ascendere ad multo maiorem summam, hortamur vos, ne desitis aeque operi atque promissis. Ad quartas vero quod attinet; est ad quid eas oportet nos exponere. Nec de curribus ad materiam comportandam polliceri Vobis possumus, quum nec Stephanus officialis noster equos habeat, nec iam tempus est, operis uti colonorum, propter messem et falcationem foeni; postea quum et vindemia superveniet, et plurimi rei familiaris labores ingruent, qui eosdem colonos excipient multiplices. Quantum id opus, de quo agimus, procedet, facile perspicimus, si ipsorum dumtaxat colonorum operis innitemur. Videte itaque tempestive, quicquid in hoc fieri possit, et si quod optamus, sperare nos iubetis, non esset opus; sin minus, mature nobis significetis, ut alia via eidem operi incrementa procuremus.

De cura promotionis fratris vestri, non est cur aestuare debeatis; quum satis est nobis commendatus. Nec alia causa promotio eius dilata est, quam quod interventus cladis proximae nostrorum militum; quorum loca ne vacarent cum periculo arcis huius tam finitimae, coacti sumus eorum officiis novos inauthorare, veterum promotionibus ad futuras occasiones dilatis. Quum autem alii quoque sunt quidam, quos huius tenet expectatio; ne fratri etiam vestro ea debet esse gravis, quam complures alii tolerant aequo animo.

Quod reliquum est; audio magnas istic inter vos, fratres, in dies suboriri dissensiones et lites, strenueque Michaelem Dubovium eas exercere; quod

nunquam de illo, vel cogitare, nedum sperare potuissemus, adeo vere illum credebamus esse vel Titum, vel Timotheum. Jesus! quis nobis unquam persuadere potuisset, quod in tanta humilitate et lenitate tanti commorarentur spiritus? Nos in tam ampla Archiepiscopatus nostri provincia iam 67. emersimus annum, sexaginta ferme septem functiones obivimus, nec adhuc vel unicam detrectare ac deponere incoepimus, zelo publici commodi, et studio explendi muneris nostri debitum, promovendique Catholicae religionis maiestatem et quietem Ecclesiae nostrae. Ipse duabus vel tribus non se sufficere, immo iam et fractum esse declamitat; hocne nostra in illum benevolentia, hoc dilectio, hoc liberalitas expectabat! Non levis causa est, cur iam et nos tantopere vociferemus, et de illo apud nos lamentamur. Scd in his ne excedamus paternae personae nostrae modum, haec sufficiant impraesentia. Vos tantummodo hortamur, adhibete turbis istis quodpiam remedium, si modo vos etiam ex eis partem aliquam non habeatis. Nimirum quod ad nos perfertur, omnia istic in collegio vestro occultis odiis flagrare, et quosdam plus operae suae ad privatas vindictas conferre, quam quieti publicae, charitatique communi consulere, magna et evidenti ordinis nostri depressione. Quae quum in nos omnia redundare videantur, a quorumcunque scintillis vel seminibus deducantur, non possumus non commoveri ex maxima nostra perturbatione. Videntes in vobis omnibus nullum spiritum residere devotionis, nullum quoque vel signum, vel vestigium apparere religiosorum, et Deo dicatorum hominum. Quae vestra infelicitas, vel potius coecitas, num et nobis, et vobis omnibus non sit deploranda, vosmet expendatis. Cu-

retisque vel vos soli, qui docetis alios, et talenta dupplicia caelitus obtinetis, si quippiam magis terrena quam spiritualia sapiunt, nec agnoscunt, quam benedictionem sortiti sunt a Domino, et cui sese in ministerium dedicarunt; ut saltem in populi laici oculis, opinione ipsa vere religiosi ac regulares ministri Dei esse videamur; si omnino et veritate sanctitatis careamus, et ab eadem quam longissime cordibus nostris simus, ne conspicamur, et ab haereticis, et ab iis, qui iam a nobis neque doctrinam Sacrosancti verbi Dei accipere volunt. Adeo sanctuarium Domini negligimus, cuius custodes et cultores essemus; adeo templa quoque simus non Sancti Spiritus, sed avaritiae, et cupiditatum carnis ac mundi. Nec de his plura modo. Sperantes nos non occinuisse surdo, alienoque a nostra tum voluntate, tum et studio. Valete in Domino semper. Wywarii 5. Julii 1571.

XCVII.

Monoszloi Miklósnnak Veranesics Antal.

Ad Nicolaum Monoslinum.

1571. jul. 6. Ubi facultatem a me petis de dimittendo isto apud te haeretico detento, qui in statu laico munus sacerdotale usurpaverat et concionabatur; nos non censemus simpliciter esse dimittendum, esto quod et plebeus sit, et nullas noverit litteras. Quum enim huiusmodi idiotae tenacius omnibus persuasionibus

inhaerere solent coecorum more, qui delectibus rerum non facile distrahuntur; plerumque magis etiam nocent praetextu et opinione malitiae minoris, quae in tenuibus, et in imperitis securius degit. Ea etiam protecti parte evangelii, quod Deus elegit abiecta mundi, quodque Spiritus Sanctus magis cohabitet cum humilibus, quam cum elatis. Ideo quandocumque erit e captivitate dimittendus, oportebit nos esse in Ecclesia nostra, et ibi cum fratribus nostris ita de hoc transigere, ut et ipsae Catholicae religionis desertor sanetur, reducaturque ad dominicum gregem, ut ovis, quae perierat, et exemplo salutari in Ecclesiae facie plurium aliorum emendetur. Idque maxime, si, quod ignoranter atque haeretice docuit, revocabit, et temeritatis ac peccati sui faciet poenitentiam, munereque etiam concionandi doctioribus, et sanctioribus se relicto, ruris repetet studia; nec sacris posthac, sed prophanis, ut et quantum volet, operabitur. Vale. Wywarii 6. Julii 1571.

XCVIII.

Derechkey Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Derechkey.

Bono ac paterno animo accepimus a vobis, quod 1571. jul. 6.
nos edocuistis ea, quibus perstricti sumus a quibusdam in proximorum Octavalium Judiciorum fine, quod per absentiam nostram appellationes revidere

potuerint. Quae quum ab aliis etiam ad nos fuere perlata, vestro tamen officio magis sumus oblectati. Quum autem cura reparandarum munitionum arcis huius nobis haud dubie prima esse maxime debeat, et Regno ac Caesareae Maiestati, domino nostro clementissimo minime ultima; non potuimus non festinare ad easdem reparationes aggrediendum propter anni tempus, quo iam messis appetebat, nec propterea subditos nostros diutius in operibus retinere potuissemus. Sperantes insuper, quod aliqui ex dominis Episcòpis, minoribus et levioribus negotiis occupati, quam nos sumus, memoratis appellationibus interesse non recusassent. Nihilominus nos his etiam difficultatibus distracti, ubi primum Viennae audivimus, fore, ut appellationum revisio differatur, nisi vel ipsi soli nos eisdem interessemus; extemplo, omissa cura totius rei, propter quam eodem diverteramus, iter Tyrnaviam arripuimus. Nolentes omnino, ut ob nostram absentiam, vel vir unicus ex tota nobilitate quodpiam in suis causis caperet incommodum. Datis interim litteris etiam ad Reverendissimum dominum Locumtenentem, his nos de rebus summa celeritate Tyrnaviam maturare. Sed in oppido Zempciensi edocti ab iis, qui iam solutis Judiciis domos suas petebant, quod iam et dominus Locumtenens discessisset Nittriam, et nos non essemus necessarii; iter nostrum convertimus Wywarium. Ubi quantum securitati totius Regni inservimus, testentur alii; vos vero haec a nobis pro responso ad primam partem litterarum vestrarum habeatis.

Ad secundam et ultimam quod attinet, paucis accipite. Nimirum, quod et officium vestrum loco nostri in Judiciis praestitum, gratum habuimus, et eo,

ut vacetis imposterum, adversa praepediti valetudine, concedimus vobis. Talem tamen curetis alium inter fratres huic muneri disponendum, qui complacere nobis non gravabitur, eritque idoneus. Sed quid meminimus de idoneis? si et qui sunt idonei, valde sint rari; et qui iam discere possint, renuunt. Credimus, ut causis etiam careant, ne scientes aliquid, laboribus molestentur. Religioni tamen, et Ecclesiae non inserviemus, neque bona eius defendemus, si erimus ignorantes ac imperiti, et otio tabescemus, moreque mercenariorum avaritiam, et habendi cupiditatem potiorem habebimus, quam ea, quae professi sumus. Quare vos etiam, ut seniorem, et cui sciamus, quantopere in servitio Dei calidiora rerum temporalium, et frigidiora spiritualium studia non probentur; paterne hortamur, ut et alios quosdam hortati sumus ex fratribus, velitis dare operam: primum, ut qui in clero nostro habiles sunt ad discendum, discere non negligant, postquam istic non desint, qui eos docere possint; deinde, ut dissensionibus, quas in dies alias atque alias suboriri in eo audimus, ponatur aliquis finis. Quia et horrenda, et metuenda nobis sunt, quibus traducimur a quam plurimis. Quae quidem aut sint vera, aut non; nos tamen etiam a suspicione eorum cavere debemus, quae nostro ordini, et Catholicae professioni nostrae obesse possint. Geramus itaque nos et caste et caute, curemusque quantum possumus, ne in malorum linguas impingamus. Et bene valete. Wywarii 6. Julii 1571.

XCIX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

jul. 7. Nudius tertius explorator noster scripsit ad Capitaneum meum Strigonio, Passam Budensem dedisse militibus suis liberam excurrendi facultatem, quotidieque ad eum hinc inde captivos deduci non paucos. Curandumque quam maxime esse, ut possessiones nondum deditae custodiantur diligenter; quod hoc pacis tempore ad hanc rem solam animos studiumque intendissent; graviora etiam damna nobis illaturi, si se illis quaeppiam opportunior interim obtulisset occasio. Ceterum hoc tempore nullos esse inter eosdem hostes contra has partes nostras rumores de quibuspiam maioribus apparatibus, praeter eos, quos habent in Cypro ad urbem Famagustam. Cui quia hactenus nocere minime potuerant, frustrati magnis conatibus, pedem ab eadem nonnihil retulerunt, et oppugnationis remiserunt impetus. Passam Budensem, astutum hominem, silere, et occulte assentiri militum suorum excursionibus.

Ad me autem, et ad Wywarium quod attinet, superioribus diebus propter festa, quae tunc inciderunt, et clericorum ordinationes, quae magnopere et a nostratibus et ab externis requirebantur, Tyrnaviae in Ecclesia mea insumpto tempore, Viennam poste concesseram. Ubi comparata certa summa varia

silvestris materiae, et ferri clavorumque Wywariensi reparationi curata copia, et Wywarium Danubio missa, ipse quoque eodem me contuli, ut et initia memoratae reparationis viderem, et urgerem opus prosequi. Accidit autem, ut ea die, qua huc ego appuleram, appellerent etiam Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae domini Commissarii, Comes Nicolaus a Salmis, Fridericus de Serotin, ac Primislaus Proznowzky. Qui obitis omnibus, quae in mandatis habuerant, postremo locum quoque diligentissime perlustrati sunt, me et capitaneo meo, certisque potioribus militibus eisdem adhaerentibus, qui recipiendo Wywario novo videretur fore peridoneus. Nec defuimus singula illis in eo demonstrare, quae ad castellum huiusmodi erigendum ratio expeteret militaris. Quibus quantopere et situs ipse placuerit, et conditio loci, Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra ab eis coram copiosius benigne intelliget. Ego vero vix etiam minimam moram sustineo, ut auspicaretur opus eius. Quod alioqui donec videro, huic veteri reparando omni cura ac sollicitudine non deero. Cuius latus respiciens Strigonium, et positum inter duo propugnacula, totum iam est absolutum. Et tametsi dimissi sint coloni nostri ab operibus per tempus messis, ea tamen cura mihi geritur, ut parata pecunia dimensoque diurno conducantur alieni, prout quisque non incommoda stipe invitabitur. Nec talium deerit nobis copia, ut quorum iam non pauci concurrerunt. Post messem autem denuo et nostros repetemus, et subsidia Nitriensis Comitatus non deerunt, quae sunt iam promissa. Incumbamque totis etiam intendam studio, ut adhuc ora-
nominatum propu

quid insperati impedimenti non intercesserit, donec nives et glacies ingruent, renovetur.

Pars autem iam absoluti valli novis palis sive roboribus evecta est in iustam altitudinem, nec legitimam excedit mensuram. Sic eadem necessariis crassioribusque roboribus invicem coniuncta et astricta, ut eiusdem valli spatium intermedium terra repletum argillacea, pedum quindecim habet latitudinem. Qua demum dupplicato scandularum ordine contecta, commodissime et manipuli peditum, qui sunt a nocturnis vigiliis, subtus morabuntur, et repletio argillacea minus discludet dupplicem valli ordinem, quando pluviis non humectabitur. Et hunc in modum ducemus reliquum operis: omni adhibita industria, ut ima valli, aeque intrinsecus atque extrinsecus, pars superior sit inferiore astrictior, quo soliditate fundamenti nixum firmius consistat, nec ulla vi, quoad eius fieri poterit, cogatur in utrumvis latus cedere.

Quum vero, ut antea etiam scripsi ad Maiestatem Vestram Sacratissimam, potissimum huic loco metuendum est ab incendio, propter omnium in eo domorum stabulorumque tecturam stramineam, pecunia curavi asserum copiam, quorum pars iam convecta est, reliquorumque propediem convehetur, et in sortem stipendii, prout cuique ad tegendam domum ac stabulum opus erit, distribuentur. Quorum beneficio utique minus ab igne formidandum erit, non solum ab hostili, sed etiam a fortuito, qui interdum domesticorum negligentia excitatur. Interimque aliud quoque curatur loco beneficium. Videlicet ut ubique, quacunque in dies valli procedit opus, peditum domunculae ab eodem vallo prorsus avellantur, et spatium, quod est inter vallum et mansiones militum, eo

usque dilatetur, ut ad summum quatuor vel quinque viris pariter euntibus libere pateat, nullaque omnino suspicio de dolo relinquatur, qui per quospiam proditores committi posset.

Atque haec sunt opera, Clementissime Imperator, quae nunc Wywario reparando incoepta sunt. Speroque, quod si hoc adhuc anno duo propugnacula, de quibus feci paulo ante mentionem, absolventur, vel saltem alterum; totum, quod restat, opus ad finem Deo bene iuvante deducetur. Postmodum fossa exterior altius cavabitur; assecurabuntur et valli egesto limo aggeres, et profunditas fluminis, ne vadari possit aestivis decrementis, quae qualia interdum solent incidere, hoc praesenti appulsu meo perspexi. Quo adeo humilis, depressus et angustus fuerat, ut maiori ex parte amissis aquis, quae illi superfuerant, non excedebant altitudine ulnam Viennensem. Sed defecerat idem fluvius etiam molae vitio, quae illi non valde longe adiacet, et vetustate collapsa fuerat. Quo vitio cura subita reparato, et utilitati consultum est, et aquae sunt in pristinum restitutae.

Nec plura nunc occurrunt.

Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet, et perpetuo felicitet. Wywarii 7. Julii 1571.

C.

Verancsics Antalnak Vilmos olmützi püspök.

Guilhelmus Episcopus Olomucensis Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi.

1571. jul. 7 Reverendissime et Illustrissime domine, tanquam frater nobis observandissime, salutem plurimam cum amica nostri commendatione. Redditae nobis sunt dominationis Vestrae Reverendissimae litterae, quibus expostulat M. Balthasarem concionatorem ab aliquo nostram in Ecclesiam fuisse seductum. Sed nobis potius fuit dolendum, et apud Tyrnavienses cives expostulandum, quod eo fuisset conductus adhibitus. Cum Petrus Illicinius doctor eam in civitatem suorum negotiorum causa venisset, exposuit ei Balthasar, perinde ac nobis asseruit, se multum Ecclesiae nostrae debere, quia fuisset a praedecessore nostro in litterarum studiis aliquot annos enutritus, qui ei sumptum ad eruditionem suggessisset. Adhortatus est eum sponte sua, nobis insciis, idem doctor, ut, a qua Ecclesia stipendia in doctrinarum perceptione sustulisset, ei gratiam non ingratus referret. Se ab eo non abhorrere, Balthasar respondit, quando a nobis conditio non inhonesta offerretur. Retulit haec nobis doctor Illicinius. Itaque nos, qui doctos et orthodoxae fidei studiosos viros libenter amplecti et ornare solemus, accedente praesertim vinculo, quo Balthasar erat Ecclesiae nostrae adstrictus, ad nos accersiri iussi-

mus, et cum advenisset, deque ipsius obligatione nobis a doctore Illicinio affirmata certius cognovissemus, petenti et Canonicatum et Custodiam in Collegio nostro, et parochiam Olomucensem contulimus; et adhuc a nobis viaticum ad redeundum, et ad res suas afferendas, obtinuit. In Capitulo nostro, accepta beneficiorum possessione, juramentum deposuit. Non videmus igitur, aliquam subesse causam, quamobrem dominatio Vestra Reverendissima vel nobis vel doctori Illicinio succenseat. Novit de Jure Divino et Canonico, et in Concilio Tridentino cautum esse, ut in suis beneficiis omnes resideant, et ad residentiam per censuras ecclesiasticas cogi posse, ut Innocentius III. sanxit. Non potuit ille alii se devincire Ordinario, qui a nostra Ecclesia fuisset in gymnasio alitus; et nunc a nemine sine iniuria detineri potest. Siquidem ille, qui iureiurando et obligationi non satisfecerit suae, intelligit, se in periurium manifestum incursurum, et sub excommunicationis poena compellendum, si nolit ea omnia restituere, quae ad sui eruditionem accepit. Rogamus autem dominationem Vestram Reverendissimam, ut residere illum iuxta suum juramentum non prohibeat, ne in canones committere videatur, ad quorum observationem in nostri consecratione nos omnes obligamur. Affirmant porro Tyrnavienses cives, in annum se eum conduxisse; nobis vero compertum est, mensibus singulis mercedem ei persolvi, cuius causa contra canonum dispositionem non potest, nec debet ab ea se alienare Ecclesia, ubi titulum accepit. Nos aliis in rebus omnibus praesto sumus dominationi Vestrae Reverendissimae semper gratificari; sed hic ipsemet se devinxit et juramento adstrinxit. Deus Optimus Maximus tueatur

dominationem Vestram Reverendissimam incolumem quam diutissime. Datum Olomucii VII. die Julii MDLXXI.

Dominationis Vestrae Reverendissimae
affectuosissimus servitor
Guilhelmus Episcopus Olomucensis mp.

Kívül : Reverendissimo et Illustrissimo Domino, domino Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, Primati Hungariae Electo, et eius Regni ac Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario etc. Domino, amico et tanquam fratri observandissimo.

CI.

Andronicus Tranquillusnak Veranesics Antal.

Ad Tranquillum Andronicum.

8. Accepi epistolam tuam elegantem sane ac doctam, dignamque et authoris sui titulo, et mihi testimonii tui causa non ingratam, quo volueris gesta mea, meaeque totius vitae ac fortunae cursum, animique etiam mei dotes, si quas habeam Divinitus, stilo tuo ad aeternitatem nato memoriae posterum commendare. Quam accessionem reliquae nominis mei famae, per te additam et accommodatam, tanti equidem facio, mi Tranquille, (si modo in cupiditate laudis metam non excessero) quanti eorum omnium, qui hactenus rerum mearum celebrius meminerunt.

De qua tua erga me voluntate ac iudicio, quo tu,

vir sane prudentissimus, non consueveris perfunctorie, neque vel ad amicitiae gratiam, vel incogitanter, more hominum vulgarium, in quospiam uti; sed in eos dumtaxat quidem certe, quos intus et incute nosti, ac plane etiam perspexisti, dignos esse tuis encomiis, habeo tibi magnas gratias; meamque sic vicissim tuo isti erga me studio operam ac benevolentiam defero, ut ei, quem prae multis amem, quemque ex meo animo nunquam vel toto mundo collabente, ubicumque fueris, convelli patiar. Easque tibi curabo etiam referendas, quod eandem tuam epistolam longe familiarissimam in historicis meis inseram. Et si forte metus ac molestias praesentis belli Turcici sis pertaesus, quo nunc tota Dalmatia oppugnatur ac premitur; hic mecum consiste quaeso, et hac mea fortuna, ut tua, utere. Neque ad pericula et incommoda patriae revertaris. Ubi si ita iucunde vitam agere non poteris, ut in politicis Dalmatiae et Italiae; at saltem carebis praesentis belli periculis, et sustentandae vitae commodis commode potieris. Idque sine negotio et sine cura. Si praeterea apud me maritimis voluptatibus non frueris; campestribus, et hortis meis Posoniensibus oblectare. In quibus et aestate sationibus, et hyeme studiis sine omni tumultuum bellicorum strepitu, securissime vacabis; seniumque, quod iam te propellit in decrepitam, excoles, ut voles, et usque eo, si nolueris ulterius, donec hoc bellum finem aliquem sortietur. Nec sepulcri patrii desiderio avoceris, quum et hic mecum, si humabere in Pannonico solo, non putresces inglorius.

Ubi vero me ad scribendum res Pannonicas mones, hortarisque etiam diligenter; mones tu quidem, atque hortaris et memorem, et volentem, nec cessanti

addis calcar. Sed et ego frustra volo, et tu nequicquam mones, incassumque etiam hortaris. Ea enim me negotia tum publica, tum privata (quod non ignoras) cum hac Archiepiscopali dignitate exceperunt, quae prorsus mihi omnem scribendi facultatem ademerunt; oblitus iam et quietis, et otii, et bonorum authorum lectionis; unde potissimum et scribendi supellex affluit uberior scriptoribus, et animus curis molestioribus minus obnoxius, lucubrat facilius. Secessu itaque et solitudine opus est scribendi.

Quantum autem texendae historiae sufficere possit, qui distrahitur, hinc Ecclesiae moderandae, religionisque defendendae studio, inde finitimi loci, praesidiique eius conservandi provincia oneratus? ne nunc quicquam commemorem de aula, quae sibi magnam mei quotannis partem vendicat, et privatae rei familiaris procurationem attingam, cui fere omnes horas debeo melioris mei temporis; nisi his ipsis omnibus et muneribus deesse, et in redditibus meis iacturam facere velim. Quibus, inprimis si praesentis saeculi consideremus pravitatem, quo virtutes post opes secundum locum habent, omnium dignitatum conditio retinetur, tute scis multo me melius, qui hunc utrumque statum magna expertus es cum laude.

Nam prioribus annis in Republica Regni Poloniae defunctus non postremis honoribus, ususque etiam legationibus amplissimis apud primarios orbis Principes, me tunc praesentis fortunae meae primordia dumtaxat delibante; his ultimis omni prorsus strepitu rerum publicarum honorumque sollicitudine deposita, Syllae Dictatoris, et Diocletiani Imperatoris gentilis nostri imitatus exemplum, qui illecti privatae vitae dulcedine, fascibus cesserant, in pa-

triam secessisti, ut et hac ipsa dulcissima doctis viris solitudine fruereris, et a negotiis civilibus factus liberior, vacares studiis litterariis. Quod genus vitae nisi delegisses, et exemplo meo priorem ursisses statum, qui tibi pulcherrime arriserat; orationes, versus ac dialogos tuos doctos, iucundos et grata posteritate non indignos nunc haud quaquam legeremus.

Ex temet ipso itaque iudices, an ego queam me conferre ad quod hortaris. Verum ne omnino negem tibi vel in parte quod exigis; scito, quod rei cogitationem, curamque non intermitto, et quotidie aliquid in mnimosinis meis annoto, quod in dies assequor, ut augendo operi non desim colligere, et struere incrementa. Nec praeterea mihi desideratur aliud, quam otium et secessus. Quae duo, si quando novis, et vix iam speratis gratiis numinum quorumpiam obtinuero, tot chartas scriptis onerabo, tot hiisdem insumam calamos, quot poterit meum ingenium; nihil interim conatuum quoque omissurus, ut tuo aliorumque amicorum meorum de historia mea desiderio, expectationique, quoad vires mihi suppetent, satisfaciam, vel solo officio, si re nequivero. Vale et in patriam incolumis revertiare. Wywarii 8. Julii 1571.

CII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Sacratissimam Maiestatem Imperatoriam.

1571. jul. 9. Quum inter praesides confinia tenentes magna et concordia et consensus esse debet, plurimumque cavendum est. ne quae inter eosdem rixae contingant atque perdurent: et quia omnino nequit fieri, ut non contingant aliquando : evitandae tamen sunt diuturniores. Cui rei quum ab initio adventus mei ad procurationem finitimae arcis huius diligentissime semper studuerim, et caverim, ne quid iurgiorum inter me et Magnificum dominum Simonem Forgach Supremum harum partium Capitaneum intercederet : fieri tamen nullo pacto potuit, ut evitarem, quod maxime avertebam. Et hoc propter quarundam metarum terrae meae cuiusdam occupationem. De qua quum iam ab aliquot mensibus, ubi litteris. ubi nunciis, cum eius Magnifica dominatione egissem, eandemque petiissem, ne vi ageret sed iure, quum ego essem in usu; postremo aequitati huic loco non dato, falcatores in litigiosam terram immisit, struens sibi eiusdem terrae usum dominii. Cui mature occursurus violentiae, ego etiam misi, qui foenum inde asportarent, quo et ius usus mei lege et consuetudine Regni tutarer ab iniuria, nec eius dominum Magnificum sinerem annum explere in huiusmodi dominio violento. Quo tempore supervenientibus quibusdam suis ex arce Swran pedi-

tibus, concertatum est nonnihil cum meis usque ad vulnera. Ablatum tamen est foenum, et satisfactum meis iuribus. In quo non est aliud consequutum. Quare si quid nocentius de me ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram fuisset perscriptum, dignabitur clementer hoc tantum hac de re admittere. Quod quia fere quotidie apud nos soleat contingere in huiusmodi; donec utrinque in judicium procedatur, non est (uti humillime puto), quod de hac contentione nostra gravius aliquid suspicetur. Quia et juridica sunt, et nemo sua concedit aliis; maxime ea, quae per vim et iniuriam eripiuntur.

Ut autem Maiestas Vestra plura etiam de his intelligat: non solum dominus Capitaneus Forgach, sed et omnes fratres eius coeperunt vexare bona mea, ubi primum me Archiepiscopum factum esse cognoverunt. Et nisi respicerem ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram, caveremque illi a perturbationibus, summoveremque etiam inimicitias ab hoc finitimo loco, qui toti nostrae reipublicae praecipuae tutelae ac saluti sit: quotidie cum omnibus esset mihi contendendum et dimicandum, adeo bonis meis fere omnibus molesti sunt, et exercent me sua licentia. Sed ne de his agam intempestivius, supersedeo nunc a singulis recensendis; quum tamen Maiestas Vestra Sacratissima plane videat, alios in iura privilegiorum meorum, alios in bona mea invadere; alios etiam variis me delectationibus traducere, quasi omnium fortunae atque honoribus detraherem, nec servivissem patriae, quantum fortasse non pauci alii: supplico humillime, ne solitam gratiam suam a me subducat, neque sic pientissimas et sapientissimas aures suas quibuspiam accomodet, ut iustissimis meis

rationibus locum dare non dedignetur. Quum ego nulli studio ac sollicitudini magis intendo, quam ut a me nihil quibusvis in rebus committatur, quo Maiestas Vestra Sacratissima offendi possit, meamque in hac tantae dignitatis ac momenti provincia, quam mihi magis pro benignitate et munificentia sua, quam pro meis meritis demandavit, prudentiam et iudicium desideret. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem diutissime sospitet et perpetuo felicitet. Wywarii 9. Julii 1571.

CIII.

Draskovich György zágrábi püspöknek Verancsics Antal.

Ad Reverendissimum Dominum Zagrabiensem.

1571. jul. 9. Ultimae litterae Reverendissimae dominationis Vestrae, quae 29. Aprilis datae fuerant, 4. mensis huius mihi sunt allatae. Nec scio, unde sit factum, quod tamdiu pereginatae fuerint, antequam ad me pervenerint. Sed quum is casus plurium aliorum litteris frequenter incidat; minus nos dolere debemus, quod incommodum cum multis communiter habemus. Ubi autem his ipsis litteris agit mihi gratias, easdemque coram quoque acturam sese scribit in adventu Caesareae Maiestatis domini nostri clementissimi, quod duos iuvenes suos Orsyt et Zkoblyt apud me foverim sua gratia; non est opus, ut se hac sollicitudine fatiget: quum mihi et ab ipsis, et a Reverendissima

dominatione Vestra cumulatissimae gratiae et habebuntur et referentur; si, quum in patriam redierint, apparebit non frustra eos sub disciplina mea tam diuturnum tempus exegisse. Hoc autem specimen et hanc laudem utrumque in patriam relaturum minime dubito; quum, ut hic apud me semper probe ambo sese gesserint, ita et his moribus atque virtutibus auctos, ad Reverendissimam dominationem Vestram spero redituros, quibus istic commendatiores erant.

Ac, ut de singulo eorum peculiariter attingam, Orsyth domum est revocatus. Quem ita expedivi, ut et ipse meruit, et ego debui, ut et ipsi Reverendissimae dominationi Vestrae, et eius fratribus satisfiat; facta non vulgari fide, eundem Mathiam futurum optimum virum. In quo praeter alias dotes laudabiles, summam et singularem cognovi bonitatem.

De Zkoblyth idem sentio et polliceor, si modo et incolumem, et superstitem habere poterimus. Quem hactenus, postquam nec thermae Pesthinae, nec ulla pharmacorum remedia, medicorumque consilia et curationes sanare nobis potuerunt, non video aliud iam restare, quod experiendum esset ad reddendum pristinae valetudini, quam natale solum ac coelum, et quaedam alia, quibus a teneris et educati simus et asuevimus. Quod medelae genus apud et nostram, et complures alias nationes, memini me cognovisse. Quarum si adhuc in eo sanando hoc quoque experiri velit, eumque domum remitti significabit; dabo operam, ut instructus omnibus ad iter necessariis, commode et quamprimum in patriam deducatur. Et felicissime valeat. Wywarii 9. Julii 1571.

CIV.

Az esztergami bégnek Veranesics Antal.

Ad Strigoniensem Beghum.

1571. jul. 9. Az k: leweleth meg adak mynekeonk. Az k. bekesegnek megh tartasara walo ynteseth yo newen, es yo kedwel wóttwk. Egyeb gondolathonk synchen mostan, hanem hogy az bekeseg, ky ket felseges chyazar kózóth wagyon, megh tartassek. Az kynek byzonsagara ez wagyon, hogy az my zolgaynk sok ydeoteol fogwa kyn nem woltak. Noha eleg okonk ty teoletek wolt mywelny walamyth. Mert az ty wytezytek Walaztyg nyargaltak, es rabolnak ymyth amoth, mykeppen tegnapys harom Farnady emberynketh fogtanak; az eleot egy drabantonkatys zyntyn keozel yde az warhoz. Nemys most szamlallywk keg. az Twry weszeseth, es egynehan szemel Geornel walo fogasath. Gedew waranakys el weteleth, kyknek nem kelleth wolna lenny, ha byzonnyal, es ygagan bekesegeth meg tartyatok. Mynd azon altal az my wegeynkben myndenwth az zolgalo nepeynk weztegsegbe wadnak. Azert k: lassa, ha mynketh vagy k: ynteny kel az bekesegnek tartasara. Myerth pedygh azon bekesegnek my szerzóy woltonk, bontoy nem akaronk lenny. Mely okaerth kerywkys k:, hogy ne bochyassa yde stowa rabloidath; merth az my wraynkys ygod nem kezdyk az szokath szenwedni. Egyebkeppen my k: yo zomzedy akaronk ɟennyi;

hogy pedygh ez k: yntese ygaz legyen, kylgye megh nekeonk az Farnady embereketh es az drabantoth, kyth wehesseonk yo newen k:. Kynek yo egessegeth kewannywk. Wywarba Zent Jakab hawanak 9. napyan 1571.

CV.

Unokaöcsesének Faustusnak Verancsics Antal.

Antonius Verantius Fausto nepoti suo salutem.

Quamquam plurimis occupationibus distinear et sumptibus exhauriar; tibi tamen nunquam occupatus, nunquam egenus ero, si inpigre bonarum litterarum studia prosequeris, teque et maioribus nostris dignum praestiteris, et ab exemplis et vestigiis meis non abhorrebis, neque praetermittes ita te omnium virtutum ornamentis excolere, ut in te non desiderem, quod maxime et velim et sperem. Quare mandavi Posoniensi provisori meo, ut tibi mittat taleros quiquaginta, quos curabis exigendos, et ad aestivas vestes, quas a me postulasti, convertendos. Ceterum inter has litteras et versiculos tibi, uti puto, Venetiis missos, quaedam est cartula elegantiore caractere scripta, quae a quo, et quanam data sit ad te causa, videas, et quamprimum me edoceas. Vale. Wyvarij X. Julii 1571. 1571. jul. 10.

Kívül: Egrégio Fausto Verantio nepoti nostro charissimo. Tyrnaviae.

CVIII.

Erdődy Simonnak Veranesics Antal.

Ad Simonem Erdewdy.

1571. jul. 11. Sebastianus Reichenpah, olim secretarius rationista noster, levavit a te nostro nomine quingentos florenos mutuo, et simul cum Michaele Mykwlith Pisetario et officiale nosto Sanctae Crucis, obligaverunt se ad eorum restitutionem suis chyrographis. Quod mutuum quum voluntate nostra non sit factum, nec maior eius pars pervenit ad nostras manus, quam ducentorum florenorum : id indignationis nostrae idem subiit Sebastianus, quod fortasse nunquam recuperabit. Maxime enim huiusmodi improbitatibus offendi consuevimus. Sed is casus utcunque incidit, omnino incidit nobis insciis. Nec id unquam animi habuisse; daturos tamen operam, ne tu in illis iacturam facias, sed eos rehabeas subito, ubi primum transigetur tecum per eundem officialem nostrum Michaelem Mykwlith de his, quae te nobis ex administratione bonorum nostrorum debere cognoverunt. Ut autem huic negotio iam necessarius et debitus modus imponatur; et eidem officiali nostro mandavimus, ut contra te procedat, et te hortamur, ne desis ita te nobiscum gerere, ut nobis satisfacias, quum tibi nec byrsagia, nec ullae aliae extorsiones per nos condonabuntur. Nimis enim licentiose bona et subditos nostros tractare et expilare non es veritus. Ideo accinge te, ut

hoc tecum absolvatur. Quoniam si nos etiam personaliter istuc ascendere oportebit, ascendemus Deo comite, ne tanta colonorum et bonorum nostrorum vexstio inaniter condonetur. Et bene valeas. Wywarii XI. Julii 1571.

CIX.

Mikulich Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Mykwlyth.

Propter intolerabiles occupationes nostras, quae 1571. jul
nos modo hic, modo illic, et insumant ubique, ubi nos esse contingat, serius tibi ad litteras tuas interdum respondemus. Quod tibi molestum esse non debet. Ad postremas itaque tuas 19. Junii datas rescripturi, de florenis 500 a Simone Erdewdy mutuo acceptis ac levatis; non sane ex commissione nostra factum est, sed ex temeritate Sebastiani Reichenpah, qui ausus hoc nos afficere facinore, te etiam in sollicitudinem de restituendis coiecit. Quod ab illo nunquam expectassem, ut cui in eum finem non dederam credentiae litteras. Tu tamen non sis turbato animo, quandoquidem non committemus, ut illis veli in toto, vel in parte sis debitor; quum nos satis sufficientes simus ad eam summam persolvendam, si maior, cuius apud eundem Simonem creditores sumus, nobis deficiet. Quapropter ad eum etiam scripsimus, ne tibi sit molestus, atque tandem summam in hiis reputet, quod nobis de bet. Tuque illum sine ulla mora

constringas jure, et omnibus modis opportunis, ni nobis de male administratis nostris bonis satisfaciat, accipiasque etiam domum, agrosque, ad eum pertinentes omnes; si, quae debet, pecunia non erit solvendo, aut solvere noluerit. Sic speramus, minus te de 500 florenis sollicitabit.

Laboratores, quandocuuque huc istinc exigentur ad munitiones Wywarianas, eos expedire non negligas. Quicumque autem colonorum recusabunt parere, in modis suis animadvertant. Eorum enim huiusmodi servitia et ipsis, et toti Regno suffragantur. Neque tam de nostris, quam his solliciti esse non omittemus. Tuque in hoc ita promtus (sis) et callidus, ut nullam neque pigritiam, neque frigiditatem admittas, patriae enim et christianitati inservimus.

De decima Zoliensi iam non sis sollicitus. Voluntate Maiestatis Caesareae concessa est, et iam persoluta.

De tuo quoque fratre non sis anxius. Est mihi commendatissimus, egique cum eo de omnibus, quae tu illi velles, nec nos negamus, ipse vero cupit. Piseti gere curam, ut iam es edoctus; neque cures, si quam eius partem assumit nobis pensio. Cures tantummodo, ut ea omnia cognoscas, unde in illo structa sunt damna. Nimirum si sunt vetera, an nova, et cuius sint conditionis, mittasque ad nos primo quoque tempore; ut quum in curia erimus, cum Sua Maiestate agamus, et transigamus. Tu tamen interim vigila et circumspice diligenter, ne alicunde palpum tibi obtrudatur, et in cameram reiicias.

Ut itaque pro tollenda pensione non praetermittemus laborare suo tempore, ita piseto cedere haudquaquam cogitamus.

De carminibus illi bono viro Ragusino, qui nos illis propter tantam nostram et virtutem, et fortunam excellentiamque celebravit, agas gratias. Cuius familia quum in Ragusina nobilitate non sit postrema, in his, in quibus poteris, gratificari non recuses.

De vestitu tuo tumet interim prospicias ex meo tibi, donec de tota tua conventione transigemus, ubi de hoc quoque ascribetur mentio.

Scias demum loco ultimo, in curiam nos omnino ad adventum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis ascendendum. Ubi opportebit nos uberiores habere sumptus, quorum eam partem, quae nobis istinc suppeditari potest, eam quamprimum cures nobis. Tuquemet eam afferas, antequam recedamus hinc. Expedit enim rebus nostris, quibus istic praees, ut tecum colloquamur. Memor, ut equum nobis adducas, quo in curia uti possimus; hoc est, ut sit et pulcher, et bonus. Vale. Wywarij 11. Julii 1571.

CX.

Forgách Simonnak Veranesics Antal.

Ad Magnificum Dominum Simonem Forgach Supremum Sacrae Caesareae Maiestatis Capitaneum.

Hoc mane cognito, quod Magnificae dominationis Vestrae subditi denuo et in eodem terrae nostrae tractu foenum falcarent, in quo proxime falcaverant; miseramus provisorem nostrum cum certis viris prae- 1571. jul. 14.

cipuis huius praesidii, non in alium finem, quam ut per eos edoceremur, an id esset verum, beneque perspicerent, num intra metas nostras id incideret bonis nostris violentiae. Interim vero cum ii iam rediissent, afferunt nobis et capitaneo nostro ab Eadem litterae, satis nobis onerosae indignaeque admodum, quibus pro earum merito respondere debuissemus. Erunt tamen apud nos in ea consideratione, qua maxime honori, dignitati, tutelaeque nostrae consulere solemus, postquam tantopere et minetur nobis Sacratissimae Imperialis Maiestati iuribus, et plane invadit in Ecclesiae nostrae bona. Quod certe ab Eadem non promerueramus. Sed utcunque instituit nos commovere, hosque vero fines perturbare, privatorum commodorum studio, quum publicis sit praefecta; nos exemplum eius non sequemur, sed moderate, praemissis praemittendis, reliqua quoque ibi agitabimus, ubi aequitati locus erit, minaeque et iniuriae Magnificae dominationis Vestrae in nos contortae maiore et meliore trutina excutientur, quam iudicio nobis sunt illatae. Qnum nos in his nihil aliud quaerimus, quam ius aequitatis, horumque finium quietem et salutem. Bene valeat. 14. Julii 1571.

CXI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Imperatoriam Maiestatem.

Strigoniensis Beghus Mahmwt nomine quotidianis ferme excursionibus fines hos infestat, et ubique hominum praedas agit. Nec interim cessat omnes nos, qui his finibus praesidemus, litteris fidei suae sollicitare, ut pacem conservemus, vicissimque a singulis reversales exigit. Quales autem ad Comaromiensem dedit, misi earum Sacratissimae Maiestati Vestrae copiam. Quas ad me iidem Comaromienses miserant, petentes a me consilium, quid eidem Mahmwth Begho super hoc deberent respondere; quum ipsis etiam absurdum esse videretur, eum hinc pacem vicinis polliceri ac suadere, inde passim excursionibus et praedis vacare. 1671. jul. 16.

Habita itaque huius rei consideratione idem dedi eis consilium, quo iam ego usus fueram. Nimirum ut responderent, se mandatis Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae satis esse instructos ad hanc ipsam pacem conservandam, summoque curare studio, ne quid vel minimum contra ea committerent, quo Eadem Maiestas Vestra offendi posset. Ceterum sibi haudquaquam esse integrum, cuippiam huius generis litteras dare, sine Eiusdem Vestrae Imperatoriae Maiestatis scitu; contenti interim eis litteris, quibus inter duos Caesares pacem hanc memoratam constat esse confectam; seque illi amicabiliter suadere, ut

ipse quoque in his conquiesceret, eisque sese accomodaret; privatis nihil ageret, nihil moliretur, quibus nulla vis, nullum ius, nulla inesset authoritas. Probarunt consilium; nec tamen scio, an sint eo usi.

Verum quum ego existimarem, commentum hoc non fuisse excogitatum simpliciter, neque directe pacis causa, seduloque inquirerem, cur silente Passa Budensi, Strigoniensis Beghus eius subditus moveret hanc materiam : a nostris tandem subditis, et ab iis captivis, qui emittuntur ad corroganda redemptioni suae subsidia, comperi, ubique iam hoc tempore per hos nostros fines interrogari homines, in quoscunque incidunt, num haberent huiusmodi fidei litteras; eosque omnes dimitti liberos, reddique securos, quicunque habuissent; qui vero non, in captivitatem abduci. Quod inventum quorsum tendat, et quid sibi velit, puto coniecturam non esse difficilem. Eo nimirum non aliud venari Beghum, quam occasionem laudabili munitam praetextu, ut pace etiam stante depraedetur impune, quum impossibile sit, ut quilibet ex populo litteris huiusmodi instructus esse possit. Et quum potest esse, ut hic Beghus cogitet ex hoc peius quippiam aliud, quod in occulto premit, neque nos ita facile quimus assequi : existimavi periculosum esse, si in finibus liceret privatis, sine expresso scitu et voluntate Principis similes fidei litteras ad hostes dare. Propter quod etiam curare humillime volui, ut hoc novum, quam maturrime fieri possit, Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra clementer intelligat. Quam Deus Optimus Maximus quam diutissime sospitet atque felicitet. Wywarii 16. Julii 1571.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae
Catholicae Imperatoriae Maiestatis etc.

CXII.

Poppel Lászlónak Veranesics Antal.

Ad Ladislaum Poppelium.

Quum decimae nostrae Districtus Ceythe et Wy- 1571. jul. 2
hely praecipue ad arcis nostrae Wywar, adeo hostibus finitimae, et ad eius praesidii conservationem colliguntur: nequaquam eas elocationi facere possumus obnoxias. Magnificam itaque dominationem Vestram rogamus, velit nos habere excusatos, si Eidem hac in re gratificari non possimus. Nec velit etiam arcis Trinchiniensis necessitatem cum Wywarinae necessitate comparare; quasi hiisdem ea subsidiis indigeat, quibus haec indiget Wywarina. In qua milites non parvo numero quotidie pro Regni Hungarici et pro aliquot vicinarum provinciarum salute fundentes sanguinem excubant maximis nostris sumptibus. Trinchiniensis immunis ab his omnibus necessitatibus atque oneribus, in summa securitate et pace degit. Ne igitur alienae quieti et otio multiplicemus commoda, nobis vero nunc etiam laborantibus et aestuantibus, ut his finibus sustentandis sufficere possimus, incommoda cumulemus; ignoscat nobis (petimus), si erga Illam liberaliores esse nequimus. De transactione autem quadam Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis cum Magnifica quondam domina Margaretha Szechy superioribus annis habita, ubi meminit; ea iam dudum praeteriit et expiravit, nobisque Sacratissima Eius Maiestas ita totum Archiepiscopatum

benigne contulit, ut nihil prorsus detractum ex eo nobis esse voluerit. Nosque memores juramenti nostri, quod Suae Maiestati praestitimus, de non alienandis bonis Ecclesiae nobis concreditae; iterum Eandem Magnificam dominationem Vestram petimus, ne nobis vertat vitio, si Ecclesiae nostrae bona defendimus, eaque a transactionibus perpetuitatum, quae alienationem inducere solent, recuperare nitimur. Alioqui summo studio sumus, ut Magnificae dominationi Vestrae in omnibus aliis, nobis possibilibus, gratificemur, declaremusque certis argumentis, Eiusdem erga nos benevolentiam maximi facere, et primario apud nos habere loco. Valeat optime et feliciter. Wywarij 20. Julii 1571.

CXIII.

Bornemisza Pál erdélyi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Paulum Bornemyzzam Episcopum Transsylvaniensem.

1571. jul. 23. Ad me quoque perlatum est satis tempestive, Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem dominum nostrum clementissimum Viennam die decima mensis huius, incolumem cum omnibus suis, Danubio appulisse, et podagra subito correptam fuisse, vehique sella, quum in publicum prodit. Quod an sit verum, plane nescio; sic tamen scriptum est ad me Posonio. Nondum autem ego quoque quicquam ab eadem litterarum accepi, nec mearum ad eandem dedi; quod

ipsemet, non expectata vocatione, Viennam paro iter, functurus subiectionis meae officio, ne praeveniar.

De felici autem successu suae synodi Reverendissimae dominationi Vestrae plurimum glatulor. Sed vicissim male me habuit, quod sic abrupte nobis, fratribus et amicis suis, necdum quicquam opinantibus de ista sua ultimarum rerum cogitatione (nunciet); cui certe longiorem et precamur et speramus a Deo vitae terminum. Nec dubitamus quoque, quod adhuc supervivet et nobis, et patriae. Quae alioqui, quandocunque vita Eius privabitur, diu sane lugebit, donec alium similem parentem sibi educabit.

Sed quum communi de obitu legi nihil humani affectus, nihil conatus, nihil quoque preces detrahere possunt; laudo equidem testamenti curam, sed non probo consilium de publico tantae dignitatis, tantique apud Regnum meriti, deponendo munere. Quod tunc demum habebit honorificum, quum et vita et eodem munere simul defungetur. Sic se humani fastus habent, sic honores mundi finiri volunt. Nec solent esse homines gloriosi, nisi quum hos ipsos honores cum vita simul deposuerint. Cesset itaque his in scribendo uti argumentis, etiam si non habet alia. Quae quidem, quum et iuvenibus aeque imminent, ac senibus, indico, rarius nobis esse usurpanda, qui iam senuimus, et propius legis huius finem accedimus, nec id quoque parum, quod restat nobis vitae, tristius exigamus, et quasi celerius accersamus. Quod etiam natura ipsa refugit, evitarique minime, levius nonnihil reddi facile potest; si vixerimus iucundiori animo, et extremum feremus infracti, quod omnes ex aequo manet.

De novis vero rebus ne ego quoque quicquam

habeo. Nisi si aliquid attigero de tardigrada nostra confoederatione, sive (ut vulgo vocant) liga. Quae quum nec vi, nec ratione debita cogitur in vinculum Christianae unitatis, his ipsis criminibus laborantes etiam nunc, propter quae tanto flagello Dei latissime verberamur; quomodo ea sit vel optanda coniunctior, vel speranda validior, ego sane non video. Turca enim iam dudum trifariam bellum mari sedulo gerit. Nos adhuc in tractatibus eiusdem confoederationis sudamus, apparatus vero bellicos ita curamus et adornamus frigide, necdum confoederatorum viribus in massam classis concurrentibus; ut vix credam, non solum nos hoc anno pugnaturos, sed ne coituros quidem. Nam triremibus Venetorum nondum omnibus sub signis existentibus, Hispanicis absentibus, et longiorem de se expectationem nectentibus, Pontificiis vero, ex horum deliberatione motuque pendentibus, et demum cunctis reliquis Orbis Christiani statibus silentibus, ac velut e specula quadam hinc inde prospectantibus, in eventum obsidionis Famagustae in Cyprio, Thinae in Aegeo mari, et Dalmatiae ad Hadriaticum sitae, intentis, domique sedentibus, hoc coniiciunt una mecum multi. Neque nunc certiora habeo. Vestramque Reverendissimam dominationem bene ac feliciter valere cupio. Wywarij. 23. Julii 1571.

CXIV.

Bornemisza Pál erdélyi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Reverendissimum dominum Locumtenentem.

Heri, quum iam alias meas ad Reverendissimam 1571. jul. 26
dominationem Vestram expedivissem, supervenerunt mihi litterae Jaurino Magnifici domini Comitis Ecckii, quibus ait, scriptum sibi fuisse Constantinopoli, classem Turcicam esse, triremium, biremium, variique alterius generis militarium navigiorum, trecentorum sexaginta; Famagustam adhuc esse obsessam, sexagintaque bombardis validissimis summo conatu summaque vi oppugnari, et spem de salute eius admodum omnium esse inbecillem, quod nondum illi succurritur; nostrae classis, nescio, ignaviane, an tarditate concurrendi et deliberandi, rem sero geri; classi quoque Turcicae duos primarios Vezirios esse praefectos, Pertavum cum quodam altero, quem non nominat; duos vero magno cum equitatu, peditatuque in Epyrum missos, ad domandos Albanesios, qui Ceraunios montes sub iugis Macedonicis ad Ionium mare incolunt, et Venetorum sequuntur auspicia. Ii autem populi, qui Dalmatiae ac Bosnae sunt contermini, et praecipue alpium magnitudine asperitateque muniantur; verendum maxime est, ne, si in potestatem eos redegerint, per Bosnam irrumpant in Dalmatiam, quae quum nec munitionibus locorum polleat, nec ea sit opum facultate, ut alendis maiore numero militum ordinibus sufficiat, nihil est aliud expectan-

dum, quam ut vel primi impetus tempore succumbat hostibus. Quo casu interveniente (quem alioqui avertat Dominus) haud dubie mox per Croatiam in Forum Julium invehentur, provincias Noricas vexabunt, et demum qua mari Hadriatico, qua hiis quoque continentis regionibus, Venetae ditioni propinquissimis, ita eosdem astringent et coarctabunt Venetos, ut metus sit de statu illorum actum iri. Sed dominum Deum oremus, ut has coniecturas nostras, quum iam nec sciamus, nec possimus meliora sperare, adeo iram eius contra nos flagitiis nostris irritavimus, faciat eventu pro sua bonitate et reverentia feliciores. Et Reverendissima dominatio Vestra bene valeat. Wywarii 26. Julii 1571.

CXV.

Balassa Jánosnak Verancsics Antal.

Ad dominum Joannem Balassam.

1571. jul 28. Intelleximus, Magnificam dominationem Vestram non eo pretio decimae nostrae bonorum suorum ad arcem Keekkew contentari, de quo provisor noster decimatoribus nostris modum praescripsit, sed loco eius vilius subiicere. Quo non mediocriter gravamur. Eoque etiam difficilius ferimus, quod huiusmodi a tali domino et amico erga nos fiant; cui dum consuluimus totam decimam nostram Newgradiensem uni personae, nunc damni periculum facimus, et quieti in eam mo-

lestiam apud Magnificam dominationem Vestram impegimus, quam et a nobis, et ab aliis avertebamus. Sic iis usu venire solet, qui nimis boni, liberales et humani esse volunt. Verum quum non admodum ea essemus voluntate, ut quempiam decimis nostris oneraremus, habentes nos etiam in hoc finitimo loco maximorum sumptuum causas, ex quo praecipue magna pars reliquiarum Regni protegitur. Et ad id, ut commode sufficere possimus, nisi earundem decimarum nostrarum adminiculo suffulti fuerimus: Regno vel parum admodum, vel omnino nihil pro imminentibus ei periculis, ac necessitatibus inservire poterimus. Magnificam itaque dominationem Vestram obnixe rogamus, velit haec ita perpendere, ut statuat apud se maximum ab iis piaculum committi, qui parvi ducunt, bonis nostris non esse parcendum. Quae fere universa publico Regni commodo insumuntur, aequumque omnino putamus, ut eo pretio memoratae bonorum suorum decimae non gravate contentetur, nec praesentia tempora sic prioribus comparet, ut eorum omnibus conditionibus uti velimus, si commodis et felicitate nequimus. Restrictis enim Regni limitibus, et necessitatibus auctis, rerum etiam sublata est omnis copia. Hiisque minutiis, quae superfuerunt nobis, dum omnes ex aequo vesci contendimus, nec abunde omnibus sufficiant; ut accrevit ex hiis caritas, ita et pretia omnium sunt aucta. Nos autem, quia insani prope sumptus, qui huic debentur arci nostrae, cogunt ad industriam exaugendi honesto ac licito quoppiam foenore nostros reditus, causis et piis, et valde necessariis, quod patriae serviunt; si quid in hoc excedimus, boni consulat. Ceterum si Magnifica dominatio Vestra, et omnes alii, qui con-

ducunt nostras decimas, lucrum ex eis quaerunt, cur nobis, idem beneficio publico curantibus, interdici debeat, non videmus. Et aequitati, commodoque patriae plurimum peccant, qui hoc nobis vitio vertunt. Sed quum id a Magnifica dominatione Vestra, qui semper optime et de patria, et de aequitate sensit, non expectamus; iterum petimus, ne nos commodis nostris aequissimis privare velit, sed illo pretio decimam nostram libenter compenset, de quo iam a provisore nostro abunde intellexit. Nos semper in iis amicis habitura, quos peculiares semper habuit. Et bene valeat. Wywarij 28. Julii 1571.

CXVI.

Andreffy Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Andreffy.

1571. jul. 28. De invidorum nostrorum calumniis, quas nunc istic dispergunt in publicum, ubi veniam petis, quod uberius ad nos perscripseris, perinde ac si licentiosius quodpiam in nos deliquisses; tibi propterea non solum non indignamur, sed etiam gratiis nostris dignum te esse dicimus. Idque ut frequentius faeias, tibi etiam praecipimus. Quum si huiusmodi a necessariis nostris, quorum te censemus nobis non in postremis esse, non cognoscemus, ab alienis quid nobis pollicebimur? qui etiam id sibi adimi putant, quod coeli nobis contulerunt, ne solam virtutem nostram oppu-

gnare videantur. Cui sane eorum nemo est, qui comparari, sed ne nocere quoque possit. Novimus et maiorum nostrorum sobolem detestandam, et istos ipsos patriae huius nobilissimae aliquando regniperdas indignissimos, qui sese etiam pannosos nominare debeant. Sed de iis non plura modo. Multa postea securius, quum redierimus. Illud duntaxat obiter scito, quod hactenus nulla nos invidia ad sanguinem usque vulneravit, nulla nec vicit, nec prostravit. Exercuit tantummodo, et ampliavit. De quo laudetur Altissimus et Immortalis; ipsi vero rumpantur, qui invidia ardent, nocent nihil; et velint nolint, nos Dei beneficio, Caesaris vero Maximiliani munificentia floremus et triumphamus. Ex iuvenibus autem nostris, si unum amnis Nitrius abstulit, functus est ille fato suo, non culpa nostra. Ceterum quod rabulae et occulti vermes nobis propterea obloquuntur, hoc etiam dandum est invidiae, quam odium quoque semper comitatur. Maiorem tamen illi damnationem mererentur, quorum canes homines necant. Sed haec tibi soli. Vale. Wywarii 28. Julii 1571.

CXVII.

Telegdy Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdinum.

Diligentissimam commendationem vestram in re Alberti Zylwae intelleximus, laudamusque officium, quo amico vestro deesse noluistis. Ideo neque etiam opera ista vestra offendimur, quum nos quoque illi 1571. jul. 29.

magnopere compatimur. idque ea nimirum causa, quod ingenio suo vehementiore et sibi obest, et iis quibus interdum servit, molestiorem difficilioremque sese exhibet. Nos autem, qui lenitati bonitatique, ac facilitati praecipue studemus, similes quidem contubernales satis diu, ac magna ferimus patientia; sed ubi semel eos excusserimus, valde cavemus, ne iam veteres poenitudines exantlatas repetamus, et pluries in eundem lapidem impingamus. Reliqua ex hiis coniicite, et ei nos ad omnem benevolentiam, favorem et patrocinium exhibite. Nec id silemus aliis, quam quibus ipse etiam ad nos commendationem vestram perferri voluit. De Magistro Andrea coeco, Assessore Sedis Judiciariae; est quidem nobis etiam curae, ne illum deseramus. Sed quum et aetate, et inbecillitate oculorum pressus sit, totumque fere anni tempus in Judiciis Octavalibus sive publicis cogitur exigere, et tunc maxime, quum nostrae quoque Metropolitanae Sedis Judicia interdum ferveant; non videmus, quam commode, quamque etiam sufficienter et agiliter utrobique satisfacere poterit. Quum ad haec illud quoque per hos dies adegit nos in silentium de re eius, quod in postulatione salarii excesserat limitem mediocritatis. Sed haec utcumque acciderunt, transeant; vos rem omnem accuratius expedite, et videte, si ad servitium Sedis nostrae assumendus erit, quamque eidem commodus esse poterit, si bifariam locabit operam. Cui aliqui non sumus defuturi nostris subsidiis, etiamsi nobis non inserviet. Hisque omnibus exploratis atque intellectis, nobis perscribatis. Et bene valete. Wywarii 29. Julii 1571.

CXVIII.

Thurzó Elekuek Veranesics Antal.

Ad Alexium Tursonem.

Quum modus decimandi iam dudum publicis etiam constitutionibus in Hungaria decretus sit, ne nunc de Divina ordinatione loquar, quae est longe antiquior, quam sint haec nostra tempora, nec discrepat a recepta Regni consuetudine; nescimus, unde tu novum comminisci volueris. Qui quum sit et publicae constitutioni contrarius, nec Divinae ordinationi, aequitati respondet, et nobis detrimentum afferat, non sine gravi nostra iniuria: peto te, ne illo uti velis. Reique huius rationem quam uberius ex litteris cognosces mei provisoris, nos in ea declaranda non erimus prolixiores. Te tantummodo, ut amicum peto, ne a memorata aequitate, a veterequc Regni consuetudine recedas. Utcunque mei rationem habueris, et de mea apud te statueris amicitia; spero tamen, quod etiam meliore loco apud te dignabere, si memineris nostri officii. Quo quidem erga te sine omni necessitate mea, et superiore, et hoc praesente anno fuimus non illiberales. Igitur ne mihi quodpiam inexpectatum abs te amico vetere in decimis meis novitate simili damnum per ministros tuos inferri patiare, te etiam atque etiam petimus. Quo tibi alias etiam, quantum per finitimi loci huius mei necessitatem potero, gratificari non praetermittam. Vale. Wyvarii 30. Juli 1571. 1571. jul. 30.

CXIX.

A magyar királyi kamarának Veranczics Antal.

Ad Cameram Hungaricam.

1571. jul. 31. Peredienses operas ac labores suos nullos omnino arci huic impenderunt nostro tempore. Sed ne reliqui quoque vel Praepositurae Turociensis, vel aliorum vicinorum nostrorum coloni; sed soli Archiepiscopatus coloni. Male itaque egerunt, quod huiusmodi non vera querimonia attigerunt Dominationum Vestrarum aures, et nos iniuria perstrinxerunt non commerita. Quamquam autem ex publicis constitutionibus coloni Praepositurae Turociensis tenerentur operis suis munitiones arcis huius iuvare; tamen adhuc nec ipsi, nec ulli alii gravati sunt hoc onere. Atque utinam vicini nostri non raperent nostros, neque abuterentur indignissime eorum laboribus; certe non admodum pro his principiis reparationum Wywariensium vexaremus alienos. Et hace ad hesternas suas, easdem rogando, ut nobis credant. Et bene valeant. Wywarij ultima Julii 1571.

CXX.

Az érsekujvvári őrséghez Forgách Simon királyi főkapitány.

Simon Forgach Supremus Sacratissimae Maiestatis Capitaneus, ad Wywarienses milites.

Tametsi annis quoque superioribus, quum me domini Commissarii Sacratissimae Caesareae Maiestatis, domini nostri clementissimi, in hoc officium collocaverunt, per eosdem a Sua Maiestate vobis sufficienter vobis commissum est, ut me tanquam Supremum Capitaneum audiretis, et in omnibus, quae negotium ac servitium Suae Maiestatis et Regni concernunt, mandatis meis obtemperare et obedire deberetis; facere tamen hactenus, quemadmodum probos, et fideles servitores decet, non recusastis. Quum autem superioribus diebus ex instigatione quorundam hominum inter vos et Swranienses mota et suscitata fuit quaedam controversia, quam alienatio quoque vestra tam a me, quam etiam a servitoribus Maiestatis Suae subsequuta est. Unde considerans ego, quod si opera et auxilio vestro quoppiam in negotio seu necessitate Regni, ac Suae Maiestatis opus esset mihi, tunc maxime illud praestare mihi recusaretis, prohibentibus illis, qui huic ipsi controversiae fundamentum et causas dederunt: coactus itaque (fui) Sacratissimam Caesaream Maiestatem requirere, et Eam hac de re informare, ut de his edocta, tempestive ad summovenda pericula, quae possent incidere, provi- 1571. aug. 23.

deret. Quapropter clemens etiam mandatum suum dignata est ad vos dare, ut hanc ex eo voluntatem eius cognosceretis. Ego vero, uti Supremus Maiestatis Suae Capitaneus, moneo vos diligenter, ut sic vos in his geratis, ut mandatum Maiestatis Eius ostendit. Quumque necesitas postulabit, una mecum sitis, quo facilius et commodius Divino auxilio, tam patriae, quam Sacratissimae Suae Maiestati inservire possimus. Quum Maiestas etiam sua Caesarea ea conditione Archiepiscopatum contulit Archiepiscopo, ut praesidium Wywariense in omnibus Supremo suo Capitaneo subsit, et eum audiat. Responsum a vobis expecto; curetisque, ut voluntatem vestram cito intelligam, sciamque Caesaream Maiestatem Suam informare et cognoscere, quantum de vobis possim confidere, et quantum non. Bene valete. Ex Swran 23. Augusti 1571.

CXXI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem.

71. aug. 23. Camera Hungariça summo suo conatu, clementi vero Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae nomine instat, ut Capitulum meum Strigoniense cedat Abbatiae Zeplakiensi, sitque contentum certa pensione annuali. Quae Abbatia quum sit applicata Seminario eius Ecclesiae amplissimo Sacrae Imperatoriae

Maiestatis Vestrae privilegio, nec pollet adeo opimis redditibus, ut necessitatibus Maiestatis Vestrae possit afferre aliquid commodi; minusque etiam videtur ex eius esse dignitate, ut non solum de parvis, sed ne etiam de maximis causis abroget privilegia sua quibuscunque data, et maxime Ecclesiis : Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae una cum eodem Capitulo meo supplico, dignetur clementer et Abbatiam ipsam, et privilegium super ea eidem Capitulo collatum in eo statu permitti relinquique mandare, in quo Eiusdem gratia liberalitateque permansit et relicta fuit hactenus. Nam quum privilegia donationum Principum perpetuitatis proprietate potissimum gaudent et nituntur; ita illa praecipue, quae religionis Ecclesiarumque conservationi addicuntur et dedicantur, humillime censerem, salva et inviolata perpetuo esse debere.

Haec autem Abbatia, quum Sanctissimo et maxime necessario operi applicata sit, nempe Seminario, quod Ecclesiae illi Catholicos ministros educat, de quorum penuria latissime per totum Regnum patent querimonie : iterum Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humilime supplico : dignetur clementer eidem Seminario pietate sua consulere, ne corruat. Cui quum id, quod ego, et Capitulum confert, non sufficiat; ceterique collegiata obtinentes beneficia tenuissime suppeditant : non stabit haud dubie, si hac Abbatia spoliabitur.

Ne autem hoc accidat suggestione minus recte sentientium de dedicatis rebus Deo : misereatur clementer eius; et id Suae benignissimae gratiae, quae perinde, ac ex nova donatione nascetur, illi, pro pientissimo suo instituto, conferre non dedignetur.

Collatura hanc munificentiam ipsi Altissimo; si, quod ipsi Ecclesiae honori, commodo, conservationique donavit benigne semel, salvum firmumque perpetuo esse decernet et mandabit. Quam Deus Optimus Maximus quam diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 23. Augusti 1571.

CXXII.

Dudics Endrének Veranesics Antal.

Ad Andream Dudicium.

1571. sept. 3. Tam profundi ac diuturni mei silentii, de quo Magnifica dominatio Vestra expostulat, non leves fuere causae. Neque in hoc periclitata est benevolentia, quae nos antea coniunctos habuit, et nunc quoque habet. Sed id, quo non solum Catholicae Ecclesiae, ac Sacro nostro ordini multum detraxit, verum etiam sibi ipsi, ac suo nomini plurimum obfuit, quod iam amplissimum esse coeperat. Cavebam enim a reprehensione maiorum: ne, si solito more necessitudinem nostram coluissem, fuissem iudicatus, quod aut probassem, quod fecerat, aut etiam fuissem tanti casus et excessus sui conscius. Quamquam privatim etiam aegerrime ferebam, quod Sacerdotio et Episcopali dignitati coniugium praetulerat, non suo tempore, sed alieno. Qua in re contemptus quoque intervenerat Sacri muneris, quod ante amplexa fuerat, quam etiam cogitaverat de cura coniugii. Atque haec quum

omnium ora uno consensu improbabant, ne egoque laudare potui, qui nihil unquam magis odio habui, quam religionis Catholicae vel contemptores vel offensores. Quum spreta et prostrata in Christianitate religionis reverentia, quid est quod ei restet ad excidium universi status eius? Quemadmodum vel hac praesenti tempestate perspicue cerniuus, qua tot Dei flagellis non opprimimur solum, sed etiam conficimur; ignari etiam rationum, quibus hosti occurramus, nec virorum ducumque praesidio instructi, qui periti forent in Turcas bellum gerere. Quibus defectibus non alia causa laboramus, quam quod verae Sanctaeque religioni Catholicae, Romanaeque Ecclesiae terga verterimus. Ne itaque vel mihi, vel aliis etiam veteribus amicis tuis indigneris, si qui ex nobis non a te, sed a re tua facti nonnihil alieni, minus tibi videantur in officio veteri satisfacere. Quo animo quum et ego nonnihil fuerim abs te alienior, scribere etiam desieram. Semper interim cogitans, quod tua etiam dominatio pro sua prudentia, qua non obscure pollet, bene ista perpenderit, meque habuerit excusatum, quum itidem ipsa quoque sic se gessiset erga alios, si statu suo feliciter consistente, hunc in modum quipiam ex amicis suis concidissent. Ego vero etsi nunc etiam haberem, quo deberem diutius perstare cum dominatione Vestra in silentio; quum tamen assequor aliquid de suo alio et iam transacto animo, meliore nunc eam coepisse duci; quo laetatus sum non mediocriter, has Ei scribere volui, ut et ea sciret, quae de mea erga se voluntate optabat, et illam hortarer, ut si quo Divino spiritu tacta sit, quem Illi a Deo Optimo Maximo etiam vehementer exoro, eum in se non pateretur extingui, sed identidem sibi conciliet,

et familiarem faciat. Quo sic demum, et a casu isto sublevetur, et cum Petro, Paulo, Magdalena, et cum pluribus aliis, qui ex peccatoribus facti sunt sanctissimi, et amici Dei, in viam redeat. Et bene valeat. Viennae 3. Septembris 1571.

CXXIII.

Ghyczy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Gyczy.

1571. sept. 4. Cum dominis Forgach nihil innovetis rerum, donec aliud a nobis habebitis; militum vero partes, quotiescunque salus et defensio publica exegerit, domino Capitaneo non negentur. Non etiam illi concedantur ad hostes lacessendos; prohibet enim Maiestas Sua pacem perturbari. Similiter si ad res suas privatas evocabit aliquando eos, careat illis; nobis enim et dati et iurati sunt. Alioqui si maiorem honoris, existimationisque nostrae habebit rationem, neque contra nos tumultuabitur cum fratribus suis, nihil erit nobis in facultatibus nostris, quod cum illis non communicabimus. Memineritis tamen, ut quotiescunque partem aliquam emittetis ad ipsum dominum Capitaneum, ne toto milite arcem spolietis; solent enim astuti hostes variis dolis rebus suis consulere. Providendum itaque vobis semper est, ne quum hostes alio quoppiam loco persequemini, ad vos cursum impetumque convertant. Quo tempore, si forte effudis-

setis totum praesidium, quibusnam viribus niteremini, non videmus. Nisi ut magnopere periclitari cogeremini, totius Regni magno atque extremo periculo. Igitur circumspicite omnia sedulo, quum emittantur milites. Vale. Viennae 4. Septembris 1571.

CXXIV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

Superioribus diebus Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra per benignas litteras suas requisivit a me clementer duo: Primum, ut partem decimae meae Districtus Cheyte et Wyhely velim obedienter Magnifico domino Ladislao Poppel ad Trinchinium elocare; deinde ut duas possessiones meas Welkyne et Pyspeky ad oppidum Archiepiscopale Rosnobanya in Comitatu Gewmeoriensi pertinentes Sacratissimae Maiestati Vestrae per haec turbulenta tempora ob importantes causas obsequenter remittere velim; idque conditionaliter, nimirum ut successu temporis, quo illae partes liberatae fuerint praesentis belli tumultibus, iterum sine ulla difficultate et gravamine solutionis alicuius restituantur Ecclesiae Strigoniensi. 1571 sept. 6.

Quod itaque attinet ad decimam Districtus Cheythe et Wyhely, ea tota, quum sit, Clementissime Imperator, praecipua et maxima omnium aliarum totius

Archiepiscopatus, accediţque cum suis lucris ad utilitatem quinque prope millium florenorum, quia praecipue salaria tritici ac vini militibus persolvuntur: valde damnosum esset Wywario, si eius pars dimidia quingentis duntaxat florenis elocaretur. Ut tamen Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae benignae voluntati per me humillime pareatur, cuius sunt etiam alia mea omnia, assentior; et ita fiat, ut benigne Maiestas Vestra vult ac mandat. Supplico tantummodo, ut dignetur clementer mihi significare, undenam satisfactionem eius expectare debeam.

Ad duas vero possessiones quod attinet; eas quoque Maiestati Vestrae Sacratissimae obsequenter concedo. Sed quoniam haedem possessiones duae aeque minus erunt Camerae Maiestatis Vestrae utiles, ut reliquae duae mihi remanentes, Chwchon et Nadabolya, cum oppido Rosnobanya sic ab invicem distractae: iudicarem, eidem Sacratissimae Maiestatis Vestrae conducibilius fore, si haec ipsa bona mea, Rosnobanya cum memoratis quattuor possessionibus, Welkynye, Pyspeky, Chwchon et Nadabolya, simul cum decimis, ac pactatis meis omnibus Comitatuum Gewmeoriensis et Tornensis, quae iam a biennio mihi non persolvuntur, Sacratissima Maiestas Vestra in sese superioribus conditionibus reciperet; ne alienentur ab Ecclesia, mihique pro his omnibus clementer condonaret et relaxaret pensionem piseti Cremniciensis. Quandoque et ego levarer gravissimo onere, cui difficillime inter tot alios sumptus satisfacio; et eorum bonorum decimarumque utilitas utilitatem pensionis non mediocri excedat commodo. Ad quod illud quoque accederet non incommode, quod et Camera solutione huiusmodi decimarum liberaretur, et ego

minore cura in eadem solutione exigenda aestuarem; iique milites, in quos eorundem bonorum decimarumque proventus dilargirentur, uberius quam paratis pecuniis, quarum facultas non est semper in promptu, commodarentur. Cui petitioni meae humillimae ut Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra clementer dignetur annuere, etiam atque etiam demisse supplico, et gratiosum responsum expecto. Viennae 6. Septembris 1571.

Eiusdem Sacratissimae Imperatoriae
ac Regiae Maiestatis Vestrae.

CXXV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

In his scriptis meis exhibeo humillime Sacrae Imperatoriae Maiestati Vestrae tria negotia: duo peculiariter mea, tertium vero, quod mihi commune est cum Capitulo meo. Ex duobus primis clementer omnia intelliget, quae proxime inter me et Magnificum dominum Simonem Forgach Supremum Capitaneum ratione quarundam metarum inciderunt. Ex tertio vero rem de Abbatia Zeplak, amplissimo privilegio Sacratissimae Maiestatis Vestrae Seminario Ecclesiae meae Strigoniensi clementer iure perennali ac irrevocabili applicatae perspiciet. 1571. sept. 6.

Supplico itaque humillime, ut his exacte omni-

bus cognitis, quae idem dominus Capitaneus Forgach sine omni legitima atque evidenti causa contra me movit et molitus sit, dignetur ad meam etiam quum aequitatem, tum ad innocentiam quoque benigne respicere, atque illi mandato suo praecipere: ut primum, si quid iuris in aliquibus bonis meis sibi praetendit, non vi, sed jure agat; deinde in jurisdictionem meam sese non ingerat; domui meae, ac domesticis et subditis meis non imperet, neque in eos ius sibi usurpet; terminis muneris sui sit contentus; milites ductui suo concreditos ibi teneat, ubi sunt necessarii. Et ex meis, quum eos Regni ac finium illorum necessitas postulabit, tot ei semper adiungentur, quot requiret. Ea tantummodo ratione et iudicio utatur, ut simul omnes non exigat, ne Wywarium relinquatur sine milite. Ceterum in meos milites et in Capitulum meum non exerceat dominium suo arbitratu; quum etiam Archiepiscopi Strigonienses habeant praerogativas suas. Sed quotiescunque opus erit illi subsidio militari, gerat se humaniter, agnoscatque aliorum etiam nobilitatem et existimationem, communicatoque consilio et necessitate publica cum meo capitaneo, petat ab eodem vel per litteras, vel per nuncios, aut etiam coram, si libuerit, quicquid ei opus fuerit. Et sic mutua intelligentia et uno consensu agant omnia, quae utriusque erunt tum fidei, tum muneris. Neque in alieno tam licenter et cum iniuria praeesse et dominari contendat; quum nemo honorem suum cedit alteri. Et quia hoc ius in Wywarienses milites ambivit etiam Stephanus Dersffy, nec obtinuit ut absurdum: certe nunc etiam indignum esset, si Archiepiscopi Strigonienses cuiuspiam ambitioni demitterentur in hunc modum. Supplico itaque humillime, dignetur

Maiestas Vestra huiusmodi benignissimo suo mandato aequitati, atque honori meo in his omnibus citra moram consulere, et etiam super Abbatia de Zeplak gratiosum et benignum responsum mihi dare; quum aliter illud Seminarium minime stare et conservari poterit. Viennae 6. Septembris 1571.

CXXVI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem.

Edocturus Sacratissimam Maiestatem Vestram humillime de tota controversia, quae mihi proximis diebus incidit cum Magnifico domino Simone Forgach Supremo Cisdanubianarum Partium Capitaneo, illud imprimis dicendum incumbit: esse mihi duas possessiones in vicinia propinquissima arcis Wywar, Thardosked et Nyarhyd, quae sunt commetaneae cum territorio arcis Swran. In quarum confinio fossa quaedam ducta est paulo longior, habeturque pro metis, quae sunt potissimum arci Swran et possessioni meae Nyarhyd; iuxta quam fossam versus hanc ipsam possessionem meam Nyarhyd est quaedam terrae particula. Cuius causa licet etiam elapsis temporibus fuerit aliqua contentio inter Archiepiscopos et possessores arcis Swran: tamen constat, quod semper Archiepiscopi fuerunt eius possessores, foenumque ibidem eius officiales et subditi falcaverunt. In 1571. sept. 7.

quo usu quum et Paulus, et Nicolaus, antecessores mei fuerunt: non subditorum et veteranorum quorundam meorum militum; sed etiam vicinorum, quod in Judicio, si opus fuerit, facillimo probabitur testimonio.

Hanc terrae particulam non ita pridem, quum iam ego primi anni mei in Archiepiscopatu ex ea percepissem emolumenta, Magnificus dominus Simon Forgach aggressus est sibi arrogare. Monitoque eodem Magnifico domino Capitaneo per plures menses tum coram, tum etiam litteris, ne me in bonis meis perturbaret; et si quid in eisdem iuris sibi praetenderet, jure ageret, non vi, neque iniuria, quum essem illi in omnibus pro aequitate responsurus, quaecunque in iuribus meis habuissem, et ex suis cognovissem. Nolens omnino, ut inter nos inimicitiae aliquae orirentur, quiesque et securitas eius confinii turbaretur, essemusque etiam hostibus ludibrio.

Novissime idem dominus Supremus Capitaneus, ductus desiderio videndi arcis Wywariensis incoeptas reparationes, eodem cum Egregio Caspare Pechy venerat. Ubi inter alia collocutus cum provisore meo de controversa terrae particula, communi consensu et voluntate decernunt, ut hinc inde electis octo senioribus rusticis, tam ex eius, quam ex meis bonis, judicio illorum staretur, juramento tamen prius adactis de dicenda veritate, utque interim eadem terra et fructus eius utrique parti permaneant intacti, donec iusta atque integra consequeretur rectificatio.

Sed hac transactione per dominum Capitaneum Forgach non observata, ubi primum digressi fuere ab invicem, et provisor meus recesserat ex Wywar negotiorum Archiepiscopatus causa: Magnificus dominus Capitaneus, visa provisoris mei absentia, licet

iam ego essem Wywarii, misit in dictam terram falcatores, et foenum eius defalcari iussit. Neque id ad me perlatum est prius, quam quum iam et foenum defalcatum fuerit, et venturi erant ex Swran vectores, qui aveherent illud. Provisor vero meus, quum eodem fere tempore Wywario, uti iam dixi, discedebat, vidensque ego, quod Magnificus dominus Capitaneus transactioni non stetisset, pactumque eius violasset, et contenderet etiam usum eiusdem terrae meae per vim sibi vindicare; habito cum iis consilio, qui jura Regni non ignorabant, mandavi eidem provisori, ut memoratum foenum contra aequitatem defalcatum, iure usus mei, omni prorsus armorum contentione remota, curet in discessu inde avehere, et sic iuribus meis consulatur. Adimaturque omnis facultas eidem domino Capitaneo, qua postea in Judicio mihi opponere posset, quod eius violentiae non restitissem debito tempore.

Sic provisor meus movens Wywario, judici possessionis Nyarhyd adiuncti sunt pedites circiter 22, et unicus eques, ex potioribus militibus, Stephanus Raacz, eisdemque mandatum, ut cum necessariis curribus ita vadant ad eam terram, ut vectores domini Capitanei antevertant, et inde foenum advehant Wywarium; caventes omnibus modis, ne quam maiorem iurgiorum causam darent.

Die itaque 15. Julii profecti eo judex, vigintiduo pedites, et unicus dumtaxat eques Stephanus Raacz cum curribus necessariis, eisque sine cuiuspiam impedimento oneratis foeno, pacifice redire coeperant. Quumque iam in medium ferme territorii possessionis meae Nyarhyd pervenissent, consequuntur eos ex Swran duo equites Pauli Doczy, subitoque districtis

gladiis praecedentes currus invadunt, et illos ad redeundum cogere incipiunt. Stephanus eques meus eodem equum adigit; dumque honestis atque amicis verbis illos hortatur, ne essent molesti, accurrit et Paulus Doczy cum circiter septem equitibus, demissaque confestim hasta in Stephanum Raacz meum equitem hostili et animo et impetu, quod ceteri quoque fecerant, manus inter utrosque conseritur; supervenientibusque eodem etiam peditibus Swraniensibus circiter 36, fit seria dimicatio. Nec adhuc Stephanus Raacz eques meus gladium strinxerat, dans omnem operam, ut sine armis dirimeretur contentio. Sed Paulo Doczy urgente acrius in pugnam suos, Stephanus quoque eques meus iubet, quos habuerat, pedites conglobari, seque et suos, qua gladiis qua sclopis tueri incipit. Ubi parvo spatio temporis utrinque illatis et acceptis vulneribus, non cessante Stephano meo equite hoc etiam statu rei exhortari Paulum Doczy: „Bene videret, quid ageret; ceterum desineret quoque a furiis, communes dominos inter se non esse hostes capitales, eosque etiam solere et irasci mutuo, et redire in gratiam; nos eorum servitores non decere inter eos ignem igni addere, neque cruenta moliri sive attentare.“ Hiis tandem in hunc modum hucusque actis, Paulus Doczy cum suis omnibus pedem refert, abactoque colonorum meorum possessionis Nyarhyd pecore et iumentis vectorum foeni, abeunt.

Interim autem quum Wywarium rumor contentionis huius pervenisset, inclamareturque per arcem, pedites et colonos meos a Swraniensibus trucidari: nemo ex militibus fuit, qui non diceret, turpe esse Wywariensibus perferre id iniuriae. Legem Regni esse, ut impune vis vi repellatur; idque tam in bono-

rum possessionariorum et aliorum quorumcunque iuribus defendendis, quam etiam in periculis vitae propulsandis. Sic facta cum capitaneo meo, et cum quibusdam ex potioribus militibus deliberatione, ut succurratur iis, qui pro foeno missi fuerant, ne opprimerentur penitus; capitaneus meus circiter cum 40 equitibus proficiscitur eo, nulla alia causa, quam ut succurrat commilitonibus laborantibus, eosdemque periculo subducat. Sed tametsi ipso fere momento iam et Swranienses re bene gesta abscesserant, et Stephanus Raacz eques meus cum paucis peditibus suis Nyarhydiensium pecus recuperaverat; supervenientibus tamen novis ei suppetiis, sumpto ex ira et ex indignatione rei animo, simul omnes insequuti sunt Swranienses, ea sola dumtaxat causa, ut vectorum meorum iumenta quoque recuperarent. Verum quia iam evaserant cum iumentis simul ultra quendam aggerem in Swraniensi territorio ductum, non sunt ulterius progressi; sed ibidem reperto armento Magnifici domini Capitanei, illud abigunt, et revertuntur. Triduo post, restitutis inde iumentis colonorum meorum: hinc quoque armentum domino Capitaneo sine omni defectu remissum, et cessatum est ab hac turba; neque postea in hodiernum usque diem quicquam vel a me vel a meis attentatum, cavendo omni studio, ne quid gravius in eo confinio oriretur.

Tametsi omnes postea ipsi domini Forgach non destiterunt pluribus locis bona mea infestare. Idque sic, quod nisi ego habuissem rationem, pro fidelitate et subiectione mea, Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae et eorum finium; profecto, Clementissime Imperator, decies iam coactus fuissem cum eis ad manus venire, adeo graviter molestare bona

mea pergunt. Quod ipsum etiam obiter, quam paucissimis potero, exponam.

Pluribus locis per Hungariam sitae sunt possessiones quaedam, quae carentes ampliore territorio, sylvis, agrisque necessariis, et promontoriis vinetis aptis, coguntur vicinis esse censuales, ut eiusmodi sylvarum usu, agrorumque et promontoriorum cultura victum sibi acquirant, et sese sustentent. Neque per terrestres dominos eici ex eis possunt iuxta constitutiones publicas ab antiquo sancitas, nisi per aestimationem sumptuum ac laborum, quos in vepretis extirpandis, et in excolendis omnibus aliis pertulissent. Nunc ii domini vicini mei iniuriam damnumque illaturi mihi, colonos meos ex omnibus eorum fundis, in quibus similem culturam, non levibus conditionibus cum avis eorum initis, exercuerunt, aggressi sunt per nullam debitam atque legitimam aestimationem satisfactionemque eiicere, pro incultissimis tum agris tum vinetis omnia excultissima et fructuosissima recipientes. Quam iniuriam, tametsi ego quoque pari facto, et multo etiam cumulatiore, possem illis compensare, quum eorum coloni non pauciora in meis fundis colant: sed supersedi hactenus, ne quid egissem ante tempus eorum exemplo praecipitius. Qui quidem et mecum multo graviora agunt; et colonos meos non secus habent et exagitant, quam si dominum non haberent. Quae suo tempore, si res postulabit, ut ad particularia sit mihi descendendum, non deficiam in probationibus. Verum ne sim prolixior: sic gesta sunt omnia, quae inter me et Magnificum dominum Capitaneum Forgach diebus proximis acciderunt.

Ubi autem, Clementissime Imperator, dominus Capitaneus eo quoque aggravat causam meam, quod

in milites et in ditionem arcis Swran, quae est Vestrae Maiestatis, armatos meos hostiliter immiserim; quasi ego non essem ita fidelis ut ipse, minusque etiam eidem Maiestati Vestrae serviverim quam ipse. Licet ordines militares non duxerim: attamen habeo et ipse, beneficio Dei, mea non contemnenda merita (si bono viro de se dicere concedatur); nec puto, me adhuc vel in re minima fidelitatem meam maculasse; maiores etiam meos tales fuisse, qui mihi non tenebras, sed clarissima et laudatissima nomina, memoriamque omni luce dignam reliquerunt in Regno Hungariae. Non calumnietur itaque me dominus Capitaneus Forgach crimine, in quod non impegi. Sed potius ipsum pudeat, quod tantam tali in loco praefecturam gerens, non jure, sed violenter ius meum, quod in bonis meis habeo, sibi arrogare voluerit, meque lacessiverit rationibus minime dignis. Quem antea pluribus vicibus partim per me ipsum, partim per provisorem meum, et per litteras etiam meas petieram, monueram, rogaveram, ut jure ageret, et privilegiis, si quae haberet, uteretur; quum iam dudum penes Archiepiscopos usus eius terrae permansisset. Sed haec obaudivit bonus dominus, et vi potius, quam aequitate et via juris voluit agere; quemadmodum vel ex his constat, quae praemissa sunt.

Ut autem clarius etiam aliquid addam de militibus. Eotunc, quum haec inciderunt, apud se nullos omnino milites habuerat, praeterquam solum Paulum Doczy; quum ad haec peditibus etiam Lewensibus arcem etiam Swran custodiat, seriatim inde certo numero evocatis. Qua ex re plane apparet, me Sacratissimae Maiestatis Vestrae non oppugnasse milites. Qui certe terras meas nulla vi, nulla iniuria tentarunt;

quod me vivo Magnifica eius dominatio hoc optato non potietur, quod alii etiam ante eum venati sunt, sed non assequuti. Utcunque tamen agit; pergat, et effundat ipse quaecunque libet. Ego nusquam attendens alio, quam ad solam Vestram Maiestatem, in Eius etiam gratia semper conquiescam, quoad vivam; daboque sedulo operam, ut publicae saluti et mandatis Vestrae Maiestatis nunquam desim. Lucra avaris sinam, ipse benemereor de patria.

De divisione autem Wywariensis praesidii, et de dimidia eius parte provisori meo collata, ut sit instructior viribus ad oppugnandum dominum Supremum Capitaneum, deque etiam abrogato Vicecapitaneatu Joanni Baichy militi veterano (quem adhuc nec a me, nec ab antecessore meo habuit), et Benedicto Pograny dato, homini iuveni: non est, clementissime Imperator, cur velim orationem longam texere. Sed iuro per Omnipotentem Deum et per Maiestatis Vestrae gratiam, qua nihil post Dei beneficia habeo charius, neque pretiosius: quod hoc utrumque non solum non feci, sed ne cogitavi quidem unquam. Et si forte vel fecissem, vel facere cogitassem: haud dubie supra omnes insanos desipuissem, et errassem toto coelo ac ipsa terra, fuissemque indignus omni amplitudine et omnibus honoribus, ad quos me Maiestas Vestra tanto cum splendore evexit, et apud se illustravit. Neque de hoc ero prolixior, ut de calumnia absurdissima. Peto supplex tantummodo, ut horum mandet clementer haberi inquisitionem: et si ita, ut delatus sum, constiterit, agat de me, ut de homine abiectissimo; si vero cognoverit, errasse in referenda veritate delatores meos, statuat pro Caesarea ac Regia Maiestate et magnitudine sua, ut ipsi luant

meritas poenas, et sint sibi similibus exemplo, ne huiusmodi hominum prodigia apud tantum Imperatorem proborum virorum innocentiae, integritatique et famae studeant detrahere. Non enim ego, Clementissime Imperator, exactam aetatem hac egi inconstantia, hac inprudentia, ut in senectute, qua et gravior et prudentior esse debeam, simili me dehonestarem levitate, mihique ipsi adeo crederem, ut tantum Regni sui confinium non arbitratu Sacratissimae Maiestatis Vestrae, sed meo peculiari iudicio putarem mihi esse gubernandum.

Facessat itaque, Clementissime Imperator, malevolorum meorum malignitas. Nec illis fides habeatur; quoniam non improbitate mea, a qua certe hactenus semper et cavi et abfui, sed integritate et non contemnentibus (igy) partibus, quae in bonis viris esse debent, offenduntur, et mihi gratiam Sacratissimae Vestrae Maiestatis invident. Quod ingenium in iis praecipue inesse consuevit, quos aliena virtus honoresque perturbant.

Restat iam dicendum de meo capitaneo, de Joanne Baichy, de provisore, et de Benedicto Pograny. Inter quos, quod attinet ad capitaneum: vir est sane et bonus et militaris, et ita vigilans atque in militari professione industrius, ut non immerito iam diu et antecessoris mei, et Maiestatis Vestrae tempore praefecturam arcis eius gesserit. Ego quoque ductus censura Sacratissimae Maiestatis Vestrae, qua illum post mortem antecessoris mei praefecit Wywario, ita eundem et complexus sum, et in eadem retinui praefectura, ut nunc quoque alium eius loco non quaeram mihi, dummodo ipse mecum manere non recuset. Quantum autem existimationem et authoritatem eius

laedere noluerim; vel ex hīs Maiestas Vestra clementer perpendat, quum ipsum toti rei militari in eadem arce mea Wywar praefecerim. Quod brevi etiam ab ipsomet Sacratissima Maiestas Vestra coram intelliget; optat enim personaliter ad Eam venire.

Joannes autem Baychy queri de me non potest, quem in locum primae conditionis, et in officium primae utilitatis promovi. Nihil etiam in aliis rebus denegavi illi, quascunque a me postulavit. habitus quoque semper in primariorum ordine et honore; nunquam vel adhuc semel cogitavi. ut eum deprimerem, aut moverem loco suo. De quo alioqui plura loquar coram, si opus fuerit.

De provisore quoque bonum est, ut Maiestas Vestra uberius intelligat; quem cite coram Eandem (ſgy) statuam. Is enim est, qui et Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae notus est, et (quem) ego rebus Archiepiscopatus mei cognovi esse admodum utilem, sufficientemque tanto muneri, propter etiam juris peritiam. Quippe qui prorsus nihil agit in officio suo, quod improbari possit. Nisi si propterea. quod colonos meos opprimi. in servitutem redigi. et Ecclesiae meae bona intercipi ac vastari non permittit; cavetque omni studio atque industria, ne mihi alicunde damna inferantur, et iniuriae irrogentur. Iique maxime his eius actionibus offenduntur, qui a simili licentia inhibentur; vellentque, ut tales mihi rerum mearum et curatores et praefecti essent, qui nihili forent, et cum illis consentirent, partirenturque ex aequo proventuum meorum spolia. Multi enim sunt hoc tempore, qui Ecclesiae insidiantur. Non dimidiabunt tamen dies suos. Verum ego, quoniam non sum ea animi hebetudine, ut haec non perspiciam, velimque ad alie-

num stomachum ministros mihi cooptare atque asciscere : non est, Clementissime Imperator, cur ex his perturbari debeat, aut Wywario etiam quippiam metuere. Quod utinam ita sese antea habuisset, ut nunc habet; procul dubio minus et Maiestas Vestra reparatione eius sollicitaretur, et ego anxiarer. Ut quod in manus meas prope deplume et collapsum venit; talesque etiam discordias in eo inveni, quibus nisi ego prospexissem iudicio atque industria non deprimenda, serio illi metuendum erat.

Absint itaque a me, Clementissime Imperator, errores ii, qui certe absunt; ut Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae Supremos Capitaneos non agnoscam; ut in arce tam finitima tam exile praesidium in partes dividam; ut pluribus praesidibus subiiciam; ut veteranos quoque eius milites posthabeam, tyrones illis anteponam; et demum provisores meos, quorum praecipue est bonorum ac proventuum curam gerere, gladiatores faciam, publicam quietem turbem, et in discrimen Regnum adducam. Quae omnia quoniam mihi indignissime et contra omnem veritatem impinguntur : actum erit, Clementissime Imperator, de honore et de dignitate mea; nisi Maiestas Vestra, ut iustissimus Imperator, seriam inquisitionem haberi mandabit, cognitaque rei veritate curabit insuper, ut aut delatorum meorum mendacium, aut mea imprudentia multetur. Ego vero ne defuissem aliis quoque opportunis remediis meae innocentiae et meae aequitati: mox a contentione memorata, convocatis certis personis authenticis, Nitriensis Comitatus Officialibus, et eis ad locum terrae controversae deductis, metisque illis demonstratis, quae sunt non obscurae; curavi quoque, ut idem dominus Capitaneus cum tumultus

nius auctoribus evocaretur in judicium per proces-
um juridicum; quo sic liquidius constaret, nihil me
er iniuriam egisse. sed dumtaxat propterea, ut in
sus mei defenderem. et mihi conservarem. Cui stu-
lio ac voluntati nunc etiam praecipue intentus, judi-
:ium et justiciam postulo.

Quove Maiestas Vestra de hoc toto casu uberius et certius informetur: hic mecum sunt quatuor Wywarienses milites: Paulus Chwsi, Benedictus Pograny, Joannes Gewrewg, et Stephanus Raacz, qui solus cum vectoribus pro foeno missus fuerat, iique omnes fuere in facto. De quibus propterea suggero, ut examinentur, et propius ad cognoscendam veritatem accedatur. Quis autem sit Benedictus Pograny: homo quidem iuvenis, sed quoad militiam non iam tyro, neque ingenio puerili, studio vero et appatatu bellico tali, ut inter omnes alios vix sit tribus inferior. Quem ut ego a puero educavi, ita Sacratissima quoque Maiestas Vestra Sede vacante Archiepiscopali in eodem praesidio clementer collocavit. Nondum tamen a me in eam existimationem evectus est, ut eum ad gerendam Wywariensem praefecturam maturum atque idoneum esse censuerim. Et delatores mei agant, loquantur, conenturque iam quicquid velint: aliter tamen haec omnia non sunt acta, quam ego exposui. Restatque, ut Sacratissim e Maiestati Vestrae humillime supplicem, dignetur id controversiae in examen suum sapientissimum admittere, ut utriusque partis diligenter excussa et cognita aequitate; animadvertat in eam potius, quae movit eius causam, quam quae tueri iura sua coacta fuerit, nihil de iniuria, nihil de hostilitate cogitans. Ego vero, qui huius ipsius controversiae non dedi causam, et passus sum non solum vim, sed

etiam valde turpem criminationem; nihil aliud postulo, quam ut mihi judicium concedatur, et justitia administretur; totumque palam cognoscat Regnum, quod Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra non homini improbo, non amenti, non infideli, neque rerum imperito, tantum tamque illustrem apud se locum dederit, tantamque etiam provinciam administrandam detulerit. Hoc autem secus videri, cognosci, et declarari rite non poterit, nisi jure et justitia mediante, quo delatorum vultus erubescant, mendaces ac dolosae linguae obmutescant, boni vero viri salvetur honor.

Et gratiose exaudiri atque absolvi pro aequitate a calumniis humillime supplico et expecto. Viennae 7. Septembris 1571.

CXXVII.

Andreffy Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Andreffy.

Capetias frugum, quas impertitus es domino Ebeczkio, probamus. De vino quoque tuo permittimus iudicio; sed moderate. Non enim possumus esse nimis liberales in tam multis erogationibus privatarum necessitatum causa. 1571. sept. 12.

Quam tecturam culinae et contiguae illi camerae carpentariis istius urbis civicis urgere et absolvere decrevisti; assentimur et laudamus, ne quid ex improbris paterentur.

Pro carpentariis Sanctae Crucis scribe et tu Miculitio, ut celerius eos mittat. Putamus et oblivio-sum et negligentem esse, dum magis colonorum mise-retur, quam obedit nobis. Curaturi mox et materiam huic stabulo necessariam, ubi liberabor negotio quo-dam, quod aggressus sum apud Caesaream Maiesta-tem. Et si ex Sancta Cruce carpentarii non venient, civicis utendum erit. Scis enim per hyemem iam equos nostros non posse carere stabulo.

Fructus alios quoque recepimus copiose et me-lius curatos, quam priores. Redditum quoque est et allium, et cepae, remisimusque et puttonem suum, et corbes quatuor per eundem subditum nostrum de Pyspeky.

Regesta autem, quae ab Egregio Emerico Saghy petimus, urge, sollicita, eximeque, et quamprimum mitte. Aliter rationes eius nequeunt ad amussim confici.

Mandatum etiam misimus cum his Stephano Ta-thay, ut doliarios tuos commode alat, et subditis ad illam domum applicatis iubeat, ut dolia, eo quo tu ordinabis, vehere non recusent. Et haec ad binas tuas tibi respondemus. Vale. Viennae 12. Septembris 1571.

CXXVIII.

Baichy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Baychy.

Litteras tuas de quibusdam querimoniis tuis accepimus. Quae querimoniae, quum ex coniectura potius sunt, quam ex certa notitia; non est opus, ut tibi pluribus respondeamus. Quum nos, ubi uniuscuiusque servitoris ac militis nostri statum et conditionem ordinavimus et constituimus, omnibus aliis sollicitudinibus eorum ex parte libenter caremus. Optamusque, ut ipsi quoque quieti sint, neque sese ingerant in nostras alias res; quum non trium, aut quatuor hominum, sed multo plurium curam gerimus. Ut itaque singuli eorum parte sua contenti esse debeant, ita et tua tibi debet esse satis; quum non ignores, quantum in te contulerimus nostrae benevolentiae. 1571. sept. 14.

Unde autem moti sumus ea ad Capitulum nostrum scribere, quae tu visus es in te ipsum recipere; scias quod non aliunde, quam litteris Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis ad nos datis. In quibus sicut nemo fuit nominatus, ita nec nos quemdam nominavimus. Si itaque tu non es eorum author, non est causa, cur in aliquem invehi debeas. Sed utique non acciderunt ista sine suggestione aliquorum; quum tunc etiam fuerunt in foro, quando adhuc nos eramus istic. Sed ad cognitionem nostram non pervenerunt, nisi quum iam eramus Posonii, ex litteris Suae Maie-

statis. Quomodocunque tamen ista sunt acta, vadant. Bene tamen facient, si huiusmodi mendaces linguam suam imposterum compescuerint, neque talia instillent in aurem Principis, quae nunquam nobis etiam in cogitationem venerunt. At tu, ut vir bonus et a nobis non in postremis habitus, agnosce nostram erga te benevolentiam, et consistas quietus in ordine et in conditione nostra, quae Wywarii non est ultima. Quod reliquum est, a nobis expectes omnia et tu et omnes alii. Quoniam honorem et authoritatem nostram nemini dabimus, bonis autem et obedientibus, nobiscum intelligentiam tenentibus, benefici esse non praetermittemus. Et bene valas. Viennae 14. Septembris 1571.

CXXIX.

Nagyszombat város tanácsának Verancsics Antal.

Ad Senatum Tyrnaviensem.

1571. sept. 19. Accepimus, vos post discessum nostrum a vobis, securius ac licentius quibusdam haereticis in civitate vestra commercium concessisse, quam et religio Catholica permittit, et tam Sacratissima Imperatoria Maiestas, quam etiam nos simul de sinceritate vestrae professionis pollicebamur nobis. Quum etiam publice iam ritus haereticos in infantibus baptisandis, in sepeliendis mortuis, in tenendis scholis, et similia plura referant vos admittere; non sine magno dolore et

displicentia nostra, veraeque religionis confusione, et multarum animarum iactura. Quae quoniam hactenus non credidimus, nec ulla ratione id per vos fieri posse arbitremur; inducti sumus zelo Christianae pietatis has praesentes litteras nostras ad vos dare, vosque petere, ut haec verane sint, an secus, nos quamprimum litteris vestris edoceatis; ut animo acquiore simus, si non erunt vera; et mature ad remedia accurramus, si vos quorumpiam temeritas in aliquam similem licentiam, diversum ab Ecclesia Catholica sentiendi, pertraxisset. Scitis enim, quod ad vos venimus, in spiritu lenitatis; nosque ita vobiscum gessimus, ut et patrem et pastorem pium ac bonum decuit, perseverantesque in hoc instituto nostro ab initio, nunc quoque eadem quoad cultum religionis Catholicae omnium de vobis pollicemur nobis. Verum si quo casu ad ea inclinastis, et cuippiam doctrinae peregrinae, haereticorumque fermento adhaesistis (quod utinam absit), sciatis, nos quoque aliam viam ingressuros, et curaturos, ope Divina et Caesareae Maiestatis domini nostri clementissimi, ne in civitate vestra Deo et Ecclesiae eius Catholicae a sectariis illudatur. Neque nunc ad vos prolixius scribimus; sed dumtaxat petimus vos in Domino, nolite pati, ut quipiam in vobis eo adducantur, ut sese ingerant in ecclesiasticas functiones, quae non pertinent ad laicos; neque usque adeo evehantur in licentiam, ut nostra etiam lenitate et bonitate abutantur. Nos enim quemadmodum in Actis habetur Apostolorum, Spiritus Sanctus posuit Episcopos, ut Ecclesiam Dei regamus; non autem illos, qui non missi currunt et usurpant spiritu suo, non Dei, sacramentorum administrationem. Qui quidem nisi prudentum vestri similium auct[illegible]

tate et consiliis desierint a malae et a depravatae mentis vertigine; dabunt haud dubie poenas suo tempore Divinae irae, ut Hieroboam, ut Osias, ut Chore, Datan et Abiron; clade quoque eorum omnes involventur, quicunque talium factioni studuerunt. Non hoc humanum est oraculum, sed Divinum. Cavete itaque, mi fratres, mi filii, mi amici, ab hoc casu, neque privatis sensibus Divinas leges metiamini; sed Ecclesiam Romanam Catholicam et Sanctam audite doctrinam eius amplectamini, traditiones tenete. Et bene valete. Viennae 19. Septembris 1571.

CXXX.

Telegdy Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdinum.

1571. sept. 19. Super negotio Abbatiae, et solus, et cum Reverendissimo domino Vesprimiensi egi summo studio. Nec cesso solito ac necessario conatu, ut salva nobis permaneat. Nondum tum responsum obtinuimus Camerae aliis quoque gravissimis negotiis occupatae; speramus tamen bonum responsum, nisi plus quorundam consilia valuerint, quam Caesareae Maiestatis bona intentio. Faciam alioqui omnia, quae per vires humanas fieri poterint; scribamque subito, quicquid consequitur.

Ad cives istos dedimus litteras, cupimusque per eos informari, quicquid haereticarum novitatum admi-

rint. Et si quid erit, ut edocemur; videbitis, quod n semper lenitati studebimus, erumpemusque, nemadmodum delicta quorumdam postulabunt. A ostris tantummodo non dentur mala exempla. Cetenum si doctrina nostra, vitaeque sanctae exempla mundo non defuerint, Principumque authoritas nobis aderit, frustra nos vim ingeremus. His itaque insistamus, neque ii huius rei inculpentur, qui non suo studio, sed Regni necessitate, et voluntate Principis colimus aulam. De haereticorum commentis etiam laetamur; scimus tamen unde haec tela veniunt. Sed et haeretici, et ii, qui ista movent, fallentur, neque ut cupiunt, triumphabunt. Valete. Viennae 19. Septembris 1571.

CXXXI.

A magyar királyi kamarának Veranesics Antal.

Ad Cameram Hungaricam.

Ego Sacratissimae Imperatoriae Maiestati do- 1571.
mino nostro clementissimo obedientissimus sum, et fui, et ero semper, quoad vivam. Sed dominationes Vestrae multa mecum agunt, quae sunt et me, et Dominationibus Vestris indigna, prorsusque etiam a clementi Suae Caesareae Maiestatis voluntate aliena. Jam biennales proventus decimarum mearum Gewmeoriensis Comitatus perceperunt, totque me promissis tenuerunt de reddendis earum pretiis, ut iam despe-

rem, unquam me ea habiturum. Quoniam autem ea conditio, quam ego proponebam de recipiendis decimis Gewmeoriensibus et Thornensibus, ac oppido Rosnobanya, cum pertinentiis quatuor villarum suarum, ut mihi remitteretur pensio, quae prorsus omnem rem meam pervertit, et in tanto sacerdotio nullam facit, non est admissa; hae saltem decimae tales, quales, et tantae quantae sunt, libere mihi permittantur, ut bonorum meorum geram ipsemet curam, ne cum Dominationibus Vestris totis diebus earum causa contendam, neve tot Maiestatis Suae mandata fatigem. Quae tametsi omnia veniunt seria et perspicua, nimirum ut accepta a me compensentur; nihil tamen mihi afferunt, quam verba, dilationes, et promissa nullo cum effectu.

De dimidia itaque parte decimae Districtus Cheythe et Wyhel; obligata fuit laicis contra omnem usum Juris Ecclesiastici. Quum vero eadem eius pars dimidia excedat redditum trium millium florenorum Hungaricalium, et fuit semper praecipuo arci Wywariensi subsidio, num pro quingentis abiici, et Wywarium ea spoliari debeat, Dominationes Vestrae, quae potissimum Regni salutis, et conservationis curam gerunt, videant et expendant.

Ne tamen omnino refrager Sacrae Imperatoriae Maiestatis voluntati, Dominationes Vestrae, quarum praecipue innitur consiliis, et Regni reipublicae prospicit, rogo considerent, quale et quantum mihi est confinium impositum ad conservandum. Sic demum decimas Archiepiscopatus dispensent. Quae quum vix sufficiant tot sumptibus, qui mihi imminent, nec eas Vestrae quoque Dominationes persolvunt iam a biennio, quas arbitratu suo percipiunt; estne possibile,

ut cum Wywariensi ac Bakabaniensi praesidio, Trichinium quoque sustentare queam? Cogarque etiam obligatione vestra decimas eiusdem Archiepiscopatus in eam arcem alienare, et illi adiicere, quae nulla incommoda, nulla onera, nulla quoque finitima pericula sufferat? Quoniam vero accedunt huc et meae rationes, quibus si haec omnia supradicta fieri, et durare debebunt, quomodo aut unde consulam, modum non reperio, et in opibus maximis maxime egeo.

Ne igitur et ius, et bona Ecclesiae alienentur, ne sustentatio Wywariensis imminuatur, neve mihi etiam tam multa gravamina imponantur, priverque et ego meis commodis; Dominationes Vestras rogo, dent operam, ut postquam omnino memoratae decimae Trinchinio partem facere debeam, tollatur eius obligationis ratio, et in eo pretio domini possessores arcis eius conveniant mecum, quod praesentium temporum usus ac necessitas, et mei plurimi sumptus postulant. Nec arendam solitam urgeant, nisi si et antiquae ac solitae felicitatis conditionem Regno reddent, atque ita iure quoque easdem arendandi decimas mihi restituto, fungar et ego omni studio, ut illis in ea parte gratificer, quae pro clementi Sacratissimae Maiestatis Eius voluntate eisdem impertiri poterit. Hoc huc adiecto, ut pretia quoque ab eisdem dominis praesenti pecunia, et arendationis tempore mihi deponantur, ne cum Camerae dilationibus expectationes meae conflictentur.

Ad possessiones vero Saiopispeky et Welkenye quod attinet; illis quoque poterat carere fiscus. Sed quia Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis benigna cogit postulatio, humillime assentior; petoque, ut hiis a me accipiantur conditionibus, quae sunt in adiuncta

scheda pro Dominationum Vestrarum consilio descriptae; ne alienentur ab Ecclesia, et ei opportuno ac praefixo suo tempore restituantur. Annuaque interim earum pensio sit florenorum Hungaricalium ducentorum, quum sint utilitatis non postremae. Et demum easdem Reverendissimam, Magnificam, et Egregias Dominationes Vestras rogo, velint de his ita statuere, ut et Trinchinio succurratur, et ego sim contentus, Ecclesiaeque ius salvum permaneat, consuleturque etiam Wywario. Quod certe multa exigit, multa haurit, neque est quibusvis causis reddituum suorum commodis spoliandum. Vestrasque Dominationes optime valere cupio. Vienae 22. Septembris 1571.

CXXXII.

Draskovich György zágrábi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Reverendissimum Dominum Zagrabiensem.

1571. sept. 25. Gratas esse Reverendissimae dominationi Vestrae litteras meas, laetatamque admodum fuisse bona mea valetudine, et quod novae meae dignitatis munus non seguiter, neque frigide obeam, edamque etiam (uti Ipsa humanissime scribit) in Ecclesia et in clero meo speratos fructus; ago Eidem et gratias maximas. Et maximam capio etiam intra me voluptatem, quod tantus antistes, mihi et ordini sacro, et charissimae patriae genitura coniunctus, tantopere gaudeat de conversatione mea, et de hiis omnibus aliis, quae a

me rite in Ecclesia Dei peraguntur, Neque ipse efferam mea, quae certe multo minora sunt, quam dicantur. Si tamen firma donarer alicunde Ecclesiae meae residentia, iamque tandem aulicus esse desinerem, procul dubio sperarem, quod ea etiam praestare experirer, de quibus honesti pudoris causa gloriari praetermitto etiam apud Reverendissimam dominationem Vestram; quae felicissime hoc dono fruitur, quod et a Deo, et a Principe sortita est, si modo careret cura et functione rei militaris. Mihi si non contigit, Divinae deferatur Maiestati, quicquid nos esse voluit; et interim ea conemur et velimus, quae possumus.

Domino Lectori, etsi eas gratias habere nequeam, quas eius erga me meretur benevolentia et studium, quum certe minores sumus, quam quidam iudicant; si tamen parcius laudes meas decantaret, fortasse eniterer et habere et referre maiores. Totum hoc tamen do eius erga me amori, in quo nimis excedit. Sed dominatio Vestra Reverendissima parcat illi, et castiget illum; ne me tantopere laudando, maiorem mihi sollicitudinem iniiciat, ut is revera sim, quem praedicat.

Sed ubi Vestra quoque dominatio Reverendissima extollit quandam meam epistolam, eamque ait se tanti facere, quanti Titus et Thimotheus quondam praeceptoris sui ter maximi Pauli faciebant; nescio quid respondeam. Jam enim non est res mihi cum Lectore, sed cum magno et sancto Episcopo. Verum si ei quoque in huiusmodi liceat excedere, ut Lectori; putarem ipsum etiam aeque esse reprehen
ac Lectorem. Meane scripta cum Paulini
licet? Sed et hoc ego do amori Reve
strae dominationis, quae quanto

et eminentior, tanto etiam magis me amat, quam ipse Lector, consequenterque magis etiam ipso peccat. In quo nullus excessus esse debeat; quum mihi quoque maiorem necessitatem imponat, ut eius et iudicio et encomiis, quae de me texit, satisfaciam. Pauli vero scripta, et doctrinam imiter tantum, et discam spiritum. Sed quum pecco iam et ipse, et excedam in his modum Lectoris nostri causa, quem bonitatis suae ergo accusamus, Reverendissima dominatio Vestra huic meae verbositati dabit veniam. Alioqui si perget in me laudando, sequeturque Lectorem, reddet me etiam verbosiorem. Utcumque tamen ista obiter commemorem; ego tamen iam vellem Illam videre aliquando. Quod quia nondum mihi conceditur, cogor esse in scribendo prolixior, ut consuetudinem litteris uberioribus conservemus, qua coram frui nequimus. Et iam ad alia.

Primumque de nuptiis Serenissimi Archiducis Austriae Caroli, quae quidem tanto cum splendore, tantaque cum maiestate et dignitate habitae sunt, quantam iusto libro vix complecti possem. Mirumque erat videre Maiestatem Caesaream adeo ubique fuisse et multam et assiduam, ut nemo erat, qui non stuperet, et extolleret hinc Maiestatis Eius in tanta celebritate diligentiam ac studium de dilectione in fratrem; propter quod universi, qui concurrerant, benedicebant illi, et omnia gloriosissima immortaliaque precabantur. In eas autem tantas opes effudit, ut rarum quiddam, et ingens et memorabile esse dicitur. Sponsalia peregit Archiepiscopus Salzburgensis; orationem matrimonialem concionator Caesareus habuit. Nos spectatores dumtaxat fuimus. Et haec de nuptiis satis; donec prodeat plenior earum descriptio, si

quem habuerint authorem. De quo adhuc nihil auditur.

Nostra Comitia habebuntur Novembri mense, dubitatumque est Posoniine, an Sopronii fieri deberent. Necdum plane cognovi, quid Caesar decrevit; quod iam a triduo domi me contineo, mediocris cuiusdam valetudinis gratia.

De externis novitatibus hoc habemus a Budensi Passa, Famagustam esse Turcis deditam. Veneti tabellarii de hoc nihil attulerunt, classes nostras nunciant esse iam coniunctas, Joannemque Austrium esse in ea, et de se multa rei Christianae polliceri. Utinam et ipse, et classis praestet, quae pollicetur. Sed vix iam per anni tempus, quod impegit in hyemem, poterit aliquid experiri, quum iam omnia militaria hiberna requirant. Sic nos omnes Christiani cunctatores, non Fabii, tardissime rebus nostris prospicimus, daturque facultas hostibus, et confirmare sibi, quae obtinuerunt, et instruere sese ad insequentem annum fortius. Nos tutelae Regnorum nostrorum negligentissimi, praecedentiam mordicus urgemus, et contendimus de nobilitate, qua postea tunc utemur in spiritu, quum amiserimus, unde, et ubi nobiles sumus. Ac magnopere Deus! quod Sanctissimi Domini nostri pietatem et studium salutis publicae paucissimi Principes amplectuntur! De quo utinam meliorem et maiorem inciperent iam tandem firmam et certam habere considerationem.

De propulsatis hostibus ad Calapim a Segestia insula admodum placet. Cuperem quoque satisfieri Illi de Banali onere deponendo, quod certe non sit nostrorum humerum. Nec nostrae manus, quae sunt ad hostiam mundam, iugemque sacrificium tractan-

dum sancto chrismate consecratae, gladii ministerio debent esse mancipatae. Et praedixeram ista; tamen sic visum superis, sic maiores voluerunt, Nec ego in rebus Dominationis Vestrae vel laudo vel non laudo quicquam; nisi quod Ipsi videatur.

Sapienti enim non est opus consilio. Et hic fine scribendi posito, Reverendissimam dominationem Vestram Deus diutissime sospitet atque felicitet. Viennae 25. Septembris 1571.

CXXXIII.

Ghyczy Györgynek Verancsics Antal.

Ad Georgium Gyczy Capitaneum.

1. setp. 26. Jam superiores litteras clauseramus et obsignaveramus, quando aliae tuae nobis venerunt, datae die Sabbati post festum Mathey, simul cum regesto eorum, qui hoc anno ex nostris capti et occisi sunt per Turcas. Super his itaque facturi tibi responsum; animadvertendum tibi est, ut quando res huiusmodi Magnificus dominus Capitaneus Forgach a te exegerit, semper facias tibi in specie ostendi mandatum; et sic super talibus, quae Maiestas Sua iubet, ea facere, et de his bonam, amicam, fraternamque intelligentiam cum Magnifica dominatione sua tenere te oportet; quum hoc nihil derogat nostrae nec authoritati, nec existimationi, quum talia omnia fiunt ad defensionem et Regni et finium eius. Alioqui non est

etiam de his parvalibus contendendum, modo non proveniant ex iniuria mali animi. Nam omnino opus est, ut omnes, qui confinia tenemus, Supremum Capitaneum Suae Maiestatis agnoscamus, et cum eo in custodia et defensione Regni concordes simus, nec unquam tale aliquid committamus, ex quo posset dici, quod nostra causa sive culpa damnum aliquod istis finibus Turcae intulissent. Dominus quoque Supremus Capitaneus non excedat authoritatis suae limites; sed cum iis omnibus, cum quibus defensurus est Regni limites, gerat se amice, humaniter, modesteque, nec turbulenter imperet, nec alienam authoritatem suae subiiciat. Omnes enim unum habemus Principem dominum, nos corpus eius sumus, vultque omnis ratio, ut amemus mutuo, et conveniamus in unitate, in concordia, et in consensu uno. Igitur et tu sic de tuo officio, et ipse dominus Capitaneus Forgach de suo intelligat. Et omnes in servitio Suae Maiestatis ac Regni bonam expressamque voluntatem eiusdem exequemur. Si quid aliud a nobis et a te idem dominus Capitaneus optaverit, agat amice, nosque etiam ipsi impertiamur amicitiam.

Quod autem ad quoddam tuum arduum attinet negotium, et petis dimitti domum per dies aliquot; nos nequaquam volumus, ut nostra causa in domesticis rebus damnum quodpiam accipias, maxime quum hostes etiam sileant. Concedimus itaque, ut excurras domum pro tuo arbitratu; sed talem loco tui dimittas in arce, qui simul cum aliis diligenter rebus eius advigilet.

Praeterea quod ad vocationem Magnifici domini Kylmani miseris ad eum pro negotio quodam importanti, quod non sit ausus perscribere, bene fecisti.

Sed illud ipsum negotium, quum intelliges, quam primum ad nos perscribere non omittas.

Ubi vero scribis de furibus Turcicis, et quid egerint illi contra eos circa Ledecz, quos ad observandum emiseras; in tales aliquid agere non est interdictum, quia ipsi priores in nostram venerunt ditionem. Possunt itaque iure propulsari, capi et interfici; modo neminem ex nostris eosdem hostes domi suae lacessere emittas. Hoc enim Maiestas Sua Caesarea prohibet; fines tamen nostros defendere non prohibet. Abstineas itaque omnino ab emittendis chattis; et si quae ab hostibus emissae fuierint, eas profligare secure poteris. Et memoriam teneas, quomodo ista contingunt; ut si ea scire Maiestas Sua voluerit, presto sis ad rationem dandam, quemadmodum nunc etiam exigit. Et haec sunt, quae tibi ad postremas tuas respondere voluimus. Vale. Viennae 26. Septembris 1571.

CXXXIV.

Mikulich Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Mycwlith.

1571. sept. 26. Carpentarii venerunt, qui tantum sunt carpentarii, quantum et nos et tu. Et non solum nesciunt opificium, quod profitentur, sed neque vectarium tenere didicerunt. Si itaque factum hoc est culpa tua, videas et corrigas; si vero colonorum malitia, castiges eos,

et officiosos reddas. Et si neglexeris, ignavum te in tanto officio appellabimus. Regas itaque contumaces; neque tu toties reprehendi a nobis expectes. Quoniam ut Simon froeno, ita tu calcare eges. Cave itaque, ne sitis pares. Vale. Viennae 26. Septembris 1571.

CXXXV.

Andreffy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Andreffy.

Quoniam ex fidedigna relatione intelleximus, de- 1571. sept. 28.
cimatores vinorum anni superioris plurimis personis decimam nostram relaxasse, tum etiam nonnullos decimam ipsam occultasse et non persolvisse, horumque omnium nomina in decimatorum regestris non contineri, unde nos in decimis nostris non parvam sane iacturam fecerimus; quae fraus et scelus quum nequaquam admittendum et tollerandum sit:

Misimus tibi praefatorum decimatorum anni superioris exempla, ut singulorum locorum decimatoribus, qui per te ad futuram vinorum decimationem emittentur, suum exemplum tradas, eisque inter alia nomine nostro serio committas, ut tempore decimationis ipsius iuxta praedictum et per te traditum regestrum procedant, ac non solum diligenter et fideliter observent, qui anno superiori decimam nobis non solverunt, aut quibus decimatores decimam eorum condonarunt et relaxarunt; verum etiam quantum ii, quorum no-

mina in praescripto regestro per te ipsis assignato habentur, in decimam ipsam solverunt, in futura decimatione accurate et insciis ipsis decimatoribus anni superioris expiscantur et diligenter annotent; ut inde fraudes et furta decimatorum anni superioris intelligi possint. Quod si vero tales aliqui deprehensi fuerint, qui decimas nostras occultaverint, probareque non poterunt, ipsis decimam eorum per decimatores nostros relaxatam esse; eorum omnium vina horna volumus, ut ad ulteriorem usque deliberationem nostram apud illius loci judicem juridice per ipsos decimatores nostros arrestentur et occupentur.

Committimus autem tibi, ut decimatores illos vinorum anni superioris in ea loca, in quibus eodem anno decimas nostras exegerunt, nequaquam emittas; sed eorum loco alios subordines, eisque serio, et accepto etiam ab ipsis stricto iuramento iniungas atque committas, ut quo pacto praefati anni superioris decimatores in decimatione ipsa sese gesserint, quantumve ex decimis nostris pro se vel superioribus eorum usurpaverint atque subtraxerint, diligenter resciscant et annotent, teque scripto suo statim absoluta decimatione edoceant. Quod tandem ad nos illico perferri volumus, atque tibi mandamus. Vale. Viennae 28. Septembris 1571.

CXXXVI.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus etc. fatemur et recognoscimus per 1571. okt.
praesentes litteras nostras, quod fidelis noster Reverendissimus in Christo pater dominus Anthonius Verantius, Archiepiscopus Strigoniensis, Primas Hungariae, Legatus Natus, Summus et Secretarius per Hungariam Cancellarius, et Consiliarius Noster, cum ad clementem requisitionem nostram, tum etiam pro sua erga nos fide singulari, ac etiam salutis et commodorum afflictissimi Regni nostri Hungariae studiosissimus, duas possessiones suas Sayopispekj et Welkenye in Comitatu Gemeriensi existentes et habitas, pertinentesque ad oppidum suum Archiepiscopale Rosnobanya nuncupatum, nobis in sustentationem castelli nostri Pwthnok per hoc duntaxat turbulentissimum tempus, quo partes illae Regni nostri gravissimis bellorum motibus premuntur et periclitantur, obsequenter commodavit ea lege et conditione, ut pro pio nostro studio, quo omnium Ecclesiarum Dei bona et tuemur, et perpetuo salva esse volumus, eaedem duae possessiones nullo unquam vel nostro, vel successorum nostrorum Regum Hungariae tempore ab eadem Metropolitana Ecclesia Strigoniensi alienentur quoquomodo; sed ubi et quamprimum eaedem partes Regni nostri bellis et periculis supradictis sublevatae et supportatae fuerint, eidem Ecclesiae Strigoniensi, consequenterque ipsi Anthonio Verantio Archiepiscopo, ac succesoribus suis Archiepiscopis, etiamsi quo casu

turbulentum hoc tempus diutius duraret, per nos, ac per haeredes et successores nostros Reges Hungariae, de facto et sine omni solutione, redemptione, difficultatisque cuiusvis interventu remittantur et restituantur. Proque his ipsis possessionibus semper, quoad in potestate nostra vel successorum nostrorum fuerint, eidem Ecclesiae Strigoniensi, consequenterque praesenti et futuris suis Archiepiscopis, in singulos annos, ex tricesimae nostrae Tyrnaviensis proventibus, ducenti floreni Hungaricales integre ac sine ullo defectu et dilatione, constituto suo tempore numerentur atque solvantur, nosque eandem Ecclesiam Strigoniensem, consequenterque ipsum Anthonium Verantium et successores suos Archiepiscopos de non alienandis ab eadem Ecclesia, et tam moderno, quam futuris eius Archiepiscopis, memoratis duabus possessionibus, deque earum statuto suo tempore et occasione restitutione, ac etiam de solutione ducentorum florenorum singulis annis facienda, certos et securos volentes reddere, eandem Ecclesiam, praesentemque et futuros eius Archiepiscopos assecuravimus, certificavimus, eisdemque promisimus clementer stb. In cuius rei fidem, maiusque et evidentius testimonium, has litteras nostras sigillo nostro secreto, quo ut Rex Hungariae utimur, ac propriae manus nostrae subscriptione communitas, eidem Ecclesiae Strigoniensi, ac Anthonio Verantio Archiepiscopo, suisque successoribus Archiepiscopis dandas et concedendas duximus. Datum Viennae Austriae undecima die Octobris anno Domini quo supra (1571.)

CXXXVII.

Zsámboki Jánosnak Veranesics Antal.

Anthonius Verantius Electus Strigoniensis Joanni Sambuco fratri S.

De carminibus habeo maximas gratias, easque etiam referam, si non re alia, at vino saltem Georgiano; curaboque, ut sit tale, quod promereatur tanti munus encomii. De purpurae amictu nondum cogito; accipio utique tamen tuae erga me tam praeclarae voluntatis ac studii significationem eo animo, quo tua soleo omnia. De domo autem datum est responsum: quod iam antea promissa fuerit alteri, nec duobus licere illam elocari. Rogo itaque te, mi Sambuce, cures mihi aliam, quae et arci vicina, et nulli inquilino sit obnoxia; curiaeque laxitate, et habitationum copia polleat, nec duabus portis pateat. Vale. Viennae 19. Octobris 1571. 1571. okt.

CXXXVIII.

Baichy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Baychy.

Hic sparsi sunt rumores ex quibusdam piscatoribus ignotis nobis, proxime circiter diem 22. huius mensis excurrisse te cum equitibus nostris ad rumores satis vanos ad Wdward usque, non sine gravi 1571. okt.

periculo et militum nostrorum, et etiam arcis; maxime, quod nunc absit istinc noster Capitaneus. Quoniam autem putamus te non esse oblitum, quam strictissime Maiestas Caesarea, dominus noster clementissimus, omnibus finitimis militibus, eorumque Dominis praecepit, ne excurrant, neque paci turbandae occasiones praebeant; scis etiam, quam saepe commiserimus nos quoque, ut quieti sederetis : bene itaque videas, ne quid tale per te committatur in re huiusmodi. Quoniam nec Maiestati Caesareae satisfacies, nec nobis gratificaberis. Et tametsi propulsandi sint hostes, dum in conspectum vestrum venirent; hoc tamen etiam casu, ita curam adhibeas, ut expetu in eos non educatur eruptio; prout aiunt, nunc fuisse factum, quod omnes milites huc illuc discurrebant non aliter, quam ad solatium exivissent. Scripsimus de hoc tibi, ut imposterum circumspectius et tu et omnes agant alii. Quia si quis insperatus casus incidet, nos dicemur ignavi et inepti ad dominium, vos vero inobedientes, et parum praediti scientia militari. Cavete igitur et nobis, et vobis, ne et nos et vos in talem notam incidamus. Arcem itaque custodiendam cures.

De rebus autem novis habemus : classem Christianam Turcicam profligasse, captasque triremes 180, Turcas occisos 15 millia, vivos Venetias abductos 5 millia; reliquas triremes fere omnes submersas fuisse, nec plures, quam 13 evasisse. Laudetis Deum itaque. Et bene valeas. Posonii 27. Octobris 1571.

CXXXIX.

Lindvay Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Lyndvensem.

Ad hesternas litteras tuas, quibus scire voluisti, 1571. okt. 27
ubinam essemus impraesentia; scito itaque, nos feria quarta proxima huc appulisse. Quare quod ad victualia, de quibus scribis, attinet, ea vellemus, ut crebrius ad has duas nostras domos mitteres, absentibus etiam nobis. Quas omnino semper volumus esse instructas, idque ex Wywariensi administratione. Ceterum iam undique, et huc, et Viennam usones comportantur; Capitulo etiam nostro his diebus capti sunt circiter 20; nostri piscatores quid agant, nescimus, quum iam etiam de scutellaribus male nobis satisfaciunt. Unde iam nolumus hac de re ulterius conflictari, et illorum pauperum mendaciis et improbitate illudi; eisque talem praefecimus officialem, qui nostri maiorem et meliorem habebit rationem. Interim autem, donec hoc ad finem deducemus, eos, quum ad nos venies, ducas tecum. Et habeant secum omnes schedas quietantiales de memoratis scutellaribus, tantamque pecuniam, quanta defectus suos poterunt nobis satisfacere. Quia deinceps nos nobis pisces procurabimus; ipsi vero pecunia nos solitis diebus contententur. De hoc antea etiam scripsimus et loquuti sumus tibi, sed obauditi, non obediti sumus; scelus autem rusticanum contra nos procedit. Quod reliquum, *piscatores quidam istinc* venientes huc curarunt

nos edocendos, die 22. mensis huius milites nostros fere omnes equestris ordinis, ad rumorem quemdam de Turcis, ad Wdward usque excurrisse bene potos, nec ullum ordinem tenuisse, idque ad visum usque rusticorum, cum quibus, aiunt, etiam Joannem Baychy fuisse. Quod certe nos valde male habuit. Admone itaque Joannem Baychy, ut arcem custodiat, non discurrat per campum absentibus et nobis et Capitaneo, suaque lucra ita omnes quaerant, ut loco deserviant, qui tuetur totum Regnum. De captivo nostro nihil rescripsisti nobis; et adhuc scire cupimus. De emendo equo Pauli Vallas memineris. Et bene valeas. Posonii 27. Octobris 1571.

CXL.

Klubnik Bálintnak Veranesics Antal.

Ad Valentinum Klubnyk.

1571. okt. 29. Non est tibi satis, Vicario nostro molestum te esse, nisi et iam in nos, ac in Sedem nostram iniurias tuas torqueres. Quare monemus te, ut ab hoc spiritu desistas; et causas, quas in Metropolitano foro nostro agis, agas juridicis progressibus; neque praepostero ordine legum Regni, eas ad superiorem provoces ducasque judicem. Alioqui si perges in hac licentia, scito, nos te non laturos; curaturosque, ut correptus in viam redeas. Vale. Posonii 29. Octobris 1571.

CXLI.

Az esztergami káptalannak Veranesics Antal.

Ad Capitulum Strigoniense.

Classis nostra commisso proelio cum Turcica ad Ambracium sinum in Aegeo mari die VII. mensis huius, quae iam sese in Propontidem recipiebat declinatura nostrae impetum, pugnavit Dei beneficio felicissime, memorabilique victoria de hostibus triumphavit, Turcarum XXXX millibus desideratis, qui partim sunt caesi, partim cum supremo Duce suo Pertavo Passa capti, triremibus 180 in potestatem actis, et depressis non parvo numero, soloque ex Ducibus ordinum hostilium nonnisi solo Rege Tunettano Occaly nuncupato, vix cum quinquaginta variae conditionis navigiis fuga elapso. 1571. okt. 29

Nostris quoque tanta victoria non cessit incruenta. Diu enim pugnatum fuisse aiunt, multique et ex Christianis militibus, et ex Venetarum, Hispanicarumque triremium praefectis ceciderunt. Summus quoque totius expeditionis nostrae Dux, Joannes Austrius accepit vulnera; qui Venetae praefuit Sebastianus Wenerius occubuit, et triremes nostrae septem perierunt. Turcae extrema ferme clade affecti sunt. Idque victoriae quum iam in dies aliis atque aliis confirmetur tabellariis, miraque Dei erga nos Christianos bonitas et clementia inennarabilis appareat, qui non vult cervices nostros in perpetuum subiici Turcicae tyrannidi; decet nos quoque cum reliquo

Christiano coetu hymnum cantare Domino, qui equum et sessorem prementem nos gloriose vicerit et in mari prostraverit. Quare, ubi primum has legatis nostras, convenite frequentes; processionem devotam toti clero ac civitati nostro nomine edicite; convocataque campanarum sono tota in templum multitudine, primum „Te Deum laudamus“ devotissimo et humillimo cantu absolvi; deinde sacrosancto missae sacrificio in gratiarum actionem celebrato, curetis etiam, ut pro concione edoceatur populus, sitque admonitus Dei Omnipotentis misericordiarum, et studeat eidem omni conatu esse gratus. Nec insolescat tanti Divini muneris donativo; verum magis sese demittat, et firmiter credat, esse apud eum nostri curam, sed sic, si legem eius servaverimus, et Ecclesiae suae Sanctae, quae est una et sine omni ruga atque macula, morem geremus, neque ulla alia, nisi eius doctrina vivemus. Et bene valete. Posonii 29. Octobris 1571.

Melléklet.

Copia litterarum cuiusdam capitanei, qui navali proelio VII. Octobris anno 1571. commisso interfuit, ad fratrem suum in Caesarea aula existentem scriptarum.

Messina 16. Septembris solvimus, et recta Corcyram versus tendentes, eo venimus 26. eiusdem; quo in loco invenimus a Turcis omnia incendio, multis insuper aliis illatis damnis devastata, incensis etiam singulis suburbiis. Ubi perstitimus usque ad ultimum diem, quo die discedentes, venimus in portum appellatum „le Gomenizze,“ in quo per duos dies commorari ob contrarios ventos marisque tem-

pestatem coacti fuimus. Quo biduo ab Illustrissimo domino don Joanne de Austria delectus militum fuit habitus et munitionum per singulas triremes. Hinc navigavimus 3. Octobris, cumque per sex miliaria profecti essemus, dominus don Joannes classicum canere iussit; quo audito, ac si hostis adesset, omnes se ordine accomodantes praeparārunt.

Navigatio istum tenebat ordinem: Suprema Siciliae triremis la „Capitanea" appellata, cum aliis octo triremibus, intervallo octo miliarium praecessere. Quas dominus don Joannes Andreas Doria, dextrum tenens cornu proelii cum quinquaginta quatuor triremibus, illas octo recta sequebatur. Demum dominus don Joannes de Austria cum duobus Generalibus, Pontificis et Venetorum, sequebatur cum toto corpore classis, quod erat octuaginta triremium. Demum insequebatur Proveditor Generalis Barbarigho sinistrum tenens cornu cum aliis quinquaginta quatuor triremibus. Quas omnes parvo spatio, ultimum agmen tenens, suprema Neapolitana triremis cum aliis triginta sequebatur. Posteaquam acies sic ordinatae fuerant, omnesque suum in locum positi, toto isto die progressi sumus in ista acie, neque portum prius attigimus, quam sero, 5. Octobris venientes in portum appelatum „di Viscardo." Postridie, qui fuit 6., inde remigavimus, ac progressi sex miliaribus pervenimus in portum, appellatum „Val de Alessandria," in quo per integrum illum diem mansimus, intelligentes classim Turcicam revera in sinu sive portu Zacynthi persistere, a nobis circiter miliaria octoginta; quod tamen et in Corcyra, et alis in locis acceperamus. Qua de causa imposueramus sex tormenta magna, vel frangendis muris apta, nedum triremibus; cum Sua

Celsitudo eius erat sententiae, ut si classis Turcica portum exire detrectaret, quamprimum advenientibus a tergo relictis navibus, expositurus esset viginti millia peditum in terram continentem, et concutere castella in fronte sive portu Zacynthi posita, ad devincendam postmodum classim Turcicam. Ex porta iam dicto „Val d' Alessandria" discessimus 6. Octobris nocte prima vigilia versus Zacynthum hac spe, ut reperiremus classim Turcorum; quem in locum praeterita iam nocte et albescente die cum pervenissemus, circumnavigantibus nobis collem quemdam „Scoglia" dictum, simul cum benedicto illo septimo, die Dominico scilicet, obque Sanctam Justinam memorabili, comparuit hostium triremis aperto in mari in loco appellato „li Corzolari," prope sinum Zacynthi, cum illa ipsa nocte ablegatum a classe Turcorum Carachiasy corsaro-piratam obviam tendentem nobis animadverteramus, cito tamen ad suos se receperat. In illo itaque loco apparentes iam hostes pugnandi copiam dabant, et nos nostram aciem instruebamus ad proelium. Generalibus in medium locum positis, et procedentibus nostris triremibus lunata acie, maximae nostrae sex triremes galeazze appellatae primo hostem adortae sunt. Quae quamprimum in conspectu Turcos habuissent, globos tormentorum emittebant, et nos pedetentim insequentes, secundum ordinationem hosti appropinquavimus. Ante omnia autem dominus Joannes de Austria ex sua triremi in parvam descendens, circumibat suorum cohortandorum gratia, utque pro gloria Christiani nominis fortissime proeliarentur. Cornu vero nostrum sinistrum, navigando ceteras antevertebat ad obviandum Turcis; quo in loco pugna diu anceps, et dubia fuit. Secuti sumus et

nos, atque sinistrum cornu Turcorum aggressi sumus. Denique totum proelii atque classis corpus in Turcos invaserat, ubi proeliando hinc inde fortissime quinque horae sunt consumptae, quibus nondum, utram in partem victoria inclinatura esset, apparebat; verum tamen cum nostris tormentis aliquot hostilium triremium in profundum mare demisissemus, nostrique sclopetarii saepius emissis globis plus occidendis hostibus efficerent, quam suis Turci lapidibus atque sagittis nocerent, paulatim nostra coepit esse victoria, illis timore percussis retrocedentibus. Tantus enim fragor atque sonitus, imo quasi tonitru nostrorum fuit bombardarum, et tormentorum fumus, ut alterutros utrinque videre vix poteramus, nisi cominus pugnando. Nos quoque per tres horas dubio, imo vero ferme desperato Marte, maximo nobis imminente periculo, maximo cum discrimine vitae pugnavimus; cum nostrae triremis prora adoriebatur (igy) a duabus hostilibus, una a parte sinistra Carachiossa puppim cum una sua triremi aggrediebatur, atque etiam cum alia parva triremi. Hae omnes ab una nostra haerentes magnis difficultatibus nos implicabant, quibus tamen fortissime restitimus per quatuor horas pugnando, Divino auxilio potius quam humano fulti et freti, singularique celeritate et industria nostri praefecti, unico cuidam grosso tormento, quem Itali vocabant „bombardiero del canon grosso," qui unam ex istis triremibus a prora pendentibus magno foramine incusso, atque ingenti hiatu insecuto, in profundum demisit. Illico idem tormentum, usque ad medietatem suae longitudinis celerrime catena ferrea aliisque parvis globis oneratum et impletum, „con un altro colpo," hoc est alio ictu emissis globis atque catena,

alterius triremis a prora pendentis summitatem dissecuit, Turcosque ibi stantes omnes in mare proiecit, atque sic nos ex isto periculo extricare incoepimus. Aliae enim a latere pendentes, illarum anteriorum infelici successu moti atque percussi, fugam ceperunt, Carachiosa vero a puppi nobis instans, ac harpagonibus nobis inhaerens, tandem a nobis cum centum quinquaginta Turcis et eo amplius occisus est; parva quoque illius triremis cum rebus non admodum pretiosis capta fuit. Neque vero satis verbis explicare possum nostrorum militum fortitudinem, invictumque animum; sed res ipsa pro nobis loquitur, praesertim cum non valde absimiles videri possimus imaginis pingi solitae Sancti Stephani, vel Sancti Sebastiani. E nostris enim nullus nec unus sine vulnere superfuit, qui non vel sagittis, vel lapidibus, vel globo bombardae saucius laesusque fuerit. Proelium coepit circiter horam quartam solis iam in nostro hemispherio vertentis, quae poterat secundum nostrum horologium esse undecima; victoria ad nos inclinavit circa tempus occasus solis, nosque fugientes Turcos in mediam usque noctem insequebamur. Quasdam hostilium igne cremavimus, quasdam submersimus, quasdam cepimus; ita, ut interfectorum Turcorum sanguine mare decoloratum rubrum, non album videretur; multis insuper Turcis in servitutem redactis. Sequenti quoque aurora diei mare cadaveribus et triremium ruderibus plenum videbatur. Turcorum classis fuit ducentarum quadraginta triremium, et circiter sexaginta triremes parvae fustae appellatae, ut ex captivis intelleximus; qui non existimarant in primis, tantum nostrarum esse numerum. Turcos quoque saepius in animo habuisse capere fugam, veru

Hali Passa potius existimarat esse fortiter hic, quam ignominiose Constantinopoli moriendum. Quare poenam capitis iis constituit, qui pugnare remitterent languidioresque essent. Triremis domini Joannis de Austria adorta fuit illam Passae Perthan Generalis Turcorum, qui capta sua triremi, mox interfectus fuit. Dominus Marcus Anthonius Columna, quamvis et ipse tribus Turcorum triremibus circumventus fuerat, tamen ubi auxilio illi quidam fuere, vicit magna cum sui gloria et honore. Bonus quoque ille et venerandus senex Generalis Venetorum Veniero more robustissimi tyronis hostem repulit, atque pugnavit; qui licet saucius esset, Halym tamen Passam, qui forte illi obvenerat, fortissime vicit. Ex praecipuis Venetae nobilitatis decem et septem capitanei occubuerunt, multi praeterea alii nobiles Hispanorum, et Italorum ingens numerus desideratus fuit. Verum omnia specialiter investiganda temporis angustia nondum concessit, duces nostri ab omnibus summis laudibus extolluntur, tanquam officio suo strenue functi: quales sunt Illustrissimus dominus Don Joannes de Austria, dominus Columna, dominus Veniero, dominus Dorea, et Marchio de Sancta Cruce, qui postremum agmen tenens inclinanti parti auxilio fuit. Turcorum occisa sunt supra 40,000, quinquaginta triremes submersae sunt, centum sexaginta una captae, quae omnes usui esse possunt; ceterae incendio et ruina periere, vel inutiles sunt. Captorum insuper Turcorum magnus est numerus: liberatorum Christianorum extiterunt 15,000, qui catenis alligati Turcorum in classi fuerant. Homines alicuius authoritatis et ponderis inter Turcos occisi sunt isti: Haly Passa, Perthan Passa Generalis, Beeg de Rodi, di Scio, de Medlin, della

Cavalla, di Napoli di Romania, di Nigroponte, d Sancta Maura. Et hi omnes erant Beghi. Item Cara gossa. Carochiali, Carsaro, Siroc, capitaneus Caro chiabnuc, Carapeti, Previsaga, Murato; isti omne capitanei. Et hi fuere praecipui Turcorum occisorum neque nullus fuga evasit, qui esset alicuius virtuti sive authoritatis, praeterquam Vichialis Rex Algierae

Ex portu Cardae 9. Octobris Anno 1571.

CXLII.

A nagyszombati pogároknak Veranesics Antal.

Ad Tyrnavienses Cives.

1571. nov. 2. Quoniam vobis in omnibus libenter gratificamu in quibuscunque possumus; ideo hospitium vobis i privata ac civili domo nostra Posoniensi iuxta pet tionem vestram concessimus animo propensissim quandocunque eo uti volueritis. In archiepiscopa idem facere non recusaremus, si tot familiarium n strorum diversae conditionis personis non esset obn xia. Verum quia in iam concessa vobis commode es poteritis, de alia excusatos nos habere non grav bimini.

Ceterum quum iam nos de victoria nostr classis, qua de Turcis mari profligatis triumph certiores factos esse non dubitemus: ideo quemadn dum ubique per omnes nationes, provincias, urbesq sedulae reddantur laudes et gratiae; judicavim

oportere, ut hae quoque duae civitates Dioecesis nostrae, Posonium et Tyrnavia, muneri suo satisfaciant, et suas gratias cum publicis totius Orbis Christiani coniungere non praetermittant, neque recusent. Quum enim haec clades totas omnino Turcae maritimas vires hauserit, debilitataque etiam reliqua eius potentia sit ex parte maxima, maximas quoque vel nos afflictissimi Hungari, uniti in religione Catholica, cui haec ipsa data est victoria, Deo debemus agere gratias, eundemque omni cum humilitate ac devotione orare, ut hoc confirmet, quod operatus est pro nobis; nosque et dignos faciat tantae suae gratiae, et hostem Christi sui, ac nostrum, omnipotens manus eius urgeat vehementius, et tyrannidem eius frangat fortius, ut respiremus, et sciant omnes nostri inimici, Deum nos habere, nec destitutos esse tutela eius.

Quare, quoniam nos hesterna die in hac civitate functi sumus hoc munere gratiarum actionis cum toto clero et populo eius, cuius concursus ac devotio tanta in Deum apparuit, ut nesciamus, si unquam alias fecerimus laetiores; hortamur vos, ut quum per fratres nostros requisiti fueritis, velitis vos quoque simul cum eis hoc Divinae eius erga nos misericordiae beneficium recognoscere, et gratiis pro nostra humana possibilitate compensare. Quod obsequium vestrum quum sit futurum Deo gratissimum, iuxta illud: „Da Deo laudem et gloriam“; tum nos etiam multis nominibus demerebimini, vobisque propensissimi erimus ad gratificandum in omnibus, quae a spirituali pastore desiderabunt animae vestrae, aeternae salutis studiosissimae, et Catholicae professioni obsequentissimae. Bene valete. Posonii 2. Novembris 1571.

nihil, quod scire volebamus, rescripsisti. Rem Commissariorum neglexisti, vel potius silentio involvisti; novis tantummodo litibus cum domino Forgach vacas; nobisque etiam Caesaream Maiestatem commotam reddis, movesque etiam tuis rebus multa, idque sic, ut et nobis et tibi ipsi lites suscitas. Quid etiam transegeris cum Capitulo apud Sanctum Benedictum, nos ne verbo quidem edoces. Pluraque sunt huiusmodi, quae nos male habent, dum interim egregie negligimur. Quod haud quaquam fieri volumus. Quandoquidem si tibi de honestissima conventione et statu constituerimus, certe ea affatim contentus esse deberes; ratioque, et omnis aequitas postulat, ut reliqua omnia, quae vel ordinaria, vel extraordinaria via industriae, quaestus, byrsagiorum, et similium administratione tua proveniunt, ad nostras utilitates et emolumenta conferas; totusque in eo sis, ut memineris in singulas horas, quid nobis debeas, et quae nobis de te polliciti simus. Ne igitur desis et nobis, et officio tuo; curesque sedulo, ut de his non contendamus. Quia redditus nostros meliore cura administrari, nec eos cum quoquam dividi aut partiri volumus. Quae quum curabis, ut te edocemus, erunt tibi pro officio tuo omnia integra, nosque ab expostulationibus cessabimus. Vale Posonii 3. Novembris 1571.

CXLIV.

A soproni papságnak Veranesics Antal.

Ad Soproniensem Clerum.

Credimus intellexisse vos, qualem et quantam victoriam mari de Turcis dominus Deus die septima mensis huius dederit Christianae classi. Quae tanta fuisse dicitur, ut ex trecentis triremibus hostium vix quatuor, sicuti nunciant, evaserint. Interfectisque maiori ex parte omnibus tum Ducibus, tum militibus, ceteraque tota fere turba hostili, Summus quoque Dux eius est desideratus. Triremes 180 captae, 14 etiam millia captivorum, qui Constantinopolim vehebantur, liberata. Magna sane est haec victoria, et magnas omnes gratias Deo agere debent Christiani, et magnopere petere, ut Divina Maiestas eius eandem victoriam provehat ad maiora, et vindicet nomen Christianum a servitute et iugo tam potentis hostis. 1571. nov. 6.

Ideo quum per universum Orbem Christianum laudes Divinae Maiestatis eius cum laetitia decantantur, et gratiae summa cum humilitate, summissioneque aguntur; par est, ut Hungaria quoque idem faciat, et vota publica comitetur. Jamque quum et Viennae Maiestas Caesarea, dominus noster clementissimus, hoc per clerum et per totum eius populum obiri fecit: nec nos quoque hic idipsum exequi intermisimus, curavimusque idem et Tyrnaviae fieri; monemus, hortamurque, et etiam committimus vobis in Domino, ut re, modo, atque ordine cum istis dominis civibus,

amicis nostris, et cum fratribus monasterii Soproniensis, ceteroque toto clero communicato, detis operam, ut istic quoque missa solemniter celebrata, ac processione facta, canticoque „Te Deum laudamus“ decantato, memoratae gratiae Deo Omnipotenti, viventi, ac videnti, cum omni devotione peragantur, et versiculis orationeque cura nostra edita, concludantur. Declaremusque pio hoc effectu, nunquam nos commissuros, ut Dei dexterae, qua hostem nostrum fortissime et validissime prostravit, ingrati esse velimus. Idque muneris quum absolvetis edocete nos vestris litteris, quam feliciter omnis haec res vobis succedet. Et bene valete. Posonii 6. Novembris 1571.

CXLV.

A magyar királyi kamarának Veranesics Antal.

Ad Cameram Hungaricam.

nov. 10. Proxime quum Dominationes Vestrae miserant Viennam ratione pretiorum decimae nostrae Gewmeoriensis florenos quadringentos; scripserant, quod reliquum essent depositurі nobis, quum redissemus Posonium. Nunc, quia iam rediimus et egemus sumptibus, Easdem rogamus, velint nos de dicto reliquo contentare; quod ab Eisdem bono animo accipiemus, et officiose recognoscemus. Transactionem quoque cum Maiestate Caesarea, domino nostro clementissimo, factam super duabus nostris possessionibus Sayopy-

speky et Welkenye misimus, ut eam Dominationes Vestrae videant, et tricesimatori Tyrnaviensi mandatum dent, ut nobis citra aliquam dilationem pro hoc primo anno, cuius fructus iam, ut etiam praecedentium, libere perceperunt, satisfaciant de ducentorum florenorum pensione; taliterque de futuris etiam illi authoritate sua perscribant, ut quotannis simus ad suum diem satisfacti. Et felicissime valeant. Posonii X. Novembris 1571.

CXLVI.

Draskovich György zágrábi püspöknek Verancsics Antal.

Ad Drascovium Zagrabiensem Episcopum.

Ad ternas Reverendissimae dominationis Vestrae serius respondemus, non quidem negligentia, sed data opera; quod stante priore deliberatione Comitiorum Sacratissimae Imperialis Maiestatis, domini nostri clementissimi, sperabamus omnino sub eis nos coniunctum iri, et mutua consuetudine frui, nobis sane iam desiderata. Sed postquam haec utriusque nostrum spes dilata est ad alium terminum festi videlicet Epiphaniae Domini, interim excusari cupimus, si quid huic officio peccaverimus. 1571. nov. 13.

Patrocinio autem, quod ad nos detulerat per venerabilem Paulum Cralotium, Ecclesiae Zagrabiensis Canonicum, pro eliberatione captivitatis Turcicae Francisci Philippowyth, similiter sui Canonici, egimus

apud Maiestatem Caesaream; summoque studio Kewri Agam postulavit, ut huic ipsi Francisco Philippowith donaretur, et eo liberaretur e captivitate. Nec responsum sine spe habuimus. Quid tamen postremo Maiestas Sua decreverit, recedentibus nobis e curia, ignoramus. Libenterque etiam imposterum Reverendissimae dominationi Vestrae, et in similibus, et in aliis petitionibus suis, semper gratificabimur, quibus idonei esse poterimus.

Melchiorem Koszwyth, nobilem et conterraneum nostrum, excepimus, cumque ex cognomine agnovimus. Ceterum postquam istic annona panis tenuior habeatur, quam hic apud nos; nutriemus quidem illum, sed ecclesiastica beneficia doctioribus impendemus; quum hactenus etiam Sancti Petri navicula fluctuaverit, et scandalum pertulerit ignorantia multorum eius ministrorum. Nec iam decet nos priorum exempla repetere, et doctrinam, quae et florere, et vigere in Ecclesia debet, negligere. Quum qui in hoc album cooptari debent, sacrae nos litterae docent, ut tales noverint proferre nova et vetera, plusque sciant Divina contemplari et docere, quam alea et chartis ludere. Quibus quum hic decoxit domi, hausitque conviviis omnia; putamus iam ei sero esse, litterario ludo et ecclesiastico ordini sese mancipare. Et ex his Reverendissima dominatio Vestra videat, quantum et diligamus, et oblectemur huiusmodi umbris.

Michaelem Zkoblicium consanguineum suum nunc iam remisimus domum, aestivis et hybernis vestitum, instructumque viatico competenti. Cui certe non defuimus, nec defuissemus etiam imposterum. Sed quum afflixit eum gravissimus morbus, nec aulae malevalentibus admodum sunt commodae, domi curetur.

Quum hoc tempore sanis etiam aula minus satisfaciat, augetque proventus; adeo mortalibus omnia videntur defecisse.

De novitatibus agendum multis non est, postquam vel hac unica tantum Maiestas Divina et magnificavit suam potentiam, et Christianos suos amplificavit et protexit; classe Turcica in manus nostras tradita, et novi huius Pharaonis deiectis ac debellatis viribus navalibus. Cui propterea, et soli agendae sunt gratiae et decantandae laudes. Quia certe nunc iam demum hoc evidenti argumento declaravit mundo, Deum Christianis esse propitium, paterneque cum eis agere; quod eos castigat, quos amat, nec deserit penitus, ubi eorum virtutem sanescere, et in malo deficere animadvertit. Quam bonitatem Dei, nisi vel ex hoc praesenti tanto beneficio, tamque insperato, ad eum non redierimus, legi eius non paruerimus, in Catholicam Romanam Ecclesiam non recurremus, priora opera non faciemus, prodigiosis haereticorum falsitatibus aspernatis et abiectis; verendum est, charissime et observandissime frater, ne accusemur ingratitudinis, et hanc adeo memorabilem victoriam emendatione delictorum nostrorum non promerebimur, Deoque ipsi, qui pro nobis pugnavit, plane ostendemus, quod neque intelligimus, neque requirimus illum. Serviamus itaque Divinae eius Maiestati in timore, et exultemus nobis in tremore, agamusque summa cum humilitate illi gratias; agnoscentes, quod quos amat, corrigit, nec in aeternum eos abiicit, pro quibus dedit filium, et misericordiae suae spe, armaturaque instruxit. Nos ne deessemus nostro muneri in agendis Deo gratiis, exemplo omnium, qui agnoscunt tanti doni praestantiam et opportunitatem, quia dominium maris pericli-

tabatur, commonito primum ad conveniendum toto urbis huius populo, in festo tandem Omnium Sanctorum easdem cum eo, qui certe frequentissimus concurrerat, exequuti sumus perquam devote gratias. Quove supplicium animorum nostrorum efficacius testaremur affectus, in his ipsis exprimendis nostris gratiis, eas, quanto aptius potuimus, praesenti tempore accomodavimus, novae orationis cura habita, qua (ut ad nos perlatum est postea) non fuerunt pauci, quibus et cordis intima, et in oculis motae fuerunt lachrimae. Nec id immerito. Quia ab ingressu Turcarum in Europam, tanta clade a Christianis nunquam sunt percussi. Tantumque nobis haec unica attulit victoria, ut iam de imperio maris non est quod dubitemus Dei bonitate; si occasionis opportunitatem, quae etiam ab eo est, non negligemus, Sed, ut tandem desinamus, orationis eius exemplum fraternitati Reverendissimae dominationis Vestrae misimus, ut intelligat, quantopere functioni nostrae studeamus, et recordemur veterum et piarum monitionum Eius. Quibus sane (quod amanter etiam, nedum libenter confitemur) meliores, et pastoralis officii nostri facti sumus diligentiores. De quo Deo et Reverendissimae dominationis Vestrae fraternitati agentes gratias, Eandem feliciter quoque valere cupimus. Posonii 13. Novembris 157[illegible]. Reverendissimae dominationis Vestrae etc.

CXLVII.

Stekel Anzelmnek Veranesics Antal.

Ad Anselmum Stecchelium.

His diebus quinque tuas litteras eiusdem argu- 1571. nov. 18.
menti accepi. Quae, ut sero mihi sunt redditae, ita et multa sorditie fuere maculatae. Quod et incuriam, et improbitatem tabellariorum arguebat. Ego vero illis etiam male sum precatus, crucemque pessimam imprecatus, qui amicorum rebus tam negligenter consulunt. Ac, ut graviore maledicto feriantur, tu quoque des eos Sathanae, et luant poenas tanto commeritas flagitio. Quo factum est, ut et tu subsidio postulato diutius egueris, et de meo abs te fortasse alienato animo suspicionem ceperis. Quod omnino fieri nollem; quum is animus erga te meus idem sit, qui fuit semper. Utque hoc re ipsa tibi comprobemus; designes hic nobis quamprimum hominem quempiam, cui petitum subsidium curemus deponi, eiusque fideli etiam ad te perferatur opera, quum nos non habeamus, per quem id secure exequi possimus. Jaurinum enim nostrorum cum eat nemo, et pecuniam cuivis committere non est hac tempestate tutum. Matures igitur sic de hoc constituere, ut tibi non desit nostra liberalitas. Quod autem scribis de panegyrico, quo me iam ab aliquot decantas annis, dudum nimirum esse elimatum et exauctum; habeo tibi gratias. Nec differas proelo eum subiicere; sub quo quum tandem fuerit, curabimus tibi nova etiam subsidia, ut in lucem

evadat, et fruamur nonnihil Musarum tuarum favoribus, hosque iam seniles annos nostros spe futurae nostri memoriae tuo officio recreemus. Quum et nos ut homo ambitiosus utique sumus, et tua scriniorum tenebris non depereant. Posonii 18. Novembris 1571.

CXLVIII.

Szent-Kereszt mezőváros lakosainak Veranesics Antal.

Ad Oppidanos Sanctae Crucis et eius pertinentias.

1571. nov. 22. Primum ubi petitis, ut vestra privilegia confirmemus, hoc ante diaetam facere non possumus. Quoniam autem plures habetis antecessorum nostrorum concessiones, quae vobis factae sunt pro temporum conditione et necessitate: nos etiam considerato praesentium temporum statu, quum iam veterum vestrorum privilegiorum confirmandorum tempus advenerit, cum commoditate nostra tunc videbimus, Deo volente, quae vobis confirmare debebimus, et quae non. Interim sitis pacifici.

Ad educillationem vinorum quod attinet, publica est constitutio in Regno, ut his partibus, in quibus vina non proveniunt, subditis non liceat vina vel propria, vel emptitia educillare, nisi postremis tribus anni mensibus: hoc est Octobre, Novembre et Decembre; reliquis terrestris dominus educillat. Ad quam constitutionem volumus, ut vos quoque, quum in territoriis vestris vina non proveniunt, non gravate accomo-

detis. Et haec constitutio quaeratur in constitutionibus anni 1550.

Ubi vero querimini, quod libertini, seu nobiles in medio vestri habitantes vina sua educillant, contra jus et antiquam consuetudinem; assentimur vestrae petitioni, neque pati volumus imposterum, ut hoc illis liceat, sive solvant et serviant una vobiscum, sive non. Quin potius commisimus officialibus nostris, ut ex bonis nostris exire cogant, et alibi nobilitatem et jus peculiare sibi quaerant.

In repletura defectus vinorum ex Zewleos anni praeteriti, nolumus vos pro nunc vexari, vobisque facimus gratiam, ut ab ea sitis immunes. Imposterum tamen constituimus, ut undecunque vina nostra ad oppidum nostrum Sanctae Crucis, et ad eius pertinentias convehetis, ea in loco bono modo repleri faciatis, curetisque, ut fideliter deducantur, quocunque deduci debebunt, et iuramento mediante testamini, quod per viam nihil de eis demptum fuerit. Alioqui ipsimet vectores ea repletura tenebuntur.

Ubi vero supplicatis, ut vobis, quum vina nostra educillare debebitis, pauciores akones vini ad educillandum concedamus; in hoc non est, quod laboretis. Quia, quum vobis tribus tantummodo mensibus ex constitutione publica licebit vina vestra educillare, reliquis autem nobis; non debetis de hoc esse solliciti. Verum constituimus, ut imposterum, dum vina nostra educillabuntur, ea bibere nemo cogatur, neque cuiquam dentur in credentiam. Sed quicunque eadem bibere volent, bibant praesenti pecunia et pretio competenti, iuxta eorundem locorum solitam consuetudinem. Edictum tamen volumus vobis esse, ne vicinorum vina quorumcunque bibatis, neque inferatis

occulte. In quo si deliqueritis, gravissime puniemini. Quia omnis aequitas dictat, ut in bonis nostris nostra vina bibantur, non aliena. Et hoc habeatis pro perpetua lege.

Triticum quod attinet ex Cremnicia, et ex aliis nostris proventibus, in sortem futurae restitutionis, si illud vobis dilargiri commode poterit, neque in pensionem solvendam Cremniciensi Camerae ad Bakabanienses milites cogemur: adesse illis non omittemus. Sed parata ac praesenti pecunia, quam si abundanter habetis ad emenda vina, cur etiam ad emendum triticum habere non debeatis. De hoc tamen officiali nostro commisimus, ut quae per eum vobis fieri poterunt subsidia, egere vos non patiatur.

De laboribus nobis privatim, aut arci nostrae Wywar adeo finitimae, et securitati totius Regni opportunae impendendis, ubi vos gravari conquerimini, et dicitis, quod aestate proxima ad eos subditos nostros, qui ex vobis reparationi Wywariensi servierunt, per duas circiter hebdomadas, ac etiam ad certa robora eodem convecta, exposueritis aliquot centena florenorum: hoc nobis videtur incredibile. Et ideo volumus omnino certificari de huiusmodi sumptu nimis excessivo. Quapropter commisimus officiali nostro, ut suis opportunis et necessariis modis per inquisitionem et iuramenta id rei resciat, nosque certiores faciat.

Et quoniam servire tam nobis domino terrestri, quam etiam arcis nostrae reparationibus, praeter omnem rationem et aequitatem recusatis, quum adhuc nobis particulariter fere nihil laboraveritis, nisi quod superiore anno reparationem eiusdem arcis nostrae Wywar iuvistis per tempus valde breve: indigne et

indebite conquerimini; nescientes fortasse constitutionem publicam Regni Sopronii anno Domini 1550. in Generali Conventu decretam, qua singuli omnium Regni Ordinum ac Statuum coloni dominis suis terrestribus quadraginta dies dumtaxat, quibuscunque in rebus, ad arcium vero finitimarum munitiones, si ipsi arces habuerint, etiam plures, Regni periculo existente, iubentur inservire. Ad hanc itaque constitutionem publicam volumus, ut imposterum vos quoque obsequenter accomodetis. Nec recusetis memoratae arci nostrae munitiones ita adiuvare, ut ceteri bonorum Archiepiscopatus nostri subditi; postquam aliis servitiis sive laboribus admodum raris et paucis, extorsionibus vero nullis molestamini.

Debetis tamen animadvertere, ut quum ad huiusmodi labores arcis nostrae finitimae evocabimini: nolumus omnino, ut vos ad eorum sumptum, quos missuri estis, ullam contributionem inter sese imponatis. Quia maiores, et qui sunt inter vos ditiores, dupplo et triplo plus extorquetis a subditis nostris, delectisque pauperrimis, et omnium miserrimis ac imbecillibus ad labores impositos, cum tenuissimis sumptibus eos expeditis, quorum aliqui vix stare possunt in pedibus, nedum laborare; vos vero, qui estis maiores, ad eosdem labores non vaditis, collectaeque pecuniae maiorem partem inter se dividitis. Cui iniquitati ac damno colonorum nostrorum ac nostro occurrentes: ordinamus, mandamusque strictissime, ut imposterum nequaquam audeatis sibiipsis has contributiones imponere, si nos eas non imponimus. Utque inter vos observetur aequalitas, neve inferiores a superioribus pro vilioribus habeantur: volumus et similiter mandamus, ut quum ad huiusmodi servitia

evocamini. per sortes communes, et aequales mittendos deligatis. Et sicut ex decreto publicarum constitutionum dominis tenemini inservire: ita quilibet sorte delectus ad labores. suis propriis utatur sumptibus. seque etiam propria redimat pecunia, si ipsemet ire aut noluerit. aut nequiverit. In arce autem quandocunque laborabitis. ordinavimus. ut vobis praebenda commoda quotidie detur: sic et defectum esus et potus non patiemini.

Ubi vero agitis de molitoribus sive de carpentariis vestris. (qui) missi sunt Posonium. ex commissione nostra pro fabricando equis nostris stabulo. petentes. ne imposterum ex Comitatu vestro ad labores in inferioribus locis descendere cogamini: bene iam vitiosissimos mores vestros didicimus. Miramurque. quod saepissime quoque a nobis summa lenitate moniti. ut cessaretis esse contumaces: adhuc tamen versipelle ingenium vestrum non mutatis. Servire nobis in privato non vultis: arci Wywariensi minus; robora conferre publico Regni commodo recusatis: si quid est reparandum in domo nostra propria subterfugitis: omnium rerum libertates exigitis: nec iam scimus discernere. vosne nostri sitis subditi, aut nos vestri. Jussimus officiali nostro, ut quospiam ex carpentariis de vestri medio mitteret huc pro stabulo faciendo. nec id quidem gratis. sed pro convenienti mercede. quemadmodum et Turociensibus semper persolvimus omnes labores. quos nobis impenderunt. Eos et tarde misistis. et quum iam venerunt, finxerunt se rudes esse, nec tale scire opificium. Sic et ipsi domum remissi sunt. et equi nostri hyemant sine stabulo. Haec vestra latrocinia qualia sint, vosmet aperte videtis. Quum ad haec eosdem quoque carpen-

tarios vidimus et Cremniciae, et per omnia nobis vicina loca laborare, ac etiam istic. Ex quo cernitur manifeste, nobis eos nescire laborare, scire autem omnibus aliis.

Ne igitur diutius permittamus vos uti contra nos temeritate ac licentia; quid is idem officialis noster et vobiscum, et cum illis improbis carpentariis facere debeat, a nobis accepit in mandatis. Vobisque strictissime mandamus, ei pareatis et mutetis mores; quia iam insolentias vestras ferre nequimus.

Quod autem ubique tributa et telonia super vos accipiunt, patiuntur hoc et alii coloni nostri; sed ante diaetam hic defectus rectificari non potest. Quum igitur de hoc bene et nos meminimus, vos etiam ad illud tempus habete patientiam.

Ut praeterea iterum redeamus ad confirmationem nostrorum privilegiorum; quoniam in eo privilegio, quod confirmari urgetis, valde sunt pauca, et quia multa habetis alia, tam in legibus, et in libertatibus, quam etiam in consuetudinibus, aliaque servatis more vicinorum, alia vero iuxta leges publicas, et secundum Archiepiscoporum, qui ante nos fuerunt, indulta; cupientesque omnia ista cognoscere, et in unum comportare, et sic quieti vestrae consulere: committimus vobis, ut omnia eiusmodi curetis, quanto celerius poteritis, in unum colligere, et nobis praesentare, suoque tempore dabimus operam, ut tale vobis componamus privilegium, quo et Judicia vestra melius tractabuntur, et alia quoque habebitis commodiora, quam hactenus habuistis, observantes usus quosdam ad libitum, nec scriptos, nec authenticos. Istaque causa a particularium supersedebimus (confirmatione).

In causa colonorum de Nagy-Locha quod atti-

net; hoc triduo, Deo volente, ascendemus Tyrnaviam, et colloquuti cum Capitulo, statuemus de Judicio, vosque mox edocebimus, quomodo et quando debebit fieri.

Appellationis quoque Stephani Barthos et Thomae Cherny ratione habita; commisimus officiali nostro, ut coram Egregio domino Vicecomite, et aliquibus dominis nobilibus, id appellationis in persona nostra revideant, et secundum Deum judicent, et sententiam ferant; sic ut imposterum cesset haec controversia.

De causa quoque judicis Kozonensis hoc sentimus; nimirum ut, quoniam huiusmodi controversiae tam veteres, et quae transierunt ter et quater in praesciptionem, neque nitantur litteralibus instrumentis, neque legitimis uti possunt iuramentis; ideo reus, et possidens in pace relinquatur, si actor deficit in his, quae praemisimus. Memineritisque, ut huiusmodi lites antiquas suscitari non permittatis, quae carebunt scriptis juribus, et legitimis juramentis tueri non poterunt. Et bene valete. Posonii 22. Novembris 1571

CXLIX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Imperatoriam Maiestatem.

Binis Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Ve- 1571. nov.
strae litteris monitus, ut Eandem humiliter informarem, quid stipendii vel salarii datur annuatim in arce Wywar custodi munitionum et notario structurarum; serius respondeo, quum ego quoque a praefectis meis serius sum edoctus. Quam moram mihi Sacratissima Maiestas Vestra dignabitur clementer condonare. Antea autem, quum ea arx Eiusdem Maiestatis Vestrae sumptibus curabatur et fortificabatur, hoc utrumque officium duabus personis committebatur, quarum unicuique per mensem dabantur floreni Hungaricales novem et denarii sexaginta. Postea sublato e vivis notario structurarum memorato, devoluta iam eiusdem arcis cura in meas manus, solus Augustinus Lypter proxime mortuus munitiones custodivit, et suo peculiari dumtaxat salario servatus est. Tametsi pro utroque multum laboravit, sed alterum non est ei concessum; quum duo arcis eiusdem castellani utuntur officio sollicitandarum structurarum cogendorumque laboratorum ad prosequenda opera. Sumptus autem, qui fiunt ad eadem opera, annotat provisor, et eorum rationem exhibet Archiepiscopo. Cuius pecunia et custos munitionum, et castellani contentantur, Camera haudquaquam ad hanc rem molestata.

Quum itaque hac de causa non sit iam opus

notario structurarum in memorata arce Wywar, quo officio castellani. ut periti, gentem nostram exercere operibus multo melius. quam externus aliquis. sciant; sufficiet custodem tantummodo munitionum servare eo salario. quo et Augustinus Lypter servatus est. Nisi quid aliud Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra novo addi iubebit. Tametsi huiusmodi salaria non essent nimis exaugenda. quum mihi sumptuum plurimae et vix sustentandae causae incumbant. Alioqui sic transigatur cum isto bono viro Adamo Smidhofer, ut Maiestati Vestrae Sacratissimae melius videbitur: clementerque mandabit, ut ad me mittatur, quo quamprimum officio suo praeficiendum modis suis curem. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 23. Novembris 1571.

CL.

Unokaöcsesének Faustusnak Veranesics Antal.

Ad Faustum nepotem.

l. n. v. 23. Quotquot hactenus ad me dedisti litteras Venetiis, omnes accepi. Vetula cum Casimiro fratre tuo. si charta ludere iam desierit. quo studio hic non quaeritur panis, neque acquiritur, et cum Joanne Paulo, primo vere Aeno et Danubio venire poterit; subsidium ambabus istis familiis ad kalendas Januarii mittam. Sed non ad explendos humores tuos, qui de-

nuo ex Hungaro Hungarus es factus. Nollem te his levitatibus agitari. De negotio laurae, quid mater tua sentiat, nondum me certiorem fecisti. Nec displicet franci responsio, si femina iuvenis fortiter, ut profitetur, viduitatem servabit, nec deseret filios donec adoleverint. Alioqui curam eius habere ne ego quoque negligam. Sed interim honoris domus nostrae sollicitus, feci de his mentionem. Si tamen constantiam suam, ut promittit, sic etiam nobis tuebitur, salva sunt omnia, meque exonerabo tantae sollicitudninis non postrema parte. De statu autem istius utriusque familiae, quid mater tua sentit, ex interventu victoriae mari de Turcis obtentae, nescio, scireque optarem. Ceterum da operam, ut mittas mihi tres pectines huius generis, quale hitteris meis adiunxi; adverteque, ut nec maiores nec minores sint, neque etiam vel in densitatem astringantur, vel in raritatem explicentur. Reliquum est, salutes ambas cognatas meas, et totam familiam earum. Vale. Posonii 23. Novembris 1571.

CLI.

Wágy Ferenczuek és Nagy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Franciscum Wagy et Joannem Nagy.

Violentias, direptiones, caedes, vulnerationes, et 1571. nov 24.
plerasque alias oppressiones, quas Magnificus dominus Simon Forgach Supremus Capitaneus per suos curat fieri in bonis nostris, intelleximus aeque a praefectis

nostris, ac a vobis, estque nobis cura, ut prospiciamus viis et modis opportunis, ne imposterum subditi nostri a quoppiam affligantur. Jamque haec omnia ad Maiestatem Caesaream detulimus. Vos quod par pari non reddidistis, prudenter fecistis; quum adhuc et leges, et justitiam, et Regem Regnum habet. Illud tantummodo committimus vobis, ut de his omnibus distinctam et authenticam cognitionem capiatis, vel per Vicecomitem, vel per Judicem Nobilium, in libellumque collatis omnibus, unam copiam ad nos quamprimum destinetis, alteram vero ad Comitatum deferatis, ut suo tempore nostrae quoque iniuriae damnaque cognoscantur, cum eiusdem Comitatus damnis atque iniuriis; postquam isti grassatores nos quoque cum eodem Comitatu aequaliter diripiant, expilant, verberant, vulnerant, interficiunt. Simul enim huiusmodi passi; merito debent et dolere, et expostulari simul. Sed bene haec omnia obite, et perficite; ne quid in medium producatis, quod probare non poteritis. Ut autem, ad nos scribendo, nomina quoque quorumdam attigistis, qui sese tam praeclare, tamque fortiter gesserunt in his contra nos perpetrandis; curetis, ut idipsum postea etiam faciatis, quum has querimonias tam ad Comitatum deferetis, quam in his, quae ad nos transmittetis. Etenim eos etiam ibi requiremus, ubi non vi, sed aequitate agetur. Diligenter itaque id mandati nostri exequamini. Et bene valete. Posonii 24. Novembris 1571.

CLII.

Nagy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Nagy.

Quod iam vinorum quoque nostrorum, tam decimalium, quam nonalium, perceptionem absolvisti, placet. Et tametsi plura habituros nos sperabamus, Deo tamen sint et pro his habendae gratiae. Verum da operam, ut primo quoquo tempore confice integrum et distinctum regestrum, tam de frugibus omnis generis, quam etiam de vinis, seorsumque de nonali, et seorsum de decimali, ac demum de omnibus aliis obventionibus et emolumentis, quae istic per annum nobis provenire soleant. Illudque ad nos mittas cum aliquibus etiam pecuniis, quaecunque interim ad tuas manus pervenissent. Advigiles quoque, ut memorata vina ac fruges nostrae non corrumpantur. Nec quicquam de his omnibus facias ante, quam a nobis, quod fieri voluerimus, accipias. 1571. nov. 24.

Ceterum Maiestas Caesarea petit a nobis instantissime, ut per bona nostra disponamus Maiestati Suae vivos fasianos, perdices, et caesareas quas vocant aves. Committimus itaque tibi quam strictissime; ut cures, quo, quamprimum fieri poterit, habeamus de his avibus vivis copiam, quanto maiore haberi poterunt. Nec in eis comparandis ulli nostrae pecuniae parcas; etiamsi in colonos nostros erit eroganda. Caveasque omnino, ne hoc obaudias; nisi si nos magnopere contra te indignari volueris. Principis enim

petitioni nos nequaquam licet non obtemperare. Intende itaque in hanc curam, et in hoc studium omnem tuam et cogitationem, et industriam. Nec labori quoque parcas. Vale. Posonii 24. Novembris 1571.

CLIII.

Bornemisza Pál erdélyi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Reverendissimum dominum Locumtenentem.

1571. nov. 25. Nos hoc biduo movebimus, Deo volente, hinc, et Nitriam, quantum per facdatas luto vias poterimus, maturabimus; ducturi nobiscum Praepositum Felhewiensem propter assistentiam. Quo speramus etiam Reverendum dominum de Sagh affuturum. Et si actus nostri negotii prima dominica Adventus fieri non poterit, fiet secunda, aut in festo Divi Nicolai; nobisque ignoscat, si quietem Eius perturbamus. Publica cogit nos necessitas; alioqui curabimus, ut in minimo, quoad eius fieri poterit, minime molestetur. Ex bonis vero nostris iam dudum commisimus, ut officialis eo excurrat, et nostri curam gerat. Nova, si quae erunt, hodie expectantur; et quaecunque acceperimus, cum Reverendissima dominatione Vestra communicabimus, quum aderimus. Valeat optime et feliciter. Posonii 25. Novembris 1571.

CLIV.

Lindvay Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Lyndvensem.

Nos hoc biduo proficiscimur, Deo volente, Ni- 1571. nov.
triam; et ibi triduo re nostra expedita, Tyrnaviam revertemur. Jam quo mittenda nobis erunt victualia, scis. Quaecunque autem fuerint Nitriae necessaria, curabit Pograny ex officio suo, commissione vero tua. Ad ea vero, quae dominus Supremus Capitaneus et sui agant in bonis nostris, quid respondeamus tibi? aut etiam quod consilium demus? nescimus. Quum nullas videamus leges, quae nos contra hos grassatores tueri possint, nisi Caesarea et Regia Maiestas defenderit. Tu itaque, qui omnium huc pertinentium peramplam habes peritiam, nos potius edoceas, et etiam agas, quod nobis expedire possit; nulla prorsus attentata vi, donec actioni nostrae genuinam formam reperiemus; interim iam Sua Maiestate de omnibus edocta. Usones autem advecti sunt huc quatuor: duosque iam amici nobis ademerunt. Habenda itaque cura est de aliis. Capitaneus vero noster diu iam foris moratur; nec scimus, quonam sit loco, quamque cito reversurus. Quum et arx securius agat praesente praefecto suo; et nos vellemus, ut iam tandem sese resolveret super negotio, quod est nobiscum illi. Vale. Posonii 25. Novembris 1571.

CLV.

Szent-Péter mezőváros lelkészének Veranesics Antal.

Ad parochum oppidi Zenthpéter.

1571. dec. 8. Illustris et Magnificus Comes Julius a Salmis petiit nos, ut proventus tuos ad parochiam tuam ex decimis nostris pertinentes tibi per decimatores nostros reddi curaremus. Quum et Illustri ac Magnifico domino Comiti libenter gratificemur, et aliena non omnino usurpamus, studentes diligenter, ut unicuique suum reddatur; verum quum Catholica Ecclesia, ut pia ac benigna mater, satis abundanter providerit, ne filii sui, ministri Dei, alimentis careant: nos etiam antistites eius, qui huiusmodi rerum procurationem gerimus, bene prospicere debemus, quibusnam huius generis eiusdem Ecclesiae peculium dilargiamur. Propterea videntes hoc nostro praesenti saeculo, complures Ecclesiarum pastores ac ministros variis erroribus dogmatum esse respersos, omnesque conari, ut Catholicae fructibus vescantur, doctrina non pascantur, neque eum illa sentiant, sed cum peregrinis fornicantur. Cui indignitati occurrere volentes: commisimus, ut huiusmodi redditus nonnisi Catholicis operariis, et in vineam Domini Sabbaoth legitime missis concedantur. Tu igitur quum sis ignotus nobis, nec plane scimus aliquid de professione tua: hortamur te in Domino, et si omnino sis ovicula gregis commissi nobis, etiam mandamus, ut ad nos quampri-

mum venias, et cognoscamus, num Illustris ac Magnifici domini Comitis patrocinium, nostrum vero favorem, et Ecclesiae Catholicae subsidia merearis. Vale. Tyrnaviae 8. Decembris 1571.

CLVI.

Zsámboki Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Sambucum.

Placuit nobis admodum sacrae nostrae classis tropheum, quod Imperatoriae Maiestati erexisti, pulcherrimo elogio tum prosaico, tum poetico, de profligata Turcica in sinu Corinthiaco. Sed heus tu! Quonam provectus es tam repente, ut ausus fueris ita hanc victoriam efferre, ut affirmes iam de Turcae actum esse imperio? Qui vel adhuc initio, quo ex Asia alienis navibus in Europam traiecerit, nec sciverit, quid sit carinis altum secare, utrique tum continenti potentissime imperabat. Nunc supra XII amplissimis et opulentissimis Regnis auctus; scire ex te cupio, num una clade deiici, prosterni, atque extingui possit, consideres. Nec alioqui parum est, tota classe fuisse spoliatum, exutumque et viris, et instrumentis navalibus. Verum si cetera expendas diligentius, quae supersunt illi, quum ad vires maritimas reparandas, tum ad terrestres commovendas, quae ipsi semper fuere genuinae et propriae; putasne tam cito collapsurum, quam nos tam diuturno iugo eius 1571. dec. 13.

pressi, et optamus. et ex desiderio, quo quietis ac securitatis tenemur, nobis pollicemur? Quod enim miseri volunt, hoc haud dubie facile credunt. Sed ne molestius de his disputem; haec sane ingens est victoria. Atque eo etiam amplior et augustior primum, quod Deus exercituum caelitus concordes nostros fecerit, qui iam diu concordiam ignoraverant; et deinde sic pro nobis pugnaverit, ut quicquid felicium eventuum hoc conflictu datum est nostrae classi, ut ei soli deferendum esse pronunciem. Neque scio, an unquam ille felicius dimicaverit, qui de se dixit: „Veni, vidi, vici.“ Rarum est enim, et vix etiam in omnibus historiis inventu facile, classem tam grandem, et iam a tot annis triumphantem, horis VIII debellatam et totam in potestatem fuisse redactam, ex summis eius ducibus nonnisi uno Occhali nuncupato, et quatuor vel quinque triremibus fuga servatis, reliqua tota tum militum, tum classiariorum turba partim caesa et mari obruta, partim vero capta, et XII ferme Christianorum millibus, qui in captivitatem agebantur, liberatis. Quo magis nobis iam enitendum est, ut hoc praesenti Divinae Maiestatis ac potentiae beneficio moniti meminerimus, non omnino nos in sempiternum Turcae esse traditos; sed ab eodem paterne castigari, ut ad eum convertamur, legem eius observemus, mandatis pareamus, et diligamus mutuo, demusque operam, ut eandem reconciliemus, ad Catholicam fidem reversi, et ecclesiis commentiis atque angularibus destitutis. Sic demum nos florebimus, et Jesus noster pugnabit pro nobis; quibus non certe reliquit gladium testamento, quod sibi Mahometes arrogavit; sed pacem, et cum unitate charitatem. Nec de his plura modo. Et ad novum hospitium quod attinet;

misi istuc Galassum meum, cui domum ostendes, eique si placuerit, mihi non displicebit. Novit enim in hoc, quicquid animi habere soleam. Stabo itaque eius iudicio. Neque ea illius stipe gravabor, de qua scripsisti mihi, modo domus arrideat, neque in ea desiderentur, quae superioribus meis attigeram. De mea valetudine si quaeris, bene habeo. Curo res Ecclesiae, clericorum ordinationes paro, festisque Nataliciis absolutis Posonium redibo, diemque ibidem Comitiorum expectabo, iam tandem Nitriae secunda huius sacro pallio insignitus, donatusque Archiepiscopali plenitudine. Si tamen interim et Strigonio potiemur, et hostes hinc etiam summovebimus, quorum iam petulantiam ut terra quoque Divina vis comprimere non gravetur, et oremus Altissimum et laetemur moderate de tam donis gratuitis, ut maiora in nos conferat. Et quos hostes tam fortiter nostra causa coepit frangere, in finem usque conterat. Vale. Tyrnaviae 13. Decembris 1571.

CLVII.

Ghyczy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Gyczy.

Litteras tuas Francisco Tompae militi nostro ad nos datas, accepimus et intelleximus. Scitoque, quod Maiestas Caesarea, dominus noster clementissimus, aliud nobiscum super re militari non transegit, quam 1571. de

ut, quandocunque Maiestas Sua per Commissarios suos lustrationem de militibus nostris clementer fieri voluerit: nobis neque admonitis fiat, suaeque benignissimae in hoc voluntati non aegre pareamus. Isti itaque praesentes domini Commissarii, si voluut lustrare nostros milites utriusque ordinis, nequaquam recuses, sed obedias: cures tamen, ut sicut et tu, et provisor noster semper nobis dicitis, nullum defectum esse in militibus nostris; ita nunc advigilate ambo, ut aliqua ex simili causa non arguamur. Quandoquidem et Pograny dixerit nobis, equites nostros tot in proxima lustratione fuisse numeratos, ut excesserint etiam ordinarium numerum. Quare confidimus, quod tu vel maxime consules existimationi vestrae: curabisque, ut quum iidem nostri milites in lustra prodibunt, ita sese instruant et appareant, ut nobis nihil opponi possit, vel ab aemulis nostris, vel a dominis Maiestatis Suae Commissariis.

Magnificus autem dominus Forgach melius faceret, si res suas curaret, in alienas sese non ingereret, neque iis molestus esset, qui et Suae Maiestati, et Regno bene servierunt ac serviunt, et imposterum etiam servient. Alioqui quicquid agat et loquatur, iam plane videmus, quantum nobis de eius erga nos benevolentia polliceri possimus. Ideo scias, quod Maiestas Caesarea neque nos, neque milites nostros illi subiecit sic, ut ipse contendit. Quod quum, Deo volente, una erimus, omnem transactionem nostram tibi ostendemus. In quantum autem hoc interim debeas illis dominis deferre, ex superioribus aliquot litteris nostris instructum te esse non dubitamus. Quos terminos te excedere nolumus, et suae dominationi tantum deferas, quantum ambo Supremo Maie-

statis Suae Capitaneo pro ratione et eius officii, et nostrae dignitatis debeamus. Privatum nostrum jus, dominium, honoremque, nemini subiicias.

Ceterum si perget molestius urgere, de quibus scribis diligentius, iuramentum tuum, per manus dominorum Commissariorum Maiestatis Caesareae nobis factum in accepta possessione arcis Wywar, eidem exponas; et videat demum, si Archiepiscopus Strigoniensis, et eius praesidium Wywariense, ab eodem Magnifico domino Forgach pendere debeat.

Verum his omissis, dabis operam, ut quantum fieri poterit, honorem et bona nostra tueri et protegere contendas, nobisque amicos potius, quam inimicos concilies. Et quicunque ad istas partes venient nomine Sacratissimae Maiestatis Imperatoriae, indigebuntque vel comitiva, vel quacunque re alia, citra ullam dilationem cures omnes iuvandos, commendandosque, et comitandos, quoad quaeppiam exigent pericula. Hoc enim et nostrum et tuum decet officium, fidesque utriusque postulat, qua ambo Sacratissimae Suae Imperatoriae Maiestati obligamur.

De mandato autem Caesareo super lustram quod scribis; bonum est huiusmodi mandata habere, cautemen sunt expetenda. Quum tamen ita est transactio, ut libere, nobis etiam insciis, lustram fieri concedamus, non est super hoc contendendum; quum nos in eo sumus omni studio, ut in militibus nostris nullus unquam defectus committatur. Jungamur itaque ambo fideli et debito nostro officio in his omnibus, quae Principi nostro, et nostrae patriae, nostroque etiam honori debeamus. Aemuli vero atque inimici nostri rumpantur sua malitia; nos subiectioni, et obedientiae nostrae non desimus, laetique sinceritate nostra fruamur.

Ubi autem domum tuam per paucos dies causa nuptiarum cuiusdam tuae neptis dimitti postulas, id ita tibi concedimus, ut bene pervideas, ne quid interim a quoppiam sit periculo metuendum. Vellemusque, quod quum tu istinc absis, alii omnes ministri nostri praesentes sint, ne uno tempore plures absint. Vale. Tyrnaviae 17. Docembris 1571.

CLVIII.

Bornemisza Péternek Veranesics Antal.

Anthonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis Petro Abstemio Galgocensi haeretico.

Occupatus cura imminentium festivitatum Natalis Domini respondere tibi et pro mea et pro tua satisfactione non potui. Est enim, de quibus per litteras colloquamur, si ea et me dare oporteat, quae petis, et te sic recipere, ut maiora etiam obtineas, si et ego rite dedero, et tu merito acceperis. Cupio enim sic hoc utrumque fieri, ut datum atque acceptum beneficium fructificet in Domino, amboque Sanctae Catholicae Matri Ecclesiae, quam Romanam et universalem Orbis Christiani nominamus, deferamus; ubera quoque eius uberrima non inviti agnoscamus; et sic demum non solum illius horreis, sed etiam torcularibus perfruamur. Vale. Tyrnaviae 18. Decembris 1571.

CLIX.

Pozsonyi tisztartójának Veranesics Antal.

Ad provisorem Posoniensem.

Magister Georgius Welichinus, Custos Ecclesiae nostrae conquestus est nobis gravissime de te; nimirum, quod eam quartam suam Districtus Sempte et Cheklez minus pro aequitate reddideris, suppressis pluribus pagis, ex quibus quartam suam non ei administraveris; nec passus sis hominem suum decimationi interesse. Quae quum laudari nequeunt, quum te maxime talem esse non deceat: vitato igitur communi et vulgarium hominum in his ingenio; scire te volumus, nolle nos, ut in similibus similes fratres nostri offendantur, quum ubi haec incidunt in quartis, paria incidunt etiam in decimis. Da itaque operam, ut eidem Custodi satisfacias, tuisque commodis iustioribus et honestioribus rationibus consulas. Vale. Tyrnaviae 20. Decembris 1571. 1571. dec

CLX.

Károly főherczegnek Verancsics Antal.

Ad Serenissimum Archiducem Carolum.

1. dec. 25. Quoniam convenit, ut Serenitas Vestra intelligat omnia, quaecunque successivis diebus contingunt in finitimis locis, et ea potissimum, ex quibus pericula aliqua metuuntur: propterea primis diebus mensis huius, quomodo praxis quaedam captivorum Wywariensium detecta sit, ex adiuncta scheda, quam ad me capitaneus meus misit, distincte et prolixius cognoscet. Singillatim enim omnes quaestioni subditi, torturis etiam dicere coacti sunt, quae et ipsi intra arcem per haec festa Natalitia patraturi, et extra Turcae Budenses, Pesthienses, Strigonienses, Albensesque cum pluribus aliis conaturi erant, si commentum eorum latuisset, et illis successisset.

Sed laudetur Deus, qui non est passus tantum tamque inopinatum casum ad effectum suum pervenire. Ego autem, ut inposterum sollicitudine periculi, quod ex eisdem captivis quotidie metuebatur, non laboremus: iam ternis litteris meis strictissime mandavi capitaneo meo, ut eos ad unum omnes educi faciat, nec deinceps vel unicus in ipsa arce teneatur; et praeterea nulli mercatus in ea admittantur, nulla quoque commercia tractentur, et misceantur, qui non sunt eius subditi; sed forius, et nonnihil etiam a vallo longius. Prohibito quoque per eam transitu omni generi et conditioni hominum; peculiaribus in-

super hominibus constitutis, qui in portis observent adeuntes, nec ignotos ante intromittant, quam admoneantur castellani, et per eos capitaneus.

Ad haec, ut hoc tempore glacierum non desit eidem arci custodia : iam et mandata Serenitatis Vestrae emisi, ut pro constitutione Regni publica immittantur ei suppetiae; et ego Posonium et Tyrnaviam homines destinavi, qui meo nomine ducentos vel trecentos pedites pixidarios conscribant, et Wywarium deducant; eodem et ego sine ulla mora profecturus, si me Serenitas Vestra clementer dimittere dignabitur. Quia nisi similibus provisionibus eorum praesentia, quorum interest, non affuerit : certe non ita rite et pro rei exigentia per vicarios publicis huiusmodi necessitatibus satisfit, et saepenumero incidit, quod desideretur; quum interim complura sint, quae me eo evocant. Et ubi plus servirem quam hic? — hoc praesertim tempore, quo in omnes horas ille finitimus locus exigit sui procurationem. Quae omnia Serenitati Vestrae humillime significare volui, ne quid impingeretur meo silentio. Ipsa tamen Serenitas Vestra clementer deliberet; et quicquid benigne mihi mandaverit, id obedienter et sufficienter faciam. In Nova Civitate Austriae 26. Decembris 1571.

Melléklet.

Nova ad Strigoniensem, per Capitaneum suum Wywariensem scripta.

Quod 12. die Decembris quidam Rascianus nomine Lazarus per Capitaneum Wywariensem e captivitate dimissus, fassus est ad fidem suam de aliis

Turcicis captivis. talem praxim inter sese esse subordinatam. Ut aliqui eorum. qui extra carcerem mittuntur. et foris versantur. funem inferant in carcerem. ex quo ipsi lychnum ignitum faciant, quod postea eorum unus. qui foris versaretur, imponat unius domus tecturae. quae ex straminibus est, hoc tamen taliter composito. ut si de mane funiculus ille ignitus subiiceretur. in serum succenderetur. Sed hoc, antequam experiri voluerint. Turcis finitimis ad scitum daturos se. diemque illis praefixuros esse.

Aliam praxim taliter Turcis denunciaverunt: quod si aquae conglacientur. coeperintque Wywarienses glacies secare. et aperire foraminibus; extunc Turcae oblongas scalas praeparent. sicque per sicum in arcem impetum facere poterunt.

19. Decembris quidam alii duo ex captivis, Elezodapassa et Memy dicti. confessi sunt per torturas, quod ad festa Natalitia Turcae Strigonienses, Budenses. Pesthienses. Vyssegradienses. Neugradienses et Albenses. equites simul et pedites magno numero convenirent. scalas. asseres. oblonga ligna. et instrumenta ignita secum adducerent, et arcem super glaciem pertentarent: quod tunc temporis aqua congelaretur. nec in latum glacies ipsae exciderentur. possentque in fossa arcis trans sectionem illam scalae ipsae pertingere.

Alii quoque captivi complures examinati, confessi sunt hanc praxim iam pridem inter ipsos fuisse agitatam. et modo etiam ad Beghum Strigoniensem denunciatum esse: ut veniente gelido tempore, vel ad festum Nativitatis Domini. vel si tunc fieri non posset. post festum. tam Beghus, quam Passa Budensis. peditibus, equitibusque copiosis instructi eo veni-

rent. Et si ex eorum composito illo die aderint, pars peditum apud villam Nyarhyd versus molendinum traiiciat, aggredianturque subito propugnaculum illud, quod est a parte illius pagi Nyarhyd, iniiciantque in arcem instrumenta ignita. Ex alia vero parte inferiori, equites et pedites irruant contra propugnaculum Vdwardi. Siquidem, quum in eo tumulo sint casae peditum arcis et Capitanei eorum, poterunt immissis pilis ignitis casas illas incendere. Postea super sectionem glacierum scalas et asseres transponant, super quibus transire poterunt. Sicque tandem facto impetu, scalas ad vallum admoveant, et pertentent. Similiter et apud propugnaculum Leeky faciant. Intus vero pari modo captivi ignem suscitando laborabunt. Quod si hac via non succederet, extunc aggerem molendini, quod ad pagum Leek habetur, intersecare oportet, effluenteque aqua ex ipsa fossa, facilius infra arcem impressionem in eam facere poterunt.

Ad haec autem omnia tentanda Beghum quoque ipsum paratum esse, per quemdam captivum Haydar nunciavit reliquis captivis; hortatusque est eos, ut nihil contristarentur, sed expectarent modicum temporis, et esset illos eliberaturus.

Exhibitae Serenissimo domino Archiduci 26. Decembris 1571.

CLXI.

Az udvari kamarának Verancsics Antal.

Ad Cameram Aulicam.

1571. dec. 26. Annus est, quod laborem pro piseto, et pro quibusdam aliis, quae iam ex tot scriptis meis Magnificis dominationibus Vestris constant; nec adhuc ullam assequor expeditionem. Easdem itaque rogo, velint iam tandem id mearum rerum expedire, meque non remorari expectatione informationum tam longa; quum et de Zoliensis decimae pretio, et de piseti huius anni proventu semper sit in manu Earum non solum cognoscendi, sed etiam disponendi et constituendi. Tantummodo mandent Comiti Camerae Cremniciensis, ut mihi piseto cedat; quo et tempestive curam eius ineam, et possim tandem expeditius tot oneribus, quae mihi incumbunt, vacare. Nec enim me iam privata, sed certe publica commoda movent. Juvent itaque Magnificae dominationes Vestrae haec mea studia, et hos meos conatus; et declarent, quantopere faveant mihi. Quibus ego quoque nunquam gratificari desinam. In Nova Civitate 26. Decembris 1571.

CLXII.

Bywdy Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Bywdy.

Responsurus ad ea, de quibus nuper ad me Dominatio Vestra scripsit; non video causam, cur possit de me queri. Novit ipsamet et statum, et necessitatem, et pericula arcis Wywar; nec ignorat quoque, quantopere obligentur milites continuis diebus adesse personaliter illi, qui eius merentur stipendiis, et ex bonis eius fructus percipiunt. Dominatio Vestra Magnifica usa per aliquot annos his eius beneficiis, quantam ei operam praestiterit, non est in obscuro. Quia ne hospes quidem illam adierit per totum hoc tempus, quo sese militem eius nuncupaverit; quanto minus vel in ea resederit, vel custodiae ac defensioni eius vigilaverit. Ipsi itaque iudicandum relinquo, laeserimne Illam eo facto, quo Ipsa quoque in quosvis alios, etiam primae dignationis homines fuisset usa, si arci Wywar praefuisset, quemadmodum ego. Cui nunc etiam adeo mirae ab hostibus tenduntur insidiae, ut nesciam capere consilium, quomodo debeam conservationi ac defensioni eius prospicere. 1571. dec. 26.

Quoniam autem finitima loca non indigent absentibus praesidiariis, sed praesentibus; rogo non aegre ferat, si illi prospexerim, locum dominationis Vestrae alteri committendo. Qui nisi resederit, et exemplo vestro abesse voluerit, idem cum tali me facturum,

quod cum Ea feci, non dubitet: quoniam militibus, non civibus opus est finitimis locis.

Ubi autem queritur, quod absente Ea fecerim translationem huiusmodi: libere Illa quidem queritur, sed non iuste. Nam et monui Illam per litteras, ut veniat et resideat, ac etiam militis praesidiarii munus obeat. Sed si Ipsa voluit me dilationibus suis detinere, licuit et mihi fungi meo officio, et non deesse, quin praesidium Wywariense in suo numero, qui mihi est impositus, deesset. Scripsi autem Illi honestissime: nec in re alia, puto, eam offendi, quam attigi veritatem. De qua etiam proverbium est, quod odium pariat.

Ne autem ea etiam ex re me accuset, quod si Ipsa abfuit, eius tamen gregarii locum ordinis sui servaverunt: is Eius locus quomodo ante me servatus sit, nescio: prima tamen lustratione, quam Wywarij egi, equites Dominationis Vestrae non lustrarunt plures, quam quatuor. Si vero nec in hoc defectus incidisset, cum sola tamen Dominatione Vestra facta est conventio, non cum suis gregariis. Ideo Ipsamet tenebatur muneri suo satisfacere; ad quod quum Eam humanissime vocaverim, indigne nihil commisi, postquam non venit. Et quia vel ex Eius etiam testimonio apparet, quod decreverat eodem carere ordine causis non illegitimis: eo ego etiam excusatior esse debeo, quod finitimo tanti momenti loco, quo fere omnes reliquiae proteguntur, tempestive, coniecturis non falsis, cognito suo animo, prospexerim: Ea non offensa, nisi in tantum, in quantum passionibus suis credit et tribuit.

Esset autem mihi, quod possem dicere, etiam de communi aequitate, qua agit pro suis proventibus

anni proximi. Quam aequitatem si excutere volumus, ostendet, quod nec anno 70-o possitis iure petere, quia non eos persona vestra merueritis; et deberetis etiam annorum iam aliquot retroactorum restituere, si rem, non mecum, qui Dominationem Vestram semper amavi, sed cum aliquo alio, parum humanitatis obtinente haberetis. Sed haec facessant a me; dummodo Magnifica dominatio Vestra ad aequitatem accedat, et iam eo, quod hactenus ex servitute Wywariensi percepit, contentetur; imposterum ii locum Eius obeant, quibus sorte obtigerit, et Wywario in eventum omnis fortunae eam operam suam navabunt, quae non desiderabitur.

Francisco autem Thompae, contemplatione amicitiae Vestrae Dominationis assignavi ordinem sex equorum, et officium etiam trium villarum addidi; propterea, si quam contra eum actionem habeat, nequaquam ita partes eius contra Dominationem Vestram tuebor, ut justitiae desim. Quin potius curabo, ut stet juri, et eidem Dominationi Vestrae omnis aequitas administretur. Certa semper de meo erga se animo, ut de eius, qui sit Illi coniunctissimus; persuasa, quod in praesenti negotio nihil egerim privato commodo, sed certe publico; ne desit tutela arci, quae reliqua videtur nobis esse facta ad tuendum, quod iam de amisso Regno restat nobis. Et bene valeat. Ex Nova Civitate Austriae 26. Decembris 1571.

CLXIII.

Ghyczy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Egregium Georgium Ghiczy Capitaneum Wywariensem.

1571. dec. 29. Exemimus mandatum ad Cameram Hungaricam, uti iubeat Selliensibus, et ad eos pertinentibus, ut quamprimum vos per haec glacierum tempora illos accerseritis, Wywarium iuxta eorum obligationem, cui ab ipso usque erectionis istius arcis tempore fuerunt obstricti, quanto plures poterunt, armati ascendant; et istic sint, donec periculi conditio exiget. Ego etiam iam Posonii et Tyrnaviae facio conscribi 200 pedites, quos similiter istuc deduci iussi; vos tantummodo sine mora mittite unum, qui eos in deducendo regat, quemadmodum aliis litteris meis mandavi. Nec desitis tutelae istius loci, etiamsi sella huc illuc deducamini, ubi opus erit; ut omnes praesidiarii, tam equites quam pedites, vigilantes sint ad evertendum omne periculum, quod nunc tempore glacierum metuitur.

Ut autem eo etiam tutius arx ista sese habeat, omnino faciatis istic educi omnes captivos, nec unicus in ea servetur, ad quoscunque pertinebunt. Neque cuiuspiam in hoc respectum habeatis; quia etiam Suae Serenitatis haec est voluntas et mandatum. Cui ostendimus omnia in scriptis, quae iidem captivi in perniciem tanti loci, et tot clarorum militum molie-

antur. Eorumque omnes, quorum fuerint, ibi curam erant, ubi melius poterunt. Quoniam privata utilitas non est respicienda, ubi publicum imminet periculum. Memineritis itaque sic hoc mandatum nostrum obire, ne possimus queri.

Gregorius Nagy, quod a nobis postulavit, habeat pronunc patientiam; et sit contentus his, quae hactenus habuit. Quam plures etiam sunt, qui a nobis expectant.

De domo Caspari Jakabhazy providete vos, quomodo poteritis, ut etiam ipse sit provisus. Speramusque eum talem futurum in servitio arcis istius, qualem et ipse exigat, et nos fore confidimus.

Joannes Baichy expectet, uti ante scripsi. Non erit nobis in postremis.

Paulo Racz, si istic est, exhibete has adiunctas litteras; si vero abest, eas ad illum mittite. Vult omnino aliquid, et quod non est exiguum; sed aperte non eloquitur. Scripsimus itaque ad eum, ut nos de voluntate sua clarius edoceat; omnia cum eo facturi, quae poterimus loco vestri nemini concesso.

Quod itaque reliquum est: curetis diligenter, ut quamprimum compleatur numerus militum amissorum; nec tardetis.

Lucas Balog, nescimus, an tuto nunc domum dimitti possit; quum si etiam abesset, advocandus hoc periculi tempore esset. Sed si verum est, quod uxori et fratri imminet periculum vitae, cognoscatis; et si sic fuerit, detis illi aliquot dies, videndi suos infirmos; sin minus, hortemini eum, ne sit tempore periculosorum rumorum absens. Id quod erit nobis

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

A

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

ÁTNÉZETE.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály). I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és [illegible] — II. KÖT. 1538—1553. Pest, VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553—1608. Pest 1858. VIII és 324 l. — IV. KÖT. 1608—1652. Pest 1859. VIII és 321 l. [illegible] Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I—IV. kötet.*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, londoni könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemásolta Simonyi Ernő. 1521—1717. Pest 1859. VII és 318 l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001—1235 és Függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Civilis" czímű munkájának az árpádi korszakot illető részeiről.* Pest 1860. XLII és 400 l. — II. KÖT. 1234—1260. és Függelékül: *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt oklevelek* [illegible]. Pest 1861. [illegible] és 402 l. — III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olaszhon levéltára [illegible] magyar történelmi nevezetességekkel.* Pest 1862. XV és 363 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. — V. KÖT. 1290—1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram Illustrantia" czímű munkájáról.* Pest 1864. XXI és 336 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: 890—1235. Pest 1867. XXXVI és 512 l. — VII. KÖT. v. a második folyam II. kötete: 1235—1260. Pest 1869. XXVI és 504 l. — VIII. köt. vagy a második folyam III. kötete: 1261—1272. Pest 1870. XXII. és 479 l. — *Monum. Diplom. VI—XIII. köt.*

ALVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA Erdély visszacsatolása felett az királyi udvarral [illegible] 1685—[illegible]. Közzé teszi Szilágyi Sándor. I. kötet. VI és 421 l., — II. köt. 338 és LVIII. — *Monum. Diplom. XIV, XV. kötet.*

Ezen kötetek sorába fel vannak véve, s egymás után sajtó alá adatnak: az Árpádkori Új Okmánytárnak egyelőre még négy kötete, a *Mihálcfi Okmánytár*, két kötetben. *Beatrix királyné Levelestára*, két kötetben.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL. 1484—1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI, közli Szalay László (I—V.) és Wenzel Gusztáv (VI.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest 1857. XX. és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. [illegible] és 391 l. — III. KÖT. Első portai követség 1553—1554. Pest 1858. [illegible] és 403 l. — IV. KÖT. 1556—1557. Pest 1859. XI és V 404 l. — V. KÖT. Második portai követség 1557—1558. Pest 1860. VIII és 390 l. — VI. KÖT. [illegible] 1[illegible]—1549. Pest 1860. VI és 375 l. — VII. KÖT. [illegible]

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

A

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

ÁTNÉZETE.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály). I. KÖT. 1441–1538. Pest 1857. [illegible] és [illegible] — II. KÖT. 1538–1553. Pest, VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553–1608. [illegible] 1859. VIII és [illegible] l. — IV. KÖT. 1600–1652. Pest 1859. VIII és [illegible] l. [illegible] Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I–IV. kötet.*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, londoni könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemásolta Simonyi Ernő. 1521–1717. Pest 1859. VII és [illegible] l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001–1235 s Függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis" czímű munkájának az árpádi korszakot illető részeiről.* Pest 1860. XLII és [illegible] l. — II. KÖT. 1235–1260. és Függelékül: *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.* Pest 1861. IX. és [illegible] l. — III. KÖT. 1261–1272. s Függelékül: *Olaszhon levéltára magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV és [illegible] l. — IV. KÖT. [illegible]–1290. Pest 1862. XX és [illegible] l. — V. KÖT. 1290–1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia" czímű munkájáról.* Pest 1864. XXI és [illegible] l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: [illegible]–1235. Pest 1867. XXXVI és [illegible] l. — VII. KÖT. v. a második folyam II. kötete: 1235–1260. Pest 1869. XVI és [illegible] l. — VIII. köt. vagy a második folyam III. kötete: [illegible]–1272. Pest 1870. XXII. és [illegible] l. — *Monum. Diplom. VI–XIII. köt.*

ÁLVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA Erdély visszacsatolása [illegible] királylyal folytatott alkudozások történetéhez 1685–88. Közzé teszi Szilágyi Sándor. I. kötet. VI és 421 l. — II. köt. [illegible] és LVIII. — *Monum. Diplom. XIV. XV. kötet.*

[illegible] kötetek sorába fel vannak véve, [illegible] az Árpádkori Új Okmánytárnak egyelőre még négy kötete: a [illegible] Okmánytár két kötetben, *[illegible] királyné Leveleskönyve*, két kötetben.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL 1484–1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest 1857. XXXIV és [illegible] l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI. Közli Szalay László (1–7.) és Wenzel Gusztáv (8.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok, deák nyelven. Pest 1857. XX. és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. [illegible] és [illegible] l. — III. KÖT. Első portai követség 1553–1554. Pest 1858. [illegible] l. — IV. KÖT. 1553–1557. Pest 1859. XI és V. 101 l. — V. KÖT. [illegible] portai követség 1557–1562. Pest 1860. VIII és [illegible] l. — VI. KÖT. [illegible] 1535–1549. Pest 1860. XI és [illegible] l. — VII. KÖT. [illegible]

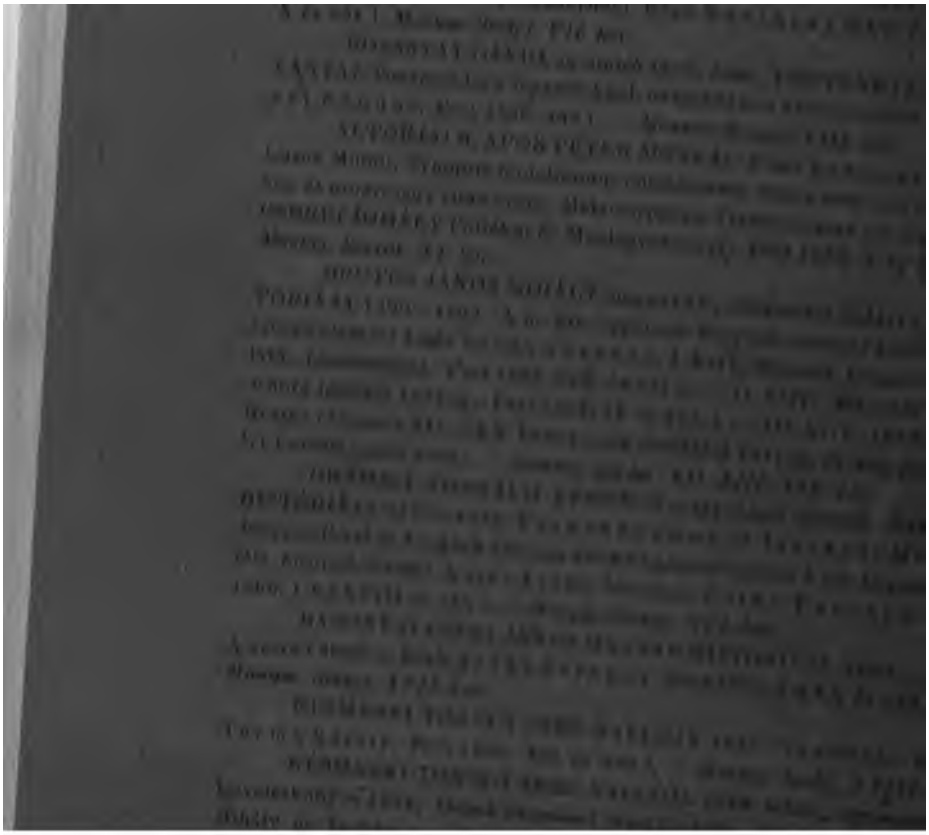

42. sz.

LIBRARIES
STACKS
OCT 29 1970

MONUMENTA HUNGARIÆ HISTORICA

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

[illegible]

[illegible] AKADÉMIA

[illegible]

MÁSODIK OSZTÁLY. IRÓK.

[illegible]

[illegible]

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

XXVI.

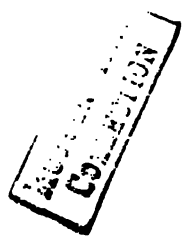

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

HUSZONHATODIK KÖTET.

BUDAPEST, 1873.
EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

VERANCSICS ANTAL

M. KIR. HELYTARTÓ, ESZTERGOMI ÉRSEK

ÖSSZES MUNKÁI.

KÖZLI

WENZEL GUSZTÁV,

M. AKAD. RENDES TAG.

TIZENEGYEDIK KÖTET.

VEGYES LEVELEK.

1572—1573.

BUDAPEST, 1873.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

M 4
v. 26

ELŐSZÓ.

Verancsics munkái, hazánk jeles tudósa néhai Szalay László által megkezdett, s halála következtében félbenszakadt kiadásának folytatása a VIII. kötettől kezdve a Magyar Tud. Akadémia történelmi bizottsága által ream bizatván, főigyekezetem az volt, hogy, a mit Szalay kezdett, az ő felfogása szerint, s az ő szellemében fejezzem be. Az általam ekként közzé tett öt kötet még kizárólag Verancsics levelezéseit tartalmazza; s kétségkívül hátrahagyott munkainak felette fontos és érdekes részét képezi.

A jelen XI. kötet az 1572-ki év kezdetétől Verancsicsnak 1573. junius 15. bekövetkezett haláláig terjedő leveleit foglalja magában, s ezeket részint eredeti példányok vagy az iró fogalmazványai, részint egykoru másolatok után közlöm, melyeket maga Verancsics gyűjtött.

Névszerint a XXV. XXXI. XXXII. XXXV. XXXVI. LIV. LV. LXVII.—LXIX. LXXI—LXXIII.

LXXV. LXXVI. és LXXX. számokat a bécsi császári titkos levéltárnak eredeti példányai, s a XXII. XXVII. XLIII. LXVI. LXIX. LXXIV. XC. XCI. és XCII. számokat ugyanott őrzött fogalmazványok után; a CIV. CXV. és CLIV. számokat a budai királyi kamarai levéltárnak eredeti példányai után; a X. L. LXIII. LXXXII. LXXXVIII. C. CXXIX—CXXXI. CXXXIII. CXXXVII. CXXXIX. CXLII. CLI—CLIII. CLV—CLX. számokat Hevenesi kéziratai közt talalható eredeti példányok utan; a XXIX. XXX. CV. CVIII. és CXXXII. számokat a nemzeti múzeumnak „1680. f. Lat." jegy alatti, csupa eredetieket tartalmazó kézirati codex-éből közöltem; s a XIII. XLVII. CIII. CXXIII—CXXV. CXXXVIII. és CXLIX. számokat Verancsics Antalnak sajátkezüleg írt fogalmazványai után közöltem, melyek a nemzeti múzeum „1681. fol. Lat.", s a győri papnövelde Verancsics-féle kézirati codexeiben találtatnak. A többi maga Verancsics Antal által gyüjtött és átnézett másolatokból van véve; és pedig az I—VI. VIII. IX. XI. XII. XIV—XVIII. XX. XXI. XXIII. XXIV. XXVI. XXVIII. XXXIV. XXXVIII—XLIX. LI. LIII. LIV. LVII. LVIII—LXII. LXIV. LXV. LXXVI—LXXIX. LXXXI. LXXXIII—LXXXV. LXXXVII. LXXXIX. XCIII—XCV. XCVIII. CI. CII. CVI. CVIII.—CXI. CXIII. CXVI—CXX. CXXVI. CXXVIII. CXXXIV—CXXXVI. CXLIII. CXLV—CXLVIII. CL. számok a nemzeti múzeum könyvtárának „1681. fol. Lat." jegy alatti négy kö-

tetü kézirati gyűjteményéből; a VII. XV. XIX. XXXVII. LXXXVI. LXXXVII. XCVI. XCIX. CVII. CXII. CXIV. CXXVII. CXL. CXLI. CXLIV. a győri papnövelde Verancsics-féle kézirati codexből.

A tisztelt közönség Verancsics munkáiban tehát XVI. századi hazai történetünkre nézve már a hiteles és legtanulságosabb adatoknak valóságos kincsbányáját bírja. Meg kell jegyeznem azonban egyúttal azt is, hogy Verancsics munkái ezen XI. kötettel sincsenek még egészen kiadva; s hogy a mennyiben — az eredeti terv szerint — összes munkáinak közzététele volt elhatározva, egy tizenkettedik kötet is lesz még sajtó alá adandó.

Ezen XII. kötetnek, mely legközelebb fog közze tétetni, tartalma négyféle lesz.

Mindenek előtt azt vélem szükségesnek, hogy Verancsics munkáinak kellő használhatása végett a szerző élete tüzetesen tanulmányoztassék; s hogy e tekintetben, ha nem is Verancsicsnak teljes életrajzát adjam ki, de életéből legalább azon mozzanatait, fordulatait, eseményeit és nyilatkozatait emeljem ki, melyek irói minőségéhez képest nevezetesek.

Továbbá összes munkáiból azon apróságokat sem szabad mellőznünk, melyek — habár magukban véve nem bírnak is nagy fontossággal — azért az egészhez mégis tartoznak, s egybenmásban nem érdeknélküli adatokat nyujtanak. Ide tartoznak több fiatalsági korából reánk maradt költeményei; — néhány beszéde, melyeket közpályája alatt fontosabb

körülmények közt tartott; — s végre egyes rövid feljegyzések, melyek azon kor történetére nézve igen becsesek, főmunkáitól azonban egészen külön állnak.

Úgyszintén, a mennyiben Verancsics Antal néhány fontos levelét sikerült még feltalálnom, melyeket Szalay László vagy nem ismert, vagy csak töredékesen tett közzé, ezeknek pótlásképeni kiadása is szükségesnek látszik még.

Végre az összes tizenkét kötet tárgymutatóját is annál kevésbé tartom nélkülözhetőnek; mert csak ez nyújt módot, hogy Verancsics munkáit könnyebben és czélszerűbben használhassuk.

Verancsics összes munkáinak gyüjteménye teljes befejezést ezen XII. kötettel fog nyerni.

Budapesten, 1873. aprilhó 12-én.

Wenzel Gusztáv.

TARTALOM.

1572.

	Lap.
I. Özvegy Polhaim Miksáné Juditnak Verancsics Antal, jan. 2.	1
II. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, jan. 6.	7
III. Mosóczi Zakárnak Verancsics Antal, jan. 9.	8
IV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jan. 17. . .	9
V. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jan. 18.. . .	13
VI. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, febr. 4. . .	15
VII. Stanco Paszkálnak Verancsics Antal, febr. 17. . . .	17
VIII. Unokaöcscsének Faustusnak Verancsics Antal, febr. 18.	18
IX. Stekel Anzelmnek Verancsics Antal, febr. 18. . . .	22
X. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, febr. 22. . .	23
XI. Telegdi Miklósnak Verancsics Antal, febr. 28. . . .	24
XII. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, mart. 1. . . .	26
XIII. Trausan Jánosnak Verancsics Antal, mart. 2. . . .	27
XIV. Reichenpach Sebestyénnek Verancsics Antal, mart. 2. .	28
XV. Reichenpach Sebestyénnek Verancsics Antal, mart. 8. .	30
XVI. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, mart. 8. . . .	32
XVII. Thurzó Eleknek Verancsics Antal, mart. 10. . . .	33
XVIII. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, mart. 15. . .	34
XIX. V. Pius pápának Verancsics Antal, mart. 16. . . .	35
XX. Osius bibornoknak Verancsics Antal, mart. 16. . . .	40
XXI. Unokaöcscsének Faustusnak Verancsics Antal, mart. 17.	41
XXII. *Verancsics Antalnak és Liszty Jánosnak Maximilián császár*, mart. 18.	42
XXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 20. .	45
XXIV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 20. .	46
XXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 27. .	47
XXVI. Amulio bibornoknak Verancsics Antal, mart. 27. .	48
XXVII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 1. . .	52
XXVIII. Stekel Anzelmnek Verancsics Antal, apr. 1. . .	53
XXIX. *Verancsics Antalnak Cesi bibornok*, apr. 5. . . .	54
XXX. *Verancsics Antalnak Lindvai Mihály*, apr. 6. . . .	55
XXXI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 7. . .	58

Lap.

XXXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 9. . 62
XXXIII. Telegdi Miklósnak Verancsics Antal, apr. 11. . . 66
XXXIV. Dubowszky Mihálynak Verancsics Antal, apr. 11. . 67
XXXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 14. . 68
XXXVI. *Verancsics Antalnak sógornéi Magyarországba utaznak* 69
XXXVII. Igel Vilmos zólyomi kamarafőnöknek Verancsics Antal, máj. 21. 71
XXXVIII. Mikulich Mihálynak Verancsics Antal, máj. 21. . 73
XXXIX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, máj. 23. 74
XL. Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, máj. 24. . . 77
XLI. Novák Miklós zólyomi esperestnek Verancsics Antal, máj. 28. 78
XLII. Ujlaki Farkasnak Verancsics Antal, jun. 2. . . . 79
XLIII. Az esztergami káptalannak Verancsics Antal, jun. 3. 81
XLIV. De Andreis Ferencz uskopi czimzetes püspöknek Verancsics Antal, jun. 4. 82
XLV. Novák Miklósnak Verancsics Antal, jun. 4. . . . 83
XLVI. Liszthy Jánosnak Verancsics Antal, jun. 7. . . . 85
XLVII. Tarnóczy Mátyásnak Verancsics Antal, jun. 8. . 87
XLVIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jun. 16 . 88
XLVIX. Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, jun. 19. . 90
L. *Verancsics Antal királyi helytartó*, jun. 24. 91
LI. Krusich Jánosnak Verancsics Antal, jun. 27. . . . 94
LII. *Verancsics Antalnak Ő Felsége hadi tanácsa.* jul. 2. . 95
LIII. Pográny Benedeknek Verancsics Antal, jul. 2. . . 97
LIV. Szilvának Verancsics Antal, jul. 2. 98
LV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, jul. 7. . . 100
LVI. Érseki jövedelmei kezelőinek Verancsics Antal, jul. 7. 102
LVII. Esztergami vicariusának Verancsics Antal, jul. 10. . 103
LVIII. Deáky Benedeknek Verancsics Antal, jul. 14. . . 104
LIX. Mikulich Mihálynak Verancsics Antal, jul. 14. . . 105
LX. Trubinai alattvalóinak Verancsics Antal, jul. 14. . . 107
LXI. Ő Felsége hadi tanácsának Verancsics Antal, jul. 15. . 111
LXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jul. 28. . 114
LXIII. *Gróf a Salmis Gyulának Maximilián császár*, aug. 3. 115
LXIV. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, aug. 9. . 118
LXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, aug. 16. . 122
LXVI. *Verancsics Antalnak Maximilian császár*, aug. 16. . 124
LXVII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, aug. 22. . 125
LXVIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, aug. 24. 126
LXIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, aug. 26. . 128
LXX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, sept. 17. . 129
LXXI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, sept. 27. . 131
LXXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, okt. 4. . 133
LXXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, okt. 16. . 134

Lap.

LXXIV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, okt. 17. . 136
LXXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, okt. 18. . 137
LXXVI. Rozsnyó város községének Verancsics Antal, okt. 28. 139
LXXVII. Hueber udvari kamarai titkárnak Verancsics Antal, okt. 30. 140
LXXVIII. Udvarmesterének Pominonszkynak Verancsics Antal, okt. 30. 141
LXXIX. Uszaly Péternek Verancsics Antal, nov. 1. . . 142
LXXX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, nov. 5. . 143
LXXXI. Ghyczy Györgynek Verancsics Antal, nov. 5. . . 145
LXXXII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, nov. 6. . 146
LXXXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, nov. 7. 147
LXXXIV. Ferdinánd bajor herczegnek Verancsics Antal, nov. 18. 148
LXXXV. Jovius Jánosnak Verancsics Antal, nov. 21. . . 150
LXXXVI. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, nov. 22. 152
LXXXVII. Liszthy Jánosnak Verancsics Antal, nov. 27. . 153
LXXXVIII. *Esztergam vármegye alispánjának Maximilián császár*, nov. 30. 155
LXXXIX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, deczemb. kezdetén 156
XC. *XIII. Gergely pápának Maximilián császár*, dec. 2. . . 160
XCI. *XIII. Gergely pápának Rudolf király*, dec. 2. . . . 162
XCII. *Buoncompagno bibornoknak Rudolf király*, dec. 2. . 163
XCIII. Az esztergami káptalannak Verancsics Antal, dec. 2. 165
XCIV. Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, dec. 2. . . 166
XCV. Mikulich Mihálynak Verancsics Antal, dec. 5. . . 167
XCVI. Ghyczy Györgynek Verancsics Antal, dec. 6. . . 171
XCVII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, dec. 7. . 173
XCVIII. Jovius Jánosnak Verancsics Antal, dec. 7. . . 175
XCIX. Liszthy Jánosnak Verancsics Antal, dec. 8. . . 176
C. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, dec. 9. . . . 177
CI. Deáky Benedeknek Verancsics Antal, dec. 9. . . . 179
CII Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, dec. 15. . . 181
CIII. Nagyszombat város tanácsának Verancsics Antal, dec. 15. 183
CIV. *A Thurzó grófoknak Kopornaki Mihály*, dec. 17. . . 186
CV. *Verancsics Antalnak az ágostai bibornok*, dec. 18. . . 189
CVI. Osius bibornoknak Verancsics Antal, dec. 21. . . 190
CVII. Stanco Paszqualinnak Verancsics Antal, dec. 21. . 192
CVII. b. *Rudolf királynak a Buoncompagnai bibornok*, dec. 24. 194
CVIII. Forgách Simonnak Verancsics Antal, dec. 25. . . 196
CIX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, dec. 27. . 197
CX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, dec. 29. . . 199
CXI. Kubinyi Kristófnak Verancsics Antal, dec. 30. . . 200
CXII. Andreffy Jánosnak Verancsics Antal, dec. 31. . . 201

1573.

	Lap.
CXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jan. 2. . .	203
CXIV. Draskovics Györgynek Verancsics Antal, jan. 6. .	205
CXV. *A Thurzó grófoknak Kopornaki Mihály*, jan. 9. . .	209
CXVI. Menabena Apolloniusnak Verancsics Antal, jan. 12. .	212
CXVII. Moroni bibornoknak Verancsics Antal, jan. 21. .	215
CXVIII. Kubinyi Kristófnak Verancsics Antal, jan. 21. .	216
GXIX. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, jan. 28.	217
CXX. Menabena Apolloniusnak Verancsics Antal, febr. 4. .	218
CXXI. Kubinyi Kristófnak Verancsics Antal, febr. 8. . .	219
CXXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, febr. 13. .	221
CXXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, febr. 14. .	224
CXXIV. Maximilán császárnak Verancsics Antal, febr. 14. .	234
CXXV. Alegri Jánosnak Verancsics Antal, febr. 14. . .	237
CXXVI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, febr. 23. .	239
CXXVII. Liszthy Jánosnak Verancsics Antal, febr. 23. .	242
CXXVIII. Zsámboky Jánosnak Verancsics Antal, febr. 25. .	244
CXXIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, febr. 25. .	245
CXXX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, febr. 27. .	246
CXXXI. *Verancsics Antalnak Liszthy János*, febr. 28. . .	248
CXXXII. *Verancsics Antalnak a pisai bibornok*, febr. 28. .	249
CXXXIII. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, febr. 28. .	252
CXXXIV. Nagyszombat város polgárainak Verancsics Antal, mart. 2.	254
CXXXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 6.	255
CXXXVI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 6.	257
CXXXVII. *A királyhelyt[illegible] Maximilián császár*, mart. 9.	258
CXXXVIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 10.	264
CXXXIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, mart. 12	266
CXL. Rottenberger Lőrincznek Verancsics Antal, mart 14.	268
CXLI. Igel Vilmosnak Verancsics Antal, mart. 14. . . .	269
CXLII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, mart. 18. .	271
CXLIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 19.	273
CXLIV. Ghyczy Györgynek Verancsibs Antal, mart. 20. .	275
CXLV. Özvegy Polhain Miksáné Juditnak Verancsics Antal, mart. 28.	276
CXLVI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 30.	279
CXLVII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 30.	280
CXLVIII. Rudolf királynak Verancsics Antal, mart. 30. .	282
CXLIX Rudolf királynak Verancsics Antal, mart. 31. .	283
CL. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 2. . .	285
CLI. *A királyi itélőtáblának Maximilián császár*, apr. 4. . .	287
CLII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 5. . .	288
CLIII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 9 . .	290

Lap.

CLIV. Thurzó Eleknek Verancsics Antal, apr. 12. . . . 291
CLV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 15. . . 293
CLVI. Ferdinánd bajor herczegnek Verancsics Antal, apr. 16. 295
CLVII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 18. . 296
CLVIII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 18. . 298
CLIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 19. . 299
CLX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 19. . 302
CLXI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 19. . 305
CLXII. Zsámboki Jánosnak Verancsics Antal apr. 20. . . 306
CLXIII. Stranz Jeromosnak Verancsics Antal, apr. 21. . . 308
CLXIV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 24. . 311
CLXV. Weber Jánosnak Verancsics Antal, máj. 1. 313
CLXVI. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, máj. 30. . 314

* * *

Verancsics Antal végrendelete, máj. 30. 316

ANTONII VERANCII EPISTOLAE.

VI.

I.

Polhaim Juditnak Veranesics Antal.

Ad Magnificam dominam Judith relictam domini N. a Polham.

Conqueruntur nobis quidam Croatae, subditi Magnificae dominationis Vestrae ad arcem Saffranyez nuncupatam pertinentes, quod iam a longo tempore Catholicam religionem profiteri, et parochos ritu Sanctae Romanane Ecclesiae, omnium fidelium Christianorum parentis, tenere per Eandem prohiberentur. Nec etiam pateretur, ut iidem parochi Catholicae Ecclesiae ritu administrarent illis sacramenta, et missas celebrarent. Quod quidem nec laudare, nec probare possumus; si hoc ita sit, ut non solum ad nos, sed etiam ad Sacram Imperatoriam Maiestatem, dominum nostrum clementissimum, perferri bene scimus. Jamque saepius eo animo fuimus, ut ad Magnificam dominationem Vestram hac de re, indignissima sane functione muliebri, scriberemus; sed reveriti matronalem decorem, quem in dominatione Vestra Magnifica honoramus, atque illi plurimum etiam deferimus, ad hanc usque diem distulimus. Sperantes utique, quod interim hinc et inde bono quoppiam monita spiritu, sanioreque doctrina inducta, quam sit haeretica, ex tam multis demissis et supplicibus piorum subdi- 1572. jan. 2.

torum suorum querimoniis, per sese ad se rediisset, et agnovisset, quantum mulieribus liceat ecclesiastica usurpare, quibus in Ecclesia loqui Divus Paulus prohibuit. Atque eadem, si viris quoque laicae conditionis vetitum sit attingere, qui neque vocati sunt, neque missi: quo iure, quave authoritate id sibi mulier arrogare queat aut debeat, ipsamet dominatio Vestra Magnifica expendat.

Quantum autem hoc sit verum, quod tam affirmanter scribimus, Regis Osiae *), Regis Jeroboam **), Regis quoque Pharaonis, Corae etiam ac Dathan Abyronque, et plurium similium exempla sacrarum litterarum repetat. Qui omnes magnis plagis affecti sunt, quod in Divina sese officia sine ulla vocatione et missione partim ingesserint, partim suo arbitratu de Divinis ministeriis statuere et sancire conati sunt. Osias enim, quod munus summi sacerdotis in sacrificio usurpavit, lepra contabuit. Jeroboamo manus exaruit. Pharao, quod Israelem Deo suo sacrificare non permisit, domi primum horendissimis plagis cum toto suo populo afflictus, mari demum rubro cum universo suo milite haustus est, Israel siccum pertransiit. Core cum duobus collegis reliquis, qui Moisem et Aron, summos et veros Dei sacerdotes, ut moderni nostri haeretici, ambitionis ardore incensi, sacerdotesque extrudere conati, partim hiatu terrae, partim igne cum tota sua factione, inspectante universa populi multitudine, quae confluxerat, ipsosne

---

*) Oza extendit manum ad arcam Domini, et tenuit eam, ne caderet; et percussit eum Dominus mortuusque est. 2. Reg. 6. (Veranesics).

**) Jeroboam Rex Israel sacrificans vitulis aureis monetur a propheta; cuius monitis non obtemperanti aruit manus, quae tamen rursus ad eiusdem prophetae orationem curata est. 3. Reg. 13. (Idem).

an Moisem et Aaronem ad munus summi sacerdotis Dominus delegisset, hausti sunt.

Magnifica itaque dominatio Vestra videat, quantum Ei expendit, haereticos ecclesiastas audire, qui nullo legitimo charactere sacerdotii insigniti, venditant sese veros apostolos et evangelistas. Quantum etiam accersit Divinae irae, si, ut hactenus, ita et in posterum Catholicos subditos suos in blasfemias haeresum, falsitatesque perget trudere et coniicere. Verum quum de prudentia et de iudicio Magnificae dominationis Vestrae omnia summa audimus; speramus, quod hanc nostram admonitionem bono animo accipiet, dabitque etiam operam, et consideratis his exemplis sacrarum litterarum habebit etiam curam, ut in haereticis, quibus favet, deceptiones Sathanae posthac diligentius perspiciet, et redibit ad priora opera. Ad quae Divus etiam Joannes Apostolus in Apocalipsi sua Ecclesiam Ephesinam hortabatur, quae a recto deviaverat, pravas secuta adinventiones; non communi, sed privato tum zelo, tum spiritu. Nos vero memores nostri officii, quod incumbit nobis in omnibus Regni Hungariae Cleris, haec ad Magnificam dominationem Vestram scripsimus, non ut Eam lacedamus, sed ut et suae et subditorum suorum spirituali saluti consulamus, iuvemusque etiam religionis Catholicae statum. Cui quid tanta haeresum varietas commodi firmitatisque attulerit, aliud certe non videmus, quam seditiones, dissidia, et infinitas dubietates fidei. Neque his impresentia addimus plura huiusmodi. Rogamus Illam tantummodo, ne velit iis memoratis subditis suis vim in Catholica religione, quam profitentur, afferre. Permittat illis servare Catholicos parochos; eisque sacrosancta sacramenta iuxta Ec-

clesiae Romanae ritum administrare, remota ab ei
dem omni haereticorum licentia, revera liceat, pati
tur. Ipsa, si secus de his sentire volet, libera es
nostros tamen Catholicos ne in errores haereticor
adigat, sed in ea religione vivere sinat, quae ian
M. D. LXXII. anno inter Christianos viget et regn
Eaque si in Turcia omnibus Christianis libera, tu
salvaque sit et incolumis: cur apud dominatio
Vestram M sit, et Deo certe, et Ec
siae Cath ae iniuria. Cuius doctrinam
professionem ratissimam infiniti iam s
ctorum virorum ictarum quum matronar
tum etiam vi is, quod negari non pot
comprobarunt. rnis hoc solum dicere pos
mus, quod car laxarunt; quam et vetera
nova sacrarum n monumenta latissime
mant mortificandam, et n servitutem Spiritus San
esse consubiiciendam t redigendam. Quod ut
quando seductae m m mentes agnoscant, rem
cientque erroribus, faxi Altissimus, et Magnific
dominationem Vestram in sua gratia servet inco
mem. Tyrnaviae 2. Januarii 1572.

II.

Lindvay Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Lyndvensem.

De revisione causae, quae vertitur inter nostrum colonum et Capituli nostri, ea quae nobis scripsisti, non admittimus. Et volumus omnino, ut hic revidéatur, die 9. mensis huius; quemadmodum iam decrevimus, et tibi commisimus. Quia si tu eius controversiae curam habuisses suo tempore, nos nunc non molestaremur. Nam movere multa, et nulla vel intra annum promovere similia, in rebus nostris et nostrorum subditorum; non est quieti nostrae et nostris iuribus consulere, sed potius officere. Igitur ad diem adsis hic, et omnia praepares, quaecunque ad hanc causam pertinebunt. 1572. jan

Usonem accepimus unum, et Reverendissimo domino Vesprimiensi misimus. Cura itaque plurimum, ut et nos simus melius provisi, et gratificemur amicis. Quia hanc piscationem quo feceris, nescimus omnino.

Scribis vero, quod tres damas miseris. Duae tantum solae redditae sunt. Igitur videris de tertia.

Quales autem querimonias cives Zakolcenses dederint; eorundem litterarum misimus ad te copiam. Quare etsi nos ad eos scripserimus, quod a te et a decimatore tuo informari volumus prius, quam in re

memorati domini Commissarii fuissent in Swran apud Magnificum dominum Forgach, inde Lewam, uti dicebatur, profecturi; dederant perbreves litteras ad meum capitaneum petentes, ut in campum, qui est inter Wywarium et Swranium milites educeret, et ibi lustrarentur; quemadmodum ex copia earundem litterarum his adiuncta intelliget. Capitaneus meus, non ita bene forte fortuna edoctus a me de hoc et suo, et meo officio, quod ab eo tempore, quo sum Archiepiscopus, ulli commissarii lustrationis causa fuere Wywarii, nesciens quid acturus esset, eosdem rogavit, ut tantillum moram non gravate ferrent, donec me hac de re edoceret. Sed dominus Forgach hoc officio subiectionis mei capitanei rapto in sinistram partem, quasi ut ego, et idem capitaneus meus Maiestati Vestrae essemus inobedientes, occasionem calumniandi me fecit sibi, curavitque nimis propere, ut sicut paulo ante, ita et nunc me apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram faceret reum. Idque quam vere, et in quem finem, non dubito Eandem optime animadvertere et plane scire.

Verum lectis litteris mei capitanei, quas 24. super hac ipsa lustratione ad me dederat, quid illi ad easdem 27. eiusdem mensis rescripserim, ex hac adiuncta copia earum litterarum dignabitur clementer intelligere, et secus quum de meo capitaneo, tum etiam de me quoque sentire, quam dominus Forgach vellet. Neve prolixius in his immorer, taediumque Maiestati Vestrae moveam; satis abunde ex eadem copia cognoscet, meritone an immerito et ego, et capitaneus meus fuerimus delati.

Quod autem ad illud litterarum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae attinet; quum sciant

istud praesidium Wywariense, quantum ad rem militarem spectat, nobis omnino esse praeservatum: absit a me, Clementissime Imperator, ut ego de hoc secus sentiam. Suae enim et hoc est potestatis, et non solum de toto Archiepiscopatu meo potest omnia semper arbitratu suo disponere, quum libeat: sed etiam de me ipso, et de meo capite. Verum quomodo Maiestas Vestra informata sit super hoc, nescio: apparet tamen, quod minus recte. Et repetantur meae reversales et donationales Maiestatis Vestrae Sacratissimae litterae, ac etiam mandata quaedam Hungaricae Camerae data, nec non et juramenta ab ipso capitaneo meo, et a castellanis meis in meum nomen praestita Commissariis Camerae, quando mihi possessionem arcis Wywar attribuerunt. Videbit, id in eis non contineri, clariusque etiam edocebitur, quam indigne mihi a quibusdam adversetur. Dignabitur itaque existimationis meae benignius habere rationem, quam ut ea, quae semel in me contulit, adimat mihi, et in Forgach transferat. Nimirum ut Wywarienses milites, nixi meo post Maiestatem Vestram nomine, meisque etiam alti stipendiis, ipse illis dominetur, et Archiepiscopi Strigonienses tot praerogativas veterum Regum benignitate insigniti, in Archiepiscopatu suo sint ut tabernae signa. Qui modus antea nunquam fuit. Certus sum, quod Maiestas Vestra prohibebit, ne etiam in posterum unquam fiat; neve etiam Inclitum suum Regnum Hungariae tanta afficiatur ignominia.

Hoc autem, quod dominus Forgach urget, ursit et Stephanus Dersffy; sed non successit. Spero, quod nec domino Forgach succedet; nisi si ego, quod sum, non ero. Dominis enim eius familiae Archiepiscopi

Strigonienses nunquam servierunt. Quod ne a me quoque fiat, ego fretus gratia Vestrae Maiestatis curabo sane omni studio. Alioqui, Clementissime Imperator, Maiestas Vestra dominus est et meus, et militum meorum, et etiam ipsius Archiepiscopatus mei; mihique Ipsa imperet quicquid facto opus erit. Dominus autem Forgach admoneat me tantummodo, quum vel equitibus, vel peditibus publica defensio indigebit; nec diffidat, quin sim omnia facturus beneficio publico, arce tamen Wywar non destituta ex toto sua custodia. Nam dimidiam partem tam equitum, quam peditum, re postulante, semper potero illi emittere; altera vero pars dimidia, meo quidem iudicio, semper est in arce relinquenda, propter fortuitos et inexpectatos casus. Tunc qui ad eundem dominum Forgach emittentur, prout volet, et necessitas exiget, regat suo arbitratu, et suis modis. Mihi tamen, et meis, in domo mea non imperet; sed Regni et dominorum Praelatorum et Baronum, Magnatumque ac regnicolarum sese accomodet; et contentus sit suis partibus, sua authoritate, suis honoribus, alienos vero non labefactet. Sic et quieti publicae consuletur, et defensio Regni rite procedet. Ego autem nihil unquam committam, quo Maiestas Vestra iure offendi poterit.

Arx vero si reparatur, si miles integro numero conservatur, si singulis mensibus stipendio providetur, nec iidem Supremo negantur Capitaneo, quum tutela Regni postulat, modoque atque industria multo meliore et arx ipsa et ipsi milites conservantur, quam in pluribus locis aliis: certe, Clementissime Imperator, turbari ego non mererer. Quia adhuc aetate, et sensu satis beneficio Dei commodo pollens, credo,

me muneri meo nondum insufficientem esse. Quoniam vero ne peccavi quoque unquam adhuc Maiestati Vestrae ullo genere criminis : supplico humillime, dignetur fovere me solita sua gratia, in eoque statu et existimatione conservare ; ad quem non ambitione mea, sed sua promotus sum munificentia ; benigneque credat, me in eo semper, quoad vivam, summo studio et sollicitudine futurum, ut ab eadem Maiestate Vestra mea nec fides, nec obedientia desideretur.

Ceterum qui nunc sit in arce Wywar militum utriusque ordinis numerus : misi Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae proximae lustrationis regestrum ; curoque omni studio atque conatu, ut semper habeam aliquot, si sit supra ordinarium, ut nunc etiam clementer cognoscere dignabitur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Tyrnaviae XVII. Januarii M.D.LXXII.

V.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Est et aliud, quod Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram scire humillime volui. Egregius Georgius Ghyczy, Capitaneus meus, missurus est ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram hominem suum in negotio sui status. Qui tametsi a biennio fungitur apud me eiusdem Capitaneatus of- 1572. jan. 18.

ficio: nondum tamen ex toto mecum transegit. Pendet enim ex quibusdam Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae munificentioribus promissis, alias illi benigne, ut dicit, factis. Nuncque etiam venerat huc, ut ad Sacratissimam Maiestatem Vestram ascenderet, vexillum sibi datum redderet; expectationem suam exponeret; peteretque edoceri, quonam loco servitute sua uti vellet, Wywariine scilicet, an alibi. Sed edoctus, quod nunc Sacratissimae Maiestati Vestrae cavetur a negotiis proximae indispositionis suae causa: distulit curam huius itineris et rediit Wywarium. Ego vero quantum a quibusdam intellexi, talem cuperet habere praefecturam, qua libere potiretur, nec a quoquam, praeterquam a sola penderet Vestra Maiestate. Id apud me quum obtinere non potest subditorum et bonorum causa, quae licentiae militari non secure committuntur: experiri vult prius, si qua ratione talem alicubi fortunam a Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae gratia nancisci possit, quam vel mecum, vel cum quoppiam alio deliberet de suo statu. Alioqui de se mihi omnia pollicetur, si, quod optat, ei non successerit. Jam enim probe novit, quod, si apud quempiam privatum haeserit, meliore se conditione non usurum, quam apud me.

Exposito itaque eiusdem Georgii Ghyczy animo; restat, ut eum Maiestati Vestrae humillime, et quam maxime commendem. Est enim benemeritus, maturus, prudens, moderatus, sobrius, constans, fidelis et vigilans. Scit quoque et praeesse, et regere ordines militares tantum meo quidem iudicio, quantum et uni loco finitimo expedit, et praesens adeo tempus turbulentum exigit. Unde mihi quoque ita placet, ut si me ipse nunquam deseret, ego cum eo semper manere

facillime potero. Nec plura de illo loquor; Vestra tantum Sacratissima Imperatoria Maiestas benigne deliberet, clementerque constituat, quicquid in hoc sapientissimo suo consilio videbitur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Tyrnaviae 18. Januarii 1572.

VI.

Gróf a Salmis Gyulának Veranesics Antal.

Magnifice domine, amice observande! Salutem et servitiorum nostrorum commendationem. De amicitia et de benevolentia Magnificae dominationis Vestrae erga me nunquam adhuc dubitavi. Quandoquidem nunquam etiam experiri volui, an re vera me complectitur sic, ut profitetur. Verum, si verum sit, quod me amet et benevolenter complectitur, hoc volo capere experimentum; nimirum ut hoc anno decimas Komaromienses a nobis non petat, et aequo animo ferat, si eas negavero. Jam enim intra elapsum biennium habuit a cognitione omnium sumptuum, qui mihi incumbunt tuendae et conservandae reipublicae causa: tantum mihi superesse inveni ultra eos, quae in amicos dilargior, quantum anni dimidio sustentare nequeam. Usa itaque dominatio Vestra Magnifica duorum iam annorum liberalitate, rogo patiatur aequo animo, ut hic tertius commodis meis cumuletur. 1572. febr. 4.

Aliis de incommodis meis nollem h
memorare. Sed et decima ista mihi dim

macia quorundam; nec ea protegitur ab iis, qui eas conducunt. Publicani enim conductos fundos non reparant, lucris talibus qualibus intenti. Necesse itaque est, ut reversus dominus fundi a peregrinatione restituat neglecta et collapsa.

Aliud, quod me non solum movet, sed etiam perturbat acerbissime: cur dominatio Vestra Magnifica Sanctae Catholicae Romanae Ecclesiae, omnium fidelium Christianorum matris, cum multis aliis istic ubera pinguissima, Divinae ordinationis abundatissime foecundata; qui dixit: „Inferte decimam in horrea mea, et in domo mea sit cibus"; — suggerit et commodis suis accomodat: si illlam cum omnibus aliis istic aversetur et contemnit? Nosque etiam eius antistites tanti facitis, quanti utilitates aestimatis, quas ex nobis percipitis.

Quae quum iam ego diu video ac pervideo, cernoque et inspicio: deponite, Komaromienses, iam tandem larvas. Haereticum istum, nulla juris Evangelici legitime sacerdotem factum, extrudite e vestri medio, et imposterum a lepra eius cavete. Ac priora opera facite, quemadmodum doctor Joannes Evangelista Ephesinam in Sancta Apocalypsi commonebat: sic demum et ego is ero omnibus, quum omnes tales esse videro, quales Deus vult fieri. Haec obiter et fraterne, pietate invectus. Boni itaque consulat, et bene valeat. Posonii 4. Februarii 1572.

VII.

Stancо Paszkálnak Veranesics Antal.

Ad Pasquallinum Stancum.

Binas litteras vestras eiusdem argumenti acce- 1572. febr. 1
pimus. Ad quas vobis respondemus: tantam confessionem offensionum, quibus vos fratrem nostrum Michaelem, et totam domum nostram perstrinxistis; multis vestris lacessiti iniuriis, ne veniae quoque adeo accuratam, uberem et demissam petitionem a vobis exigebamus. Quum iam dudum, et offensiones eas oblivioni tradiderimus, et vobis eo usque veniam etiam omnium dederimus, ut in nobis nihil prorsus irarum relictum sit. Sic itaque persuasum vobis esse cupimus, nos vobis non aliter affectos esse, quam si nihil unquam eorum inter nos contigisset, quod contigisse accidit. Quare ubicunque etiam vobis favere, patrocinarique poterimus; certi sitis, quod a vobis non subducemus ullam operam nostram. Verum, ut denuo una cohabitemus, hoc nequaquam admittemus. Quem etiam animum et spem ut abiciatis ex vestra mente tempestive, vos et monemus et hortamur. Nolumus enim bis in eundem lapidem impingere, et saepius poenitere. Idque potius plane vobis significare voluimus nostris litteris, quam agere ambagibus, quae saepenumero interpretationes hominu
Bene itaque praevidete, quid acturi si
repulsam, frustra tanto itiner
animo subeatis. Haec alioqui

biscum contigisse. Sed quum adhuc nemo mortalium, quibuscum res nobis turbulentiores inciderunt, ita nos torsit et exercuit intemperiis suis, ut vos: vestrum equidem supra modum pavescimus ingenium. Quicquid itaque absentes favoris, patrociniique nostri assequi potestis, curetis assequendum. Praesentem et contubernalem nostrum ferre nullo pacto poterimus.

Quoniam autem non desunt per Italiam, et per alia Regna multi illustres viri et magni domini, virtutis et professionis vestrae studiosi; cur potius in barbarum magis inclinetis, quam in aliquem civilem et politicum, si adhuc aulae placet conversatio, nescimus plane. Et tum plura coniicimus; quibus absterremur. Nec unquam committemus, ut imposterum quippiam ex conventione vobis debeamus, novamque iurgiorum telam, hiisdem recepti tectis, vobiscum ordiamur. Bene valete. Posonii 17. Februarii 1572.

VIII.

Unokaöcsesének Faustusnak Veranesics Antal.

Strigoniensis Fausto nepoti suo salutem.

1572. febr. 18. Plures tuas accepimus, ad quas singulas si non respondimus, tuum est excusare nos ab infinitis nostris occupationibus publicis, et interim non cessare ab officio tuo; certus, quod aliquando essemus responsuri, otium et vacationem negotiorum nacti. Sed

quod ao pauca quaedam attinet, de quibus tibi rescribere debeamus : De migratione vestra Patavium cognatae nostrae Catharinae iudicio relinquimus. Si enim minoribus sumptibus Patavium incoletis, uti scribitis : assentior, migretis eo; sed non valde disiunctim a familia Petri habitetis. Quin potius, si potest fieri, eadem vos et illos tecta suscipiant.

Mulier, de qua nuper scripseras, exacta hyeme, et vere ineunte, mox Aeno primum, deinde Danubio mitti poterit, cum Casimiro et Joanne Paulo. Transigendum tamen cum ea istic erit de salario suo; ne postea, quum aderit, et depravata fortassis fuerit, eam ferre nequeamus. Sicque inauthorari debebit, ut, praeter nos, agnoscat neminem, cui servire teneatur.

De Marietae, sororis tuae, nuptiis non iam dudum omnem exuimus, donec ex toto, atque legitime a Joanne Toboleo extricetur. Quod etiam illi proxime longioribus litteris nostris perscripsimus. Et quia Christophorus etiam Theodosius, patrinus noster, procum eius sese faciebat, eodem fere modo illi respondimus : nimirum matri suae nos curam reliquisse; nec interim cuippiam polliceri eam non posse, quoad et a Toboleo extricetur, et nobis curiam eius permittat.

Ubi vero ais, polliceri tibi conditionem Venetam, non miramur. Sed vellemus, ut et tu, et mater tua caveat ab hoc consilio et ab hac voluntate. Cetera ab aliis cognoscite. Verum nos nunquam assentiemur, ut nobilitati Venetae neptes nostrae copulentur. Domini enim vestri sunt; pares nec possunt, nec volunt esse, domi itaque maritentur. Si tamen tu, et mater tua secus debere fieri censetis; iure vestro agite, et quae huc *facient* cetera, vos perficite.

De his autem, qui tibi istic magnifice blandiantur, et pollicentur speciosa, hoc habeto : quod nisi caveris, incides in eorum casses miserrime. Audias itaque omnia; agas pro omnibus quam amplissimas gratias, et vicissim uberrime tua quoque offeras illis officia. Ceterum, quam maxime possis, devites talium familiaritatem penitiorem; nec eam accuratius colas, quam urbanis salutationibus et ostentamentis aulicis. Haec ad priores tuas.

Posterioribus, quas accepimus heri, gravissime nos imprudentia tua pupugisti. Et quia omnes vos istic haud quaquam pro officio vestro morem nobis geritis : tu etiam convitiaris, et iuveniliter insultas, perinde ac si dudum in senilem devenissemus pueritiam. Nos autem, qui proximis XLIII ferme annis praeclarissime, et summa nostra cum laude et gloria, tanta in Summorum Principum negotiis gesserimus; nunc etiam Primatu in hoc Regno Hungariae, secundo post Caesarem loco habito, cum totius gentis huius, ac etiam Caesaris satisfactione fungentes : tu nos audes stultorum et vilium hominum opinionibus circumduci, quos nos ais alere nostrae dõmi, minus ea dignos, et garrulitate potius quam virtute praeditos.

Nec pudet etiam te gloriari, quod honorem nostrum defendas, dum huiusmodi quaedam absurdissima exprobras. Quasi iam tua nos vel ope, vel consilio, vel etiam iudicio egeremus. Ne itaque tua te opinione, quam de te ipso habemus, fallamur; tuo te arbitrio relinquimus. Vive ut vis; agas quod vis : a nobis iam imposterum nulla vivendi expectes monita disciplinae; postquam iam in tantum sapias, neque nos eum agnoscas, quem deberes, si sapere velles.

Ad primam partem tuae epistolae quod attinet: esses omnium hominum felicissimus, si quis te otiosum et vagum faceret opulentum. Sed quoniam tu non es in hoc albo : memineris eius Divi Pauli sententiae, quod qui non laborant, non manducent. Nobis autem, quum alieni die noctuque inserviant; tu, qui es noster, et nos destituis, quomodo est possibile, ut in hoc desipiamus, et iuvenilem sequamur licentiam et temeritatem ?

Pasqualinus potest multa velle et conari : sed posthac non est, quod apud nos speret; quemadmodum nunc etiam scripsimus illi. Scapha si veniet, expedietur parvo negotio. Nec putamus, venturos Toboleos, quibus iam scripsimus, ut cum tua matre agant. Ad nos autem quicunque alii veniunt istinc non vocati, neque requisiti : edent et bibent, et ubi haec eos mansio fastidiet, redibunt ut venerant. Quia nulli veniunt virtute praediti; sed ut, quemadmodum existimamus, sub alieno pane transigant hos dies belli. Verum quum ii tales sciant necessitatibus suis consulere : miramur supra modum, quod tu, qui nos consiliis tuis iuvare praesumis, tibi ipsi consulere nescias. Atque haec habeas nunc prolixius; postea et breviores et tardiores nostras lecturus. Vale. Posonii 18. Februarii 1572.

IX.

Stekel Anzelmnek Veranesics Antal.

Ad Anselmum Steckelium.

1572. febr. 18. Litteras tuas XIII. Februarii Jaurino datas accepi. Scire itaque debes, respondisse me omnibus tuis prioribus, quas si non recepisti, accuses tabellarios. De tua autem profectione in classem, nihil obiicio. Maneo tamen, ne te tali Marti committas, qui tibi nullum effugium promittit, nisi aut victoriam, aut caedem vel captivitatem. Haec est maritimae belligerationis conditio.

Si itaque historiam scribendae expeditionis huius Christianae contra Turcam teneris desiderio, laudo equidem et probo maxime: audita tamen potius quam visa scribas, consulo. Nisi velis et miles et scriptor esse simul; quod non legimus multis accidisse ex sententia. Tute igitur haec videris, et non mei solius imitaris consilio.

De edendo in lucem rerum mearum (ut ais) panegyrico promissa mea non revoco. Interim tamen per me nulli sumptus conferentur, donec ambo una Viennae erimus, et super hoc, quaecunque debebunt fieri, simul transigemus. Qui congressus noster, quum post haec Comitia nobis non deerit intra breve tempus; hortamur, ut id morae animo feras aequiore. Et bene valeas. Posonii XVIII. Februarii M.D.LXXII.

X.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae et Bohemiae etc. Rex.

Reverendissime in Christo pater, devote, fidelis et syncere nobis dilecte. Litteras devotionis tuae 21. Februarii datas, accepimus, et ex illis libenter intelleximus, Praelatos et Barones, ac Comitatuum Nuncios cum ceteris regnicolis tanto iam convenisse numero. 1572. febr. 22.

Quod ad Serenissimos et carissimos filios nostros attinet, illi hac ipsa hora versus Marchegh iter ingrediuntur, ubi pernoctaturi, et reliquum itineris ita instituturi sunt, ut die crastina circa horam secundam, Deo volente, Posonium pervenire possint.

Quae vero devotio tua et de loco et de modo eos excipiendi scribit, illa a nobis benigne probantur; cum et ipsi iudicemus, hoc commodius institui non posse. Id quod ad memoratas devotionis tuae litteras benigne respondere voluimus, eidem, quod superest, gratiam nostram Caesaream Regiamque clementer deferentes. Datum in civitate nostra Vienna die 22. Februarii anno Domini 1572. Regnorum nostrorum Romani X. Hungariae IX. Bohemiae XXIII.

Maximilianus mp.

Ad mandatum Sacrae Caesareae Maiestatis proprium

A. Erstenberger mp.

XI.

Telegdi Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. febr. 28. Litteras concionatoris Wywariensis super Georgio haeretico, qui se ex Nagh-Sarlo contulit ad Wduard, et vestras super plures alios, qui sunt in diversis nostris bonis, intelleximus. Neque admonitionem vestram improbamus, imo ne reiicimus quoque. Salubris enim est. Etiam ita deberet fieri, ut monetis. Sed quoniam, quemadmodum iam antea vobis diximus, multa interim negotia publica nobis hinc inde ingeruntur; dum huic muneri insistere vellemus, necessario cogimur curam hanc differre, et maxime praesentium Comitiorum interventu.

Quandocunque autem id aggrediemur provinciae, quod brevi Deo dante faciemus: expedit interim, ut Catholicos curetis nobis sacerdotes, quos in haereticorum loca reponamus. Qui subito a nobis exigentur, ubi sectarios expunxerimus. Hoc autem quam sit et nobis et vobis difficile, neutri nostrum obscurum est. Proinde si provisori nostro commiserimus, ut hunc Georgium extrudat ex Wduard; non parebit, sed commento aliquo subducet se huic mandato; quia eiusdem est farinae. Propter quod etiam non diu nobis villicabit. Si praefecto nostro quippiam tale commiserimus; dicet se id muneris a nobis non suscepisse, nec ad suam professionem pertinere. Qua excusatione

eximeret se, et milites, si eorum opera in re tali velemus uti. Sic frustraremur ab omnibus.

Verum quia est adhuc alius similis in vicinia arcis nostrae Wywar, cui non bona cogitamus: eo sumus animo, ut ubi primum Comitia absolventur, conferamus nos Wywarum, et tunc demum lupos hos captemus et puniamus, si noluerint emendari. Quae vobis rescripsimus, ut intelligatis, non omnino nos dormitare in negotio religionis; quemadmodum brevi et vos videbitis, et parochi bonorum nostrorum sentient. Nos tantummodo caveamus, ne exemplis nostris, minus aliquando decoris, laicis simus scandalo.

Quoniam autem hoc tempore Comitiorum, quo de re vestra et Capitnli magnus, gravis, et periculosus cardo vertitur: suaderemus vobis, ut nunc nulla alia cura occuparemini, quam hac. Et si non licet vobis hic adesse, at saltem destinetis huc aliquem ex vobis, qui et ferocius, et efficacius, immo et importunius rei vestrae insisteret. Nec id scribimus, quod ii, qui sunt hic, animo et industria careant. Sed nostro quidem iudicio putaremus, eorum modestiae acriore quopiam succurrendum esse ingenio. Valete. Posonii 28. Februariis 1572.

XII.

Lindvai Mihálynak Veranesies Antal.

Ad Lindvensem.

mart. 1. De inhibitione attingendi novos nostros prouentus; non est aliud, quam quod scire melius volumus, quid habeamus, et quomodo ea dispensari debeant; ne simus in nostro caeci, vitemusque iacturas anni proximi et superioris secundi. Quoniam huius dispensationibus adesse volumus, quod tibi coram diximus. Sed quum officiales nostri milites adeo redacti erant ad indigentiam, ut nos pauxillum non potuerunt expectare: complacuimus illis. Qui ubi primum, et ii, et alii satisfacti fuerint: rationes tuas nobis exhibere non differas.

De nostris piscatoribus, immo et de te, et de eorum officialibus merito querimur; quia nemo est ex eis omnibus, qui nobis obediat, et curet nostra commoda. Vicissim nos quoque talibus carere intendimus, ne diutius damnosos et ingratos sustineamus. Officiales enim, ubi habuerunt et bona et cumulata sallaria; certe domini commoda, utilitatesque et emolumenta quaerere debent. Sed haec disciplina nunc interiit, et officiales cum dominis suis faciunt condivisionales. Quod iniquum et indignum est. Vale. Posonii prima Martii 1572.

XIII.

Trausan Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Trausanum Magistrum Curiae Caesareae.

Illustris et Magnifice domine, fautor nobis obser- 1572. mart. 2.
uande, salutem et servitiorum nostrorum commendationem. Quoniam ego in hoc statu, in quo me Sacratissima Imperatoria Maiestas esse voluit, sum tanquam scopus quidam omnium, qui supplices ad Suam Maiestatem accedunt, dum quique eorum commendatitiis meis aditum ad Eam habere contendunt; ego vero quum Maiestatem Suam hoc praesertim tempore his parvalibus negotiis caveo molestare: Illustrem et Magnificam dominationem Vestram rogo, velit huic Thomae Kezes, veterano militi Agriensi non gravate patrocinari. Qui in servitio eius loci vulnera etiam accepit, quae facies ipsius non abscondit. Et licet nunc non sit ibidem stipendiarius: intelligimus tamen, quod tempore eruptionis in hostes ipse quoque exit simul cum eo apparatu, quem illi paupertas reliquum fecit. Quoniam autem eget Suae Maiestatis subsidio; supplicat vel in elemosinam sibi stipe aliqua subveniri. Quare Illustris et Magnifica dominatio Vestra pie faciet, si aerumnoso homini de subsidio quopiam apud Suam Maiestatem providebit. Erit hoc Deo gratissimum; ipse autem agilior fiet ad inserviendum Suae Maiestati. Et Deus Illustrem et Magnificam

dominationem Vestram diu incolumem conservet. Posonii 20. Martii 1572.

Illustris ac Magnificae dominationis Vestrae

servitor
Strigoniensis m. p.

XIV.

Reichenpach Sebestyénnek Veranesics Antal.

Ad Sebastianum.

mart 2. Indignatio nostra contra Pogranium non est indigna; quum fuerit praemonitus, ne in suis sponsalitiis utatur haeretico Sentaviensi. Cui esto quod Capitulum nostrum defuerit: tamen in possessione nostra Zerdahelii sacerdos Catholicus illi non defuerat. Sed voluit complacere illis, qui nos quoque laedunt, utentes haeretica doctrina. Nos tamen, qui multa ferre didicimus, feremus et hoc. Ipse tamen viderit, unde maiores fructus percipiet.

Ubi autem somniant quidam, eum me administratorem facturum: toto sane coelo errant, et dormiunt multo altius, quam qui dudum cum Endimione obierunt. Quod et tu quidem plane nosti; et de hoc idem commentantur, quod de eius capitaneatu.

Lyndvensem non oporteret nunc domum excurrere. Qui quum nec adhuc missionem habuerit ex offi-

cio; nec convenit eum, mutua sua ante tempus ex proventibus nostris desumere. Quibus solvendis etiam postea non ei deerimus. Quare censeremus, nunc id solum curare debere, ut militibus nostris praesens fiat solutio; et rationes suas quamprimum exhibeat. Quibus confectis sic demum ad ulteriora procedemus; neque in hoc rerum nostrarum cum eo statu vellemus in summam reliquam nostrorum proventuum adeo praeproperam collectionem attingere; ne adhuc etiam exaugeamus fructibus Kertwelyes eius, in quem hucusque etiam omnes utilitates nostrae devolutae sunt et redactae. Curetis itaque, ut quoquomodo fieri poterit, praesentes solutiones absolvantur; postea mature reliqua curabimus.

Si quae vero admodum pauca pretia decimarum percepimus pensionis Caesareae persolvendae gratia: talium decimarum omnium dimidietas administrationi eius cesserunt. Alioqui multo plura ipse transiget, quam nos. Unde tam pauca in proventibus nostris modernis non deberent esse. Sed tamen videbimus; facitque valde absurde, quod nos hac necessitate obligat, ne sine suo scitu proventus nostros attingamus.

De inventatione tunc constituemus, quum rationes eius prae manibus habebimus. Nec illa, quae sunt in Baymocz, et in Districtu Tapolczan, vel ubivis alibi attingantur, uti iam diximus superius.

Id quod egisti cum eo, de quo tibi secreto commiseramus, placet. Nec intermittas. Sed occultet cautissime.

Colonorum vero nostrorum, quos Strigoniensis Begus tantopere exagitat, cura non segniter eidem Lyndvensi erat demandata. Sed quid boni confecerit, vides. Sic bonus vir in plerisque aliis nostris negotiis

sese gessit; idque non minus frigide, quam parum laudabiliter.

De reparatione pontis libenter intelleximus. De mola quoque Keriensi geratur nostri nomine cura, postquam in ius nostrum sit devoluta.

Piscibus demum iuvimus tuam familiam non magna copia. Quare cures, ut officiales hac quadragesima extra pisces scutellares piscibus nos provideant; quum si secus facient, et ipsorum officium periclitabitur, et piscatores nostri coloni luent poenas. Quandoquidem iam latronum contumaciam dudum pertaesi sumus. Novimus enim, quam intelligentiam cum quibusdam habeant, et quo loco, quibusqus locis pisces suos divendant; etsi huc non veniant. Vale. Posonii 2. Martii 1572.

XV.

Reichenpach Sebestyénnek Veranesics Antal.

Ad Sebastianum.

1572. mart. 8. Priores nostras eramus tibi missuri per hominem de Tardosked; sed quum vidimus hominem nimis rudem ac plebeum, noluimus. Et commisimus judici, ut imposterum litteras ad nos per libertinos mittat. Responsuri vero tuis litteris: Misimus istuc per Ezterhasy et per Vincentium familiares nostros florenos Hungaricos numero mille ducentos. Jussimus etiam pro-

visori, ut eos, quos corripuit, producat in medium, nisi reprehendi velit. Curetisque una omnes cum eodem provisore, ut milites utriusque ordinis persolvantur; deturque vinum equitibus, non redemptio pecuniaria. De quo et ipsi scripsimus provisori. Tuque sis in hoc ita sollicitus, ut omnes omnino sint contenti. Nec ullas a provisore ipso exigas mutuo pecunias, ne nobis, quod nostrum est, mutuet. Assecurationem autem dare illis nequaquam facias. Nos enim nolumus sic ludere cum officialibus nostris. Sed memineris, ut antequam solvas militibus, lustres omnes. Et bene diiudices, si erunt instructi modo debito, et fuerint iusto numero. Quod si non fuerint, absentium retineas solutionem, et omnes palam nostro nomine moneas, ut in officiis suis teneant peculiares servitores; non autem eos, quibus solvitur propterea, ut in arce resideant.

Si domini Commissarii venient, et voluerint lustrare ipsi quoque nostros milites, lustrent in nomine Domini. Sed tu, quam iubemus fieri nostro nomine, nequaquam intermittas; sed fiat in tempore, et matures milites contentare.

Adamo magistro artellariae novitio solvas ab eo tempore, quo istuc venit; neque in hoc defectus committatur.

Illi etiam fabro lignario, qui portam facit, gratificeris, et dicas ei nostro nomine, quod sit sollicitus in servitio suo. Quia quum nos Deo volente veniemus istuc, donabimus eum bono modo, eamque eius curam geremus, quod de nobis erit contentus.

Ad reliqua tuarum litterarum non fuit opus rescribere minutim, postquam et pecunias misimus, et militibus dabantur vina. Nec in alio sis nunc solli-

citus, quam ut iidem milites contententur. Hacque cura peracta, curabimus commeatus id nobis presentibus. Interim fac, ut pisces habeemus. Posonii 8. Martii 1572.

XVI.

Lindvai Mihálynak Veranesies Antal.

Ad Lyndvensem.

1572. mart. 8. Litteras, quas Egregio Francisco Ezterhasy ad nos dedisti, accepimus. Et quia iam ad te alias exaraveramus, non est, quod his postremis eius responsum prolixius demus. Praeterquam quod visa iam ab aliquot mensibus oeconomia tua, quae nos satis male habuit, nunc iam ita etiam perturbavit, ut perturbatiores nunquam fuimus. Et tamen habuimus cum magnis, mediocribus, et multiplicis quoque conditionis hominibus. Sed quia nimis multum et questi sumus, et declamavimus, conatique etiam te eo deducere, ut te nobis accomodares: nihil prorsus effecimus; dasque nobis pulcherrima verba, de factis vero nihil.

Pertaesus tandem istius tuae inobedientiae, et nimia tua difficillima natura fatigatus: cogimur facere, non quae volumus, sed que possumus; ne eo deducamur, quo nos fortasse hominum ingenia trahunt nobis non occultis praxibus. Igitur des operam, ut his et aliis lectis litteris nostris regesta omnium tuarum rationum nobis exhibeas; in proventus autem nostros,

quovis nomine vocitatos, manus tuas non apponas. Committas quoque Benedicto litterato rationistae tuo, ut deinceps quaecunque pecuniae ad nostras rationes venient, nemini alii eas reservet, nisi nobis. In quas tu quoque te non ingeras; quoniam necesse est, ut occurramus pudori, in quem quidam satagunt nos coniicere.

Propterea et pecuniam modo istuc misimus militibus nostris sufficientem per Franciscum Ezterhasy ac Vincentium nostrum; et volumus, ut eis vino satisfiat de salariis suis, non pecuniis. Restatque, ut eisdem Francisco Ezterhasy, Sebastiano Reihenpach et Vincentio Galasso familiaribus nostris, quae vel loquentur vel agent in praesenti nostro negotio nostro nomine, credas. Vale. Posonii 8. Martii 1572.

XVII.

Thurzo Eleknek Veranesics Antal.

Ad Alexium Thurzonem.

Quum decimatores nostri non semper satisfaciunt 1572. mart. 10
nobis in reddenda ratione perceptorum et repositorum nostrorum reddituum, recurrere cogimur ad eos, quibus earundem decimarum nostrarum partem aliquam fecerimus. Ideo cupientes scire, quantum in ista Baimociensi ad dimidiam partem nostram tam tritici, siliginis, hordei et avenae, quam vini, agnorum, apum, et omnium aliorum decimari solitorum habeamus re-

positum, vel quid de his provenit: Magnificam dominationem Vestram rogamus, velit nos non gravate litteris suis quamprimum edocere, quantum de his omnibus dimidia sua perceperit; quo nostra cum Sua collata, planius certiusque cognoscamus quod scire cupimus. In hoc dominatio Vestra Magnifica singulariter nobis gratificabitur; nosque vicissim enitemur, ut officium compensemus. Et felicissime valeat. Posonii X. Martii 1572.

XVIII.

Lindvai Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Lyndvensem.

1572. mart. 15. Pertaesi tandem piscatorum nostrorum latrociniis, et officialium, provisorumque nostroum magna sane incuria; qui vel hac saltem quadragesima debuissent nobis de piscibus prospicere, non solum diebus Veneris et Sabbati, sed etiam omnium aliorum, ne tantam cogeremur sub his Comitiis effundere pecuniam. Sed quum hoc nulla alia ratione potuimus dirigere, et inobedientes ad officium dirigere: officio possessionum Gwtha, Nazwad, Zakallos et Nandor volumus, ut Nicolaus Zodoray et Joannes Gewreg milites nostri careant, donec illis de alio providebimus, serviantque interim ut antea. Satis enim ipsi sese hactenus nutriverunt nostris piscibus; iam nos etiam curam

nostri geremus, et piscatores simus. Quare committimus tibi, ut eis dicas, careant eo, et sese nobis accomodent, dentque locum huic servitori nostro Joanni Nagy. Mandesque etiam subditis illis nostris, ut nostrae pareant voluntati. Idemque Joannes quum istic erit; constituas, ut cum tuo rationista comedat, et equi sui duo habeant foenum; pro pabulo avenario nos ei de pecunia parata providemus. Sales vero, quum ei erunt necessarii ad salsandos pisces, dari illi iubebis, quot erunt necessarii. Vale. Posonii 15. Martii 1572.

XIX.

V. Pius pápának Veranesics Antal.

Ad Summum Pontificem Pium V.

Ingens Sanctitatis Vestrae erga me benignitas 1572. mart. 16.
atque clementia, tot suis, Sanctaeque Sedis Apostolicae mihi collatis beneficiis, multo sane maiorem diligentiam exigebat, ut Eidem pro benedictione Sacri Pallii concessi mihi tam clementer atque liberaliter, quod solum ad Archiepiscopatus mei Strigoniensis obtinendam possessionis plenitudinem restare videbatur, omni cum humilitate egissem gratias, destinassemque etiam testimonium investiturae meae in idem Pallium, quod mihi Reverendissimus dominus Episcopus Trans-

sylvaniensis, frater meus, iuxta ordinem et commissionem Sanctitatis Vestrae non ita pridem contulit. Sed interim prohibitus publicis quibusdam Regni huius negotiis, quae prorsus nullam moram admittebant, huic officio hactenus satisfacere minime potui.

Quumque videam Sanctitatem Vestram tot amplissimis Sanctae Sedis Apostolicae donis, et suis gratiis in me ornando semper ad hoc tempus fuisse propensam; sperabo, quod hanc etiam huius officii mei tarditatem, non dicam solum occupationibus meis partim civilibus partim vero finitimis, quae non sunt contemnendi ponderis, sed etiam modestiae, qua nos minores esse debemus, quum ad maiores, et summos Principes litteras damus, imputare dignabitur.

Scripturus itaque ad Pontificiam Sanctitatis Vestrae Maiestatem de parvis rebus, cuius generis privatorum esse solent; publicis hisque ter sane maximis, de expeditione nimirum classis, et de eventu eius sollicitae atque occupatae, quemadmodum audiebamus, immo etiam ex effectibus cernebamus, de quibus orbis ipse latissime loquebatur: cavi plurimum ne imprudentius essem molestior. Nunc autem postquam Divina Maiestas eundem eventum Sanctitati Vestrae, et per eam toti Christianitati dedit quam prosperrimum, tantumque ex solius Sanctitatis Vestrae vigiliis ac providentia in omnes christianas gentes beneficium redundavit; quod vel nos Hungari, qui iam a tot Regum nostrorum temporibus cum hoc tyranno aeque potenti ac superbo, non sine multis caedibus et captivitatibus nostris quottidie bello contendimus, et lacertis ipsis colluctamur, tuentes cervicibus nostris non paucorum Christianorum libertatem, et reliq Regni huius, iam omni ex parte debilitatas, et p

ollapsas, prae multis aliis clarius cognoscimus, et ıberius experimur: hoc me tandem exsolvo debito.

Ac ut pater misericordiarum, et Deus totius conolationis nunquam intermittit, hinc Ecclesiae, inde ıopuli sui curam gerere, et ei subinde alios atque ılios duces ac vicarios suscitando, prospicere; ne ımnino et vi hostium delerentur, et mole delictorum nterirent; ita sane fatendum est omnibus piis, quod ua Diuina Maiestas hoc turbulentissimo et depravaissimo saeculo, in quo omnis refrixit charitas, superbundavit iniquitas, fides in discrimine venit, spretaque etiam ac neglecta religionis observantia, unitatis quoque et concordiae vix ipsa nuda nomina retinenus; nec habetur tanti disciplina, ut ad conservanlam rem Christianam pertinere iudicetur: Sanctitatem Vestram et Ecclesiae suae Apostolum, et populo du:em dedit, ut contra hunc hostem impium et praefe'ocem, non solum toti Chistianitati prudentia atque ndustria sua subveniat, sed eam quum delictorum um etiam errorum suorum, quibus nunc pluribus locis catet, commonefaciat, et in viam vitae reducat; spe:amus quoque, quod Beatitudo Vestra, quae huius am sanctae confoederationis, expeditionisque mariti:ae fuit author et principium, obtinebit etiam a Do:ino, ut et progressus habeat felices, et finem talem ortiatur, quo totus status Christianus iugo tyranni ıuius excusso, in otium et securitatem vendicetur, ac tiam Ecclesiae nostrae, fere iam omnes Turcica po:estate oppressae, haereticorumque doctrinis divexatae, ubleventur, et resumant spiritum.

Quibus quantum per humanam industriam ac ılentum, quod est nobis Hungariae Antistibus caelitus ttributum, in tanta gentis huius perturbatione, Tur-

cica, uti iam dixi, tyrannide, et haereticorum flagitio collabentibus, succurri possit; non cessamus in dies ita illis succurrere, hisque adesse remediis, quibus etsi non omnino malignitatem ferocientis multitudinis, extrema prope vitio temporum licentia tumultuantem, ex toto (ut vellemus) convellere nequeamus, malum enim grande est, et maiorum tutela nititur ac defenditur; illud tamen urgere, et in eo totis viribus incumbere non desistimus, ut (quemadmodum Franciscus Diotalevius meus, Beatorum pedum Sanctitatis Vestrae devotissimus cliens, quum in urbem revertetur, coram uberius supplebit) Catholicorum doctrina passim, continenterque unde exciderint, et ad quae opera facienda redire debeant, moniti, non sinimus eos omnino in insaniis eorum confirmari, donec effascinatos in sectariorum errores dolis Sathanae, ad Sanctae Romanae Matris Ecclesiae veritate spiritus uniformis reducantur, et tempestatis huius maledictum, quod delictis nostris nobis accersivimus, compleatur, ac navicula Petri, tantis iactata fluctibus, portum firmitudinis suae recuperet, liberata etiam ex alto a tot angustiis in sua tandem securitate consistat.

Ego vero misso interim Sanctitati Vestrae diplomate testimoniali, quod in idem Pallium rite, et pro ecclesiastica ordinatione fuerim investitus; habeo etiam pro illo Sanctitati Vestrae sumisse gratias, ut in Ecclesia Dei minimus fratrum summis honoribus atque ornamentis a Supremo in terris Christi Vicario cumulatissime amplificatus. Pollicens pariter humillime, sic eo me in servitio Dei usurum, ut quoad eius fieri poterit, et hae Regni huius Diaeceses aedificentur Domino, et Sanctae Sedi Apostolicae is reddatur honor, qui illi ab universo Orbe Christiano debetur,

Deumque assidue et pro vita longiore, et pro firmiore valetudine Sanctitatis Vestrae obsecrare non cessabo. Quod etiam unacum Clero meo quottidie facio, contendamque totis viribus, ut me talem Sanctitati Vestrae semper exhibeam, qualem et eius suprema in Ecclesia Dei amplitudo exigit, et paterna meretur erga me clementia. Qua benignissime voluit, ut essem ab Ea cognitus, et intendam coram etiam nominatus; homo neutiquam tanti, ut his Sanctitatis Vestrae fruerer, et ornarer thesauris, polleremque tantae Maiestatis ac Sanctitatis gratia, et benedictione. Quae quum sit mihi omnium bonorum temporalium possessione longe gratissima, Deum Omnipotentem precor, ut Sanctitatem Vestram diutissime Ecclesiae, et populo suo conservet, atque ita omnes conatus eius dirigat, confortet, et corroboret, ut quaecumque beneficio Christianitatis velit, possit; mundus quoque vel ex hoc intelligat, Deum nobis utique adhuc esse propitium, quod hoc deterrimo tempore, tanto hoste in Christianos saeviente, talem nobis et Petrum et Pontificem dederit, qui non solum fratres suos confirmare, sed etiam totum gregem Dominicum salvare et meliorem facere possit. Quem Deus nobis in plurimos annos florentem caelestibus donis ac virtutibus, salvum atque incolumen conservet; meque ut Sanctitas Vestra in oviculis suis ad pedes suos beatissimos (quod humillime postulo) clementer commendatum habere non dedignetur. Posonii XVI. Martii M.D.LXXII.

XX.

Osius bibornoknak Veranesics Antal.

Ad Cardinalem Osium.

1572. mart. 16. Vetus mea erga Illustrissimam et Reverendissimam Amplitudinem Vestram observantia exigeret, ut ego crebrioribus litteris meis declararem, quanto et affectu et studio cupiam in Illustrissimae Amplitudinis Vestrae benevolentia radicari, in quam a tot iam annis insertum me esse certo mihi pollicear. Cuius rei causa iugem quoque memoriam Illius retinens; hoc solo me reficio solatio, quod etiam si diuturnius officio scribendi cessavissem, nunquam tamen mihi apud Eandem gratiam Eius decessisse crederem, vel saltem dubitarem. Quam ab initio, ut semper habui gratissimam; ita etiam non solum ampliorem, sed perpetuam quoque mihi fieri et studui et studeo.

Qua persuasione et fiducia, quum de humanitate et voluntate Illustrissimae Amplitudinis Vestrae in amicos, a quibus colitur et praedicatur, sim certissimus; mihique sane haec omnia apud Eandem firmissime pollicear; securius et negligentiam meam Illi accuso, et ab Eadem peto veniam confidentius. Nec nunc occurrens aliud, quo ad Illustrissimam Amplitudinem Vestram scriberem prolixius; illud dumtaxat Eandem plurimum rogo, ut me in suorum numero conservet, mihi suo et iure et arbitrio imperet. Sic etiam

me fauore ac patrocinio suo, ubicumque istic negotia mea postulabunt, maxime autem apud Sanctam Sedem Apostolicam et Sanctissimum Dominum nostrum prosequi non gravetur; ut plane intelligam, me in Illustrissimae Amplitudinis Vestrae benevolentia loco esse non postremo.

Nam quum in patronis meis praecipuis, nec eorum in postremis, Illustrissimam Amplitudinem Vestram ego quoque delegerim mihi, cui et placere peculiariter cupiam, et servitutis meae officia propensius deferre studeam: non alienum a virtutibus et a natura sua, omnibus et Divinis et humanis dotibus praedita, faciet, si meam erga se voluntatem atque observantiam ardentiorem reddit, nec petitionem irritam fieri patietur, quo possim firmius de tanti Cardinalis benignitate gloriari. Quem diutissime incolumem semperque felicem esse precor. Posonii 16. Martii 1572.

XXI.

Unokaöcsesének Faustusnak Veranesics Antal.

Ad Faustum.

Ad quaternas tuas responsuri, babeto paucis: 1572. mart. 17.
Mirari nos de sententiae vestrae mutatione, qua paulo eratis ante de migratione Patavium, nunc domum Magnifici domini Badoarii delegistis, cogitatione eundi Patavium omissa. Super quo domino Badoario, et

quotquot sunt generis Veneti, quia tibi prioribus plura attigimus, hic nolumus esse longiores. Sed si omnibus spiritibus istic huiusmodi omnia credideris; valde vereor, casurum te postremo in aliquos labirintos. In quos cave incidas, nosque etiam in quaspiam obligationes deducas. Novimus nos Italica ingenia; novimus etiam homines, qui nonnisi artificio vivunt. Quare aperi oculos, et vide; nec omnia, quae tibi offerunt, immo et pollicentur, credatis.

Huius generis est etiam, quod scribis de nuptiis cuiusdam secretarii Decemviratus. Quarum occasio non est utique contemnenda, idque in parte dotis et haereditatis maxime. Sed audivi a senioribus nostris, saepenumero accidere, quod ultra obtrusae similes virgines vitiatae antea fuerint. Nos tamen quum istic non simus, nec hominum similium habemus notitiam, silendum potius nobis est; quam quicquam et loqui, et consulere tibi. Postquam itaque istic es apud matrem, videoque luce clarius, quonam aciem tuae et mentis et voluntatis intendas atque dirigas: aliud super hoc non dico, nisi ut matris utaris iudicio; et bene consideres quicquid facies, ne desis domui. Quum nos tibi omnia bona cupimus, quomodocumque reliquam vitam tuam institues.

Joannem Ferrum resalutes. Nec tamen de equitibus Hungaris et Croatis quicquam cuiquam promittat: quia ii hic etiam erunt necessarii. Laudoque plurimum, quod omissis cursitationibus certo et honorifico statui ac studio militari sese addixerit. Raphael si vivit, non displicet. Sed quia caret omnibus virtutibus, mori eum satius fuerat.

Podagra nos proximis mensibus duobus valde torsit; sed iam torquere nos desiit, et coepimus a

diebus octo ambulare nonnihil, speramusque brevi negotiorum quoque curam repetere.

De tuo reditu nemini quicquam ad te scribere commisimus; quem iam in manu reliquimus sui consilii, postquam nos non observas. Maleque nos admodum habet, quod ii nostri et coricei et graculi, quaecunque domi vel vident vel audiunt, foris deblatterant. Propterea valde eis offendimur, nulla interim virtute praeditis.

Berzevicium excepi, et cumulavi oratione qua optasti; nec respondet iis, quae de se promittit. Vehitur tamen et ipse opinionis suae quadrigis. Illi nos non deerimus, modo in aliquo statu consistat, nec fingat sibi modo hoc modo illud; dum firmo delectu maxime careat, neque propterea assequitur quod affectat. Eruditus satis est; sed iam ad usum rerum et actionum aliquarum accomodare sese deberet.

Negotium Tobolei iam dudum in matrem tuam reiecimus, et ambobus fratribus iam dudum scripsimus, ne se in Hungariam fatiget. Pasquallinum autem nequaquam in domo nostra volumus; tuque has ad eum datas litteras cures diligenter, ut ei quamprimum reddantur. Male enim meritus est de domo nostra, et de omnibus nobis.

Ad Anzolam Belhonor Abbatis Sibenicensis quod attinet, eam huc mitti nequaquam volumus. Et hoc propter varias causas. Maneat itaque domi; iis lotricibus utemur, quibus hic asuevimus.

Reliquum est, ut scias, et matri dicas, quod novum subsidium et sumptus pro adducendis pueris brevi summittemus. Vale. Posonii 17. Martii 1572.

XXII.

Verancsics Antalnak és Liszty Jánosnak Maximilián császár.

Archiepiscopo Strigoniensi et Episcopo Veszprimiensi.

72. mart. 18. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo Pater ac Reverende, devoti et fideles dilecti. Ex Devotionis tuae ac tuis litteris die XV. praesentis mensis datis cognovimus, a Locumtenente sigillum, Devotionis tuae custodiae in nostrum usque isthuc adventum nuper commissum repeti. Quae ipsius Locumtenentis petitio cum non solum per se aequa sit; verum etiam illi superstiti, ac necdum resignato eo officio, sigillum nostro judicio adimi non debuerit: volumus eidem sigillum istud quamprimum remitti. In quo Benignae voluntati Nostrae satisfacturi estis. Datum Viennae die XVIII. Martii 1572.

XXIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem.

Praefecti Turcici novas nunc inceperunt artes 1572. mart.
comminisci; quibus captivorum redemptiones non ab ipsis captivis, quos tormentis eas de se polliceri adigunt, quibus deponendis non sufficiunt, extorquent, sed a subditis diversorum dominorum. Ubi enim captivos maiori pecunia obligarunt, quam sint solvendo: extrudunt eos fideiussionibus memoratorum subditorum, idque per vim et dolum, ut redemptionem corrogent. Atque interim conficta in miseros calumnia et criminatione, quod ipsi fideiussissent pro talibus, qui tamen nec redirent in captivitatem, nec mitterent redemptionis summam. Sic demum comprehensis et carceribus mancipatis, eos ad satisfaciendum compellunt; caedemque minantur afflictis, nisi subito sponsionibus suis praesenti sese liberent pecunia. Quo commento Vacienses quidam, et coloni mei quatuor villarum Wdward, Sarlo, Ewlwed, et Bersen irretiti apud Strigoniensem Begum Georgii Palatiscii et Michaelis Beyczy (uti dicunt) praxi ad quatuor circiter millia florenorum deponere coguntur.

Quod flagitium ne radices figat altius, et incrementum sumat: supplico Maiestati Vestrae humillime, dignetur de hoc et Constantinopolim, et ad Passam

Budensem scribere, ut tantae tamque iniquae novitati expillationum progressus inhibeatur. Alioqui si hoc scelus, ut coepit, perget, omnium arcium finitimarum dilabentur subditi, et sedes suas destituent: periclitabuntur omnes finitimae arces, nec facile poterunt retineri. Quod malum Deus avertat, et Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii XX. Martii 1572.

XXIV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

rt. 20. Is Egregius Joannes Zaberdinus Croata praefecturam Agriensem ex dimidia parte gessit mei Episcopatus tempore. Et quia duae proventuum illius Episcopatus partes militum praefectorumque intertentioni conventione Sacratissimae Maiestatis defunctae assignatae fuerant, curaque earum provisori et contrascribae erat demandata, qui etiam easdem tam in praefectos, quam etiam in milites dispensabant: forte fortuna huic ipsi Egregio Joanni non sunt certa sua stipendia persoluta, quum Sacratissimis Maiestatibus Vestris eodem Episcopatu cessi; de quorum summa idem poterit litteris recognitionalibus (uti puto) creditum hoc suum comprobare. Ego vero, quum sciam

ita esse, ut dicit; nunc quum ad Eandem Maiestatem Vestram pro hiisdem stipendiis supplicatum ascendit, petitus ab eo, has ad Maiestatem Vestram litteras meas super hoc humillime dedi. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 20. Martii 1572.

XXV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime.

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Maiestatis commendationem. Hac ipsa huius diei hora, nimirum septima, redditae sunt mihi litterae Passae Budensis, datae ad Magnificum dominum Ecchium et ad omnes Status atque Ordines Regni; mihique opera eiusdem Magnificae dominae Comitissae, ut eas publice omnibus exhibeam. Quam rem quum ego facere non audeam sine expresso Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae mandato, quum haedem litterae sint hostiles: cupio supplex humillime edoceri, quid in hoc facere debeam. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felícitet. Posonii 27. Martii 1572. 1572. mart. 27.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestatis

servitor
subiectissimus et obedientissimus
Strigoniensis mp.

Kívül: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

XXVI.

Amulio bibornoknak Veranesics Antal.

Ad Cardinalem Amulium.

1572. mart. 27. De consilio nostrae classis Tunetanam expeditionem tentandi, adhuc apud nos rumores vigent; nec tamen adhuc ego dimoveor a mea sententia, quam aliis meis Illustrissimae Amplitudini Vestrae perscripsi. Quoniam vero (uti audio) multi sunt fautores huius consilii, nimis propere, meo quidem iudicio, deiicientes Turcae potentiam, asserentesque esse iam debellatum: equidem non inficior, praecipuum nervum maritimarum eius virium confractum esse, totumque etiam robur virorum, instrumentorumque navalium ei concidisse, nec posse illum tam raptim novam classem triremium instaurare, quam minatur barbarica rabies, ac rumoribus complet terras ac maria. Nove enim

ego navale eius; neque est obscurum, quanta clade anno superiore ad Naupacti fretum afflictus fuerit.

Verum quum tyrannus ille veterum opum ditissimus sit, tantasque vires habeat etiamnum, quantas iras suscipere consuevit, tot tantorumque Regnorum sceptris superbus: haud quaquam mihi persuadere possum, ita eum hac ipsa clade esse deiectum, ut adhuc Christianis metuendus esse non debeat. Quapropter sumere spiritus, et animos attollere de petenda Constantinopoli ac Tuneto, sibique etiam de reliquae victoriae eventu obtinendo, ante tempus, et fortasse ferocius etiam polliceri, quam ratio militaris disciplinae permittat, hostisque magnitudo sperare concedit, nondum Peloponeso, Aegeique ac Rhodii maris, et Asiae Graeciaeque littoribus potiti: adduci nequeo, ut hoc consilium probem. Ac tametsi proxima quoque Christianorum victoria parta fuerit Dei dextera; quicquid etiam victoriarum consequemur imposterum, Divinis haud dubie triumphabimus auspiciis: caute tamen praesumendum est de Divino favore atque beneficio. Idque potissimum in bellicis rebus. Quae quum plerumque agunt mortales ancipiti fine: non sunt casu adeundae; sed consilio, et conciliato Numine.

Putarem itaque Constantinopolim Tunetumque non tentandum esse, quam imperio maris potiamur. Quum enim per Hellespontum, satis hinc et inde emunitum machinis ac tormentis bellicis, et fortasse etiam copiis terrestribus, in Propontidem penetrare, tot urbibus partim insulanis partim littoreis, et maxime Peloponeso, Lesbo, Rhodoque, et Eubaea sive (ut nunc dicimus) Nigroponte, a tergo relictis; in qua nimirum Propontide ad Bosphorum Thracicum sita est Constantinopolis, circumvallaturque pluribus natio-

nibus, vel ab ipso flumine Phaside, quod Colchorum Armenorumque limes est, ex quibus magnae ei presto semper sunt auxilia: periculosum classi nostrae negotium metuerem. Orae vero Africae, quum sint importuosae, nec certis stationibus pollent, hincque in horas plurimi insperati casus per eas navigantibus, maxime quando coeli quoque accedunt intemperies et oboriuntur iniuriae; quemadmodum olim ad Algerum accidit Imperatori Carolo Quinto: Illustrissima Amplitudo Vestra videat, quanto discrimini obiiceretur, non solum classis tota, si sic Constantinopolim peteret; quanto etiam exponeretur casui, si divideretur, et pars ad experiundam Tuneti fortunam secederet, parsque in hostili ditione nondum subiugata relinqueretur. Ubi si quid praeter opinionem aut huic, aut illi parti, vel etiam utrisque contingeret; ut iis saepenumero usuvenire consuevit, qui nimis properant, in incerta currunt, et legittimas opportunitates antevertunt; actum esset sane non de sola classe, sed etiam res omnes Christianae ad tantam spem superioris anni victoria evectae de hoc communi hoste iam tandem funditus prosternendo, collaberentur et conciderent.

Ad quae utinam respiceretur attentius, et res tota coniunctim gereretur; nec praepostere illa curarentur, quae suut postremae et omnium maximae victoriae reservata. Sed ordine, pro militari disciplina ducatur bellum. Nimirum mare prius, quod Hellesponto adiacet, misso sub iugum, partoque Peloponeso, Lesbo, Rhodo, Eubaea, ac littoribus Asiae et Graeciae; sic demum fiat in Hellespontum impetus, in Propontidem vela explicentur, et petatur Constantinopolis. Quo Christianae confoederationis felici fau-

stoque progressu viso tyrannus Ottomanicus in urbe Constantini non subsistet, turba quoque servorum eius Bosphoro Thracico fuga pertransito, suumque secuta principem, una tristes in Bythynia maiorum sedes repetent, et iram Dei simul ac sua scelera, frustra poenitudine ducti, deplorabunt. Ignari quoque Divinae providentiae, qui non indignatur suis perpetuo, nova latrocinia molientur, ut resurgant.

Atque haec ut hunc in modum nobis eveniant, non insolescamus Divinis beneficiis; sed sub eius potenti manu et excelso brachio magis ac magis demittamus nos, et misericordiarum miserationumque eiusdem implorato auxilio, sic demum securius cum hoste manus conseremus, et victoriam sperabimus. Certi, insuper, quod non solum mari, ut proxime fecit, sed etiam terra nos vindicabit. Neque patietur, ut posthac eius praeda simus, si omnium quaecunque in nos abundantius contulerit, demissione nostra promerebimur, et ei accepta referemus. Hac enim ratione gratiae Dei promerentur; hac irae quoque complacantur. Et quoniam flagellum eius oppugnamus, dum cum Turca bellum gerimus : nunquam sane vi nostra vincemus illum; quod nullum consilium, nulla vis humana sit contra Dominum; sed sola eius dextera. Si nobis a dextris aderit; si nos vicissim voluntati eius parebimus, et studebimus verus eius esse populus : tunc unus nostrum fugabit hostes mille, et duo duodecim millia.

Sed de his obiter; et magis fortasse militariter, quam sacerdotem et antistitem deceat. Quare si quid liberius, et ad rem minus pertinens attigerim : Illustrissima Amplitudo Vestra ignoscat mihi, salutis et felicitatis publicae cupido, Cui si iam re ipsa nihil

commodorum afferre queam in senectutem lapsus: scriptis saltem monitor eorum esse non desinam, quae videro eidem profutura. Deus Optimus Maximus Illustrissimam Reverendissimam Amplitudinem Vestram quam diutissime sospitet et felicitet. Posonii 27. Martii 1572.

XXVII.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Archiepiscopo Strigoniensi.

1572 apr. 1. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo Pater, devote fidelis syncere nobis dilecte. Intelleximus quae Devotio tua nobis significanda duxit de litteris a Passa Budensi medio et opera Magnifici fidelis nobis dilecti Eggii Comitis a Salmis etc. ad Eandem transmissis. Et quia aliunde ulteriorem de iisdem informationem accepimus: idcirco Devotionem tuam latere nolumus; Nobis, ut illae in publico Regni nostri Hungariae Ordinum et Statuum Conventu proponantur, minime adversari. Quod restat, Devotioni tuae Caesareae ac Regiae benignitatis propensione admodum inclinati sumus. Datum Viennae die 1. Aprilis anno Domini 1572.

XXVIII.

Steckel Anzelmnek Veranesics Antal.

Ad Anselmum Stecchelium.

Jam ternas tuas habeo, quibus quum de panegy- 1572.
rico nobis misso scire desideras, an scilicet mihi redditus fuerit; tum etiam petis subsidium profectioni tuae in classem. Postremis, quas accepi hodie, egisti mihi non sine magno proximae meae ad te datae epistolae encomio gratias, easque sane peruberrimas; quibus similiter laudas meum consilium, quod tibi dedi ad classem festinanti. Panegyricum itaque scito me recepisse; curaturumque, ut bona fide primo otio, quod mihi dabitur, quum excurram Viennam, tuae quoque profectioni non deero summittere viatici suppetias. Idque propediem, ubi hi dies sancti praeterierint, quibus non solum in rebus Comitiornm occupor, sed etiam in functionibus ecclesiastiscis; quum praeter alia, duo etiam consecrandi sunt mihi antistites. Quae mora haud quaquam erit tanta, ut te retardare a profectione tua poterit.

De encomio et epistolae et consilii mei, quo ut prolixe, ita et amanter nimis utrumque extulisti. Et poteram pro ea modestia, cui peculiariter studeo, minore et breviore contentari. Sed ab amicis, quibus iam secure credidi, omnia iuxta recipio; nec de excessu, nec de defectu questus. Tibi itaque habeo gratias; et tam longe a patria, tamque ad pericula magna

profecturus, saluberrimum tibi erit, uti consilio et iudicio.

Podagram iam evici, et scando altissimos gradus. Nec desum Principibus quottidiana servitute; tametsi claudicans adhuc, dum per tumorem humorum reliquiae e pedibus evaporant. Tu, si quid de apparatu et motu nostrae classis, ac etiam de conatibus Turcicis habueris, scribere ad me non omittas, donec te itineri commiseris. Vale, Posonii 1. Aprilis 1572.

XXIX.

Veranesics Antalnak Cesi bibornok.

Reverendissimo Signor come Fratello!

72. apr. 5. Non occorreva, che Vostra Signoria con la sua amorevolissima lettera mi ringratiasse di quanto io ho fatto in aiuto delle cose sue, che è stato poco rispetto ai meriti suoi; et io non ho fatto tanto, che non desiderasse far molto più in servitio di lei, et delle cose sue, conforme alla molta amorevolezza sua, che ha mostrata sempre verso tutta casa mia. Et può esser certa, non haver in questo Collegio Cardinale, che l' ami più di me, et che desideri in ogni sua occasione mostrarsele grato, et farle sempre ogni piacere: et quando si valerà di me, ne sentirò infinito contento, et me troverà prontissimo à ogni suo com-

modo. Con che pregandole dal Signor Dio ogni contento, me la raccomendo per infinite volte.

Di Roma 5. di Aprile MDLXXII.

Di Vostra Signoria Reverendissima

affetuosissimo servitor
Il Cardinale Cesi m. p.

XXX.

Verancsics Antalnak Lindvai Mihály.

Michael Lyndvensis Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi.

Reverendissime Domine, domine gratiosissime. 1572. apr. 6.

Servitiorum meorum perpetuam commendationem. Ego, uti me facturum obtuleram, commissiones et quietantias in capsa sub sigillo meo dominationi Vestrae Reverendissimae per hunc servitorem meum expedivi. Misi et regestum continens summatim et continentias commissionum, et quietantiarum: quod ut dominatio Vestra Reverendissima secundum statutum sigillare, et mihi pro uberiori rerum mearum defensione remittere dignetur, etiam atque etiam supplico.

Sunt praeterea et aliae commissiones dominationis Vestrae Reverendissimae, de quibus, litterae commissionales licet ita repente inveniri nequeant, attamen dominationi Vestrae Reverendissimae exacte constare arbitror. Quae autem sint illae, in regesto meo seorsim positas videre licet.

Sunt insuper commissiones, ut vocant, verbales, de quibus nullae existunt commissionales; et sunt

hae : ut decima possessionis Nagy Lean in Districtu Tapolchan existentis domino condam Personali Praesentiae detur; ut decimae possessionum Zent Pal et Ekkel domino Magistro Zazy donentur; ut Michaeli Beyczy in eius eliberationem decima valoris florenorum 50 detur; ut Andreae Szewlesy, Assessori Sedis Judiciariae Regiae tritici metretae Posonienses 25 dentur; ut tonsoribus curantibus laesos a Suraniensibus pedites et colonos satisfiat; ytque nonnullis eorum tritico provideatur. De his arbitror, dominationem Vestram Reverendissimam memorem esse.

Quod vero ad quietantias attinet; 10. Julii anni praeteriti in Vyuar in ipso discessu dominationis Vestrae Reverendissimae dedi domino Vincentio Cubiculario florenos 400, de quibus nulla data quietantia. Joannes item Nagy, Officialis de Szewlews de pretiis vinorum ibidem educillatorum iussu, ut dicit, dominationis Vestrae Reverendissimae, levavit florenos 247 denarios 61, de quibus simili modo nulla quietantia extat, solummodo litterae suae recognitionales, quas simili modo una cum aliis expeditoriis dominationi Vestrae Reverendissimae misi; quae omnes testantur, ex administratione mea dominationi Vestrae Reverendissimae hoc anno florenos 7125 denarios 83 per me assignatos esse.

Ceterum angit animus, et lamentari non satis possum de sermonibus, qui passim de negotiis utriusque nostrum circumferuntur. Alii nullum officialium cum dominatione Vestra Reverendissima aut potuisse, aut in futurum convenire posse, falso dictitant; alii meae avulsionis statum criminantur; quod sane utrumque vitandum. Ego resignato officio meo honesto Prothonotariatus, ad exitum vitae me dominationi Ve-

strae Reverendissimae inserviturum statueram, quae quidem intentio et animo meo infixum propositum, ne nunc demolitum esset, dummodo meorum aemulorum, et honestas virtuosasque meas actiones criminantium heroica (scilicet) facta me non turbassent, et clementem dominationis Vestrae Reverendissimae in me animum in aliam, quam sperabam, partem detorsissent. Ego nihilomimus offero me ad omnia aequa, iusta et honesta, et si dominationi Vestrae Reverendissimae videretur provincia administrationis ad annum quoque praesentem continuanda, in eo etiam non me defuturum credat, daturum operam quam diligentissimam, ne ullo unquam tempore, nisi casu, dominatio Vestra Reverendissima per me offendi queat; idque sane non lucri causa, sed ut malevolorum loquacitas pessumdetur, me facere quivis credat. Judicio tamen dominationis Vestrae Reverendissimae relinquo, et eidem me subscribo. Omnis mutatio perniciosa, ideoque vitanda. Virtus officialium non consistit in gubernandis rebus unius anni, sed plurium. Haec dominationi Vestrae Reverendissimae ideo scribenda duxi, ne penitus servitio dominationis Vestrae Reverendissimae me avulsum esse iudicarer. Et valere dominationem Vestram Reverendissimam felicissime cupio. Ex Kerthuelyes 6. Aprilis 1572.

Eiusdem dominationis Vestrae Reverendissimae.

servitor
Michael Lyndvensis.

Kívül. Reverendissimo Domino, domino Anthonio Verantio, Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopo Ecclesiae Strigoniensis, locique eiusdem Comiti perpetuo, Primati Hungariae, Legato Nato,

Summo Secretario Cancellario ac Consiliario Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, Domino domino gratiosissimo.

(Joannes Nagy accepit florenos 247. denarios 61.)

XXXI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. apr. 7. Post humillimam, perpetuam ac fidelem servitutem meam in gratiam Sacratissimae Imperatoria Maiestatis Vestrae commendationem. Si plane non viderem, quantopere apud nos iam hoc tempore et Catholica religio vilescit, et Ecclesiae ex Antistitum penuria labefactentur, silerem omnino, neque cursum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae voluntatum interpellarem. Sed quum aliae vi Turcica prorsus evastatae sint et eversae, aliae vero in sustentationem rerum temporalium usurpatae miserrime opprimantur, quae Dei duntaxat laudibus religione perpetua et inviolabili dedicatae fuerant: in dies cernimus, quantum ex hoc et irarum Dei perpetimur, qui laico ordini satis multa contulit, quod testantur sacrae litterae, suaque sibi omnino reservari voluit; et in religione iacturam facimus, postquam in prophanos usus Ecclesiarum redditibus effusis, translatisque sacerdotiorum curis in Dei domibus in laicos, Antistitumque

vacent et loca et nomina, consequenterque etiam sacerdotibus et Ecclesiarum ministris careamus.

Et tametsi unum atque alterum duntaxat Episcopum habemus cum Archiepiscopo, qui intendant nonnihil suis Ecclesiis, Agriensi tamen et Jaurinensi destituti, aliis partim aegrotis, partim functionibus munerum temporalium occupatis, quorum quique strenue possent praeesse suae stationi, si imprimis curarent spiritualia : nescio, clementissime Imperator, quomodo et religioni, et Ecclesiis nostris tam pauci succurrere possimus. Quoniam vero et Judicia Publica, et aliae complures Regni res exigant Episcopos, ut cum Baronibus uniuscuiusque nobilitati et juribus possessionsriis consulatur: meo quidem humili consilio maiorem numerum Episcoporum habere deberemus, etiamsi titulares essent; dummodo Reipublicae commodis nihil eorum decederet, quae pro Regni legibus requirantur.

Quapropter humillime supplico, dignetur Sacratissima Maiestas Vestra id ex me clementer excipere, et benigne apud se deliberare, ut Episcopatus Agriensis et Jaurinensis conferantur; addanturque hiis Syrmiensis et Bosnensis, esto quod nunc sint sine redditibus. Quoniam tamen promovendi non carebunt quibuspiam Abbatiis et Praeposituris liberis, quibus interim, donec Deus meliora Regno reddet tempora, et optatae aliquae occasiones cuique offeret ad assequendum expectata, poterunt sese non incommode sustentare, ut cum plerisque nostrum factum sit. Et si ad hos Varadinensis quoque et Vesprimiensis praesentes nimirum ordinarii ad Agriensem et Jaurinensem transferrentur, aliique substituentur illis, haud dubie de Episcoporum penuria hoc tempore la-

mentaremur, subvenireturque hunc in modum et religioni et Ecclesiis, nec Judicia Sacratissimae Maiestatis Vestrae, nec plures aliae Regni res defectum paterentur,

Quoniam vero nunc et cum Agriensi et cum Jaurinensi male agitur, quod his Comitiis facile potuit Sacratissimae Maiestati Vestrae ex multorum querimoniis constitisse: humillime censerem, eosdem Episcopatus in laicorum manibus non esse relinquendos, vel Divina causa. Excluso enim ex Agriensi Catholico clero, sectarii sunt repositi, et ibidem blasphema docent; Dominicoque grege in contemptum acto, in praedam quoque omnibus, quibus est commendatus et commissus, dispergitur nullo illi pastore praesidente. Jaurinensi pari fortuna tempestateque agitato, nullo idem quoque antistite rectus, totus iam haereticorum turba premitur, depascitur, et doctrina depravatur.

Quorum audaciam ac temeritatem nisi authoritas Principum legibus civilibus repressent, frustra nos imbelles Dei oviculae spiritualem industriam, doctrinamque Catholicam intendemus; cui etiam victrici contumacia sectariorum contumacia (igy,) non cedit; sed perpetuo eum conatum urgent, maiorum Regni patrocinio ac tutela freti, quo etiam in malo, et in iniqua causa victores evadant. Iterum itaque humillime supplico, dignetur Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra Ecclesiis Regni sui Hungariae de Antistibus primo quoque tempore providere, ne una cum religione deficiant et evertantur; Cleri quoque Catholici, quasi indefensi ac neglecti, et exclusione digni, animum despondeant, et adversariorum causam iustiorem quam suam arbitrantes, quod tutela nulla fove-

antur, pedetentim depraventur, et in adversariorum errores degenerent.

De reparandis igitur memoratis Episcopatibus eorumque Ecclesiis non differantur remedia; quum hac aetate nostra omnia posteriora tempora in dies deteriora fieri, et multa interim deperire, ac in aliena iura a suo statu abire videamus. Dum sublatis iis, quorum ductu res humanae moderantur, novis postea succedentibus, disparique studio nixis, eadem remedia aeque promissa ac sperata perturbentur, bonaque sive ecclesiastica sive saecularia ad tempus — — modis usurpata dominum tandem mutant, et priora amittant iura. Quod ne Ecclesiis Regni Hungariae eveniat, in solius post Deum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae situm est potestate. Et sperant stabili fide pietatem Eius, qua est in Divinam Maiestatem, et in illius legittima, reparationi et conservationi earum non defuturam; curaturamque benigne, ut haedem hoc beneficio subleventur, neque careant suis Ordinariis. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque conservet. Posonii 7. Aprilis 1572.

Eiusdem Sacratissimae Catholicae
Imperatoriae Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens
Strigonensis m. p.

Kívül: Sacratissimae Catholicae Imperiali ac Regiae Maiestati etc. etc. Domino, domino mihi clementissimo.

XXXII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. apr. 9. Post humillimam, perpetuam ac fidelem servitutem meam in gratiam Sacratissimae Maiestatis Vestrae commendationem. Descripturus humillime Maiestati Vestrae Sacratissimae opinionem meam super quibusdam articulis non ita pridem ad Consiliarios suos clementer datis; quum nec Judicia Publica procedere, nec appellationes revideri, constitutionesque praesentis Diaetae rite poterunt absolvi: officialibus judicialibus in loca demortuorum non repositis, maturandum esse, ut quamprimum et Palatinalis Locumtenens, et Personalis Praesentia creentur, nominentur et pronuncientur. Et quum hominum similium, qui ad eiusmodi officia essent idonei, magna nunc est in Regno penuria: ii tamen videntur esse deligendi, quos necessitas offert.

Ad Palatinalem itaque Locumtenentem quod attinet; tres potissimum, qui tametsi aetate sint iuvenili, satis tamen et legum praediti sunt peritia, et gravitate pollent, videnturque non inepti, ex quibus unus desumatur, promoveaturque ad hoc officium, postquam provectioribus caremus. Ii autem sunt Emericus Czobor, Nicolaus Istwanffy, et Franciscus Reway. Consideratis itaque omnium horum ingeniis, moribus et sufficientia, censeo Nicolaum Istwanffy

ceteris esse praeferendum. Quem ut video sedatiore esse ingenio, quam sit Franciscus Reway: ita etiam utrisque doctiorem peritioremque ad ea omnia obeunda et exequenda, quae huic ipsi officio incumbant, experior. Atque etiam audio a pluribus, eum omnino dignum esse hoc praeconio, quem religio quoque Catholica commendat, et morum candor, qui in illo nullis vel passionibus vel turbulentiis videtur esse obnoxius. Alii quoque duo et sufficientes sunt, et legum valde studiosi; nec eis desunt suae laudes, quum praeclarum agant vitae cursum in republica sua. Meus tamen animus in Nicolaum Istwanffy magis inclinat.

Ad Praesentiam Personalem solum Andream Zazy, Prothonotarium paulo ante domini quondam Michaelis de Mere video esse peridoneum; quum et in tanta paucitate eius professionis hominum non sit postremus; et quia pollet etiam singulari eloquentia ac promptitudine, et integritate legumque peritia ab omnibus commendata, censerem hoc officium illi esse committendum. Si qui sunt generis huius alii, fere omnibus deest aliquid. Is Andreas videtur collectius de omnibus participare, quae hoc officium exigit.

Juramenta illorum sumi debebunt in hac Generali Diaeta; quod ab antiquo usitatum esse audio.

Appellationes omnino revideri deberent sub hac Diaeta, ne litigantes gravarentur. Sed hoc nequaquam fieri poterit, nisi et supradicti officiales judiciarii creentur, et Locumtenens Regius unacum iisdem officialibus praesentes sint. Sed quod ad Locumtenentem Regium attinet; nisi ipsemet nunciasset dominis Consiliariis, quod huc sit venturus; omnino advocandus et monendus erat, ut si se sentiret ad curas mu-

neris sui obeundas validum, fungeretur eo; sin secus illud apud se statueret sibi esse faciendum, quo domini Regnicolae Ordinario suo Judice non careant. Quumque iam nobis in expectatione sit, donec ista omnia ad Maiestatem Vestram a nobis proferantur, quum aderit, et animum eius cognoscemus, Maiestatem Vestram certiorem facere sine mora curabimus.

De Supremo Capitaneo Partibus Ultradanubianis nominando summe est necessarium. Quo quia Magnificus dominus Comes Ecchius iam ab anno potitur in persona substituti, nunc vero postulat, ut ei absolute conferatur; habeatque competitorem dominum Comitem de Zrynio: nescio omnino, in huiusne an in illius conferam meam sententiam. Ecchium enim commendat aetas maturior, diuturna iam servitia, et rei militaris usus ac peritia; Zrynium opes ad Papam propinguae, et paterna merita. Sed quum ex Germanis potissimum tutela Regni dependeat; Hungari et facilius eorum auxilia rebus nostris esse accomodant, si Germanum ducem habuerint, Comitem Ecchium ad hanc Praefecturam censerem esse promovendum, quum alioqui ipse quoque sit iam Hungarus. Si vicissim Zrynii rationes expendantur, quae illi ex paternis meritis suffragantur, et quod Hungarus commodius Hungaris praesit; ipse quoque videretur praeficiendus huic muneri. Verum quum sit hoc praecipue in gratia et in sapientissimo judicio Vestrae Imperatoriae Maiestatis situm; nec ego facile audeam utrumvis ex iis duobus nuncupare: restat, ut haec mea sententia per humilitatem meam Sacratissimae Maiestati Vestrae relinquatur.

Privatorum supplicationes hodie pleno consilio revidebimus, et quae de singulis sentiemus, ad Sacra-

tissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram pro clementi mandato suo referrentur. Quem Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Posonii 9. Aprilis 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae
Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestatis

Praeterea, clementissime Imperator, quum dominus Zagrabiensis, plurimis (uti ait) difficultatibus ob Banatum pressus, omnino eo carere desiderat, si clemens Maiestatis Vestrae consensus accederet; qui quidem quum ecclesiasticae et militari functioni vacare non possit iure suae professionis; non alienum putarem, si id gratiae Maiestatis Vestrae obtineret, et idem Banatus tali viro committeretur, cui cum Christi calice nullum esset commercium, et solius gladii cura teneretur; dominus Zagrabiensis curaret spiritualia et religionis causam.

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kivül: Sacratissimae Catholicae Imperiali ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

XXXIII.

Telegdi Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. apr. 11. Cura causae Praepositi Sancti Thomae tempestivius aggredienda erat. Sed ut cum dilata sit eius cogitatio, utendum his remediis; ut Illicino, eius adversario, resistatur, nec nostrae etiam dignitati atque authoritati derogetur, qui sumus eiusdem Ordinarius. Justum itaque est, ut Apostolicae Sedi pareamus, et citatus ibi compareat in hac prima instantia, ubi est iussus. Quum itaque et Doctoribus Juris Utriusque, et Procuratorum Fori Spiritualis copia careamus: dabitis cum toto Capitulo nostro operam, ut munus comparitionis huius Magister Michael Dwbowsky, Canonicus nostrae Ecclesiae ac Archidiaconus Gewmeriensis, et fiscalis noster Mirandulanus obeant, et exequantur. De quorum et itinere et sumptibus idem Praepositus, cuius causae navaturi sunt operam, nomine procuratorio curabit. Vos autem eos de omnibus informabitis; et instructis, quomodo id actionis rite obibunt, atque etiam ita sese in ea gerent, ut nec nobis, nec Sedi nostrae Metropolitanae aliquid derogetur, idemque Praepositus non succumbat adversario, nec damnum quodpiam accipiat. Ceterum in promptu quoque omnia scripta habeatis, quibus constabit suo tempore, ubicunque eadem exiget causa, quod idem Illicinus jure sit convictus et beneficiis suis spoliatus. Alioqui frustra etiam conatus urgebit, ut in Eccle-

siam nostram receptum obtineat. Idque quum propter suam levitatem ac farias, tum etiam propter praesentium Comitiorum constitutionem, qua non solum cautum est, ut externi in Cathedrales Ecclesias Regni admittantur, sed hucusque etiam admissi abiciantur. Unde etiam Agria excludentur duo; nepos huius ipsius Illicini et Raicamontes. Curetis itaque diligenter, ut modis omnibus huic actioni adsitis. Juvenis vero, de quo nobis nuper scripseratis, a monialibus Beatae Mariae Virginis commendato, ut in Seminarium inseretur, ad nos non venit, nec eum vidimus. Et quum huius aetatis, annorum videlicet viginti, plures habemus, vellemus provectiores fieri, qui essent recipiendi. De quo postea etiam loquemur. Nunc vos bene valere optamus. Posonii XI. Aprilis 1572.

XXXIV.

Dubowszky Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Dubovium.

Quum negotium Praepositi Sancti Thomae eius- 1572. apr. 11.
modi sit, quod et nos, et totam Ecclesiam nostram concernit; nec est nobis copia personarum, ex quibus habere possemus delectum ad huiusmodi negotiis succurrendum: vos delegimus, ut cum fiscali nostro Olomucium proficiscamini, ibique iuxta
Apostolicae pro eodem Praeposi
usque in hac instantia pr
instruemini a Lectore

ne desit huic muneri. Quod alioqui omnes amplecti debetis omni studio; quum et communiter omnes nos concernit; et cavendum sit, ne illa pestis denuo in ovile nostrum revertatur. Hortamur itaque vos, atque etiam paterne committimus, ut id laboris non gravate suscipiatis, neque differatis officium; ne quid et fratri periclitanti mora vestra noceat, et nos omnes communem causam nostram turpiter neglexisse videamur. Bene valete. Posonii XI. Aprilis 1572.

XXXV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Catholica Imperialis ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi clementissime!

1572. apr. 14.

Post humillimam, perpetuam ac fidelem servitutem meam in gratiam Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae commendationem. Ab eo tempore, quo Maiestas Vestra Clementissima mihi iussit fasianos, franculinos sive aves caesareas, et perdices vivas curare pro horto suo novo; curam gessi diligentissimam. Sed ut coloni nostri Hungari valde sunt rudes ad huiusmodi aucupia, maxime fasianorum: ita et a Slavis superiorum partium nullos habere potui, praeter quem hunc unicum cum perdice unica. Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime supplico, dignetur me de hoc clementer habere excusatum. Curo alioqui etiam nunc summa sollicitudine, ut aliquot in posterum quoque assequi possim.

Misi etiam Sacratissimae Maiestati Imperatricis, Dominae mihi clementissimae, unum par turturum coloris prasini sive cinerii. Quae quum iam ab anno quarto foventur cura humana, admodum sunt cicures, et in ipsa cavea prolificant, manus hominis non refugientes. Arbitratus autem, quod hoc veris tempore erunt solatio Maiestati Eius, audaciam hanc humillime usurpavi, ut eidem eas mitterem. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem, unacum eadem Domina mea Clementissima et suis Serenissimis liberis diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 14. Aprilis 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestatis

servitor subiectus et obedicus
Strigoniensis m. p.

Kivül: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae et Regiae Maiestati etc., Domino, domino mihi semper clementissimo.

XXXVI.

Verancsics Antal sógornéi Magyarországba utaznak.

Maximilianus etc. universis etc. Cum Reverendissimus in Christo pater Anthonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis etc. noster Consiliarius ac Summus per Inclytum nostrum Hungariae Regnum Cancellarius, devotus fidelis syncere nobis dilectus, nobis exposuerit, relictas fratrum quondam suorum

Michaelis et Petri Verantiorum viduas decrevisse, ex Venetiis, quo non ita pridem una cum liberis et familia sese contulerunt, ad isthoc Regnum nostrum Hungariae venire, simulque petierit, ut eisdem salvi conductus ac passus litteras clementer concedere dignaremur, quo huiusmodi iter commodius absolvere possint. Nos sane praetitulato Reverendissimo Strigoniensi Archiepiscopo benignam, qua ipsum merito complectimur, gratiam per omnem occasionem testatam reddere, eidemque ac suis omnia pro voto succedere cupientes, non potuimus equidem, nec debuimus, memoratis ipsius precibus deesse. Idicirco Devotiones et Dilectiones Vestras, ac quoscunque alios nobis non subiectos, benevole, clementer et accurate hortamur et requirimus; nostris vero, et Sacri Romani Imperii, hereditariorumque Regnorum et Dominiorum nostrorum subditis serio mandamus atque praecipimus, ut praetitulati Archiepiscopi Strigoniensis affinibus quacunque profecturis, una cum liberis, famulis et famulabus, equis, sarcinis, rebus atque impedimentis omnibus, ubivis locorum et gentium, terra et aqua, liberam eundi, transeundi, commorandi, recedendi, et alio migrandi facultatem concedere, ac ipsas cum suis, si opus fuerit, salvo conductu sive securitate publica, viarum ducibus, nautis, navibus, equis, curribus, ac quibuscunque rebus suis prosequendo, huiusmodi itineri necessariis aut opportunis haud gravatius iuvare, et a quibusvis aliis iuvandas curare, humaniter et benevole suscipere et tractare velint. Erit illud Nobis adprime gratum erga Devotiones et Dilectiones Vestras, ac alios nobis non subiectos pro occasione benigne recompensandum; nostri vero et Sacri Imperii, Regnorumque et Provinciarum nostrarum haeredita-

riarum subditi exequentur seriam et bene gratam voluntatem nostram clementer recognoscendam. Datum Oberstorff die 29. Aprilis 1572.

XXXVII.

Igel Vilmos zólyomi kamarafőnöknek Veranesics Antal.

Ad Villhelmum Igel Comitem Camerae Zoliensis.

Intelleximus, vos decimas nostras Zolienses et 1572. máj. 21
Turocienses anni praesentis vi velle percipere, et in usus vestros convertere. Nos vero, quia has decimas venales non fecimus, neque animum habemus faciendi, amice vos petimus, ne vim decimis nostris inferatis; quum eas nequaquam vobis concedamus, imo neque quibuspiam aliis. Quas nos ipsi in specie volumus colligere, quemadmodum a Pisetario nostro iam dudum intelligere potuistis. Nec eius fructus efferri exmontanis volumus eo animo, ut in eorundem montium incolas et servitia fodinarum divendantur. Et sic iidem fructus memoratarum decimarum publico commodo nostra cura exponentur, ut vestra.

Quum vero nulla est nobis cum Sacratissima Imperatoria Maiestate domino nostro clementissimo de hiisdem decimis conventio; quum Archiepiscopatum integrum sine ulla exceptione clementer nobis donavit, transegitque nobiscum non aliter, quam, ut quascunque decimas fecissemus venales, Maiestati Caesareae cederent acquivalente pretio. Quas nos quum venales facere nequaquam intendimus propter

maximos sumptus, quibus Wywarium cum praesidio suo conservamus, et sex millium florenorum onerosissimam, et sane etiam indebitam inusitatamque pensionem, quae quotannis a nobis exigitur: non est, cur vos ad violentiam in nos contorquere debeatis, nosque redditibus nostris spolietis, sine omni aequitate et demerito nostro.

Monemus itaque vos amice, desistatis ab hac violentia; neque in redditus nostros invadatis. Quandoquidem, si justitia administrabitur in Hungaria, jure etiam vos conveniemus. Ceterum si quo defectu Wywarium perstingitur (quod Deus avertat), vobis culpam impingemus, et vos in jus arcessemus; quum idem Wywarium praecipue decimarum proventibus conservetur. Si autem ad quasdam alias decimas per Cameram Hungaricam ademptas, quas nobis non persolvunt, hae quoque duae adimentur, quarum fructibus totam ferme pensionem adornare et explere possemus; quare in hunc modum gravamur?

Sed ne vobiscum disputemus, monemus vos iterum, ne pergatis in hac licentia, cui assensuri nequaquam sumus. Et bene valete. Posonii 21. Mai 1572.

XXXVIII.

Mikulich Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Miculith.

Accepimus heri litteras tuas, et intelleximus vim 1572. máj. 21
domini Vilhelmi Igel Comitis Camerae Zoliensis, quam intendit in decimas nostras Zolienses et Twroczienses. Cuius causa quid ad eum scripsimus, ex inclusa copia cognosces. Tu autem, quod ei, ut scribis, restitisti, probamus; tibique denuo iniungimus, imo et mandamus, easdem decimas nequaquam concedas. Sed resistas imposterum quoque, quoad poteris; sine tamen iniuria resistas, nec omittas etiam protestationem illi in loco aequitatis iuridicam facere, si non desistet a proposito. Nos autem interim agemus de hoc cum Caesarca Maiestate, videbimusque, an hae violentiae hominum similium habiturae sint progressum. Cetera super hoc ex copia uberius cognosces, et eis te accomodes.

Cum Magnifico domino Balassa adhuc agas, ut coepisti, sed moderate; curesque, ut ipse per suos homines tuto loco deponat tibi pretia nostrarum decimarum. Quae olim erant duorum millium; postea fuerunt octingentorum florenorum. Si igitur poteris, exprime ab eo arendam veterem; sin minus, moderna contentemur. Enitaris tamen, ut quanto maiorem summam obtinere poteris, obtineas. In lucro enim habendum est, quicquid ab iis exigitur, qui nec legum, nec virium potestate adigi ad ea possunt, quae ultro prae-

stare nolunt. Sic hys te accomodes; de aureis memineris; omniaque celerrime expedias. Vale. Posonii XXI. Maii 1572.

XXXIX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

. máj. 23. Quo sit animo etiam nunc Maiestas Vestra de dimidia parte decimae Districtus Cheithe et Wyhel, quae Magnificae quondam Margarethae Zechy inscripta fuerat pro florenis quingentis, ex Eius proximis litteris benigne ad me datis humillime intellexi. Verum si de conditione et valore totius eiusdem decimae Maiestas Vestra uberius tunc fuisset informata, quum adimebatur Ecclesiae: firma sum opinione, quod eam nunquam inscripsisset florenis quingentis. Quum enim tota eius utilitas extendat se ad quatuor prope millia florenorum: quam recte consultum est Maiestati Vestrae, ut eius dimidium inscribatur quingentis; humillime supplico, dignetur melius hoc nunc dispicere, quam tunc perspicere potuerit. Et clementer provideat, ne sic Ecclesiae bona in alienos transferantur, et facultas diminuatur Wywario, qua publicae quieti ac saluti conservatur.

Quum autem et Strigonium antea potissimum his duabus decimis alebatur, et nunc nutritur Wywarium; Maiestas Vestra hoc etiam clementer expendat, num

sit Cheitensis et Wyheliensis dimidium quingentis elocandum, privandumque Wywarium eo dimidio. Ac ne solius huius privatione affligar, quinque aliae eripiuntur mihi Gewmeriensis, Tornensis, Newgradiensis, Turociensis et Zoliensis; idque a Cameris Posoniensi, Scepusiensi et Novozoliensi, sub Sacratissimae Maiestatis Vestrae nomine. Quarum decimarum si uniuscuiusque supputentur fructus modo debito, decem aut duodecim millia florenorum utilitas earum excedet. Addaturque ad hanc summam pensio quoque mihi imposita sex millium, cuius causa necdum sum Archiepiscopus, Wywariensi arce consumente reliqua: Maiestas Vestra benigne consideret, quid agatur et mecum et cum Wywario. Neque isthaec exagero pluribus verbis. Sed tantummodo demisse supplico: dignetur Ipsa per se hoc oneris diiudicare, et eo me levare; cui nequaquam humeri mei sufficiunt. Et si qui erunt, qui Maiestati Vestrae suggerent, has omnes decimas ex Cameris persolvi mihi: puto convenire, ut hoc etiam benigne cognoscat. Gewmeriensis enim quod mihi non sit persoluta, iam annus agitur tertius. Pretium Tornensis dum sollicito totum, dimidium eius expendo. Pro Zoliensi et Turociensi quarta pars arendae mihi non deponitur, quum alioqui solae sufficerent ad complendam pensionem, qua sum miserrime oneratus. Newgradiensis aeque mihi erit inutilis, si Camerae subiacebit, cuius solutiones non sunt felices omnibus creditoribus.

Ad occurrendum huic incommodo, censerem decimam Cheitensem et Wyheliensem mihi esse integre relinquendam; domino vero Ladislao Poppel pensionem quingentorum florenorum esse pendendam. Quo et inscriptioni satisfiat, et ego non priver meo. Si au-

tem is non admitteretur modus: promissum servetur, quod mihi anno superiori ex Consilio Sacratissimae Maiestatis Vestrae Germanico factum est eius benigno nomine; ut eo dumtaxat ipso anno eidem domino Poppel dimidium memoratae decimae pretio quingentorum florenorum concederem, reliquum imposterum liberum mihi maneret; et si eo quandoque frui nollem, mecum de eius pretio conveniret.

Atque haec promissio si mihi non procedet, quae ex tam magno loco, et sub tanto nomine venit, cui obedienter crederam: quaeratur alius quispiam utrique nostrum commodior modus; ne et dominus Poppel privetur suo, et ego meo. Modus autem Maiestati Vestrae non erit inventu difficilis, si pie curare dignabitur, ut Ecclesiae bona non alienentur in laicos, et id Wywario quotidie in finibus periclitanti detrahatur, addaturque Trinchinio, secure et in otio degenti, procul omni metu, quo ipsum Wywarium commodius ad resistendum hostilitati sibi tam vicinae instructum esse posset. Et ne illud etiam Maiestatem Vestram lateat; complures Districtus eius terrestres domini protestati sunt apud me, ea decima nulli cessuros, vigore constitutionis publicae, si in quosvis alienos conferretur, ubi venalis fuisset facta. Quum quilibet eorum partem illam, quae in cuiusque bonis esset, sibi vendicare vellet. Quod similiter sine consideratione praetereundum non est.

Supplicans praeterea ad postremum quam humillime: dignetur Maiestas Vestra Sacratissima illud quoque clementer mandare, ut mihi decimae Gewmeriensis et Tornensis stato suo tempore persolvantur; Zoliensis, Turociensis et Newgradiensis non adimantur. Ne pro pensione sex millium florenorum, sede-

cim millia cogar pendere, et praecipuae curae mihi incumbenti deficere, pressus tanto onere. De quibus omnibus gratiosum sperans et expectans responsum, Deum Optimum Maximum precor, ut Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Personii 23. Maii 1572.

XL.

Telegdi Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdinum.

Administrationem Praeposituraе Maioris cur in- 1572. máj. 24
ducti simus vobis subducere, causae sunt non inanes, neque leves. Et, si bene recolligitis vos, expendetisque non pauca diligentius : quae nos ad id induxerunt, non erit opus ut distinctius easdem causas vobis explicemus. Nec putare debetis, paternum animum erga vos nostrum alienatum esse a vobis. Sed quoniam aegritudine laborantibus opus est medico : remedia vobis quaerere instituimus, ut ab aegritudine, quae vos exagitat, sanemus, non interficiamus. Ea autem aegritudo quum sit fere omnium maxima et gravissima, qua correpti homines nec se agnoscunt ipsos, nec maiores suos cognoscunt: tu, mi Telegdine, et te ipsum agnoscas, et nos cognoscas. Tantumqus porro progrediaris in statu, quem es maiorum tuorum benevolentia liberalitateque assequutus, quantum nec tibi ipsi noceas, nec eum offendas, qui contemptores sui aversatur, nec est vel honoris vel authoritatis suae

immemor. Desine itaque esse nimius ; et ecce omnia erunt tibi integra. Nec pluribus vobis nunc respondemus ad eas litteras, quas ad nos opera Archidiaconi Zoliensis mitti curastis. Bene valete, Posonii 24. Mai 1572.

XLI.

Novák Miklós zólyomi esperestnek Veranesics Antal.

Ad Archidiaconum Zoliensem.

1572. máj. 28. Intelleximus, quod ab iis fratribus nostris, qui ad Sanctum Benedictum profecti sunt, res et Seminarii et Ecclesiae commendata sit vobis. Qui omnino per haec praesentia festa abesse non debebant. Sed quomodocunque sit eis visum ; dabitis operam, ne quod officiorum in Ecclesia desit, et Seminarium etiam negligatur. Cui ut virum aliquem doctum et vitae exemplaris nancisci possimus ; iam duos homines nostros misimus Viennam. De quo eam curam habemus, quae certe est maxima. Audimus quoque organistam, et quosdam ex praebendariis, egregie compotationibus et frivolis rebus vacare ; unde et casum magni cuiusdam deliquii cuidam ex illis contigisse in altari, non sine magna Dei iniuria, et populi scandalo. Qui non aliunde, quam ex crapula incidisse illi credendum est. Coarguite itaque illos, ne tales sint. Quoniam non in perpetuum lenitati inhaerebimus ; ostendemusque, quod nos etiam irasci et punire discolas, et temerarios, et petulantes scimus. Ad quod certe

non natura nostra, sed aliena contumacia ac licentia descendemus, si tandem descendemus. Quum ad haec et schisma quoddam inter vos moveat. Quae pestis si constiterit, ut de ea sermo est; ea prima et praecipua erit causa, ut erumpamus, et in eos convertamur, qui paterna nostra bonitate abutentes, dignitati quoque et authoritati peccare non vereantur. Vos itaque, ut eum virum, cui passiones suae non dominantur, quantum persuademus nobis, hortamur, et petimus etiam in Domino, cavete ab iis, et prohibete ista, quantum in vobis erit; et sic in omnibus conversationem vestram apud nos comprobetis, ut vere Israelitam et dicere, et polliceri nobis possimus. Bene valete. Posonii 28. Maii 1572.

XLII.

Ujlaki Farkasnak Veranesics Antal.

Ad dominum Volfgangum ab Vylak.

Pro decima Vedrediensi Reverendissimus domi- 1572. jun. 2.
nus Vaciensis frater noster observandissimus laboravit apud nos, antequam litteras Dominationis Vestrae accepissemus, tanto studio, quanto eidem fuit possibile. Nec potuissemus eandem Reverendissimae dominationi suae ullo pacto negare, nisi nos privatae arcis nostrae necessitates, praesidiique eius et multae et magnae premerent; ut cui non aliter afficimur gratifiarique studemus, quam si ex eodem utero prodiissemus. Verum quum elapsis duobus annis liberalius effudimus in dominos et in amicos nostros decimarum nostrarum redditus, utilitates-

que earundem: in eas difficultates hoc praesenti incidimus, ut emptitio et vino et tritico novi sunt proventus nobis expectandi. Ne autem saepius in eundem impingamus necessitatum lapidem; hoc praesenti anno parcius decimas nostras elocare decrevimus. Quod ut ipsi Reverendissimo domino Vaciensi, fratri et nostro et vestro utrique nostrum observandissimo, pluribus et saepius haec hunc in modum exposuimus, petimusque, ut nos pro hoc ipso anno excusatum habeat: ita Vestram quoque Dominationem petimus; ferat hoc aequo animo, nobisque concedat, ut interpolatis annis fructus eiusdem decimae nobis etiam colligatur, neque laboret, ut singulis suis duntaxet serviat horreis. Eam enim, si elapsis annis duobus, nimirum 70. et 71., dominationi Vestrae Egregiae elocavimus: non gravetur, si hoc 72. reservandam nobis constituerimus. Imposterum autem, ubi iam habebimus aliquid in reposito, iterum utemur erga Dominationem Vestram liberalitate. Sed certe ita nos terruit haec penuria annonae anni currentis, ut ori etiam satagimus detrahere, ne arx momenti tanti patiatur quospiam defectus. Restat, ut bene valeat, et nos amet, ut est solita. Posonii 2. Junii 1572.

XLIII.

Az esztergami káptalannak Veranesics Antal.

Ad Capitulum Strigoniense.

Solliciti de inveniendo quoppiam viro gentili nostro, non peregrino, qui sufficienti eruditione polleret, et idoneus esset ad instituendam iuventutem Seminarii nostri: capellanum nostrum Viennam miseramus, ut ibi ageret cum illis studiosis, quos vos alitis apud Jesuitas, et curaret eos ad nos sumptibus nostris adducendos, ut exploraremus eruditionem eorum, perspiceremusque, num idoneus quispiam ex eis esset ad curam institutionemque ipsius nostri Seminarii. Qui recusantes ad nos venire, litteris suis sese excusarunt. Verum quantum iidem a tanto tempore didicerint: easdem ipsorum litteras vobis in specie misimus; ut videatis, et examinetis eorum doctrinam, quove etiam cum profectu stipem vestram per tot annos consumpserunt, et quid imposterum etiam sit sperandum vobis de illorum studiis; quum alter eorum statim in primo limine epistolae suae patrem fecerit Jesum Christum. Vellemus itaque deinceps, ut in tales iusumeretis iuvenes, qui non essent stipites. Sed de iis satis. Nos tamen non desistimus curam gerere magna sane sollicitudine, ut Seminario ipsi sufficientem aliquem praeceptorem nanciscamur. Cui Dubowsky nequaquam ante et sine scitu nostro adimendus erat, quam cessor illi fuisset dispositus. De quo, tametsi et nitius loquamur, dolemus tamen non me 1572. jun. 3.

Deberetisque huiusmodi consiliis non statim acquiescere, quae nihil boni pariunt. Caeterum quia iam angaria secunda praeteriit, et succurrendum est praebendariis; vellemus duos ex eis huc mitti, quorum alter sit Ladislaus. Et bene valete. Posonii 3. Junii 1572.

XLIV.

De Andreis Ferencz uskopi czímzetes püspöknek Veranesics Antal.

Ad Episcopum Scopiensem.

1572. jun. 4. Committimus, ut neminem sive sit nostrae, sive monasticae professionis, ad quosvis sacros ordines promoveatis sine examine. Observetisque etiam illud, ut si ordinandi non sint omnino doctores, nec polleant scientiis; saltem ea, quae legunt, intelligant, et idonei esse possint ad discendum, sacrosancta sacramenta Ecclesiae administare, et articulos fidei tradere. Similiter cavendum est, ne signati cuiuspiam membri defectu, ut iste oculi albugine, ordinentur facile. Quod et rubrica docet, et Deus in sacris litteris iubet; ne quid ei vitiosum offeratur, neque imbeciles, mancique quopiam membro aris suis admoveantur. Ideo, quod haec circumspicitis, rem nobis gratam facitis, et Ecclesiae Dei consulitis. Nihil enim in Christiano statu tam perniciosum habetur, quam ignorantia. Et maxime in sacerdotibus; ex quorum ore lex et verbum Domini debeat accipi. Is itaque, qui captus est altero oculo, mittatur huc, agemusque apud Nuntium Apostolicum non gravate, ut dispensetur. Alias nobis non

est tantum, praesumere aliquid simile. Ille dominus Poppelli, si est ad lyram asinus, quod praesentia sua ostendit, contentetur minoribus; in reliquum discat, ut ulteriores mereri possit. Pro Pontifice Pio V. habemus iam Gregorium XIII. creatum die sequenti eam, qua in Consistorium Cardinales convenerunt, magno sane consensu totius Collegii. Et opinio publica est, futurum non inferiorem antecessore rebus Christianis, et confoederationi trium Statuum, qui in Turcae damna concurrerunt. Al restante nulla respondiamo. E spettaremo opportunita di correggiere la maluagita del forfantello. Et state sano. Posonii 4. Junii 1572.

XLV.

Novák Miklós zólyomi esperestnek Verancsics Antal.

Ad Archidiaconum Zoliensem.

Etsi nobis optime constet, nihil tale in vobis esse, quod nos in suspicionem trahere posset, indigere vos monitis ad quampiam emendationem; quum adhuc nihil omnino unquam viderimus a vobis fieri, quod devium esse iudicaremus: hoc itaque animo quum de vobis simus, pergite incoepto cursu in servitio Domini. Et nostra monita; quae ad vos interdum damus, alios non vos attingunt. Idque facimus, sperantes quosdam, qui nos perturbant, prudentia et consilio vestro posse in viam reduci. De hoc itaque sic habete. Et quorundam passionibus, non certe spiritualibus, sed carnalibus sive temporalibus, quoad poteri- 1572. jun. 4.

tis, occurrite, ne et quies publica, et nos ipsi perturbemur.

De castigato praebendario valde probamus. Correptoque etiam organista, bene factum est. Et videte, si erit discolus, ut Ecclesiae alium curemus; in qua similia prodigia retineri nolumus. Curaturi (ut iam scripsimus) de praeceptore Seminarii.

Sumptus Seminario non debent deesse. Sed quod ei collatum sit pro elapso anno, vel etiam pro praesenti, primum a nobis, deinde a Capitulo, et postremo ex Abbatia Zeplakensi, subducatis quamprimum rationes. Nosque edoceatis primo quoque tempore, quid scilicet et in ipsum imsumptum sit, et qua ratione omnia fuerint administrata. Quo etiam adiungetis redditus unius Canonicatus, qui sunt illi applicati. Quoniam certe hi omnes proventus non sunt parvi. Et propterea adeo etiam egere non deberet. Adhibete itaque curam, ut ista cognoscamus. Nolentes omnino, ut tanti redditus fiat dissipatio.

Proventus Praepositurae Maioris, qui restant, asservetis nobis; qui iam sunt redditi, quum ad vos redibimus, videbimus.

De schisma, ad quod nobis respondistis, non sine causa scripsimus. Et res luce clarius patet. Quam coram exponemus, quum Deo volente redibimus, nominatimque de omnibus loquemur, de quibus nunc cor nostrum queritur. Quod omnem paternam pietatem excedit, in tantum cupiamus uno vos omnes Divini Spiritus consensu in servitio Dei esse coniunctos et conglutinatos. Neque vos in iis computamini, de quibus lamentamur. Sed propterea temere non diximus, ne ut homo abducamini. Et haec in bonam par-

tem accipite; valeteque in Domino. Posonii 4. Junii 1572.

XLVI.

Liszthy János veszprémi püspöknek Veranesics Antal.

Ad Vesprimiensem.

De consilio nobis dato habemus gratias. Quod 1572. jun. 8.
certe verissimum est, eoque utar constantissime, quoad potero; sciens, peti me hominum malitia. De adventu meo in aulam, mora non erit; daboque etiam operam, ut ante diem praescriptum Viennae constituar. De suis vero thermarum Podoviensium, quod scribit, balneis nimirum, quod stomacho offecerunt, intellexi quidem satis abunde. Sed miratus sum, quod vulgarium remedio vitam, qua nihil habemus pretiosius, commiserit. Amburgenses multi, et maxime duo Reverendissimi domini fratres nostri observandissimi, Varadiensis et Vaciensis, magnopere nobis commendaverant, commissoque illis per dies proximos pede altero, ex quo reliquias podagrae, quae in tumoribus resederant, extrahi volueram; idque certe non alio animo, quam ut experirer, cuius vtrtutis essent, et quantum valerent; demum memorato pede meo vix quinquies earum thermarum aquis immerso illud effecerunt, ut primum tumore eius a genu ad plantam usque in cuiuspiam utris crassitudinem adaucto, ardorem quoque, ac pruritum talem eidem pedi induxerant, ut ulceribus tandem reppleverint; ungue ardorem ac pruritum ipsum non ferente. Exterritus hac vi aquae non bene intellecta, nec satis complexioni ac

morbo meo accomoda, destiti ab eius usu, et illi in sempiternum valedixi. Data dehinc opera remediis quibusdam restinctoriis, intra quatriduum liberatus sum et ardore illo, et pruritu simul cum tumore. Iamque et vestigium firmius figo, et claudicare cesso.

Ac demum ut ab exemplo Reverendissimae dominationis Vestrae usum similium thermarum dissuadeam, quod certe et amanter, et fraterne facio: oro, non sequatur vulgarium remedia. Neque admittat alia, quam quae certa cognoverit, quaeque etiam nihil secum afferant fortuiti. Thermarum autem omnium vis ac virtus quum sit potens, et varia, nec ita exacte a nostris medicis cognoscatur: non sunt certe adeundae. Uno, aut altero, imo ne decimo quidem exemplo Reverendissimae dominationi Vestrae non minus satisfacio: accipiat etiam duo alia et ea recentia. Gregorius Babindali, bonus, pinguis et dives nobilis, ingressus nuper Pesthinienses thermas, arbitror saginam suam minuendi causa, eisque per paucissimos dies una cum domestica familia sua usus, tali scabie respersus est cum omnibus suis, ut nesciatur, leprane, an ulceribus patriarchae Job correptus fuerit. Nuncque lecto decumbit propior morti, quam vitae. Stephanus quoque Gywlay, Canonicus meus et concionator, non accomodus ad easdem profectus thermas, et diutiuscule usus illis, amissa virtute stomachi, et corporis viribus, domum reversus est ictericus, et de vita eius dubitatur. Nec plurium similes casus recenseo. Rogo tantummodo, ut velit curare, quo hac vice liberetur a periculo, et imposterum ab omnibus thermis caveat; quum non sunt omnibus complexionibus felices. Sibique id de me persuadeat, quod de illo possit, qui eam et incolumem, et longaevam, et

quam amplissimam esse cupiat. Valeat ex sententia, meque ad XI. huius expectet. Posonii 8. Junii 1572.

XLVII.

Tarnóczy Mátyásnak Veranesics Antal.

Ad Matthiam Tharnoczy.

Quomodo noster Lyndvensis de conventione ve- 1572. jun. 7.
stra ad servitium nostrum convenerit: credimus, eum minus intelligere, quam intelligamus nos. Et quia ipse assignavit vobis decimam Helbensem, cur postea eandem ademerit, nec scimus causam, nec culpam nostram agnoscimus. Quippe qui aliquoties commisimus ei, ut eam vobis liberam permitteret. Sed quia cum damno vestro, quod vobis dederat ademit; videte, quam nobis etiam fuerit obediens. Quicquid itaque in hoc actum sit; illum, non nos requiratis, et ipse vobis satisfaciat. Quoniam vero proxime etiam misimus vobis quasdam pecunias nomine vestri servitii; arbitramur vos bene animadvertere, voluisse nos, ut vobis satisfieret. Sed si ipse sic vobiscum egit, ut non debuisset; quare nos culpetis, non videmus.

De Baimociensi tritico idem Lyndvensis non habuit commissionem a nobis, huc illuc distrahendi; sed asservandi ad solum Vywar. In hoc quoque male se gessit. Et nunc, quia aliud triticum non habemus, quam illud de Baymocz: dispensare illud nequaquam possumus. Ipseque de reliquo contentet vos, qui vobiscum convenit.

Ad servitium vero inse
tis, quod attinet, agit

ter complexuri sumus. Sed quoniam Sedes nostra Metropolitana eget Notario; vellemus, ut postquam Notariatum Comitatus resignastis, assumeretis eum in Sede nostra. Nosque eam vobiscum conventionem faciemus, quae vobis erit et utilis et honorifica. Ac ne imposterum rebus vestris aliorum culpa molestemur; edocete nos super hoc, et deliberate; vobis nos hunc in modum non deerimus.

De stipendiariis, qui colonos nostros Hinoranienses afflixerunt, nescimus quid dicamus; sed affliget eos Dominus. Hucusque etiam sic nostra periit Patria. Quod si peribit etiam imposterum, certe culpa nostra non peribit. Vosque interim bene valete. Posonii 7. Junii 1572.

XLVIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1572. jún. 16. Dicturus opinionem meam pro clementi mandato Sacratissimae Maiestatis Vestrae, quibusnam personis duo officia, Locumtenentiae Regiae et Supremi Capitaneatus cis Danubium nunc vacantis, censerem esse conferenda. Quae quum summos et magnae sufficientiae viros requirant, nec iam talium apud nos ea copia inveniatur, quae esset necessaria, et felicioribus Regni temporibus uberrime suppetebat; aliud quod dicam nescio, quam ut iis utamur, quos nobis tot aerumnae Regni fecerunt reliquos.

Et primum quod ad Locumtenentem attinet: is paulo amplioribus animi dotibus et legum Regni peri-

tia sufficienter instructus sit, necesse est, debetque eo quoque ingenio, atque ea gravitate pollere, quae dignitati Principis sui, cuius locum sustentaturus est, et gesturus vices, commode et cum decore respondeat. Quum itaque Reverendissimum dominum Zagrabiensem honore aliis Praelatis non infeliciter has partes attigisse, et ea etiam industria rerum gerendarum inserviendique Principibus videam satis esse praeditum; censerem illi Locumtenentiam esse conferendam. Nisi officio Banatus, et studio longius ab aula manendi impediretur.

Supremum Capitaneatum duo Comites captant, dominus Ecchius a Salmis, et dominus Georgius Zrynius. Qui ambo etsi sunt nobilitate et facultate opum satis idonei: alterius tamen et aetas et maturitas et rerum militarium experientia adducunt me non mediocriter in sui favorem. Comitis nimirum Ecchii; qui iam dudum excessit ex tirocinio, diuque est quod optimum specimen sui praebeat in servitio Sacratissimae Caesareae Vestrae Maiestatis. Nullis interim laboribus et vitae suae periculis, effundendisque propriis facultatibus parcendo, ut patrem et avum suum, qui de Hungaria satis bene meruerunt, imitaturus Maiestati Vestrae ac Serenissimis suis liberis, dominis nostris clementissimis, gratam servitutem exhiberet. Alter vero habet quoque parentis non obscura, neque pauca merita; et quod omnino nostras sit ab hominum memoria, magnaeque expectationis iuvenis. Praesentia tamen Regni pericula, ac Sacratissimae Maiestatis Vestrae onera et sollicitudines non tironem, sed virum; et certe ducem iam consumatum exigunt. Comitem itaque Ecchium nomino, ut quem totum Regnum amat, exigit, postulat. Dominus Zrinius

crescat, et expectet sua tempora; quum ultimus nunquam sit futurus, si cum Sacratissimae Maiestatis Vestrae Caesareae coniunget se benigna voluntate, et fortunae suae maturitatem aequo animo expectabit. Juvenum enim virtus semper in herba est, virorum in fructu.

Utriusque huius rei opinioni meliori me submisso. Viennae XVI. Junii 1572.

XLIX.

Telegdy Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. jun. 19. Quae scripto nobis respondistis, legimus et intelleximus. Et quia videmini nos in arctum quoddam nimis velle circumscribere, et ex nobis de suis certis rebus voluntatem nostram ultimam exprimere conari; quod ita subito facere nequimus, si rei inter nos motae commode consulere velimus: hortamur vos, ut adventum nostrum Tyrnaviam patientius opperiri velitis. Quo quum propediem cogitemus; ibidem curabimus, ut quod nunc hic perfunctorie optatis fieri, tunc quietius transigamus. Idque sic, ut nec paternus noster vobis animus desit, et nos de vestro filiali nihil desideremus. Quum nos nihil aliud quaerimus, quam inter nos et fratres nostros eam coniunctionem, quae inter ministros Ecclesiae Dei esse debeat. Bene valete. Viennae 19. Junii 1572.

L.

Veranesics Antal királyi helytartó.

Nos Maximilianus etc. recognoscimus et notum 1572. jun. 24.
facimus omnibus quorum interest per praesentes; quod nos perspecta iam pridem et cognita fide, diligentia, et in rebus tractandis solertia et integritate, multiplicibusque et gratis servitiis Sacrae quondam Caesareae et Regiae Maiestati domino Ferdinando genitori nostro charissimo felicis memoriae, et Nobis quoque ac Regno nostro multifariam praestitis fidelis nostri, Reverendissimi in Christo Patris domini Anthonii Verantii, Archiepiscopi Ecclesiae Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati Nati, Summi et Secretarii per Hungariam Cancellarii et Consiliarii nostri: eundem in absentia nostra praeficimus et constituimus in Nostrum praedicto in Regno nostro Hungariae et partibus ei subiectis Locumtenentem, durante nostro beneplacito, conditionibus infrascriptis. Et imprimis, ut omni illa authoritate et facultate fungatur, qua tum aliorum praedecessorum nostrorum, cum etiam charissimi olim genitoris nostri tempore ceteri Locumtenentes ad tempus constituti usi sunt; videlicet, quod habeat facultatem legitime mandandi fidelibus regnicolis nostris in omni publica Regni nostri administratione et defensione; quod possit indicere pro commodo Nostro et Regni nostri Conventum Particularem eisdem Regnicolis nostris necessitate requirente, praescitu tamen nostro, aut Nobis rebus maxime dif-

ficilibus urgentibus ab ipso Regno nostro remotius existentibus, in negotiis, quae moram ulteriorem non admitterent, emergentibus cum consilio fidelium Consiliariorum nostrorum, quorum scilicet similiter consilio Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum negotia gerat et administret, pro temporis et rerum nostrarum nccessitate, dum scilicet per eum nostro nomine vocati et requisiti ipsum accesserint. Item quod teneatur et debeat in absentia nostra post Nos Ecclesias Dei, ac iura et libertates Praelatorum ac aliarum ecclesiasticarum personarum manutenere, ac contra omnes defendere. Similiter etiam Barones, Proccres, Nobiles, Civitates et universos Status et Ordines in suis iuribus et libertatibus post Maiestatem Nostram iuxta sui exigentiam et suam possibilitatem conservet. Quod habeat in absentia nostra jus conferendi personis dignis bona et iura possessionaria usque ad trigintaduos colonos seu jobagiones sessionatos se extendentia, quae non maiori, sed in eo numero vel infra, sive per notam infidelitatis, sive per defectum seminis, aut alio quocunque jure et titulo ad Sacram Regni nostri Hungariae Coronam collationemque nostram Regiam legitime spectarent; ita tamen, ut talis donatio prius non fiat, quam nos per eundem Locumtenentem nostrum de qualitate et quantitate bonorum, de meritis item et conditione personarum fuerimus edocti, idemque a Nobis hac de re acceperit responsum et commissionem. Quod habeat ius conferendi (praescitu tamen similiter nostro) Beneficia Ecclesiastica presbiteris Catholicis idoneis et benemeritis in omnibus Ecclesiis in manu nostra existentibus, et etiam in illis, in quibus domini Praelati jus Patronatus a Nobis non habent; exceptis tamen

Praeposituris et Abbatiis Infularibus et Maioribus. Quod habeat facultatem omnibus tenuioribus scilicet nobilibus, non ultra triginta colonos habentibus, videlicet malefactoribus, furibus, casualia homicidia perpetrantibns, et similibus jure convictis nostra Regia auctoritate gratiam faciendi; exceptis illis, qui contra personam nostram vel auctoritatem aliquid facerent, aut alioquin enormia nimis facinora committerent; de quibus Nos prius requirere, et nostram deliberationem expectare debeat. Immo praeficimus, constituimus et annuimus, harum nostrarum vigore et testimonio mediante. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae 24. die Jnnii anno Domini 1572. Regnorum nostrorum Romani X. Hungariae et aliorum nono, Bohemiae vero anno XXIIII.

Jegyzet. A királyi helytartók hivataloskodása XVI. századi történetünknek igen fontos jelensége lévén, az egyes királyi helytartók tiszti hatalma is a történetbuvár figyelmének érdekes tárgya, melyet kiválólag kineveztetési okmányaikból tanulmányozhatunk. Ez oknál fogva ezen okmányok gyűjtése igen kivánatos volna. A jelen munka erre nem terjeszkedhetvén, csak azon két különbségre akarok figyelmeztetni, mely Verancsics Antal fentebb közlött, és a közvetlen elöde, Bornemisza Pál erdélyi püspök, 1572. april 9-én kelt helytartói kinevezését tartalmazó okmányokban találtatik. A 92. lap 3. sorában azon szavak helyett „Consiliariorum nostrorum“ „ipsum accesserint“-ig, Bornemisza Pál kinevezési okmányában a következő szavak állanak „Consiliariorum nostrorum, si qui penes eum, sicuti penes aliorum Locumtenentes antecessorum nostrorum ante hec intertenebuntur; quorum scilicet similiter consilio Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum negotia gerat et administret; inter quos etiam Ordinarii Consiliarii nostri, qui Locumtenentem ipsum pro occurrentibus eorum, et Regni nostri necessitatibus Posonii (quae civitas locus et sedes administrationis suae esse debet), aut alibi pro temporis et rerum necessitate agentem accesserint, in Consilio suum semper locumque, suamque sessionem et vocem habeant, pro uniuscuiusque dignitate, honore et statu.“ Úgy szintén 92. l. 24. sorában, ezen szavak „prius non fiat quam nos“ után, még a következő szavak állnak: „si modo intra limites Regni nostri Hungariae vel Austriae praesentes fuerimus.“ Különben v. ö. Várday Pál kinevezés okmányát is a Magyar Törvénytárban.

LI.

Krusich Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Krwsyth.

1572. jun. 27. Jam hoc anno venales vel elocatitias decimas non habemus; quum eas quoque, quas elocavimus, non voluntate nostra ultronea elocavimus, sed amicorum coacti sumus petitionibus. Idque non sine nostro incommodo. Propterea, sicuti antea, ita nunc etiam denuo commisimus administratori proventuum nostrorum Benedicto Litterato, ut nullas nostras decimas cuippiam det in arendam, sive illae sint Benii, sive Chehii, aut Szyliczii, vel quaecumque aliae; sed eas omnes ad arcem nostram colligat. Ideo Magnificam dominationem Vestram rogamus, ne propterea nobis indignetur. Quum enim nos quoque habemus confinium maximum; ita proventus nostros nolumus distrahere, ut imposterum egeamus, arxque nostra, et milites nostri defectum patiantur. Dominum Thomam Palffy non vidimus. Cui qnidem bene volumus, et amicitiam eius gratam habemus: decimis tamen et proventibus nostris nequimus soli nos necessitates sublevare. Et haec quum Magnificae dominationi Vestrae coram etiam diximus, Eandem petimus, velit nos de his habere excusatos. Et bene valeat. Viennae 27. Junii 1572.

LII.

Veranesics Antalnak Ő Felsége hadi tanácsa.

Sacrae Romanorum Caesareae Hungariaeque et 1572. jul. 2.
Bohemiae Regiae Maiestatis nomine Reverendissimo domino Verantio Archiepiscopo Strigoniensi significatur: quod propter rumores Turcicos Magnificus Simon Forgach, in finibus Suae Maiestatis antemontanis Supremus Capitaneus, diebus his proxime praeteritis aliud facere non potuerit, quin milites Suae Maiestatis Corponenses et Bosokienses passim per villas dispersos convocaret, et prope Nitriam in duas villas ad Archiepiscopatum pertinentes Izbegh et Egerzeg nuncupatas collocaret. Si forte contingeret in tractum illum, qui est inter fluvios Nitriam et Vagum, hostes excurrere: dicti milites Suae Maiestatis illinc facillime possent praedabundos et palantes invadere; siquidem neque Comitatus velit in tali necessitate insurgere, neque Wywarienses suos equos reducere, ne prorsus sine ullo milite hostes illam Provinciam invenirent. Acciderit autem interea, quod dum alii milites Suae Maiestatis subsisterent in quadam alia villa Kysboson vocata, coloni Archiepiscopatus in possessione Hynoran degentes, cum vexillo, tibiis et timpanis, instructo ordine in illa villa milites in suis hospitiis ex opinato aggressi sint, et de uno horto in alium pulerint atque insecuti sint adeo, ut eorum vim milites ne sic quidem sustinere potuerint; sed tandem coacti in segetes se surripuerint et occultarint. Unde postea ad Naghboson se receperunt, et illic perman-

serunt; Ladislao Chuty equite nobili sclopeto traiecto, quem eo vulnere moriturum existimant. Et quia villa Kysboson in alieno fundo sita est, ob nullam aliam causam eos id fecisse plerique putant, nisi quod simili tumultui, quem Georgius Zambokreczy in opido Zambokrecz paulo antea concitavit, ex his Hynoranensibus aliqui interfuerint, et sicuti in tali re fieri solet, a militibus aliquas plagas acceperint. Aliae his similes querelae de colonis Archiepiscopatus et antea etiam Maiestati Suae Caesareae sunt propositae. Unde fieri vix possit, quin Maiestas Sua Caesarea aliquid suspicetur, non quidem de Suae Reverendissimae dominationis persona, quam omnino excusatam habet; sed tamen de provisoribus seu officialibus dominationis Suae Reverendissimae. Qui si ad talia colonos instigarent, vel saltem conniverent, eis sane minime condonandum foret. Esto enim quod milites interdum aliquid delinquant: non est tamen rusticorum, in eos propterea statim armata manu irruere. Eo gravius quidem peccarunt Hynoranenses, qui milites Suae Maiestatis in alieno fundo quaesiverunt et adorti sunt. Aut enim coloni ferre debebunt milites; aut militibus sede pulsis, ut hostibus praeda fiant, necesse est; aut hoc metuendum erit, ne milites quoque concurrant, et illatas eis iniurias ulciscantur. Maiestas itaque Caesarea, quae futurum malum praevideat, et gliscentem hanc scintillam extinguere cupiat antequam in flammam erumpat, petat a Reverendissimo domino Archiepiscopo, ut Hynoranenses huius rei pessimae authores statim apprehendere, et apprehensos tamdiu detinere iubeat, donec de re tota cognoscatur. Interim Maiestas Sua Caesarea deliberatura sit de commissariis neutri parti suspectis; qui praemissa omnia et

singula accuratissime inquirant, et totam controversiam decidant atque componant; sin autem ab eis id fieri non potesit, una ant altera parte forsitan reluctante, cum ipsorum opinionibus ad Maiestatem Suam Caesaream omnia referant ex iusto et aequo definienda. Et quia haec publicam quietem concernunt, confidit Maiestas Sua Caesarea, Reverendissimum dominum Archiepiscopum eo magis etiam in iis praestiturum suum officium.

Decretum per Caesaream Maiestatem
dic 2. Julii anno 1572.
Pieringer m. p.

XLV.

Pográny Benedekuck Veranesics Antal.

Ad Benedictum Pograny.

Quod ad nos semper perscribas ea, quae de nobis diversi homines, imo etiam nostri obloquantur, bono sane abs te animo accipimus; tantumque abest, ut haec te adulatorie facere iudicemus, ut etiam hortamur te, idipsum posthac facere intermittas. Quum enim nos, qui praesimus aliis, non omnia per nos ipsos et audire et videre possimus: valde nobis gratificantur tales, qui nos de his edocent. Ille autem alius, quem non nominamus, quod inter alios acerbius nos proscindat, et calumnietur nobis, sine illum. Quoniam et dolet, et causam habet. Quam tamen ipsemet sibi peperit, non accepit a nobis. Quod plerumque iis omnibus acci- 1572. jul. 2.

dere solet, qui nimis properant, et benefactoribus suis abutuntur; idque solum consectantur, quod cupiditas suggerit, non aequitas consulit. Et haec de his. Quae nobis haudquaquam somnum intersumpnunt. Et rabulae, ubi declamaverint diuturnius, victi labore proprio obmutescent tandem; et probi triumphabunt, laetabunturque in multitudine pacis. At tu promissi tui non immemor gere curam de quatuor canibus leporariis boni generis; et sint pulchri ac magni. Vale, Viennae 2. Julii 1572.

LIV.

Szilvának Veranczics Antal.

Ad Zylvam.

1572. jul. 2. Quod sollicitaveris Reverendissimum dominum Episcopum Chanadiensem pro curriferis equis, habemus tibe gratias; eosque ubi adducentur, eidem Reverendissimmo domino persolvemus. Ubi vero de accessione Locumtenentiae Regiae nobis gratularis, facis ut amicus. Nosque non ignoramus, esse dignitatem magnam et honorificam; nostrae tamen senili aetati non accomodam, quod viribus validioribus destituti minus speremus, nos eius curis atque laboribus suffecturos. Tibi tamen pro isto tuo erga nos affectu, quo nobis tantum splendorem gratularis, habemus gratias. Quum autem conquereris de tenacitate istius Camerae Posoniensis et Scepusiensis; quae quam sit omnibus, qui ex ea pendent, liberalis, scimus omnes, ego vero

etiam experior magno meo cum incommodo, et perturbatione animi. Sed quid possumus, si in haec tempora incidimus, de quibus nemo omnium mortalium sit, qui contentetur. Quo autem ab initio fui studio, ut satisfaceremus tibi pro debitis nostris: id tecum egi, quod voluisti. Ego quoque cumulate etiam conatus sum facere, idque aeque sic, ut tute voluisti. Ne autem omnino de me queri potuisses, pretium quoque unius decimae Tornensis, quod in nostris obligationibus non erat, ultro priori cumulo addidimus, et in te transtulimus. Te nihil prorsus desperante, quod omnes harum Camerarum dominos Consiliarios certos haberes inimicos. Et si non est alia in hoc difficultas, quam quod expectanda tibi sit contributionis praesentis Regiae importatio: parum est, quod differtur. Nec dubitamus, has ambas Cameras futuras tibi liberales.

Ubi demum agis de privato tuo statu: credimus, te dudum novisse nostrum animum et deliberationem; nosque nihil fecisse temere, sed causis abs te nobis quod imposterum nunquam tale quod tranis igemus, datis. Propterea quum etiam maxime iuraverimus, quod imposterum nunquam tale quid transigemus, unde tibi debere cogeremur. Nimis enim nos et oppugnaveras, et expugnaveras; imo ita etiam exagitaveras, quod in rabiem compuleras. Qua molestia liberari cupidi, sic clavum fiximus: imposterum potius tua amicitia, quam servitute utamur. Esset enim imprudentis, pluries in eundem lapidem impingere. Nec particularia prosequimur. Sed male nos tractasti; nec id nostro, sed tuo potius incommodo. Et arbitramur, horum te meminisse; nec iam opus esse priora retexere. Coegisti nos etiam scripto, ea tibi in memoriam revocare. Et parcas nobis, quod sine fuco loquimur. Nos tamen

valde terrent quaedam ingenia, quae in recessu rerum consueverunt pungere. Sed haec, uti tibi soli scripsimus, ne in vanum pendeas: ita te in omnibus aliis pro viribus nostris favore et patrocinio nostro prosequemur ubique, ut fecimus hactenus, et initio etiam digressionis nostrae tibi obtulimus. Quod reliquum est, non libenter contendimus ut pacis et quietis homo. Habeas itaque nos excusatos. Et bene valeatis. Viennae 3. Julii 1572.

LV.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

151

Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis sincere dilecte. Commiseramus superioribus mensibus fideli nostro Reverendo Paulo Abstemio Episcopo Transylvaniensi et Gubernatori Nitriensi, ac eo tempore Locumtenenti nostro, ut controversiam illam, quae inter fidelem Nostrum Magnificum Joannem Choron de Devecher Comitem Comitatus Soproniensis ab una, ac religiosas sanctimoniales de Wasarhel ratione juris Patronatus, quod in eodem Monasterio de Vasarhel ipse Joannes Choron se habere praetendit, ab altera parte iam diu mota est, in proxime praeterita Diaeta Generali adhibitis sibi Judicibus Regni Nostri Ordinariis revideret; ad ipsam enim revisionem ambae partes consenserunt. Sed quia idem

Locumtenens Noster extrema sua senectute, et etiam diversis aegritudinibus impeditus neque Diaetae interesse, neque revisionem ipsam perficere potuit, et deinde non multo post tempore officium Locumtenentiae resignavit: Nos partium supplicationibus interpellati eius controversiae revisionem et determinationem vobis veluti Locumtenenti Nostro, quem utpote in locum dicti Episcopi Transylvaniensis subrogavimus, committendam duximus. Fidelitati itaque Vestrae committimus et mandamus, ut in Diaeta Generali primitus Deo volente celebranda, assumptis vobiscum Judicibus Regni Ordinariis, Magistrisque Protonotariis, qui tunc omnes aderunt, auditisque partium propositionibus, allegationibus et responsis, ac discussis litteris quoque juris Patronatus, quas dictus Joannes Choron producturus est, eam deinde controversiam pro justitia et aequitate ita revidere et determinare debeatis, ne ulterioribus querelis imposterum occasio praebeatur. Secus non facturi. Datum Viennae die septima Julii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Maximilianus mp.

Nicolaus Isthuanffy mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem Comiti Perpetuo, Primati Hungariae, Sanctae Sedis Apostolicae Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario et Consiliario, ac in Hungaria Locumtenenti Nostro etc. fideli Nostro syncere dilecto.

Redditae Viennae 19. Julii 1572.

LVI.

Érseki jövedelmei kezelőinek Veranesics Antal.

Ad Benedictum Deaky et Joannem Andreffy proventuum archiepiscopalium provisores.

1572. jul. 7. Decimatores, quos e-tis emissuri, ita emittatis, ut cohortem ministrorum secum non trahant; sed quilibet ad praescriptum vestrum habeat et ministros et equos. Praeterea mandetis illis, ut decimationi sedulo instent, et eam quam celerrime absolvant. Neque dies ducant conviviis et compotationibus apud suos hospites. Ab eo enim tempore, quo huc venimus, et Magnatum quorumdam et nobilium plurium litteris moniti sumus, ut similium decimatorum actionibus diligentius advigilandum curemus; quum et subditis aliorum onerosi sunt, et nobis non mediocriter damnosi. Ultra enim, quod subtrahant non pauca, consueverunt etiam condonationibus uti, ut tectius rei suae familiari consulant, nostrae vero detrahant; curantes sibi et Christianitatis pecunias studio ac data opera, ut ea etiam via loculos suos expleant. Dicunt quoque, quod ex composito faciunt interdum, ut decimati partem aliquam persolvendae decimae subducant, negantes quicquam se habere praeterea decimae nomine; eaque postmodum cum simulato fure, vel ex tertia, vel ex quarta, vel etiam ex dimidia parte divisa, totam, vetere quadam lege et consuetudine improbe usurpata, et improbius observata, sibi cessisse con-

tendunt. Quod furtum utrivis horum duorum, vel decimatori vel furi ex parte, aut utrisque ex aequo cedat, quia dominis decimarum adimitur, quicquid hunc in modum de redditibus eorum subducitur; peti nos inposterum hoc furto nequaqnam volumus; totumque adhibete studium, ut is usus finem sortiatur, neque a decimatoribus nostris retineatur. Cura quoque omni habita, ut iidem decimatores cum praescripto numero ministrorum exeant; et quicquid ad plures expenderint, id nobis reponere teneantur. Omnesque admoneatis, ne sint subditis alienis molesti vel onerosi; sed modestiae suae et utilitati nostrae studeant. Valete. Viennae 7. Julii 1572.

LVII.

Esztergami vicariusának Veranesics Antal.

Ad Vicarium Strigoniensem.

Ubi nobis gratulamini accessionem dignitatis et officii Locumtenentiae Regiae, habemus vobis gratias. Quantum tamen nos ipsi nobis de ea gratulemur, fusius coram loquemur. Sed certe gravissima nobis accessit sarcina: nec ea ob id grata; fed ferenda tamen, ne desimus patriae, donaque et Dei et tanti Caesaris abiciamus. 1572. jul.

„Decimam Holych et Sasyn, tantummodo de Eleskew nulla facta mentione, Magnificis dominis Locumtenenti Palatinali et Michaeli Reway pro florenis nouingentis; quartis Archidiaconi, et plebanorum

sedecimis demptis. Vos itaque gerite curam de vestris quartis: quas quantum in nobis erit, adimi vobis non patiemur; quum sic et expeditoriae nostrae habent, quas illis, quum Posonii erimus, daturi sumus.“ *)

Et haec ad proximas vestras. Bene valete. Viennae X. Julii 1572.

LVIII.

Deáky Benedeknek Verancsics Antal.

Ad Benedictum Deaky.

1572. jul. 14 Certiorem te facimus, quod Maiestas Caesarea omnino voluit decimas Comitatuum Zoliensis et Turociensis quotannis, imposterum arendari Camerae Novizoliensi, et ex eadem expectari earum pretia. Obstitimus quantum potuimus; sed necessitas publica, et Maiestatis Suae dignitas atque authoritas vicit. Igitur si forte iam emisisses (uti mandabamus) in Turociensem Comitatum decimatores, revoces eos; neque emittas, si nondum emisisti: sed eam Camerae Novizoliensi libere percipiendam sinas. De aliis gere curam tuo arbitratu et nostro commodo. Vale. Viennae 14. Julii 1572.

*) A levélnek jegyek közti része a kéziratban keresztül van húzva.

LIX.

Mikulich Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Myculyth.

Supplicati nobis pro Laurentio Bwbalio, quem coloni nostri Trubinenses in parochum sibi concedi postulant. Is autem quoniam sectarius est, et a sectariis Bregensibus sacerdos factus: sacerdotem legitimum non agnoscimus, nec habemus. Recipique etiam in parochum Trubinensem nequaquan volumus; donec aut rescipiscat et ordines sacros pro Ecclesiae Romanae ritu petat atque recipiat, recantatis publice erroribus haereticis; aut si in illis obduruerit, excludatur, ne depravet gregem Dominicum. Tu itaque ut in his expeditius possis procedere, desume exemplum litterarum nostrarum, quas ad eosdem Trubinenses dedimus; curesque, ut interpretentur diligenter, et non solum Trubinensibus, sed etiam aliis prosit earum lectio. Quas etiam ita Latine scriptas si tuo nomine in plurium manus venire studueris; fungeris grato nobis officio. Quum haercticorum scripta adeo iam vendicarunt sibi hominum studia, ut pro re quasi absurda teneant ea, quae sunt ab Orthodoxis Patribus exarata. 1572. jul. 14.

Pro immunitate colonorum nostrorum Archiepiscopalium egimus in proxima Diaeta ratione de non solvendis theloniis; et domini Regnicolae vetera nostra super hoc confirmarant omnia privilegia. Dilatis tamen eius Diaetae omnibus constitutionibus ad proximam Diaetam, hoc etiam negotium nostrum dilatum est. Tu tamen discurras per hos Dominos, et colonis nostris sub-

levandis naves operam quoad poteris; quum quicunque accipiunt ab eis thelonia, amittunt iura et pontium et passuum iuxta plurium Regum decreta. Nos tamen suo tempore, ut liberentur ab his extorsionibus, enitemur.

Ad ternas tuas iam respondimus tibi; miramurque, quod hactenus, quum persolvendae pensioni suffeceris, nunc iam te deficere dicis, postquam exegeris pecunias nostras a Balassa. Quare gratum nobis facies, si incoepto stilo procedes, et ex his, ex quibus hactenus pensioni persolvendae suffeceris, posthac etiam sufficias. Nec pecuniam allatam a Balassa in alium usum convertas, quam in eum, quem iniunximus. Quum autem habeas vina, census, avenas, hordeum et triticum tam ex redditibus nostris, quam ex molendino Cremniciensi, aliisque ex rebus pluribus: enitere, ut eidem pensioni sic satisfacias, ne nos conturbes.

Ubi vero in fine tuarum litterarum attigisti de Balassae pecuniis, quare numerum earum non perscripseris, mirati sumus. Quasi non pertineret hoc ad scitum nostrum; ut eas ita cito alienares a nobis. Quod te facere omnino prohibemus; tibique etiam committimus, ut de summa earum quamprimum nos edoceas, deque illis id exequaris, quod tibi coram Posonii mandavimus. Nec secus facias.

Quod reliquum est, Maiestas Caesarea decimas nostras Turoczienses et Zolienses omnino habere voluit; idque his modis, quos cognosces postea. Interim itaque decimatores in Zolienses non emittas; et si iam emisisses, revoces eos, ipsamque decimam permitte ericio*) liberam. Vale. Viennae 14. Julii 1572.

*) Vonatkozás Igel Vilmos beszterczebányai kamarafönökre.

LX.

Trubinai alattvalóinak Veranesics Antal.

Ad subditos suos Trubinenses.

Laurentius Bobalius, filius parochi vestri, qui 1572. jul.
non ita pridem apud vos decessit, venit ad nos cum litteris vestris, quibus petebatis: ut eum vobis in locum patris sui concederemus, et in parochum confirmaremus. Nos, etsi studemus commodis vestris, non solum temporalibus sed etiam spiritualibus: is tamen, quem optatis in ecclesiastem vestrum, quum non est sacerdos legitimus, eum vobis concedere et confirmare nequaquam possumus. Quid enium Ducis Bregensis antistites, si inter haereticos possint esse antistites, in Diaecesi nostra iuris et authoritatis habere queant, ut in bonis nostris, atque adeo etiam in ipsa Diaecesi nostra dispergant sacerdotes sectarios? De quorum legitima clavium potestate adhuc in Ecclesia, quae est in Christo instituta, ab Apostolis universo mundo declarata, et a tot Episcopis, partim martyribus partim confessoribus, ad haec nostra usque tempora aucta et conservata, argumentis miraculorum infinitis nihil constitit, praeterquam quod totam Christianitatem divisionibus confuderunt, et ab invicem distraxerunt; nulli studio atque conatui magis intenti, quam ut Ecclesiam Romanam, quae sola inter tot spurias atque aemulas verbi Dei testimonio nititur, evertant, et in odium hominum adducant.

Propterea monemus vos, ne velitis nimis esse faciles, ad huiusmodi doctorum doctrinas accomodare vestras aures, et corum credere fabulis, seducique verborum lenocinio. Quum de sanctitate et pietate scelestissimi etiam homines possunt quidem loqui; sed in sacerdotibus, de quorum ore lex et verbum Dei debet accipi, non cadit ista intemperies. Respiciendumque imprimis est, num sint legitimi sacerdotes; alias sacramenta, quae administrant, non sunt sacramenta. Dicit enim Deus, quod „currebant, sed non erant missi; prophetabant, sed non per me.“

Vos itaque sensus vestros intendite, et oculos aperite. Neque alios parochos ad curam animarum vestrarum retinete, quam qui Catholicae Romanae Ecclesiae ritu funguntur sacerdotis. Quoniam inter vos nequaquam similes homines degere patiemur. Vesci enim Sanctae, verae, et Catholicae Ecclesiae Romanae uberibus atque horreis, quae est a nato Domino nostro Jesu Christo omnium Christianorum mater; eam vero non agnoscere, sed acerrime persequi atque oppugnare; quid est hoc aliud, quam Christi Jesu redemptoris nostri contradicere institutioni, spiritu agi vertiginis, et adinventionibus malarum mentium inhaerere, doctrinisque Sathanicis larva Evangelicae pietatis obductis, populos Dei inficere et depravare? Intus et foris lupi. non parcentes gregi, dum fidem Christianorum geminam in eas varietates dogmatum confundere et praecipitare contendunt, quibus fiet, ut ipse etiam filius hominis, quum postremis temporibus ad iudicandum vivos et mortuos denuo veniet, eam ipsam fidem, quam reliquit nobis salutis nostrae signaculum, vix sit in terris reperturus. Qua varietate. quia iam huiusmodi doctorum opera totus mundus scinditur in

partes; nec coetus hominum ac nationum tam multiplices plane intelligant, in quas vel inclinent vel deficiant. Sed potius deficiant, quam veram et genuinam omnes fere amiserint, et universi fluctuant; veluti complures naves in alto, gubernatoribus destitutae, nullae earum vehuntur recto cursu, sed incerto, pro undarum et ventorum rabida vi, huc illuc impelluntur, et demum superatae maris tempestate et insania, hauriuntur naufragio.

Is omnium eorum finis est, qui in religionis negotiis haereticis adhaeserunt. Apud quos nullus ordo, nulla ratio, nulla disciplina observatur; licentia vero, legem Dei et Ecclesiae instituta contemnendi, tanta est, quanta in iis maxima esse consuevit, qui Deo, et justitiis, ac legitimis eius bellum indicunt. Ut gigantes olim, quos scriptura testatur propterea periisse, quod non habuerint disciplinam, vastum et ferox hominum genus. Vos, meae agnicolae, me agnoscite, et vocem meam audite, caveteque omni studio, ne sectariorum Christos, ubicunque eos vobis extra Ecclesiam Catholicam ostenderint, consectemini. Ait enim Propheta, quod vox eius non auditur foris. Dicit et Paulus, sibi non incumbere eos iudicare, qui sunt foris, quos Dominus iudicabit. Quam sit autem horrendum, a Domino iudicari peccatores, discite a Sancto Davide, qui orabat Dominum, ne cum servo suo intraret in iudicium.

Quaerite itaque Christum in sua Ecclesia, non in Huszitica, non in Luteranica, non in Calviniana, non denique in Augustana; quae quanto sit magis simia, et coloribus distincta lucet, seque venditat fucata veritate: quum vel ex eo falsa sit, quod sit aemula primae et legitimae, nec ullum Verbi habeat testimonium, ut Romana. Cuius fidem et excellentiam Divus Paulus quanto praeconio extulerit, legite eius

Epistolam ad eosdem ipsos Romanos. Sic tandem cognita Christiana doctrina et Orthodoxae fidei patribus et professoribus, Christoque invento in Ecclesia sua, sacerdotes quoque eius legitimos, non a sectariis, sed a consecratis antistibus ad sacerdotale munus pro Jesu Summo nostro Sacerdote ac Pontifice evectos, assumite et retinete. Qui Sanctae Romanae Ecclesiae ritu administrabunt vobis sacramenta et Divina Officia, Sacrumque Missae celebrabunt. Quod ut facere non praetermittatis, vobis in Domino committimus, hortamurque insuper, ut nobis pareatis. Qui aeque vestram ac nostram salutem procuramus, nolentes ulla ratione, ut alios parochos conservetis, quam qui Catholicam fidem religionemque profitentur.

Ad hunc autem Laurentium Bobalium quod attinet; satis peritum litterarum cognovimus, nec ineptus esset ad inserviendum et administrandum vobis spiritualia. Sed quum legitime non sit promotus ad sacerdotium per gradus sacrorum ordinum ab Episcopis legitimis: et sacerdotem negamus, et haereticum pronunciamus. Qui agens laicum, haereticorumque caractere insignitus, ausus fuerit sine scitu et indultu nostro in bonis et in Diaecesi nostra sacerdotem concionatoremque profiteri. Nequaquam volumus, ut imposterum fungatur apud vos his muneribus, donec non rescipuerit, et in gremium Sanctae Romanae Ecclesiae reversus, agnoscet reclamabitque errores fidei suae erroneae, et postulabit a nobis, ut legitime ordinetur, fiatque Paulus e Saulo. Quamquam hactenus persecutus est Ecclesiam, imposterum agnoscat, praedicet, et defendat; fruaturque et horreis et uberibus eius arbitratu suo, percipiatque demum cum Abraham, Isac et Jacob omnes Dei benedictiones. Renovari

autem in hunc hominem, quem illum esse vellemus, ut commode possit: tres menses induciarum ei concessimus. Intra quos si revaluerit, quod precamur illi, gaudebimus, eumque vobis commendabimus. Sin minus, geremus curam, ne eius fermento efascinimini, et alium sanae doctrinae comparemus vobis. Bene valete. Viennae 14. Julii 1572.

LXI.

Ő Felsége hadi tanácsának Veranesics Antal.

Ad Concilium Bellicum.

Secundum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis accepi Decretum, quo mihi tumultus in oppido Sambokreth, in pago Kyss Bossan, et in possessione mea Hynoran commissus, et ad vulnera usque tumultuantium proventus, descriptus est, et mandatum, ut colonos meos, eiusdem tumultus participes detineam, et habeam sub custodia, donec res jure per Commissarios Maiestatis Suae revideatur. 1572. jul. 15.

Huic decreto, ut sum sedulo gesturus morem, ita iidem coloni mei nihil aliud desiderant, quam judicium et justitiam. Verum quoniam Magnificas dominationes Vestras, ut ex hoc ipso decreto assequor, multo aliter militum ductores informarunt, quam res et accidit et successit; speroque, quod eorum rationes intelligent: secus in hoc movebuntur. Neve ego in re tota exponenda Magnificis dominationibus Vestris sim prolixitate molestior: Hynoranensium colonorum meorum misi ad

Easdem totius eiusdem tumultus originem et successum in libellis binis descriptum. Quem ad veritatem describi mandaveram, nisi gravissime multari etiam a a me voluissent.

Nec est dubitandum, quod tantus tumultus a plebeis non fuisset motus, nisi licentia militaris eos provocasset. Qualis autem, et quam fuerit acerba provocatio, eorundem colonorum meorum libelli declarabunt; Vestraeque Magnificae dominationes edoctae de primis eiusdem tumultus causis, et de his, quae postea consequuta sunt a plebeis propter defensionem suam, id statuent, quod e re communis quietis et aequitatis erit.

Nec omnino indulgeatur militibus; quia plebs passim ubique pressa iugo et tyrannide Turcica, si et nostratium intemperiis affligetur, maiora metuenda sunt, quam quae emandari et corrigi poterunt, si evenerint. In pagis meis ad homines octo, et ex his duos ad mortem vulnerarunt; pecori non parserunt; ausi et feminarum et virginum honestatem labefactare. Ex quo in Sambokr. th quoque res initium coepit, dum unus ex militibus sponsam recentis sponsi ex chorea sollicitat, et sibi dari contendit. Haec non sunt facta proborum militum, sed eorum hominum qui longissime a probitate absunt.

Et quoniam iidem milites non fuerunt domini Forgach, sed domini Krwsyth, ac Georgii Fanchy: putarem cum domino Krwsyth, qui nunc est hic, esse transigendum de die Judicii, ut revideatur sine dilatione ista controversia, parsque ea puniatur, quae causam illi dedit, ut exemplo tali omnes postmodum et milites et plebei caveant ab huiusmodi motibus atque causis.

Ubi vero Decretum habet, alias quoque exstare de colonis Archiepiscopalibus querimonias, et propositas fuisse Caesareae Maiestati, damnarique provisores et officiales meos, quod ad haec eos instigarint: miror omnino, quod Magnificae dominationes Vestrae militarium animorum ardorem in ecclesiasticis bonis populandis non perspiciant. Sed sciant, quod bona mea, quae satis quottidie arcis meae munitionibus et laboribus exercentur, ita sunt ab omnibus dominis Forgach, a Carponiensibus, a Bozokiensibus, et a Levensibus afflicta, in servitutemque redacta, ut iam vix mediocre etiam commodum ex eis capiamus. Nuperque in Diaeta libello integro comprehenderant et proposuerant iidem coloni mei querimonias. Sed omnes et neglectae et relictae sunt militum et ductorum eorum inconsideratione, executionique demandatae sunt. Sic perit plebs misera, dum nostri impune populantur, et insuper laudantur. Cui Magnificae dominationes Vestrae provideant. Quia is ordo rerum et Suae Sacratissimae Maiestati Caesareae, et Regno eius nocet: dum ad quorundam rapinam et scelera connivetur. Capitanei omnes ditissimi, pauperrimi milites. Et hoc totum in damnum Suae Maiestatis redundat. Nos ecclesiastici etiam deridemur, dum et decimas et quartas militaris ingluvies et abusus devorat. Quae omnia interpretentur, quaeso, in bonam partem, et respiciant benignius ad aerumnas nostras; quoniam certe pessime habemus ubique a militibus. Qui cum natura vetereque instituto parum pietati studeant: nisi comprimentur disciplina atque imperio, simul et ecclesiastica et civilia Regni haud ita multo post corruent et evertentur.

Neve sic imposterum quoque pro arbitratu expilent et affligant plebem durius, dum per pagos distri-

buti imonia et pabulo sustentari debeant: censerem Mag is dominationibus Vestris veterem Regni consuetudinem esse repetendam. Nimirum quo numero, et quot dies in quolibet pago manere debeant, quidve et m in dies illis pro alimonia et pabulo conferen- sit; omnibus rebus competenti, non excessivo constituto, ut et milites licentius non tumultuen- r, et plebei non exhauriantur ex toto. Dato utrisque re mandato, ut et contenti sint mediocritate, saeviant; et ii obsequ ter pareant, nec omnibus valibus offendantur. tes tamen omnino caveant, familias muliebres inhoneste habeant, attingantque honorem maritorum; qua iniuria potissimum laedi soleant Hungari. Viennae 15. Julii 1572.

LXII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1572. jul. 28. Scriptum est a meis ad me Wywario, Passam Budensem conduxisse quendam ex nostrae gentis hominibus, eumque ad istas Germanicas partes exploratum misisse, num qui in Imperio occulti molirentur apparatus. Turcas enim valde metuere, ne qui ex nobis in eos delectus fierent, et ingruerent motus. Quandoquidem nunc non admodum fines eorum militaribus copiis instructi essent, avocatis Constantinopolim fer omnibus melioribus. Jussi insuper et quaestores, q sunt Turcae per Hungariam, omnem pecuniam,

in promptu habuerunt, eodem transmittere; adeo et magnae pecuniae cito exponuntur, si in dies illis aliquid non apponitur?

Haec autem quum iidem nostri ab eo homine, quem secretum inter Turcas habent, hunc in modum acceperint omnia; adiectum quoque, quod esset homo statura mediocri, quod barbam haberet nigram, seque mentito nomine nominaret Joannem Meszaros, hoc est lanium, Budaque cum Petro Trumbitaas movisset, quem ubique habiturus esset comitem, quocumque iter direxisset. Pedicae itaque opponendae sunt huic nequam homini pluribus locis, et maxime inter exteros mercatores, et qui pecoris exercent mercaturam. Nec nunc aliud rerum novarum accepi ex Hungaria. Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 28. Julii 1572.

LXIII.

Gróf a Salmis Gyulának Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. fideli nostro Magnifico Julio Comiti a Salmis et Neubergh salutem et gratiam. Expositum est Maiestati Nostrae in persona Reverendi in Christo patris domini Anthonii Verancij Archiepiscopi Strigoniensis locique eiusdem Comitis Perpetui, 1572. aug. 3.

Primatis Ungariae, Legati Nati, Summi et Secretarii Cancellarij ac Locumtenentis Nostri, fidelis nobis syncere dilecti, gravi cum querela: Quomodo tu his diebus, nescitur qua iniuria contra praefatum exponentem permotus, interdixisses ubique in bonis et possessionibus tuis, ne ipsius decimas in hisdem tuis bonis sibi provenire debentes, ullo modo ex eorum territoriis inducere, et ad constitutum a decimatoribus suis locum convehere deberent; sed peracta decimarum connumeratione mox quilibet colonorum tuorum fruges suas colligere, et domum asportare queat, ipsis decimis in campis relictis et quibusvis periculis expositis, in ipsius domini exponentis praeiudicium et dampnum valde magnum, adeoque publicae constitutionis Regni Nostri superinde editae derogamen manifestum. Super haec vero idem dominus exponens hisdem diebus suos homines ad omnia loca decimarum emisisset pro exigendis decimis suis; sed nonnulli habentes et inhabitatores possessionis tuae Zered fruges decimales exinde provenire debentes, tuane vel tuorum voluntate, asportare instinc decimatoribus dicti domini exponentis minime concessissent, donec quartam sive portionem plebanis ex decimis provenire solitam concionatori Zerediensi exciderent et ei assignarent; quam quidem portionem plebano provenientem homines ipsius domini exponentis concionatori Zerediensi, eo quod haereticae pravitatis sectator foret, nec eundem dominum exponentem pro suo Antistite, ut decet, recognosceret, et utputa cui nulla ex decimis legitima portio tanquam illegitimae parti provenire deberet, neque ad solvendum quidpiam jura et decreta Regni ipsos Praelatos ligarent et astringerent, excidere, et ipsi concionatori praefato assignare recusassent. Prop-

ter quod memorati homines et subditi tui fruges iam decimatas aliorsum inde auferre hominibus ipsius domini exponentis nequaquam concederent etiam de praesenti, magno similiter eiusdem Domini Strigoniensis dampno. Unde supplicavit Maiestati Nostrae, ut eidem superinde provideremus, neque pateremur contra publicas et antiquas Regni constitutiones in negotio decimarum vel per te vel per subditos tuos agi et committi, neque etiam haereticos Ecclesiarum bonis indigne frui; sed potius contra tales graviter animadvertere dignaremur. Cum itaque in generalibus Regni Nostri Ungariae decretis ab antiquo constitutum et usitatum sit, decimas Praelatorum et ecclesiasticorum hominum ubique integre et pure extradari debere, universosque colonos de suis territoriis decimas provenientes pro deputata et limitata mercede ad locum a decimatoribus constitutum inferre et administrare obligatos esse, neque per leges et decreta eiusdem Regni Nostri haereticis portionem aliquam ex decimis Praelatorum cedere debere constet: pro eo tibi harum serie firmiter praecipiendo committimus et mandamus, quatinus acceptis praesentibus, etrebus sic ut praefertur stantibus et se habentibus, universas decimas praefati domini exponentis in bonis tuis provenientes, secundum antiquam Regni consuetudinem, per tuos subditos colligi, et ad loca per decimatores disposita administrari patiaris et concedas; tamque istic in Zered, quam alias ubivis in bonis tuis, ubi videlicet nullus esset parochus seu plebanus legitimus, totalem et integram decimam iuxta veterem consuetudinem per homines ipsius domini exponentis exigere, exactamque sine defectu aliquo, eo quo homines eiusdem domini exponentis voluerint, libere et pacifice asportare sinas et

permittas, nec te ad bona seu proventus Ecclesiarum immittere modo aliquali praesumas, ac ab aliis etiam iniuriis inferendis, quas in exigendis decimis tuos intelligimus facere, omnino supersedeas, et eos quoque inhibere cures. Secus non facturus; praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Viennae die tertia Augusti anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo,

Maximilianus m. p.
(L. S.)
Nicolaus Isthuanffy m. p.

LXIV.

Gróf a Salmis Gyulának Veranesics Antal,

Ad Comitem Julium a Salmis.

1572. aug. 9. Non credebamus, in eo amicitiam nostram versari cardine, quo utilitas et privatum Eius commodum metiretur. Neque id prius animadvertimus, quam proxima incidit inter nos de decimae nostrae bonorum suorum controversia. Quod cuinam, et quantae Eius laudi a multis tribuatur, Ipsa viderit. Nos tamen, qui iam per biennium eiusdem decimae nostrae dimidio Eidem gratificati fueramus, aequum, par et iustum erat, ut hoc anno cederet nobis integra, et ex toto; quo duorum elapsorum infoecunditatem necessitatibus nostris subsidio totius restaurare potuissemus, propter maximos sumptus, qui nobis imminent commodo pu-

blico. Sed haec utcunque Magnifica dominatio Vestra apud se expenderit, ipsa sola novit. Verum si sic nos amavit, ut credidimus: amicitiam Eius quanti facere debeamus, proxima Eius contra nos docet indignatio; et talis certe iniuria, cuius telo et Ipsa carere debuerat, et nos vulnerari non commerueramus. Si enim, quod nostrum est, ab Ea impetrare non potuimus: quomodo quae sua sunt, si ea petiisemus, dedisset nobis?

Praeterea, quum salubria eius animae Illi suasimus; nimirum ut depravatores religionis Catholicae ex bonis suis exigeret, nec eos pateretur in contemptum nostrum ex bonis suis convitiari, non solum nobis, sed etiam illi Ecclesiae, quae sola potitur Verbi testimonio: nonne potius a Magnifica dominatione Vestra potius benevolentiam et gratias eramus promeriti, quam odium et iniurias? Sed et hoc utcunque a nobis acceperit, videat Dominus, et iudicet.

Nos tamen, ut imitaremur Deum, benefactorem omnium, qui super utrumque genus hominum pluere et solem oriri facere consuevit, expectans omnium emendationem, ut salventur; nonne eiusdem totius decimae tertiam partem detuleramus Illi? Sed et hoc officio frustrati, et pro vulgari homine habiti; etsi fortasse aliquid Illi peccaremus, quod nunc non agnoscimus: ipsa tamen Magnifica dominatio Vestra pro existimatione nobilitatis suae, non hoc genus vindictae in nos debuerat effundere. Quae ut conditionem Eius non decebat; ita nostram non sic offendit, ut putavit. Illud tamen effecit, quod se detexit nimis, et nos monuit, quantum inposterum debebimus fidere Eius amicitiae. Qua, ut honoribus virtute propria acquisitis, ita ne genere quoque et maiorum nostrorum stemmate, qui et domi vetere nobilitate insignes fuere,

et in Hungaria primarios atque illustres gessere Magistratus, non indignos nos esse profitemur.

Ad negotium autem religionis quod attinet; nolumus nunc cum Magnifica dominatione Vestra uberius de ea agere. Scimus enim, quod Ipsa nimis alte admiserit doctrinam Catholicae contrariam. Vir enim princeps est, et non facile cuivis cedit, nec decedit ab his, quibus iam credidit. Verum si parochi et concionatores sui nos non agnoscunt, non habent pro antistite suo, Diaecesim nostram incolentes; nec denique religionem Catholicam complectuntur, sed aperto Marte aspernantur et oppugnant: quaeso, licetne nobis vel ex doctrina Divi Pauli alimoniam quampiam in huiusmodi homines erogare, quos et in via salutandos, et cibos cum eis sumendos esse prohibet. Docentque etiam Apostolorum Acta, libros eorum exuri solere, qui curiosa fuerint sectati. Sed quid curiosa? Quum ad haec temeraria quoque et absurda, et omnis licentiae plena tradunt in populos; et eos in partes dissecant, disiunguntque ab unitate, qua nos baptismus, passio, sanguis, mors, nomen et doctrina Christi Jesu coniungit.

Qui autem gregem Dominicum hoc vinculo Divinae pietatis et charitatis, spiritus uniformis dono colligatum et compactum, disiiciunt, dispergunt, et imbecillem reddunt, ut erroneis opinionibus suis facilius accomodent, ipsis sane solis ignorantibus, in quem finem, et qua vel authoritate vel lege, vel etiam qua salute obtinenda: quod scelus, quam impietatem committunt, non est dubium, Magnificam dominationem Vestram bene intelligere. Quippe qui, dum ex una Mephite et Lerna, in tot velut Hydras dispertiti, mutuis venenis inter se depugnant, et ab unitate sane Spiritus longissime discedunt;

ita et ea Ecclesia destituta, quam fundavit Christus, et quae, ut prima fuit, ita et perpetuo una erit ad finem usque saeculi. Et quocunque Wittenbergensis et Augustana, tam multis arridens, nitantur argumento, vel institutionis vetustatisque diplomate; haud quaquam in unam cogi aut consarcinari possunt. Adeo quibusque ipsorum magis placent sua, quam aliena, quam etiam quae Sanctissimis Apostolis et orthodoxis patribus placuerunt. Neque vel ex hac sola discrepantia sensuum scripturarum, quos usurpent sibi suo iudicio, non censura Ecclesiae (cui et Paulus Evangelium suum subiecerat), agnoscunt errores suos, dum non inveniunt veritatem, quam adhuc quaerunt, et per devia rapiuntur. „Non tenentes viam, quae una data est omnibus Christi fidelibus", ut scribit Jeremias; et clamat Paulus: „Id ipsum sapite, idemque sentite, sed in Domino."

Et haec est doctrina Catholica, Sancta ac salutaris. Quam si parochi vel ecclesiastae Magnificae dominationis Vestrae agnoscere atque amplecti et profiteri volunt: iubeat, quaeso, ut nos agnoscant, pro antistite suo habeant, ad nos venire non recusent, nobisque etiam ratione doctrinae suae reddita, quam docent, ita se tandem aut emendent, aut componant ad vivendum rectius in via evangelicae veritatis; ut imposterum dignos iudicemus, quibus et manus nostrae merito pro Sanctissima et omnino necessaria Christi institutione imponantur, et de mensa nostra portiones capiant, nobiscumque communicent; et sint amici nostri, si audierint Ecclesiam, hoc est Catholicam et Apostolicam, non Wittenbergensem, neque Augustanam. In qua, nimirum Catholica et Apostolica, Mathias mu-

nus ac locum Apostolatus sortitus est, et Evangelia Mathaei, Marci, Lucae et Joannis adepta sunt authoritatem. Cui similiter datum est illud: „Die Ecclesiae“; et illud quoque: „Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei;“ non autem Wittenbergensi, non Augustanae, neque alii cuipiam heri natae, et aemulae eius, quae est sine ruga et macula, ac columna et firmamentum veritatis. Quare huic, huic, Magnifica dominatio Vestra parochos suos subiiciat, reddat et accomodet. Sic demum referat Abraham, Isac et Jacob benedictiones; nosque, ut lubebit, amet; suos vero prohibeat, ne male usurpent nostra. Quibus, quaecunque rite debebuntur, non negabuntur; dummodo digne his uti velint. Bene valeat. Posonii 9. die Augusti 1572.

LXV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1572. aug. 16. Domini fratres Zwnyogh nuncupati miserunt ad me unum ex se ipsis, meque per eum edocuerunt, quod Poloni in ipsorum vicinia mox a morte Serenissimi eorum Regis transgressi fines terrae ipsorum duobus vel tribus milliaribus, vias inibi ducentes in Poloniam ex Hungaria, omnes per longiora spatia sylvestri materia obstruxerunt; dicentes, hiisdem in locis limites esse inter eos. Quibus autem id ex causis

fecisse se iisdem Zwnyoghiis significaverunt; ex eorumdem Polonorum litteris ad eos datis Maiestas Vestra clare dignabitur intelligere. Quas propterea etiam misi in specie cum interpretatione sua, ne huius rei certa cognitio desideretur.

Petebant autem a me facultatem desiiciendi et distrahendi obstructiones huiusmodi; quum nequeant occupationem terrae ipsorum pati. Quod quia non posset fieri sine aliqua vi, veritusque ex hac scintilla ignem exoriri graviorem: distuli illis respondere, donec de hoc Maiestatem Vestram edocerem, et mandatum acciperem de solidiore eisdem responso faciendo.

Quum vero nunc de magnis rebus Maiestati Vestrae Sacratissimae negotium est cum Polonis, quod nequaquam quibusdam minutiis rebus pertubandum sit, donec cursus eius metam attingat (utinam optatam et felicem): humillime putarem, vim eis non esse concedendam, sed praesentibus dominis oratoribus, qui nunc in Poloniam mittuntur, committendum, ut id rei sedatiori via tractent et transigant. Nisi et ab hoc caute sit cavendum, ne litigare cum illis videamur, quos maxime oportet allici, cum quibus tanta res tractatur. Sed quum mens mea non est tanti, ut opportunum aliquod super hoc Maiestati Vestrae possit dare consilium: id a sapientissimo suo iudicio petet. Et quicquid mihi clementer mandabit, id humiliter exequar. Quem Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Posonii 16. Augusti 1572.

LXVI.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

1. Aug. 16. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo pater, devote fidelis, syncere nobis dilecte. Benigne intelleximus, quae Devotio Tua de obstructis a Polonis in confinibus Hungaricis itineribus, nobis significanda duxit, singularemque circumspectionem et prudentiam hac in parte pro evitandis gravioribus scandalis sapienter adhibitam clementer admodum probamus. Et de facto aut armis nihil plane attentandum existimamus; ideoque volumus Devotionem Tuam fratres de Zwnyogh nostris verbis sedulo cohortari, ut in officio sese contineant, nec Polonos ulla iniuria, aut quovis alio modo lacessent; ipsisque ostendes, nos de ineundis aliis, ac rei commodiore modo componendae magis opportunis mediis cogitaturos, debitamque hac in parte provisionem primo etiam tempore adhibituros esse. Quicquid autem Devotio Tua de negotio illo ulterius cognoverit, de eo nos diligenter et mature semper edocebit, quo rectius, quod e re fuerit, statuere possimus. Id nos a Devotione Tua, quam Caesarea et Regia gratia nostra iugiter complectimur, benigno admodum animo accepituri, ac clementer recognituri sumus. Datum Viennae die 16. Augusti 1572.

LXVII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime.

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperialis Maiestatis commendationem. Non prius quam hodie intellexi, quod Serenissimus Princeps, Electus Rex et dominus meus clementissimus, in domo mea hospitabitur. Quae, quum Eius Serenitatis quieti pluribus in partibus debebunt fieri reparationes, mihique etiam alio migraturo difficile erit tam brevi spatio temporis offerre suppellectilem domesticam, prius mihi significandum fuerat. Utcunque tamen factum sit, die crastina omne studium adhibebo, ut intra triduum omnia ex ea efferantur, et accomodetur Eiusdem Serenitatis commodo. Verum quia omnibus dominis Magnatibus et Regnicolis quotidie ad me erit concurrendum et conveniendum rerum publicarum causa, opus est mihi amplo et capaci hospitio. De quo quum egissem cum iis, qui me certiorem hac de re fecerunt, distulerunt ad Sacratissimae Maiestatis Vestrae deliberationem; facta etiam mentione de duabus domibus, quemadmodum scripturi sunt ad Eandem, ut scilicet altera ex illis conferretur. Ego vero, quoniam nollem vel dominum Agriensem, vel dominum Comitem Ecchium molestare in suis aedibus, similiter ipse quoque remisi hoc ad clementem Eiusdem Vestrae Sacratissimae Maiestatis deliberationem, supplicans, ut ea cito fiat; 1572. aug. 22.

quoniam brevissimum tempus restat ad tam multa accomodanda et apparanda. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii 22. Augusti 1572.

Eiusdem Sacratissimae Imperatoriae
Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obedicus
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae et Regiae Maiestati etc., Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXVIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. aug. 24. Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperialis Maiestatis commendationem. Domus mea tota quanta est, Serenissimo Principi, Electo Regi domino meo clementissimo, delecta est. Estque mihi non solum cum supellectili domestica, sed etiam cum vinis, et cum omnibus etiam minutiis rerum mearum excedendum Idque non gravate; quoniam Dominis et Principibi

nostris cedendum est, eisque etiam cum capitibus inserviendum. Verum quoniam nullum adhuc ostensum est mihi hospitium, in quod debeam concedere; et urget brevitas temporis, ut haec ipsa domus mea Serenitati Suae apparetur et accomodetur, nec ego interim ex ea cum rebus meis possim decedere, donec mihi hospitium aliquod designetur, quod sit amplum et capax ad excipiendum omnium Procerum ordines: supplico humillime, dignetur Maiestas Vestra praefectis hospitiorum iuxta alias quoque litteras meas clementer et mature commitere, ut in hoc mei cura habeatur. Hicque ea celerius exequantur, quae commodo Serenitatis Suae fieri debeant. Et Deus Optimus Maximus Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii XXIIII. Augusti MDLXXII.

Eiusdem Sacratissimae Imperatoriae et
Regiae Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

K i v ül : Sacratissimae Catholicae Imperiali ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXIX.

Verancsics Antalnak Maximilián ostásár.

Archiepiscopo Strigoniensi.

1572. aug. 26. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo Pater, devote fidelis syncere nobis dilecte. Ex binis Devotionis Tuae litteris cognovimus, quae de hospitio sibi assignato scripsit: ac cum Sua petitio plane aequa videatur, Spectabilem et Magnificum fidelem nobis dilectum Comitem Ecchium a Salmis, ut Devotioni Tuae in suis aedibus locum det, clementer requisivimus; quod se haud gravatim facturum ostendit. Idcirco Devotionem Tuam benigne admonitam volumus, ut omnem supellectilem quanto citius isthuc transferre, ac pro sua in nos observantia, et per omnem occasionem bene merendi studio operam dare velit, ut domicilium Serenissimo et charissimo filio nostro Rudolpho Archiduci Austriae etc. consignatum ita instruatur, ut hac quoque in parte cognitum iam dudum et perspectum nobis quovis loco et tempore obsequendi desyderium cognoscere possimus. Erit illud nobis tanto magis gratum, quanto plus Devotionem Tuam molestiarum subituram agnoscimus. Eidemque persuasum volumus, Nos Ipsam, de domo praelibato Serenissimo et charissimo filio nostro cedenda, maturius fuisse admonituros: si de voluntate nonnullorum ad Coronationem vocatorum explorati aliquid habuissemus. Quod Devotioni Tuae pro Nostra in Eandem Benignitate clementer significandu

duximus; Eidemque Caesarea et Regia gratia admodum inclinati sumus. Datum Viennae die 26. Augusti anno Domini 1572.

LXX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Sacram Caesaream Maiestatem.

Hoc mane hora circiter sexta binas accepi a 1572. sept. 17.
Sacratissima Maiestate Vestra Imperatoria clementes litteras, credoque, quod jam benigne cognoverit ex proximis meis, quae hic ad praesentem solennitatem pertinentia curaverim diligenter transigenda. Nec propterca video iam opus esse, cur velim prolixius de his scribere. Quippe quod hoc mane (uti scripseram prioribus) lustrationem habuimus. Et ea acta est ab hora septima ad duodecimam. Cuius regestum misi Sacratissimae Maiestati Vestrae cum praesentibus meis. Nec est quidem numerus equitum valde magnus; sed eo pollet apparatu, quem spero Maiestati Vestrae satisfacturum.

Contentio tamen Reverendissimi domini Agrien- et Zagrabiensis; dominorum quoque duorum Nadasdy ac Comitis Julii de loco incidit, et ea non parum turbavit lustrationem. Et praecipua horum indignatio intenta est in me et in dominum Bathory. Ipsa tam lustratio peracta est cum dignitate Maiesta nec nos ambo mutare voluimus, quod se

cum reliquis Statibus concluserat, omnibus personis consentientibus.

Sed utique, ut aliquibus adhuc melius satisfiat, ne qua nova confusio suboriatur, quum iam ad rem perventum fuerit: decrevimus cras quoque convenire, et hunc ordinem denuo in consultationem deducere. Sed, clementissime Imperator, quid dicam nescio. Res tamen Regni venit in juvenum plurium manus; quorum quilibet optat, quod non promeruit; et omnes maiore fastu quam iudicio et scientia rerum suarum laborant. Atque ii etiam plus tumultuantur, qui et minus Regno serviunt, et serius ad mandatum Sacratissimae Maiestatis Vestrae convenerunt.

Haec tamen omnia Maiestatem Vestram non retardent ad prosequenda, quae instituit, et iam in procinctu sunt, fierique debeant, nullo alio impedimento considerato. Tanta autem alia quoque est regnicolarum frequentia, ut non dubitem, ad quatuor millia Hungarorum accessuram. Quod etiam addere volui, ne quid aliud Maiestas Vestra dubitaret de Hungarorum officio. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 17. Septembris 1572.

LXXI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Caesarea ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi clementissime!

Heri, exposita clemente propositione Sacratis- 1572. sept. 27.
simae Maiestatis Vestrae reliquis dominis Magnatibus, qui in arcem non ascenderant, et Nobilitati, bis convenimus; et tractavimus super memorata propositione. Magnatibus omnino negantibus, ut vel nova Diaeta fiat, vel novae condantur propositiones; quin imo, ut articuli proximae Diaetae minime repetantur et admittantur, sed illis contenti simus, qui iam tot Diaetarum temporibus elapsis fuere conditi; et supplicetur, ut ii illis conserventur et observentur, et interim autem quam Maiestas Vestra discedat, revideantur eorum appellationes et transmissiones, supplicationesque privatorum exhibeantur, et super eas gratiosa responsa accipiant.

Nobilitas quoque non vult novam Diaetam, novasque propositiones fieri, sed ut Diaetae proximae constitutiones repetantur; et illae, de quibus iam eadem Nobilitas convenit cum Magnatibus, maneant in statu suo, de quibus vero non, ut tractentur, et de illis quoque conveniant. Super quo inter utrosque non levis agitata est controversia, iisdem nobilibus non nominantibus articulos controversos. Magnates vero animadvertentes eos esse, qui de decimis et de sententia capitali moti sunt; nihil omnino dissimulare volentes, aperte et cum protestatione solenni renunciarunt illis.

Facerent, tentarent, et conarentur quidcunque et quantum vellent, ipsi tamen nequaquam in his duobus articulis a priori sententia discessuri sunt. Nuncii nobilium his auditis, id apud eos esse decretum, ut per totum hodie dent operam hiisdem articulis praeteritae Diaetae dirigendis, eosque exhibeant in medium quocunque eventu.

Ex quo clare apparet, nobiles eas constitutiones ratas esse velle, Magnates vero nec nominatas esse volunt. Hodie itaque hora sexta convenient denuo tentaturi, quid ad finem concludere poterunt. Quae omnia maturavi ad scitum dare Vestrae Sacratissimae Maiestati. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet' atque felicitet. Posonii 27. Septembris 1572.

Sacratissimae Imperatoriae
Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratisssimae Imperatoriae Maiestati etc. Domino, domino meo clementissimo.

LXXII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

Heri mane confecti et directi sunt articuli; 1572. okt. 4.
hodie relegentur, et significabitur Sacratissimae Maiestati Vestrae, quando exhiberi debebunt. Heri similiter a meridie coeptae sunt revideri transmissiones, quarum judicia ubi erunt absoluta, revisio appellationum curabitur.

Ceterum omnes domini nobiles Partium Superiorum valde instant, ut Locumtenens Sacratissimae Maiestatis Vestrae omnino vadat Epergiessium ad appellationes eorum revidendas; causantes pauperum sumptus, qui eis essent faciendi, si Tyrnaviam vel Posonium ascendere cogerentur. Hoc, quia in usu nunquam antea fuit, ne ego quoque vellem, ut a me fieri inciperet. Et quoniam iam et aetas et imbecillitas mea nequit similibus vacare itineribus. Quum interim et a Maiestate Vestra longe esse non debeam, et multi interim regnicolae ad me quotidie sunt concursuri necessitatum suarum causa: supplico Sacratissimae Maiestati Vestrae, dignetur mihi gratia sua succurrere, ne eo abducar; et maxime per hyemem, quae iam prae foribus est. Id autem beneficii poterit clementer in me conferre: si, quum iidem domini regnicolae a Maiestate Vestra postulabunt, negabit

posse me longius ab Eadem recedere. Gratiosum expeto responsum. Posonii 4. Octobris 1572.

Eiusdem Sacratissimae Imperialis
Maiestatis Vestrae

servitor subiectissimus et obedientissimus
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratissimae Imperatoriae Maiestati etc. Domino, domino mihi clementissimo.

LXXIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. okt. 16. Post humillimam ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperialis Maiestatis commendationem. Heri quum Magnificus dominus Comes Zrinius circiter horam octavam curru duntaxat advenisset: mox facta convocatione dominorum Consiliariorum et aliorum Procerum, transegimus de omnibus, quae ad hanc felicissimae coronationis celebritatem visa sunt inprimis esse transigenda. Eaque maturavi quamprimum ad Sacratissimam Imperatioram Maiestatem Vestram mittere. Tametsi offerent eidem nuncii quoque, Electus Waradiensis, Joannes Pethew, Georgius Melyth et Andreas

Perneszy, qui adhuc hoc mane, ubi primum denuo conveniemus, expedientur. Nec nunc de certo numero equitum, quos habebimus, quicquam scribere possum; quum lustratio dilata sit in crastimum, quod apparatus Comitis Zriny nondum sit ingressus, ingredieturque hodie circiter secundam vel tertiam horam pomeridianam. Postea de hoc ipso quoque numero humiliter Sacratissimam Maiestatem Vestram edocere non praetermittam, ubi primum fiet lustratio. Locus autem exceptus Serenissimorum Principum, dominorum nostrorum clementissimorum, erit is idem; in campo, qui est ultra Danubium inter vadum Posoniensis civitatis et arcem Kepchin. In quo etiam Vestra Sacratissima Maiestas tempore coronationis suae feliciter excepta fuerat.

Ceterum misi Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae oratiunculam, qua Serenissimum dominum Rudolphum Archiducem Austriae etc., dominum meum clementissimum excepturus sum nomine omnium Ordinum et Statuum Regni pro Eiusdem clementi mandato, quod hesterno vesperi hora iam currente octava accepi. Cui etiam juramenti formam adieci, quod Sacratissima Maiestas Vestra utrumque hoc benigne examinet, et ita exequi mandet, ut Eius sapientissimo judicio et clementiae melius atque honestius fore videbitur, proque et dignitate et authoritate Imperialis ac Regiae Suae Maiestatis fieri debebit. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Posonii 16. Septembris noctu 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Imperialis
ac Regiae Maiestatis
servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratissimae Imperatoriae ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXXIV.

Veranesics Antalnak Maximilián császárnak.

1572. okt. 17. Nos Maximilianus etc. memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis; quod nos debitum habentes respectum ad praeclaram eruditionem et doctrinam, aliasque animi dotes, ac circa Ecclesias Dei, et eligendos earundem ministros diligentem curam, fidelis nostri Reverendissimi in Christo patris, domini Anthonii Verantii Archiepiscopi Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati Nati, Summi et Secretarii Cancellarii et Consiliarii Nostri, quibus ipsum Divino munere praeditum non alieno saltem testimonio, verum popria nostra experientia cognovimus: jus Patronatus Nostrum Regium, quod in eadem Ecclesia Strigoniensi, aliisque Collegiatis Ecclesiis ad eandem pertinentibus, sicuti in ceteris universis Regni Nostri Hungariae Ecclesiis instar praedecessorum nostrorum, Divorum quondam Hungariae Regum felicis memoriae, optimo iure habere dinoscimur, ex certa nostra scientia animoque deliberato eidem domino Anthonio Verantio Archiepiscopo duximus dandum et conferendum, imo damus et conferimus, ac in illum transferimus praesentium per vigorem. Annuentes et concedentes, ut ipse omnia beneficia eccle-

siastica, utputa Praeposituras, Lectoratum, Cantoratum, Custodiatum, Canonicatus et praebendas, quae a modo deinceps tam in dicta Strigoniensi, quam aliis Collegiatis Ecclesiis ad illam pertinentibus quocunque nomine et titulo legitime vacare contigerit, dicti juris Patronatus nostri auctoritate per Nos sibi hac in parte concessa personis idoneis et bene meritis, ecclesiasticaque functione dignis, fide praeterea, vita, moribus et honesta conversatione eruditioneque commendatis, Hungaris tamen, et non alienigenis, dare et conferre ipsisque de eisdem disponere, ordinare et providere valeat atque possit; imo damus et conferimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum in arce nostra Regia Posoniensi decima septima Octobris anno Domini 1572. stb.

LXXV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Imperatoria et Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis commendationem. Hoc mane, quemadmodum proximis litteris ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram humillime scripsi, denuo convenimus et diligenter tractavimus de eorum praecedentiae locis, qui antea illis assignatis non fuerant 1572. okt. 18.

contenti. Huiusmodique controversia ne Maiestati Vestrae augeremus curas et molestias, eo rem omnem deduximus, ut ex adiuncto scripto clementer agnoscere dignabitur. Nec aliter sedare contentiones similium potuimus, quam ut alii aliis cum protestatione in praesentia cedant. Postea, ubi per otium Maiestas Vestra Caesarea his vacare poterit, talem super hoc ordinem constituet, qui illi ad veteres et novas Baronatuum et quarumpiam aliarum praerogativarum antecedentias opportunior esse videbitur; nunc non aliud respicientes, quam ut pro honore et dignitate Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae Eidem omnia cedant.

Hoc mane autem, quum iam omnes convenissemus et tractaremus, appuleruntin medium nostri nuncii nostri, per quos cognita Vestrae Sacratissimae Maiestatis Imperatoriae erga nos omnes sua gratia, et tempus Posonium veniendi, et quo loco excipi per nos velle dignaretur: omnes et Domini et Regnicolae fuerunt perquam contenti, omnesque dabimus operam, ut ad eam diem omnes expediti et prompti simus, quam iam nobis Maiestas Vestra clementer praefecit.

Quoniam autem post priores meas supervenit huc dominus Krusith cum septuaginta circiter equitibus, et quidam alii non cum contemnendo apparatu: arbitror, eundem apparatum ad duo millia et octingentos equites accessuros. De aliis rebus non habeo, quod scribam; praeterquam quod omnes soliciti sumus, ut omnia fiant pro Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae clementi voluntate; summe sollicitus, una cum ipso domino Bathory, ne hae controversiae inter Dominos effervescerent. Sed aegerrime juventutem regimus, et quosdem etiam alios ex maioribus. Quos tamen Maiestas Vestra suo tempore rediget in suum

ordinem, interimque incolumis et felicissime valeat. Posonii 18. Septembris hora pomeridiana secunda 1572.

Eiusdem Sacrtissimae Imperatoriae
Maiestatis Vestrae.

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Mainstati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXXVI.

Rozsnyó város községének Veranesics Antal.

Ad Rosnobanenses.

Ternas iam vestras occepimus; nec ullis ita nobis respondistis, ut expectationi de vobis nostrae satisfacere vos velle intelligamus. Denuo itaque vobis committimus, ut et argentum quod debetis nobis, et proventus omnes nostros, qui istic nobis provenire debent, integre, et simul omnino ad nos pro festo Divi Martini transmittatis, postquam ad festum Divi Michaelis facere neglexistis. Proventibus enim nostris, qui nobis de medio vestri debentur, nequaquam carere volumus; utcumque tergiversamini et illuditis nobi
ista contumacia vestra gravius nost
metur indignatio, desinite verba 1 1572. okt. 28.

quum debeamus, integre vobis cum gratiarum actione reponamus. Offerentes nos imposterum quoque ad ea omnia, quibus ubivis locorum vobis et rebus vestris commodo esse poterimus. Bene valete. Posonii 30. Octobris 1572.

LXXIX.

Uszaly Péternek Veranesics Antal.

Ad Petrum Usaly.

1572. nov. 1. Defectus et difficultates quasdam in rationibus vestris collectas non ita pridem in scriptis ad vos destinavimus, ut eas nobis rectificaretus. Verum quia nec per vos id obiri potuit, nec nos ad idem attendere quivimus propter coronationis ac proximae Diaetae interventum: nunc ambo iam liberiores a curis eiusmodi redditi, hortamur vos; velitis citra aliam dilationem nobis respondere, et eosdem defectus ac difficultates rectificare; quo iam tandem hoc inter nos negotii revideatur, et ei imponatur finis. Bene valete. Posonii prima Novembris 1572.

LXXX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine domine mihi semper clementissime!

Post fidelem ac perpetuam servitutem meam in gratiam Sacratissimae Maiestatis Vestrae humillimam commendationem. Sollicite pro clementi Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae mandato in eo fui per hos omnes dies a fine Diaetae, examinans mecum omnium ordinum gentis nostrae conditiones et familias, si quos ex eis nancisci possem, qui pro iudicio meo ad obeundam et gerendam Legationem Turcicam viderent mihi esse idonei. Nec plures inveni, quam sex hoc delectu non mediocriter indignos; ex ecclesiasticis Dominos Agriensem et Tininiensen; ex saecularibus dominos Georgium Hosszwtothy, Joannem Paczod, Ladislaum Zelemiry et Petrum Usaly. Omnes enim ii satis sunt et ad gravitatem compositi, et earum rerum ac partium periti, quae potissimum in legatis esse requiruntur. Nam quum omnes prudentia, industria, dexteritate, judicio, eloquio et linguarum peritia commode polleant, nec in eis desideretur aetas ad ferendos labores itinerum, negotiorum onera, et vigiliarum contentionumque molestias: putarem, hos prae aliis huic delectui esse subiiciendos. 1572. nov. 5.

Verum quum Dominum Agriensem non obscuris rebus gerendis natum esse videam, sitque iam et de-

et foris in pluribus versatus; Georgius vero Hosszwtothy semel quoque fuerit Constantinopoli, et didicerit multa, quae ad eam Legationem pertineant: censerem omnino alterum ex iis duobus imprimis deligendum; dempta illi parte aliqua vehementiae, et huic addita. Ad reliquos postea recurrendum, si ii provinciam recusassent. Sed vix omnes id oneris, quod periculi loco expavescunt, subibunt; Tininiensis et Uzaly aegritudinum frequentiam causati, Paczod et Zelemiry curam familiae.

Ac de iis haec mea est opinio, iudicaremque non rogandum esse, quicumque magis placuisset. Quippe quod qui patriae commodis ex aequo fruantur cum aliis, et foventur gratiis Principium: Principibus, et patriae donis Dei, quae sunt coelitus assequuti, non detrectent inservire. Et summisse dico quod sentio. Sed si secus facient, frustra querentur de extraneis. Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii 5. Novembris 1572.

Eiusdem Sacratissimae Imperatoriae
ac Regiae Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kivül: Sacratissimae Romanorum Imperatoriae ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Maiestati etc. Domino mihi semper clementissimo.

LXXXI.

Ghiczy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Ghiczy.

Benedictum Muthy non patiaris quoquam discedere. 1572. nov. 5.
Scripsimus etiam ad Porgrany, ad Zodoray, et ad Palffy, ut ad sua loca redire accelerent. Plurimumque laudamus, quod milites nostros non permittis abesse diu; quum nobis quoque displicet, quando diutius huc illuc vagantur extra stationes; et maxime tunc, quum emittas quopiam partem militum, uti nunc te fecisse intelleximus ex tuis litteris.

Quod autem ad priorem deliberationem tuam non ivisti, aquarum inundationis causa; bene fecisti. Nec alioqui consultum esse puto, ut ultra Danubium excurras; postquam domi tam prope coeperit vicinus hostis nobis insultare.

Quod cum domino Supremo Capitaneo transegeris, placet. Sed videte et considerate diligenter, ne cui novitati periculosae causa detur, et postea frustra Passae Budensi queramur. Quicquid tamen egeris ipso domino Supremo volente Capitaneo, ratum habebimus; sed utique fiant omnia magno cum iudicio et consilio.

Ceterum nova de expeditione maritima haec habemus: Quum superioribus diebus classis nostra assequnta fuisset Turcicam in Peloponeso sive in Morea, et esset eam toto inpetu invasura; non expectavit, sed omnino congressum et conflictum negans terga nostrae [illegible] quum nullo effugere posset, recepit se in [illegible] Modon; et ibi obsidione nostrae cincta

et oppugnata diutius, quid ad postremum consequutum sit, nondum est allatum. Nunciant tamen, quod Turcica cogetur, triremes et naves suas deserere, et terrestri fuga se salvare, aut in eventum pugnare et periculum experiri. Sic et iste Srigoniensis Beghus videns, Principem suum domi obsessum, consulte faceret, si sua custodiret, aliena non tentaret, nec lacesceret quiescentes, pacemque turbare contenderet, quae nunc suo Principi tantum servit, quantum ea arma omnia, quibus mari se tutatur. Si quid aliud de hiisdem novis supervenerit, perscribemus ad te. Haec tamen significare Magnifico domino Supremo Capitaneo non praetermittas. Vale. Posonii 5. Novembris 1572.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

1572. nov. 6. Reverendissime in Christo pater fidelis nobis syncere dilecte. Tametsi nobis benigne persuaseramus, Fidelitatem Vestram in collatione triginta duorum colonorum ex bonis per defectum seminis ad Fiscum Nostrum devolutorum, ea concessione, qua praedecessor Ipsius usus est, contentam futuram: tamen, ut Fidelitas Vestra in hac quoque re benigni nostri erga Ipsam significationem maiorem cognoscat, benigne annuimus; ut quando nos a limitibus Regni istius nostri longius abesse contingeret, collatio quidem per

Fidelitatem Vestram, cum praescitu tamen Camerae nostrae Hungaricae, fieri possit, ipsa concessionis limitatione, quando intra limites Regni vel in Austria fuerimus, in suo vigore permanente; ut ex adiecto litterarum earum exemplo Fidelitas Vestra certius cognoscere potcrit. Quod ubi Fidelitas Vestra nobis remittendum curaverit, sine ulteriori mora expediendum curabimus. Datum in civitate Nostra Vienna die sexta anno etc. septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum Romanorum et Hungarici decimo, Bohemici vero vigesimo secundo.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium

— — — m. p.
— — — m. p. } (olvashatlan)
Hueber m. p.

LXXXIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Quoniam is praesentium exhibitor Franciscus Diotalevus Favensis, meus iam ab annis ferme quindecim familiaris, cuius frater Flumi[illegible] tia Maiestatum Vestrarum est in[illegible] Reverendissimis dom[illegible] confirmationum; qui [illegible] 1572. nov. 7.

gesturus etiam huius rei meae praesentis, si mihi apud Sacratissimam Maiestatem Vestram successerit. eget Eiusdem commendatitiis, non solum ad Illustrem suum Oratorem Comitem ab Arco; verum etiam ad Suam Sanctitatem; quo his ipsis commissionibus curandis et expediendis maiore cum existimatione operam navare possit: supplico itaque humillime; dignetur hoc in eum benignae gratiae suae clementer conferre. Est enim ingenue natus, polletque et probitate, et prudentia, nec immature gerit se in his, quaecumque illi gerenda committuntur. De quo obiter pauca: quum etiam rerum Maiestatis Vestrae studiosissimum in his esse cognovi, pro quibus eum interdum et loqui et agere ex casu oportuit. Sed haec iudicio et clementiae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae reliquendo. Deus Optimus Maximus Eandem diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 7. Novembris 1572.

LXXXIV.

Ferdinánd bajor herczegnek Veranesics Antal.

Ad Ferdinandum Ducem Bavariae

1572. nov. 18 Quum ego Illustrissimae Amplitudinis Vestrae gratiam et benevolentiam apud me habeam summo loco, nec minoris eam aestimem, quam pretiosissimos quospiam thesauros: dubitare minime debet. Eius me et memoriam retinere, et Eam tanti etiam facere, quanti facio; quod quotidie summa cum veneratione colo atque observo. Hoc itaque studio in eo, sedulitate

singulari, quod a me Posonio discedens de mineralibus lapidibus auro ipsa natura mixtis petierat, gero ecquidem eam curam, quae nec negari a me tanto Principi potest, nec nunc ulla sum maiore quam hac ipsa,mihi ab Illustrissima Amplitudine Vestra demandata. Cuique ita totus incumbo, cupiens Eidem in re tantopere desiderata gratificari, ut nihil aliud agere videar, quam hoc ipsum, ut petitioni Eius vel in aliqua saltem parte satisfacere possim. Sed quoniam mihi non sunt fodinae, nec in his facile reperiantur quae sunt in Hungaria: coactus sum uti opera amicorum, qui interdum in Transylvaniam commeare, et inde ad nos afferre soleant, qui tamen necdum in hoc mihi responderunt. Verum ne desim huic et sollicitudini et officio, neve etiam accuser, si neglexissem calcar iis amicis addere, humanissimis Illustrissimae Amplitudinis Vestrae litteris monitus, (hortatus sum eos), ut expectatione, quam de his ipsis lapidibus mih fecerunt, non fallant me, sed quam celerrime fieri poterit, promissis satisfiaciant. Et quicquid demum ab eis fuero assequutus, opera secretarii mihi nominati Illustrissimam Amplitudinem Vestram certiorem facere non praetermittam. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 18. Novembris 1572.

LXXXIV.

Jovius Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Johannem Jovium.

72. nov. 21. Litteras tuas, tuumque novum consilium de commutando statu ac domino tuo, qui tibi initio tantopere placuerat, intelleximus: nec tamen laudamus tam celerem animi tui commutationem; quae quidem non iudicio, neque prudentiae, sed levitati ascribetur. Idque tam illicunde recedes; quam ibi, quo concedes. Et quid? Arbitrarisne viros magnos adeo desipere, ut quos sibi adiuncturi sunt in contubernium servitutis gratia cuiuspiam, non prius eorum tum ingenium et mores, tum virtutem quoque, et quanta polleant industria ad res gerendas, quibus erunt applicandi, cognoscant et experiantur. Quod ut nequeat raptim et in cursu fieri: miramur, quod tui hoc experimentum desumi vel annum non sis passus; viderisque nec Paulum legisse, qui dicebat probandos esse spiritus, dum promoventur ad Divina munia; nec illius proverbii meminisse, quod praecipit, modium salis ante consumendum esse cum eo homine, quem es in consuetudinem admissurus, quam admittas. Tu vero tam repente vis te primo loco, et fortasse prima etiam dignitate apud Praelatum magno et iudicio, et dignitate, et usu rerum quoque non mediocri praeditum atque exercitum, summa cum laude et testimonio tam potentis ac sapientis Caesaris promoveri, et in eius intima admitti; tyro adhuc ad ea omnia, quae tibi de te tumet polliceris, nec expectes (quod prudentes fa-

ciunt), ut alieno calculo hiis muneribus, atque etiam loco dignus esse iudiceris, quem affectas, et ad quem aspiras?

Possemus tibi in hanc sententiam multo plura proponere, consilium daturi tibi, quod a nobis postulasti. Sed ne limites paternae admonitionis excedamus, tuumque adhuc iuvenilem atque immaturum iudicium laedamus, si pergemus esse nimii: in consilio tibi dando supersedebimus; teque hortamur, velis haec altius tecum expendere; sensumque assequutus, in quem te ducimus, collige te, et ne praecipites te cave. Quum nihil perniciosius sit homini iuveni, quam in sua iuventute praecipitis atque inconstantis notam sibi constituere. Nolle autem pati, ut experimenta huiusmodi desumantur, insani, quia superbi hominis est; et haec ipsa si refugerimus, male nobis consulimus, et talem de nobis opinionem edimus, quae nos deiicit ubique gentium. Nec ullo loco, nec ulla quoque existimatione digni reddimur; exosi etiam omnia fortunae facti, quam ampliorem nobis quaereremus.

Siste itaque pedem apud Reverendissimum dominum Jaurinensem, cui es a non postremis viris commendatus, nec quicquam aliud de eius erga te dominationis animo coniectes aut suspiceris, quam hoc ipsum, de quo iam diximus. Neque dubites, quin sit tui suo tempore eam rationem habiturus, quam optas; idque tunc quum cognoverit, eas in te esse partes, quas et tu de te ipso polliceris, et ipse requirit. Migrare autem in Archivum Germanicum ex Hungarico, quod utrumque ex aequo inter sese agnoscunt et intelligunt mutuo, non est nostri consilii. Tibique propterea magnopere cavendum esse censemus, ne altum quoddam fugiens, in portu facias naufragium; relictaque

horum duorum statuum conditione altera, alteram non assequaris; aut fortasse sic assequaris, ut nec ea contenteris, quum eius quo experimenta multo prioribus incipient videri graviora. Quo quid erit infelicius, tute quidem mature perspicias; ne te eo deiicias in primo totius tuae fortunae limine, unde ad novam cursum instituere, et evadere non ita facile possis; quum prior frontem a te averterit, et occiput dederit. Vale. Posonii 21. Novembris 1572.

LXXXVI.

Gróf a Salmis Gyulának Veranesics Antal.

Ad Comitem Ecchium.

72. nov. 22. Aestate superiori Magnifica dominatio Vestra Bartholomaeum Castella muratorem commodato nobis concesserat pro aedificio domus nostrae civilis, quam habemus hic Posonii. Cui aedificio absolvendo et ad finem deducendo quoniam diutius eum oporteat navare operam: cupit liberari obligatione operum Jaurinensis Civitatis. Postquam nec ea adeo urgentur sollicite, nec haec domus nostra cessationem ullam sit admissura; speremusque quod per aestatem proximam facile sit finem sortitura: rogamus Magnificam dominationem Vestram, velit nostra causa eundem Bartholomaeum muratorem tamdiu liberum facere aboperibus Jaurinensi bus, quamdiu nostrum hoc absolvet. Cui si novum aliquem huius professionis opificem subrogare cogeremur,

cuius iam dimidium ferme attigerit: non posset fieri, quin totius operis nostri turbaretur institutio. Deinde ipse quoque Bartholomaeus in sumptibus iacturam non mediocrem faceret, quos iam effudit in materia tum calcis, tum laterum rerumque plurium aliarum pro insequenti anno comparata. Ne itaque et hoc opus nostrum, quod est in celerrimo cursu, in cessationem, seu in aliquam deformitatem ex diverso ingenio novi cuiuspiam muratoris nobis inpingat; isque homo spe commodi sui frustretur, damnumque iam impensi accipiat: rem nobis faciet gratissimam, si in hoc et nostrae et ipsius Bartholomaei muratoris petitioni annuerit. Et felicissime valeat. Posonii XXII. Novembris 1572.

LXXXVII.

Liszthy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Reverendissimum Dominum Joannem Listhium Electum Jaurinensem.

Heri iam sub crepusculum noctis redditae sunt 1572. nov. 27.
nobis Reverendissimae dominationis Vestrae litterae 17. huius mensis datae, quibus petiit dimissoriales vestras pro sacris ordinibus suscipiendis ab antistite, quicunque illi prior occurrisset, quod urgeatur a censuris sacrorum canonum, si rite, et sine contradictione confirmationem ab Apostolica Sede obtinere velit. Id necessitatis omnibus promovendis ad eosdem sacros

ordines consuevit imminere, quod electi nequaquam confirmari queant, nisi prius sacris ordinibus inauthorati fuerint. Postquam itaque Reverendissima dominatio Vestra appulit animum ad suscipiendos eosdem ordines, admodum et gaudemus et laudamus, precamurque summum omnium sacerdatem et pontificem nostrum, ut id animi ac deliberationis eius sanctissimae prosperet Illi in multam senectutem magno cum et spirituali et temporali profectu. Hae tamen suae litterae ubinam in itinere haeserant, nescimus; sed serius allatae sunt, quam pro itinere unius diei, quo facillime Vienna Posonium decurritur. Sed utcunque id acciderit a tabellarii negligentia, cui commissae fuerant, nihil refert. Et memoratas misimus Illi dimissoriales. Verum male nos haberet pro fraternitate et patria, quae nos uno atque eodem vinculo coniungit, ne attingamus nostrae functionis, nostrique muneris debitum; si quis alter, praeter nos, Eidem hanc conferret benedictionem, et hoc Eam sacro caractere insigniret. Esto itaque, quod iam (ut audimus) convalescat; quia tam graves et longae aegritudines non tam cito repelluntur; quumque iam cessare etiam incipiunt, leniter omnino habendas, et aequiore animo tollerandas esse censemus, donec ex toto vis earum patientia, regula medica et quiete diuturniore edomata succubuerint: omnino Reverendissimae dominationi Vestrae parcimus, nec Eam per hoc hybernum tempus, adeo saevum frigore insueto, huc periclitari volumus. Die tamen huic rei obeundae decreto ante festa Natalis Domini, quibus nos Tyrnaviae in ecclesia nostra esse oporteat; petimus significet nobis. Sibique persuadeat venturos nos istuc non gravate, et in hoc Ei summa charitate operam nostram navaturos.

Ceterum quod ad Eiusdem processum attinuit, cuius causa venerat huc Desiderius Labbé Prothonotarius Apostolicus, examinati ab eo super his omnibus, de quibus hii processus consueverunt fieri, ea omnia respondimus, quae sunt, et quibus nihil opponi possit; adiecto quod non Episcopatu solum Jaurinensi, sed quovis alio etiam multo maiore sacerdatio digna sit Reverendissima Vestra Dominatio. Idque omnibus nominibus, quibus summi antistites in Ecclesia Dei commendari, ac populis Dei praefici solent. Valeat felix. Posonii 27. Novembris 1572.

LXXXVIII.

Esztergam vármegye alispányának Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

Egregie fidelis nobis dilecte. Non possumus non 1572. nov. 30.
valde moleste ferre tam tardam atque negligentem dicae primi termini anni praesentis administrationem; cum tamen dicatores ipsi ex Camera nostra Hungarica cum mandatis nostris satis tempestive fuerint expediti. Cum itaque plerisque in Comitatibus connumerationem ipsam portarum nondum absolutam esse intelligamus, et eiusmodi tarda dicae administratio non solum Nobis, verum etiam confiniis istius Regni nostri, adeoque militibus in eis constitutis (in quorum quiden in-

tertentionem dica ipsa per fideles Status ei Ordines dicti Regni nostri communi eorum voto oblata atque decreta est) magno detrimento fuerit, causam eiuscemodi tardae dicae administrationis ex te, cui ex officio incumbit dicam ipsam ex omnium bonis iuxta constitutionem publicam, etiam per consueta birsagia exigere, manibusque dicatoris nostri administrari facere, certo cognoscere volumus. Quare tibi harum serie firmiter committimus et mandamus, aliud omnino habere nolentes, ut rationem eiusmodi tardae administrationis dicae Regiae sufficientem sine mora nobis perscribere et reddere debeas atque tenearis. Nec secus ulla ratione facere praesumas. Datum Viennae ultima die mensis Novembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Maximilianus m. p.

Jaurinensis m. p.

Kivül: Egregio N. Vice Comiti Comitatus Strigoniensis, fideli nobis dilecto.

LXXXIX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1572. dec. kezd. Wywariensis explorator dedit litteras ad Praefectum meum 29. Novembris, quibus scripsit, Beghum Strigoniensem et Neogradiensem consensu Passae Budensis decrevisse, ut ubi primum Danubius glacie

constiterit, dubius Wywariumne an Levam, sed omnino ex his duabus arcibus alteram tentaturos; iamque utriusque paratas esse copias institutas. Nec eos alia detineri expectatione, quam ut consistat Danubius. Nunc que tam equitibus quam peditibus Budae stipendia numerari; eoque practerea esse animo, ut si Danubium glacies non confirmaverit, omittant hoc consilium, et duas quasdam possessiones Wywario vicinas depraedentur. Adhortatoque in fine, ut pecora talem in locum curet interim abigenda, in quibus tuta esse poterunt a periculis; subiecit, multos nunc eiusmodi sermones apud Turcas circumferri.

Praefectus meus edoctis Supremo Capitaneo, Levensibus et vicinis Comitatibus de hoc hostium conatu, curat iam hinc hominum suppetias Wywarium accersendas. Sed vicinos nostros ad necessitates huiusmodi valde habemus surdos; nisi mandatis Maiestatis Vestrae Sacrae ad audiendum excitabuntur, et ad parendum impellentur.

Supremus Capitaneus visa et Danubii soliditate glacierum, et fortasse hoc etiam motu hostium audito, Levam uxorem et liberos Surano transtulit; credoque advigilaturum, ut consilium hostibus non succedat. Eritque operae pretium, si Sacra Maiestas Vestra iisdem vicinis nostris clementer mandabit, ut tam ab ipso Supremo Capitaneo, quam etiam a Praefecto meo moniti concurrant impigre, et succurrant illis locis, in quantum rei periculum postulabit.

Cum Passa quoque Budensi agendum erit, si videbitur sapienti consilio Maiestatis Vestrae Sacrae, ut id licentiae a suis non committi patiatur. Idque nunc maxime, quum iam et orator novus, et munus honorarium Constantinopolim expeditur. Nisihi motus eius-

dem astu dispergantur, ut expeditio memorata celerius effectum sortiatur. Quod saepe etiam alias eos fecisse meminimus.

Ceterum quum audio, crebros rumores vulgo seminari, fratrem Regis Galliarum non postrema habere studia Polonorum ad Coronam eorum consequendam (loquor non sine metu, ut non rogatus, sententiam): memor tamen praeteritarum rerum auguror coniectura, quod mirae et turbulentae novitates contra Domum Austriae suscitari possent; si quis ex ea gente inquietissima, et rerum novarum studiossima, Regno Poloniae potiretur. Vellem ita oratores Maiestatis Vestrae instructos esse ad id pro viribus et pro industria sua impediendum et infringendum fortuiti, ut is candidatus spe et votis tantae rei omnino falleretur.

Mundus enim novit, quanto odio avus eius Franciscus in Carolum Quintum arserit; quam acerbis etiam bellis totam fere Christianitatem turbaverit, et clades ipse quoque perpessus fuerit, dum frustra vindictas urget: persuadere mihi nequeo, quod nepotes, parentis etiam exemplo moniti ac stimulati, non habeant adhuc et ipsi aliquid huius memoriae ac festucae in animis ad occasiones repositum.

Si itaque altero Galliam obtinente, alter Polonia, tot tamque amplis provinciis dominando potiretur; consideratisque huc et Polonorum ingeniis satis elatis, et Principum Imperii studiis, quae saepenumero varia et repentina esse solent, quandoque in Gallos etiam inclinata, nec semper aequa Imperatoribus Domus Austriae: vererer haud dubie, Clementissime Imperator, aliqua, quae nollem incidere. Quantum itaque fieri poterit, mature et omni conatu, omnibus quoque sumptibus occurendum esse huic tempestati, humillime

censerem; neque expectandum, ut ingruat. Quum pericula graviora minore negotio, bonis remediis, ac rationibus oppositis summoventur, quoad non erumpant: quam vi avertantur, ubi iam fuerint in impetu. Ego vero, si quid excesserim agendo iniussus de his gravissimis rebus, humillime supplico: dignetur mihi clementer ignoscere. Cuperem enim Maiestati Vestrae quietem, et a praesentis saeculi turbulentiis, non solum a Propheta, sed etiam a choro otium et effugium, Quum haec fatalia non experiuntur semper feliciter. Et Deus Optimus Maximus Sacram Imperatoriam Maiestatem diutissime sospitet atque felicitet. Posonii — — Decembris 1572.

XC.

XIII. Gergely pápának Maximilián császár.

Pontifici Maximo pro Strigoniensi.

Beatissime etc. Etsi praeclaras virtutes et eximias animi atque ingenii dotes, quibus Reverendissimus in Christo pater Anthonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis, locique eiusdem Comes, Primas Hungariae, Legatus Natus, noster Consiliarius ac Summus per Regnum nostrum Hungeriae Cancella- devotus fidelis syncere nobis dilectus, praeditus non nobis solum, qui ipsius operam us gerendis dexteritatem summa atque eruditione coniunctam 1572. dec. 2.

in negotiis momenti longe maximi, ac tum ad nostrum, inclytaeque nostrae Domus Austriae commodum atque dignitatem, tum ad totius reipublicae Christianae salutem et incolumitatem spectantibus saepenumero experti sumus; sed universo etiam terrarum orbi iam dudum innotuisse, ideoque ipsum, ut magnis rebus tractandis natum, ita summis dignitatibus atque honoribus longe dignissimum, alienae commendationis adminiculo minime indigere existimemus: quia tamen nos ipsius qualitates prae ceteris cognitas et perspectas habemus; aequum arbitramur, ut non modo congruum de virtutibus et meritis ipsius testimonium perhibeamus, sed promovendae eiusdem dignitati, quicquid possumus, studii benigne adhibeamus. Cum igitur constet, in praefatum Reverendissimum Strigoniensem Archiepiscopum omnia illa dona, quae ad summos quosque ornamentorum gradus aditum patefacere solent, affatim congesta; ipsumque praeterea de inclyto nostro Hungariae Regno, adeoque de universa republica Christiana ita promeritum esse, ut singulare aliquod praemium eidem iure competere videatur; Vestrae autem Sanctitati omnis ipsius ornandi et remunerandi ratio in manu sit: idcirco freti spectato Sanctitatis Vestrae nobis per omnem occasionem gratificandi studio, Eandem maiorem in modum iterum atque iterum rogamus, ut quemadmodum plurimis ac iustissimis de causis universo terrarum orbi, nedum Sanctitati Vestrae notis, saepedictum Reverendissimum Strigoniensem Archiepiscopum intime nobis commendatum habemus, et in ampliorem dignitatis locum collocari summopere cupimus; ita Sanctitas Vestra, si unquam alias gratificandum nobis duxit, voti hac in parte nostri haud gravatim nos compotes reddere,

et hoc tam insigni argumento, quanti nos faciat, testari, ipsumque Strigoniensem Archiepiscopum primo etiam tempore eo dignitatis ornamento augere velit, quo Catholicae religioni deditos, Sanctaeque Sedi Apostolicae syncera fide atque observantia addictos, ac de Christiana republica optime promeritos afficere solet; ne venerandus ille senex, tot de republica laboribus atque aerumnis perpessus et exhaustus, debito meritis suis proemio destituatur, sed potius ea ipsius ratio habeatur, ut eum, quem tenet cursum, alacrius prosequi, et afflictis Christianae reipublicae rebus deinceps maiore cum dignitate prodesse possit. Id sane beneficii genus, sicuti Sanctitas Vestra in hominem omnium amore atque favore, ac tali gratia longe dignissimum collatura est: ita nos idipsum grato admodum animo accepturi, et mutuis filialis obsequentiae studiis quovis loco et tempore iugiter recompensaturi sumus. Quod reliquum est, Sanctitatem Vestram quam rectissime valere cupimus, Eandemque nostro hoc loci desyderio non defuturam confidimus. Datum Viennae die 2. Decembris anno Domini 1572.

Eiusdem Sanctitatis Vestrae

obsequens filius stb.

XCI.

XIII. Gergely pápának Rudolf király.

Serenissimus Hungariae Rex ad Pontificem Maximum pro Archiepiscopo Strigoniensi.

1572. dec. 2. Beatissime in Christo Pater ac Domine, domine colendissime. Post humilem nostrum commendationem continuum filialis obsequentiae incrementum. Ea est nostra in Reverendissimum in Christo patrem Anthonium Verantium Archiepiscopum Strigoniensem etc. animi propensio; ut quemadmodum ille de nobis, Serenissimaque nostra Austriae Domo in Inclyto Hungariae Regno, adeoque de universa republica Christiana optime promeritus est; ita eundem, prout eximiae ipsius virtutes exigere videntur, summis honoribus auctum esse summopere cupiamus. Quia vero omnis ipsius ornandi ratio ex merito Sanctitatis Vestrae arbitrio dependet; ideirco Sanctitatem Vestram maiore quo possumus affectu diligenter et enixe admodum rogamus, ut, cum praefati Reverendissimi Strigoniensis Archiepiscopi amplificatio non tam ad Primatum, quam publicam Inclyti Hungariae Regni dignitatem spectet, dignetur eundem huius nostrae intercessionis gratia eo honoris ornamento afficere, quo retroactis temporibus in Regno Hungariae plures floruisse constat; ut nostro beneficio Inclyto illi Regno pristina dignitas quasi restituta videatur, praefatusque Reverendissimus Strigoniensis Archiepiscopus novo ornamento conspicuus, deinceps Ecclesiae

magis ornet. Erit illud eximinium paternae Sanctitatis Vestrae in nos benevolentiae argumentum, Sanctitati Vestrae non minus laudis, quam inclyto Hungariae Regno ornamentum allaturum. Quod reliquum est, Sanctitati Vestrae omnem felicitatem optantes, Eidem nos reverenter commendamus. Datum Viennae die 2. Decemuris anno Domini 1572. Regnorum nostrorum Hungariae et aliorum primo.

Eiusdem Sanctitatis Vestrae

obsequentissimus filius
Rudolphus m. p.

XCII.

Buoncompagno bibornoknak Rudolf király.

Rudolphus Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex, Archidux Austriae etc. Reverendissimo in Christo patri domino Philippo Sanctae Romanae Ecclesiae tituli Sancti Xisti Presbytero Cardinali Buoncompagno, amico nostro carissimo salutem et promtam gratificandi voluntatem.

Reverendissime in Christo Pater, amice carissime! Cum Inclytum Hungariae Regnum insigni illo dignitatis ornamento, quod optimis, et Sanctae Sedi Apostolicae [illegible] quibusque competit, et quo ecclesiastici ordinis nos fuisse 1572. dec. 9.

constat, annis abhinc aliquot destitutum sit, idque pristino Regni illius splendori multum detrahere videatur; Reverendissimus autem in Christo pater Anthonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis etc. iis animi atque ingenii dotibus polleat, ac de nobis Inclitaque nostra Austriae Domo, inprimis vero de dicto Hungariae Regno, adeoque de universa republica Christiana ita promeritus sit, ut ipsi plurimum debere agnoscamus, et donec beneficentiam nostram experiatur, haud facile acquiescere possimus; idcirco eunden Sanctissimo domino Pontifici Maximo diligenter et reverenter commendamus, ipsumque ad redintegrandam in memorato Hungariae Regno splendoris pristini memoriam, celebri isto dignitatis ornamento augeri petimus. Quia autem Reverendissimae Paternitatis Vestrae patrocinio rem facilius confectam et ad optatum finem deductam iri, Ipsamque sua opera nobis hoc loci citra difficultatem adfuturam esse confidimus; ab Eadem ita benevole et affectuosse petimus, ut rei promovendae et ex sententia conficiendae, quicquid poterit studii atque diligentiae adhibere, sibique omnino persuasum habere velit, illud officii genus nobis longe gratissimum esse futurum. Quod superest, Reverendissimam Paternitatem Vestram in annos plurimos rectissime valere cupimus. Datum in civitate Viennae die 2. mensis Decembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo Regnorum nostrorum Hungariae et aliorum primo.

Rudolphus m. p.

XCIII.

Az esztergami káptalannak Veranesics Antal.

Ad Capitulum Strigoniense.

Ea, quae scripsimus vobis de domo Capituli Po- 1572. dec. 2.
soniensis, per iniuriam nihil egimus; quin potius, ut in aliis omnibus, ita et in hoc ex animo favemus. Sed duo sunt vobis consideranda: primum ne nostra Ecclesia privetur residentia unius fratris, si forte huius Posoniensis intricaretur servitio; alterum de confirmatione eiusdem ad altare memoratae domus. Quae quum incumbat nobis de veteri Strigoniensium Archiepiscoporum iure; eo nemini cedere volumus. Alioqui his nobis salvis; non est, cur vos in possessione eiusdem domus impedire velimus.

De novis vero tragoediis, quas dicitis officiales nostros de Szöllös et de Nemethy movere incoepisse: hac ipsa querimonia iidem utuntur apud nos officiales nostri. Asseruntque, tantam stragem in illis sylvis colonos et officiales vestros edere, ut brevi consumentur, nisi providebitur. Ac propterea, si interim usus earundem sylvarum concedetur vobis, interdicetur vero nobis; communi aequitati non satisfiet. Quum autem, uti superiori anno condixeramus de revisione huius controversiae, nec eam obtinere potuimus, diaetarum duarum et coronationis occupationibus utrinque impediti fuimus: iam constituamus hoc ipsum, ut vere ineunte, quicquid erit huius ipsius controversiae inter nos, transigamus serio tali ratione atque ordine, ut omnino inter nos [illegible]troversia sopia-

tur. Interim tamen mandate vestris, ut desistant a succisione eiusdem sylvae; quod et nos nostris mandabimus, si huic nostro consilio acquieveritis. Bene valete. Posonii 2. Decembris 1572.

XCIV.

Telegdy Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. dec. 2. Magister Nicolaus Monozlay super domo nobis invitis obtenta habet responsum, quod meruit. Seminario brevibus de omnibus nostris debitis uberrime satisfaciemus. Cum Davila quoque sic agemus, ut non poterit queri. Hedrocium diu iam didicimus servitiis esse inhabilem vitio oculorum, et nativa quadam ignavia, quod otiose vellet panem alienum comedere. Videatis itaque, si sufficiat, nec ne? et si omnino utilis esse nequeat, amandetur. Ceterum si ultra haec turbet etiam Davilam, virum doctum et Seminario nostro aprime commodum, extrudant insuper; ne eius insolentia eundem perdamus Davilam. Quem si incuria quorumpiam amittemus; nescimus, an similem reperiemus. Conservetur itaque homo adeo nostrae iuventuti necessarius.

De puellis in noviciatum monialium Sancti Joannis insertis, tantummodo non consecratis, nec vellatis potuit fieri; dandumque esse rumori, quicquid ad vos de hoc scripseramus. Quamquam utique in eo semper

est nobis elaborandum, ut ab ordinationibus Patrum, et Apostolicae Sedis traditionibus non recedamus, neque vel latum saltem unguem divellamur.

Electioni vero Joannis Kutassy ad scholae nostrae curam et institutionem non solum assentimur, sed etiam subscribimus, et eam omnibus nostris calculis approbamus. Eique ex nobis nudius tertius omnia promisimus, quae in praesentia statui eius erunt necessaria. Juvenis est non imperitus; et eo etiam peritiorem iudicamus, quod ipse fert gratissimam omnibus modestiam et morum honestatem. Quum itaque Vienna redierit, collocetis eum; et admonete, ne mores mutet, et Socratico instituto idem sit semper, nec ingenium mutet, nisi in melius. Bene valete. Posonii 2. Decembris 1572.

XCV.

Mikulich Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Michaelem Miculyth.

Aureos quadringentos, quos nobis misisti per duos oppidanos nostros Sanctae Crucis, accepimus integre et fideliter restitutos. Sed memineris duplos, triplos, quadruplos etc. imposterum nobis non mittere; quod hic eorum novitas non recipitur. Quod vero alias pecunias nobis mittere nequiveris, miramur. Hi enim aurei, quum sexcentos florenos faciant, quos a Balassa [illegible] Neogradiensis acceperis, ratos habe- 1572. dec. 5.

mus: sed quod non miseris eos aureos seorsum, de quibus cum oppidanis nostris Sanctae Crucis pro decima tritici annuali, et de aliis nostris proventibus aliquas pecunias, uti feceras annis superioribus; non satisfecisti nobis. Idque maxime, quum iam in fine simus anni 1572., miramur non mediocriter. Et causam scire volumus, quum ad nos veneris pro Natali festo. Quo tempore anni quoque huius rationes tuas nobis afferas de tota administratione tua per eius spatium obita.

De procuratoribus causarum nostrarum; in omnibus bonorum ac decimarum nostrarum Comitatibus nondum a Benedicto Deaky conductos, male nos habet. Et credebamus esse iam conductos. Sed quia sic rem hanc silentio praeteriit: admonebimus eum litteris nostris huius negligentiae; et curabimus, ut quamprimum procuratores habeas. Verum si tu etiam cursitare per fora judiciaria causarum nostrarum ergo nolueris, et cogemur aliquem alium tibi adiungere qui hoc faciet: certe tu frustra nobis istic eris. Nam ubi quereris, quod ma nis duobus officiis distineris, nec tertio vacare potes: nos, qui plus quam duodecim premimur, et cogimus seniles vires, ut eis satisfaciamus multo maioribus, quam senectus mea ferre queat; poterimus quidem te exonerare, sed videas quantum rei tuae profeceris. Alioqui volumus, ut officiales, qui curant bona ac proventus nostros, eos etiam in Judiciis quoque tueantur, in quibuscunque opus habebunt. Nec secus potest fieri; quum id muneris potissimum incumbat officialibus et provisoribus.

De parocho ad istam Parochiam conducendo, quem tantopere laudas; quum sit Augustanae Confessionis, ordinatus ab Abbate quodam Moravo, et

coniugio irretitus, postea rescribemus. Sed cave, ne tu quoque aliquid huius fermenti contraxeris, quod nos in panificium nostrum non admittimus; suademusque etiam aliis, quos Deo lucrari contendimus, ut ab eo caveant. Sitientibus autem, et omni humano ac salubri potu carentibus, num venena sint exhibenda necessitatis causa, vel tute iudices. Nec patiare, ut hac necessitate seducaris.

Quod domunculam usui tuo, ac rebus nostris refeceris, probamus. Sed videas, ne sumptus, quos ad eam feceris, in excusationem tui vertas, quod minus nobis pecuniarum miseris.

De vinis Szeóllösiensibus deliberare nihil possumus, nec volumus, donec ad nos excurras. Quia alia ratione de eis transigemus tecum, quam hucusque fecimus. Et propterea cures, ut ad nos venire possis.

Quod autem laboras in exactione proventuum nostrorum ex subditis, non est res nova. Sed quum videamus eosdem satis pingues et bene habitos, ut quia nobis nullis graventur exactionibus: tuae culpae ascribemus, si quae ordinarie nobis debent, nescieris exigere. Sed solent officiales et provisores multa huiusmodi praeterire conniventia, damno domini, et lucro suo; lactantes eosdem dominos suos variis excusationibus, quum et ipsi quoque subditi semper conquerantur, etiamsi assidue osculeris eos. Cures itaque, ne hunc in modum nobis a quoppiam illudatur.

De Camera similiter agis. Et nos aliunde intelligimus, secus esse; et mirantur, quod ex piseto minus habeamus. Quare cures, ut ea, quae didiceris in administratione istius provinciae tibi commissae, nostro commodo inprimis didiceris; postea tuo. Sed et hoc sic, ut nobis nihil decedat; tu tuo contenteris.

Cremniciensibus quod nostro nomine gratificeris, placet. Agant alioqui, quicquid velint; ea tamen, quae sunt nostra, a nostris curari et administrari volumus. Videas tamen diligenter, ut fructuose et molam nostram, et alia omnia sic administres, ut lauderis, nec huiusmodi monitis crebrius egeas.

Quum autem iste Comitatus quampiam indixerit contributionem; eam, si erit legitima et communis, pro publico commodo non recuses. Sed nulli assentiare, cuius deliberationi non interfueris, et cognoveris simul cum ceteris dominis nobilibus, quanam fit causa.

Quod reliquum est: hucusque saepe te monuimus de his, quae istinc successivis temporibus mitti nobis deberent de vivariis, ut sunt ferae, lepores, fasiani, perdices, et id genus alia. De quibus iam ab anno quia nihil omnino abs te habuimus; deinceps petemus te conviciis, ad gravioraque etiam rapiemur, nisi officio, quo debes nobis, uteris, et agnosces nos; neque haec tuae, sed nostrae mensae in dies comparaveris et miseris. Quandoquidem, excepta cura quam habes pensionis, vix meminimus istic te esse. Et quia coemis istic et vulpinas, et mardurinas, aliasque similes tuo usui; scito, nos velle, ut eas nobis coemas. Lupinas non aegre tibi concedimus. Vale; et gere nostri curam. Posonii 5. Decembris 1572.

XCVI.

Ghiczy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Gyczy.

Az the leweledeth wewen meg ertettewnk, hogy valamy gonoz teweo embereketh fogthanak volna az my jozagwnkban, kyketh neked kezedben adwan, fogwa tarthanal mostanys. Kyk feleol irth wolna neked Forgach Simon wram, hogy elbochatanad, wagy pedig kezeben adnad, merth azok az ew feolsege zolgay wolnanak, es ew feleoleok wgy mynth feo capitan teorwenth zolgaltathna, mellyeketh te hyrewnknekewl nem akarthal wolna el bochathanya; es ez keozben Forgach wram fogattatoth wolna meg eotheoth az my jobagynkban Farnadiakban, wgy hogy, myg te el nem bochatanad az ew feolsege zolgayth, kik oth nalad wolnanak fogsagban, adig ew sem erezteneye el az my jabagynkath. Mellyek igy leven, te magadtul semyth nem akarthal myelny, hanem meg gondolwan az my meltosagwnknak mywoltath, es az my zabad ispansagwnkath, es meg beochewlwen mynketh, ugy az mynth illik emberseges zolganak, mellyeth my te tewled jo newen wezewnk, akarthal my tewlewnk ebben ertekezny, hogy minth kellyessek benne myelned. Meg gondolwan azerth myes az my zabadsagwnkath, mellyet n‹ ‹d-
nyayan az urak, es meg
zewlis sokan, az ja

1572. de

engedelmekbeol zabad ispansagok lewen, orzagwnk wegezesy zerenth eltewnk es mostys elewnk, az mynth ez jegyzesbwl, kyt jm neked kewldeottewnk, kyth az decretomokbul es articulusokbul jrattatwnk kew, jobban es nylwabban meg ertez. Elny azerth akarwan az zabad ispansagwnknak orzagwnk wege zese zerenth, az gonoz teweo embereknek jozagwnkban megfogatasara, es azoknak teorwen zerenth walo bewntetisere walo zabadsagwnkal; nem alwan az eleottewnk, hogy Forgach wram ew feolsege zolgaynak mongia ewketh lennye, merth ha ew feolsege zolgayes jamboroknak kellyene lenny, de ew feolsegenek nynchenek gonoz theweo zolgay: hagyok neked, hogy zolwan oth Benedek deakal, porkolabokal es egiebekel kepzed jobnak lennye, ez dolognak my woltarwl, es ozthan egy bizonios teorwen napot hagywan oth Wywarban, hyad az teorwen napra Nitrauarmegyey vicespanth, zolga byrakath, es ezen kywewlys egieb feo teorwen twdo nemes wraymath, mellyekel teorven zerenth meghalwan mynden feleolaz feleleteketh, latasd meg; es az, myth az igassag es az teorwen hoz, legyen az benne; ha bewntelennek talaltatnak, bochattassanak bekewel el; ha bewneoseoknek, zenvegyek azt, az myth az teorwen hoz nekyek. Visely gondoth azerth jol rea, hogy az viceispan, zolgabyrak, es egieb feo nemes zemelyek legyenek az teorwenben, hogy senky ne mondhassa azt, hogy chak az en magam zolgaywal lattatam meg. kik ollian teorwenth tettek benne, az mynth zynthyn en akartham. Ky hogy ne keowetkeozhessek, zorgalmatos legy az meg jrth zemelyeknek oth letekben. Ezt akaram meg jrnom, es tarch ehez magad. Vale. Posonii 6. Decembris anno Domini 1572.

XCVII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Heri mane accepi Sacratissimae Imperatoriae 1572. dec. 7.
Maiestatis Vestrae litteras, quibus clementer me monet, ut pensionis, quam Batthabaniensi debeo praesidio ex benigna Maiestatis Vestrae voluntate, statis suis temporibus deponendae curem diligentius; quasi in ea deponenda essem negligentior. Prima die instantis mensis habui a Pisetario meo litteras, quibus scripsit: ternas se iam huius anni angarias persolvisse, sibique magnae esse curae, ut pro quarta quoque omnino satisfaciat, quae est cum Natali festo adventura. Unde itaque orta sit ista querimonia, nescio. Hac tamen sollicitudine maiorem non habeo; cavens summo studio, ne in ea terminis suis deponenda defectus quispiam committatur.

Quae pensio quum sit sola, quae me magnum Archiepiscopum magnum faciat pauperem; habeo maximam spem, quod Sacratissima Maiestas Vestra hanc ipsam paupertatem meam benigne miserata, de statu sumptuum meorum melius quandoque informata, eadem me pensione liberabit. Quicquid enim provenit mihi vini ac tritici ex omnibus Comitatibus, in quibus similes redditus habeo; praeter Posoniensem, qui me solus alit; id totum profecto Wyvariensis conservatio, et haec consumit pensio. Quae quidem maior est dupplo, quam piseti utilitas.

Hoc autem pisetum quomodo administretur mihi ex ea Camera, necdum sane, ut oporteret, intelligo: quum dudum videam illud ipsum pisetum Archiepiscopis diminui, et ab antiquis eorum iuribus in ius angustius quotannis redigi atque circumscribi. Sic, ut iam nec Pisetarius meus admittatur, ut intelligat, quibusnam ex locis, et quaenam copia auri atque argenti in eam Cameram inferatur, et quo vel efferatur, vel quaenam eius summa cusoriae officinae pro pecuniis cudendis deputetur.

Super quo idem Pisetarius meus hiisdem proximis litteris suis de statu eiusdem Camerae hys propriis verbis perscripsit inquiens: „De statu huius Camerae sciat Reverendissima dominatio Vestra, eam grave detrimentum afferre toti Regno. Acceptis enim faedissimis Polonicis pecuniis, aureos optimos extradant. Et hinc fit, quod Hungarici aurei adeo rari sint in Hungaria. Quum enim decreto Regni et Maiestatis Caesareae aureus nummus centum et quinquaginta denariis valere debeat; Poloni illum centum et quinquagintaquinque redimunt. Ideo bonum esset, si haec avaritia officialium Camerae prohiberetur; quia Maiestas Sua ex hoc nullum emolumentum, sed gravem iacturam habet, quum pro auro optimo aes et cuprum in Regnum inferatur. Hoc autem et montanistae optant. et egerunt mecum iam aliquoties, ut de hoc ipso Reverendissimam dominationem Vestram edocerem; Ipsa vero Caesaream Maiestatem. Ac ultra rem auri, argentum quoque effertur clam; nec iam ex adiacentibus partibus, ut prius solebat, quicquam infertur. Quum et Zolienses valde afferant parum; et Semnicienses iam succubuerint, quod fodinas suas nequeant excolere propter egestatam et debita. Et his de causis multi ex eis proprias

fodinas suas Maiestati Caesareae resignare cogitant."

Ego vero cupiens, ut Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae certo constaret utilitas, quam ego ex piseto habeo: humillime supplico, dignetur me hac pensione clementer exonerare. Cuius quidem causa iam a triennio, quo sum Archiepiscopus, iuro per fidem, quam Deo debeo, tres nummos argenteos me non potuisse reponere necessitatibus, quae vel meae propriae essent, vel domesticorum meorum. Quibus utique non possum deesse.

Supplico itaque humillime, dignetur me in hoc clementer exaudire; idque Eius benignae gratiae et munificentiae summa fiducia sperans et expectans, precor Deum Optimum Maximum, ut Eam diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 7. Decembris 1572.

XCVIII.

Jovius Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Jovium.

Scripsimus tibi nuper sine bile, sine convicio, 1572. dec. 7.
amanterque, et paterne, non ecquidem ut tibi noceamus, sed ut consulamus tuae juventuti. Quae ut sit ardens, et iam aliqua ex parte prudentior, quam triennio aut quinquennio ante: ita etiam in maiore posita est periculo, nisi bonis consiliis adiuta fuerit in hoc bivio electionis totius vitae tuae, quam es inposterum acturus,

et cui omnem fortunam conditionis tuae futurae sis commissurus. Boni itaque consulas obiurgationes nostras; quae potius monita fuerunt, ad frugem tuam meliorem, quam ad te offendendum, vel in deterius praecipitandum. Sic itaque de proximis litteris nostris iudices; nec putes, nos tibi velle atque optare aliud, quam ut sapias, et tibi ipsi prodesse scias. Vale. Posonii 7. Decembris 1572.

XCIX.

Liszthy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Electum Episcopum Jaurinensem.

1572. dec. 8. Ad festa Natalia Domini iam non restant nobis, nisi dies decem et octo; et quum nos octo diebus ante eadem festa oporteat esse Tyrnaviae, ut commode, ac tempori praeparatis omnibus, quae nobis incumbant ad tantas, tamquam venerandas celebritates obeundas, nec etiam ita cursim potuissemus Reverendissimae dominationis Vestrae ordinationi vacare, quae similiter plures dies sibi postulasset, haud dubie coacti fuissemus istic eadem festa exigere. Quo non parum derogassemus et Ecclesiae nostrae, et nostro muneri. Quod impedimentum, quum Reverendissima quoque dominatio Vestra bene praeviderat, nec Illustrissimus ac Reverendissimus dominus Nuntius Apostolicus subducet se, quin hoc in Eam benedictionis Divinae co-

rat, ut est et pius, et humanitate summa praeditus; rogamus, velit nos habere excusatos, sibique certo, firmiterque persuadeat, nihil nos magis hoc tempore desiderasse, quam si id officii nostri propensissimi in Eam conferre potuissemus. Cui demum precantes a Domino omnia prospera, Eandem etiam bene valere optamus. Posonii 8. Decembris 1572.

C.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

Reverendissime in Christo pater, fidelis nobis syncere dilecte. Graves querelas coram nobis saepenumero proposuerunt religiosae virgines sanctimoniales de Wasarhel contra fidelem nostrum Magnificum Joannem Choron de Devecher, Comitem Comitatus et Capitaneum Civitatis nostrae Soproniensis, de plurimis et gravibus violentiis atque iniuriis, quibus sese et colonos suos ab eodem nimium gravari asserunt, eo tantum practextu, quod ipse Choron jus Patronatus illius Claustri, et bonorum ad illud pertinentium ratione arcis suae Somlyo, illinc non longe distantis, ad se pertinere dicat. Qua de [illegible] idem Joannes Choron humiliter [illegible] quae

1572. dec. 9

in sui excusationem pertinere putabat, retulisset; postremo significavit Nobis, paratum se esse sive in Judiciis Octavalibus eotum appropinquantibus, sive in Diaeta Generali proxime praeterita, coram nobis litteras juris Patronatus, quas haberet, producere, tuoque ac ceterorum Judicum Ordinariorum judicio totam controversiam submittere, vel si colonos ipsarum sanctimonialium ad ulteriora, quam litterae ipsae continent, coegisset, se cum illis in concordiam redire velle. Quod cum illum, prouti illi ad proximam Diaetam Generalem facere commiseramus, neglexisse ex supplici libello praefatarum sanctimonialium intelligamus, velimusque adhuc causam hanc in Judiciis Octavalibus Posonii primitus celebrandis omnino revideri et determinari: fidelitati vestrae harum serie committimus et mandamus, ut in praedictis Judiciis Octavalibus primitus Posonii celebrandis, totam hanc controversiam inter praedictas partes, adiunctis vobis Judicibus Regni Ordinariis Magistrisque Prothonotariis, tunc vobiscum una affuturis, coram vobis levare et assumere, ac discussis litteris ipsis juris Patronatus, quas dictus Joannes Choron vel procurator suus producturus est, eam pro justitia ita determinare debeatis, ne ulterioribus querimoniis aliqua occasio relinquatur. Secus non facturi. Datum Viennae nona die mensis Decembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Maximilianus m. p. Jauriensis m. p.

K i v ü l: Reverendissimo in Christo patri domino Antonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario per Regnum nostrum Hungariae Locum-

tenenti et Consiliario nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

Praesentatae Tyrnaviae 12. Januarri 1573. In negotio sanctimonialium de Wasarhely.

CI.

Deáky Benedeknek Veranesics Antal.

Ad Benedictum Deaky.

Ad binas litteras tuas de 21. et de 22. Novembris datas, idque serius quem oportebat, propter alias nostras graves occupationes, respondemus. Ac primum ubi scribis de decimatione nonarum in bonis dominorum Forgach Petri, Joannis, Pauli, Emerici et Stephani de Gymes; miramur non mediocriter, quod eas novitates, quas maiores ipsorum contra praedecessores nostros non moverunt, ipsi contra nos movent; et volentibus nobis cum domibus eorum amice et in bona charitate vicinitatis Christianae vivere, ipsi nequaquam nobiscum volunt, sed in dies aliquid reperiunt, quo sint molesti nobis, nobiscumque litigent. Quod haud dubie signum est, eos alieno et malo esse erga nos animo. Cui dissidio quia nullam unquam dedimus causam; Deus inter nos videat et iudicet. 1572. dec. 9.

Verum quod ad rem attinet; scito, legem nonarum ac decimarum hanc esse secundum Divinam ordinationem, ut initio decimae, postremo excipiantur nonae,

secundum vero hominum nostrorum constitutiones e converso. Cui rei indebitae, quum adhuc antistites Hungarici nunquam potuerint succurrere, et nunc etiam haec lis sub judiçe iacet: malus usus et vis laicorum praevaluit, donec Deo videbitur; et nonae prius, decimae posterius desumuntur. Nec nonae, ubi iam desumptae fuerint a terrestribus dominis, ab ecclesiasticis decimantur; sed eae solum quae remanent; idque sic, ut Ecclesiae iusta decima, terrestri domino iusta nova, octo partes reliquae colono cedant. Nec nonae terrestrium dominorum, ubi exceptae fuerint, decimantur; nisi si prius decimae quam nonae, dum adhuc in denario numero rerum decimandarum continentur, exciperentur.

Nos de his sic intelligimus, edocti etiam ab aliis. Verum si consuetudo alia fuit ab initio in bonis eorundem dominorum Forgach, decimastique hunc in modum quaedam alia eorum promontoria; cur promontorium Komiathy velint prohibere, causam aequam non videmus. Et maxime si alii provisores nostri et praedecessorum nostrorum ita ea decimarunt. Quare adhibe in consilium bonos aliquos viros, et de hoc ita statuendum cures, ut nec veteri legi, nec nostris ac Ecclesiae iuribus aliquid detrahatur et decedat. Cavens omni modo, ne des locum cuippiam iniustitiae et damnosae novitati.

Ubi autem ais, eosdem dominos Forgach allegare constitutiones proximae Diaetae, imo et superioris: misimus tibi utrasque, ut videas, de hoc nihil fuisse constitutum. Nec negamus, multa et varia de negotio decimarum et nonarum in hiisdem Di commenorata, et in medium producta: sed praecipue nihil est decretum, nec acceptum

vum esset; sed omnia in priori statu relicta sunt. Quum nulla ratione Status et Ordines pro hoc tempore aliquas constitutiones condere voluerint. Vale. Posonii 9. Decembris 1572.

CII.

Telegdy Miklósnak Veranesics Antal.

Ad Telegdium.

Ad Senatum Tyrnaviensem dedimus litteras in- 1572. dec. 16.
praesenti negotio Rectoris Ecclesiae nostrae Strigoniensis, quales et iura nostra postulant, et licentia atque indiscretio civium quorumdam eorum, Civitatis merebantur. Dataque etiam ad vos earundem litterarum copia; examinetis eas, an sit in eis quippiam vel addendum, vel demendum. Et si erunt ad propositum: eas cum ea existimatione, quae nostram et dignitatem et authoritatem concernit; sin quid aliud vobis videbitur, emendetur, et imposterum a nobis refectae exhibeantur. Mandamus interim vobis et toti nostro Capitulo, ut in hoc nequaquam civibus assentiamini: sed ius nostrum, vestrum, hoc est Capituli nostri, ita tueamini; ut cives isti intelligant, eis nos nequaquam subiectos futuros in his, quae sunt spiritualia et ecclesiastica. Cetera quae sunt Civitatis illorum civilia, ipsi regant; legem, et verbum, et ritus ministerii Dei atque eius Ecclesiae, a nobis, hoc est

ministris mysteriorum eius petent, expectent, atque accipiant.

Neve super hoc multiplicemus verba; committimus vobis et nostro toti Capitulo, ut reversales a Kuthassy postulatas nequaquam civibus ipsis detis; sed eum citra omnem moram, et nullo quorumvis respectu habito, Rectorem Scholae Ecclesiae nostrae vobiscum communis pronuncietis, statuatis et investiatis. In reliquum, si quid eidem cives iuris contra ius nostrum habuerint; jure, et coram Imperatoria Maiestate nobiscum agant. Silere iam nequimus; quia inter nos et ipsos Sathanas praxes incoepit movere, quibus occurendum est mature; ne, si radices fixerint, et nos gravius perturbemur, et ipsi peius pereant.

Illicino Doctori respondimus; curetis, ut has nostras incolumes recipiat. Petit autem Suffraganeum nostrum, ut eum mittamus Olomucium ad consecrandum eius loci Episcopum. Cui etsi non gratificari inhumanum et alienum a Christiano sit Antistite: tamen per haec festa fieri non poterit; si etiam idem Suffraganeus tanto itineri sufficiet. Reliquum est, ut bene valeatis. Posonii 15 Decembris 1572.

CIII.

Nagyszombat város tanácsának Veranesics Antal.

Ad Senatum Tyrnaviensem.

Intelleximus, quosdam ex civibus vestris, vestro tamen omnium nomine, novitatem quandam velle inducere in Ecclesiam nostram, et in ea ius, quod nos concernit, sibi usurpare. Quum enim rectores scholarum omnium Ecclesiarum Cathedralium semper ab earum Antistitibus dependentiam habuerunt per universum orbem Christianum, hactenusque id iuris atque consuetudinis in hoc Regno vos etiam semper agnovistis et observastis: nunc cur velitis illud violare et infringere, subiicereque potestati vestrae, causam iustam non videmus. Nec tale vestrum esse agnoscimus, ut illud vobis vestro arbitratu permittere possimus. Quum enim ab initio boni principes, et devoti populi, et sancti Dei homines templa ac coenobia in Christianitate condiderunt, et opibus suis varii generis sacerdotia honori Dei dotaverunt; dubium non est, quod postea sacerdotes eis praefecerunt, non laicos; reservata sibi reparatione ac tutela tantum. 1572. dec. 15.

Et quia ius istius Parochiae vestrae Tyrnaviensis ad Metropolitanam nostram Strigoniensem Ecclesiam pertineat ut eius filialis; et praedecessores nostri, Strigoniensi Sede adversa totius Regni fortuna privati, in istam eandem Sedem suam transtulerunt;

atque illa ita sunt potiti, ut successores quoque ipsorum iure suo usi sunt, et utuntur etiam modo. Idque quoad in spiritualibus rebus, non in civilibus vestris, quas vos, ut Civitatis vestrae domini gerite vestro arbitratu ac vestro iure: nos in spiritualibus et ecclesiasticis nostris non impediatis, neque molestetis; certo moniti, nos nequaquam velle rectores nostrae scholae vobis ullo alio vinculo esse obstrictos, quam ut filios vestros erudiant, et imbuant bonis moribus, doctrinaque Catholica, cetera nostrae curae relinquatis. Quia non vos laicos, sed nos Episcopos Spiritus Sanctus posuit, quod Dei Ecclesiam regamus. Et si forte essent in vobis aliqui novi spiritus ac doctrinae heri natae, qui secus sentirent, et alia via, hoc est sua, non Ecclesiae Catholicae pergerent: Caesaream Maiestatem requirant, non haereticos, quos audiunt per occultos angulos; depravando simplices et idiotas homines, tradentes illis placentia, non vera, neque salubria. Ubi Spiritu Sancto adiuti, ea omnibus talibus respondebimus, quibus erubescent. Et insuper, si eis privilegia iurium ac libertatum nostrarum ac Ecclesiae nostrae Metropolitanae explicabimus, quas habet per omnes alias Ecclesias Hungariae; submissius de his in religione novitatibus suscitandis eversores quietis ac unitatis publicae cogitabunt.

Quae, quum de bonis non loquimur, vos, qui iudicio et spiritu Dei atque eius Ecclesiae ducimini, in Christo Jesu, in patre misericordiarum, et in Deo totius consolationis petimus, ut huiusmodi concives vestros serio admoneatis, desistant inter nos et vos movere turbas, et discordiarum iacere semina. Quod officium quum sit indignum Christiano nomine; nec Deus sane Omnipotens patietur, nec nos servus eius

feremus. Caveantque, in Christo dilectissimi, ab ira magni Dei. Cuius quum nos etiam Divina ipsius ordinatione partem obtinuimus: ne eam in tales, qui Ecclesiam Catholicam, hoc est Universalem urgent in ruinam, effascinati dolis Sathanae, cogamur ad postremum exercere, postquam in mille quotidie versi Protaeos, saluti eorum consulturi nihil proficimus. Dum nobis modo omnia de se grata sanctaque ostendunt, modo velis quibusdam obtensis nobis secus agunt, postremo humanitate ac lenitate nostra abusi, iuribus et authoritati nostrae insidiantur.

Quapropter animadvertentes non obscure, quonam tendant istae eorum novitates, et unde ortum traxerint: coacte dicimus, sed dubitare non debetis, quod clavum clavo opponemus, et occurremus Deo comite huic tempestati, quae non in aliud, quam in solam Dei Ecclesiam, Christianamque unitatem colligit vires, impetumque molitur. Nosque vicissim, si aggrediemur gerere nostrum officium paulo severius, imo et durius: iis ascribite, qui nos contemnunt, et nostra pietate ac lenitate deteriores facti, sperant etiam, se palpum, quod dici solet, nobis obtrusuros; ut quod simulate moliuntur, id ad effectum propositum deducant. Sed hoc commentum utcumque successurum sibi sperent, ipsi viderint, et Dominus, qui non deserit Ecclesiam, nec patitur contra eam praevalere portas Inferi. Vos vero interim mente meliore praediti, hos tales non sequamini, qui sese doctoribus frustra in deserto clamantibus, et Christum extra suam Ecclesiam inquirentibus in praedam dediderunt, errant cum illis simul; ne pari culpa accusemini. Expediet itaque vestro populo, remque etiam Summo Deo gratam praestabitis, si hos inhibebitis a licentia et a conatu magni nego-

tii et magni pericnli. Caput enim regit membra; non membra caput. Et bene valete. Posonii 15. Decembris 1572.

CIV.

A Turzó grófoknak Kapornaki Mihály.

1572. dec. 17. Magnifici Domini, domini et tamquam patroni observandissimi, salutem et servitii mei oblationem. Non latet Vestras Magnificas dominationes, qualiter emptionem quartae Districtus arcis Baymocz solita arenda cum croco, eisdem saepius intimaverim; et rogaverim, ne quid in eius arenda aut detraherent, aut minuerent, quin potius pro gratuita Earundem in Ecclesias Christi earumque ministros benevolentia et amore, augerent, debitoque tempore iuxta Regni constitutionem generalem de decimis, pretium deponerent, vel, si nollent, mihi significarent, ut eam vel in specie perciperem, vel alteri cui possem vendere valerem. Interim autem, dum Vestrae Magnificae dominationes cogitabundi negotium tacite distulissent, nihilque certi oportuno tempore ad me scripsissent, imo tarde, et iam tempore messis, cum litterae non Vestrarum Magnificarum dominationum, sed domini Panchratii provisoris Earundem ad me datae fuissent, in illisque solita arenda cum croco, ut ab antecessoribus meis semper, hoc anno praesenti ita se emere nolle significassent; dominus administrator Reverendissimi

Illustrissimi domini Archiepiscopi et Locumtenentis, domini videlicet mei gratiosissimi, ex Wywar supervenit, seque ad rationem dicti Reverendissimi domini empturum dixit; hac tamen conditione, ut si ab eodem Reverendissimo atque Illustrissimo domino pro se impetrare posset, retineret pro se; sin minus, perciperet ad rationem dicti domini Reverendissimi. Et quia iam ego antea per litteras in messe (ut praemissum est) domini Panchratii ad me datas certior factus, animum Vestrarum Magnificarum dominationum in non emptione cognoveram: putavi Eisdem per me nullam posse fieri iniuriam, si alteri vendidero; cum antea non semel atque iterum, sed aliquoties, et per litteras, et per Egregium Georgium Sambokrethy tamquam internuntium familiarem Vestrarum Magnificarum dominationum hac de re, secundum statuta publica huius Regni, Easdem requisiverim; coactus tandem sum post multos dies dicto domino administratori tanquam ad rationem Reverendissimi atque Illustrissimi domini Archiepiscopi et Locumtenentis, ex cuius decimis quarta illa quotannis exciditur, vendere. Nunc autem, cum antedictus dominus administrator ex Wywar ad me venisset, et retulisset, Vestras Magnificas dominationes manus violentas in eam iecisse, Reverendissimum atque Illustrissimum quoque dominum ad Easdem hac de re scripsisse, et rogasse, ne Vestrae Magnificae dominationes eam impedirent, sed suo administratori pacifice perficiendam committerent; et ego Vestras Magnificas dominationes obnixe rogo, ut vel quartam ipsam in specie, vel summam mihi per dictum administratorem depositam, florenorum videlicet 225 restituant. In sequenti vero anno, si Vestrae Magnificae dominationes voluerint, possunt summa in

praescripta, aut solita arenda cum duabus libris croci ab olim dari solitis, (si Reverendissimo atque Illustrissimo Praelato meo placuerit) pro se habere. Facturi Vestris Magnificis dominationibus, et Reverendissimo domino rem gratissimam, et mihi omni servitiorum genere refundendam; domino vero administratori in sua ratione, quam dare Reverendissimo tenebitur, utilissimam. Quod spero Easdem pro innata Earundem benignitate et favore facturas; relationem optatam expecto. Et Vestras Magnificas dominationes felicissime valere cupio. Datum Tyrnaviae 17. Decembris 1572.

Vestrarum Magnificarum dominationum.

servitor et capellanus deditissimus
Michael Kapornaki m. p.
Canonicus et Sindicus
Ecclesiae Strigoniensis.

Kivül: Magnificis dominis Hyeronimo, Stanislao et Alexio Thwrzo de Bethlenffalwa etc., dominis et tamquam patronis observandissimis.

CV.

Verancsics Antalnak az ágostai bibornok.

Reverendissimo et Illustrissimo Signor, fratello honoratissimo. Io ho desiderato sempre occasione di posser adoperarmi per commodo et honore di Vostra Signoria Reverendissima; non solo per l'amicitia cordiale, che è tra noi, ma ancho per il merito delle molte virtù et degne qualità sue; et essendomisi hora data con molto mio contento, havendomi commesso la Maesta dell' Imperatore mio signore, che io facci offitio con la Santita di nostro Signore, per la promotione della persona di Vostra Signoria Reverendissima al grado di Cardinalato, non ho voluto mancare di significarglielo con questa mia. Perche si renda certa, che come gratissimo mi e stato di conoscere in Sua Maesta cosi affetuosa voluntà dell' accrescimento di grado nella persona di Vostra Signoria Reverendissima: cosi non ho mancato anco di adoperarmici con Sua Santita. Alla quale havendo io fatto sapere il desiderio di essa Maesta, mi ha risposto, non esser per hora d' animo di far promotione; ma che à suo tempo ne terra quella memoria, che si conviene per la raccomendatione di Sua Maesta, et per il merito, che conosce in Vostra Signoria Reverendissima, di questo honore. Per il quale però sempre che mi si darà di rinovare un' offitio tale, rendasi sicura Vostra Signoria Reverendissima, che ci sarò prontissimo, come mi troverà anco in ogn' altra cosa che io possa per lei. Et con questo offerendomelle di tutto core, me le rac- 1572. dec. 18.

comendo. Che Dio Nostro Signore felicemente la conservi. Di Roma li 18. di Decembre 1572.

Di Vostra Signoria Reverendissima
et Illustrissima

amorevole fratello
Il Cardinal d' Augusta,

Semper in dominatione Vestra Reverendissima cognovi tot merita et praeclaras virtutes, quod summos Ei gradus in animo sim auguratus; et nunc summo studio curabo, ut animum meum reipsa ostendam.

Kivül. Al Reverendissimo et Illustrissimo Signor, fratello honoratissimo, Monsignor l' Arcivescovo di Strigonia.

CVI.

Hosius bibornoknak Veranesics Antal.

Ad Hosium Cardinalem.

1572. dec. 21. Veniente nunc in Urbem hoc nobili Francisco Diotalevio Secretario meo a me misso, ut pro officio subiectionis meae visat loco mei Apostolorum Petri et Pauli limina, meoque nomine Beatissimos pedes Sanctissimi Domini Nostri osculetur, et felicem eius ad Summum Pontificatum Sanctae Sedis Apostolicae Universalisque Ecclesiae assumptionem illi gratuletur: nolui praetermittere, quin ad Vestram quoque Illustris-

simam ac Reverendissimam Amplitudinem litteras darem, et veteris meae erge Eam observantiae studium in memoriam Illi revocarem, novoque quodam quasi syngrapho etiam servitutem meam addictiorem facerem, perpetuae Eius erga me benevolentiae cupidissimus.

Ut itaque ego praeclarissimi nominis sui summa cum veneratione retineo memoriam: ita Ipsa quoque, quod humanitatis Eius erit, pro voto mihi respondebit, si utetur meis officiis, vel saltem benigne declarabit, quod me in suis numeret, et favore suo complectitur, meamque etiam habeat gratam servitutem.

Ceterum quia idem Secretarius meus curabit apud Sanctissimum Dominum Nostrum confirmationes quorundam Electorum nostrorum ad Episcopatus novos, eos Illustrissimae ac Reverendissimae Amplitudini Vestrae commendo, rogoque obnixe, ut, ubi res eorum postulabit, velit habere commendatos. Visa enim summa necessitate et penuria pastorum spiritualium in hoc Regno satis lacero, distracto, malisque multiplicibus presso: diu, et magna diligentia institi apud Caesaream Maiestatem, dominum meum clementissimum, ut Ecclesiis nostris crearet nominaretque antistites necessarios. Nec frustratus hac sollicitudine, tales Dei gratia, ac eiusdem Caesareae Maiestatis iudicio obtinuimus, quibus et haedem hae Ecclesiae nostrae non erubescent, et Sancta Sedes Apostolica (uti spero) contentabitur.

Sed quum sortiti sunt Ecclesias valde desolatas iniquitate temporum, Turcarum potentia, quos nimis intime recepimus, et conservatione praesidiorum militarium; gratuita Sanctitatis Suae, et Sacri Collegii Patrum Cardinalium egent benedictione. In quo ut Illustrissima ac Reverendissima Amplitudo Vestra

illis patrocinari non gravate velit, etiam atque etiam cupio. Petoque singulari studio, ut si quae negotia mea idem Secretarius meus ad Eam deferet, favore suo usurus meo commodo, patrocinari eis, eaque etiam promovere non recuset. Interveniente enim authoritate Illustrissimae ac Reverendissimae Amplitudinis Vestrae, qua est apud Sanctissimum Dominum Nostrum et Sanctam Sedem Apostolicam amplissima: non dubito, plurimum eisdem negotiis meis momenti accessionisque allaturam. Idque propensionis ac voluntatis erga me suae quum mihi ostenderit; edet sane Ipsa magnum testimonium, quod me et amore et beneficio suo dignum esse iudicet. Ego vero id ipsum tanti faciam, quanti quod gratissimum habeam, debeboque promereri omni gratitudine. Plura exequetur coram Diotalevius: quem Illustrissimae ac Reverendissimae Amplitudini Vestrae commendo. Et felicissime valeat. Posonii 21. Decembris 1572.

CVII.

Stanco Pasqualinnak Veranesics Antal.

Ad Pasquallinum Stancum.

1572. dec. 21. Plures litteras tuas ab eo tempore, quo te Romam contulisti, credoque, quod omnes accepi. Fuerunt enim quaternae, si bene memini. Ad eas autem quod tibi non responderim, illud accidit causae, quod quum desideratum, petitumque responsum facere tunc nequiveram, malui te litterarum mearum et sperati respon-

quod optabas, et exigebas, expectatione potius detinere, quam si aliquid rescripsissem, quo remotiore eius rei meta deterritus, prorsus a spe excidisses. Cuius exitus dubius impraesentia, certus tum aliquando esse potuisset. Ut sunt et res et voluntates fere omnes hominum, quas aliae atque aliae temporum rationes consueverunt immutare. Dies enim ipsa fit magister aliquando, fit noverca etiam. Iraeque saepenumero diuturniores fructus uberiores afferunt, ubi moventium eas expiatione commissorum deferbuerint.

Haec autem quum a me non processerint odio tui perennali, aut quod nollem te imposterum etiam beneficiis meis ex commodioribus occasionibus frui ; qui vel ad hoc natus esse videar, ut omnibus hominibus gratificer, et sim potius quidem, quam qui auferam. Sis itaque bono animo, et Deum ores, ut occasiones, de quibus agimus, maturentur, et metam attingamus, cuius quum erimus divino munere compotes, ut alii nostri, sic et tu speratis gaudebis.

Cura vero rerum mearum, quas in urbe habeo, quum dudum commissa sit Diotalevio, eam partiri in plures, non est, cur velim. Nam quum sit parvi negotii, et eius quidem dumtaxat, ut apud Sanctam Sedem Apostolicam ea, quaecunque erunt Ecclesiae meae succesivis diebus necessaria, sollicitet et exequatur; non puto, adiutorem illi esse dandum. Nihilominus te etiam commodis uostris tuo arbitratu studere, ubicunque exeret se occasio, non prohibemus, nobisque plurimum etiam gratificabere, si favebis nostro nomini, quocunque loco rem nostram postulare intelliges. Quod reliquum est, Da Deo ac Cedulino me diligenter commendabis. Spelatinus rediit, curat priorem
scio, qno eventu. Faxit Deus,

probassem, si in vestigio veteri perstitisset; quod animorum varietas et mutatio non est accepta apud Principes. De me referet Diotalevius. Ex his tamen primis in hoc Regno dignitatibus, authoritateque secunda a Rege et Caesare nescio, quid aliud mihi accesserit, quam quod amplissimo nomine auctus, existimatione neque summa illustratus, libertatem cum servitute commutavi, et me tot laboribus mancipavi, curisque ac negotiis publicis oneravi, ut iam horulam quidem dierum omnium non habeam, quam meam peculiarem esse, possem affirmare. Nec unquam magis desideravi secessum quempiam a strepitu orbis, quam nunc his posterioribus annis. Sed acquiescendem est fatis, cedendum Divinae voluntati, et secandum aequor, cuius fortasse ignari tempestatum, incautius navigationem eius ingressi sumus. Vale. Posonii 21. Decembris 1572.

CVII.

Rudolf királynak a Buoncampagnai bibornok.

Serenissime Rex, Domine Observandissime.

1572. dec. 24. Accepi humanissimas Maiestatis Vestrae litteras quibus Eadem mihi notam esse voluit eximiam benevolentiam suam erga Illustrissimum Patrem Archiepiscopum Strigoniensem, et quanto simul desideri teneatur, ut is a Summo Pontifice eo honoris gradu decoretur, quo alii ei similes Regni Vngariae viri superioribus temporibus insigniti fuerunt. Qua in re

maximam in eo cepi voluptatem, quod facile perspexi, Maiestatem Vestram sublimi isto loco et clarissimo genere suo dignum animum habere, quae talium virotum virtuti ac meritis tam enixe faveat. Itaque, sicut persuasum habeo, Sanctitatem Suam cognito Caesareae Maiestatis et Vestrae desiderio eam, quam par est illius rationem opportuno tempore esse habituram: ita si ullus locus precibus meis apud eundem Sanctissimum relictus fuerit, polliceor Maiestati Vestrae, me omni animi studio ipsius Archiepiscopi honori et amplitudini praesto esse futurum. Id quod in ceteris rebus etiam, quas Illam velle cognovero, libentissime faciam. Maiestatem Vestram optime valere, et Regnorum ipsius felici initio cetera, quae optari possunt, prospera incrementa a Deo Omnipotenti precor et opto, atque Illius gratiae et benevolentiae me humillime commendo. Romae die XXIIII. Decembris MDLXXII

Eiusdem Maiestatis Vestrae
devotissimus servitor
Philippus Bon Compagnus Cardinalis Sancti Sixti

Kivül Serenissimo Vngariae etc. Regi, Domino meo observandissimo.

CVIII.

Forgách Simonnak Veranesics Antal.

Ad dominum Simonem Forgach.

1572. dec. 25 Petitionem Magnificae dominationis Vestrae centum quinquaginta equitum pro praesenti suo apparatu, quo copiosiore milite ad occurrendum hostibus instructus esse possit, de quorum excursu ferunt rumores: ex litteris Capitanei nostri intelleximus. Nec parum commoti sumus, quod summiserit Illi non plures, quam quinquaginta; eique revocata nostra mutua transactione in memoriam, de dimidietate nostrorum militum, qui omni tempore, prout timores requirent, Eidem ex arce nostra Wywar emitti poterunt: commisimus etiam, ut si adhuc metus hij continuantur, Vestraque etiam Magnifica dominatio urget memoratum apparatum; milites Ei tot ad iam missos summittat; ut haec ipsa dimidietas compleatur, iustoque subsidio ex nobis adiuvetur.

Verum cum astutiae Turcarum variae sunt, et saepius non faciunt quod dicunt: Magnifica dominatio Vestra talem habeat intelligentiam cum eodem meo Capitaneo, ut si forte Turcae ostensa via ad Gymes, ad Tsardosked et Wywar Eam de improviso torqueant: Ipsa quoque ita sit parata, ut nostris partibus praesto adesse et succurrere possit. Nec super hoc plura, ne videar et ipse velle videri martialis ex Clero. Magnificae dominationi Vestrae haec festa Natalicia precamur felicia. Et bene valeat. Tyrnaviae 25. Decembris 1572.

CIX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

In proxima Diaeta, quum supplices libelli omnium 1572. d c. 27.
dominorum regnicolarum per Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram et dominos Consiliarios Hungaros revidebantur; productus est libellus etiam Comitatus Hontensis, in quo domini eius nobiles Comitem petebant. Inclinatisque eo omnium Consiliariorum sententiis, ut eiusdem honor curaque mihi conferretur: id a Maiestate Vestra tunc conclusum et pronunciatum fuit, nimirum quod placuissent Illi eorundem Consiliariorum sententiae. Postea quum nec ipsi domini nobiles hoc ursissent, nec ego admodum curassem: res tota hucusque mansit in silentio.

Nunc iidem domini nobiles, videntes, ut scribunt, quod nec judicia inter eos administrantur defectu Comitis ac Vice Comitis, nec proventuum quoque Maiestatis Vestrae cura rite obiri queat; hortantur me, ut super hoc scribam Maiestati Vestrae, velimque etiam operam dare, ut id muneris subeam, et prospiceam eis de hiis, de quibus etiam Vestrae Maiestati supplicant.

Ego vero non carens oneribus magni momenti, appendicem huius ipsius honoris sive tituli libenter alii cuippiam concederem non gravate, si quis esset alius qui eo avidius potiri vellet. Verum ne unquam quicquam agam, quo clementi voluntati Maiestatis Vestrae videar velle reffragari; ut in aliis rebus meis omnibus,

ita et in hoc etiam fiat, quicquid Eadem benigne statuet et iubebit. Ac si omnino petitionem Comitatus huius exaudiet, opus erit litteris donationalibus, quibus mediantibus tota res tam Comitis, quam etiam Comitatus rite et pro Regni consuetudine transigatur.

Ceterum iidem domini nobiles supplicant Sacratissimae Maiestati Vestrae in eo, ut imposterum non cogantur decimas bonorum suorum Magnifico domino Joanni Krwsyth permittere. Quum enim redacti sint ad extremam pauperiem, quod in ipsis prope hostium faucibus habitent, conductorisque memoratarum decimarum maximis et damnis et iniuriis afficiantur, affliganturque etiam extorsionibus eorum, quae ipsis remanere deberent decimis persolutis: humillime censerem, succurrendum esse miseris. Supplicoque etiam, dignetur gratiosum illis in hoc responsum facere. Nec in omnibus finium praefectis dignetur credere: quum hoc praetextu tuendorum finium rapiunt quicquid possunt, et mercaturam exercent, in dies alias atque alias arces coemendo, summas autem, quas in hunc modum cumulant, pauperes subditos Maiestatis Vestrae expilando. Quam paucis hactenus hoc nostro saeculo fuerunt salubres, apparet ex ira Dei, quae iam eo redegit gentem nostram, ut vix nomen etiam retineat. Maiestas itaque Vestra Sacratissima, cui pauperes Dei inprimis sunt commendati, dignetur eos a potentibus (quod pro eis humillime supplico) clementer defendere, et ita etiam pietate sua protegere, ut Ipsa etiam Dei pietatem consequatur. Quam Deus Optimus Maximus quam diutissime sospitet atque felicitet. Tyrnaviae 27. Decembris 1572.

CX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

Constitueram celebrare Judicia Locumtenentiae Posonii ad dominicam Laetare, sic exigentibus dominis regnicolis, factaque etiam deliberatione cum Magnifico domino Locumtenente Palatinali, cum Personali Praesentia, et cum Magistris Prothonotariis. Sed interveniente obitu domini Zlunii alterius Bani, eadem Judicia Locumtenentiae possent anticipari, et in dominica Invocavit habere suum initium; si forte Judicia Sclavonica intermitterentur, hoc ipso alterius Bani obitu impedita. Cui rei si nova Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae commissione iam provisum sit, uec ne; humillime supplico, dignetur clementer mandare, ut edocear tempestive, quo et Locumtenentiae Judicia maturius intimari queant, et longiora haberi possint, si Sclavonica turbarentur. Multi enim instant. Ego vero quum possem, nolens deesse officio meo, cupio de hoc quam citissime fieri certior. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet ac felicitet. Tyrnaviae 28. Decembris 1572. 1572. dec. 28.

CXI.

Kubinyi Kristofnak Verancsics Antal.

Ad Christophorum Kwbini.

1572. dec. 30. De amicitia et benevolentia Dominationis Vestrae, de qua iam diu sumus bene persuasi, nunquam dubitavimus. Semper enim erga nos propensissimam experti sumus, quotiescunque uti ea voluimus. Quare nos etiam, praesenti occasione oblata, Andream filium suum evehendi, gratitudinem nostram erga Illum declarandi, non praetermittemus. Quum autem Praepositura Ecclesiae nostrae Maior dudum est collata, et quidem illi, de quo in litteris suis meminerat: ea duobus conferri minime potest. Sit tamen quieto animo; quum ea nobis eiusdem sui filii geritur (cura), cuius eventu atque effectu et ipse, et Dominatio Vestra satis abunde pro initio et fundamento eius promotionis ad Divina contentari poterit. Reliqua Dominus temporum successivis momentis ex Alto benigne prosperabit, ubi eius et aetas, et virtus, et judicium, et voluntas demum ipsa Deo inserviendi incipiet maturescere. Nemo enim repente fit summus; et fortuna magna et subita raro felices exitus habet, quum nec intellecta, nec proprio Marte proprioque sudore promerita venit; hisque etiam artibus imbutus et praemunitus homo fuerit, quibus hinc juventutis suae vanitate, inde fortunae levitate cognita, cautius et firmius, quicquid illi anterior capillitio attulerit, retineat, et prudens a multorum calamitatibus per hos errores accersitis, cavere sciat. Utinam

autem plures essent ex Nobilitate, qui pro vetere usu nostrae patriae ecclesiasticum statum complecterentur, neque a ministerio Sacrorum Dei abhorrerent; speraremus haud dubie res nostras in utroque nimirum statu feliciores fore. Nec enumeramus causas apud prudentes. Sed, o beatos! qui hoc verbum utraque aure capere possent, et mature providerent, ne discordiarum nostrarum lues sordidorum hominum licentia latius provehatur. Et in nos ipsos plura flagella Divinae irae provocemus, si alio atque alio seducti spiritu deficiamus a Divino, qui dixit: „Id ipsum sapite, simul venite et gaudete, et laudate simul;“ non divisim, non seorsim, non per sectas. Reliqua a filio accipiet. Quem quia video et natura et studio Divinis rebus inclinatum, nos quoque, quantum poterimus, etiamsi sponte currat, tamen subsidiis instruemus. Nec deerimus etiam, ut tali in loco instituatur, in quo honorabitur quoque, et proficiet de virtute in virtutem. Bene valeat. Tyrnaviae 30. Decembris 1572.

CXII.

Andreffy Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Joannem Andreffy.

Reverendissimus dominus Electus Wesprimiensis 1572. dec. 31. concessit nobis educillationem vinorum in oppido suo

Deaky per offcialem suum eiusdem loci, Martinum Iwankay, et ursit nos scdulo, ut si utilitati nostrae consulere velimus, adhuc per haec festa vina eo mittamus. Committimus itaqua tibi, ut visis nostris praesentibus, sine omni mora excurras eo, et explores ac circumspicias omnia, quomodo videlicet haec educillatio institui debebit. Ibique quum perspexeris omnia, iube tot currus mitti Posonium, quot vina pro prima educillatione decreveris. Ita enim conventum est, ut ipsi oppidani vehant vina suis curribus. Cui educillationi talem etiam hominem praeficies, qui sit rei gnarus, nobisque etiam serviat fideliter. Neque in his committe moram, quum egemus sumptibus.

Rationem autem vinorum, quae illuc per singulas vices destinabis, hanc teneri volumus. Nimirum ut imprimis annotes numerum vasorum; deinde numerum urnarum, qui erit in quolibet vase; postremo bene omnibus adimpletis, et iuxta quantitatem praetii, quo vendetur una pyntha, aut media, domi adhuc supputatione facta, quot florenos afferet omne vas, et singula educillatio; significes ac edicas educillatori, quantam summam pecuniae ab eodem expectabis. Nec quicquam sorti, vel casui, vel humanae discretioni committas. Quia aliter ambo fallemur, et accipiemus damnum. Verum da operam, ut sint vina bona. Eisque sub gravissima poena educillatoris caveas, ne aquis vitientur; neve etiam bibant ad tesseram, nisi quae subito persolvetur. De reliquis in dies constituemus distinctius et utilius, ubi melius edocebimur de rei huius statu.

Ad officialem Pyspekij quod attinet; Barnabas non est idoneus, ut idiota et plebeus. Putavimusque Joannem Zenthkerezthy, ut nobilem, fore aptior Quem etiam propterea ad te misimus. Quum enim

Prozwariensibus negotium sit nobis, audacius rem nostram, nisi fallamur, curabit. Tu tamen videris. Et bene vale. Tyrnaviae ultima Decembris et Anni 1572.

CXIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

Superioribus diebus scripseram humillime ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram in negotio domini Francisci Dobo, quem gratia et clementia Maiestatis Vestrae ad supplicationem Consilii Hungarici promotum, honorem et officium Comitis Comitatus Barsiensis, mater nequaquam vellet ad biennium vel ad triennium iurare in suo Comitatu iuxta Regni consuetudine met constitutiones publicas. Nunc Comitatus quoque misit ad me nuncios instando omni conatu, ut curem apud Maiestatem Vestram, quo omnino juret, nec differat; quum ad hoc iam et aetate sit legitima, et nisi ea Nobilitas Comitem juratum habuerit, nec Judicia administrabuntur in eius Sede, nec erunt qui curent proventus Vestrae Maiestatis ex contributionibus publicis provenientes, nec multa alia rite obiri poterunt, quae ea requirit Communitas. 1573. jan. 2.

Ego propterea coactus utrique parti accomodare *meum officium, medium* quoddam in hoc servavi hacte-

nus, expectans potius a clementi deliberatione Sacratissimae Maiestatis Vestrae, quam ut festinassem aliquid ex me constituere, quod examinari prius non debuisset; remittens aliquid et ad consilium Reverendissimi domini Jauriensis. Ea tamen et ipse semper fui sententia, ut ii, quibus huiusmodi munera ac Magistratus conferuntur, et aetate sint legitima, et omnino jurent, nulla dilatione interposita, propter causas iam superius commemoratas. Nec necessitati huic idem quoque dominus Dobo sese subducat, cum iam, uti referunt sui, annum decimum nonum agat.

Idem quoque Comitatus cuperet, ut eius contingens nusquam educeretur. Qui quum sit totus fere in medio hostium; eiusque Nobilitas quum Judiciorum aliorumque negotiorum publicorum ad Kis Tapolchan convenit, magno versetur in periculo; nisi in praesidio habeat memoratum contingens, et supplicat, ut si fieri possit, dignetur Maiestas Vestra clementer mandare, ne quoquam abducatur. De quo quum ego nequeam loqui solide, nesciens tantae necessitatis certiora; quum Supremo Capitaneo non tantum uno loco sit invigilandum, hostibus modo hic modo illic sese ostendentibus: ideo censerem ex eo super hoc accipiendam esse informationem, et sic demum Comitatui huic respondendum, quod oportunius et salubrius sapientissimo Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae iudicio videbitur. Quam Deus Optimus Maximus hoc anno novo, et imposterum quam plurimis, cum omnibus gratiis et benedictionibus suis in salutem et conservationem totius Christianitatis sospitet, prosperet atque felicitet. Tyrnaviae secunda Januarii 1573.

CXIV.

Draskovics Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Drascovicium Electum Collocensem.

Ad litteras Reverendissimae Dominationis Ve- 1573. jan. 6.
strae nobis die XVI. Decembris allatas, quod serius respondemus, id in causa est, quod intenti partim festivitatibus Natalis Domini, quas in filiali hac Ecclesia nostra exigere voluimus, partim infinitis etiam aliis negotiis, et maxime publicis occupatissimi fuimus. Quae quidem nos in omnes horas agminatim prope obruunt, et sibi vendicant. Parceat itaque huic nostrae tarditati, nec eam incuriae ascribat; quum nihil magis in animo habeamus, quam ut Reverendissimae Dominationi Vestrae semper sint praesto nostra officia, nec id unquam in nobis desideret, quod nos sui causa interdum velit. Fatemurque ingenue, quod summam voluptatem ex hiisdem eius litteris cepimus, quibus plane cognovimus firmiter, illi esse persuasum, quod eam sinceriter, et sine omni fuco, non solum amemus, sed etiam colimus. Ut autem hoc ipsum fidei magis in Reverendissima Dominatione Vestra de nobis confirmemus, (non assentamur tanto antistiti, cuius prudentia non facile quovis dicendi lenocinio, aut commento Ulyssaeo decipitur; sed) sciat, eo nos erga Illam esse animo, ut si iisdem parentibus fuissemus procreati, vix eam possemus amare vehementius.

De mea valetudine quod cupit scire; ea omni ex parte fru[illegible]hoc senio, his laboribus, quibus

perpetuo exercemur, et hoc tempore hyemis vehementissimae nescimus. an possemus meliore. Adest is quoque nobis vigor animi, hae vires corporis, ut tametsi senes nos quidem esse videamus, non sentimus tamen. Modo quis Hercules nobiscum non descendat ad experimenta.

Ipsa quod ad ravim usque tussi laboret, admodum dolemus. Verum hii anni praesentis malignorum planetarum influxus, quoniam per hanc hyemem multis mortalibus fuere noxii, et varia aegritudinum incommoda attulerunt, vel omnium mathematicorum, nedum Nostradami praedictionibus; putaremus, fore omnibus saluberrimum, si sese domi continerent, a coelo caverent, nec potarent frigidum, qui delicatiore essent corporis habitudine, nec struthionis stomacho praediti essent, donec succederent benigniores. Quo quidem nos solo remedio utimur, ut ab hoc ipso malo, quod frigus generat, conservemur.

Negotiis finitimis, non dubitamus, Reverendissimam Dominationem Vestram valde distineri, et militum etiam exagitari intemperiis. Magnae enim praecst provinciae; quo incommodo nos quoque ita turbamur, ut nullo magis, oneribus supra vires nostras et occupati, et pressi. Sed postquam praesens patriae nostrae huc deducta sit infelicitatis fortuna, ei nos, velimus nolimus, ut accommodemus oportet. Et hanc necessitatem, cui nos, ut vellemus subducere, nequeamus, virtute atque industria superemus. Nec sic tamen solamur Reverendissimam Dominationem Vestram; quasi nos quoque ipsi non egeremus hoc officio amicorum. Quum hiisdem ferme fatis ambo peregrinemur in hac vita, sacris et prophanis muneribus aeque mancipati. Atque utinam his duobus tantum, dummodo militari

careremus; maxime autem nos hoc senectutis nostrae tempore, qui nulla quidem alia premimur maiore sarcina, quam hac sola de regendo et conservando milite, quaque magis vellemus liberari, si citra Ecclesiae nostrae liceret hoc nobis sine detrimento. Sed quum nullum genus vitae caret suis molestiis, has nostras, quibus iam assuevimus, nec timemus earundem callos, aequo animo perferamus, ne in graviores incidamus consectando mitiores.

De Judiciis Regni Sclavoniae dubitamus, an sint futura, quod decesserit alter Banus; nisi Maiestas Caesarea curasset iam, ut prosequantur sub altero. De quo et scripsimus ad Eius Maiestatem, et a Reverendissima Dominatione Vestra scire optamus, futura sintne nec ne, quo nos de nostris tempestivius statuere possemus.

De obitu autem dominorum Zlunij et Tersachky tam subito, inopinato, atque immaturo, quid dicamus. Equidem nescimus aliud, quam quod magno cum dolore ambo sunt nobis deplorandi, tam praestantes, tam nobiles, tamque etiam magnae expectationis iuvenes. Sed quid querimur de eorum obitu, quum omnes mortales simus, et nemo sit omnium, qui huic legi non sit obnoxius. Verum censemus illud longe magis nobis animadvertendum et deflendum esse omnibus lachrimis, quod necdum cessant flagella Dei gentem nostram consumere. Quae quum sint adeo nobis et in oculis, et in dorsis, nequaquam tamen adhuc peccata nostra agnoscimus, nec expiamus poenitentia, ut iratum nobis Dominum curemus reconciliandum. Adimit nobis avos, adimit patres, iam in filios et nepotes falcem extendit, nec ullus ordo, nullus status, nulla quoque apud nos super qua non

desiderentur senes, non homines senatorii, non duces bellici, non milites strennui, non sacerdotes docti ac sancti. Vir denique, quo te cumque vertas, rarus est, cui respublica nostra tot malis circumventa inniti firmiter, et solide commendari posset. Et adhuc pariter claudicamus, et caecutimus; nec ad patrem misericordiarum convertimur, ut ad nos convertatur, et misereatur nostri.

Quod autem Synodum quoque brevi sit Clero suo celebratura, gratulamur sane; et valde laudamus, quod dioecesanos suos crebrius revisat, et sanctissimis documentis ac monitis suis subinde imbuat, ut super greges Domini, quos pascunt, aeternae vitae verbo excubent vigilantius, neque in cura officii pastoralis obtopescant. Nos, ne verum supprimamus, haud dubie invidemus illi non obscure, dolemusque etiam, quod hae nostrae tantae occupationes publicae nullum tempus concedunt nobis, ut idem farere possemus, quod magnopere optamus. Quum nostra quoque Dioecesis non aliter iam desiderat Sanctam Synodum, quam imbres ager decennali aestu caniculae tostus. In qua, tametsi sint adhuc nobis complures Catholicae professionis ministri, qui hoc sanctissimae religionis examen percupiant, quum tamen myriades depravatorum mente complectimur, qui nobis curandi, et sanandi erunt, non sumus sane sine sollicitudine. Deum tamen orabimus, ut nos erudiat, et de lege sua doceat, armisque Divinis instruat, ut tantae sufficiamus dimicationi. Nec facturum dubitamus, quum eos nunquam deserit, qui bona voluntate praediti ab eo solo confortari contendunt, et cum eo etiam posse se omnia, confidunt.

Quid demum de nostris quoque nivibus Reverendissimae Dominationi Vestrae respondeamus; aliud

certe non habemus, quam quod nos quoque tanta earum copia abundamus, ut maiores ne decrepiti quidem nostri viderunt suis temporibus. Glacies autem tam crassae Danubium astrinxerunt, ut staturam hominis, quamtumvis proceri excedant. Nec adhuc vel nives, vel glacies, vel etiam ipsius hyemis remittit rigor adeo pertinax, ut quando sit cessaturus, quamque utilitatem sit ad postremum mortalibus allaturus, multi dubitent. Sed plurium est sententia, uberem futuram, si pedetentim et glacies et nives remiserint, nec aestu subito resolutae, causam praebebunt inundationi. Haec ad Reverendissimae Dominationis Vestrae litteras respondemus; nullaque nunc rerum novitate apud nos existente, praeterquam optimae spei de Polonica expectatione, Reverendissimam Dominationem Vestram perpetuo in gratia Domini Dei bene valere optamus. Tyrnavia VI. Januarii 1573.

CXV.

A Thurzó grófoknak Kapornaki Mihály.

Magnifici domini, domini et tamquam patroni observandissimi, salutem et servitii mei oblationem. Non latet Vestras Magnificas dominationes, qualiter anno proxime elapso emptionem quartae Districtus Baymocz, in solita arenda cum croco consueto [illegible] saepius intimaverim, rogaverimque, ne [illegible] detraherent, aut minuerent; quin pro [illegible] 1573. jan. 9.

rum Magnificarum dominationum in Ecclesias Christi earumque ministros benevolentia et amore, quantum possent, augerent, debitoque tempore juxta Regni constitutionem generalem de decimis, pretium deponerent; vel si nollent, mihi certo significarent, ut vel in specie perciperem, vel alteri, cui possem, vendere et arendare valerem. Interim autem, dum Vestrae Magnificae dominationes rem silentio distulissent, nihilque certi oportuno tempore ad me scripsissent, imo tarde et iam tempore messis, cum videlicet litterae domini Panchratii, provisoris Vestrarum Magnificarum dominationum ad me datae fuissent, in illisque solita arenda et croco, ut ab antecessoribus meis semper, ita nunc emere minime velle se significassent: dominus administrator Reverendissimi atque Illustrissimi domini Archiepiscopi et Locumtenentis, domini videlicet mei gratiosissimi, ex Wywar supervenit, seque ad rationem dicti Reverendissimi domini empturum dixit; ita tamen, ut si ab eodem domino Reverendissimo pro se impetrare posset, retineret pro se; sin minus, reservaret ad rationem domini Reverendissimi. Et quia iam ego per litteras in messe, ut praemissum est, domini Panchratii ad me datas certior factus, putavi eisdem nullam per me fieri posse iniuriam, si alteri vendidero: coactus tandem sum, dicto administratori tamquam ad rationem domini Reverendissimi vendere. Nunc autem cum antedictus dominus administrator ex Wywar ad me venisset, et retulisset, Vestras Magnificas dominationes manus violentas in quartam jecisse, pro qua etiam Reverendissimus atque Illustrissimus dominus ad easdem, ne impedirent, sed suo administratori percipere permitterent, scripsit; ego quoque Vestras Magnificas do-

minationes iam nunc tertio obnixe rogo, ut vel quartam ipsam in specie, vel summam per illum depositam, florenorum videlicet 225 restituant. In futurum, si Vestrae Magnificae dominationes habere voluerint, possunt summa in praescripta sine croco, aut solita in arenda cum croco pro se habere; quod spero Easdem pro innata benignitate et favore facturas. Relationem optatam a Vestris Magnificis dominis expecto, quas diu felicissime valere opto. Datum Tirnaviae 9. die Januarii 1573.

Vestrarum Magnificarum dominationum

obsequentissimus capellanus
Michael Kapornaki mp.
Canonicus et Sindicus
Ecclesiae Strigoniensis.

Kivül: Magnificis dominis Stanislao, Hyeronimo et Alexio Thwrzo de Bethlenffalwa, Comitibus Comitatus Scepusiensis etc. dominis et patronis mihi observandissimis.

CXVI.

Menabena Apolloniusnak Veranesics Antal.

Ad Apollonium Menabenam Doctorem Physicum salutem.

573. jan. 12. Quod mihi miseris decreta Illustrissimi Caroli Cardinalis Borrhomei, quae ipse in Provinciali sua Synodo superioribus annis Clero Provinciae suae Insubriae sibi commisso pro Sanctae Sedis Apostolicae ritu authoritateque Concilii Tridentini normam sancte religioseque vivendi daturus sanxit: equidem habeo tibi maximas gratias. Quum enim hunc tantae vigilantiae antistitem vel ex praeclarissima virtutum sanctitatisque suae fama semper magni fecerim, et omni veneratione coluerim, vita eius tantopere exemplari delectatus: vide, quantum haec ipsa quoque decreta eius et placere, et chara mihi esse debeant. Nec maius exigas animi mei testimonium; sed eo apud me loco semper habebuntur, ut sint mihi semper sub oculis. neque unquam exeant e manibus.

Adeo enim exacte collecta et apposite editá esse video, ut author summam in eis componendis brevitatem professus, Sacrosancta et nostri et praeteritorum temporum Concilia paucissimis chartis complexus est; accedenteque operi stilo quoque non minus eleganti ac perspicuo, quam gravi et dilucido: apparet non obscure, quod ecclesiasticam dicendi modestiam sequutus, data opera potisssimum voluerit, ut Pastores Dominici gregis facilius et celerius doctrina fun-

ctionum suarum imbuantur, qui non essent solide docti, quam si iusto volumine gravarentur, et tunc primum litteram discere cogerentur, quum iam sensus ac spiritus eius aperiendus et proferendus esset populo, ut audiret nova ac vetera.

Quo instituto cum Illustrissima Amplitudo eius multum proderit infirmioribus; tum longe etiam plures, non solum in amorem ecclesiastici ministerii invitabit, sed etiam spem maiorem omnibus iniiciet, quod hac laconica methodo expeditius in Divino officio proficient, quam si integram illis librorum supellectilem proposuisset. Quorum cura scriptores fatiget; diurni ac nocturi, et omnium horarum ministri similibus enchyridionibus contenti sint. Sed de his verbosius quam volebam. Placuit tamen, ut scires obiter, quanti ego quoque in Pannonia faciam Cardinalem Borrhomeum, tanti nominis antistitem, quem iam tota et Italia, et Gallia, et Hispania celebrat, reponitque in eo et Ecclesia non parum gratae salutarisque expectationis. Cuius Amplitudini ut me ac officia mea per occasionem offerre non graveris, te etiam atque etiam peto.

Ac postremo, ubi in calce epistolae tuae vexari te adhuc ais a Brutis; non assequor, quid velis. Nisi si metaphorice loqueris, et intelligis de quodam novo hospite istius Illustris domini, qui vocetur hoc nomine. Biduum enim est, quod eius ad me fama pervenit. Feruntque, quod sit acerrimus Romanae Ecclesiae oppugnator. Quare si quid est aliud, quod vis intelligi de brutis, scribe clarius; sin de isto ipso innuis, non est, cur perturberis eius vexationibus. Qui cum monstris etiam dimicare possis, adeo strenuum te athletam in defendenda religione Catholica nuper, quum eras apud me, esse cognovi.

Contra autem Romanam Ecclesiam, si antiquus ille Sathan cum tot legionibus functionis suae ex atriis Domini deiectus, si portae inferi, si tot myriades haereticorum, qui per complura intervalla saeculorum Christi non praevaluerunt; putas has praesentes sordes praevalituras? Esto quod ad Sathanicas vires, ad infernales potestates, ad serpentes denique et ad monstra multiplicia, iam et bruta in eam concitent: stat ea tamen constans et imperterrita, ut acies ordinata et firmissima petra. In quam qui impingunt, haud dubie scandalum capiunt et misere eliduntur; quemadmodum de multis sane huiusmodi et legimus et audivimus.

Sis itaque bono animo, et intrepide dimices. Quum non coronantur triumphali diademate, nisi qui legitime certaverunt. Ut autem non est victoria, nisi ex devicto hoste: ita vincemus quoque nunquam, nisi si fortissime pugnaverimus. Vale. Tyrnaviae 12. Januarii 1573.

CXVII.

Moroni bibornoknak Veranesics Antal.

Ad Cardinalem Moronum.

Est hic vir quidam Georgius Vethleus, nobilis Anglus, et Praefectus arcis dominorum Fuccherorum Vereskew appellatae, mihique in tertio Regni huius milliari vicinae. Qui ducturus in coniugem defunctae prioris suae uxoris consobrinam, optat dispensationem a Sancta Sede Apostolica; idque qua ratione et quibus modis, ex supplici eius libello Illustrissima et Reverendissima Amplitudo Vestra prolixius intelliget. Quoniam autem Catholicus sit, revereturque et formidat magnopere censuras ecclesiasticas, nec vel in minimo Sacrorum Canonum vellet peccare: non indignum putarem, si hac eiusdem Sanctissimae Sedis benedictione sublevetur et consoletur. In sinum vero Illustrissimae Amplitudinis Vestrae potissimum rem hanc suam deferri voluit; quae ut protector gentis nostrae, summa providentia, summaque cum dignitate et authoritate erga eos omnes, quicunque accurrunt ad eius patrocinium, publice praedicatur. Quumque hic sit ex iis unus, spem sibi maximam fecit, Eam in illum quoque id beneficii sui non gravate collaturam. Ego vero, Eius me gratiae summisse commendato, si quid molestiae hac intercessione mea Illustrissimae Amplitudini Vestrae attulissem: supplex peto ignoscat mihi, et charitati, quam proximis nostris sine reprehensione negare minime possumus, ascribat. Et felicissime valeat. Tyrnaviae XXI. Januarii 1573. 1573. dec. 1.

CXVIII.

Kubinyi Kristofnak Veranesics Antal.

Ad Christophorum Kwbini.

1. Andreae filio Dominationis Vestrae Egregiae decrevimus Lectoratum Ecclesiae nostrae; qui sit illi felix et faustus, et fundamentum summi honoris in Ecclesiis Regni Hungariae, et in tota sua familia et cognatione. Proxima autem Quatuor Tempora, quae in Februario habebimus, promovendum curabimus ad omnes sacros ordines, praeterquam ad sacerdotium; donec in litteris serio proficiet, et iudicium illi aetasque maturuerit. Nam ubi primum habebit ordines, vestemque sumet, et insignia Clericatus, mittemus eum Romam, ea commissione illi imposita, ut discat solum Jus Civile, Canonicum et Theologiam; quo sufficiat muneri in regno tanti beneficii. Commendabimus autem illum Summo Pontifici, et quibusdam Cardinalibus nostris fautoribus, quo hoc primario in tanta urbe patrocinio acquirat sibi maiorem et animum et existimationem. Cupimus propterea, ut Dominatio Vestra det illi facultatem nobis jurandi, quod omnino erit Catholicus, fidelisque ac obedieus tum nobis tum successoribus nostris, nec unquam recidet ab hoc sanctissimo proposito, Divinoque ministerio. De quo quum nobis responsum faciet, hominem in hac Ecclesia substituet, qui proventus et sumptus eidem Lectori curet, ordinetque vicegerentem ei in officiis templi, et salar Notarii, qui expediet litteras in communes pu

causas; quae cura praecipue incumbit Lectori. Nec nunc occurrit aliud; nisi quod Egregiam dominationem Vestram bene valere cupimus. Tyrnaviax 21. Januarii 1573.

CXIX.

Gróf a Salmis Gyulának Veranesics Antal.

Ad dominum Comitem Julium a Salmis.

Perlatum est ad nos, officiales arcis Galgociensis diebus proximis fratres Franciscanos nomine Magnificae dominationis Vestrae instantius sollicitasse, ut eorum oppidanorum concionatori Hungaro, qui est professionis sacramentariae, liceat in ipsorum monasterio praedicare. Quod quidem non est aliud, si sit modo verum, quam eosdem fratres exigere e suo, et vim inferre iuribus alienis. Quum autem in nos etiam ministri Magnificae dominationis Vestrae non verentur esse iniurii: facile credimus, iis etiam fratribus esse molestos pro praesentis saeculi depravatissimis moribus, et licentia Domini etiam sui ignorata. Non incerti itaque huius eorum temeritatis; certissimi autem, id ex Eiusdem scitu et voluntate minime fieri: rogamus, velit eosdem inhibere ab huiusmodi insolentia, curareque, ut illi fratres quieti et pacifici in suo permaneant. Et si forte id Ipsa voluerit et alioqui non credimus: edoceat no 1573. jan. 28.

titubemus rumoribus foraneis, et miseris pro pastorali nostro officio succurramus, quae et ipsis erunt salubria, et Vestrae Magnificae dominationi nullo offendiculo; suique etiam concionatores, si depravant volentes, nolentes non molestent. Cetera videat Dominus. In quo Magnificam dominationem Vestram optime valere cupimus. Tyrnaviae 28. Januarii 1573.

CXX.

Menabena Apolloniusnak Veranesies Antal.

Ad Apollonium Menabenam doctorem physicum.

1573. febr. 4. Non immerito Sancta Catholica Ecclesia Romana, mater nostra, immo omnium Christi fidelium mater vocatur; quia quum gestet ubera plena pietatis et indulgentiae, nullo legis maledicto premit fideles suos filios. Ait enim et spiritus Domini: „Fili, da mihi cor tuum, et sufficit mihi.“ Nos itaque Magnificae Tuae dominationis intentione et voluntate erga hanc ipsam communem matrem omnium non ita pridem cognita, auditaque imbecillitate Eius valetudinis: pro ea authoritate, quae nobis est in hac parte attributa, petitioni suae de esu carnium per hoc quadragesimale jeiunium pie annuimus, et Ei facultatem etiam concedimus, eo usque vesci carnibus, quoad convalescat, et sit extra vitae periculum. Quoniam autem esca non est Regnum Dei, sed obedientia et humilitas, magna duo sane or-

namenta hominis Christiani: hoc etiam Tua Dominatio meruit hanc indulgentiam, quod eam petierit; quodque, ut aegrotantium lege libere uti poterat, Divinas sanctiones incolumitati suae praetulit; et demisse petendo antistitis benedictionem, exemplum sane apud nos edidit pulcherrimum et humilitatis et obedientiae. Multis clarissime demonstando, quanti ab omnibus Catholicae atque Apostolicae Ecclesiae sit habenda faciendaque religio, qui in Christum crediderunt, baptismo eius facti sancti; imo filii quoque et haeredes Dei, amici vero et cohaeredes Christi. Cui Dominationem Tuam ex animo commendantes; cupimus etiam, ut bene valeat. Tyrnaviae 4. Februarii 1573.

CXXI.

Kubinyi Kristofnak Veranesics Antal.

Ad Christophorum Kwbiny.

Hoc instanti jeiunio Quatuor Temporum, quod XI. die mensis huius habituri sumus, eramus collaturi Lectoratum Ecclesiae nostrae cum sacris ordinibus usque ad Diaconatum Andreae filio Dominationis Vestrae, quemadmodum antea Eidem scripseramus. Sed quia ad easdem litteras nostras nobis nihildum rescripsit; maxime propter juramentum, quod [illegible] et successoribus nostris iuxta praesen[illegible] mam praestaturus, ut praestant 1573. febr. 8.

ordines sacros et ad ecclesiastica beneficia promoveantur, optavit domum usque excurrere, ostensurus Eidem memoratum juramentum, antequam ad rem conficiendam procederet; dimisimus eum non gravate, ut ea omnia, quae debent in eius status negotio transigi, fiant cum scitu et bona venia Egregiae Vestrae dominationis. Huiusmodi autem juramenta cur hoc tempore paulo graviora exigantur, in causa sunt tot genera haeresum, quae hoc nostro depravatissimo saeculo plurimas nationes et mentes invaserunt. Nosque ita occurrere oportet Ecclesiarum periculis, ut illud non opponatur successu temporis, quod imprudentibus opponitur, non putaram. Vestra itaque Egregia dominatio, quum sit professionis Catholicae, nec aliam Ecclesiam agnoscit quam Romanam, rogamus, consulat haec boni. Nec a nobis malo animo accipiat, quicquid agimus in huiusmodi districtius atque diligentius. Quot enim fuerunt apud nos, et nostro et priori tempore, qui per plures annos usi beneficiorum ecclesiasticorum fructibus, cumulatisque ex eis opibus, ad postremum nubere voluerunt, et priorem fidem (ut dicit Paulus) fecere irritam. Nec tamen eventus felices habuerunt. Quod ne contingat Dominationis Vestrae filio, tempestive illi prospicimus; quemadmodum duobus quoque nepotibus nostris prospeximus. Quibus quum potuissemus hactenus de bonis et primis in Ecclesia nostra providere, haud quaquam voluimus; quam saepius moniti, ut deliberarent de eorum vitae statu. Quos ubi primum intelleximus neutrum velle clericari; beneficia aliis contulimus. Et iam videant ipsimet, quomodo ad postremum consulent rebus et senectuti suae; quum opis nostrae non est, arces et

possessiones illis conferre posse. Sed haec prolixius, quum oportebat.

Nos hinc intra quatriduum Judiciorum Locumtenentiae causa Posonium cogitamus. Et Egregiam dominationem Vestram bene valere cupimus. Tyrnaviae 8. Februarii 1573.

CXXII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

Acturus gratias Sacratissimae Imperatoriae Maie- 1573 febr. 13.
stati Vestrae pro clementi suo consensu atque amplissima commendatione, qua me superiore Decembri tanta propensione Caesarei erga me animi dignata est apud Summum Pontificem in re Romani negotii promovere; quod humillime et satis verecunde petieram, ambitus reprehensionem metuens, quod maiorem gradum dignitatemque videbar expetere, quam cuius magnitudini ac praecellentiae mediocritatem meam sperassem respondere posse: dum anxius diuturniore sollicitudine mecum tacitus exquiro, quibusnam potissimum uti deberem, quo quam maximas, et tanta Eius erga me gratia quam dignissimas agere potuissem.

Sed facultate in m: tali nulla existente, qua possem vel ad meam ipsius, nedum [illegible] Maiestatis satisfactionem, hoc et co[illegible]ni,

et praesentationis meae tam rarae, tamque peculiaris testimonium, quo me apud Sanctam Sedem Apostolicam tantus Caesar commendatum clarumque esse voluerit, compensare: factum est, ut serius ad hoc officium rite exequendum accesserim. Cui tarditati meae merito reprehendendae, ut Maiestas Vestra clementer dignetur dare veniam, demisse supplico.

Et quia magnum est et maximis gratiis dignum, quod mecum Maiestas Vestra egit: nec est mearum virium, ut vel solis verbis tantae gratiarum actioni sufficiam: ad opem animi et ad fidelis servitutis partes recurram, quibus et nos, qui sumus de minori populo, dum taxat pollemus, et quas solas a servis suis magni et benefici Principes exigere consueverunt.

Ut igitur hactenus, nullum genus servitutis, nullos labores, difficultatesque et pericula pro Maiestatum Vestrarum voluntate ac mandato subire et experiri recusabo. Haud quaquam imitaturus quosdam delicatiores et nimis sui amantes, qui clementiam benignitatemque tantarum erga se Maiestatum non agnoscentes. audent hiis sese muneribus subducere, quae et cum salute Patriae, et cum magna Principum suorum satisfactione, suaque certe non postrema gloria obire atque exequi potuissent, quae non otio, sed curis et laboribus, periculorumque experimentis acquiri consueverunt.

Ego vero nihil de me iactantius polliceor; novit enim Maiestas Vestra, quantus sim quanti. Sed tametsi omne genus negotiorum homini seni grave sit et onerosum; quaecunque tamen pro industriae meae sufficientia, viriumque mearum possibilitate clementer mihi imposuerit: ea omni promptitudine atque hilaritate suscipiam, enitarque omni studio, ut quod Maiestati

Vestrae Sacratissimae pro Regnis suis, pro splendore quoque ac magnitudine, et felicissima perpetuitate Domus Eius, hac etiam aetate satis iam senili praestare potero, praestare non praetermittam.

Sacratissima itaque Maiestas Vestra non parcat mihi, sed adhuc sumat ex me, quicquid adhuc me posse censebit; donec tandem aut morte corripiar, aut decrepite concedam: nihil interim dubitans, quod quicquid mihi maioris fortunae, ampliorisque honoris contigerit; continget autem a sola post Deum Maiestate Vestra; quicquid continget, id totum Sacratissimae Vestrae, et Serenissimorum liberorum suorum Maiestati perpetuo serviet, devotumque ac addictum erit. Et hac demum, Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra, pro his, quae nunc in me tam ampla tam cumulate contulit, humillime supplico, sit gratiarum mearum actione contenta. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Tyrnaviae 13. Februarii 1573.

CXXIV.

Maximilián császárnak Veranczics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1573. febr. 14. **Superioribus diebus intellexeram ex Italicis novis, esse quosdam Principes, qui Massiliae in Gallia Narbonensi Conventum Generalem omnium Italiae Statuum cogi atque haberi suaderent; in quem Regum quoque totius Christianitatis Legati concurrere, in eo serio de tota ratione belli contra Turcam prosequendi consultare et transigere deberent: multorum, dicentes, esse sententiam, hoc ipsum bellum potius esse omittendum, quam communibus viribus non gerendum. Perinde ac si praesens Triumviralis Confoederatio diffideret, mari se posse cum potentia Turcae feliciter dimicare, nisi terra quoque arma illi inferantur.**

Quae sententia etsi, clementissime Imperator, non omnino sit absurda, essetque valde difficile, bello cum hoc hoste contendere, cui totus et incumberet et praeesset; distrahique omnino illum oporteret, dato ei negotio pluribus locis, nimirum terra et mari. Hoc tamen si non esset ita factu difficile, ut est dictu facile (omnium Principum Christianorum animis inter se male cohaerentibus): quis hoc consilium et hos conatus non probaret, non expeteret? imo etiam cur execrari non deberent omnes, quicunque secus sentirent? Commodis enim nocerent reipublicae, qui hoc essent animo, et aliter in medium consulerent, o
nis salus postularet. Ac ne eg

si Principes Christianos inter sese ad succurrendum saluti publicae coniunctiores viderem, quam sint; contrarium apud Maiestatem Vestram loquerer, et secus Ei consulerem. Quam a tot iam annis experior, nihil magis cupere, nulla in re propensius laborare, nec in alia vehementius fatigare suas cogitationes, mentem, ingenium, industriam: quam ut Principes Christianos, tot quorundam interim acerbissimis bellis placidissima pace sedatis, in concordiam atque unitatem revocaret; et sic in hostem educeret et explicaret.

Verum quia nonnulli eorum nimis apparenter student rebus ac passionibus propriis, non sine gravi periculo et iactura publici status manifesta, nihil rerum novarum non attingentes, ut, quod semel animis conceperunt, id effectu consequantur. Parum ad illud quoque respicientes, quod huiusmodi novitates nequeant ad expetitum finem deducere, nisi in quietem publicam omni ex parte perturbent, et incerti eventus propositi multis afferant perniciem, sibi dedecus comparent, si eis consilia conatusque non successissent.

Quare si is Conventus habebitur, et cuasas eius penitius introspicere velimus; opinor futurum propter duo, ut aut confoederatio maritima in Turcae gratiam dissolvatur, aut confoederati in id potissimum incumbant, ut Maiestatem Vestram in commune bellum contra eundem Turcam suscipiendum pertrahant. Nam et Gallum coniunctum cum Turca mutuae amicitiae vinculo, mutuis commodis, palam favere illi, nemo non videt. Et Maiestas Vestra quantum a confoederatis sollicitata fuerit toto ab inita confoederatione triennio, ut se illis adiungeret, ne id quidem ignoratur. Ac

[illegible]era fateri volumus, Eam complures causae ad hoc

[illegible]am hortantur; sed multo plures (nisi fallor)

dehortantur. Haeque sunt et privatae et publicae. Neve nunc attingam de privatis, ne personam servi gerens intimarum Domini mei velim videri curiosior; publicas tantum perstringam paucis et obiter. Nimirum quod mihi videretur, ut Maiestas Vestra in hanc ipsam confoederationem non ingrediatur prius, quam omnes Christianos Principes videbit sincerius esse concordes, quam Imperium suum habebit obsequentius, quam omnium Statuum iuvabitur auxiliis, et Gallum tandem, rescisso Turcae foedere, amicitiae quoque eius plane renunciasse cognoverit. Alias ipsa quoque Maiestas Vestra privatis suis consulat, si minus haec successerint. Nec praeterea pacem Turcae reiiciat; ne quopiam inopinato casu incidente, tunc demum, quum totam Turcae vim atque potentiam contra se provocasset; ab iis, a quibus suppetias expectasset, destitueretur. Quod posset facile consequi, si forte fortuna Gallus Turcae societatem retinuisset, Venet amicitiam repetissent. Quos in hoc iam confirmato foedere maritimae expedidionis, Gallo relicto suis praxibus, maxime continendos, nec alio bello Turcam nunc premendum esse suaderem, quam maritimo. Postquam plane viderimus, Deum Optimum Maximum anno 1571. ostendisse, quod adhuc et rebus nostris benigne faveat, et armis Christianis Turcam vinci posse. Si modo fide, ac vita meliori, maioreque etiam mutuae charitatis studio, brachium eius promereri contendemus, et units in unum consensum amimis cum diuturniore et magi seria conspiratione urgebimus.

Exuto enim non ita pridem tota classe, toto milite, apparatuque maritimo, nostris in pristinam virtutem revocatis, excussa Turcicae fortitudinis trepidatione, in qua per tot saecula retroacti temporis velut

ignavi, aut e coelo tacti non satis laudabiliter iacuimus; quid indignius committeretur a Principibus Christianis maritimam rem amplexis, quam si a tam memorabili victoria felicissime auspicati, belli provinciam in ipso ferme triumphali perpetuae gloriae ac securitatis limine desisterent? Quod procul dubio et hostes timori ac desidiae nostrae ascriberent. Et nos semper tyrones esse oporteret, si saepius intermisso studio militari, saepius illud repetere cogeremur. Quod plerumque eorum arbitratu fieri crebro contingit, qui in utramque partem disertius perorare docti, et vel suis, vel alienis plus aequo consiliis subservientes (ne nunc attingam veriores causas tanti mali), minus considerare soleant, quanto negotio huiusmodi bella et suscipiantur, et decernantur; quamque etiam periculosum sit, tanto hoste tam acerbe lacessito arma deponere; et difficile, iterum ea resumere, si aut necessitas coegisset, aut novum quorumpiam ingeniorum, de re Christiana ludentium, rumores partim odiorum, partim commodorum peculiarium causa suasissent.

Bellum itaque, de quo iam tanto consensu tantisque animis contestatum et incoeptum sit summa cum laude, pergat, procedat, non cesset, neque conquiescat. Maiestas vero Vestra cum Summo Pontifice, cum Catholico Rege, cum Imperii sui Principibus, cum Regnis ac Provinciis suis, et sum aliis, quos pro sapientissimo suo iudicio ad id videbit esse accomodos, tractata et constituta, circumspiciat tantummodo quasi ex specula, opperiens eruptionis suae opportunum tempus; non incerta, quod quantum reipublicae Christianae in re praesenti inserviat expediti[illegible]a. tantum eidem haec dilatio atque al[illegible]
Vestrae afferat spei commodorum

etiam maius, quod Turca sic affectus metu aperti hostis mari terra, amici suspecti et praepotentis, ipsa ratio docet, vehementer futurum sollicitum, si non vicerit mari, quomodo terra resistet. Quod haud dubie non est exiguae considerationis, neque momenti contemnendi si res diligentius expendatur.

Quare hanc Maiestatis Vestrae absentiam dilationemque confoederati ferant aequo animo. Ipsa vero vicissim, quantum poterit, curet, ut classi suppeditentur auxilia omnis generis, quaecunque ab omnibus reliquis Statibus Christianis suppeditari et summitti poterunt. Quoniam quum militia terrestris Turcae sit peculiaris, maritimam non studio sed necessitate usurpet atque exerceat, ut sedem Dominii sui, quod illi inter Europam et Asiam contigit maritimum, velit nolit tueatur: firmissime credo, nihil illum periculorum non additurum, nihil non effusurum sumptuum, virorumque et virium consumpturum ante, quam aut huic debiliori maritimae Dominii sui parti succurrat, qua multo minus pollet quam terrestri, aut omnino magnum discrimen adeat. Cui ut sese prius eripiat, procul dubio non resistet a conatu rei maritimae. Hincque sperandum est, quod si nostra quoque classis eum tanta clade non obscure iam affectum urgebit constantius, quo illi per intervalla temporis maritimi apparatus subducantur, sensim deficiet, et coactus tandem saepius fractas vires instaurare ac reficere, existimationi suae consulturus, ne succumbat etiam in fuga, terrestribus copiis incipiet florem virorum detrahere, ut subveniat maritimis.

Hac itaque ex parte potissimum pertinacius oppugnetur, qua sic et ad resistendum reddetur imbecilior, et ad opprimendum opportunior. Ac nisi sedes

eius tyrannidis in ora maritima contigisset illi, opinione sum non ambigua, quod vix unquam studium maritimae militiae attigisset. Quare arbitror, quod quicquid conatur mari, Marte invito, et vi necessitatis conetur; sciet, quonam loco sui magis periclitetur. A mari igitur (uti iam dixi) oppugnetur; nec prius terra lacessetur, quam et mari incipiat succumbere, et esse terra minor atque impotentior. Dum tuendo vires maritimas, adimat terrestribus, et sese infirmet utrobique. Nec facile credam, terra ac mari (ut nunc rumores ferunt, terrendi nos consilio, ne classi nostrae succurramus) uno tempore belligeraturum, donec aut omnino vincat, aut vincatur mari. Tunc certe immaniter superque ferociet terra potissimum, si victor erit mari: sin victus, desperate ad extrema, instar ferarum rabidarum palatus ferretur; nec ulla bellica ratione usus, furore dumtaxat saeviet, quo etiam facilior fiet ad vincendum.

Utile igitur erit rebus Christianis, si se Maiestas Vestra adhuc etiam plusculum continebit a suscipiendo terrestri bello; ut tunc, quum haec vis Turcae tantae molis labescere, et huc illuc, veluti amens, aut fera circumventa, cogetur rapi per abrupta; Maiestas Vestra expeditione sua bene digesta atque constituta recens fatigatum et distractum suscipiat. Qui si his rationibus, huncque in modum pedetentim mari prius bello praesenti, eoque serio ac valido, terra vero expectato affligetur ac debilitabitur (potentes enim sunt eius primi impetus dum et totus simul est, et uno loco bellum gerit); plurimum reddetur obnoxius victoriae nostrae; quando ex his consternabitur, imo nec ea audacia, nec fortitudine pollebit, qua solebat rebus suis integris, quo[illegible] triumphos triumphis cu-

mulabat. Tunc tota belli ratione cum Principibus Imperii sui, cum aquilonis Regibus, et cum triumvirali confoederatione maris bene decreta et disposita, curabit pro sua providentia, ut Moscus et Polonus Tartaros Praecopenses et alios Pontus accolas, qui sceptra sequuntur Turcica, ille per oram fluvii Tanais, hic per Boristhenis invadat. Norici et Cisalpini cum Italiae Regulis; Bosnenses et Macedones per Styriam et Croaciam infestis signis petant: Maiestas vero Vestra cum fortissimis ac potentissimis Imperii sui Principibus et cum gente Hungara nondum antiquae virtutis oblita, Danubianam occupet, et in Pannoniam inferat victrices suas aquilas; ibique dum Budam, Strigonium, Albam Regalem, eiusque fines reliquos vendicat in pristinum statum, Moscus et Polonus ex suis, Norici vero et Cisalpini et Itali simul ex suis partibus hostem distrahant atque distineant; ne rebus suis in Pannonia periclitantibus suppetias ferre possit, donec Maiestas Vestra amissa Regni sui feliciter recuperet, et praesidiis firmet. Postea in Moesiam et in Thraciam, cuius littore ad Bosphorum Thracicum sita est Constantinopolis, Deo bene favente promoveat. Nec interim classis quoque a re gerenda mari cesset, quo pluribus locis uno tempore vis hosti inferatur; et sic pluribus etiam periculis occupatus atque intentus, divulsus omnino a tota sua vi, minus ubique deffensioni queat sufficere. Nec deinceps, quid facto Maiestati Vestrae opus erit, attingo. Quoniam quum iam tanti exercitus Deo duce propius ad intima hostis accesserint, atque illum eo usque, si fieri poterit, intercluserint, ut effugium quoque illi non pateat, (quod ut fiat faxit Dominus); tunc ex eventu rerum felicium novis aperietur via consiliis, et novi erunt conatus intendendi.

Verum ad haec illud quoque putarem tempestive esse considerandum, quanam ratione classis nostra posset gerere rem magis ex sententia; nimirum quid prius, quid posterius conari et experiri debeat. Quae si initio voluerit insulas, urbes, portus, et peculiarium castellorum munitiones oppugnare, dupplici hoste laborabit, terrestri et maritimo, hoc est classe mari, terra locorum milite praesidiario. Quo rerum statu ultra quod consumet multum temporis, multis munitionum et commeatuum, fortasse et virorum bonorum partem, fortunae quoque dubiae sese exponet; ubi terra et mari cogetur in casum dimicare, nec sufficiet utrique negotio. Censerem, ut omnium initio classem hostilem consectaretur, et inventam curaret, Deo bene favente, profligandam et conficiendam. Nec id quidem semel et bis, sed quanto pluries coelitus dabitur, donec incipiat desperare, posse se imposterum classem reficere. Hisque feliciter assequutis, tum demum aggrediatur cetera. Quae non magno negotio consequentur, ubi hostis amissis alis, velut avis desinet volatu. Nec erit nostrae quicquam praeterea mittendum, quaecunque loca obsidebit, postquam mare sibi subiiciet, et cum solo hoste terrestri rem habebit. Quo tempore et subditi eius spem salutis incipient abiicere, vincti resumere, et animum hostes despondere, quicunque eiusmodi loca praesidio tuebuntur. Quae omnia haud dubie rebus nostris erunt adiumento, et victorias etiam nostras uberius cumulabunt.

Nec de his modo plura. De quibus etiam tam paucis, quam ad proposit[illegible]ae rei, mentionem apud Sacratissimam [illegible]am fecerim, nescio et repreh[illegible]a sunt mihi ex Massili[illegible]

considerationem esse afferenda. De quibus etiam antea saepenumero cogitavi, quum Maiestatem Vestram in hanc confoederationem sollicitari cernerem. Inductus sum pro mea fide, non solum Vestrae Maiestatis commodorum causa, sed etiam reipublicae Christianae studio, haec ad Eandem, qualiacunque sint, potius humillime perscribere, quam silentio, ut servus segnior, supprimere.

Cetera sapientissimi iudicii ac censurae erunt Vestrae Maiestatis. Mihique clementer ignoscere dignabitur, si de his cum Eadem egerim verbosius, quam subiectionem meam decuisset; etsi cum multis super haec videbor non sentire, qui de tanti Imperii magnitudine ac Maiestate ponderosius fortasse deberent sentire et commentari, quam sentiant et commententur, intempestivius Illam sollicitando in arma contra Turcam. Contra quem nisi et Divino auxilio suffulti erimus, et omnem industriam adhibebimus, artesque stratagematum intendemus, et utemur maturis atque opportunis consiliis, praevisa, praescita et summa solertia ac studio diligenti; observata etiam ratione militaris eius disciplinae; sola-et subitaria vi, meo quidem tenui iudicio, contra tam potentem, tam vafrum, tam perfidum ac dolosum hostem, et periculose pugnabimus, et serius bello finem optatum imponemus.

Horum autem omnium quum imprimis consideratio et providentia a Maiestate Vestra, ut a Summo totius Christianitatis Imperatore ac duce peti expectarique debeat: Ei potissimum cum Sanctissimo Domino nostro Summo Pontifice, cum Philippo Rege Càtholico, Caroloque Christianissimo, si quid inde sit sperandum commodo publico, et cum ceteris omnibus Regibus ac Principibus Orbis Christiani curandum

erit; ut ira Dei, quae nos Turcae potentia ac tyrannide iam a tot saeculis frangit et devorat, communibus orationibus nostris et emendatione nostra in meliorem vitam reconcilietur, serioque omnes rerum Domini moneantur, edictis tantae coniunctionis et confoederationis publicis, ut a quibusque in Regnis ac Provinciis suis Catholicae religioni succurratur, et in unam uno spiritu unoque consensu concurratur. Agnoscatur quoque inter Christianos non alterius Ecclesiae confessio, quam eius, quae nobis unica ex Apostolicis, Dei miseratione superest, nimirum Romana. Quae sola nititur Verbi testimonio, et duorum summorum Apostolorum martyrio orbi consecrata. Reliquae tam multae, tamque multiplices et erroneae, aevo nostro commento Sathanae excogitatae, et pro humanis adinventionibus consarcinatae, inductaeque ad dividendum et dispergendum Dominicas oves, tunicamque etiam Christi Jesu inconsutilem dilacerandam. Cui crucifixores redemptoris humani generis pepercerunt. Sic demum optimus Imperator, eiusdem Christi vexillo, cum aquilis Maiestatis Vestrae potentissimis, et Divina ope nixis, elevato invadet hostem, pugnabitque cum eo et securiore et fortiore animo, maioreque etiam fiducia de victoria obtinenda. Ubi sic de unitate Christiana, et de restitutione eius religionis benemerebitur, ac Dei Optimi Maximi brachium favoremque et sibi et gestis suis conciliabit. Quam idem Altissimus diutissime sospitet atque felicitet. Tyrnaviae 14. Februarii 1573.

CXXIV.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1573. febr. 14. Clementes litterae Maiestatis Vestrae Sacratissimae super juramento Magnifici domini Francisci Dobonis heri sunt mihi redditae. Eoque ipso tempore cum adiunctis meis, prout Maiestas Vestra Sacra mandabat, expedivi eas ad Barsiensem Comitatum; hortatus ipsum etiam Dobonem, ut in hoc nec Maiestati Vestrae. nec illi Comitatui Barsiensi propter communes et publicas necessitates refragetur.

Ego vero intra triduum movebo hinc Posonium ad Judicia Locumtenentiae celebranda. Quae quibusdam ex maioribus, quantum mussari intelligo, non videntur arridere, ob temporis brevitatem. Sed quia prolixius habere non potuerunt causa Sclavonicorum: dabo operam, quantum potero, ut hebdomada sancta rebus curandae animae data, post Pascha etiam procedant tot diebus, quot eis addi poterunt; nec illa. quae in Superioribus Partibus circiter festum Divi Georgii haberi debebunt, impedimentum accipiant.

Quod autem superioribus diebus Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra clementer mihi ternis etiam litteris suis mandarat de reformatione modi, quo hactenus servati sunt Wywarienses milites, memini sedulo. Et sum in dies in eo, ut clementissimo Maiestatis Vestrae mandato humillime morem geram. Nec multo post, ubi cura imminentium mihi Judiciorum

bsolutus fuero, transigam omnia, et ita omnium sta-
um digeram, ut inter eos aequa sint stipendia, redi-
anturque omnes potiores ad senarium numerum equi-
um; nec officia possessionum obtineant, propter quae
evera, ut Maiestras Vestra est informata, plus rei
miliari et otio incumbunt, quam militari. Accedenti-
us etiam odiis, quibus ita sunt invicem, ut quotidie
issensionibus contendant; stipendiarii enim invident
fficialibus, officiales vero stipendiarios minoris se fa-
unt. Nec alia maiore ego etiam fatigor molestia,
uam ut eos contineam in concordia. Ne huc ascribam,
antas quidam ex officio utilitates percipiant, ego
ero et coloni mei detrimenta; dum officiales ipsi mi-
ros expellant, ac in servitutem redigant, nec tucan-
r a violentis. Negligentius et proventus meos provi-
ri meo administrantes; aliaque idgenus committen-
s multo plura, tanquam de suo.

Percommodum itaque erit, ut ea conditione mili-
s quoqne archiepiscopales sint, qua sunt et Maiesta-
Vestrae, et aliorum, qui tenent finitima loca; cau-
eque tollantur ex eis invidiae occasione officiorum
iusmodi, quae nullibi dantur militibus, nisi Wywarii.
iod per abusum fuisse factum, certum est. Abusus
nen is ut cesset, ego curabo quam primum summa
ligentia. Verum quum in curia quique eorum pecu-
res patronos habent, qui favent illis aliquando, non
i, turbatione finium; aliud habentes a praesidibus,
ud ex curia referentes. Quod ne omnino fiat, Maie-
s Vestra commode et clementer faciet, si eiusmodi
axes non admittet, nec admitti patietur. Sunt enim
mnosae; et rationes Dominorum infirmantur, subii-
nturque subiectis suis.

Quoniam autem iidem officiales mei aegre con-

descendent ad hunc novum ordinem, sollicitabunt memoratos suos patronos: ideo volui humillime praemonere Maiestatem Vestram, ne locus eorum petitionibus detur, quum in curiam venient aut scribent. Leniter interim et ego rem tractare aggressus sum, ut eam transigam sine strepitu: tametsi vix septem aut octo erunt, qui obsistent. Sed quia reliqui, qui sunt stipendiarii, multo sint plures, qui hunc ipsum ordinem etiam desiderant: non est dubium, quod ii pauci sine magno negotio acquiescent; modo ita expediantur ex curia, si in illam venient, ut non exorent quod postulabunt.

Est et aliud praeterea, quod audio fieri a quibusdam praefectis finitimis non parvo cum damno Vestrae Maiestatis. Nimirum solere eos in conducendis militibus tres vel quatuor vel etiam plures menses convocationi eorum ascribere, quam quo conducti sunt, et postea stipendia eorum mensium usibus suis excipere; de annis vero militum integris aliam tenere rationem. Quod an sit verum, non affirmo; sed relata tantum refero. Non erit tamen praeter rem, si per Commissarios de his inquisitio habebitur. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Tyrnaviae 14. die Februarii 1573.

CXXV.

Alegri Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Alegrium Medicum.

Egi cum civibus Civitatis huius summo et conatu 1573. febr. 14.
t studio, pro quibusdam litteris tuae fidei apud eos-
em depositis, quemadmodum per epistolam tuam me
etieras, ut eas tibi opera mea reddi curarem. In quo
el ab eo tempore, quo hanc cognovi voluntatem tuam,
ta eosdem exercui petitionibus meis, ut et me et illos
atigaverim; adhibens etiam pollicitationes varii mei
fficii, quod aliquando ex me in eos magno eorum
ommodo proficisci posset. Idque etiam in causa est,
uod serius tibi respondeam. Cupidus enim oppido
ratificari tibi, omnem (ut dici solet) lapidem movi,
ihil etiam intentatum reliqui, ut id suae benevolen-
ae mihi declarare non graventur. Frustratus tamen
mnibus, illud tantum mihi responderunt: Rem sibi
ecum incidisse et gravem et periculosam; nec ita
elle te a fidei tuae obligatione liberum facere, ut,
ccurrente tibi occasione quappiam accomoda, vendi-
ares tuas, nescis quas, iniurias. Quod responsi quum
ihi fecissent bis, ter, quater, et in fine quoque negas-
ent apertissime: desii laterem lavare; dolens admo-
um, quod te huius tui voti compotem facere non
otuerim.

Ad reliqua non est opus responsione prolixiore;
ed ago tibi maximas gratias, quod me tanti facis,
uanti ipsemet non facio. Quia tamen hoc argumento-

testaris, quod me in amicitia tua summo habeas loco; de quo nunquam dubitavi: easdem laudes, quibus me ornas tanto studio, habui sane quam gratissimas; animum potius tuum, quam rem ipsam in me collatam contemplatus. Ut tamen et in hoc tibi ex parte aliqua gratificer, rem quoque non reiicio. Quum omnes mortales, qui honori atque existimationi student, ducantur etiam laudibus, tametsi cautius, ut eludant detractores atque invidos.

De tuis vero meritis aeque tibi assentior. Quoniam in mea superiore quadriennio gravissima aegritudine eam curationem adhibuisti, cui nihil omnino defuit, quod adhibendum fuit a quovis excellentissimo medico. Nec tam posterioribus remediis tribus, quibus convalui, quam prioribus, quibus morbi mei magnitudinem tu potissimum tua industria curationeque sic sustuleris, ut, si quaeppiam eius reliquiae in imbecilli corpore supererant, vi omni exutae; ille potitus est triumpho, qui fatigatum ex toto propulsavit. Ne tamen et tu parte tua priveris triumphi huius: haec ad te, ut clare, ita et sinceriter exaravi. Vale. Tyrnaviae 14. Februarii 1573.

CXXVI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Ego nudius quartus redii Tyrnavia Posonium 1573. febr. 23.
Judiciorum Locumtenentiae causa, et iam in dies litigaturos expecto. Ceterum non diu est, quod intellexi, plebem rusticam arcium Zumzidvar et Ztubizae in Sclavonia adeo esse commotam et auctam, ut iam maiora affectet et conetur agere, quam quae causa Magnifici domini Francisci Tahy causa est attentare; sic ut seriam secessionem et seditionem moliatur in ea provincia. Quod malum quum sit valde periculosum, si mores et naturam subditae gentis nostrae diligentius expendamus; mature est illi occurrendum, idque multo ante, quam sibi iustam quampiam massam contrahat. Videndum tamen est prius, vine an mitioribus rationibus agendum erit, ut summoveatur. Vi enim si agetur res; multa, quae nunc fortasse non considerantur, subsequi poterunt propter alia mala, quae saeviunt per Hungariam. Quia rusticus ardor, ut est sine authoritate et iudicio; ita ubi semel temeritatem cuiuspiam flagitii aggressus fuerit, furit in incoepto ut effrenis et exterritus equus, nec desistit, antequam aut occidione tollatur, ant tali malo viam aperiat, quod postea magnis etiam rationibus summoveri non possit.

Ac si vis potior videbitur ad h
guendum, magna et subita, et inc
nec vel dies unus, si fieri poteri

cessitus et exacerbatus agrestis furor parva vi succendatur magis, et ex longiore nostrae rei conficiendae mora maiores vires sibi contrahat, et ad subiiciendum reddatur difficilior. Sed in incertum experiri vim, quum sit metuendum, ne vel cum Turcis occulte habeat aliquid transactionis, vel etiam cum aliis, quorum tot interdum querimoniis Comitiorum tempore Maiestas Vestra fatigetur, vel ex clade subditorum maiores tumultus in Regno suscitentur, quam qui mediocri negotio supprimi poterunt, maior quoque iactura eius genti inferatur, quam quae facile etiam magno apparatu reparabitur: humillime putarem, pari quidem celeritate, sed mitiore ratione, ut sese summittat, tentandam esse plebem. Idque persona non mediocri, sed summae authoritatis interposita. Ac si liceret mihi eam nominare, Serenissimum dominum Archiducem Carolum censerem fore ad id incendii extinguendum peridoneum; qui ut vicinus Princeps, et Maiestatis Vestrae frater, dolens eiusdem plebis vices, et ei metuens provinciae a periculo, curaret per suos consilio et iudicio, locoque digniore pollentes viros, cum eadem agendum plebe; nimirum, velle se apud Maiestatem Vestram pro compositione omnium eorum, quibus eadem undecunque, et quibuscunque de causis premeretur, interponere. Offeret etiam se acturum, ut primis Comitiis Maiestas Vestra Serenitatis Eius suasu esset clementer curatura, quo eiusdem statui et libertatibus commodius consulatur: ac legibus et justitia deinceps a suis dominis conservetur. Quia (ut audio) hoc ipsum dumtaxat inclamatum a furore revocatur: „Justitia, Justitia!“ Quasi hoc solo malo laboraret.

Et sane, Clementissime Imperator, non immerito de hoc lamentantur. Quoniam apud nos pecora melius et honestius habentur a suis dominis, quam hoc genus subditorum. Quumque miseros a tyrannide Turcica haud quaquam tueri queant, eodem modo eosdem expilant et in servitutem redigunt, quo ipsi Turcae. Hisque gravaminibus nequeuntes iam resistere miseri, devoverunt se huiusmodi praecipitiis, atque utinam non etiam Turcicis confisi auxiliis. Cui malo atque periculo ut Maiestas Vestra pro natura sua benignissima, et pro suo sanctissimo instituto, lenitate potius quam severitate medeatur: putarem hoc statu rerum Regni sui Hungariae fore consultius, quam aliqua poena duriore. Data etiam lege suo tempore eorum dominis magis et Christiana, et humana, qua imposterum eis praeesse debebunt. Quia iam (ut ubique lamentantur) tot extorsionibus aeque dominorum naturalium atque hostium premuntur: ut nisi providentia et pietate Maiestatis Vestrae potius, quam summo iure illorum insipientiae succurratur; verendum est (quod humiliter arbitror), ne demum ex hoc et gentis Hungaricae ruina, et fortasse Regni etiam ultimum nauffragium causetur; deleta plebe, aut sic in rabiem compulsa, ut ad postremum nec deleri, nec sedari possit. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 23. Februarii 1573.

CXXVII.

Liszthy János győri püspöknek Verancsics Antal.

Ad Reverendissimum Jauriensem.

1573. febr. 23 Litteras super collatione honoris Comitatus Hontensis accepimus. Quo tamen facile carere potuissemus; quum ex aliis quoque plus laboris, molestiarumque et servitutis in dies, et in omnes ferme horas percipimus, quam utilitatis. Postquam nihilominus ita clementer placuit Sacratissimae Suae Maiestati, nosque potius Comitatus ille in Comitem suum habere voluit, non eum ambientes, quam alium quempiam, cui venisset optatissimus; ut non potuimus, sic etiam reffragari non debuimus. Etiam aggressi sumus curare omnia eius legitima.

Magnificus dominus Joannes Choron quod se subduxit a iudiciis publice electus, et constitutus, veremur ne sedes defectum patiatur; si alii, qui neque electi, neque constituti sunt, idem facere voluerint. Monialium quoque Vasarheliensium dilationem accipiet negotium. Nos ut poterimus, pergemus nostro in officio.

De rebus novis, quas ad nos perscripsit, habemus gratias. Nec habemus alias, quas hinc ad Reverendissimam dominationem Vestram possemus dare, quam quod hae nostrae quoque partes coniectae sunt non in mediocrem sollicitudinem ob insurrectionem Ṣlavonicae et Croaticae plebis. Cui malo quomodo occurratur sine periculo reipublicae nostrae, non facile assequimur

iudicio. Quoniam si armis petenda erit, delebitur cum Regni damno; si compositione et tractatu, in maius efferretur, ubi timeri se animadverterit. Verum quoniam tantum facinus motu suo peculiari, vix credo, quod attentare fuisset ausa, nisi aliunde esset inducta. Sive itaque hoc eius flagitium armis est compescendum, sive mitiore ratione, utervis modus expedientior fore videbitur, magno et iudicio opus est, et celeritate non minore, antequam augeatur in massam, et commentum Turcicum detegat ausis maioribus. Quo potissimum arbitramur, esse instructam, ut sic demum Hungariae reliquiis novo astu vim inferat. Idque ex eo coniecturae capio, quod uno fere tempore, et haec ipsa plebs effudit se in hunc motum, et Turcae incoeperunt rumores dispergere, eos hoc anno in Hungariam quoque expeditionem habituros. Et tametsi non soleant Turcae uno tempore terra, et mari gerere bellum generale, praesertim mari tanta christianitatis classe occupati; occasiones tamen quia ad multa etiam insolita consueverunt aliquando potentiores impellere, haec illis omni studio, conatuque quam maximo et quam celerrimo subducatur, oportet. Nec rei ullum tempus interponatur morae, quo prius plebs ipsa aut ad officium revocetur, aut subacta dispergatur, quam Turcae accurrant ei auxilio. Dux autem Saxoniae, quid istic egerit, et cur excurrerit Viennam, vellem scire, si non sint secreta. Caeterum si hic possimus Reverendissimae dominationis Vestrae gratia, nobis mandet. Et foelicissime valeat. Posonii 23. Februarii.

CXXVIII.

Zsamboki Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Sambucum.

1573. febr. 25. Misi tibi vinum diu iam donatum; quod, credo, arridebit. Est enim ex pluribus delectum, et mea ipsius censura dignum palatu tuo iudicatum. Adhibui enim peculiare studium, ne te falleret opinio, qua es de mea erga te benevolentia. Quod autem serius sit missum: hyberno tempore, quod frigidissimum habuimus, habemusque etiam modo ad stuporem omnium mortalium, prohibitus sum, quemadmodum antea etiam scripsi tibi; metuens, ne vectura gelu fuisset vitiatum, quo fere omnia elementa obriguerant.

Litteras tuas, quas ad me dedisti, omnes accepi: nec ad eas prius tibi respondere volui data opera, quam Posonium redissem, et vinum mittere potuissem Danubio glaciebus resoluto. Ignosce itaque huic tarditati, quae in te non tui incuria, sed iam enumeratis causis commissa est.

De novis rebus, quas ad me perscripsisti, habeo gratiam; petoque, ut cures, quo in posterum quoque saepius hanc promereare gratiam. Et maxime, si quid laeti habueris, quod et ex Polonia expectamus, et de classe speramus. Vale, et Georgiano felix fruere; nos ames; tibi non desis; et praesentis saeculi statum cum omnibus suis turbis atque indignissimis Christiano nomine tumultibus, memoriae commendare non omittas. Posonii 25. Februarii 1572.

CXXIX.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

Reverendissime in Christo Pater, fidelis Nobis sincere dilecte. Accepimus et intelleximus binas vestras litteras; quarum unis nobis respondetis de instituendo novo ordine solutionis militum Wywariensium; alteris vero gratias agitis de vestri in Urbe Romana promotione. Quantum itaque ad Wywariensium negotium attinet, super eo respondebimus vobis propediem ex Consilio Nostro Bellico. Promotionem autem vestram libenter et ex animo suscepimus, eamque meliore quo fieri potuit modo fecimus. Quod vero summum vestrum studium, operam atque diligentiam vicissim pollicemini, agnoscimus gratum vestrum animum, neque ullum habemus dubium, quin ea quibus vos commendatis, omni tempore et occasione etiam re ipsa praestituri sitis. Accepimus denique scriptum quoque illud, quo nobis ostenditis, qualem de rebus confoederatorum contra Turcam feceritis discursum. Quod quidem scriptum libenter perlegimus, et vestram hac quoque in parte curam atque sollicitudinem grate accepimus animo. Quae vobis ita respondere voluimus. Datum Viennae vigesima quinta die Februarii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo

1573. febr. 25.

Maximilianus mp.

Jauri

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, nec non Locumtenenti et Consiliario Nostro etc. fideli nobis sincere dilecto.

Posonii.

(Redditae Posonii prima Martii 1573. V.).

CXXX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

1573. febr. 27. Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis sincere dilecte. Ea, quae de insurrectione rusticorum in Sclavonia, et tumultibus per eos concitatis ad Nos scripsistis, quaeve de compescendis et sedandis illis in medium consuluistis, clementer intelleximus. Sed quum de his iam pridem per Serenissimum Archiducem Carolum, fratrem nostrum charissimum, fuerimus edocti: e momento non praetermisimus eam de singulis facere provisionem, ut opera gentium Nostrarum et Serenitatis Suae tumultus isti iam dudum sint repressi et sedati; ita ut nunc, quantum ad rusticos.

omnia in partibus illis sint pacata et tranquilla, caesis illorum, ut Nobis dicitur, plus minus quatuor millibus, non sine gravi et publica Regni iactura, quum aliter fieri non potuerit. Ceterum alteris ex litteris vestris intelleximus ea quoque, quae de transfuga quodam per vos detento ad nos scripsistis. A cuius generis hominibus cum summe cavendum sit; eo quod fraude et proditione illorum recens vel his saltem diebus praebitum sit exemplum: volumus, ut illum huc afferendum curetis, cum denotatione eorum, quae istic fassus est. Datum Viennae die vigesima septima mensis Februarii anno Domini millesimo quingentesimo septuagessimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

K i v ű l: Reverendissimo in Christo Patri domino Antonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, nec non Locumtenenti et Consiliario Nostro etc. fideli nobis sincere dilecto.

(Redditae Possonii prima Martii 1573. V.).

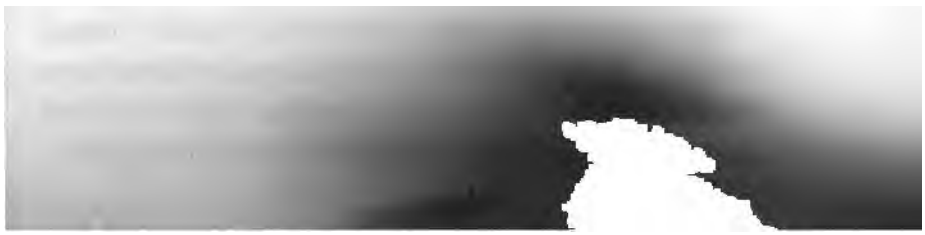

CXXXI.

Verancsics Antalnak Lisztby János.

1573. febr. 28. Illustrissime Domine, patrone observandissime. salutem et servitiorum meorum commendationem. Accepi litteras dominationis Vestrae Reverendissimae; una cum iis, quae ad Sacram Caesaream Maiestatem, dominum nostrum clementissimum pertinebant: quas Suae Maiestati reddidi, et responsum ad illas eiusdem ex litteris Suae Maiestatis propriis dominatio Vestra Reverendissima cognoscet. De tumultibus rusticorum Sclavoniae, video Eandem tardius, et non prius quam illis iam sedatis, cognovisse. Ut autem sciat, quomodo res acta sit: paucis, ut Caesar habuit, ostendam.

Dominus Wesprimiensis cum nonnullis sibi adiunctis Commissariis aliquanto tardius, quam oportuisset, cum instructione Suae Maiestatis profectus est in Sclavoniam, causa controversiarum, quas Tahi cum colonis suis habet. Qui cum pervenisset ad Zomzedwara, neglecta iustructione Suae Maiestatis, qua ipse et collegae sui iubebantur in Zomzedwara soli inter Tahi et colonos tractare: hosce tractatus detulerunt ad Regnicolarum Conventum, qui eodem fere tempore per Dominum Zagrabiensem Banum fuerat promulgatus aliorum quorundam negotiorum causa. Congregatis Regnicolis vocati sunt per Commissarios rustici Zomzedwarienses, et proposita illis, quae Caesar iusserat. Illi oblato scripto respondent, querelas suas se Maiestati Suae iam antea obtulisse; de illis factam fuisse inquisitionem; et veras esse, fuisse compertum.

nullam tamen justitiae executionem subsecutam; sese amplius nec Franciscum Tahi, nec haeredes suos pro dominis habituros; velle tamen Suae Maiestati, vel cuicunque praeter Tahi iusserit, obedienter in omnibus parere et servire. Super hoc responso exclamante Tahi et protestante; Regnicolae, nescio cuius iussu, non certe Suae Maiestatis, tulerunt sententiam, qua rusticos condemnarunt in nota perpetuae infidelitatis, et simul omnes proscripserunt. His consternati rustici, illico insurgunt, et ad arma conclamant; quod neutiquam tolerari potuisset. Verum eodem momento adiungunt se illis rustici Stiriae quoque et Carnioliae (nam initio praeter Zomzedwarienses nemo rusticorum Sclavoniae insurrexit) usque adeo, ut brevi numerum sedecim millium compleverint, castra obsidere, nobiles spoliare, et illorum bona diripere, et tandem omnium subditos, ad quos venissent, cum ipsis coniurare coegerunt; nolentes autem hostium loco habuerunt. His visis Dominus Wesprimiensis per postam huc advolat haec indicaturus. Interim vero rustici procedunt, et dominus Banus inspectat, hinc a Sua Maiestate commissionem expectans. Sed Sua Maiestas iam antea de periculo per Serenissimum Archiducem praemonita, de omnibus ad extinguendum hoc incendium necessariis proviserat. Nec segnius interea Archidux rem per suos curabat, ita ut divisis in tres vel quatuor partes rusticis, pars illorum maior ab Wskokis, pars ab aliis militibus Serenissimi Archiducis, et pars a militibus sub Bano agentibus fuerint in fugam adacti, et in ea trucidati, ut Caesari allatum est, usque ad quatuor millia. Rusticis hoc pacto profligatis et dispersis, tumultuque sedato, milites Bani incendio grassati dicuntur i- tinentiis arcium Zomzed et Zamobor sine ulla

tate; ita ut maior pars villarum dicatur incinerata. Nunc omnia sunt quieta et tranquilla. Et sic breviter habet dominatio Vestra Reverendissima totius huius tragoediae historiam.

Tota Sclavonia maledicit Tahio; sed et Commissarii imprudenter egisse videntur, qui instructionem Suae Maiestatis neglexerunt. Nisi enim rustici Zomzedwarienses Regnicolarum sententia consternati insurrexissent, ceteri eorum exemplo non fuissent tumultuati. Dominus Wesprimiensis, vir alioqui bonus et syncerus, arte nonnullorum facile flecti et perduci potuit, quo illis placitum fuit. Sed haec, quam dixi, clades insigni cum Regni damno inde accidit.

Rerum novarum nihil habemus. Dux Saxoniae Elector discessit; nec intelligo aliud, quam quod solus invisendae Maiestatis Suae venerit. Serenissimum Regem cum Archiduce expectamus ad sequentem septimanam. Infelix ubique Tahi, sed forte non sine suo merito, nuper castellum suum Zechen amisit, sua negligentia, et proditione duorum transfugarum. Opto dominationem Vestram Reverendissimam vivere felicem; cui me et servitia mea plurimum commendo. Viennae XXVIII. die mensis Februarii anno Domini M. D. LXXIII.

Eiusdem dominationis Vestrae Reverendissimae

addictissimus servitor
Electus Episcopus Jauriensis mp.

CXXXII.

Veranesics Antalnak a Pisai bibornok.

Illustrissimo et Reverendissimo Monsignor come fratello!

Ms. Ruggiero Diotalevi segretario di Vostra Si- 1573. febr. 28.
gnoria mi ha rese le sue amorevolissime lettere di XXI. di Dicembre, et à bocca fattami certo, quanto le fusse caro quel poco ch' io feci alli mesi passati nelle sue espeditioni. Le quali cose, come fussero fatte da me, come toccanti all' officio mio per commodo d'ogni Prelato, et particolarmente de buoni et virtuosi, pari a Vostra Signoria, non ne aspettavo altra gratitudine Ma poi che hora la veggo esser in lei a tal grado, non posso se non riconoscerla dalla sua somma bontà, et ringratiarnela, come faccio, et certificarla, che se per il passato senz' altra sua ricchiesta mi sono in in alcuna cosa operato a suo beneficio: hora lo farò in ogn' altra tanto piu prontamente, quanto io sò, che è desiderato da Vostra Signoria; alla quale, perche mi stimo, che il detto suo segretario darà piu ampio ragguaglio di questa mia buona volontà con lei, non dirò altro, sol che prego Dio, che le conceda ogni felicità; et me le raccommando di tutto cuore. Di Roma alli XXVIII. di Febriaio M. D. LXXIII.

Di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima

come fratello
Il Cardinale di Pisa.

Kivül: Al Illustrissimo et Reverendissimo Monsignor come fratello l' Arcivescovo di Strigonio.

CXXXIII.

Lindvai Mihálynak Veranesics Antal.

1573. febr. 28. Egregie nobis sincere dilecte salutem. Pervenisse te incolumem Wywarium, et a toto isto praesidio exceptum, deductumque in arcem fuisse honorifice, libenter audivimus. Hancque operam nostri Capitanei etiam laudavimus, et ab eo bono animo accepimus. Jam itaque accinge te ad tuum munus exequendum. Cures diligenter, non solum ut redditus nostri bene administrentur, sed etiam subditi regantur atque gubernentur.

Acervi autem quod damnum passi sunt, antea et intelleximus, et gratias illis nullas habuimus, quorum id culpa acciderit. Gregorium itaque Wyncharyth iam hic non detinebimus, sed expediemus primo quoque tempore. Memineritisque omnium acervorum damnum autentice pervidere, annotare, et cum protestatione notum facere; quia requirentur adhuc a nobis, qui tecturam eorum neglexerunt.

Acervos Tardosheddienses quod fecisti triturare, approbamus; et detis operam, ut et in arce comeatus sint, et solutiones militum suppleantur ubi in pecuniis defecerint. Stramina quoque, quae ibidem fuerunt, quod in pecunias convertisti, approbamus; hortamurque, ut ea pecunia, quam in adventu tuo a Ladislao Wsaly de vinorum pretiis accepisti, plures compares, et contentes milites.

Robora et ligna, quae sunt a Capitaneo nostro subditis nostris imposita, enitaris omni studio, ut ea

administrentur subito, ubi viae solidiores reddentur. Nos etiam hinc aliam quoque materiam curabimus, ut operas Wywarienses citra omnem moram, Deo bene iuvante, aggrediamur. Cures quoque summa diligentia et statim, ut nobis, usuique nostro peculiari disponas quam optima vina poteris in isto nostro cellario, et satis copiose; ne quum istic erimus, mala, turbida, et recens hinc inde advecta bibamus; eaque ita custodire facias, ne a quoquam violentur.

Praeterea nobis sunt piscinae in istis partibus copiosae. Quare da operam, ut statim quatuor vasis bonis facias nobis salsari, et duo ex eis Tyrnaviam, duo vero Posonium mitti; quo habeamus victum per haec praesentia ieiunia sustentanda. Neque hoc diu differas. Habita etiam cura, ut nobis pisces scutellares non deficiant. Et quia Gwtenses et Noszvadienses complures dies Veneris omiserunt, quibus eosdem pisces scutellares nobis non administraverunt: nactus tempus oportunum, advoces eos, et videas ex cedulis, quantum nobis debeant, nobisque etiam satisfieri cures. Quia et surdi, et negligentes sunt ad ea, quae nobis debent.

Habeas diligentem curam de usonibus, quia iam post glacies tempus erit in quadragesima eorum piscationis.

Postremo venit ad nos Joannes Naysteter Viennensis civis, qui nescimus quae, a te exigit sua privilegia. Ut itaque rem planius cognoscas, et ei respondeas, ne nos molestet: supplicationem eius ad te misimus. Vale. Posonii ultima Februarii 1571.

Leporem et fasianum accepimus; et quia Imperatoria Maiestas exigit a nobis fasianos, perdices, et

Caesareas aves vivas, sicuti a Capitaneo nostro intelliges: cures emendos, si aliter eos assequi non poteris.

Electus Strigoniensis mp.

Kivül: Egregio Michaeli Lyndvensi Administratori bonorum et proventuum nostrorum Archiepiscopatus nostri Strigoniensis, nobis sincere dilecto.

CXXXIV.

Nagyszombat város polgárainak Verancsics Antal.

Ad cives Tyrnavienses.

1573. mart. 2. Edocti sumus certis ab authoribus, adolescentem Galli sacramentarii haeretici filium David nominatum, qui apud Georgium Dobos concivem vestrum diversatur et officio paedagogi fungitur, scholam instituisse et scholasticorum non contemnendo numero coacto, publice in vestra docere Civitate. Idque contra omnem opinionem et expectationem nostram; quum a vobis discedentes non praetermiserimus admonere vos huius negotii; ne tantam cuippiam in vestra Civitate vel civi vel externo licentiam permitteretis. Estque nobis humanissime a vobis responsum, vos id nemini omnino permissuros. Qua fiducia nos etiam nunc firmiter freti nequaquam auditis fidem adhuc adhibuimus. Verum quia audacia in liberis hominibus saepenumero exce-

dit, et a recto deviat: hortamur vos, ut si quid huius periculosae licentiae exortum est in aliquibus apud vos post discessum nostrum, occurratis vestra authoritate, ne illa procedat; sin nos informati sumus minus vere, edocete nos litteris vestris. Inhibeteque et concives vestros a quibusdam, quae ad eos non pertinent, et istos adolescentulos obiurgate, ne prius sint magistri quam discipuli, ne se in ea ingerant, quae maiorum quidem laicorum non sint, nedum eorum, qui necdum sciunt, quid sit quod usurpent. Edocete itaque de his nos, quos certe fraterne amamus in Domino. Et bene valete. Posonii 2. Martii 1573.

CXXXV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Culpa Magnifici domini Tahy de amisso castello Zechen tanta est, ut poenam effugere nequeat; nisi si gratiam apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem inveniet. Tot monitis et mandatis Maiestatis Vestrae de non erigendo eodem castello, et de distrahendo, postquam illud invita eadem Maiestate Vestra erexit, non paruisse, neque necessario praesidio custodivisse: impegit procul dubio in crimen inobedientiae valde magnum. Nec quisquam nostrum, qui de cl mandato Maiestatis Vestrae opinionem supe 1573. mart. 6.

debuimus, fuit, qui non hanc eius inobedientiam cum negligentia improbaverit; quemadmodum ex communi nostra opinione Maiestas Vestra Sacratissima uberrime clementer intelliget. Idem autem dominus Tahy, si in peculiari servitio Maiestatis Vestrae quoad munus militare fuisset ascitus, longo processu non fuisset opus; quum eum semper tenere potuisset, quum libuisset. Verum quia huic vinculo non fuit obnoxius: leges Regni ita dictant: ut similes arcium amissores citati. et in Diaetis Generalibus conveniantur, iudicentur et puniantur. Qua opinione quum ego etiam fuerim, et sum: haec pauca volui ad Sacratissimam Maiestatem Vestram Imperatoriam humillime perscribere. De hac autem nota habetur in Tripartito; in Decretis quoque Regum Mathiae, Vladislai, Ludovici et Divae memoriae Ferdinandi; ubi videre etiam est, quantopere laborarunt Serenissimi antecessores Maiestatis Vestrae. ut huiusmodi delicta ad aliorum exempla impunita non relinquantur. Sed quoniam haec omnia stant in gratia et in benignitate Maiestatis Vestrae; non est. quod vel ego, vel alii quicquam loquantur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet.

CXXXVI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Judicia bene et quiete procedunt. Nec iam deest frequentia; maneque ordinariae tractantur causae, a meridie vero extraordinariae: curoque, quantum possum, ut omnibus mea ex parte satisfiat, et procedant omnia sine contentionum dissidiorumque strepitu. 1873. mart. 6.

Sed quoniam nunc me maiores sumptus facere oporteat, quam consuetos et privatim: supplico humillime, dignetur Sacratissima Maiestas Vestra clementer mandare huic Camerae Hungaricae, velit mihi succurrere proventuum meorum nomine, qui mihi ex eadem Camera penduntur. Triennio iam integro percepit decimam meam Comitatus Geomeriensis, nec ad hanc diem plures ab ea habui, quam florenos mille et centum. Simili modo laboro etiam cum Scepusiensi. Nec aliud et ab hac, et ab illa refero, quam verba et pudorem; quotidie portas earum ministris meis obsidendo. Multis omnino, quod dent, saepenumero habent; mihi quod dent, nunquam habent. Et sic mea necessitate aliena commoda curant: ego verbis, promissis, et dilationibus contentus esse debeo. Quare humillime supplico, dignetur mihi Maiestas Vestra Sacratissima clementer provideri mandare, aut decimas meas facere liberas. Quum certe tot oneribus sumptuum (quod humillime dico) non sufficio. Fovere enim duo praesidia, ex piseto parum habere, et privari

tum decimis tum earum pretiis; Maiestas Vestra Sacratissima dignetur clementer expendere, quantas opes habere possim, quanta commoda. Eoque etiam plura patior, quod rarius conquerar. Nollem ita molestus esse Sacratissimae Maiestati Vestrae, ut impudens iudicer. Meae itaque modestiae, supplico, adsit benignitas Maiestatis Vestrae; quoniam profecto premor longe magis, quam gemo. Nam et duo praesidia ad viginti millia mihi exhauriunt; pisetum sic annuatim magis ac magis argento spoliatur, ut iam ex eo nec tria millia proveniant; pensio tamen necesse est ut fiat sine omni defectu, cuius solius causa cogor pecuniis esse egenus. Iterum itaque humillime supplico, dignetur me Maiestas Vestra benignitate et pietate sua sublevare. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 6. Martii 1573.

CXXXVII.

A királyhelytartói törvényszéknek Maximilián császár.

Maximilianus secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

1573. mart. 9. Reverendissime, Spectabiles, Magnifici, Egregii et Nobiles fideles Nobis dilecti. Ex adiecto exemplo litterarum donationalium littera A signato intelligetis, quomodo praeteritis mensibus cum Andrea Balasa

tutore pupillarum Gasparis quondam Seredy iunioris ratione bonorum per defectum seminis ad Nos devolutorum transegerimus, illisque actionem Nobis eorundem ratione competentem remiserimus. Tametsi autem non futurum putabamus, ut ipse Balasa eius transactionis causa, quae tota ad commoda dictarum pupillarum, quae et ipse ex munere tutorio pro viribus promovere tenetur, pertinet, et quam iam acceptarat, quid amplius moveret; tamen et antea, et in Diaeta Posoniensi graves eius rei causa querelas apud nos habuit, suppliciterque institit, quo habita ratione conventionis tempore matrimonii contracti cum vidua dicti Seredy matre pupillarum cum cognatis ipsius habitae, meritorum et damnorum quoque gentis suae et propriorum benigne assentiremus, quo saltem nomen matris pupillarum, consortis suae, pro dimidia parte, et praeterea evictionis cautio omnium eorum bonorum nomine insereretur. Quam ipsius supplicem petitionem cum vobis tempore dictae proximae Diaetae donuo consultandam proposuissemus, meministis et petitionem ipsius quoad partem dictae uxoris ipsis donationalibus inserendam, haud iniustam vobis visam, et evictionis quoque cautionem adversus extraneos impetitores non denegandam quoque vos censuisse; prout ea omnia, quae ad dictam ipsius supplicationem et vestram sententiam pertinent, latius ex scripto B. signato cognoscetis.

Cuperemus quidem pro nostra in omnes fideles nostros, potissimum autem eos, quorum gens, vel qui ipsi de Regno isto, antecessoribu[illegible]visve bene meriti sunt, ipsi Balasae et[illegible]
tio ulterius gratificari[illegible]
primis respectu tran

sub quibus facta est, admisimus. Verum cum graves nobis occurrant causae, partim ad nostram, partim ad pupillarum indemnitatem, quarum tutela nobis incumbit, pertinentes; de quibus fortassis in prioribus nostris consultationibus non satis fuistis admoniti: visum est nobis, declaratis nunc iis, negotium ipsum denuo vobis proponere. Mandantes vobis benigne, ut eo in pleno consilio diligenter ac mature discusso, nobis declaretis, quid in eo faciendum putetis; quo simul et nostrae, et pupillarum indemnitati consuli, et ipsius quoque Balasae petitioni aequa ratio haberi possit.

Principio itaque, quod ad nomen consortis dictae Balassae ipsis donationalibus pro integra dimidietate bonorum Seredianorum inserendum attinet; non considerato etiam, quod ita ea pars bonorum eo tardius ad nos iterum devolvetur; non apparet, quomodo id sine evidenti pupillarum fraude, quarum indemnitati pro supremi tutoris, quod gerimus, officio consulere tenemur, futurum sit, cum dicta uxor Balassae in bonis, de quibus hic quaestio est, utpote non pignoratitiis, sed propriis et perennalibus, nulla ratione succedere alias posse dicatur. Unde quanta eidem pars in dictis donationalibus ascribetur; tantam ipsis pupillis iniuste decessuram manifestum videtur; transactio autem, quae intercessit cum Balasa pupillarum nomine, dictae ipsius consorti nihil tribuere possit, cum non pertineat, nisi ad eos, qui in re illa, de qua transigitur, ius habere possunt; quod ex praedictis in hoc casu ex parte dictae consortis non est. Unde non satis etiam intelligimus, quo pertineant illa verba in novissima vestra opinione posita, quod ipsa consors Balassae in dictis bonis etiam aliter ius habuisse credatur. In eoque latiore explicatione indigemus.

Neminem quoque hic movere debere putatur, quod bona haec Serediana per defectum seminis ad nos devoluta dicantur, ideoque in nostra potestate situm esse, de iis pro voluntate nostra disponendi; quod ita quidem haud dubie esset, siquidem lis super dictis bonis incoepta, jure decisa, nobisque ea per sententiam adiudicata fuissent. Id autem cum factum non sit, plane transactionem cum tutore pupillarum ea de re initam ad alios, quam easdem, pertinere non posse, non videtur obscurum.

Quod autem ex parte Balasae dicitur, tempore contracti matrimonii se ita cum cognatis Seredianis convenisse, ut impetrata transactione a nobis pars bonorum matri pupillarum cederet; neque ipsum multum illi patrocinari posse videtur. Nam praeterquam quod eius conventionis nullum evidens documentum hactenus protulit; eam quoque in praeiudicium pupillarum fieri non potuisse, satis manifesti iuris videtur.

Praeterea quod idem Balasa asserit, se non exiguam partem eius summae, quae nobis transactionis causa soluta est, de suo numerasse; quam nisi hac ratione ei succurratur, amissurus sit; consortem praeterea suam in debito Debrecensi septuaginta quinque millium florenorum Rhenensinm partem tertiam ad se iure pertinentem nobis remisisse: neque hoc satis videtur, ut propterea pars bonorum Seredianorum pupillis adimi debeat. Nam primo de summa, quam in transactionem se de suo contulisse dicit, nihil docuit. Deinde Debrecianum debitum liquidum non est, ac plerique Consiliarii nostri Hungari in ea [illegible] sunt, ut eius nomine a nobis peti nil po
Quod si maxime de pecunia ab
ipsum quoque debitum Debr

non pateretur: tamen nulla ratio admittere videtur, ut propterea pupillis in pupillari aetate existentibus pars bonorum immobilium adimi, et tutori seu tutrici in solutum dari possit vel debeat. Sed id, quicquid est; ac simul quoque, quod in ipsius gratiam pupillis in transactione remissum apparuerit; id totum in rationes tutelae deduci, in iisque ex legibus Regni liquidari debere, merito iudicatur.

Ac hactenus quidem de iis, quae nobis circa primum membrum Balasianae petitionis occurrunt.

Ad alterum, promissionem evictionis scilicet, quod attinet: ut omittamus, quod aliter cum eo convenimus; tria praecipue sunt, quae nos ab eo onere iustissime excusare videntur.

Ac primo quidem, quod ea bona, de quibus hic controversia est, multis retro annis in manibus Regum antecessorum nostrorum, seu nostris non fuerunt; sed rebellibus Regni adempta, eiusdem fidelibus partim pretio, partim ex gratia collata sunt, neque ulla litteralia instrumenta, ex quibus defensio institui posset, apud manus nostras habentur.

Deinde ipsi Balasae seu pupillis ipsis bona haec non vendidimus, nec de manu nastra tradidimus; verum tamen actionem nobis competentem ipsis in possessione existentibus ex speciali gratia remisimus. Quo casu evictionis onere nos jure aggravari nos posse; non est, qui facile dixerit.

Tertium est, quod superioribus annis consimili plane ratione cum Magnifico quondam Càspare Seredy iuniore, pupillarum patre, de iisdem bonis transactum est.

Non solum autem evictionis promissio a divo quondam Ferdinando, patre et praedecessore nostro

Rege Hungariae felicissimae recordationis tum temporis, prout ex litteris donationalibus tum expeditis, quarum hic exempla sub litteris C. D. sunt, (non) promissa, sed nec petita fuit; quemadmodum ex supplicationibus ipsius Casparis Seredy tum tempore exhibitis, satis nobis constat.

Atque haec sunt, quae vobis pro ulteriore discussione huius negotii in utroque articulo Balasianae supplicationis propronenda duximus. Mandamus autem vobis benigne, ut non solum sententiam vestram, sed etiam responsum ad rationes allegatas, siquidem alicubi vobis aliter videretur, scripto manibus omnium subscripto nobis dilucide explicetis. In quo satisfiet benignae et certae voluntati nostrae. Datae in civitate nostra Vienna die nona mensis Martii, anno etc. septuagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigessimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium.

Pfister (?) mp.
Hilfith (?) mp.
Hueber mp.

Kivül: Reverendissimo, Spectabilibus, Magnificis, Egregiis et nobilibus domino Anthonio Varantio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancella[illegible] siliario et Locumtenenti nostro [illegible] Regni nostri Hungariae [illegible] ac Juratis

Sedis Nostrae Judiciariae Assessoribus, nunc Posonii constitutis etc fidelibus nobis dilectis.

(Redditae Posonii XI. Martii 1573. V.).

Belől rövid megjegyzés: Decretum fuit per dominos Consiliarios et alios Judices, omnino debere Maiestatem Suam assumere onus evictionis; me in contrarium disserentc.

CXXXVIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1573. mart. 10. Non dubito, me etiam tacente, esse apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram, qui confiniorum sedulo curam, ut gerenda est, gerant; quum mihi quoque non exigua pars huius curae incumbat. Quoniam autem non id solum circumspiciendum sit dominis Commissariis, quos Maiestas Vestra successivis temporibus per confinia mittit exploratum, num sint praesidia integro numero et iusto militari apparatu: verum etiam, quod et quale hominum genus in eadem praesidia asciscatur; quinam nimirum, et unde, et quorum opera in cuiusque confinii praesidium recepti sint. Cuius rei causa inductus sum ad Maiestatem Vestram humillime scribere, quod videam hoc tempore transfugis non mediocriter credi, et loca etiam

quaedam finitima quibusdam committi. Superioribus diebus quot in locis si militibus homines huiusmodi perfidiam commiserint, adeo notum est, ut non sit opus nova quappiam commemoratione: ne nunc de illis, qui castellum Zechen prodiderunt; et qui non ita pridem Jaurino uxore et liberis relictis iterum in Aegyptum Turcicam profugit, plurimaque postea damna exploratis locis intulit, refricem memoriam. Audit nunc, tres Jaurinum venisse. Quod si verum sit: humillime censerem, non illic esse retinendos; sed illic, ubi commentum, propter quod venerunt, struere nequeant; nec imposterum vel audire de confiniis Turciam versus vergentibus possint. Et de hoc genere hominum, quid multi sentiant et polliceantur sibi, fortasse aliis etiam dant verba. Ego tamen sentio et suadeo, minus iis esse credendum, quam etiam iis, qui bello victi sunt. Quoniam ii aperta vi gesserunt se hostiliter: illi dolo instructi multo maiora et perniciosiora occulte moliantur. Quoniam autem diutissime simulantur, occasiones opperientes maleficiis et perfidiae suae, nihil parcentes Turcis in excursionibus, et in omnibus aliis conversationis suae actionibus; humillime putarem, ne illi quidem tantam fidem adhibendam esse, qui praesit Abbatiae Sancti Martini Montis Pannoniae, quae est singulare et unicum propugnaculum civitatis Jauriensis; esto quod sit iam diu in Christianorum consortio. Dixi enim, occasionem quaeri et opperiri ab huiusmodi hominibus. Unde is quoque fortasse maiorem occasionem opperitur, quam sit Sanctus Martinus; casum nimirum Jaurinae civitatis captans. Nescio, quam ad verum coniicio; suspicor tamen aliquid ex horum trium transfugio. Quibus ut suadeo non esse credendum consulerem, illum omnino ex Sancto Martino

nesta quappiam ratione esse transferendum, et tenendum non in aliquo peculiari loco, sed in communi; ut plures haberet actionum suarum inspectores, nec uni praeesset fortalic'o. In his autem si quid praesumpsi inconsultius; supplico humillime pro venia. Sed mihi omnino videretur, ut omnes huiusmodi transfugae ad Maiestatem Vestram mitterentur; utque etiam mandaretur strictissime, quo captivi in finitimis locis non teneantur; nec aliqui eorum quaerendae redemptionis causa emissi, unquam in posterum in eadem loca recipiantur. Quoniam hoc praetextu saepius usi, perniciem arcium huiusmodi procurant. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 10. Martii 1573.

CXXXIX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

1573. mart. 12. Reverendissime sincere nobis dilecte. Transfugae Hamza nuper ad nos transmissi fassionem, quam scripto comprehensam litteris vestris inclusistis, benigne intelleximus. Inde tamen colligi non potuerunt sufficientes rationes, nec indicia, ut per tormenta aliqua secretiora ab eo extorquenda censeremus. Verum ad cognos

cendam rei veritatem, numque sub eo aliqua occultior lateat fallacia, Supremo Nostro Vtradanubianarum Partium Capitaneo Simoni Forgach, et Comaromiensi Capitaneo Andreae Kielman commisimus, ut per exploratores suos, colonos etiam hinc inde meantes, indagent, num haec ita se habeant, sicuti is indicavit. Quod si apud vos certiora aliqua suspicionis de illo adessent indicia, ea ad nos similiter perscribi, interim tamen transfugam diligenter asservari cupimus. Etenim innocentem cruciatibus subiicere, aliis ad nostras partes redire cogitantibus haud immerito magnam haesitationem induceret. Quod vobis interim, quibus benigne propensi sumus, respondendum erat. Datum in urbe nostra Vienna duodecima die Martii anno etc. septuagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini
Electi Imperatoris proprium
Breisach etc.

K i v ü l: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Electo Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem et Comitatus Hontensis Comiti Perpetuo, Primati Hungariae, Sedis Apostolicae Legato Nato, Summo Cancellario et Consiliario nostro etc. fideli nobis dilecto.

(Redditae Posonii 19. Martii 1573. V.).

CXL.

Rottenberger Lőrinczek Verancsics Antal.

Ad Laurentium Rottembergerum.

1573. mart. 14. Supplicationem tuam, quam ad nos ex valle Bocza Comitatus Liptoviensis dedisti, die sexta mensis Februarii accepimus. Valdeque mirati sumus, quod tu et maiores tui subditi nostri in oppido nostro Rosnaviense existendo, Tu tandem nollens ibidem ulterius habitare, et noster subditus esse, eadem bona tua universa homini nobili divendere volueris, nobis qui sumus terrestris dominus non requisitis, et venditionis huius non premonitis iuxta Regni antiquissimas et vetustissimas consuetudines et leges ordinarias. Quod autem quum facturus esses, minus a via aequitatis recessisses, si vel alicui subditorum nostrorum aut extraneo alicui plebeo homini, qui subditus noster esse voluisset, eadem bona divendisses. In quo negotio quia iura nostra in bonis nostris plurimum offendisti, nequaquam huic venditioni assentiri volumus. Ipsique cives Rosnavienses subditi nostri quicquid in hac contra te moverunt, de voluntate, et de mandato nostro moverunt, quia huiusmodi licentiam nec tibi, nec ulli alii ullo unquam tempore concessuri sumus. Ubi autem scribis, quod huic resignationi et venditioni penes cives nostros, extraneos etiam quosdam bonos viros pro testimonio adhibueris, parum iudiciose fecisti; quum extranei in bonis alienis nihil habeant huiusmodi iuris, nisi consentiente terrestri domino. Quid igitur

in hoc a nobis subsidii et praesidii expectare debeas, ex his cognosce; quia quaecunque hactenus in eadem re fecisti, illegitime et cum iniuria nostra fecisti. Ubi autem petis iudicem aliquem delegatum extra illos montes in aliquo tutiori loco qui causam hanc revideat, hunc tibi nos nunc nominare nequimus. Cum tamen erimus istic Eperiesij in Judiciis proximis, habebimus curam, ut tunc haec causa revideatur. Quemcunque tamen in iisdem bonis dimittere volueris, subditum nobis, non socium esse volumus, Et bene valeas. Posonii 14. Martiis 1573.

CXLI.

Igel Vilmosnak Veranesics Antal.

Ad Guilhelmum Igel, Praefectum Camerae Novizoliensis.

Quoniam festum Divi Georgy Martyris, ad quod 1573. mart. 14.
iuxta conventionem Sacratissimae Caesareae Maiestatis, domini nostri clementissimi, nobiscum factam, quotannis nomine arendae decimarum nostrarum Archiepiscopalium Comitatus Zoliensis et Twrocziensis, usibus ac necessitatibus istius Camerae suae Maiestatis Novizoliensis per nos elocatarum [illegible] in arendam datarum, eadem haec Camera Novizol[illegible] et semel sine ullo prorsus defectu [illegible] et octingentos florenos Ho[illegible]

nere, et plenarie de iis nos contentare debet; iam praeforibus, ac militibus etiam nostris praesidiariis arcis nostrae finitimae Archiepiscopalis Wywar solutio sit facienda: commisimus Egregio Benedicto Deaky, Viceadministratori nostrorum bonorum, ac proventuum eiusdem arcis nostrae Wywar, ut aliquem hominem suum ad dominationem Vestram Generosam ac Egregiam expediat, qui praefatum pretium seu arendam earundem decimarum nostrarum pro hoc anno praesenti 1573. percipiat, et super ea litteras nostras expeditorias domino perceptori tradat. Dominatio Vestra itaque Generosa ac Egregia, iuxta praemissam transactionem Suae Maiestatis Sacratissimae nobiscum initam, et iuxta mandatum etiam ex Camera Suae Maiestatis Austriaca anno superiore ad Dominationem Vestram superinde emanatum, benignae ac certae voluntati Suae Maiestatis Sacratissimae, et petitioni ac desiderio nostro, sine ulla difficultate morem gerere et satisfacere velit, quo iidem milites nostri de emerito stipendio eorum contentari, ac aliae quoque eiusdem arcis nostrae necessitates procurari queant. Executura in eo dominatio Vestra Generosa ac Egregia clemens et expressum Suae Maiestatis Sacratissimae mandatum; nobis vero factura eadem rem pergratam, vicissim per omnes occasiones amicitia nostra recompensandam. Et incolumis ac foelix valeat. Posonii 14 Martii 1573.

CXLII.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

Reverendissime in Christo Pater fidelis Nobis sin- 1573. mai
cere dilecte. Quum hortos hic nostros cupiamus illustrare et augere optimis diversi generis fructibus, eiusque rei idoneum tempus, vernale scilicet, nunc instet; vos elementer requirendos duximus, qui hac in parte voluntatem nostram adiuvetis, utpote qui id cum ex propriis vestris hortis, tum aliunde facile praestare videmini, Quapropter vos clementer requirimus, ut colligendos curare velitis, et nobis huc cum diligentia mittendos surculos ad inserendum idoneos, et non plantas iam insitas, optimi generis cerasorum dupplicis generis; unius illorum rubeorum magnorum, alterius vero nigrorum wlgo ewregh zemew fekethe cheresnye, qualium vos copiam habere dicimini in villa quadam Ecclesiae vestrae Ewlywed dicta, quae et fekethe ewlwedy cheresnye vocantur; praeterea prunorum quoque similiter surculos tantum optimorum omnis generis, signanter tamen grandium illorum durantiorum, viridium etiam et oblongorum, quae Càthalaunica sive Kathalan zylwa vocantur: "orum
instar unius ovi gallinacei,
nigri videlicet et albi (
zylwa appellantur, alio

nancisci et habere poteritis. Hos autem omnes surculos cuperemus habere in tempore, quos diligenter compositos, ne in itinere corrumpantur, unumquodque genus suis peculiaribus schedis notari faciatis, ut unum ab altero ex suo nomine dignosci queat. Facturi estis in hoc rem nobis gratam, gratia nostra erga vos recognoscendam. Datum Viennae decima octava die mensis Martii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesime tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Antonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, nec non Locumtenenti et Consiliario nostro etc. fideli Nobis sincere dilecto.

Posonii.

(Redditae Posonii 22. Martii 1573. V.).

CXLIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Quintadecima die mensis huius in mea quadam 1573. mart.
possessione Wdward nominata, unoque milliari ad arcem Wywar propinqua habitae sunt nundinae, ad quas milites mei equestris ordinis circiter sexdecim, pedestris vero septem profecti, res quasdam sibi necessarias coemendi causa, concessione Capitanei; sic tamen, ut quam citissime sese expedirent et reverterentur. Ubi dum diutius immorantur, seque servant negligentius, illecti convictu nundinalis frequentiae, epularumque solatio: uno tempore, et in arce bis datum est signum bombarda, et nuncius in villam accurrit, praecipitare Turcas Strigonio. Ii vix insessis equis, et sese in sellis compositi, a Turcis extemplo circiter quinquaginta invaduntur, et quantum possunt eis resistunt, pedemque referendo pugnant. Sed tam pauci triplo pluribus nequeuntes esse par in pugna: duobus mox amputantur capita; unus capitur vivus; tertius fugam facturus per palludem quandam, equo casu destitutus coeni altitudine, ibidem hastis confoditur in mortem pugnans, quod sese dedere nunquam voluit. Hoc tempore ex arce quoque prodeunt milites, iis qui Wdwardo dimicando revertebantur excipiunt socios fugientes; volentesque qui Wdwardum venerant, exc[illegible] quingen-

torum non admodum remoto tractu a dextra parte, aciem qui direxerant arcem versus, quo ostendebant, velle se nostros ab arce excludere. Sed nostri quoque inhibito cursu, quem instituerant, impigre terga vertunt, et incolumes redeunt; hostes vero consilio destituti Strigonium abiere. Aiunt huic excursioni Begum etiam interfuisse. Nec plures ex nostris inter captos et caesos desiderati sunt, quam decem; uti mei mihi retulerunt.

De huiusmodi autem excursionibus multo plura ex finitimis audio futura, nisi tempestive occurratur. Idque hoc tempore maxime, quo et Turca habet oratorem suum apud Maiestatem Vestram, et suos Ipsa ad eum expedit cum honorario munere. Nec Budensi Passae quicquam est tribuendum; promittat licet etiam coelum, ac montes et maria. Quum enim apud Turcas studiosi pacis pro imbellibus ac obscuris habeantur: ipse quoque, tametsi de pace mandato Principis sui multa polliceatur, aeque tamen cum aliis, quantum potest, et occasiones illi serviunt, rapinae praedaeque indulget, et ad ea connivet, quae ab aliis committuntur, nemine serio vel inhibito vel punito; variis commentis excusationum tutus, ubi ad reddendam rationem res eiusmodi devenisset. Curentur itaque haec Constantinopoli; quum ne Passa quoque sufficit ad tantum latronum numerum in officio et intra metas suas continendum. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 19. Martii 1573.

CXLIV.

Ghyczy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Gyczy.

De casu et infortunio nostrorum militum dolemus 1573. mart. 20.
vehementer, et eo etiam magis, quod nostra monita, nostraque consilia nondum (ut videmus) locum apud vos omnes, qui istic stipendiis nostris militatis, habuerunt; tanquam si nos nunquam antea curam rei militaris gessissemus, nec virorum militiae navantium operam cognovissemus. Adeo vobis omnibus perpetuo suaserimus, ut ab hostium insidiis, quum exitis, praecipue metuatis, et non excurratis ante, quam exploretis, quoad usque perecturi sitis. Ceterum, ut excursiones etiam non faciatis, nisi consulta Caesarea Maiestate, habitoque etiam consilio cum Supremo Capitaneo; quem scimus, nihil attentaturum unquam huiusmodi, nisi et a Maiestate Caesarea mandatum habuisset, et in casum nihil omnino experiretur. Videtis quanto numero hostium omni ex parte circumvallamur, quam etiam nos omnes pauci simus in confinio isto. Sed si hostes, qui a latere sese ostenderant, reditum vobis in arcem praeclusissent, in quod periculum et arx, et vos redacti fuissetis, quaesumus, mi frater, dicas nobis. Sane in maximo et fortasse etiam in extremo.

Non ignari autem, quod huiusmodi nundinae, ut observantur a vobis, sic etiam ab hostibus, et utrique earum opportunitate alterutri nocere plurimum contendunt, intenduntque et ingenium, et quicquid fraudum

astutiarumque habeant. Ad quod certe tibi potissimum respiciendum erat. Nec debueras vel unicum militem eo proficisci permittere. Sed haec utcunque acciderunt, nemo est sane, qui laudet. Et quum facta quoque iam infecta reddi nequeant; illud saltem te petimus, ut cures, ne imposterum unquam in huiusmodi casum, et infortunium impingatis. Et arcem istam potissimum custodiatis; quia si molendinum Lekiense, quod est nobis prae foribus, tueri et custodire nequimus, quomodo campis Strigonio interiacentibus dominari poterimus? Cogites itaque huiusmodi maiore studio, et locum istum, non adeo firmum ac munitum, toto conatu custodias. Nihil loquimur, quo te offendi velimus. Sed instructiores esse debemus, si sunt tentanda nobis, quae experiri contendimus identidem. Sed iam de hoc satis. Et in futurum cautiores simus. Vale. Posonii 20. Martii 1573.

CXLV.

Özvegy Polhaim Miksáné Juditnak Verancsics Antal.

Ad Generosam et Magnificam dominam Judith relictam Maximiliani a Polhan.

1573. mart. 28. Humanissimas litteras Magnificae dominationis Vestrae accepimus; nec dubitamus, Eam omni benignitate esse erga suos subditos, cuiuscunque essent nationis. Quod maxime et imprimis decet Christianos, qui praesunt populis, et student duobus illis praecep-

tis satisfacere, ex quibus lex et Prophetae pendent. Ac propterea, si Magnifica dominatio Vestra miseros Croatas suos in professione religionis Catholicae, et in confessione Ecclesiae Romanae (uti nobis scribit) non impedit, neque in sectariorum praesentis saeculi depravatissimi opiniones compellit: facit sane sanctissime, et meretur omnem laudem. Quia quum religio Catholica habeat testimonium totius Ecclesiae a Christo Jesu institutae; cuius authoritas et praerogativa iam a tot saeculis, licet oppugnata frequentissime, invicta tamen et victrix semper perstitit et triumphavit de suis hostibus: certe grave peccatum committunt, qui vel suos, vel alienos in eas Ecclesias contendunt pertrahere, quae omnes unicae ipsi contrariae sunt et adversariae; quam Scriptura Sacra unam columbam, unam dilectam, unam perfectam, et sine ruga ac macula esse dicit. Nec id quidem immerito; quia non sunt ex petra excisae, sed ex hominum opinionibus, quae plerumque ducuntur et serviunt passionibus, consarcinatae et erutae. A quibus, ut qui salubriter cavere volunt ne pereant; a primitiva, quae per Apostolos, perque tot myriades sanctorum utriusque sexus aucta et conservata est, conservaturque etiam modo, non secedant. Quoniam securius in ea animae consuletur, cui tot sancti praebent testimonium et perpetua conservatio; quam quae multis et inaequalibus opinionibus simul et collidunt, nec uno spiritu rectae, variisque et diversis agitatae sathanismis, gregem dominicum distrahunt ac dispergunt, rapacibus [illegible] devorandum obiiciunt.

Quum itaque iam [illegible] ris Magnificae dominatio meliora nobis pollic

recte fueramus instructi: Deum precamur, ut illis det eam mentem, qua imposterum prudentius sapiant, et abstineant a detractione; Vestrae vero Magnificae dominationi sit faventissimus, suaque gratia semper complectatur.

Nec pluribus Eandem molestare volumus. Rogamus tantummodo, ut suos non arceat a professione Catholica. Ceterum quod attinet ad rem temporalem: dignum est, ut quae Dei sunt, dentur Deo, quae vero Caesaris Caesari. Sic et subditi Magnificae dominationis Vestrae fideles et obedientes sint; quaeque terrestri domino suo legibus Regni debent, reddant sine murmure, sine dolo, sine malitia et contentione. Dominus dominus est, servus vero servus. In quibus ut nos non ingerimus, ut rerum alienarum non curiosi ita religionis et Ecclesiae rationibus deesse non possumus. Et si deessemus; Deo et nostro ordini gravissime peccassemus. Quicquid itaque in hac parte muneris nostri cum Ea habuimus, religionis causa habuimus; eo semper intenti studio, ne Magnificam dominationem Vestram laederemus, sed potius spiritualia suggereremus Ei; quod praecipue nostri est officii. In quo si quid excessimus, ignoscat nobis; et feliciter valeat in Domino. Posonii 28. Martis 1573.

CXLVI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Hodie duodecimus dies est (ut mihi scribitur), 1573. mart. 30
quod ex arce Wywar remissi sunt domino Forgach Supremo Capitaneo centum equites; eosque in Abbatia Sancti Benedicti tenet. Quum autem munitiones eiusdem arcis Wywar iam reparare incipimus: putarem, tali tempore milites meos non esse circumducendos foris propter fortuita pericula. Nam dum pali veteres, aliaque robora similia locis suis eruuntur, et reponuntur novi: patefit arx, et tunc maxime indiget praesente custodia et praesidio. Supplico itaque humillime, dignetur clementer Maiestas Vestra mandare, ut huic rei provideatur. Nec mihi ascribatur, si quid acciderit (quod Deus avertat) praeter expectationem; quum ego semper meis inculco, ut locum et stationem suam non absentes, sed praesentes custodiant atque tueantur.

Ipsa autem opera, quae iam debebunt addi prioribus, quo rite et judicio prosequi possint, propugnaculaque et fenestrae bombardarum pro militari ratione instituantur: architecto opus est loco. Qui ut mihi pro clementi et voluntate et mandato Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae concedatur, idque tempestive; quo maturius agrediamur e· · · humillime supplico. Nam et materi ius
praeparatae; et quanto c
cipium, tanto illi adiic
que etiam ipsum sec

Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram quam diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 30. Martii 1573.

CXLVII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1573. mart 30. Inter ea, quae nuper Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae scripseram, de transfugis, quod etiam de illo attigeram, qui praeest Abbatiae Sancti Martini Montis Pannoniae: non ea causa feci de eo mentionem, censebamque inde esse summovendum, quod aliquid mihi constaret, propter quod dixissem, fidem illi non esse adhibendam. Hominem enim nec novi, nec vidi unquam; et scio, quod diu iam meret Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis stipendiis, laudemque etiam fidelitatis obtineat.

Verum quum hoc genus hominum nunquam Christianis attulit aliquid commodi; et rarissimi fuerunt, qui sibi credentes non fefellerint: recentium exemplo territus ex novorum adventu Jaurinum, inductus sum de hoc etiam aliquid simile suspicari; etiamsi diuturnius fidem se praestitisset. Ut enim Turcae captivi diutissime captivitatem tolerant, spe occasionum effugii sustentati: ita et huiusmodi eorum transfugae nulla longiore mora gravantur, ut concepti flagitii de re

quapiam momenti maximi opportuniores occasiones consequantur. Huic tamen si tantum attributum sit fidei, ut in suspicionem non sit adducendus, de qua ego humillime et sine malitia proposuerum: Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae voluntati non invitus acquiesco.

Ad Judicia autem Locumtenentiae quod attinet: iam sunt repetita denuo, et habebuntur usque ad dominicam Jubilate. Erant non pauci tam ex Judicibus, quam etiam ex litigantibus, quorum alii abbreviari, alii vero iam ad constitutum eis terminum proferri ea contendebant. Re tandem in consultationem proposita, plurium sententiae assensus sum. Et ii illi fuerunt, qui Judicia ipsa ad dominicam Jubilate continuari voluerunt. Sic Dei beneficio procedunt cum omnium satisfactione, et sine turbis. His vero absolutis ad Epergessium curas omnes judices incipient sese accingere. Ad quae quum et ego exigar a Nobilitate Superiorum Partium, nec facile adhuc deliberare possum, an hoc iter sit mihi assumendum, senectuti metuens, quae iam ad peregrinandum facta sit imbecillior: vellem mihi clementer parci ab hoc tam longo, et sane etiam difficili itinere. Prohibitus ab eo cura etiam Wywarii et eius operum. A quibus si abero diutius; vereor ne interturbentur, minusque etiam rite, quam debebunt, procedant. Supplico itaque humillime, ne id rei Sacra Maiestas Vestra leviora putet, quam ego sentiam; mihique id gratiae clementer impertiri non dedignetur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 30. Martii 1573.

CXLVIII.

Rudolf királynak Veranesics Antal.

Ad Regiam Maiestatem.

1573. mart. 30. Quoniam intellexi, Maiestatem Vestram iam temporis per adversam valetudinem Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis, domini nostri clementissimi, in consiliis praesidere, et gerendis rebus praeesse, de eiusdem Imperatoriae Maiestatis clementi annuentia: has meas ad eandem datas in manus Vestrae Sacrae Maiestatis humillime direxi. Supplicans, dignetur clementer curare, ut mihi mature gratiosum responsum detur; quo et ipse maturius sciam, quid agendum erit mihi circa iter Epergessianum. Cui me libenter subducerem, gratia Imperatoriae, et Vestrae Regiae Maiestatis ope et indulgentia adiutus. In quo ut mihi Maiestas Vestra benigne patrocinari non dedignetur; etiam atque etiam demisse supplico.

Ceterum diebus superioribus supplicaveram Maiestati Imperatoriae, de loco Prothonotarii mei, ut Locumtenentis, dando eidem pro dignitate mei officii in his Judiciis Octavalibus. Nam vicegerens Judicis Curiae Regiae obstat, quominus Prothonotarius meus supremum locum habeat, ut ego sum supremus post Maiestatem Regiam Judex in Hungaria. Super quo, quia nihil est mihi super hoc responsun, supplico: dignetur Maiestas Vestra curare, ut de hoc pro dignitate et Imperatoriae, et Vestrae Regiae Maiestatis mature transigatur, idque his primis Judiciis quibus

praefuero. Alioqui depressa Locumtenentiae dignitate, detrahetur non parum etiam Maiestatibus Vestris. Nam etsi is Magistratus incoepit nostra memoria: dandae sunt tamen etiam illi praerogativae suae, quae aliorum judicum non habeantur inferiores. Ut enim Regius Locumtenens post suum Principem et in Regno et in Judiciis obtinet primum locum; ita et Prothonotarius eius loco suo privari non debet, quo potitur eius principalis. Antecessores autem mei, quum nodo hoc non laboraverunt (uti intelligo); arbitror mihi esse curandum, ne id rei negligam, vel Maiestatum Vestrarum dignitatis atque authoritatis gratia. Maiestas itaque Vestra dignabitur clementer curare, ut quam primum de hoc transigatur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii ultima Martii 1573.

CXLIX.

Rudolf királynak Verancsics Antal.

Ad Regiam Maiestatem.

Ego, quoniam putarim, me non esse tanti, ut 1573 mart. 31.
Sacrae Maiestati Vestrae pro singulari favore et gratia sua, qua me diebus superioribus Sanctissimo Domino nostro Summo Pontifici dignata est summo studio atque affectu commendare eius dignitatis causa, quam ad Eius patrocinium praecipue detuleram, sufficientes gratias agere possem: factum est, ut ad hoc officium exequendum serius accesserim. Deberemque sane maxi-

mas et habere, et referre: si non solum ad ea beneficia respiciam, quae in me Sacratissimi atque Augustissimi Sanctissimique Imperatores, avus et parens Maiestatis Vestrae, cumulatissime et multo ampliora, quam in plerosque alios mei ordinis contulerunt; sed etiam ad hoc Vestrae Maiestatis, quo Ipsa quoque maiorum suorum exemplo testimonioque invitata et mota, tantum mihi tribuendum censuerit, ut me a summo ad secundum locum in Ecclesia Dei cooptandum atque evehendum, magis benigne, et ex sua rara ac singulari bonitate, quam ex meo merito, aut quappiam eminentiore ad tantum honorem obtinendum et gerenduns munus sufficientia curaverit.

Sed quia Principum gratiae et benificia, ut sunt tanto ampliora, quanto ipsi subditis ac servis suis sunt maiores; ita nostrae, qui subditorum et servorum conditionem tenemus, nulla tali facultate pollemus, qua non referre, sed ne agere quidem sufficientes gratias pro his prossumus, quae in dies accipimus; in assidua perpetua ac fideli dumtaxat servitute omni nostra gratitudine consistente. Pares itaque gratias agant et referant Principes Principibus, inter quos haec facultas locum habet: ego enitar, ut fideli ac perpetua servitute, dum vivam, semper Maiestati Vestrae debitas agam et habeam gratias, postquam rebus maioribus ac tanta Maiestate dignis nequeam. Curaboque omni studio, ut sicut Sacratissimis Maiestatibus maiorum suorum ad hoc tempus acceptam servitutem praestiterim; ita et Maiestati Vestrae similem praestare, ut par est, non omittam. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii ultima Martii 1573.

CL.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Misi Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Ve- 1573. apr. 2.
strae etiam surculos cerasorum Ewlvediensium, quae dicuntur esse nigra et magna. Ceterum fuerunt apud me coloni mei possessionis Muslae, quae est in secundo milliario a Strigonio ad Wywarium; et retulerunt, quod Passa Budensis ad mandatum Principis sui dimiserit Constantinopolim decem et octo Beghos, Agasque complures, cum omnibus suis centuriis, et quicquid captivorum per Hungariam reperiri potuit; quamquam et Georgius Palaticius Hungarus noster cum novem sociis ex captivitate profugerit. Et quia nuper etiam ad quinque circiter millia finitimorum iussu sui Principis eo dimiserit: facile hoc comprobatur mea opinio, quam nuper ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram humillime dederam; mimirum detracturum Turcam viribus suis terrestribus, ut adaugeat maritimas, si nostra classis geret rem constantius et serio.

Audio quoque decrevisse confoederatos, Rhodum primum omnium obsidione experiri, exposito in insulam milite. Quam provinciam haud dubie non sine magno periculo et difficultate experientur; postquam et Turca classem opinione mea longe maiorem reparavit, et Rhodo complures adiacent provinciae, ex quibus illi insulae atque urbi alioqui munitissimae non

quoque Locumtenentum tempore Prothonotario illorum datus fuit, locum dare et assignare debeatis. Secus non facturi. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae quarta die mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendis, Spectabilibus, Magnificis, Egregiis et Nobilibus, Judicibus Regni Nostri Hungariae Ordinariis; item Magistris Prothonotariis, ac Juratis Sedis Nostrae Judiciariae Assessoribus etc. fidelibus Nobis dilectis.

(Redditae Posonii 8. Aprilis 1573. V.).

CLII.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanornm Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

1573. apr. 5. Reverendissime in Christo Pater, fidelis Nobis syncere dilecte. Intelleximus ea, quae Nobis de Prothonotario Vestro, et loco ei per Judices nostros inter Prothonotarios postremo dato significastis. Mandamus

itaque per adiunctas hisce alias litteras nostras Judicibus ipsis Regni Nostri Ordinariis, ne quicquam ea in re de pristina consuetudine immutent, sed Prothonotario vestro eum, qui aliorum Locumtenentum tempore Prothonotariis illorum datus fuit, locum dare et assignare debeant. Litteras itaque ipsas nostras eis praesentandas curetis. Datum Viennae quinta Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kívül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verancio Archiepiscopo Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, locique eiusdem Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, Consiliario, ac per Regnum nostrum Hungariae Locumtenenti Nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii 8. Aprilis 1573. V.).

CLIII.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

1573. apr. 9. Reverendissime in Christo Pater fidelis Nobis syncere dilecte. Intelleximus ea, quae ad Serenissimum Regem Hungariae, filium Nostrum charissimum, scripsistis de Vestra ad Judiciorum Octavalium pro instanti proxime festo Sancti Georgii celebratione, profectione. Quum itaque non ignoretis, quid in proxime celebrata Diaeta Generali de hisce Judiciis conclusum sit, et quam ardenter Partium illarum Superiorum regnicolae haec Judicia apud ipsos celebranda urserint: sine dubio aegre ferrent, et merito gravarentur, si neglecta constitutione publica spe sua frustrarentur. Et propterea omnino volumus et vobis iniungimus, ut vos ad iter istud praeparetis, et curetis, ut in tempore in Eperyes adsitis. Judicibus etiam Sedis Nostrae nunc simul constitutis nostro nomine serio iniungatis, ut et ipsi sese praeparent, atque ad constitutum terminum pro inchoandis et continuandis Judiciis praesto sint. Nec abs re fuerit, si Comitatus Partium illarum Superiorum praemonueritis de vestro et reliquorum Judicum adventu. De Prothonotario vestro iam nuper vobis respondimus. Secus non facturi. Datum in Civitate

Nostra Vienna Austriae nona die mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Sanctae Sedis Apostolicae Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, ac per Regnum Nostrum Hungariae Locumtenenti et Consiliario Nostro etc. fideli nobis syncere dilecti.

Cito
Cito Citissime.
Posonii Cito
Cito Citissime.
Cito.

(Redditae Posonii 10. Aprilis 1573. V.).

CLIV.

Thurzó Eleknek Veranesics Antal.

Magnifice domine, amice nobis honorandissime, salutem et officiorum nostrorum commendationem. Ad litteras Magnificae dominationis Vestrae 25. Martii 1573. apr. 12.

datas non respondimus hactenus, immo ne ad priores quoque, propter ingentes occupationes publicas; quae nos ita sibi vendicarunt, ut iam prope nesciamus. nostrine simus, an negotiorum, quae nobis imminent agminatim. Verum quia confidimus, dominationem Vestram Magnificam id nostrae tarditatis in bonam partem interpretaturam, ignoscet nobis.

Ceterum quod ad decimas nostras Baymoczenses attinet, et ad quaedam alia, quae inter nos suborta fuerant ministrorum forte intemperiis: nos certe nunquam adhuc eo animo fuimus, ut ab amicitia Eiusdem discederemus, vel Eidem nostram negaremus. Quod vel eo probari potest, quod ante tempus pretium eiusdem decimae nostrae ab Illa petieramus. Quae postea consecuta sunt alia ex aliis, Deus illis parcat, qui fuerunt in causa. Sed et istinc non parvae scintillae in nos sunt contortae. Quae ut cessent imposterum, rogamus. Velitque, ut proventus nostri suarum ditionum non sint emptoribus denegandi. Nec ita etiam cogitare de nostris decimis, ut nobis non sint liberae; inimicitiamque indicere, si eas quandoque omnes pro nobis percepérimus. Quas quidem nos non in horrea lucris nostris reponimus, sed saluti publicae; quod non est obscurum.

Haec dominationi Vestrae Magnificae attigimus; non odii causa, sed ut sciat, nos multis ex locis indigne molestari. Qui non solum proventibus nostris inservimus patriae; sed assiduis etiam laboribus, curis et vigiliis, compluribus aliis domi in otio et quiete jucundissime vitam agentibus. Nec ulterius in his immorabimur. Verum dimidia pars decimae Baymocensis dominationi Vestrae semper est parata. Verum si totam expetit, ut initio significarat, mittat florenos 1800.

Tantum enim aliunde offertur nobis. Neque offendatur hac auctione, quae fit propter commodum publicum. Quum certe tanto confinio non sufficimus conservando, si solitae arendae innitemur (igy).

Quod reliquum est, nos officia nostra Magnificae dominationi Vestrae ex animo offerimus; et certiorem facimus, brevi nos istac transituros, petentes Epergessium. Et felicissime valeat. Posonii 12. Apilis 1573.

Magnificae dominationis Vestrae

uti frater propensissimus
Strigoniensis mp.

K i v ü l: Magnifico domino Alexio Thurzo de Betthlenffalwa, Comiti Comitatus Scepusiensis etc. domino amico nobis honorando.

CLV.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex.

Reverendissime in Christo Pater:
nobis dilecte. Comperimus subinde, d
rum diversorum fidelitate Vestra
impetrari, et in Cancellaria nostr

sultis Cameris nostris, quarum ratione, vel quia ad arces nostras pertinent, a quibus sine insigni detrimento avelli non possunt, vel alias, haud exigua ad res privatas et publicas damna et incommoda redundant. Cum autem iam antea voluerimus, eiusmodi negotia a Camera nostra Aulica nobis proponi, quae porro mandata a nobis habet, ea ipsa ante omnia cum ceteris Cameris nostris consultandi, et de qualitate et ubertate eiusmodi bonorum inquirendi, in eoque antehac fidelitati vestrae etiam voluntatem nostram declaratam meminerimus: Eidem benigne adhuc mandamus, ut eius memor; siquid in posterum eiusmodi negotiorum ad manus Ipsius pervenerit, mox ad Cameram nostram Aulicam praesentari curet; quo informatione necessaria accepta certius deliberetur et praedicta damna praecaveantur, ordo denique utiliter institutus servetur. In quo benignae satisfiet voluntati nostrae. Datae in civitate nostra Vienna die decimaquinta mensis Aprilis anno etc. septuagesimo tertio; Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium.

Pfister (?) mp.
Hilfith (?) mp.
Hueber mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis locique eiusdem Perpe-

tuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, per Hungariam Locumtenenti et Consiliario nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii 23. Aprilis 1573. V.).

CLVI.

Ferdinánd bajor herczegnek Veranesics Antal.

Ad Illustrissimum Principem Bavariae Ferdinandum.

Magna sollicitudine usus tandem assequutus sum 1573. a
aliquot lapidum mineralium genera; eaque in decem et septem papyri involucra sic misi, ut mihi sunt allata, cum ascriptione cuiusque generis. In quibus dicebatur esse aurum, argentum, cuprum, aes, crystallum. Et de his, quum ipse peritiam nullam habeam; sic ea Illustrissimae Amplitudini Vestrae defero, ut mihi sunt exposita. Huic autem officio si serius satisfecerim, quam Eius desiderium exigebat: etiam atque etiam peto, dignetur sua venia, nec id negligentiae tam mihi quam iis ascribat, quibus quaerendorum provinciam demandaveram. Nec ego meae defui diligentiae, si ministri fuerunt tardiores; nec eos absens ita pro
potui, ut voluissem, si fuissem praesens
cumque acciderunt: Illustrissima Am
ut Princeps prudentissimus, et mihi be

boni consulet, et persuadere sibi non gravabitur. me nihil magis velle, quam ut Eidem semper et in omnibus gratificer, quaecumqne ex me in Illustrissimam Amplitudinem Vestram proficisci possint. Et felicissime valeat. Posonii 16. Aprilis 1573.

CLVII.

Veranesics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

1573. apr. 18. Reverendissime in Christo Pater, devote et fidelis syncere nobis dilecte. Exposuerunt nobis humiliter Honorabiles, Religiosi et devoti nobis dilecti Fratres Paulini Civitatis Nostrae Neostadiensis, coram devotione tua causam quandam inter ipsos et devotionis tuae novissimi antecessoris sororem Helenam Olaham, de praedio quodam sive possessione Pangorth nuncupata vertentem, vel partem eius causae, non solum indecisam pendere, verum etiam devotionem tuam ulteriori litis coram Eadem prosecutioni locum dare recusasse. Quae res cum in haud leve ipsorum detrimentum vergat, ac tanto quidem gravior existat, quod dominatione tua illis tam per divum olim Imperatorem Ferdinandum, Regem Hungariae etc. dominum genitorem nostrum colendissimum augustae memoriae, quam nosmet ipsos judice data, alium sibi judicem

eligere prohibeantur: Nobis perquam demisse supplicarunt, ut Nostra illis ope et authoritate adesse clementer dignaremur.

Cum igitur inter alia, quae Nobis Regii nostri muneris ratione incumbunt, haud postrema justitiae promovendae cura esse debeat: ecquidem nec hoc loco iusta petentes nostro patrocinio destituere voluimus. Ideoque devotionem tuam benigne hortamur, ut quod de causa illa indecisum superest, primo quoque tempore iuxta leges et consuetudines Incliti nostri Hungariae Regni terminandum diffiniendumque suscipiat, seque hac in parte pro solita sua aequanimitate talem exhibeat, ne praedictis supplicantibus vel de justitia denegata, vel eius administratione aequo diutius protracta conquerendi idonea aliqua causa illis relinquatur. Factura in eo rem officio suo dignam ac Nobis adprime gratam, nec non benignam voluntatem nostram. Datae in civitate nostra Vienna die decima Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio; Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, Bohemici vero vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini
Electi Imperatoris proprium
Thernburger mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio, Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, nostro Consiliario, ac per Regnum nostrum Hungariae Cancellario, devoto, fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii prima Maii 1573. V.).

CLVIII.

Veranesics Antalnak Maximián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Germaniae, Hungariae Bohemiae etc. Rex etc.

1573. apr. 18. Reverendissime in Christo Pater fidelis syncere nobis dilecte. Certiores facti sumus Afronium Bonvicinium Doctorem Juris Tyrnaviae mortuum esse, eiusque bona in domo Joannis Bruncau civis Tyrnaviensis relicta, ab eodemque custodita fidelitatem vestram ad se recipere velle, civique dicto restitutionem eorundem bonorum sub poena excommunicationis iniunxisse. Cum autem intelligamus, defunctum clericum non fuisse, neque ullum ab Ecclesia Strigoniensi beneficium habuisse: res eius relictas nonnisi ipsius haeredibus, aut si non essent, Fisco nostro deberi, non debet fidelitati vestrae esse obscurum. Quapropter fidelitatem vestram benigne requirimus, ut de statu negotii sine mora nos certiores reddat, et interea a dicta excommunicatione abstineat; cum non voluntatis nostrae sit, fidelitatem vestram in iustis suis iuribus ullatenus inpediendi. Quo modo benignam executura est voluntatem nostram. Datae in civitate nostra Vienna die decimaoctava mensis Aprilis anno restitutae salutis humanae millesimo quingentesimo septuagesimo tertio, Regnorum

nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium
Pfister (?) mp.
Hilfith (?) mp.
Hueber mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, per Hungariam Locumtenenti et Consiliario nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Eperiessii 17. Maii 1573. V.).

CLIX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

Reverendissime syncere nobis dilecte. Etiamsi non [illegible] dubitemus, vos pro vestra erga nos et patriam fidelitate

ea omnia sollicite cogitare et administrare, quae ad defensionem et salutem publicam, praesertim vero ad confirmationem eorum locorum sub vestra etiam cura consistentium pertinent: Nostri tamen etiam offici esse duximus, iuxta alia defectus quosdam in Wywario apparentes, cum in praesidio arcis eius pro defendendo ingressu hostium ad provincias nostras Ultra Danubianas plurimum momenti situm sit, per proprios etiam Commissarios, qui proxime ibi fuerunt, Franciscum nimirum a Gera lustrationum, et Bernhardum Magnum structurarum Jaurinensium Magistros, certius cognoscere. Etsi quidem et antea compertum habeamus, situm huius loci, in profundo solo, eoque exiguo, non admittere aliquam insigniorem fortificationem; sed si ea ibi facienda sit, alio iuxta in editiori planicie loco extruenda foret. Donec tamen ea facultas, cum praecipua sumptuum eo impendendorum habenda sit ratio, a Nobis detur: interim hoc vetus fortalicium conservandum et confirmandum sit, quoad eius fieri est possibile. Cumque intelligamus, vos inter alias reparationes etiam novum propugnaculum exaedificare constituisse; operae pretium esse duximus, vos praemonere, quo ut id cum accuratiori praesignatione primum dimetiri curaretis; quo tanto etiam perfectius evadat. Ad quam rem si alium fabricae huiusmodi peritum ibi non habetis, architectum aliquem ad aliquot dies Wywarium destinabimus, qui illud iuxta rectas et competentes formas dimetiatur et consignet: postea per vestros homines, et colonorum eo pertinentium labores absolvendum. Itaque vestram superinde ulteriorem requisitionem praestolabimur.

Inter alia autem periculosiora castri illius incommoda intelligimus esse hoc, quod plerasque domus et

militum contubernia arundine solum arida et stramentis sint intecta, quae etiam extra sepimentum et munitionem castri longius emineant; ita, quod hostis absque ullo quodammodo sui periculo usque ad sepimentum exterius accedere, et flammam non solum tectis iniicere, sed etiam arundines et stramenta illa propendentia contrectare manu, et attactu accendere possit. Cumque castro illi alias angusto nullum certius, quam per ignem exitium inferri queat: tecta illa tam periculosa omnino avellenda, et asseribus aut vimineis storeis, quae terra superinducantur, ut ab hostium flammis intro iaculatis sint tutiores, integenda erunt. In ceteris, ut tormenta, bombardae, et ad earum usum necessaria bono modo et debito apparatu conserventur, rupta reficiantur; ut milites praesidiarii sua stipendia certis temporibus accipiant, sicque habeantur, ne inde discedendi causas sibi impositas merito conqueri possint; et praesidium illud, quod de modo suae intertentionis, et militum celebriorum numero hactenus fuit prae ceteris famatum, veteri sua authoritate consistat: non tam vos hortamur, quam credimus, vos in hac parte etiam, sicut in reliquis, ad beneplacitum nostrum officio vestro satisfacturos. Quibus benigna gratia Nostra propensi sumus. Datum in urbe nostra Vienna decimanona die Aprilis anno etc. septuagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium

Reisach mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Nostro Consiliario, ac per Regnum nostrum Hungariae Cancellario, devoto, fideli, syncere nobis dilecto.

(Redditae Posonii prima Maii 1573. V.)

CLX.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1573. apr. 19. Postquam ita fieri debeat, ut ego Epergessium ad Judicia Octavarum Sancti Georgii celebranda proficiscar: praeparo iam, et accingo me itineri, morem Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime gesturus. Necesse tamen est, ut sumptibus necessariis commode sim instructus. Quo itaque mature hinc moveam, et illuc veniam tempori, nec deficiam his, quae a me in hac Judiciorum administratione postulabuntur: demisse supplico, dignetur Maiestas Vestra tempestive mandare, ut mihi ad rationem sallarii Locumtenentiae sufficientes expensae suppeditentur. Quas ubi primum recepero, mox iter ingrediar, curaboque omni diligentia, ne vel minima mora per me committatur, qua serius ad deputatum locum perveniam.

Quoniam autem Reverendissimus piae memoriae ninus antecessor meus Nicolaus Olahus, et alii om- Locumtenentes qui eum praecesserunt, pro annua a solutione habuerunt trium millium florenorum ungaricalium: humillime supplico, dignetur Maiestas estra de eadem pari summa mecum etiam clementer ansigere. et ità decernere, ut mihi statis suis termiis, certo loco, et non difficile deponatur.

Ubi vero in diplomate Locumtenentiae vetus praerogativa mihi sit concessa, donandi colonos seu jobagiones sessionatos fidelibus Sacratissimae Vestrae Maiestatis, vel per notam, vel per defectum seminis. Eadem absente usque ad triginta duos, non ad plures: habeo humillime gratias. Idque suae erga me clementiae, fidelibus et perpetuis meis servitiis contendam, quoad vivam, promereri. Sed quoniam huic concessioni adiecta est inusitata exceptio, quam antecessores mei non cognoverunt; nimirum, ut Maiestate Vestra in limitibus Regni Hungariae aut in Austria existente, nullos conferre possim, nisi Ea consulta, et Eiusdem consensu habito; absente vero remotius, et ab Austria et ab Hungaria, ut consensum requiram Camerae Hungaricae:

Diu est, quod de hoc eram humillime acturus. Sed proximarum Diaetarum et Coronationis celebritate impeditus, distuli ad hoc tempus. Verum, Clementissime Imperator, si, quum ego longius et a Maiestate Vestra, et ab ipsa Camera abero, ut nunc fiet Epergessium profectus; quam commode huic necessitati potero attendere, Maiestas Vestra clementer consideret. Atque illud etiam benigne expendat, quod si vel in Curiam, vel ad Cameram huiusmodi donationes deferre debebo; ad quid erit mihi haec praerog-a

tiva, et is honor, magni nominis et nullius rei; quo mihi tanquam Locumtenenti cum plena authoritate. instar praedecessorum meorum, uti non liceat. Pendere autem Locumtenentem Maiestatis Vestrae a Camera; nescio, quo sit futura loco et dignitas, et authoritas eius.

Quare haec novitas ne inducatur meo tempore: humillime supplicò, dignetur clementer statuere et benigne mandare, ut mihi idem diploma, hac exceptione exclusa, reficiatur ac detur. Nam si haec exceptio diplomati inseratur, haec duo procul dubio sequentur incommoda: Primo, quod non parum gravarentur regnicolae, si de unaquaque eorum supplicatione et requisitione (interim non parum temporis occupando) vel ad Maiestatis Vestrae vel Camerae resolutionem eos reicerem, ab eaque expectare deberem. Quod quum sit novum et inusitatum; Maiestes Vestra Sacratissima pro sua alta prudentia benigne ponderabit, quanta hinc incommoda, clamores, querelae et exceptiones contra functionem et authoritatem meam nasci possint. Secundo, quod etiam in appellationibus, ac aliis quoque publicis administrationibus, quando mihi Maiestas Vestra non det plenam authoritatem, exceptiones facile fieri per causantes possint. Quemadmodum in his quoque Locumtenentialibus Judiciis de hac authoritate multa per quosdam dicta sunt. Atque ideo non confirmata satis hac authoritate, mea haec Epergessium profectio, vereor, ne infructifera et nullius usui sit futura; atque etiam huic authoritati et dignitati incommoda. Quae ut caveantur, dignetur Maiestas Vestra ante meum discessum benigne statuere.

Ceterum iam a triennio Camera Hungarica decimas meas Comitatus Gewmeriensis percipit; Scepu-

iensis vero Tornenses: nec adhuc vel de tertia parte arum satisfecerunt mihi. Demisse supplico, dignetur itrique serio mandare, ut mihi satisfaciant. Quoniam iis etiam Judiciis uberiores sumptus facere me oporuit, quam pro ordinario: nullis tamen adiutus sum ex Camera. Ne itaque hoc etiam itinere similem defectum patiar; humillime supplico, dignetur Maiestas Vestra clementer providere. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 19. Aprilis 1573.

CLXI.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Proximis diebus profugit ex Turcia juvenis qui- 1573. Apr.
dam colonus meus possessionis Ledecz, vicinae arci Gymes: qui quum et Turca factus fuit, et mansit in Turcia ferme per septem annos; non assequor, quantum ei credere debeam. Propterea misi eum ad Maiestatem Vestram, nolens omnino simile genus hominum apud me retinere; non ignarus Turcicae malitiae. Et quia exivit per Zechyen, fuitque etiam apud Magnificum dominum Joannem Krussyth, quem istic esse audio; fortasse ipse melius poterit de illo aliquid referre.

Ceterum scribitur ad me Wywario, Budae Tur-

cas plures convenire et moliri aliqua, minarique etiam Wywario. Cum eorum autem Principe quid agat Vestra Maiestas, ego nihil intelligo; metuoque plurimum ab igne illi loco, et a vi quapiam improvisa. Putarem, quam maturrime rationem aliquam esse habendam eius; quemadmodum retulit Maiestati Vestrae etiam dominus Franciscus Gerrha, qui proxime totum eius situm et statum recognovit nomine Commissarii. Cuius interventu nec hae munitiones procedunt, quas ego aggredi cogitavi, nec illae, de quibus ipse commemorabat dicens, deliberationem a Sacratissima Maiestate Vestra esse expectandam. Quid igitur super hoc sit agendum mihi, clementem informationem commissionemque humillime expecto. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 19. Aprilis 1573.

CLXII.

Zsámboki Jánosnak Veranesics Antal.

Ad Sambucum.

1573. apr. 20. Litteras tuas 4. Aprilis datas accepi, tibique habeo gratias de novis rebus. Atque imprimis laetatus sum, allevari Caesarem ab aegritudine. Turcae Nuntius duo curavit, ut coniicio: muneris honorarii celeriorem expeditionem, et si quid per Styriam hine moliatur. Iter ei in Forum Julium per Styriam non est

concedendum. In Dalmatiam, quum vult, per Bosnam semper potest descendere, cui imminet a monte Scardo, in quo Bosna est sita. Illuvies Danubii nimis et hic apud nos latissime grassari, idque quotidie coepit; ac vereor, ne nobis insulam Challokewz obruat, et in lacum diffundatur. Polonia nimis iam diu Regem sibi parturit. Utinam illi non contingat, quod mulierum ingenio, quae diuturnius delectui rerum inhaerentes deteriora deligunt. Nec sapiet, si excidet ab Domo Austriae. Et si Moscum admittet, serviet; si indigenam, seditionibus ardebit, ut Hungaria Joanni Scepusiensi collatis sceptris. Idem autem erit illi, aut Hernestum, aut Mathiam, aut Maximilianum deligat et cooptet. Ut tamen et parentis censura locum habeat, et ordine tanti fratres promoveantur ad Regna: existimarem rite facturam, si Hernestum deliget, iam et aetate, et judicio maturum populis moderandis. De rumoribus vero Tartarorum, immo et de ipsorum Turcarum terrestribus apparatibus, minas esse arbitror, quam quod serio talia machinentur. Quoniam si revera pax eis constiterit cum Venetis; curabit initio, ut vel ad biennium quiete et otio vires instauret. Idque tam mari, quam terra. Haec mea est de his opinio. De pace tamen Venetorum et Turcae dolendum est haud dubie Christianitati. Deus tamen illis male faciat, qui privatae passionis causa publico ruinam struunt. Utinam quidam Christiani Status desinerent aliquando inter sese bellis decertare, et sincerius in communem hostem armarentur et coniungerentur, quam nunc. Et haec ad tuas proximas.

Hinc ego, quod ad te possem, nihil habeo. Nisi quod Epergesium ad Judicia celebranda iter paro, non admodum libenter. Sed necessitas muneris cogit. Quod

quantum honoris et authoritatis mihi attulit, decuplo pluribus laboribus, curis et vigiliis exercet; nullis compensat utilitatibus; et satis lucri faciam, si quampiam aegritudinem non contraxero, valde iam senior et imbecilior factus ad negotia. Caesari tamen inserviendum est, et nobilitati earum Partium gratificandum. Ut autem valetudinem curem, bono ac recenti indigeo rhabarbaro; teque peto diligenter, da operam, ut aut unum aut duo frusta quam optimi emas, et mittas mihi quam primum per hunc meum iuvenem, cui pecuniam quoque credidi ad emendum. Quod totum fiet tuo iussu. Et bene valeas. Posonii 20. Aprilis 1573.

CLXIII.

Stranz Jeromosnak Veranesics Antal.

Ad Hieronimum Stranz.

1573. apr. 21. Tertia pars decimae Zomolyensis Dominationi Vestrae elocari non potuit; quod iam duae erant elocatae, tertiam usui nostro reservaveramus. Cum itaque nollemus deesse eius Amicitiae, dimidiam decimae Jokeo Eidem reposuimus; sperantes, quod si desideratam dare non potuimus, daremus quam potuimus pretio nimirum minore quam Zomoliensis arendaretur; quum illius pars dimidia centum, huius centum triginta tribus esset limitata. In quo quum existime

mus, Dominationi Vestrae per nos non esse irrogatam iniuriam: malo id a nobis accipere animo non debet. Et si non placet decima Jokeo, expeditorias nostras remitti nobis postulamus; quas confisi integritati suae, misimus Ei per suum fratrem pretio eius non accepto.

Quod licentiam a servitio nostro fratri suo dederimus, non eo factum est, quod eum contempserimus; sed quia claris verbis scripsisset nobis, quod sequi nos hoc itinere, nobis etiam atque etiam molesto, non posset. Non reiecimus illum, sed suae voluntati obsecundavimus. Quum tamen semper in Hungaria turpe fuit dominum deserere, vel in initio, vel in medio itineris: non expectassemus id rei ab eo; quomodocunque Dominationi Vestrae interpretandum esse videtur. Quum alioqui et litterae Dominationis Vestrae idem habebant; nimirum quod nos sequi ad tam longum iter ab domo quasi ipsum conduxeramus, ut nobis non serviat, nisi in spatio terrae, quod est inter Tyrnaviam et Posonium. Quae exceptio non est expressa in conventione inter nos transacta. In hoc etiam nos non accuset; quia non defuimus illi. Nec defuissemus etiam in posterum, si nunc nobis affuisset, quum iter nostrum postulabat.

Ubi autem agit de his, quae illi me debere describit, et unde illi satisfieri scripseramus: litterae suae proximae ad nos datae ostendunt. In quibus expressit, se a nobis iuxta conventionem de omnibus esse satisfactum, praeterquam de florenis sexaginta. Nosque cupientes illum contentare, deputavimus illi apud Dominationem Vestram ad mensem proximum, non Decembrem sed Octobrem, quo nobis pensio ducentorum ex tricesima dari quotannis debeat: in hoc etiam eandem non laesimus. Nec ita cogitandum est

de morte senum, ut dum ipsi moriantur, multos sepeliant, quos robur juventutis diu victuros pollicetur. „Mixta enim senum et juvenum densantur funera“ etc. ut est in Horatio. Ideo poterat Dominatio Vestra credere vitae nostrae ad Octobrem mensem. Sed si aliter Dominationi Vestrae visum sit, non contendimus.

Quod vero multum idem frater Dominationis Vestrae nobis serviens exposuerit; ipse scit, ad quid exposuerit. Apud nos, ut aliis nobilibus, non defuit victus in loco ex conventione illi deputato honestus. Missus est nusquam, quo non fuit opus; et si necessitas incidisset itineri suo, convenientes sumptus fuissent suppeditati. Diurnum autem denariorum viginti non alias huiusmodi servitoribus datur, quam quum iter agunt cum suo domino. Aliis temporibus domi suae alunt equos. Ideo indebite in hoc etiam accusamur.

Si quid autem est, quod ei praetarea debeamus, agat ipse causam suam nobiscum. Contentabimus illum, quum ex Dei gratia habeamus pignus commodum in Hungaria. Nec ex ea fugitivi sumus, pro cuius quiete et salute tantum sudavimus et periclitati sumus: fortasse nec Joanni Strancz debitores remanebimus. Vestra tamen Dominatio respondeat nobis. imo et satisfaciat pro decima, quam Ei contulimus, aut chyrographum nobis remittat, si non placet decima. In hoc nobis res est cum Egregia dominatione Vestra: fratri sine contentione, si debebimus, satisfaciemus. Nec apud nos queratur, quod urgetur a fratre; quum nos Dominationem Vestram in suo negotio respeximus. non ipsum. Ceterum obiurget illum, quod sic nobiscum egerit; qui non curamus pecunias, sed bene iniurias ponderamus. Quare istam necessitatem non obiiciat nobis. Ut vina et fruges a provisore meo deponantur;

sic et Ipsa pretium decimae nobis reponet. Hoc non decet virum praeclarum, et qui nobis semper fuit honoratus. Bene valeat. Posonii 21. Aprilis 1573.

CLXIV.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemia etc. Rex etc.

Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis n syncere dilecte. Quae de salario vestro, eiusque ac decimarum nonnullarum solutione ad Nos scripsistis, intelleximus. De his itaque respondebimus vobis per Cameram nostram Aulicam, simulque mandabimus Camerae Nostrae Hungaricae, ut vobis de sumptibus ad praesens iter vestrum provideat. Verum quum octava dies hodierni festi iam prae foribus sit, et Judices sine vobis ad Judicia illa octavalia vix profecturi videantur: oportuisset vos iam moviisse; de praedictis vero rebus longe antea, et non nunc primum Hoc ad monuisse, ut illi hoc vice properarent ad constitutum diem in Eperyes adesse. Et quum adhuc necessarium sit, ne quam in profectione moram alteriorem faciatis, committimus vobis, ut statim vos itineri detis, quo ceteri hoc exemplo similiter faciant. Quum vero praedictorum negotiorum hominem aliquem vestrum relin

quatis, qui illa apud Cameram sollicitet. Ceterum intelleximus etiam, quae de reformatione litterarum Nostrarum datae vobis circa bonorum collationem autoritatis a Nobis petistis. Verum quum in eis nihil ab eis, quae proximo vestro in hoc officio praedecessori concessa fuerunt, immutare decreverimus: rem in eodem, quo hactenus extitit, statu relinquimus; neque propterea quicquam autoritati vestrae decedit. Illud tamen, quod ultimo de requirenda per vos, Nobis a Regno forte longius absentibus, Camera Nostra Hungarica, additum fuerat, nunc omittimus: modo diligenter advigiletis, ne collatio vestra numerum vobis attributum excedat, neve eum numerum de corpore bonorum, autoritatem vestram in quantitate excedentium, excedatis, aut aliquid de bonis ad arces nostras Regias pertinentibus cuiquam conferatis. Quod ita vobis clementer respondere voluimus; hortantes vos adhuc clementer, ne quam in proficiscendo moram faciatis. Secus non facturi. Datum Viennae vigesimaquarta die mensis Aprilis anno Domini MDLXXIII.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi, eiusdemque loci, Comitatusque Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, Locumtenenti, ac Consiliario Nostro fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii 27. Aprilis 1573. V.)

CLXV.

Weber Jánosnak Verancsics Antal.

Illustris et Magnifice Domine, amice et fautor observandissime, salutem ac servitiorum nostrorum commendationem. Tempore expeditionis proximae maritimae contra Turcas familia nostra, male in patria sua secura, migravit Venetias. Quam quum iam illinc huc ad nos transferre decreverimus maioris securitatis gratia; expedivimus praesentium exhibitorem Faustum Verantium nepotem nostrum ex fratre, ut eandem ad nos deducat. Quia vero pro hoc indiget litteris salvi conductus Sacrae Caesareae Maiestatis domini nostri clementissimi: dominationem Vestram Illustrem et Magnificam plurimum rogamus, non gravetur partes suas apud Maiestatem Sacratissimam nostro nomine interponere, ut eidem nepoti nostro sufficiens salvus conductus concedatur; quo per ditiones Suae Maiestatis Sacratissimae ubique libere, pacifice et secure, sineque quovis impedimento ire, cumque eadem familia nostra ad nos redire possit. Quod officium dominationis Vestrae Illustris et Magnificae vicissim officiis nostris per omnes occasiones recompensare ac promereri non intermittemus. Et felix atque incolumis valeat. Datum Posonii prima die Maii 1573. 1573. maj. 1.

Illustris et Magnificae dominationis Vestrae

uti frater et servitor
Strigoniensis mp.

Kívül: Illustri et Magnifico domino Joanni Baptistae Weber, Sacri Romani Imperii Vice-Cancellario, et Consiliario Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, domino amico et fautori observandissimo.

CLXVI.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

1573. maj. 30. Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis syncere dilecte. Ea quae litteris vestris decimaquarta huius mensis ad nos datis Nobis significanda curastis, clementer intelleximus. Quod itaque vos sanum istuc et incolumem tempestive satis appulisse, nobilitatemque frequentem adesse, atque Judicia bonum successum habitura scribitis: ea nobis singula cognita grata contigere. Hortamur itaque vos clementer, omnem detis operam, ut Judicia ipsa, iuxta quod feliciter coepta sunt, feliciter quoque finiantur. Datum Viennae tricesima die mensis Maii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo patri domino ıthonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, eiusmque loci Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, rimati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretaio per Hungariam Cancellario, nec non Locumtenenti t Consilario Nostro fideli nobis syncere dilecto.

	Cito	
	Cito	Citissime.
Eperyes	Cito	
	Cito	Citissime.
	Cito	

(Gratulatur ex eo, quod Judicia Eperiensia intellexerit esse frequentia. Verancsics.)

* * *

VERANCSICS ANTAL VÉGRENDELETE.

Testamentum Antonii Verantii Archiepiscopi Strigoniensis.

In nomen Domini Amen.

1573. máj. 28. Ego Antonius Verantius miseratione Divina Archiepiscopus Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, Primas Hungariae, Legatus Natus, Summus et Secretarius Cancellarius, et Sacratissimi Principis domini domini Maximiliani Secundi Dei gratia Electi Romanorum Imperatoris Semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae et Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Consiliarius, et in Hungaria Locumtenens. Cum omnis nostra salus ex immensa Omnipotentis Dei erga genus humanum misericordia et gratia consistat, idque virtute et meritis passionis Domini Nostri Jesu Christi cum fide amplectimur, confugio pro remissione peccatorum meorum ad misericordiam Dei Clementissimi; cui animam meam singulari spe et fiducia commendo; et firmissime credo, quod me, tametsi ab adolescentia peccatis obnoxium innumeris, immensa tamen, et infinita sua misericordia non privabit, neque excludet ab ea redemptione, quam filius Dominus noster morte sua pro omnibus hominibus peregit. Credo enim morte eius satisfactum esse pro meis et totius mundi peccatis, quae omnia minora sunt, quam merita illa passionis et mortis Domini Nostri Jesu Christi; in qua spe, fide

et fiducia Deo Omnipotenti, Patri, Filio et Spiritui Sancto, Sanctae et Individuae Trinitati, Beatissimo Michaeli Archangelo, et toti choro Angelorum, Gloriosae Virgini Mariae, Matri Domini Nostri Iesu Christi, Sanctis Apostolis Petro et Paulo, et omnibus Sanctis animam et corpus meum commendo devotissime. Supplico autem imprimis Sacratissimae Caesareae Regiaequae Maiestati, Dominio meo Clementissimo quam humillime, dignetur imprimis respicere Deum Optimum Maximum et eius iustitiam, deinde et fidelia servitia mea; et quemadmodum dedit mihi liberam disponendi facultatem de bonis et rebus meis omnibus, ita Maiestas Sua Caesarea, Dominus meus Clementissimus, huiusmodi dispositionem meam et legata gratiose conservare, et contra omnes defendere. Non sum autem immemor paefatae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis erga me clementiae, cui nullatenus respondere possum; constat enim hoc Maiestati Suae, Domino meo Clementissimo, quod in his, in quibus nunc fidelitatem et observantiam erga Maiestatem Suam declarare deberem, ea iam pridem Maiestati Suae Caesareae, Domino meo Clementissimo, humiliter dedi et donavi; unde factum est, quod nunc Maiestati Suae Caesareae minimum quod legare possum. Oro autem Deum Optimum Maximum, quo Suae Maiestatis erga me gratiae et clementiae exuberanti gratia Maiestatem suam praeveniat, et sibi vitam aeternam clementissime, cum Serenissima Imperatrice, Domina mihi Clementissima, Serenissimisque filiis et filiabus suis tribuat sempiternam. Item habeo unam pateram, quae fuit olim Mathiae Regis Hungariae, quam lego et relinquo Maiestati Suae Caesareae; minimum scilicet donum proxima sua erga me Cle-

mentia. Caeterum cum aliud facere non potui, quam ut ad praesentem terminum celebrationis Judiciorum octavi diei festi Sancti Georgii Martyris noviter elapsi huc venirem, clementi imprimis Maiestatis Suae voluntati, ac tandem publicae Regnicolarum constitutioni pro mea senili aetate satisfacturus; quamvis et apud Suam Maiestatem, et apud dominos Consiliarios Camerae Hungaricae Eius Maiestatis pro suppeditandis necessariis sumptibus institerim, sed parvam summam obtinere potui.

Et quoniam anni proxime exacti duodecimi decimarum mearum proventus iu specie maiori in parte colligere pro me feci, nec eas hactenus propter ubertatem, quae fuit illius anni fere in toto Regno, in pecunias convertere potui; coactus sum ad praesidii Wywariensis sustentationem, pensionisque Bakabaniensis solutionem, aes alienum contrahere. Ideoque ut aes illud alienum contractum dissolverem, quam etiam militibus Wywariensibus, qui nondum fuerint soluti, satisfacerem, et pensioni quoque praemissae intenderem, ne defectus per me committi posset, ac etiam propter praesentis itineris mei expensas: aliquot Comitatuum, Castrorumque et pertinentiarum suarum decimas pro praesenti anno duntaxat certis dominis et nobilibus debito tempore arendavi. Supplico Maiestati Eius humillime, ut easdem decimas apud eos, quibus arendavi, et a quibus paratas pecunias testantibus quietantiis meis levavi, conservare, arendationumque meam ratam, et firmam facere, decimasque praemissi exacti anni in vino et frumente, et omni genere bladorum, ubique existentium, nepotibus meis infrascriptis pro sua clementi gratia relinquere, permittereque dignetur.

Item habeo nepotes ex fratribus meis Egregiis Michaele Verantio Faustum et Casimirum, Margaretham et Claram; ex Petro similiter Verantio Franciscum et Antonium.

Et praefatis neptibus meis Margarethae et Clarae pro dote singulis mando dari singulos florenos Hungaricos mille, simul duo millia florenorum faciendorum, per dictos Faustum, Casimirum, Franciscum et Antonium utrique persolvendos. Item vinum, triticum, siliginem, ordeum et avenam, ac omnia genera bladorum decimalium et aliorum quorumlibet, tam scilicet anni elapsi, quam etiam aliorum elapsorum, ubicumque locorum nomine meo habitorum et existentium, jure legati lego et relinquo dictis nepotibus meis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio aequaliter dividenda. Item habeo res aureas et argenteas non ad maximam summam se extendentes, annulos scilicet, margaretas, et lapides in uno pocali; item scutellas, cantharos, pocula, cuppas, pateras, cliseas (igy), coclearia et alia qualiacunque ea sint, et quocunque nominis vocabolo vocitentur, eo excepto, si quam cuppam me vivente alicui donare contingat; lego praedictis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio nepotibus meis. Item equos curriferos, et alios sessorios ad equitandum, cum suis curribus, sellis et aliis apparamentis, exceptis duobus infrascriptis, lego omnes dictis meis nepotibus Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio. Item vestes qualescunque habeo ex seta, veluto, panno, tam pellibus quibuscunque subductas, quam alias simplices; praeterea lectisternia mea, et omnem ornatum ad lectos pertinentem, linteamina quoque et alia omnia utensilia et suppellectilia domus, ac mappas, et similia, lego dictis nepotibus Fausto, Casimiro, Fran-

cisco et Antonio. Porro superioribus disturbiorum temporibus duos calices argenteos cum cruce una ad Ecclesiam Agriensem pertinentes ex saecularium manibus magnis meis sumptibus et expensis redemi; eos lego ad Ecclesiam Sancti Nicolai Tyrnaviensem, ad illud duntaxat tempus, quo eadem Ecclesia in suum pristinum statum restitueretur beneficio Dei, Episcopusque eiusdem Ecclesiae personalem fecerit ibidem residentiam; quo facto rursum eosdem calices et crucem unam eidem Ecclesiae Agriensi restituendos lego. Item eidem Ecclesiae Strigoniensi lego mitram unam, et baculum pastoralem meis expensis factum, ac duas historias aucleorum (igy) David et Abigail; item omnia apparamenta et vestimenta altarium, eidem Ecclesiae Strigoniensi lego. Bibliothecam item meam, ac universos libros cuiuscunque generis existant, lego nepotibus meis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio. Si qui autem sunt inter eos libri haeretici, conburantur; praeter opera Martini Lutheri, quos Ecclesiae Beati Nicolai Tyrnaviensi lego, ut eius Ecclesiae concionatores et ministri ad refutandas haereticorum haereses uti illis possint. Item habeo horologia, atramentaria, et res alias scriptorias, quae omnia lego eisdem nepotibus meis. Item aulaea omnia, et tapeta, et quidquid est ornatus domus, lego eisdem nepotibus meis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio. Item Egregiis Christophoro Kubiny debeo mille florenos; Balthasaro Sembery similiter 1000; duobus filiis Magnifici olim Michaelis de Mere, Emerico et Michaeli debeo florenos octingentos et quinquaginta; doctori Propertio florenos centum; item Casparo Hossinger civi Posoniensi ducatos aureos sexingentos, apud quem habeo pro pignore pocale unum pretiosis margaritis

rnatum. His omnibus de praescripta summa Faustus, Casimirus, Franciscus et Antonius nepotes mei productis meis chirographis satisfacere, et contentos reddere, hocque meum debitum ex eorundem legatis eisdem persolvere; alia etiam mea debita, quae constare poterunt ex singraphis meis, mando eisdem persolvere. Praeterea officiales mei, qui administrationis suae nondum dederunt rationes, teneantur Fausto nepoti meo, ac Reverendissimo domino Episcopo Transylvaniensi, executori huius mei testamenti, ac adiunctis eisdem Nicolao Telegdino Praeposito Maiori Ecclesiae Strigoniensis, Magistro Emerico Petheu de Hethes, Michaeli Tapolcsay, et Nicolao Sandorfy, aut ex ipsis aliquo uno, vel duobus, de omnibus perceptis et erogatis iustam et debitam rationem reddere; ac ut Maiestas quoque Caesarea, Dominus meus Clementissimus, et huic et aliae meae ultimae testamentariae dispositioni et voluntati, ac humillimae supplicationi clementer acquiescat et assentiatur, nec iidem officiales mei maximi et minimi aliorsum ad reddendam rationem suam compellantur, demisse propter Deum supplico.

Item Reverendissimo domino Gregorio Bornemisza, Electo Episcopo Ecclesiae Varadiensis, et Praeposito Scepusiensi, lego rochetum unum, missale, pontificale, veluto obducta. Item Reverendissimo domino Stephano de Fejerkew Electo Episcopo Wesprimiensi, lego pro duobus indumentis episcopalibus ex petiis duabus rase et granat, quae in domu Posoniensi sunt, quantum sufficiet. Item Magnifico Emerico Czobor, Propalatino Regni, unam cuppam ad valorem quadringenta florenorum; item nobili Francisco Diotalevio, secretario meo, et apud Sedem Apostolicam

nuncio, iam sibi per alteras litteras meas ex Camera praefatae Sacrae Caesareae Maiestatis Hungarica deputatos florenos Hungaricos mille. Item communiter omnibus servitoribus meis, qui huc me secuti sunt, vestes lugubras ex panno bono. Item Egregio Magistro Emerico Petheu de Hethes, Protonotario meo, ultra salarium suum sibi debitum, vasa vini duo lego. Item Michaeli Tapolcsay, Nicolao Sandorfy, ac Joanni Zalnezky ultra conventionem ipsorum vestes lugubras. Item Paulo Jakamorszky Polono, cubiculario meo, lego duos equos, unum zeg in Eperjes emtum, et alterum zeplews; item florenos Hungaricos trecentos eidem iure legati lego et relinquo. Item honorabili Hyeronimo Franco Capellano meo florenos Hungaricos quinquaginta. Item Sigismundo Anenio ultra florenos centum, quos iam a me accepit, lego florenos Hungaricos quinquaginta. Juvenibus meis vestes lugubras ultra ea, quae unicuique impensorum praestiti, Vincentius cubicularius meus iam contatus est. Pro pauperibus mando vendenda vasa tria vini, et pauperibus pretium distribuendum. Item omnes res alias, quocunque nomine aut vocabulo vocitatas, cuiuscunque speciei et materiei existant, ubicunque locorum, nomine meo possessas, tentas et tenutas ac existentes, eisdem praenominatis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio lego et relinquo.

Corpus item meum in ecclesia parochiali Tyrnaviensi in honorem Beati Nicolai Episcopi fundata, e regione cancelli, ad cornu altaris epistolae sepeliatur. debitaque extrema eidem solvantur. Peto autem dominum Nicolaum Telegdinum, Praepositum Maiorem Ecclesiae Strigoniensis, ut pro tot collatis meis in eum beneficiis, memoriae ergo erigat mihi in muro eiusdem

ecclesiae loco in praescripto marmoreum lapidem in altum porrectum, exsculpta in eodem mea effigie, positoque epitaphio aliquo suis sumptibus, quantum ipse pro sua facultate sufficere valebit. Si autem pro eo labore adeo sumptibus defecerit, testamenti mei executores vel ex decimis, vel ex debitis Sacrae Caesareae Maiestatis, ad perficiendum illud opus aliquid deputent et addant. Caeterum quoniam Sacra Maiestas Caesarea vivente me gratiam suam, et munificentiam, semper clementer declarare, meque suis beneficiis accumulare dignata est; non dubito, Maiestatem Suam post meos quoque cineres eandem gratiam et benignitatem suam pro meis eidem et Regno suo Hungariae praestitis fidelibus servitiis, erga meos etiam posteros et nepotes clementer ostensuram; et ideo quam humillime supplico, dignetur propter Deum eisdem meis nepotibus clementissimus et benignus tutor, fautor, et defensor esse, cuius gratiae et clementiae iterum demisse supplicando eosdem trado, atque lego. Et propterea constituo specialissimum tutorem nepotibus meis supra scriptis Maiestatem Suam Caesaream, Dominum meum Clementissimum; Reverendissimum dominum Georgium Draskovits, Electum Archiepiscopum Ecclesiae Colocensis ac confirmatum Episcopum Zagrabiensem, Regnorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Banum; ac praefatos Reverendissimos dominos Georgium Bornemisza Varadiensem, Stephanum Fejerkewy Vesprimensem, et Zachariam Tininiensem Electos Episcopos, necnon Emericum Czobor Propalatinum Regni Hungariae; commissarios autem et executores huius mei testamenti et meae ultimae voluntatis facio, constituo ac esse volo dictos dominos duos Electos Wesprimiensem et Tininiensem, Nicolaum Telegdinum

Praepositum Maiorem Ecclesiae Strigoniensis, Emericum Czobor et alterum Pethew, Faustum et Casimirum nepotes meos. Et iisdem dominis tutoribus commendo defensionem nepotum meorum; rogoque dominationes suas, respiciant humanos casus et communem hanc omnibus imminentem sortem, ac pro ipsorum in me benevolentia, proque pietate, velint apud Maiestatem Suam Caesaream, et ubicunque opus fuerit, auxilio, tutela et defensione adesse nepotibus meis; et expectent a Deo benignissimo tam piorum officiorum meritum et remunerationem. Volo etiam, ut in hac dispositione mea, et aliis etiam negotiis meis omnibus quoties opus fuerit, ad dictos dominos testamentarios commissarios et executores habeatur semper recursus. Inventarium autem rerum mearum volo fieri et conscribi per praefatum dominum Tininiensem, Michaelem Tapolcsay, Nicolaum Sandorfy et Joannem Zalneczky.

In quorum praemissorum fidem, et testimonium praesentes litteras meas per manus memorati Magistri Pethew de Hethes Protonotarii mei expedire et conscribi faciendo, sub sigillo meo judiciali apud eundem Magistrum Emericum habito, ac subscriptione propriae manus meae, et praenominatorum Dominorum Georgii Bornemisza Waradiensis, Balthasaris Meleg Chanadiensis Ecclesiarum Electorum Episcoporum, necnon Emerici Czobor de Czobor-Zenth-Mihaly Locumtenentis Officii Palatini, item Egregiorum Andreae Zazy Personalis Praesentiae praefatae Maiestatis Caesareae atque Regiae, Joannis Chuzy Vice-Judicis Curiae eiusdem Maiestatis Imperatoriae atque Regiae; item Gregorii Balogh de Nabojsza domini Judicis Curiae Suae Maiestatis; Thomae Chernel dicti domini

Locumtenentis officii Palatinalis,et Joannis Medussoczy Personalis Praesentiae eiusdem praefatae Maiestatis Caesareae atque Regiae Protonotarii communitas, memoratis nepotibus meis ac dominis commissariis et executoribus praescriptae huius testamentariae dispositionis et ultimae voluntatis meae danda duxi et emanandas. Datum in civitate Regia Eperjes in octavis festi Sacratissimi Corporis Christi, anni ejusdem 1573.

Post scripta praesentium.

Hortum in suburbio civitatis Posoniensis existentem, quem emeram pro certa pecuniae summa a quodam cive Posoniensi, lego duntaxat praefatis nepotibus meis Fausto, Casimiro, ipsorumque haeredibus et posteritatibus masculini sexus universis; quemadmodum etiam mediantibus aliis litteris meis superinde confectis de eo disposui; quam dispositionem etiam valere volo.

Idem Antonius Verantius Archiepiscopus et Locumtenens etc. mp. Electus Waradiensis mp. Electus Chanadiensis mp. Emericus Czobor Locumtenens Officii Palatinalis mp. Andreas Zazy Personalis Praesentiae in Judiciis Locumtenens ac Consiliarius S. C. ac Regiae Maiestatis mp. Joannes Chuzy Vicegerens domini Judicis Curiae S. C. Regiaeque Maiestatis mp. Magister Gregorius Balogh de Neboysza Protonotarius domini Judicis Curiae Sacrae Caesareae Maiestatis mp. Magister Thomas Chernel de Chernelhaz Prothonotarius domini Locumtenentis Officii Palatinalis Regni Hungariae mp. Magister Joannes Medusoczy Personalis Praesentiae S. Imperatoriae et Regiae Maiestatis Prothonotarius mp.

Lectum per me Magistrum Emericum Pethew de Hethes Protonotarium Reverendissimi domini Locumtenentis Sacrae Caesareae atque Regiae Maiestatis.

(P. H.)

* * *

Ezen végrendeletének készítése után Verancsics Antal még tizennyolcz napig élt. Halála 1573. junius 15-kén következett be; tetemei pedig, kivánata szerint, Nagyszombatban sz. Miklós akkor székes, most pedig társas-káptalani templomnak sírboltjában eltakaríttattak. Sírhelyét sárgarézből készült emléktábla jelzi, a szentegyháznak az evangeliumi oldalon mindjárt a sanctuarium előtt álló oszlopán, a következő felirással:

ANTONIO. VERANTIO. ARCHIEPISCOPO. STRIGONIENSI. PRIMATI. LEGATO. CONSILIARIO. CANCELLARIO. AC. LOCVMTENENTI. IN. VNGARIA.

VIRO. INTEGRITATE. MVNIFICENTIA. SINGVLARI. FACVNDIA. RERVMQVE. EXPERIENTIA. INSIGNI. COETERISQVE. VIRTVTIBVS. ORNATISSIMO. MVLTIS. VARIISQVE LEGATIONIBVS. STATIM. AB. INEVNTE AETATE. INPRIMIS. QVIDEM. NOMINE. JO. REGIS. VNGARIAE. APVD. OMNES. FERE. PRINCIPES. CHRIST. TVM. VERO. VLTIMIS. DVABVS. NOMINE. SS. IMPP. ROM. FERDINANDI. I. AC. MAXIMILIANI. II. APVD. SOLIMANVM. ET. SELIMVM. TVRCARVM. PRINCIPES. SVMMA. FIDE. AC. SOLERTIA.

ATQVE. ADEO. OMNIBVS. REIPVBLICAE. CVRIS. HONORIFICENTISSIME. PERFVNCTO. DEQVE. TOTA. CHRISTIANITATE. OPTIME. MERITO. GRAT. POSTR.

NATVS. SIBENICI. OBIIT. EPERIESIJ. ANNOS. NATVS. 69. DIES. 16.

M.D.LXXIII. XVII. KAL. SEXTIL.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a [illegible] ... I. KÖT. [illegible] — II. KÖT. [illegible] — III. KÖT. [illegible] — IV. KÖT. [illegible] — *Monum. Hung. Diplom.* I—IV. *kötet.*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, [illegible] — *Monum. Hung. Diplom.* V. *köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR [illegible] Wenzel Gusztáv. I. KÖT. [illegible] — II. KÖT. [illegible] — III. KÖT. [illegible] — IV. KÖT. [illegible] — V. KÖT. [illegible] — VI. KÖT. [illegible] — VII. KÖT. [illegible] — VIII. KÖT. [illegible] — IX. KÖT. [illegible] — X. KÖT. [illegible] — *Monum. Hung. Diplom.* [illegible]

[illegible] — *Monum. Hung. Diplom.* [illegible]

[illegible] — *Monum. Hung. Diplom.* [illegible]

[illegible]

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

[illegible] — *Monum. Hung. Script.* [illegible]

[illegible] I. KÖT. [illegible] — II. KÖT. [illegible] — III. KÖT. [illegible] — IV. KÖT. [illegible] — V. KÖT. [illegible] — VI. KÖT. [illegible] — VII. KÖT. [illegible]

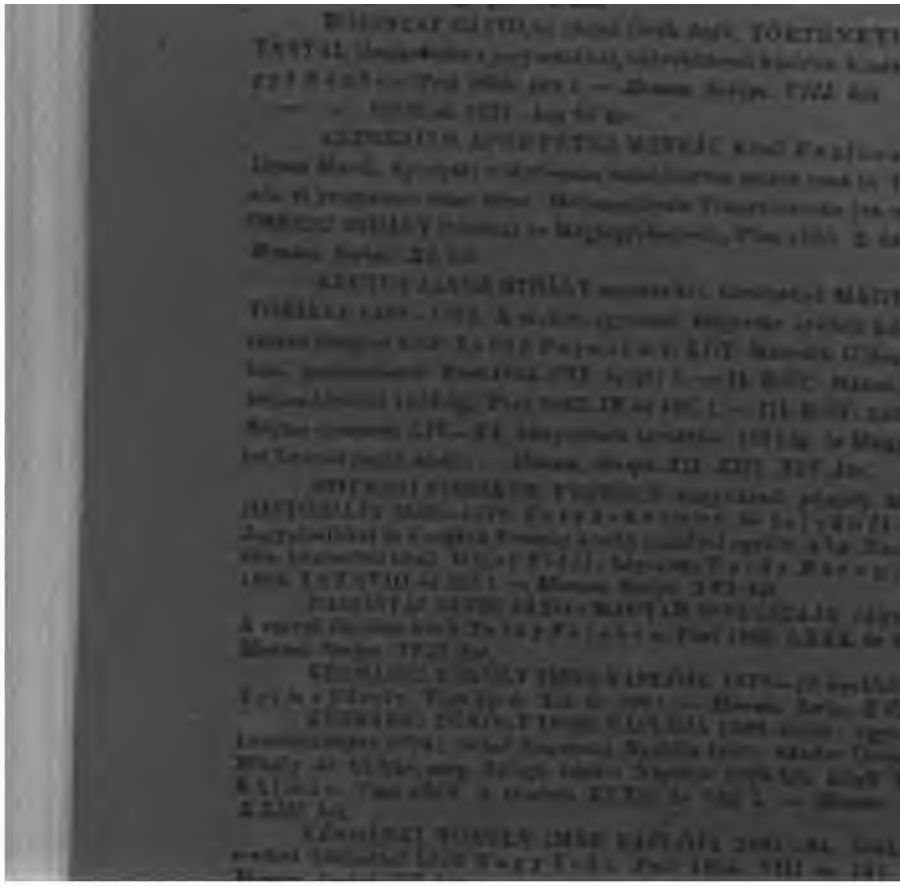

Stanford University Libraries
3 6105 005 505 503

DB
932
M64
v.25-26
1871-187

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE